חסידות · חב״ד

תניא

רבי שניאור זלמן [הגר"ז] מלאדי

ספריית אור ברסלב · or-breslev.co.il

תניא

רבי שניאור זלמן [הגר"ז] מלאדי

מקור הטקסט: ספריא · רישיון: לפי המהדורה: נחלת הכלל או Creative Commons

התכנים שלפניכם נאספו, מוינו, סוננו ונערכו בעמל רב ובמסירות על ידי צוות פרויקט 'אוצריא' (otzaria.org).

לקריאה באתר, עם המפרשים והמקורות ליד כל שורה: https://or-breslev.co.il/library/תניא/
הקובץ נוצר ב־16 בנובמבר 2026 מגרסה v38-202611161422 של הספרייה.

תוכן העניינים

חלק ראשון; ליקוטי אמרים 6
שער 6
הסכמות 6
הקדמת המלקט 8
פרק א 10
פרק ב 12
פרק ג 14
פרק ד 15
פרק ה 17
פרק ו 18
פרק ז 20
פרק ח 22
פרק ט 23
פרק י 24
פרק יא 26
פרק יב 27
פרק יג 29
פרק יד 31
פרק טו 32
פרק טז 34
פרק יז 35
פרק יח 36
פרק יט 38
פרק כ 40
פרק כא 41
פרק כב 42
פרק כג 43
פרק כד 45
פרק כה 48
פרק כו 49
פרק כז 51
פרק כח 53
פרק כט 54
פרק ל 57
פרק לא 59
פרק לב 62
פרק לג 63
פרק לד 64
פרק לה 66
פרק לו 68
פרק לז 70
פרק לח 74
פרק לט 77
פרק מ 80
פרק מא 83
פרק מב 87
פרק מג 90
פרק מד 92
פרק מה 94
פרק מו 95
פרק מז 98
פרק מח 98
פרק מט 101
פרק נ 103
פרק נא 104
פרק נב 106
פרק נג 108
חלק שני; שער היחוד והאמונה 110
חינוך קטן 110
פרק א 111
פרק ב 113
פרק ג 114

פרק ד 115
פרק ה 116
פרק ו 117
פרק ז 118
פרק ח 122
פרק ט 124
פרק י 125
פרק יא 126
פרק יב 128
חלק שלישי; אגרת התשובה 129
פרק א 129
פרק ב 131
פרק ג 132
פרק ד 133
פרק ה 136
פרק ו 137
פרק ז 138
פרק ח 140
פרק ט 141
פרק י 142
פרק יא 143
פרק יב 145
אגרת הקדש 146
פרק א 146
פרק ב 147
פרק ג 148
פרק ד 150
פרק ה 152
פרק ו 156
פרק ז 158
פרק ח 160
פרק ט 162
פרק י 163
פרק יא 165
פרק יב 166
פרק יג 169
פרק יד 171
פרק טו 172
פרק טז 176
פרק יז 177
פרק יח 179
פרק יט 181
פרק כ 184
פרק כא 189
פרק כב 190
פרק כג 193
פרק כד 195
פרק כה 196
פרק כו 201
פרק כז 206
פרק כח 209
פרק כט 210
פרק ל 214
פרק לא 215
פרק לב 216
קונטרס אחרון 217
פרק א 217
פרק ב 218
פרק ג 219
פרק ד 220
פרק ה 226
פרק ו 228
פרק ז 229
פרק ח 230

פרק ט 231

חלק ראשון; ליקוטי אמרים

שער

סֵפֶר

לִקּוּטֵי אֲמָרִים

חֵלֶק רִאשׁוֹן

הַנִּקְרָא בְּשֵׁם

סֵפֶר שֶׁל בֵּינוֹנִים

מְלוּקָט מִפִּי סְפָרִים וּמִפִּי סוֹפְרִים קְדוֹשֵׁי עֶלְיוֹן נִשְׁמָתָם עֵדֶן, מְיוּסָּד עַל פָּסוּק "כִּי קָרוֹב אֵלֶיךָ הַדָּבָר מְאוֹד, בְּפִיךָ וּבִלְבָבְךָ לַעֲשׂוֹתוֹ"; לְבָאֵר הֵיטֵב, אֵיךְ הוּא קָרוֹב מְאוֹד, בְּדֶרֶךְ אֲרוּכָּה וּקְצָרָה, בְּעֶזְרַת ה' יִתְבָּרַךְ.

הסכמות

פרק א

הַסְכָּמַת

הָרַב הֶחָסִיד הַמְפוּרְסָם, אִישׁ אֱלֹהִי, קָדוֹשׁ יֹאמַר לוֹ, מוֹרֵנוּ וְרַבֵּנוּ הָרַב רַבִּי **מְשׁוּלָם זוּסְיל מֵאֲנִיפָּאלִי**:

הִנֵּה בְּרֹאותִי אֶת הַכְּתָבִים שֶׁל הָרַב הַאי גָּאוֹן אִישׁ אֱלֹקִים קָדוֹשׁ וְטָהוֹר אַסְפַּקְלַרְיָא הַמְּאִירָה, וְטוֹב אֲשֶׁר עָשָׂה וַאֲשֶׁר הִפְלִיא ה' חַסְדּוֹ וְנָתַן בְּלִבּוֹ הַטָּהוֹר לַעֲשׂוֹת אֶת כָּל אֵלֶּה לְהַרְאוֹת עַם ה' דְּרָכָיו הַקְּדוֹשִׁים.

וּרְצוֹנוֹ הָיָה שֶׁלֹּא לְהַעֲלוֹת אֶת הַכְּתָבִים הָהֵם לְבֵית הַדְּפוּס מֵחֲמַת שֶׁאֵין דַּרְכּוֹ בְּכָךְ. רַק מֵחֲמַת הִתְפַּשְׁטוּת הַקּוּנְטְרֵסִים הָהֵם בְּקֶרֶב כָּל יִשְׂרָאֵל בְּהַעְתָּקוֹת רַבּוֹת מִידֵי סוֹפְרִים מְשׁוּנִים, וּמֵחֲמַת רִבּוּי הַעְתָּקוֹת שׁוֹנוֹת, רַבּוּ הַטָּעוּיוֹת־סוֹפְרִים בִּמְאֹד. וְהוּכְרַח לְהָבִיא הַקּוּנְטְרֵסִים הָהֵם לְבֵית הַדְּפוּס.

וְהֵעִיר ה' אֶת רוּחַ הַשּׁוּתָּפִים, הֲרֵי הוּא הָרַבָּנִי הַמּוּפְלָג הַוָּתִיק מוֹרֵנוּ וְרַבֵּנוּ הָרַב רַבִּי **שָׁלוֹם שַׁכְנָא** בֶּן מוֹרֵנוּ הָרַב וְרַבֵּנוּ רַבִּי **נַחַ**, וַהֲרֵי הוּא הָרַבָּנִי הַמּוּפְלָג הַוָּתִיק מוֹרֵנוּ הָרַב וְרַבֵּנוּ רַבִּי **מָרְדְּכַי** בֶּן מוֹרֵנוּ הָרַב וְרַבֵּנוּ רַבִּי **שְׁמוּאֵל הַלֵּוִי**, לְהָבִיא הַקּוּנְטְרֵסִים הָהֵם לְבֵית הַדְּפוּס בְּסַלַאוִויטַא. וּלְפָעֳלָא טָבָא אֲמַרְתִּי יִישַׁר חֵילָא.

אַךְ עָלוּ בְּלִבָּם מָגוֹר מִסָּבִיב מִן הַדְּפוּסִים אֲשֶׁר רַבּוּ, שֶׁדַּרְכָּן לְהַזִּיק וּלְקַלְקֵל הַמְאוּשָׁרִים. אֵי לָזֹאת, גָּמְרוּ בְּלִבֵּינוּ לִיתֵּן הַסְכָּמָה, לְבַל יָרִים אִישׁ אֶת יָדוֹ וְאֶת רַגְלוֹ לִגְרוֹם לְהַמַּדְפִּיסִים הַנִּזְכָּרִים לְעֵיל שׁוּם הֶיזֵּק חַס וְשָׁלוֹם בְּהַשָּׂגַת גְּבוּל בְּשׁוּם אוֹפָן.

וְאָסוּר לְשׂוּם אָדָם לִדְפוֹס הַסֵּפֶר הַנִּזְכָּר לְעֵיל בִּלְתִּי יְדִיעַת הַמַּדְפִּיסִים הַנִּזְכָּרִים לְעֵיל, עַד מֶשֶׁךְ חָמֵשׁ שָׁנִים רְצוּפִים מִיּוֹם דִּלְמַטָּה. וְשׁוֹמֵעַ לִדְבָרַי אֵלֶּה – יָבוֹא עָלָיו בִּרְכַּת טוֹב.

הֵלֹא כֹּה דִּבְרֵי הַדּוֹרֵשׁ זֹאת לִכְבוֹד הַתּוֹרָה, הַיּוֹם יוֹם ג׳ שֶׁנִּכְפַּל בּוֹ "כִּי טוֹב", פָּרָשָׁה תָּבֹא, שְׁנַת **פְּדוּתֵינוּ** לִפְרָט קָטָן.

הַקָּטָן **מְשׁוּלָּם זוּסִיל מֵאֲנִיפָּאלִי**.

פרק ב
הַסְכָּמַת

הָרַב הֶחָסִיד הַמְפוּרְסָם, אִישׁ אֱלֹהִי, קָדוֹשׁ יֹאמַר לוֹ, מוֹרֵנוּ הָרַב וְרַבֵּנוּ רַבִּי **יְהוּדָא לֵיב הַכֹּהֵן**:

חָכְמַת אָדָם תָּאִיר פָּנָיו הָאָרֶץ, בִּרְאוֹתִי יְדֵי קֹדֶשׁ **הַמְחַבֵּר הָרַב הַגָּאוֹן** אִישׁ אֱלֹקִים קָדוֹשׁ וְטָהוֹר חָסִיד וְעָנָיו, אֲשֶׁר מִכְּבָר נִגְלָה מִסְתָּרָיו, יוֹשֵׁב בַּשֶּׁבֶת תַּחְכְּמוֹנִי אֵצֶל **אֲדוֹנֵינוּ מוֹרֵינוּ וְרַבֵּינוּ גְּאוֹן עוֹלָם**, וְדָלָה מַיִם **מִבְּאֵר מַיִם חַיִּים**, וְכָעֵת יִשְׂמַח **יִשְׂרָאֵל** בְּהַגָּלוֹת דִּבְרֵי קָדְשׁוֹ הַמְחוּבָּר לְהָבִיא לְבֵית הַדְּפוּס לְלַמֵּד לְעַם ה׳ דַּרְכֵי קֹדֶשׁ, כַּאֲשֶׁר כָּל אֶחָד יֶחֱזֶה בִּפְנִימִיּוּת דְּבָרָיו.

וְהַמְפוּרְסָם אֵין צָרִיךְ רְאָיָה. רַק מֵחֲשַׁשׁ קַלְקוּל הַדָּבָר שֶׁלֹּא יִגְרוֹם הֶיזֵּק לַמַּדְפִּיסִים, בָּאתִי לִיתֵּן תּוֹקֶף וְאִזְהָרָה לְבַל יָרִים אִישׁ אֶת יָדוֹ וְרַגְלוֹ לְדְפוֹס עַד מֶשֶׁךְ חָמֵשׁ שָׁנִים מִיּוֹם דִּלְמַטָּה. וְשׁוֹמֵעַ לִדְבָרַי אֵלֶּה – יָבוֹא עָלָיו בִּרְכַּת טוֹב.

הֵלֹא כֹּה דִּבְרֵי הַמְדַבֵּר זֹאת לִכְבוֹד הַתּוֹרָה, הַיּוֹם יוֹם ג׳ פָּרָשָׁה תָּבֹא תקנ״ו לִפְרָט קָטָן.

יְהוּדָא לֵיב הַכֹּהֵן.

פרק ג
הַסְכָּמַת

הָרַבָּנִים שֶׁיִּחְיוּ בְּנֵי הַגָּאוֹן הַמְחַבֵּר זִכְרוֹנוֹ לִבְרָכָה נִשְׁמָתוֹ עֵדֶן.

הֱיוֹת שֶׁהוּסְכַּם אֶצְלֵינוּ לִיתֵּן רְשׁוּת וְהַרְמָנָא לְהַעֲלוֹת עַל מַכְבֵּשׁ הַדְּפוּס, לְזִכָּרוֹן לִבְנֵי יִשְׂרָאֵל, כָּתוּב דִּבְרֵי יוֹשֵׁר וֶאֱמֶת, דִּבְרֵי אֱלֹקִים חַיִּים שֶׁל אֲדוֹנֵנוּ אָבִינוּ מוֹרֵנוּ וְרַבֵּנוּ זִכְרוֹנוֹ לִבְרָכָה, כְּתוּבִים בִּכְתַב יָדוֹ הַקָּדוֹשָׁה בְּעַצְמוֹ וּלְשׁוֹנוֹ הַקָּדוֹשׁ, שֶׁכָּל דְּבָרָיו כְּנַחֲלֵי אֵשׁ בּוֹעֲרוֹת, יַלְהִיבוּ הַלְּבָבוֹת לְקָרְבָן לַאֲבִיהֶן שֶׁבַּשָּׁמַיִם, וּבְשֵׁם אִגֶּרֶת הַקֹּדֶשׁ נִקְרָאוּ, שֶׁרוּבָּם הָיוּ אִגְּרֹת שָׁלוּחַ מֵאֵת כְּבוֹד קְדוּשָּׁתוֹ לְהוֹרוֹת לְעַם ה׳ הַדֶּרֶךְ יֵלְכוּ בָהּ וְהַמַּעֲשֶׂה אֲשֶׁר יַעֲשׂוּן. וּמֵחֲמַת שֶׁבְּכַמָּה מְקוֹמוֹת הִצִּיב לוֹ צִיּוּנִים בְּסֵפֶר "לִקּוּטֵי אֲמָרִים" שֶׁלּוֹ, וְדִבְרֵי תוֹרָה עֲנִיִּים בְּמָקוֹם אֶחָד וַעֲשִׁירִים בְּמָקוֹם אַחֵר, וּמַה גַּם בִּשְׁבִיל דָּבָר שֶׁנִּתְחַדֵּשׁ בּוֹ – "קוּנְטְרֵס אַחֲרוֹן" עַל אֵיזֶה פְּרָקִים, אֲשֶׁר כָּתַב בְּעֵת חִיבּוּרוֹ הַסֵּפֶר "לִקּוּטֵי אֲמָרִים" – פִּלְפּוּל וְעִיּוּן עָמוֹק עַל מַאֲמָרֵי זֹהַר וְעֵץ חַיִּים וּפְרִי עֵץ חַיִּים שֶׁנִּרְאִים כְּסוֹתְרִים זֶה אֶת זֶה, וּבְרוּחַ מְבִינָתוֹ

מְיַשְּׁבָם כָּל דִּיבּוּר עַל אוֹפְנָיו שֶׁכָּתַב בְּ"לִקּוּטֵי אֲמָרִים", רָאוֹ רָאִינוּ, שֶׁרָאוּי וְנָכוֹן לְחַבְּרָם עִם סֵפֶר "לִקּוּטֵי אֲמָרִים" וְ"אִגֶּרֶת הַתְּשׁוּבָה" שֶׁל כְּבוֹד קְדוּשַׁת אֲדוֹנֵנוּ אָבִינוּ מוֹרֵנוּ וְרַבֵּנוּ זִכְרוֹנוֹ לִבְרָכָה.

אֵי לָזֹאת, בָּאנוּ לְהָטִיל גּוּדָא רַבָּה וּגְזֵרַת נִדּוּי־חֵרֶם־שַׁמְתָּא דְּרַבָּנָן דִּלֵּית לָהּ אַסְוָותָא, שֶׁלֹּא יָרִים אִישׁ אֶת יָדוֹ לְהַדְפִּיס כְּתָבְנִיתָם אוֹ זֶה בִּלְאָ זֶה מֶשֶׁךְ חֲמִשָּׁה שָׁנִים מִיּוֹם דִּלְמַטָּה.

בְּרַם, כְּגוֹן דָּא צָרִיךְ לְאוֹדוֹעֵי, שֶׁבַּעֲוֹנוֹתֵינוּ הָרַבִּים, סָפוּ תַּמּוּ כִּתְבֵי יָדוֹ הַקְּדוֹשָׁה בְּעַצְמוֹ אֲשֶׁר הָיוּ בְּדִקְדּוּק גָּדוֹל לֹא חָסֵר וְלֹא יָתֵר אוֹת אַחַת, וְלֹא נִשְׁאַר, כִּי אִם זֶה הַמְּעַט מֵהַרְבֵּה אֲשֶׁר נִלְקְטוּ אֶחָד לְאֶחָד מֵהַעְתָּקוֹת הַמְּפוּזָּרִים אֵצֶל הַתַּלְמִידִים, וְאִם הִמְצָא תִמָּצֵא אֵיזֶה טָעוּת, "שְׁגִיאוֹת מִי יָבִין?", יִמָּצֵא הַטָּעוּת דְּמוּכָח מִטָּעוּת סוֹפֵר, וְהַכַּוָּונָה תִּהְיֶה בְּרוּרָה:

הַיּוֹם, יוֹם ה' כ"ב אִיָּיר תקע"ד לִפְרָט קָטָן.

נְאוּם **דּוֹב בָּעֵר** בֶּן אֲדוֹנִי אָבִי מוֹרִי וְרַבִּי הַגָּאוֹן הֶחָסִיד קְדוֹשׁ יִשְׂרָאֵל מָרְנָא וְרַבָּנָא **שְׁנֵיאוֹר זַלְמָן** זִכְרוֹנוֹ לִבְרָכָה, נִשְׁמָתוֹ בְּגַנְזֵי מְרוֹמִים.

וּנְאוּם **חַיִּים אַבְרָהָם** בֶּן אֲדוֹנִי אָבִי מוֹרִי וְרַבִּי הַגָּאוֹן הֶחָסִיד מָרְנָא וְרַבָּנָא **שְׁנֵיאוֹר זַלְמָן** זֶכֶר צַדִּיק לִבְרָכָה, נִשְׁמָתוֹ בְּגַנְזֵי מְרוֹמִים.

וּנְאוּם **מֹשֶׁה** בֶּן אֲדוֹנִי אָבִי מוֹרִי וְרַבִּי הַגָּאוֹן הֶחָסִיד **שְׁנֵיאוֹר זַלְמָן** זִכְרוֹנוֹ לִבְרָכָה, נִשְׁמָתוֹ בְּגַנְזֵי מְרוֹמִים.

הקדמת המלקט

וְהִיא אִגֶּרֶת הַשְּׁלוּחָה לִכְלָלוּת אַנְשֵׁי שְׁלוֹמֵינוּ, יְבָרְכֵם צוּרֵנוּ וְיִשְׁמְרֵם:

אֲלֵיכֶם אִישִׁים אֶקְרָא, שִׁמְעוּ אֵלַי רוֹדְפֵי צֶדֶק מְבַקְשֵׁי ה', וְיִשְׁמַע אֲלֵיכֶם אֱלֹקִים לְמַגְדּוֹל וְעַד קָטָן, כָּל אַנְשֵׁי שְׁלוֹמֵנוּ דִּמְדִינָתֵינוּ וְסָמוֹכוֹת שֶׁלָּהּ, אִישׁ עַל מְקוֹמוֹ יָבוֹא לְשָׁלוֹם וְחַיִּים עַד הָעוֹלָם נֶצַח סֶלָה וָעֶד, אָמֵן כֵּן יְהִי רָצוֹן:

הִנֵּה מוּדַעַת זֹאת, כִּי מֵרֹגֶלָא בְּפוּמֵי דְּאִינְשֵׁי בְּכָל אַנְשֵׁי שְׁלוֹמֵנוּ לֵאמֹר כִּי אֵינָהּ דּוֹמָה שְׁמִיעַת דִּבְרֵי מוּסָר לִרְאִיָּיה וּקְרִיאָה בַּסְּפָרִים, שֶׁהַקּוֹרֵא, קוֹרֵא לְפִי דַּרְכּוֹ וְדַעְתּוֹ וּלְפִי הַשָּׂגַת וּתְפִיסַת שִׂכְלוֹ בַּאֲשֶׁר הוּא שָׁם, וְאִם שִׂכְלוֹ וְדַעְתּוֹ מְבוּלְבָּלִים וּבַחֲשֵׁכָה יִתְהַלָּכוּ בַּעֲבוּדַת ה', בְּקוֹשִׁי יָכוֹל לִרְאוֹת אֶת הָאוֹר כִּי טוֹב הַגָּנוּז בַּסְּפָרִים, אַף כִּי מָתוֹק הָאוֹר לָעֵינַיִם וּמַרְפֵּא לָנֶפֶשׁ.

וּבַר מִן דֵּין, הִנֵּה סִפְרֵי הַיִּרְאָה הַבְּנוּיִים עַל פִּי שֵׂכֶל אֱנוֹשִׁי, בְּוַודַּאי אֵינָן שָׁוִין לְכָל נֶפֶשׁ, כִּי אֵין כָּל הַשְּׂכָלִים וְהַדֵּעוֹת שָׁוִוֹת, וְאֵין שֵׂכֶל אָדָם זֶה מִתְפָּעֵל וּמִתְעוֹרֵר מִמַּה שֶּׁמִּתְפָּעֵל וּמִתְעוֹרֵר שֵׂכֶל חֲבֵירוֹ, וּכְמוֹ שֶׁאָמְרוּ רַבּוֹתֵינוּ־זִכְרוֹנָם־לִבְרָכָה גַּבֵּי בִּרְכַּת חָכָם הָרוֹאֶה עַל שִׁשִּׁים רִיבּוֹא מִיִּשְׂרָאֵל, "שֶׁאֵין דֵּעוֹתֵיהֶם דּוֹמוֹת זוֹ לָזוֹ" וְכוּ', וּכְמוֹ שֶׁכָּתַב הָרַמְבַּ"ן זִכְרוֹנוֹ

לְבָרְכָה בְּמִלְחָמוֹת שָׁם בְּפֵירוּשׁ הַסִּפְרֵי גַּבֵּי יְהוֹשֻׁעַ שֶׁנֶּאֱמַר בּוֹ "אִישׁ אֲשֶׁר רוּחַ בּוֹ", שֶׁיָּכוֹל לַהֲלוֹךְ נֶגֶד רוּחוֹ שֶׁל כָּל אֶחָד וְאֶחָד וְכוּ'.

אֶלָּא אֲפִילּוּ בְּסִפְרֵי הַיִּרְאָה אֲשֶׁר יְסוֹדוֹתָם בְּהַרְרֵי קוֹדֶשׁ, מְזָרְשֵׁי חָכְמֵינוּ־זִכְרוֹנָם־לִבְרָכָה אֲשֶׁר רוּחַ ה' דִּבֶּר בָּם וּמִלָּתוֹ עַל לְשׁוֹנָם וְאוֹרַיְיתָא וְקוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא כּוֹלָּא חַד, וְכָל שִׁשִּׁים רִבּוֹא נְשָׁמוֹת כְּלָלוּת יִשְׂרָאֵל, וּפְרָטֵיהֶם וּפְרָטֵי פְּרָטֵיהֶם עַד נִיצוֹץ קַל שֶׁבְּקַלִּים וּפְחוּתֵי הָעֶרֶךְ שֶׁבְּעַמֵּינוּ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל – כּוּלְּהוּ מִתְקַשְׁרָן בְּאוֹרַיְיתָא, וְאוֹרַיְיתָא – הִיא הַמְקַשֶּׁרֶת אוֹתָן לְהַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא כַּנּוֹדָע בַּזֹּהַר הַקָּדוֹשׁ. הֲרֵי זֶה דֶּרֶךְ כְּלָלוּת לִכְלָלוּת יִשְׂרָאֵל.

וְאַף שֶׁנִּיתְּנָה הַתּוֹרָה לִידֵּרֵשׁ בִּכְלָל וּפְרָט וּפְרָטֵי פְּרָטוּת לְכָל נֶפֶשׁ פְּרָטִית מִיִּשְׂרָאֵל הַמּוּשְׁרֶשֶׁת בָּהּ, הֲרֵי אֵין כָּל אָדָם זוֹכֶה לְהָיוֹת מַכִּיר מְקוֹמוֹ הַפְּרָטִי שֶׁבַּתּוֹרָה:

וְהִנֵּה, אַף בְּהֶלְכוֹת אִיסּוּר וְהֶיתֵּר הַנְּגְלוֹת לָנוּ וּלְבָנֵינוּ, מָצָאנוּ רָאִינוּ מַחֲלוֹקֶת תַּנָּאִים וְאֲמוֹרָאִים מִן הַקָּצָה אֶל הַקָּצָה מַמָּשׁ, וְאֵלּוּ וְאֵלּוּ דִּבְרֵי אֱלֹהִים חַיִּים – לְשׁוֹן רַבִּים – עַל שֵׁם מְקוֹר הַחַיִּים לִנְשָׁמוֹת יִשְׂרָאֵל הַנֶּחְלָקוֹת דֶּרֶךְ כְּלָל לִשְׁלֹשָׁה קַוִּין, יָמִין וּשְׂמֹאל וְאֶמְצַע, שֶׁהֵם חֶסֶד וּגְבוּרָה וְכוּ', וּנְשָׁמוֹת שֶׁשָּׁרְשָׁן מִמִּדַּת חֶסֶד, הַנְהָגָתָן גַּם כֵּן לְהַטּוֹת כְּלַפֵּי חֶסֶד – לְהָקֵל כוּ' כַּנּוֹדָע.

וְכָל שֶׁכֵּן וְקַל וָחֹמֶר בְּהַנִּסְתָּרוֹת לַה' אֱלֹהֵינוּ דְּאִינּוּן דְּחִילּוּ וּרְחִימוּ דִּבְמוֹחָא וְלִבָּא דְּכָל חַד וְחַד לְפוּם שִׁיעוּרָא דִּילֵיהּ – לְפוּם מַה דְּמִשַּׁעֵר בְּלִיבֵּיהּ, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב בַּזֹּהַר הַקָּדוֹשׁ עַל פָּסוּק "נוֹדָע בַּשְּׁעָרִים בַּעְלָהּ וְגוֹ'":

אַךְ בִּיוֹדְעֵי וּמַכִּירֵי קְאָמִינָא, הֵם כָּל אֶחָד וְאֶחָד מֵאַנְשֵׁי שְׁלוֹמֵנוּ שֶׁבְּמִדִּינָתֵינוּ וְסָמוֹכוֹת שֶׁלָּהּ, אֲשֶׁר הָיָה הַדִּבּוּר שֶׁל חִיבָּה מָצוּי בֵּינֵינוּ, וְגִילּוּ לְפָנַי כָּל תַּעֲלוּמוֹת לִבָּם וּמוֹחָם בַּעֲבוֹדַת ה' הַתְּלוּיָה בַּלֵּב, אֲלֵיהֶם תִּטּוֹף מִלָּתִי וּלְשׁוֹנִי עֵט סוֹפֵר – בְּקוּנְטְרֵיסִים אֵלּוּ הַנִּקְרָאִים בְּשֵׁם "לִקּוּטֵי אֲמָרִים", מְלוּקָּטִים מִפִּי סְפָרִים וּמִפִּי סוֹפְרִים קְדוֹשֵׁי עֶלְיוֹן נִשְׁמָתָם עֵדֶן הַמְּפוּרְסָמִים אֶצְלֵינוּ.

וּקְצָת מֵהֶם נִרְמָזִין לְחַכִּימִין בְּאִגְּרוֹת הַקֹּדֶשׁ מֵרַבּוֹתֵינוּ שֶׁבְּאֶרֶץ הַקֹּדֶשׁ תִּבָּנֶה וְתִכּוֹנֵן בִּמְהֵרָה בְיָמֵינוּ אָמֵן, וּקְצָתָם שָׁמַעְתִּי מִפִּיהֶם הַקָּדוֹשׁ בִּהְיוֹתָם פֹּה עִמָּנוּ, וְכוּלָּם הֵן תְּשׁוּבוֹת עַל שְׁאֵלוֹת רַבּוֹת אֲשֶׁר שׁוֹאֲלִין בְּעֵצָה כָּל אַנְשֵׁי שְׁלוֹמֵנוּ דִּמְדִינָתֵינוּ תָּמִיד כָּל אֶחָד לְפִי עֶרְכּוֹ לָשִׁית עֵצוֹת בְּנַפְשָׁם בַּעֲבוֹדַת ה', לִהְיוֹת כִּי אֵין הַזְּמַן גְּרָמָא עוֹד לְהָשִׁיב לְכָל אֶחָד וְאֶחָד עַל שְׁאֵלָתוֹ בִּפְרָטוּת, וְגַם הַשִּׂכְחָה מְצוּיָה.

עַל כֵּן רָשַׁמְתִּי כָּל הַתְּשׁוּבוֹת עַל כָּל הַשְּׁאֵלוֹת לְמִשְׁמֶרֶת לְאוֹת, לִהְיוֹת לְכָל אֶחָד וְאֶחָד לְזִכָּרוֹן בֵּין עֵינָיו וְלֹא יִדְחוֹק עוֹד לִיכָּנֵס לְדַבֵּר עִמִּי בִּיחִידוּת, כִּי בָּהֶן יִמְצָא מַרְגּוֹעַ לְנַפְשׁוֹ וְעֵצָה נְכוֹנָה לְכָל דָּבָר הַקָּשֶׁה עָלָיו בַּעֲבוֹדַת ה', וְנָכוֹן יִהְיֶה לִבּוֹ בָּטוּחַ בַּה' גּוֹמֵר בַּעֲדֵינוּ:

וּמִי שֶׁדַּעְתּוֹ קָצָרָה לְהָבִין דִּבַּר עַצָּה מִתּוֹךְ קוּנְטְרֵיסִים אֵלּוּ, יְפָרֵשׁ שִׂיחָתוֹ לִפְנֵי הַגְּדוֹלִים שֶׁבְּעִירוֹ וְהֵם יְבוֹנְנוּהוּ. וַאֲלֵיהֶם בַּקָּשָׁתִי, שֶׁלֹּא לָשׂוּם יָד לָפֶה לְהִתְנַהֵג בַּעֲנָוָה וְשִׁפְלוּת שֶׁל שֶׁקֶר חַס וְשָׁלוֹם, וְכַנּוֹדָע עוֹנֶשׁ הַמַּר עַל מוֹנֵעַ בָּר, וְגוֹדֶל הַשָּׂכָר – מִמַּאֲמַר רַבּוֹתֵינוּ־זִכְרוֹנָם־לִבְרָכָה עַל פָּסוּק "מֵאִיר עֵינֵי שְׁנֵיהֶם ה'", כִּי יָאִיר ה' פָּנָיו אֲלֵיהֶם, אוֹר פְּנֵי מֶלֶךְ חַיִּים. וּמְחַיֶּה חַיִּים יְזַכֵּנוּ וִיחַיֵּינוּ לַיָּמִים אֲשֶׁר "לֹא יְלַמְּדוּ עוֹד אִישׁ אֶת רֵעֵהוּ וְגוֹ' כִּי כוּלָּם יֵדְעוּ אוֹתִי וְגוֹ' כִּי מָלְאָה הָאָרֶץ דֵּעָה אֶת ה' וְגוֹ'", אָמֵן כֵּן יְהִי רָצוֹן:

וְהִנֵּה, אַחַר שֶׁנִּתְפַּשְׁטוּ הַקּוּנְטְרֵיסִים הַנִּזְכָּרִים לְעֵיל, בְּקֶרֶב כָּל אַנְשֵׁי שְׁלוֹמֵנוּ הַנִּזְכָּרִים לְעֵיל, בְּהַעֲתָּקוֹת רַבּוֹת מִידֵי סוֹפְרִים שׁוֹנִים וּמְשׁוּנִּים, הִנֵּה עַל יְדֵי רִיבּוּי הַהַעְתָּקוֹת שׁוֹנוֹת, רַבּוּ כְּמוֹ רַבּוּ הַטָּעֻוִיּוֹת־סוֹפְרִים בְּמְאוֹד מְאוֹד, וְלִזְאת, נָדְבָה רוּחָם שֶׁל אֲנָשִׁים אֲפָרְתִּים הַנְּקוּבִים הַנִּזְכָּרִים לְעֵיל מֵעֵבֶר לַדַּף, לִטְרוֹחַ בְּגוּפָם וּמְאוֹדָם לְהָבִיא אֶת קוּנְטְרֵיסִים הַנִּזְכָּרִים לְעֵיל לְבֵית הַדְּפוּס מְנוּקִים מִכָּל סִיג וְטָעֻוִיּוֹת־סוֹפְרִים וּמוּגָהִים הֵיטֵב, וְאֶמְינָא לְפָעֳלָא טָבָא יִישַׁר חֵילָא.

וְלִהְיוֹת כִּי מִקְרָא מָלֵא דִּבֵּר הַכָּתוּב "אָרוּר מַסִּיג גְּבוּל רֵעֵהוּ", וְאָרוּר – בּוֹ קְלָלָה בּוֹ נִידוּי חַס וְשָׁלוֹם וְכוּ', עַל כֵּן, כִּיהוּדָה וְעוֹד לִקְרָא קָאֲתֵינָא – לְמִשְׁדֵּי גּוּדָא רַבָּא עַל כָּל הַמַּדְפִּיסִים, שֶׁלֹּא לְהַדְפִּיס קוּנְטְרֵיסִים הַנִּזְכָּרִים לְעֵיל, לֹא עַל יְדֵי עַצְמָן וְלֹא עַל יְדֵי גּוֹיָרָא דִּילְהוֹן, בִּלְתִּי רְשׁוּת הַנְּקוּבִים הַנִּזְכָּרִים לְעֵיל מֶשֶׁךְ חֲמֵשׁ שָׁנִים מִיּוֹם כְּלוֹת הַדְּפוּס. וְלִשּׁוֹמְעִים יוֹנְעַם, וְתָבוֹא עֲלֵיהֶם בְּרָכַת טוֹב.

כֹּה דִּבְרֵי הַמְלַקֵּט לִיקוּטֵי אֲמָרִים הַנִּזְכָּרִים לְעֵיל:

פרק א

תַּנְיָא [בְּסוֹף פֶּרֶק ג' דְּנַזָּד]: "מַשְׁבִּיעִים אוֹתוֹ, תְּהִי צַדִּיק וְאַל תְּהִי רָשָׁע. וַאֲפִילּוּ כָּל הָעוֹלָם כּוּלּוֹ אוֹמְרִים לְךָ צַדִּיק אַתָּה – הֱיֵה בְּעֵינֶיךָ כְּרָשָׁע".

וְצָרִיךְ לְהָבִין, דְּהָא תְּנַן [אָבוֹת פֶּרֶק ב']: "וְאַל תְּהִי רָשָׁע בִּפְנֵי עַצְמֶךָ".

וְגַם, אִם יִהְיֶה בְּעֵינָיו כָּרָשָׁע – יֵרַע לִבָּבוֹ וְיִהְיֶה עָצֵב, וְלֹא יוּכַל לַעֲבוֹד ה' בְּשִׂמְחָה וּבְטוּב לֵבָב, וְאִם לֹא יֵרַע לִבָּבוֹ כְּלָל מִזֶּה, יָכוֹל לָבוֹא לִידֵי קַלּוּת, חַס וְשָׁלוֹם.

אַךְ הָעִנְיָן, כִּי הִנֵּה מָצִינוּ בַּגְּמָרָא ה' חֲלוּקוֹת: צַדִּיק וְטוֹב לוֹ, צַדִּיק וְרַע לוֹ, רָשָׁע וְטוֹב לוֹ, רָשָׁע וְרַע לוֹ, וּבֵינוֹנִי.

וּפֵירְשׁוּ בַּגְּמָרָא: "צַדִּיק וְטוֹב לוֹ – צַדִּיק גָּמוּר, צַדִּיק וְרַע לוֹ – צַדִּיק שֶׁאֵינוֹ גָּמוּר". וּבְרַעְיָא מְהֵימְנָא פָּרְשַׁת מִשְׁפָּטִים פֵּירַשׁ: צַדִּיק וְרַע לוֹ – שֶׁהָרַע שֶׁבּוֹ כָּפוּף לַטּוֹב וְכוּ', וּבַגְּמָרָא סוֹף פֶּרֶק ט' דִּבְרָכוֹת: "צַדִּיקִים – יֵצֶר טוֹב שׁוֹפְטָן כּוּ', רְשָׁעִים – יֵצֶר הָרַע שׁוֹפְטָן, בֵּינוֹנִים

– זֶה וָזֶה שׁוֹפְטָן וְכוּ'. אָמַר רַבָּה: כְּגוֹן אֲנָא בֵּינוֹנִי. אָמַר לֵיהּ אַבַּיֵי: לֹא שָׁבִיק מַר חַיֵּי לְכָל בְּרָיָה וְכוּ'".

וּלְהָבִין כָּל זֶה בַּאֲר הֵיטֵב, וְגַם לְהָבִין מַה שֶּׁאָמַר אִיּוֹב [בָּבָא בַּתְרָא פֶּרֶק א']: "רִבּוֹנוֹ שֶׁל עוֹלָם, בָּרָאתָ צַדִּיקִים בָּרָאתָ רְשָׁעִים כו'", וְהָא 'צַדִּיק' וְ'רָשָׁע' לֹא קָאָמַר!

וְגַם לְהָבִין מַהוּת מַדְרֵגַת הַבֵּינוֹנִי, שֶׁבְּוַדַּאי אֵינוֹ מֻחֲצָה זַכַּיּוֹת וּמֻחֲצָה עֲוֹנוֹת, שֶׁאִם כֵּן, אֵיךְ טָעָה רַבָּה בְּעַצְמוֹ לוֹמַר שֶׁהוּא בֵּינוֹנִי, וְנוֹדָע דְּלָא פָּסִיק פּוּמֵיהּ מִגִּירְסָא, עַד שֶׁאֲפִילּוּ מַלְאַךְ הַמָּוֶת לֹא הָיָה יָכוֹל לִשְׁלוֹט בּוֹ, וְאֵיךְ הָיָה יָכוֹל לִטְעוֹת בְּמֻחֲצָה עֲוֹנוֹת חַס וְשָׁלוֹם?

וְעוֹד, שֶׁהֲרֵי בְּשָׁעָה שֶׁעוֹשֶׂה עֲוֹנוֹת נִקְרָא רָשָׁע גָּמוּר [וְאִם אַחַר־כָּךְ עָשָׂה תְּשׁוּבָה – נִקְרָא צַדִּיק גָּמוּר], וַאֲפִילּוּ הָעוֹבֵר עַל אִיסּוּר קַל שֶׁל דִּבְרֵי סוֹפְרִים – מִקְרֵי רָשָׁע, כִּדְאִיתָא בְּפֶרֶק ב' דִּיבָמוֹת וּבְפֶרֶק קַמָּא דְּנִדָּה.

וַאֲפִילּוּ מִי שֶׁיֵּשׁ בְּיָדוֹ לִמְחוֹת וְלֹא מִיחָה נִקְרָא רָשָׁע [בְּפֶרֶק ו' דִּשְׁבוּעוֹת].

וְכָל שֶׁכֵּן וְקַל וָחֹמֶר, בִּמְבַטֵּל אֵיזוֹ מִצְוַת עֲשֵׂה שֶׁאֲפִשָׁר לוֹ לְקַיְּימָהּ, כְּמוֹ כָּל שֶׁאֲפִשָׁר לוֹ לַעֲסוֹק בַּתּוֹרָה וְאֵינוֹ עוֹסֵק, שֶׁעָלָיו דָּרְשׁוּ רַבּוֹתֵינוּ־זִכְרוֹנָם־לִבְרָכָה: "כִּי דְבַר ה' בָּזָה וְגוֹ' הַכָּרֵת תִּכָּרֵת וְגוֹ'". וּפְשִׁיטָא דְּמִקְרֵי רָשָׁע טְפֵי מֵעוֹבֵר אִיסּוּר דְּרַבָּנָן.

וְאִם כֵּן, עַל כָּרְחֲךָ הַבֵּינוֹנִי אֵין בּוֹ אֲפִילּוּ עָוֹן בִּיטּוּל תּוֹרָה, וּמִשּׁוּם הָכֵי טָעָה רַבָּה בְּעַצְמוֹ לוֹמַר שֶׁהוּא בֵּינוֹנִי

הגהה

וּמַה שֶּׁכָּתוּב בְּזֹהַר חֵלֶק ג' דַּף רל"א: כָּל שֶׁמְּמוּעָטִין עֲוֹנוֹתָיו וְכוּ', הֵיא שְׁאֵלַת רַב הַמְנוּנָא לְאֵלִיָּהוּ, אֲבָל לְפִי תְּשׁוּבַת אֵלִיָּהוּ שָׁם, פֵּירוּשׁ "צַדִּיק וְרַע לוֹ" הוּא כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב בְּרֵעְיָא מְהֵימְנָא פָּרָשָׁה מִשְׁפָּטִים דִּלְעֵיל. וְשִׁבְעִים פָּנִים לַתּוֹרָה:

וְהָא דְּאָמְרִינַן בְּעַלְמָא, דְּמֻחֲצָה עַל מֻחֲצָה מִקְרֵי בֵּינוֹנִי, וְרוֹב זַכַּיּוֹת מִקְרֵי צַדִּיק, הוּא שֵׁם הַמּוּשְׁאָל לְעִנְיַן שָׂכָר וְעוֹנֶשׁ, לְפִי שֶׁנִּדּוֹן אַחַר רוּבּוֹ, וּמִקְרֵי צַדִּיק בְּדִינוֹ מֵאַחַר שֶׁזּוֹכֶה בַּדִּין, אֲבָל לְעִנְיַן אֲמִיתַּת שֵׁם הַתּוֹאַר וְהַמַּעֲלָה שֶׁל מַעֲלַת וּמַדְרֵגוֹת חֲלוּקוֹת צַדִּיקִים וּבֵינוֹנִים, אָמְרוּ רַבּוֹתֵינוּ־זִכְרוֹנָם־לִבְרָכָה: "צַדִּיקִים יֵצֶר טוֹב שׁוֹפְטָן, שֶׁנֶּאֱמַר: וְלִבִּי חָלַל בְּקִרְבִּי" – שֶׁאֵין לוֹ יֵצֶר הָרָע, כִּי הֲרָגוֹ בְּתַעֲנִית; אֲבָל כָּל מִי שֶׁלֹּא הִגִּיעַ לְמַדְרֵגָה זוֹ, אַף שֶׁזְּכֻיּוֹתָיו מְרוּבִּים עַל עֲוֹנוֹתָיו – אֵינוֹ בְּמַעֲלַת וּמַדְרֵגַת צַדִּיק כְּלָל.

וְלָכֵן אָמְרוּ רַבּוֹתֵינוּ־זִכְרוֹנָם־לִבְרָכָה בַּמִּדְרָשׁ: "רָאָה הַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא בַּצַּדִּיקִים שֶׁהֵם מוּעָטִים – עָמַד וּשְׁתָלָן בְּכָל דּוֹר וָדוֹר וְכוּ', וּכְמוֹ שֶׁכָּתוּב: וְצַדִּיק יְסוֹד עוֹלָם":

אַךְ בֵּיאוּר הָעִנְיָן, עַל פִּי מַה שֶּׁכָּתַב הָרַב חַיִּים וִיטַאל זִכְרוֹנוֹ לִבְרָכָה בְּשַׁעַר הַקְּדוּשָׁה [וּבְעֵץ חַיִּים שַׁעַר נ' פֶּרֶק ב'], דִּלְכָל אִישׁ יִשְׂרָאֵל, אֶחָד צַדִּיק וְאֶחָד רָשָׁע, יֵשׁ שְׁתֵּי נְשָׁמוֹת, דִּכְתִיב: "וּנְשָׁמוֹת אֲנִי עָשִׂיתִי", שֶׁהֵן שְׁתֵּי נְפָשׁוֹת –נֶפֶשׁ אַחַת מִצַּד הַקְּלִיפָּה וְסִטְרָא אָחֳרָא, וְהִיא

הַמִּתְלַבֶּשֶׁת בְּדַם הָאָדָם לְהַחֲיוֹת הַגּוּף, וּכְדִכְתִיב: "כִּי נֶפֶשׁ הַבָּשָׂר בַּדָּם הִיא", וּמְמֶנָּה בָּאוֹת כָּל הַמִּדּוֹת רָעוֹת, מֵאַרְבַּע יְסוֹדוֹת רָעִים שֶׁבָּהּ, דְּהַיְינוּ: כַּעַס וְגַאֲוָה – מִיסוֹד הָאֵשׁ שֶׁנִּגְבָּהּ לְמַעְלָה, וְתַאֲוַת הַתַּעֲנוּגִים – מִיסוֹד הַמַּיִם, כִּי הַמַּיִם מַצְמִיחִים כָּל מִינֵי תַּעֲנוּג, וְהוֹלֵלוּת וְלֵיצָנוּת וְהִתְפָּאֲרוּת וּדְבָרִים בְּטֵלִים – מִיסוֹד הָרוּחַ, וַעֲצָלוּת וַעֲצָבוּת – מִיסוֹד הֶעָפָר.

וְגַם מִדּוֹת טוֹבוֹת שֶׁבְּטֶבַע כָּל יִשְׂרָאֵל בְּתוֹלְדוֹתָם, כְּמוֹ רַחֲמָנוּת וּגְמִילוּת חֲסָדִים – בָּאוֹת מִמֶּנָּה.

כִּי בְּיִשְׂרָאֵל נֶפֶשׁ זוֹ דְּקְלִיפָּה, הִיא מִקְלִיפַּת נוֹגַהּ, שֶׁיֵּשׁ בָּהּ גַּם כֵּן טוֹב, וְהִיא מִסּוֹד "עֵץ הַדַּעַת טוֹב וָרָע":

מַה שֶּׁאֵין כֵּן נַפְשׁוֹת אוּמוֹת הָעוֹלָם, הֵן מִשְּׁאָר קְלִיפּוֹת טְמֵאוֹת, שֶׁאֵין בָּהֶן טוֹב כְּלָל, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב בְּעֵץ חַיִּים שַׁעַר מ"ט פֶּרֶק ג'. וְכָל טִיבוּ דְּעָבְדִין הָאוּמוֹת לְגַרְמַיְיהוּ עָבְדִין, וְכִדְאִיתָא בַּגְּמָרָא עַל פָּסוּק: "וְחֶסֶד לְאוּמִּים חַטָּאת" –שֶׁכָּל צְדָקָה וְחֶסֶד שֶׁאוּמּוֹת הָעוֹלָם עוֹשִׂין, אֵינָן אֶלָּא לְהִתְיַיהֵר כוּ':

פרק ב

וְנֶפֶשׁ הַשֵּׁנִית בְּיִשְׂרָאֵל, הִיא חֵלֶק אֱלוֹהַּ מִמַּעַל מַמָּשׁ, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב: "וַיִּפַּח בְּאַפָּיו נִשְׁמַת חַיִּים", וְ"אַתָּה נָפַחְתָּ בִּי", וּכְמוֹ שֶׁכָּתוּב בַּזֹּהַר, מַאן דְּנָפַח מִתּוֹכֵיהּ נָפַח, פֵּירוּשׁ, מִתּוֹכְיוּתוֹ וּמִפְּנִימְיוּתוֹ, שֶׁתּוֹכְיוּת וּפְנִימְיוּת הַחַיּוּת שֶׁבָּאָדָם מוֹצִיא בִּנְפִיחָתוֹ בְּכֹחַ:

כְּךָ, עַל דֶּרֶךְ מָשָׁל, נִשְׁמוֹת יִשְׂרָאֵל עָלוּ בְּמַחֲשָׁבָה, כִּדְכְתִיב: "בְּנִי בְכוֹרִי יִשְׂרָאֵל", "בָּנִים אַתֶּם לַה' אֱלֹהֵיכֶם" פֵּירוּשׁ, כְּמוֹ שֶׁהַבֵּן נִמְשָׁךְ מִמּוֹחַ הָאָב, כָּךְ כִּבְיָכוֹל נִשְׁמַת כָּל אִישׁ יִשְׂרָאֵל נִמְשְׁכָה מִמַּחֲשַׁבְתּוֹ וְחָכְמָתוֹ יִתְבָּרַךְ, דְּאִיהוּ חַכִּים וְלָא בְּחָכְמָה יְדִיעָא, אֶלָּא הוּא וְחָכְמָתוֹ אֶחָד, וּכְמוֹ שֶׁכָּתַב הָרַמְבַּ"ם,

הגהה

וְהוֹדוּ לוֹ חַכְמֵי הַקַּבָּלָה, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב בַּפַּרְדֵּס מֵהָרַמַּ"ק. וְגַם לְפִי קַבָּלַת הָאֲרִ"י זִכְרוֹנוֹ לִבְרָכָה יֵצִיבָא מִילְתָא, בְּסוֹד הִתְלַבְּשׁוּת אוֹר־אֵין־סוֹף בָּרוּךְ־הוּא, עַל־יְדֵי צִמְצוּמִים רַבִּים, בְּכֵלִים דְּחָכְמָה־בִּינָה־דַּעַת דַּאֲצִילוּת, אַף לֹא לְמַעְלָה מֵהָאֲצִילוּת, וּכְמוֹ שֶׁכָּתוּב בְּמָקוֹם אַחֵר, שֶׁאֵין־סוֹף־בָּרוּךְ־הוּא מְרוֹמָם וּמִתְנַשֵּׂא רוֹמְמוּת אֵין קֵץ, לְמַעְלָה מַעְלָה מִמַּהוּת וּבְחִינַת חָכְמָה־בִּינָה־דַּעַת, עַד שֶׁמַּהוּת וּבְחִינַת חָכְמָה־בִּינָה־דַּעַת נֶחְשֶׁבֶת כַּעֲשִׂיָּיה גּוּפָנִיית אֲצִלוֹ יִתְבָּרַךְ, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב: "כּוּלָּם בְּחָכְמָה עָשִׂיתָ":

שֶׁהוּא הַמַּדָּע וְהוּא הַיּוֹדֵעַ כוּ', וְדָבָר זֶה אֵין בְּיכוֹלֶת הָאָדָם לְהָבִינוֹ עַל בּוּרְיוֹ כוּ', כְּדִכְתִיב: "הַחֵקֶר אֱלוֹהַּ תִּמְצָא", וּכְתִיב: "כִּי לֹא מַחְשְׁבוֹתַי מַחְשְׁבוֹתֵיכֶם וְגוֹ'".

וְאַף שֶׁיֵּשׁ רַבְּבוֹת מִינֵי חִלּוּקֵי מַדְרֵגוֹת בַּנְּשָׁמוֹת, גָּבוֹהַּ מֵעַל גָּבוֹהַּ לְאֵין קֵץ, כְּמוֹ גּוֹדֶל מַעֲלַת נִשְׁמוֹת הָאָבוֹת וּמֹשֶׁה רַבֵּינוּ עָלֵיהֶם־הַשָּׁלוֹם, עַל נִשְׁמוֹת דּוֹרוֹתֵינוּ אֵלֶּה דְּעִקְבֵי מְשִׁיחָא, שֶׁהֵם בְּחִינַת עֲקֵבִיים מַמָּשׁ לְגַבֵּי הַמּוֹחַ וְהָרֹאשׁ; וְכֵן בְּכָל דּוֹר וְדוֹר יֵשׁ רָאשֵׁי אַלְפֵי יִשְׂרָאֵל,

שֶׁנִּשְׁמוֹתֵיהֶם הֵם בְּחִינַת רֹאשׁ וּמוֹחַ לְגַבֵּי נִשְׁמוֹת הֶהָמוֹן וְעַמֵּי הָאָרֶץ; וְכֵן נְפָשׁוֹת לְגַבֵּי נְפָשׁוֹת, כִּי כָּל נֶפֶשׁ כְּלוּלָה מִנֶּפֶשׁ רוּחַ וּנְשָׁמָה.

מִכָּל מָקוֹם, שֹׁרֶשׁ כָּל הַנֶּפֶשׁ רוּחַ וּנְשָׁמָה כּוּלָּם, מֵרֹאשׁ כָּל הַמַּדְרֵיגוֹת עַד סוֹף כָּל דַּרְגִּין, הַמְלוּבָּשׁ בְּגוּף עַמֵּי הָאָרֶץ וְקַל שֶׁבְּקַלִּים, נִמְשָׁךְ מִמּוֹחַ הָעֶלְיוֹן, שֶׁהִיא חָכְמָה עִילָּאָה כִּבְיָכוֹל.

כְּמֹשֵׁל הַבֶּן הַנִּמְשָׁךְ מִמּוֹחַ הָאָב, שֶׁאֲפִילּוּ צִפָּרְנֵי רַגְלָיו נִתְהַוּוּ מִטִּפָּה זוֹ מַמָּשׁ, עַל יְדֵי שֶׁהָיְתָה תִּשְׁעָה חֳדָשִׁים בְּבֶטֶן הָאֵם, וְיָרְדָה מִמַּדְרֵגָה לְמַדְרֵגָה, לְהִשְׁתַּנּוֹת וּלְהִתְהַוּוֹת מִמָּנָּה צִפָּרְנַיִם.

וְעִם כָּל זֶה, עוֹדֶנָּה קְשׁוּרָה וּמְיוּחֶדֶת בְּיִחוּד נִפְלָא וְעָצוּם בְּמַהוּתָהּ וְעַצְמוּתָהּ הָרִאשׁוֹן שֶׁהָיְתָה טִפַּת מוֹחַ הָאָב; וְגַם עַכְשָׁיו בַּבֵּן, יְנִיקַת הַצִּפָּרְנַיִם וְחַיּוּתָם נִמְשֶׁכֶת מֵהַמּוֹחַ שֶׁבְּרֹאשׁ; כִּדְאִיתָא בַּגְּמָרָא [נִדָּה שָׁם]: "לוֹבֶן, שֶׁמִּמֶּנּוּ גִּידִים וַעֲצָמוֹת וְצִפָּרְנַיִם" [וּכְמוֹ שֶׁכָּתוּב בְּעֵץ חַיִּים שַׁעַר הַחֻשְׁמַל, בְּסוֹד לְבוּשִׁים שֶׁל אָדָם הָרִאשׁוֹן בְּגַן עֵדֶן, שֶׁהָיוּ צִפָּרְנַיִם מִבְּחִינַת מוֹחַ תְּבוּנָה].

וְכָכָה מַמָּשׁ, כִּבְיָכוֹל, בְּשֹׁרֶשׁ כָּל הַנֶּפֶשׁ רוּחַ וּנְשָׁמָה שֶׁל כְּלָלוּת יִשְׂרָאֵל לְמַעְלָה, בִּירִידָתוֹ מִמַּדְרֵגָה לְמַדְרֵגָה עַל יְדֵי הִשְׁתַּלְשְׁלוּת הָעוֹלָמוֹת אֲצִילוּת־בְּרִיאָה־יְצִירָה־עֲשִׂיָּה מֵחָכְמָתוֹ יִתְבָּרַךְ, כִּדְכְתִיב: "כּוּלָּם בְּחָכְמָה עָשִׂיתָ", נִתְהַוּוּ מִמֶּנּוּ נֶפֶשׁ רוּחַ וּנְשָׁמָה שֶׁל עַמֵּי הָאָרֶץ וּפְחוּתֵי הָעֵרֶךְ.

וְעִם כָּל זֶה, עוֹדֶינָה קְשׁוּרוֹת וּמְיוּחָדוֹת בְּיִחוּד נִפְלָא וְעָצוּם בְּמַהוּתָן וְעַצְמוּתָן הָרִאשׁוֹן, שֶׁהִיא הַמְשָׁכַת חָכְמָה עִילָּאָה, כִּי יְנִיקַת וְחַיּוּת נֶפֶשׁ רוּחַ וּנְשָׁמָה שֶׁל עַמֵּי הָאָרֶץ, הוּא מִנֶּפֶשׁ רוּחַ וּנְשָׁמָה שֶׁל הַצַּדִּיקִים וְהַחֲכָמִים רָאשֵׁי בְּנֵי יִשְׂרָאֵל שֶׁבְּדוֹרָם:

וּבָזֶה יוּבַן מַאֲמַר רַבּוֹתֵינוּ־זִכְרוֹנָם־לִבְרָכָה עַל פָּסוּק: "וּלְדָבְקָה בוֹ" – שֶׁכָּל הַדָּבֵק בְּתַלְמִידֵי חֲכָמִים, מַעֲלֶה עָלָיו הַכָּתוּב כְּאִלּוּ נִדְבַּק בַּשְּׁכִינָה מַמָּשׁ, כִּי עַל יְדֵי דְּבִיקָה בְּתַלְמִידֵי חֲכָמִים, קְשׁוּרוֹת נֶפֶשׁ רוּחַ וּנְשָׁמָה שֶׁל עַמֵּי הָאָרֶץ וּמְיוּחָדוֹת בְּמַהוּתָן הָרִאשׁוֹן וְשָׁרְשָׁם שֶׁבְּחָכְמָה עִילָּאָה, שֶׁהוּא יִתְבָּרַךְ וְחָכְמָתוֹ אֶחָד, וְהוּא הַמַּדָּע כוּ'.

[וְהַפּוֹשְׁעִים וּמוֹרְדִים בְּתַלְמִידֵי חֲכָמִים – יְנִיקַת נֶפֶשׁ רוּחַ וּנְשָׁמָה שֶׁלָּהֶם מִבְּחִינַת אֲחוֹרַיִים שֶׁל נֶפֶשׁ רוּחַ וְנִשְׁמַת תַּלְמִידֵי חֲכָמִים].

וּמַה שֶּׁכָּתוּב בַּזֹּהַר וּבְזֹהַר חָדָשׁ, שֶׁהָעִיקָּר תָּלוּי שֶׁיְּקַדֵּשׁ עַצְמוֹ בְּשָׁעַת תַּשְׁמִישׁ דַּוְוקָא, מַה שֶּׁאֵין כֵּן בְּנֵי עַמֵּי הָאָרֶץ כוּ', הַיְינוּ, מִשּׁוּם שֶׁאֵין לְךָ נֶפֶשׁ רוּחַ וּנְשָׁמָה שֶׁאֵין לָהּ לְבוּשׁ מִנֶּפֶשׁ דְּעַצְמוּת אָבִיו וְאִמּוֹ, וְכָל הַמְּצוֹת שֶׁעוֹשֶׂה – הַכֹּל עַל יְדֵי אוֹתוֹ הַלְּבוּשׁ כוּ', וַאֲפִילּוּ הַשֶּׁפַע

שֶׁנּוֹתְנִים לוֹ מִן הַשָּׁמַיִם – הַכֹּל עַל יְדֵי לְבוּשׁ זֶה, וְאִם יְקַדֵּשׁ אֶת עַצְמוֹ – יַמְשִׁיךְ לְבוּשׁ קָדוֹשׁ לְנִשְׁמַת בְּנוֹ, וַאֲפִילוּ הִיא נְשָׁמָה גְּדוֹלָה, צְרִיכָה לְקִידּוּשׁ אָבִיו כּוּ׳.

אֲבָל הַנִּשְׁמָה עַצְמָהּ, הִנֵּה לִפְעָמִים נִשְׁמַת אָדָם גָּבוֹהַּ לְאֵין קֵץ, בָּא לִהְיוֹת בְּנוֹ שֶׁל אָדָם נִבְזֶה וְשָׁפָל כּוּ׳, כְּמוֹ שֶׁכָּתַב הָאֲרִ״י זִכְרוֹנוֹ לִבְרָכָה כָּל זֶה בְּ״לִיקּוּטֵי תּוֹרָה״ פָּרָשַׁת וַיֵּרָא וּבְטַעֲמֵי מִצְוֹת פָּרָשַׁת בְּרֵאשִׁית:

פרק ג

וְהִנֵּה, כָּל בְּחִינָה וּמַדְרֵגָה מִשָּׁלֹשׁ אֵלּוּ: נֶפֶשׁ רוּחַ וּנְשָׁמָה – כְּלוּלָה מֵעֶשֶׂר בְּחִינוֹת, כְּנֶגֶד עֶשֶׂר סְפִירוֹת עֶלְיוֹנוֹת שֶׁנִּשְׁתַּלְשְׁלוּ מֵהֶן, הַנֶּחְלָקוֹת לִשְׁתַּיִם, שֶׁהֵן: שֶׁלֹשׁ אִמּוֹת וְשֶׁבַע כְּפוּלוֹת: פֵּירוּשׁ, חָכְמָה בִּינָה וָדַעַת, וְשִׁבְעַת יְמֵי הַבִּנְיָן: חֶסֶד גְּבוּרָה תִּפְאֶרֶת כּוּ׳.

וְכָךְ בְּנֶפֶשׁ הָאָדָם, שֶׁנֶּחְלֶקֶת לִשְׁתַּיִם: שֵׂכֶל וּמִדּוֹת.

הַשֵּׂכֶל כּוֹלֵל: חָכְמָה בִּינָה וָדַעַת, וְהַמִּדּוֹת הֵן: אַהֲבַת ה׳ וּפַחְדּוֹ וְיִרְאָתוֹ וּלְפָאֳרוֹ כּוּ׳.

וְחָכְמָה־בִּינָה־דַּעַת נִקְרָאוּ אִמּוֹת וּמָקוֹר לַמִּדּוֹת, כִּי הַמִּדּוֹת הֵן תּוֹלְדוֹת חָכְמָה־בִּינָה־דַּעַת: וּבֵיאוּר הָעִנְיָן, כִּי הִנֵּה הַשֵּׂכֶל שֶׁבַּנֶּפֶשׁ הַמַּשְׂכֶּלֶת, שֶׁהוּא הַמַּשְׂכִּיל כָּל דָּבָר – נִקְרָא בְּשֵׁם ״חָכְמָה״, ״כ״ח מָ״ה״.

וּכְשֶׁמּוֹצִיא כֹּחוֹ אֶל הַפּוֹעַל, שֶׁמִּתְבּוֹנֵן בְּשִׂכְלוֹ לְהָבִין דָּבָר לַאֲשׁוּרוֹ וּלְעָמְקוֹ, מִתּוֹךְ אֵיזֶה דָּבָר חָכְמָה הַמּוּשְׂכָּל בְּשִׂכְלוֹ – נִקְרָא ״בִּינָה״.

וְהֵן הֵם ״אָב״ וְ״אֵם״ הַמּוֹלִידוֹת אַהֲבַת ה׳ וְיִרְאָתוֹ וּפַחְדּוֹ.

כִּי הַשֵּׂכֶל שֶׁבַּנֶּפֶשׁ הַמַּשְׂכֶּלֶת, כְּשֶׁמִּתְבּוֹנֵן וּמַעֲמִיק מְאֹד בִּגְדוּלַּת ה׳, אֵיךְ הוּא ״מְמַלֵּא כָּל עָלְמִין״ וְ״סוֹבֵב כָּל עָלְמִין״ וְ״כוּלָּא קַמֵּיהּ כְּלָא חֲשִׁיב״ נוֹלְדָה וְנִתְעוֹרְרָה מִדַּת יִרְאַת הָרוֹמְמוּת בְּמוֹחוֹ וּמֹחָשַׁבְתּוֹ, לִירֹא וּלְהִתְבּוֹשֵׁשׁ מִגְּדוּלָּתוֹ יִתְבָּרֵךְ שֶׁאֵין לָהּ סוֹף וְתַכְלִית, וּפַחַד ה׳ בְּלִבּוֹ.

וְשׁוּב יִתְלַהֵב לִבּוֹ בְּאַהֲבָה עַזָּה כְּרִשְׁפֵּי אֵשׁ, בַּחֲשִׁיקָה וַחֲפִיצָה וּתְשׁוּקָה וְנֶפֶשׁ שׁוֹקֵקָה, לְגָדוּלַּת אֵין־סוֹף בָּרוּךְ־הוּא.

וְהִיא כְּלוּת הַנֶּפֶשׁ, כִּדְכְתִיב: ״נִכְסְפָה וְגַם כָּלְתָה נַפְשִׁי וְגוֹ׳״, וּכְתִיב: ״צָמְאָה נַפְשִׁי לֵאלֹהִים וְגוֹ׳״, וּכְתִיב: ״צָמְאָה לְךָ נַפְשִׁי וְגוֹ׳״.

וְהַצָּמָאוֹן, הוּא מִיסוֹד הָאֵשׁ שֶׁבַּנֶּפֶשׁ הָאֱלֹהִית, וּכְמוֹ שֶׁכָּתְבוּ הַטְּבָעִיִּים, וְכֵן הוּא בְּעֵץ חַיִּים, שֶׁיְּסוֹד הָאֵשׁ הוּא בַּלֵּב, וּמְקוֹר הַמַּיִם וְהַלֵּיחוּת מֵהַמּוֹחַ, וּכְמוֹ שֶׁכָּתוּב בְּעֵץ חַיִּים שַׁעַר נ׳, שֶׁהִיא בְּחִינַת חָכְמָה שֶׁנִּקְרָא מַיִם שֶׁבַּנֶּפֶשׁ הָאֱלֹהִית.

וּשְׁאָר הַמִּדּוֹת כּוּלָּן, הֵן עַנְפֵּי הַיְּרִאָה וְהָאַהֲבָה וְתוֹלְדוֹתֵיהֶן, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב בְּמָקוֹם אַחֵר.

וְהַדַּעַת, הוּא מִלְּשׁוֹן "וְהָאָדָם יָדַע אֶת חַוָּה", וְהוּא לְשׁוֹן הִתְקַשְּׁרוּת וְהִתְחַבְּרוּת, שֶׁמְּקַשֵּׁר דַּיְּעָתוֹ בְּקֶשֶׁר אַמִּיץ וְחָזָק מְאֹד, וְיִתְקַע מַחֲשַׁבְתּוֹ בְּחוֹזֶק בִּגְדוּלַּת אֵין־סוֹף בָּרוּךְ־הוּא, וְאֵינוֹ מַסִּיחַ דַּעְתּוֹ.

כִּי אַף מִי שֶׁהוּא חָכָם וְנָבוֹן בִּגְדוּלַּת אֵין־סוֹף בָּרוּךְ־הוּא, הִנֵּה אִם לֹא יְקַשֵּׁר דַּעְתּוֹ וְיִתְקַע מַחֲשַׁבְתּוֹ בְּחוֹזֶק וּבְהַתְמָדָה – לֹא יוֹלִיד בְּנַפְשׁוֹ יִרְאָה וְאַהֲבָה אֲמִיתִּית, כִּי אִם דִּמְיוֹנוֹת שָׁוְא.

וְעַל כֵּן, הַדַּעַת הוּא קִיּוּם הַמִּדּוֹת וְחַיּוּתָן, וְהוּא כּוֹלֵל חֶסֶד וּגְבוּרָה, פֵּירוּשׁ, אַהֲבָה וַעֲנָפֶיהָ וְיִרְאָה וַעֲנָפֶיהָ:

פרק ד

וְעוֹד יֵשׁ לְכָל נֶפֶשׁ אֱלֹהִית שְׁלֹשָׁה לְבוּשִׁים, שֶׁהֵם מַחֲשָׁבָה דִּבּוּר וּמַעֲשֶׂה שֶׁל תַּרְי"ג מִצְוֹת הַתּוֹרָה; שֶׁכְּשֶׁהָאָדָם מְקַיֵּים בְּמַעֲשֶׂה כָּל מִצְוֹת מַעֲשִׂיּוֹת, וּבְדִבּוּר הוּא עוֹסֵק בְּפֵירוּשׁ כָּל תַּרְי"ג מִצְוֹת וְהִלְכוֹתֵיהֶן, וּבְמַחֲשָׁבָה הוּא מַשִּׂיג כָּל מַה שֶּׁאֶפְשָׁר לוֹ לְהַשִּׂיג בְּפִשְׁטֵי־רֶמֶז־דְּרוּשׁ־סוֹד הַתּוֹרָה – הֲרֵי כְּלָלוּת תַּרְי"ג אֵבְרֵי נַפְשׁוֹ מְלוּבָּשִׁים בְּתַרְי"ג מִצְוֹת הַתּוֹרָה.

וּבִפְרָטוּת, בְּחִינוֹת חָכְמָה־בִּינָה־דַּעַת שֶׁבְּנַפְשׁוֹ, מְלוּבָּשׁוֹת בְּהַשָּׂגַת הַתּוֹרָה שֶׁהוּא מַשִּׂיג בְּפִשְׁטֵי־רֶמֶז־דְּרוּשׁ־סוֹד כְּפִי יְכוֹלֶת הַשָּׂגָתוֹ וְשׂרֶשׁ נַפְשׁוֹ לְמַעְלָה; וְהַמִּדּוֹת, שֶׁהֵן יִרְאָה וְאַהֲבָה וַעֲנָפֵיהֶן וְתוֹלְדוֹתֵיהֶן – מְלוּבָּשׁוֹת בְּקִיּוּם הַמִּצְוֹת בְּמַעֲשֶׂה וּבְדִבּוּר, שֶׁהוּא תַּלְמוּד תּוֹרָה שֶׁכְּנֶגֶד כּוּלָּן.

כִּי הָאַהֲבָה הִיא שׂרֶשׁ כָּל רַמַ"ח מִצְוֹת עֲשֵׂה, וּמְמֻנָּה הֵן נִמְשָׁכוֹת, וּבִלְעָדֶהּ אֵין לָהֶן קִיּוּם אֲמִתִּי, כִּי הַמְקַיְּמָן בֶּאֱמֶת הוּא הָאוֹהֵב אֶת שֵׁם ה' וְחָפֵץ לְדָבְקָה בּוֹ בֶּאֱמֶת, וְאִי אֶפְשָׁר לְדָבְקָה בּוֹ בֶּאֱמֶת, כִּי אִם בְּקִיּוּם רַמַ"ח פִּקּוּדִין, שֶׁהֵם רַמַ"ח אֵבָרִין דְּמַלְכָּא כְּבָיְכוֹל, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב בְּמָקוֹם אַחֵר. וְהַיִּרְאָה הִיא שׂרֶשׁ לְשַׁסַ"ה לֹא תַּעֲשֶׂה, כִּי יָרֵא לִמְרוֹד בְּמֶלֶךְ מַלְכֵי הַמְּלָכִים הַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא.

אוֹ יִרְאָה פְּנִימִית מִזּוֹ, שֶׁמִּתְבּוֹשֶׁשׁ מִגְּדוּלָּתוֹ, לַמְרוֹת עֵינֵי כְבוֹדוֹ וְלַעֲשׂוֹת הָרַע בְּעֵינָיו, כָּל תּוֹעֲבַת ה' אֲשֶׁר שָׂנֵא, הֵם הַקְּלִיפּוֹת וְסִטְרָא אָחֳרָא, אֲשֶׁר יְנִיקָתָם מֵהָאָדָם הַמַּחְזִיק וַאֲחִיזָתָם בּוֹ הוּא בְּשַׁסַ"ה מִצְוֹת לֹא תַּעֲשֶׂה.

וְהִנֵּה, שְׁלֹשָׁה לְבוּשִׁים אֵלּוּ מֵהַתּוֹרָה וּמִצְוֹתֶיהָ, אַף שֶׁנִּקְרָאִים לְבוּשִׁים לְנֶפֶשׁ רוּחַ וּנְשָׁמָה עִם כָּל זֶה, גְּבֹהָה וְגָדְלָה מַעֲלָתָם לְאֵין קֵץ וְסוֹף עַל מַעֲלַת נֶפֶשׁ רוּחַ וּנְשָׁמָה עַצְמָן, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב בַּזֹּהַר, דְּאוֹרַיְיתָא וְקוּדְשָׁא־בְּרִיךְ־הוּא כּוּלָּא חַד, פֵּירוּשׁ: דְּאוֹרַיְיתָא, הִיא חָכְמָתוֹ

וּרְצוֹנוֹ שֶׁל הַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא, וְהַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא בִּכְבוֹדוֹ וּבְעַצְמוֹ – כּוּלָּא חַד, כִּי הוּא הַיּוֹדֵעַ וְהוּא הַמַּדָּע וְכוּ', כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר לְעֵיל בְּשֵׁם הָרַמְבַּ"ם.

וְאַף דְּהַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא נִקְרָא "אֵין סוֹף", וְלִגְדוּלָתוֹ אֵין חֵקֶר, וְלֵית מַחֲשָׁבָה תִּפְיסָא בֵּיהּ כְּלָל, וְכֵן בִּרְצוֹנוֹ וְחָכְמָתוֹ, כְּדִכְתִיב: "אֵין חֵקֶר לִתְבוּנָתוֹ", וּכְתִיב: "הַחֵקֶר אֱלוֹהַּ תִּמְצָא", וּכְתִיב: "כִּי לֹא מַחְשְׁבוֹתַי מַחְשְׁבוֹתֵיכֶם".

הִנֵּה עַל זֶה אָמְרוּ: "בְּמָקוֹם שֶׁאַתָּה מוֹצֵא גְּדוּלָּתוֹ שֶׁל הַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא, שָׁם אַתָּה מוֹצֵא עַנְוְתָנוּתוֹ", וְצִמְצֻם הַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא רְצוֹנוֹ וְחָכְמָתוֹ בְּתַרְיַ"ג מִצְוֹת הַתּוֹרָה וּבְהִלְכוֹתֵיהֶן, וּבְצִרּוּפֵי אוֹתִיּוֹת תּוֹרָה־נְבִיאִים־כְּתוּבִים, וּדְרָשׁוֹתֵיהֶן שֶׁבְּאַגָּדוֹת וּמִדְרְשֵׁי חֲכָמֵינוּ־זִכְרוֹנָם־לִבְרָכָה.

בִּכְדֵי שֶׁכָּל הַנְּשָׁמָה אוֹ רוּחַ וָנֶפֶשׁ שֶׁבְּגוּף הָאָדָם, תּוּכַל לְהַשִּׂיגָן בְּדַעְתָּהּ, וּלְקַיְּמָן – כָּל מַה שֶּׁאֶפְשָׁר לְקַיֵּים מֵהֶן בְּמַעֲשֶׂה דִּבּוּר וּמַחֲשָׁבָה, וְעַל יְדֵי זֶה תִּתְלַבֵּשׁ בְּכָל עֶשֶׂר בְּחִינוֹתֶיהָ בִּשְׁלֹשָׁה לְבוּשִׁים אֵלּוּ.

וְלָכֵן נִמְשְׁלָה הַתּוֹרָה לְמַיִם; מַה מַּיִם יוֹרְדִים מִמָּקוֹם גָּבוֹהַּ לְמָקוֹם נָמוּךְ, כָּךְ הַתּוֹרָה יָרְדָה מִמָּקוֹם כְּבוֹדָהּ, שֶׁהִיא רְצוֹנוֹ וְחָכְמָתוֹ יִתְבָּרַךְ, וְאוֹרַיְיתָא וְקוּדְשָׁא־בְּרִיךְ־הוּא כּוּלָּא חַד, וְלֵית מַחֲשָׁבָה תִּפְיסָא בֵּיהּ כְּלָל.

וּמִשָּׁם נָסְעָה וְיָרְדָה בְּסֵתֶר הַמַּדְרֵגוֹת, מִמַּדְרֵגָה לְמַדְרֵגָה, בְּהִשְׁתַּלְשְׁלוּת הָעוֹלָמוֹת, עַד שֶׁנִּתְלַבְּשָׁה בִּדְבָרִים גַּשְׁמִיִּים וְעִנְיְנֵי עוֹלָם הַזֶּה, שֶׁהֵן רוֹב מִצְוֹת הַתּוֹרָה כְּכוּלָּם וְהִלְכוֹתֵיהֶן, וּבְצִרּוּפֵי אוֹתִיּוֹת גַּשְׁמִיּוֹת בִּדְיוֹ עַל הַסֵּפֶר, עֶשְׂרִים וְאַרְבָּעָה סְפָרִים שֶׁבְּתוֹרָה נְבִיאִים וּכְתוּבִים. כְּדֵי שֶׁתְּהֵא כָּל מַחֲשָׁבָה תִּפְיסָא בָּהֶן, וַאֲפִילּוּ בְּחִינַת דִּבּוּר וּמַעֲשֶׂה, שֶׁלְּמַטָּה מִמַּדְרֵגַת מַחֲשָׁבָה, תִּפְיסָא בָּהֶן וּמִתְלַבֶּשֶׁת בָּהֶן.

וּמֵאַחַר שֶׁהַתּוֹרָה וּמִצְוֹתֶיהָ מַלְבִּישִׁים כָּל עֶשֶׂר בְּחִינוֹת הַנֶּפֶשׁ וְכָל תַּרְיַ"ג אֲבָרֶיהָ מֵרֹאשָׁהּ וְעַד רַגְלָהּ, הֲרֵי כּוּלָּהּ צְרוּרָה בְּצֹרוֹר הַחַיִּים אֶת ה' מַמָּשׁ, וְאוֹר ה' מַמָּשׁ מַקִּיפָהּ וּמַלְבִּישָׁהּ מֵרֹאשָׁהּ וְעַד רַגְלָהּ, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב: "צוּרִי אֶחֱסֶה בּוֹ", וּכְתִיב: "כַּצִּנָּה רָצוֹן תַּעְטְרֶנּוּ", שֶׁהוּא רְצוֹנוֹ וְחָכְמָתוֹ יִתְבָּרַךְ הַמְלוּבָּשִׁים בְּתוֹרָתוֹ וּמִצְוֹתֶיהָ.

וְלָכֵן אָמְרוּ: "יָפָה שָׁעָה אַחַת בִּתְשׁוּבָה וּמַעֲשִׂים טוֹבִים בָּעוֹלָם הַזֶּה מִכָּל חַיֵּי עוֹלָם הַבָּא", כִּי עוֹלָם הַבָּא הוּא שֶׁנֶּהֱנִין מִזִּיו הַשְּׁכִינָה, שֶׁהוּא תַּעֲנוּג הַהַשָּׂגָה, וְאִי אֶפְשָׁר לְשׁוּם נִבְרָא, אֲפִילּוּ מַלְאֲכֵי עִלְּיוֹנִים, לְהַשִּׂיג, כִּי אִם אֵיזוֹ הֶאָרָה מֵאוֹר ה', וְלָכֵן נִקְרָא בְּשֵׁם "זִיו הַשְּׁכִינָה"; אֲבָל הַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא בִּכְבוֹדוֹ וּבְעַצְמוֹ – לֵית מַחֲשָׁבָה תִּפְיסָא בֵּיהּ כְּלָל, כִּי אִם כַּאֲשֶׁר תִּפְיסָא וּמִתְלַבֶּשֶׁת בַּתּוֹרָה וּמִצְוֹתֶיהָ, אֲזַי הִיא תִּפְיסָא וּמִתְלַבֶּשֶׁת בְּהַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא מַמָּשׁ, דְּאוֹרַיְיתָא וְקוּדְשָׁא־בְּרִיךְ־הוּא כּוּלָּא חַד.

וְאַף שֶׁהַתּוֹרָה נִתְלַבְּשָׁה בִּדְבָרִים תַּחְתּוֹנִים גַּשְׁמִיִּים – הֲרֵי זֶה כְּמַחֲבֵּק אֶת הַמֶּלֶךְ דֶּרֶךְ מָשָׁל, שֶׁאֵין הֶפְרֵשׁ בְּמַעֲלַת הִתְקָרְבוּתוֹ וּדְבֵיקוּתוֹ בַּמֶּלֶךְ, בֵּין מְחַבְּקוֹ כְּשֶׁהוּא לָבוּשׁ לְבוּשׁ אֶחָד בֵּין שֶׁהוּא לָבוּשׁ כַּמָּה לְבוּשִׁים, מֵאַחַר שֶׁגּוּפוֹ הַמֶּלֶךְ בְּתוֹכָם.

וְכֵן אִם הַמֶּלֶךְ מְחַבְּקוֹ בִּזְרוֹעוֹ, גַּם שֶׁהִיא מְלוּבָּשֶׁת תּוֹךְ מַלְבּוּשָׁיו, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב: "וּשְׂמֹאלוֹ תְּחַבְּקֵנִי", שֶׁהִיא הַתּוֹרָה שֶׁנִּתְּנָה מִיָּמִין, שֶׁהִיא בְּחִינַת חֶסֶד וּמַיִם:

פרק ה

וּלְתוֹסֶפֶת בֵּיאוּר, בַּאֲר הֵיטֵב לְשׁוֹן "תְּפִיסָא" שֶׁאָמַר אֶלִיָּהוּ: "לֵית מַחֲשָׁבָה תְּפִיסָא בָּךְ כּוּ'".

הִנֵּה, כָּל שֵׂכֶל כְּשֶׁמַּשְׂכִּיל וּמַשִּׂיג בְּשִׂכְלוֹ אֵיזֶה מוּשְׂכָּל, הֲרֵי הַשֵּׂכֶל תּוֹפֵס אֶת הַמּוּשְׂכָּל וּמַקִּיפוֹ בְּשִׂכְלוֹ, וְהַמּוּשְׂכָּל נִתְפָּס וּמוּקָף וּמְלוּבָּשׁ בְּתוֹךְ הַשֵּׂכֶל שֶׁהִשִּׂיגוֹ וְהִשְׂכִּילוֹ.

וְגַם הַשֵּׂכֶל מְלוּבָּשׁ בַּמּוּשְׂכָּל בְּשָׁעָה שֶׁמַּשִּׂיגוֹ וְתוֹפְסוֹ בְּשִׂכְלוֹ. דֶּרֶךְ מָשָׁל: כְּשֶׁאָדָם מֵבִין וּמַשִּׂיג אֵיזוֹ הֲלָכָה בְּמִשְׁנָה אוֹ בִּגְמָרָא לַאֲשׁוּרָהּ עַל בּוּרְיָהּ הֲרֵי שִׂכְלוֹ תּוֹפֵס וּמַקִּיף אוֹתָהּ, וְגַם שִׂכְלוֹ מְלוּבָּשׁ בָּהּ בְּאוֹתָהּ שָׁעָה.

וְהִנֵּה, הֲלָכָה זוֹ, הִיא חָכְמָתוֹ וּרְצוֹנוֹ שֶׁל הַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא, שֶׁעָלָה בִּרְצוֹנוֹ, שֶׁכְּשֶׁיִּטְעוֹן רְאוּבֵן כָּךְ וְכָךְ דֶּרֶךְ מָשָׁל וְשִׁמְעוֹן כָּךְ וְכָךְ – יִהְיֶה הַפְּסַק בֵּינֵיהֶם כָּךְ וְכָךְ.

וְאַף אִם לֹא הָיָה וְלֹא יִהְיֶה הַדָּבָר הַזֶּה לְעוֹלָם, לְבַד לְמִשְׁפָּט עַל טָעֲנוֹת וּתְבִיעוֹת אֵלּוּ, מִכָּל מָקוֹם, מֵאַחַר שֶׁכָּךְ עָלָה בִּרְצוֹנוֹ וְחָכְמָתוֹ שֶׁל הַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא, שֶׁאִם יִטְעוֹן זֶה כָּךְ וְזֶה כָּךְ, יִהְיֶה הַפְּסַק כָּךְ, הֲרֵי כְּשֶׁאָדָם יוֹדֵעַ וּמַשִּׂיג בְּשִׂכְלוֹ פְּסַק זֶה כַּהֲלָכָה הָעֲרוּכָה בְּמִשְׁנָה אוֹ גְּמָרָא אוֹ פּוֹסְקִים, הֲרֵי זֶה מַשִּׂיג וְתוֹפֵס וּמַקִּיף בְּשִׂכְלוֹ רְצוֹנוֹ וְחָכְמָתוֹ שֶׁל הַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא, דְּלֵית מַחֲשָׁבָה תְּפִיסָא בֵּיהּ וְלֹא בִּרְצוֹנוֹ וְחָכְמָתוֹ, כִּי אִם בְּהִתְלַבְּשׁוּתָם בַּהֲלָכוֹת הָעֲרוּכוֹת לְפָנֵינוּ, וְגַם שִׂכְלוֹ מְלוּבָּשׁ בָּהֶם.

וְהוּא יִחוּד נִפְלָא שֶׁאֵין יִחוּד כָּמוֹהוּ וְלֹא כְּעֶרְכּוֹ נִמְצָא כְּלָל בִּבְנֵי מִיּוּת, לִהְיוֹת לַאֲחָדִים וּמְיוּחָדִים מַמָּשׁ מִכָּל צַד וּפִנָּה.

וְזֹאת מַעֲלָה יְתֵרָה גְּדוֹלָה וְנִפְלָאָה לְאֵין קֵץ אֲשֶׁר בְּמִצְוַת יְדִיעַת הַתּוֹרָה וְהַשָּׂגָתָהּ עַל כָּל הַמִּצְוֹת מַעֲשִׂיּוֹת, וַאֲפִילוּ עַל מִצְוֹת הַתְּלוּיוֹת בְּדִבּוּר, וַאֲפִילוּ עַל מִצְוַת תַּלְמוּד תּוֹרָה שֶׁבְּדִבּוּר.

כִּי עַל יְדֵי כָּל הַמִּצְוֹת שֶׁבְּדִבּוּר וּמַעֲשֶׂה, הַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא מַלְבִּישׁ אֶת הַנֶּפֶשׁ, וּמַקִּיפָהּ אוֹר ה' מֵרָאשָׁהּ וְעַד רַגְלָהּ, וּבִידִיעַת הַתּוֹרָה, מִלְּבַד שֶׁהַשֵּׂכֶל מְלוּבָּשׁ בְּחָכְמַת ה', הִנֵּה גַּם חָכְמַת ה' בְּקִרְבּוֹ – מַה שֶּׁהַשֵּׂכֶל מַשִּׂיג וְתוֹפֵס וּמַקִּיף בְּשִׂכְלוֹ מַה שֶּׁאֶפְשָׁר לוֹ לְתָפְסוֹ וּלְהַשִּׂיג מִידִיעַת הַתּוֹרָה, אִישׁ כְּפִי שִׂכְלוֹ וְכֹחַ יְדִיעָתוֹ וְהַשָּׂגָתוֹ בְּפִשַׁט־רֶמֶז־דְּרוּשׁ־סוֹד.

וּלְפִי שֶׁבִּידִיעַת הַתּוֹרָה, הַתּוֹרָה מְלוּבֶּשֶׁת בְּנֶפֶשׁ הָאָדָם וְשִׂכְלוֹ וּמוּקֶפֶת בְּתוֹכָם, לָכֵן נִקְרֵאת בְּשֵׁם "לֶחֶם" וּ"מָזוֹן הַנֶּפֶשׁ".

כִּי כְּמוֹ שֶׁהַלֶּחֶם הַגַּשְׁמִי זָן אֶת הַגּוּף כְּשֶׁמַּכְנִיסוֹ בְּתוֹכוֹ וְקִרְבּוֹ מַמָּשׁ, וְנֶהְפָּךְ שָׁם לִהְיוֹת דָּם וּבָשָׂר כִּבְשָׂרוֹ, וַאֲזַי יִחְיֶה וְיִתְקַיֵּם, כָּךְ בִּידִיעַת הַתּוֹרָה וְהַשָּׂגָתָהּ בְּנֶפֶשׁ הָאָדָם שֶׁלּוֹמְדָהּ הֵיטֵב בְּעִיּוּן שִׂכְלוֹ עַד שֶׁנִּתְפֶּסֶת בְּשִׂכְלוֹ וּמִתְאַחֶדֶת עִמּוֹ וְהָיוּ לַאֲחָדִים – נַעֲשָׂה מָזוֹן לַנֶּפֶשׁ וְחַיִּים בְּקִרְבָּהּ, מֵחַיֵּי הַחַיִּים אֵין־סוֹף בָּרוּךְ־הוּא הַמְלוּבָּשׁ בְּחָכְמָתוֹ וְתוֹרָתוֹ שֶׁבְּקִרְבָּהּ.

וְזֶהוּ שֶׁכָּתוּב: "וְתוֹרָתְךָ בְּתוֹךְ מֵעָי", וּכְמוֹ שֶׁכָּתוּב בְּ"עֵץ חַיִּים" שַׁעַר מ"ד פֶּרֶק ג', שֶׁלְּבוּשֵׁי הַנְּשָׁמוֹת בְּגַן עֵדֶן הֵן הַמִּצְוֹת, וְהַתּוֹרָה הִיא הַמָּזוֹן לַנְּשָׁמוֹת שֶׁעָסְקוּ בָּעוֹלָם הַזֶּה בַּתּוֹרָה לִשְׁמָהּ, וּכְמוֹ שֶׁכָּתוּב בַּזֹּהַר וַיַּקְהֵל דַּף ר"י.

וְ"לִשְׁמָהּ", הַיְינוּ כְּדֵי לְקַשֵּׁר נַפְשׁוֹ לַהּ' עַל יְדֵי הַשָּׂגַת הַתּוֹרָה, אִישׁ כְּפִי שִׂכְלוֹ, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב בְּ"פְּרִי עֵץ חַיִּים".

[וְהַמָּזוֹן הִיא בְּחִינַת אוֹר פְּנִימִי, וְהַלְּבוּשִׁים בְּחִינַת מַקִּיפִים. וְלָכֵן אָמְרוּ רַבּוֹתֵינוּ־זִכְרוֹנָם־לִבְרָכָה, שֶׁתַּלְמוּד תּוֹרָה שָׁקוּל כְּנֶגֶד כָּל הַמִּצְוֹת, לְפִי שֶׁהַמִּצְוֹת הֵן לְבוּשִׁים לְגַבֵּי, וְהַתּוֹרָה הִיא מָזוֹן וְגַם לְבוּשׁ לַנֶּפֶשׁ הַמַּשְׂכֶּלֶת, שֶׁמִּתְלַבֶּשׁ בָּהּ בְּעִיּוּנָהּ וְלִמּוּדָהּ, וְכָל שֶׁכֵּן כְּשֶׁמּוֹצִיא בְּפִיו בְּדִבּוּר, שֶׁהֶבֶל הַדִּבּוּר נַעֲשֶׂה בְּחִינַת אוֹר מַקִּיף, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב בִּ"פְּרִי עֵץ חַיִּים"]:

פרק ו

וְהִנֵּה, זֶה לְעוּמַת זֶה עֲשָׂה אֱלֹהִים.

כִּי כְּמוֹ שֶׁנֶּפֶשׁ הָאֱלֹהִית כְּלוּלָה מֵעֶשֶׂר סְפִירוֹת קְדוֹשׁוֹת, וּמִתְלַבֶּשֶׁת בִּשְׁלֹשָׁה לְבוּשִׁים קְדוֹשִׁים, כָּךְ הַנֶּפֶשׁ דְּסִטְרָא אָחֳרָא מִקְּלִיפּוֹת נוֹגַהּ הַמְלוּבָּשֶׁת בְּדַם הָאָדָם, כְּלוּלָה מֵעֶשֶׂר כִּתְרִין דִּמְסָאֲבוּתָא, שֶׁהֵן: שֶׁבַע מִדּוֹת רָעוֹת הַבָּאוֹת מֵאַרְבַּע יְסוֹדוֹת רָעִים הַנִּזְכָּרִים לְעֵיל, וְשֵׂכֶל הַמּוֹלִידָן הַנֶּחְלָק לְשָׁלֹשׁ, שֶׁהֵן חָכְמָה בִּינָה וָדַעַת – מְקוֹר הַמִּדּוֹת, כִּי הַמִּדּוֹת הֵן לְפִי עֵרֶךְ הַשֵּׂכֶל, כִּי הַקָּטָן חוֹשֵׁק וְאוֹהֵב דְּבָרִים קְטַנִּים פְּחוּתֵי הָעֵרֶךְ, לְפִי שֶׁשִּׂכְלוֹ קָטָן וְקָצָר לְהַשִּׂיג דְּבָרִים יְקָרִים יוֹתֵר מֵהֶם, וְכֵן מִתְכַּעֵס וּמִתְקַצֵּף מִדְּבָרִים קְטַנִּים, וְכֵן בְּהִתְפָּאֲרוּת וּשְׁאָר מִדּוֹת.

וְעֶשֶׂר בְּחִינוֹת אֵלּוּ הַטְּמֵאוֹת, כְּשֶׁאָדָם מְחַשֵּׁב בָּהֶן אוֹ מְדַבֵּר אוֹ עוֹשֶׂה, הֲרֵי מַחֲשַׁבְתּוֹ שֶׁבְּמוֹחוֹ וְדִבּוּרוֹ שֶׁבְּפִיו וְכֹחַ הַמַּעֲשֶׂיי שֶׁבִּיָדָיו וּשְׁאָר אֵיבָרָיו, נִקְרָאִים "לְבוּשֵׁי מְסָאֲבוּ" לְעֶשֶׂר בְּחִינוֹת אֵלּוּ הַטְּמֵאוֹת, שֶׁמִּתְלַבְּשׁוֹת בָּהֶן בְּשָׁעַת מַעֲשֶׂה אוֹ דִּבּוּר אוֹ מַחֲשָׁבָה.

וְהֵן הֵם כָּל הַמַּעֲשִׂים אֲשֶׁר נַעֲשִׂים תַּחַת הַשָּׁמֶשׁ, אֲשֶׁר "הַכֹּל הֶבֶל וּרְעוּת רוּחַ", וּכְמוֹ שֶׁכָּתוּב בַּזֹּהַר בְּשַׁלַּח, שֶׁהֵן "תְּבִירוּ דְּרוּחָא כוּי", וְכֵן כָּל הַדִּבּוּרִים וְכָל הַמַּחֲשָׁבוֹת אֲשֶׁר לֹא

לַה' הַמָּה וְלִרְצוֹנוֹ וְלַעֲבוֹדָתוֹ, שֶׁזֶּהוּ פֵּירוּשׁ לְשׁוֹן "סִטְרָא אָחֳרָא", פֵּירוּשׁ – צַד אַחֵר, שֶׁאֵינוֹ צַד הַקְּדוּשָּׁה.

וְצַד הַקְּדוּשָּׁה אֵינוֹ אֶלָּא הַשְׂרָאָה וְהַמְשָׁכָה מִקְּדוּשָּׁתוֹ שֶׁל הַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא, וְאֵין הַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא שׁוֹרֶה אֶלָּא עַל דָּבָר שֶׁבָּטֵל אֶצְלוֹ יִתְבָּרֵךְ, בֵּין בְּפוֹעַל מַמָּשׁ – כְּמַלְאָכִים עֶלְיוֹנִים, בֵּין בְּכֹחַ – כְּכָל אִישׁ יִשְׂרָאֵל לְמַטָּה, שֶׁבְּכֹחוֹ לִהְיוֹת בָּטֵל מַמָּשׁ לְגַבֵּי הַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא בְּמִסִירַת נַפְשׁוֹ עַל קְדוּשַׁת ה'.

וְלָכֵן אָמְרוּ רַבּוֹתֵינוּ־זִכְרוֹנָם־לִבְרָכָה, שֶׁאֲפִילוּ אֶחָד שֶׁיּוֹשֵׁב וְעוֹסֵק בַּתּוֹרָה – שְׁכִינָה שְׁרוּיָה כּוּ', וְ"כָל בֵּי עֶשָׂרָה שְׁכִינְתָּא שַׁרְיָא" לְעוֹלָם.

אֲבָל כָּל מַה שֶּׁאֵינוֹ בָּטֵל אֶצְלוֹ יִתְבָּרֵךְ, אֶלָּא הוּא דָּבָר נִפְרָד בִּפְנֵי עַצְמוֹ, אֵינוֹ מְקַבֵּל חִיּוּת מִקְּדוּשָּׁתוֹ שֶׁל הַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא מִבְּחִינַת פְּנִימִית הַקְּדוּשָּׁה וּמַהוּתָהּ וְעַצְמוּתָהּ בְּכְבוֹדָהּ וּבְעַצְמָהּ, אֶלָּא מִבְּחִינַת אֲחוֹרַיִם, שֶׁיּוֹרְדִים מִמַּדְרֵגָה לְמַדְרֵגָה רְבָבוֹת מַדְרֵגוֹת, בְּהִשְׁתַּלְשְׁלוּת הָעוֹלָמוֹת דֶּרֶךְ עִלָּה וְעָלוּל וְצִמְצוּמִים רַבִּים, עַד שֶׁנִּתְמַעֵט כָּל כָּךְ הָאוֹר וְהַחִיּוּת, מֵיעוּט אַחַר מִיעוּט, עַד שֶׁיָּכוֹל לְהִתְצַמְצֵם וּלְהִתְלַבֵּשׁ בִּבְחִינַת גָּלוּת תּוֹךְ אוֹתוֹ דָּבָר הַנִּפְרָד, לְהַחֲיוֹתוֹ וּלְקַיְּמוֹ מֵאַיִן לְיֵשׁ, שֶׁלֹּא יַחֲזוֹר לִהְיוֹת אַיִן וָאֶפֶס כְּבַתְּחִלָּה מִקּוֹדֶם שֶׁנִּבְרָא.

וְלָכֵן נִקְרָא עוֹלָם הַזֶּה וּמְלוֹאוֹ, עוֹלַם הַקְּלִיפּוֹת וְסִטְרָא אָחֳרָא. וְלָכֵן כָּל מַעֲשֵׂה עוֹלָם הַזֶּה קָשִׁים וְרָעִים, וְהָרִשְׁעִים גּוֹבְרִים בּוֹ, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב בְּעֵץ חַיִּים שַׁעַר מ"ב סוֹף פֶּרֶק ד'.

הגהה

עִם הֱיוֹת בְּתוֹכוֹ עֶשֶׂר סְפִירוֹת דַּעֲשִׂיָּה דִּקְדוּשָּׁה, וּכְמוֹ שֶׁכָּתוּב בְּעֵץ חַיִּים שַׁעַר מ"ג, וּבְתוֹךְ עֶשֶׂר סְפִירוֹת דַּעֲשִׂיָּה אֵלּוּ הֵן עֶשֶׂר סְפִירוֹת דִּיצִירָה, וּבְתוֹכָן עֶשֶׂר סְפִירוֹת דִּבְרִיאָה, וּבְתוֹכָן עֶשֶׂר סְפִירוֹת דַּאֲצִילוּת, שֶׁבְּתוֹכָן אוֹר־אֵין־סוֹף בָּרוּךְ־הוּא; וְנִמְצָא אוֹר־אֵין־סוֹף בָּרוּךְ־הוּא מְלֵא כָּל הָאָרֶץ הַלָּזוּ הַתַּחְתּוֹנָה, עַל יְדֵי הִתְלַבְּשׁוּתוֹ בְּעֶשֶׂר סְפִירוֹת דְּאַרְבַּע עוֹלָמוֹת: אֲצִילוּת־בְּרִיאָה־יְצִירָה־עֲשִׂיָּה, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב בְּעֵץ חַיִּים שַׁעַר מ"ז פֶּרֶק ב' וּבְסֵפֶר גִּלְגּוּלִים פֶּרֶק כ':

אֶלָּא שֶׁהַקְּלִיפּוֹת הֵן נֶחְלָקוֹת לִשְׁתֵּי מַדְרֵגוֹת, זוֹ לְמַטָּה מִזּוֹ.

הַמַּדְרֵגָה הַתַּחְתּוֹנָה, הִיא שְׁלֹשׁ קְלִיפּוֹת הַטְּמֵאוֹת וְרָעוֹת לְגַמְרֵי, וְאֵין בָּהֶם טוּב כְּלָל, וְנִקְרְאוּ בְּמֶרְכֶּבֶת יְחֶזְקֵאל "רוּחַ סְעָרָה" וְ"עָנָן גָּדוֹל וְגוֹ'".

וּמֵהֶן נִשְׁפָּעוֹת וְנִמְשָׁכוֹת נַפְשׁוֹת כָּל אוּמוֹת הָעוֹלָם, וְקִיּוּם גּוּפָם, וְנַפְשׁוֹת כָּל בַּעֲלֵי חַיִּים הַטְּמֵאִים וַאֲסוּרִים בַּאֲכִילָה, וְקִיּוּם גּוּפָם, וְקִיּוּם וְחִיּוּת כָּל מַאֲכָלוֹת אֲסוּרוֹת מֵהַצּוֹמֵחַ, כְּמוֹ עָרְלָה וְכִלְאֵי הַכֶּרֶם כּוּ', וּכְמוֹ שֶׁכָּתוּב בְּעֵץ חַיִּים שַׁעַר מ"ט פֶּרֶק ו', וְכֵן קִיּוּם וְחִיּוּת כָּל הַמַּעֲשֶׂה דְּבוּר וּמַחֲשָׁבָה שֶׁל כָּל שַׂסַ"ה לֹא תַּעֲשֶׂה וְעַנְפֵיהֶן, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב שָׁם סוֹף פֶּרֶק ה':

פרק ז

אַךְ נֶפֶשׁ הַחִיּוּנִית הַבַּהֲמִית שֶׁבְּיִשְׂרָאֵל שֶׁמִּצַּד הַקְּלִיפָּה, הַמְלוּבֶּשֶׁת בְּדַם הָאָדָם כַּנִּזְכָּר לְעֵיל, וְנַפְשׁוֹת בְּהֵמוֹת וְחַיּוֹת וְעוֹפוֹת וְדָגִים טְהוֹרִים וּמוּתָּרִים בַּאֲכִילָה, וְקִיּוּם וְחַיּוּת כָּל הַדּוֹמֵם וְכָל הַצּוֹמֵחַ הַמּוּתָּר בַּאֲכִילָה, וְכֵן קִיּוּם וְחַיּוּת כָּל הַמַּעֲשֶׂה דִּבּוּר וּמַחֲשָׁבָה בְּעִנְיְנֵי עוֹלָם הַזֶּה שֶׁאֵין בָּהֶם צַד אִיסּוּר, לֹא שֹׂרֶשׁ וְלֹא עָנָף מִשֵּׁס"ה מִצְוֹת לֹא תַּעֲשֶׂה וְעַנְפֵּיהֶן דְּאוֹרַיְיתָא וּדְרַבָּנָן, רַק שֶׁאֵינָן לְשֵׁם שָׁמַיִם – אֶלָּא רְצוֹן הַגּוּף וְחֶפְצוֹ וְתַאֲוָתוֹ, וַאֲפִילּוּ הוּא צוֹרֶךְ הַגּוּף וְקִיּוּמוֹ וְחַיּוּתוֹ מַמָּשׁ, אֶלָּא שֶׁכַּוָּנָתוֹ אֵינָהּ לְשֵׁם שָׁמַיִם כְּדֵי לַעֲבוֹד אֶת ה' בְּגוּפוֹ – לֹא עֲדֵיפֵי מַעֲשֶׂה דִּבּוּר וּמַחֲשָׁבוֹת אֵלּוּ מִנֶּפֶשׁ הַחִיּוּנִית הַבַּהֲמִית בְּעַצְמָהּ, וְהַכֹּל כַּאֲשֶׁר לַכֹּל, נִשְׁפָּע וְנִמְשָׁךְ מִמַּדְרֵגָה הַשֵּׁנִית שֶׁבַּקְּלִיפּוֹת וְסִטְרָא אָחֳרָא, שֶׁהִיא קְלִיפָּה רְבִיעִית הַנִּקְרֵאת "קְלִיפַּת נוֹגַהּ", שֶׁבָּעוֹלָם הַזֶּה, הַנִּקְרָא "עוֹלַם הָעֲשִׂיָּה", רוּבּוֹ כְּכוּלּוֹ רָע, רַק מְעַט טוֹב מְעוֹרָב בְּתוֹכָהּ [שֶׁמִּמֶּנָּה בָּאוֹת מִדּוֹת טוֹבוֹת שֶׁבַּנֶּפֶשׁ הַבַּהֲמִית שֶׁבְּיִשְׂרָאֵל, כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר לְעֵיל].

וְהִיא בְּחִינָה מְמוּצַעַת בֵּין שֶׁלֹּשׁ קְלִיפּוֹת הַטְּמֵאוֹת לְגַמְרֵי וּבֵין בְּחִינַת וּמַדְרֵגַת הַקְּדוּשָׁה. וְלָכֵן, פְּעָמִים שֶׁהִיא נִכְלֶלֶת בִּשְׁלֹשׁ קְלִיפּוֹת הַטְּמֵאוֹת [כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב בְּעֵץ חַיִּים שַׁעַר מ"ט רִישׁ פֶּרֶק ד' בְּשֵׁם הַזֹּהַר], וּפְעָמִים שֶׁהִיא נִכְלֶלֶת וְעוֹלָה בִּבְחִינַת וּמַדְרֵגַת הַקְּדוּשָׁה, דְּהַיְינוּ, כְּשֶׁהַטּוֹב הַמְעוֹרָב בָּהּ נִתְבָּרֵר מֵהָרָע וְגוֹבֵר וְעוֹלֶה וְנִכְלָל בִּקְדוּשָׁה.

כְּגוֹן דֶּרֶךְ מָשָׁל: הָאוֹכֵל בְּשָׂרָא שְׁמִינָא דְּתוֹרָא וְשׁוֹתֶה יַיִן מְבוּשָׂם לְהַרְחִיב דַּעְתּוֹ לַה' וּלְתוֹרָתוֹ, כִּדְאָמַר רָבָא: "חַמְרָא וְרֵיחָא כּוי", אוֹ בְּשָׂבִיל כְּדֵי לְקַיֵּים מִצְוֹת עֹנֶג שַׁבָּת וְיוֹם טוֹב, אֲזַי, נִתְבָּרֵר חַיּוּת הַבָּשָׂר וְהַיַּיִן שֶׁהָיָה נִשְׁפָּע מִקְּלִיפַּת נוֹגַהּ, וְעוֹלֶה לַה' כְּעוֹלָה וּכְקָרְבָּן. וְכֵן הָאוֹמֵר מִילְּתָא דְּבִדְיחוּתָא לְפַקֵּחַ דַּעְתּוֹ וּלְשַׂמֵּחַ לִבּוֹ לַה' וּלְתוֹרָתוֹ וַעֲבוֹדָתוֹ, שֶׁצְּרִיכִים לִהְיוֹת בְּשִׂמְחָה, וּכְמוֹ שֶׁעָשָׂה רָבָא לְתַלְמִידָיו שֶׁאָמַר לִפְנֵיהֶם מִילְּתָא דְּבִדְיחוּתָא תְּחִלָּה וּבָדְחֵי רַבָּנָן.

אַךְ מִי שֶׁהוּא בְּזוֹלְלֵי בָּשָׂר וְסוֹבְאֵי יַיִן, לְמַלֹּאת תַּאֲוַת גּוּפוֹ וְנַפְשׁוֹ הַבַּהֲמִית, שֶׁהוּא בְּחִינַת יְסוֹד הַמַּיִם מֵאַרְבַּע יְסוֹדוֹת הָרָעִים שֶׁבָּהּ שֶׁמִּמֶּנּוּ מִדַּת הַתַּאֲוָה, הִנֵּה עַל יְדֵי זֶה יוֹרֵד חַיּוּת הַבָּשָׂר וְהַיַּיִן שֶׁבְּקִרְבּוֹ, וְנִכְלָל לְפִי שָׁעָה בְּרַע גָּמוּר שֶׁבִּשְׁלֹשׁ קְלִיפּוֹת הַטְּמֵאוֹת, וְגוּפוֹ נַעֲשֶׂה לְהֶן לְבוּשׁ וּמֶרְכָּבָה לְפִי שָׁעָה. עַד אֲשֶׁר יָשׁוּב הָאָדָם וְיַחֲזוֹר לַעֲבוֹדַת ה' וּלְתוֹרָתוֹ, כִּי לְפִי שֶׁהָיָה בְּשָׂר הֶיתֵּר וְיַיִן כָּשֵׁר, לָכֵן יְכוֹלִים לַחֲזוֹר וְלַעֲלוֹת עִמּוֹ בְּשׁוּבוֹ לַעֲבוֹדַת ה', שֶׁזֶּהוּ לְשׁוֹן "הֶיתֵּר" וי"מוּתָּר", כְּלוֹמַר שֶׁאֵינוֹ קָשׁוּר וְאָסוּר בִּידֵי הַחִיצוֹנִים שֶׁלֹּא יוּכַל לַחֲזוֹר וְלַעֲלוֹת לַה'.

רַק שֶׁהָרְשִׁימוּ מִמֶּנּוּ נִשְׁאָר בַּגּוּף, וְעַל כֵּן צָרִיךְ הַגּוּף לְחִיבּוּט הַקֶּבֶר, כְּמוֹ שֶׁיִּתְבָּאֵר לְקַמָּן.

וְכֵן הַחַיּוּת שֶׁבְּטִפּוֹת זֶרַע שֶׁיָּצְאוּ מִמֶּנּוּ בְּהַתְאָוָה בַּהֶמְית, שֶׁלֹּא קִדֵּשׁ עַצְמוֹ בִּשְׁעַת תַּשְׁמִישׁ עִם אִשְׁתּוֹ טָהוֹרָה.

מַה שֶּׁאֵין כֵּן בְּמַאֲכָלוֹת אֲסוּרוֹת וּבִיאוֹת אֲסוּרוֹת, שֶׁהֵן מִשָּׁלֹשׁ קְלִיפּוֹת הַטְּמֵאוֹת לְגַמְרֵי – הֵם אֲסוּרִים וּקְשׁוּרִים בִּידֵי הַחִיצוֹנִים לְעוֹלָם, וְאֵין עוֹלִים מִשָּׁם עַד כִּי יָבֹא יוֹמָם וְיבוּלַע הַמָּוֶת לָנֶצַח, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב: "וְאֶת רוּחַ הַטּוּמְאָה אַעֲבִיר מִן הָאָרֶץ"; אוֹ, עַד שֶׁיַּעֲשֶׂה תְּשׁוּבָה גְּדוֹלָה כָּל כָּךְ שֶׁזְּדוֹנוֹת נַעֲשׂוּ לוֹ כִּזְכֻיּוֹת מַמָּשׁ, שֶׁהִיא תְּשׁוּבָה מֵאַהֲבָה מְעוּמְקָא דְּלִבָּא בְּאַהֲבָה רַבָּה וַחֲשִׁיקָה וְנֶפֶשׁ שׁוֹקֶקָה לְדָבְקָה בּוֹ יִתְבָּרַךְ, וְצָמְאָה נַפְשׁוֹ לֵהּ' כְּאֶרֶץ עֲיֵפָה וְצִיָּה, לִהְיוֹת כִּי עַד הֵנָּה הָיְתָה נַפְשׁוֹ בְּאֶרֶץ צִיָּה וְצַלְמָוֶת, הִיא הַסִּטְרָא אָחֳרָא, וּרְחוֹקָה מֵאוֹר פְּנֵי ה' בְּתַכְלִית, וְלִזֹאת צָמְאָה נַפְשׁוֹ בְּיֶתֶר עֹז מִצְּמָאוֹן נַפְשׁוֹת הַצַּדִּיקִים, כְּמַאֲמָרָם זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה: "בְּמָקוֹם שֶׁבַּעֲלֵי תְשׁוּבָה עוֹמְדִים כוּ'".

וְעַל תְּשׁוּבָה מֵאַהֲבָה רַבָּה זוֹ אָמְרוּ שֶׁזְּדוֹנוֹת נַעֲשׂוּ לוֹ כִּזְכֻיּוֹת", הוֹאִיל וְעַל יְדֵי זֶה בָּא לְאַהֲבָה רַבָּה זוֹ.

אֲבָל תְּשׁוּבָה שֶׁלֹּא מֵאַהֲבָה זוֹ, אַף שֶׁהִיא תְּשׁוּבָה נְכוֹנָה, וַה' יִסְלַח לוֹ, מִכָּל מָקוֹם לֹא נַעֲשׂוּ לוֹ כִּזְכֻיּוֹת, וְאֵין עוֹלִים מֵהַקְּלִיפָּה לְגַמְרֵי עַד עֵת קֵץ, שֶׁיְּבוּלַע הַמָּוֶת לָנֶצַח.

אַף הַחַיּוּת שֶׁבְּטִפּוֹת זֶרַע שֶׁיָּצְאוּ מִמֶּנּוּ לְבַטָּלָה, אַף שֶׁיֵּרָדָה וְנִכְלְלָה בְּשָׁלֹשׁ קְלִיפּוֹת הַטְּמֵאוֹת – הֲרֵי זוֹ עוֹלָה מִשָּׁם בִּתְשׁוּבָה נְכוֹנָה, וּבְכַוָּונָה עֲצוּמָה בְּקְרִיאַת־שְׁמַע־שֶׁעַל־הַמִּטָּה, כַּנּוֹדָע מֵהָאֲרִ"י זִכְרוֹנוֹ לִבְרָכָה, וּמְרוּמָז בַּגְּמָרָא: "כָּל הַקּוֹרֵא קְרִיאַת שְׁמַע עַל מִטָּתוֹ כְּאִלּוּ אוֹחֵז חֶרֶב שֶׁל שְׁתֵּי פִּיּוֹת כוּ'", לְהָרוֹג גּוּפוֹת הַחִיצוֹנִים שֶׁנַּעֲשׂוּ לְבוּשׁ לַחַיּוּת שֶׁבַּטִּפּוֹת, וְעוֹלָה הַחַיּוּת מֵהֶם, כַּיָּדוּעַ לְיוֹדְעֵי חֵן.

וְלָכֵן לֹא הוּזְכַּר עָוֹן זֶרַע לְבַטָּלָה בַּתּוֹרָה בִּכְלַל בִּיאוֹת אֲסוּרוֹת, אַף שֶׁחָמוּר מֵהֶן, וְגָדוֹל עֲוֹנוֹ בִּבְחִינַת הַגְּדֻלּוּת וְרִבּוּי הַטּוּמְאָה וְהַקְּלִיפּוֹת שֶׁמּוֹלִיד וּמַרְבֶּה בְּמְאֹד מְאֹד בְּהוֹצָאַת זֶרַע לְבַטָּלָה, יוֹתֵר מִבִּיאוֹת אֲסוּרוֹת. רַק, שֶׁבְּבִיאוֹת אֲסוּרוֹת מוֹסִיף כֹּחַ וְחַיּוּת בְּקְלִיפָּה טְמֵאָה בְּיוֹתֵר, עַד שֶׁאֵינוֹ יָכוֹל לְהַעֲלוֹת מִשָּׁם הַחַיּוּת בִּתְשׁוּבָה,

הגהה

מִפְּנֵי שֶׁנִּקְלְטָה בִּיסוֹד דְּנוּקְבָא דְּקְלִיפָּה הַמְקַבֶּלֶת וְקוֹלֶטֶת הַחַיּוּת מֵהַקְּדוּשָׁה, מַה שֶּׁאֵין כֵּן בְּזֶרַע לְבַטָּלָה, שֶׁאֵין שָׁם בְּחִינַת נוּקְבָא דְּקְלִיפָּה, רַק שֶׁכֹּחוֹתֶיהָ וְחַיֶּילוֹתֶיהָ מַלְבִּישִׁים לַחַיּוּת שֶׁבַּטִּפּוֹת, כַּיָּדוּעַ לְיוֹדְעֵי חֵן:

אֶלָּא אִם כֵּן יַעֲשֶׂה תְּשׁוּבָה מֵאַהֲבָה רַבָּה כָּל כָּךְ, עַד שֶׁזְּדוֹנוֹת נַעֲשׂוּ לוֹ כִּזְכֻיּוֹת.

וּבָזֶה יוּבַן מַאֲמַר רַבּוֹתֵינוּ־זִכְרוֹנָם־לִבְרָכָה: "אֵיזֶהוּ מְעֻוּוֶת שֶׁלֹּא יוּכַל לְתַקֵּן – זֶה שֶׁבָּא עַל הָעֶרְוָה וְהוֹלִיד מַמְזֵר", שֶׁאָז, גַּם אִם יַעֲשֶׂה תְּשׁוּבָה גְּדוֹלָה כָּל כָּךְ, אִי אֶפְשָׁר לוֹ לְהַעֲלוֹת הַחַיּוּת לִקְדוּשָׁה, מֵאַחַר שֶׁכְּבָר יָרְדָה לְעוֹלָם הַזֶּה וְנִתְלַבְּשָׁה בְּגוּף בָּשָׂר וָדָם:

פרק ח

וְעוֹד זֹאת בְּמַאֲכָלוֹת אֲסוּרוֹת, שֶׁלְּכָךְ נִקְרָאִים בְּשֵׁם "אִיסּוּר", מִפְּנֵי שֶׁאַף מִי שֶׁאוֹכֵל מַאֲכַל אִיסּוּר בְּלֹא הוֹדַע – לְשֵׁם שָׁמַיִם, לַעֲבוֹד ה' בְּכֹחַ אֲכִילָה הַהִיא, וְגַם פָּעַל וְעָשָׂה כֵּן, וְקָרָא וְהִתְפַּלֵּל בְּכֹחַ אֲכִילָה הַהִיא, אֵין הַחִיּוּת שָׁבָּהּ עוֹלָה וּמִתְלַבֶּשֶׁת בְּתֵיבוֹת הַתּוֹרָה וְהַתְּפִלָּה כְּמוֹ הַהֶיתֵּר, מִפְּנֵי אִיסּוּרָהּ בִּידֵי הַסִּטְרָא אָחֳרָא מִשָּׁלֹשׁ קְלִיפּוֹת הַטְּמֵאוֹת. וַאֲפִילּוּ הוּא אִיסּוּר דְּרַבָּנָן, שֶׁחֲמוּרִים דִּבְרֵי סוֹפְרִים יוֹתֵר מִדִּבְרֵי תוֹרָה כוּ'.

וְלָכֵן, גַּם הַיֵּצֶר הָרָע וְכֹחַ הַמִּתְאַוֶּה לְדָבָרִים הָאֲסוּרִים, הוּא שֵׁד מְשַׁדִּין נוּכְרָאִין, שֶׁהוּא יֵצֶר הָרָע שֶׁל אוּמוֹת הָעוֹלָם, שֶׁנַּפְשׁוֹתֵיהֶם מִשָּׁלֹשׁ קְלִיפּוֹת הַטְּמֵאוֹת.

מַה שֶּׁאֵין כֵּן הַיֵּצֶר הָרָע וְכֹחַ הַמִּתְאַוֶּה לְדָבָרִים הַמּוּתָּרִים לְמַלֹּאת תַּאֲוָתוֹ, הוּא שֵׁד מְשַׁדִּין יְהוּדָאִין, לְפִי שֶׁיָּכוֹל לַחֲזוֹר לִקְדוּשָּׁה כְּדִלְעֵיל. אַף מִכָּל מָקוֹם, קוֹדֶם שֶׁחָזַר לִקְדוּשָּׁה, הוּא סִטְרָא אָחֳרָא וּקְלִיפָּה. וְגַם אַחַר כָּךְ, הָרְשִׁימוּ מִמֶּנּוּ נִשְׁאָר דָּבוּק בַּגּוּף, לִהְיוֹת כִּי מִכָּל מַאֲכָל וּמַשְׁקֶה נַעֲשָׂה תֵּיכֶף דָּם וּבָשָׂר מִבְּשָׂרוֹ.

וְלָכֵן צָרִיךְ הַגּוּף לְחִיבּוּט הַקֶּבֶר, לְנַקּוֹתוֹ וּלְטַהֲרוֹ מִטּוּמְאָתוֹ שֶׁקִּיבֵּל בַּהֲנָאַת עוֹלָם הַזֶּה וְתַעֲנוּגָיו מִטּוּמְאַת קְלִיפַּת נוֹגַהּ וְשֵׁדִין יְהוּדָאִין. אֶלָּא אִם כֵּן מִי שֶׁלֹּא נֶהֱנָה מֵעוֹלָם הַזֶּה כָּל יָמָיו כְּרַבִּינוּ הַקָּדוֹשׁ.

וְעַל דְּבָרִים בְּטֵלִים בְּהֶיתֵּר, כְּגוֹן עַם הָאָרֶץ שֶׁאֵינוֹ יָכוֹל לִלְמוֹד, צָרִיךְ לְטַהֵר נַפְשׁוֹ מִטּוּמְאָה זוֹ דְּקְלִיפָּה זוֹ, עַל יְדֵי גִּלְגּוּלָהּ בְּכָךְ הַקֶּלַע, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב בַּזֹּהַר פָּרָשַׁת בְּשַׁלַּח דַּף נ"ט.

אֲבָל לְדִיבּוּרִים אֲסוּרִים, כְּמוֹ לֵיצָנוּת וְלָשׁוֹן הָרָע וְכַיּוֹצֵא בָּהֶם, שֶׁהֵן מִשָּׁלֹשׁ קְלִיפּוֹת הַטְּמֵאוֹת לְגַמְרֵי – אֵין כַּף הַקֶּלַע [לְבַדּוֹ] מוֹעִיל לְטַהֵר וּלְהַעֲבִיר טוּמְאָתוֹ מֵהַנֶּפֶשׁ, רַק צְרִיכָה לֵירֵד לְגֵיהִנֹּם.

וְכֵן מִי שֶׁאֶפְשָׁר לוֹ לַעֲסוֹק בַּתּוֹרָה וְעוֹסֵק בְּדְבָרִים בְּטֵלִים – אֵין כַּף הַקֶּלַע לְבַדּוֹ מוֹעִיל לְנַפְשׁוֹ לְמָרְקָהּ וּלְזַכְּכָהּ, רַק עוֹנָשִׁים חֲמוּרִים שֶׁמַּעֲנִישִׁים עַל בִּיטּוּל תּוֹרָה בִּפְרָטוּת, מִלְּבַד עוֹנֶשׁ הַכְּלָלִי לְכָל בִּיטּוּל מִצְוַת עֲשֵׂה מֵחֲמַת עַצְלוּת בְּגֵיהִנֹּם שֶׁל שֶׁלֶג, כִּמְבוֹאָר בְּמָקוֹם אַחֵר.

וְכֵן הָעוֹסֵק בְּחָכְמוֹת אוּמוֹת הָעוֹלָם – בִּכְלַל דְּבָרִים בְּטֵלִים יֵחָשֵׁב לְעִנְיַן עָוֹן בִּיטּוּל תּוֹרָה, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב בְּהִלְכוֹת תַּלְמוּד תּוֹרָה.

וְעוֹד זֹאת יֶתֶרָה טוּמְאָתָהּ שֶׁל חָכְמַת הָאוּמוֹת עַל טוּמְאַת דְּבָרִים בְּטֵלִים, שֶׁאֵינוֹ מַלְבִּישׁ וּמְטַמֵּא רַק הַמִּדּוֹת, מִיסּוֹד הָרוּחַ הַקָּדוֹשׁ שֶׁבְּנַפְשׁוֹ הָאֱלֹהִית, בְּטוּמְאַת קְלִיפַּת נוֹגַהּ שֶׁבִּדְבָרִים בְּטֵלִים, הַבָּאִים מִיסּוֹד הָרוּחַ הָרָע שֶׁבְּקְלִיפָּה זוֹ בְּנַפְשׁוֹ הַבַּהֲמִית כְּדִלְעֵיל, וְלֹא

בְּחִינוֹת חָכְמָה־בִּינָה־דַּעַת שֶׁבְּנַפְשׁוֹ, מֵאַחַר שֶׁהֵם דִּבְרֵי שְׂטוּת וּבוּרוּת, שֶׁגַּם הַשּׁוֹטִים וְעַמֵּי הָאָרֶץ יְכוֹלִים לְדַבֵּר כֵּן.

מַה שֶּׁאֵין כֵּן בְּחָכְמַת הָאוּמוֹת, הוּא מַלְבִּישׁ וּמְטַמֵּא בְּחִינוֹת חָכְמָה־בִּינָה־דַּעַת שֶׁבְּנַפְשׁוֹ הָאֱלֹהִית בְּטוּמְאַת קְלִיפַּת נוֹגַהּ שֶׁבְּחָכְמוֹת אֵלּוּ, שֶׁנָּפְלוּ שָׁמָּה בִּשְׁבִירַת הַכֵּלִים מִבְּחִינַת אֲחוֹרַיִים שֶׁל חָכְמָה דִּקְדוּשָּׁה, כַּיָּדוּעַ לִיוֹדְעֵי חֵן.

אֶלָּא אִם כֵּן עוֹשֶׂה אוֹתָן קַרְדּוֹם לַחְתּוֹךְ בָּהֶן, דְּהַיְינוּ כְּדֵי לְהִתְפָּרְנֵס מֵהֶן בְּרֶיוַח לַעֲבוֹד ה', אוֹ שֶׁיּוֹדֵעַ לְהִשְׁתַּמֵּשׁ בָּהֶן לַעֲבוֹדַת ה' אוֹ לְתוֹרָתוֹ, וְזֶהוּ טַעֲמוֹ שֶׁל הָרַמְבַּ"ם וְרַמְבַּ"ן זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה וְסִיעָתָן שֶׁעָסְקוּ בָּהֶן:

פרק ט

וְהִנֵּה, מָקוֹם מִשְׁכַּן נֶפֶשׁ הַבַּהֲמִית שֶׁמִּקְלִיפַּת נוֹגַהּ בְּכָל אִישׁ יִשְׂרָאֵל, הוּא בַּלֵּב בְּחֶלֶל שְׂמָאלִי שֶׁהוּא מָלֵא דָם, וּכְתִיב: "כִּי הַדָּם הוּא הַנָּפֶשׁ".

וְלָכֵן, כָּל הַתַּאֲוֹת וְהִתְפָּאֲרוּת וְכַעַס וְדוֹמֵיהֶן הֵן בַּלֵּב, וּמֵהַלֵּב הֵן מִתְפַּשְּׁטוֹת בְּכָל הַגּוּף וְגַם עוֹלֶה לַמּוֹחַ שֶׁבָּרֹאשׁ, לְחַשֵּׁב וּלְהַרְהֵר בָּהֶן וּלְהִתְחַכֵּם בָּהֶן, כְּמוֹ שֶׁהַדָּם מְקוֹרוֹ בַּלֵּב, וּמֵהַלֵּב מִתְפַּשֵּׁט לְכָל הָאֵבָרִים וְגַם עוֹלֶה לְהַמּוֹחַ שֶׁבָּרֹאשׁ.

אַךְ מָקוֹם מִשְׁכַּן נֶפֶשׁ הָאֱלֹהִית, הוּא בַּמּוֹחִין שֶׁבָּרֹאשׁ, וּמִשָּׁם מִתְפַּשֶּׁטֶת לְכָל הָאֵבָרִים, וְגַם בַּלֵּב בֶּחֶלֶל הַיְמָנִי שֶׁאֵין בּוֹ דָם, וּכְמוֹ שֶׁכָּתוּב: "לֵב חָכָם לִימִינוֹ".

וְהִיא אַהֲבַת ה' כִּרְשָׁפֵי שַׁלְהֶבֶת מִתְלַהֶבֶת בְּלֵב מַשְׂכִּילִים הַמְבִינִים וּמִתְבּוֹנְנִים בְּדַעְתָּם אֲשֶׁר בְּמוֹחָם בִּדְבָרִים הַמְעוֹרְרִים אֶת הָאַהֲבָה. וְכֵן שִׂמְחַת לֵבָב בְּתִפְאֶרֶת ה' וַהֲדַר גְּאוֹנוֹ, כַּאֲשֶׁר עֵינֵי הֶחָכָם אֲשֶׁר בְּרֹאשׁוֹ, בְּמוֹחַ חָכְמָתוֹ וּבִינָתוֹ, מִסְתַּכְּלִים בִּיקָרָא דְמַלְכָּא וְתִפְאֶרֶת גְּדוּלָּתוֹ עַד אֵין חֵקֶר וְאֵין סוֹף וְתַכְלִית, כִּמְבוֹאָר בְּמָקוֹם אַחֵר. וְכֵן שְׂאֹר מִדּוֹת קְדוֹשׁוֹת שֶׁבַּלֵּב, הֵן מֵחָכְמָה־בִּינָה־דַּעַת שֶׁבַּמּוֹחִין.

אַךְ הִנֵּה כְּתִיב: "וּלְאוֹם מִלְאוֹם יֶאֱמָץ", כִּי הַגּוּף נִקְרָא "עִיר קְטַנָּה", וּכְמוֹ שֶׁשְּׁנֵי מְלָכִים נִלְחָמִים עַל עִיר אַחַת, שֶׁכָּל אֶחָד רוֹצֶה לְכָבְשָׁהּ וְלִמְלוֹךְ עָלֶיהָ, דְּהַיְינוּ, לְהַנְהִיג יוֹשְׁבֶיהָ כִּרְצוֹנוֹ וְשֶׁיִּהְיוּ סָרִים לְמִשְׁמַעְתּוֹ בְּכָל אֲשֶׁר יְגַזּוֹר עֲלֵיהֶם, כָּךְ שְׁתֵּי הַנְּפָשׁוֹת, הָאֱלֹהִית וְהַחִיּוּנִית הַבַּהֲמִית שֶׁמִּהַקְלִיפָּה, נִלְחָמוֹת זוֹ עִם זוֹ עַל הַגּוּף וְכָל אֵבָרָיו, שֶׁהָאֱלֹהִית – חֵפְצָה וּרְצוֹנָהּ שֶׁתִּהְיֶא הִיא לְבַדָּהּ הַמּוֹשֶׁלֶת עָלָיו וּמַנְהִיגָתוֹ, וְכָל הָאֵבָרִים יִהְיוּ סָרִים לְמִשְׁמַעְתָּהּ וּבְטֵלִים אֶצְלָהּ לְגַמְרֵי, וּמֻרְכָּבָה אֵלֶיהָ, וְיִהְיוּ לְבוּשׁ לְעָשֶׂר בְּחִינוֹתֶיהָ וְגֹ' לִבְוּשֶׁיהָ הַנִּזְכָּרִים לְעֵיל, שֶׁיִּתְלַבְּשׁוּ כוּלָּם בְּאֵבְרֵי הַגּוּף, וְיִהְיֶה הַגּוּף כּוּלּוֹ מָלֵא מֵהֶם לְבַדָּם, וְלֹא יַעֲבוֹר זָר בְּתוֹכָם חַס וְשָׁלוֹם, דְּהַיְינוּ, תְּלַת מוֹחִין שֶׁבָּרֹאשׁ יִהְיוּ מְמוּלָּאִים מֵחָכְמָה־בִּינָה־דַּעַת שֶׁבַּנֶּפֶשׁ הָאֱלֹהִית, שֶׁהִיא חָכְמַת ה' וּבִינָתוֹ, לְהִתְבּוֹנֵן בִּגְדוּלָּתוֹ אֲשֶׁר עַד אֵין חֵקֶר וְאֵין סוֹף,

וּלְהוֹלִיד מֵהֶן – עַל יְדֵי הַדַּעַת, הַיִּרְאָה בְּמוֹחוֹ וּפַחַד ה' בְּלִבּוֹ, וְאַהֲבַת ה' כְּאֵשׁ בּוֹעֶרֶה בְּלִבּוֹ כְּרִשְׁפֵּי שַׁלְהֶבֶת, לִהְיוֹת נִכְסָפָה וְגַם כָּלְתָה נַפְשׁוֹ בַּחֲשִׁיקָה וַחֲפִיצָה לְדָבְקָה בוֹ בְּאֵין־סוֹף בָּרוּךְ־הוּא בְּכָל לֵב וְנֶפֶשׁ וּמְאֹד מֵעוּמְקָא דִלְבָּא שֶׁבֶּחָלָל הַיְמָנִי, שֶׁיִּהְיֶה תּוֹכוֹ רָצוּף אַהֲבָה מָלֵא וְגָדוּשׁ עַד שֶׁתִּתְפַּשֵּׁט גַּם לֶחָלָל הַשְּׂמָאלִי לְאַכְפְּיָא לְסִטְרָא אָחֳרָא יְסוֹד הַמַּיִם הָרָעִים שֶׁבָּהּ, שֶׁהִיא הַתַּאֲוָה שֶׁמִּקְלִיפַּת נוֹגַהּ, לְשַׁנּוֹתָהּ וּלְהַפְכָהּ מִתַּעֲנוּגֵי עוֹלָם הַזֶּה לְאַהֲבַת ה', כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב: "בְּכָל לְבָבְךָ" – "בִּשְׁנֵי יְצָרֶיךָ".

וְהַיְינוּ, שֶׁיַּעֲלֶה וְיָבֹא וְיִגְיַע לְמַדְרֵגַת אַהֲבָה רַבָּה וְחִיבָּה יְתֵרָה מִמַּדְרֵגַת אַהֲבָה עַזָּה כְּרִשְׁפֵּי אֵשׁ, וְהִיא הַנִּקְרֵאת בַּכָּתוּב: "אַהֲבָה בְּתַעֲנוּגִים", לְהִתְעַנֵּג עַל ה' מַעְיַן עוֹלָם הַבָּא; וְהַעֹנֶג – הוּא בְּמוֹחַ חָכְמָה וְשֵׂכֶל, הַמִּתְעַנֵּג בְּהַשְׂכָּלַת ה' וִידִיעָתוֹ, כְּפִי הַשָּׂגַת שִׂכְלוֹ וְחָכְמָתוֹ; וְהוּא בְּחִינַת הַמַּיִם וְזֶרַע אוֹר זְרוּעַ שֶׁבִּקְדוּשַׁת נֶפֶשׁ הָאֱלֹהִית, הַמְהַפֶּכֶת לְטוֹב אֶת בְּחִינַת הַמַּיִם שֶׁבַּנֶּפֶשׁ הַבַּהֲמִית, שֶׁמֵּהֶם בָּאוּ תַּאֲוֹת תַּעֲנוּגֵי עוֹלָם הַזֶּה מִתְּחִלָּה; וּכְמוֹ שֶׁכָּתוּב בְּעֵץ חַיִּים שַׁעַר נ' פֶּרֶק ג' בְּשֵׁם הַזֹּהַר, שֶׁהָרָע נֶהְפָּךְ לִהְיוֹת טוֹב גָּמוּר כְּמוֹ יֵצֶר טוֹב מַמָּשׁ, בְּהָסִיר "הַבְּגָדִים הַצוֹאִים" מִמֶּנּוּ, שֶׁהֵם תַּעֲנוּגֵי עוֹלָם הַזֶּה שֶׁהוּא מְלוּבָּשׁ בָּהֶם.

וְכֵן שְׁאָר כָּל הַמִּדּוֹת שֶׁבַּלֵּב, שֶׁהֵן עַנְפֵי הַיִּרְאָה וְהָאַהֲבָה, יִהְיוּ לַה' לְבַדּוֹ. וְכָל כֹּחַ הַדִּבּוּר שֶׁבַּפֶּה, וְהַמַּחֲשָׁבָה שֶׁבַּמּוֹחַ, יִהְיוּ מְמוּלָּאִים מִן לְבוּשֵׁי הַמַּחֲשָׁבָה וְהַדִּבּוּר שֶׁל נֶפֶשׁ הָאֱלֹהִית לְבַדָּהּ, שֶׁהֵן מַחֲשֶׁבֶת ה' וְתוֹרָתוֹ, לִהְיוֹת שִׂיחָתוֹ כָּל הַיּוֹם, לֹא פָסִיק פּוּמֵיהּ מִגֵּירְסָא. וְכֹחַ הַמַּעֲשֵׂי שֶׁבְּיָדָיו וּשְׁאָר רַמַ"ח אֵבָרָיו יִהְיֶה בְּמַעֲשֵׂה הַמִּצְוֹת לְבַד, שֶׁהוּא לְבוּשׁ הַשְּׁלִישִׁי שֶׁל נֶפֶשׁ הָאֱלֹהִית.

אַךְ נֶפֶשׁ הַבַּהֲמִית שֶׁמֵּהַקְּלִיפָּה, רְצוֹנָהּ לְהֵהָפֵךְ מַמָּשׁ – לְטוֹבַת הָאָדָם שֶׁיִּתְגַּבֵּר עָלֶיהָ וִינַצְּחֶנָּה, כְּמָשָׁל הַזּוֹנָה שֶׁבַּזֹּהַר הַקָּדוֹשׁ:

פרק י

וְהִנֵּה, כְּשֶׁהָאָדָם מַגְבִּיר נַפְשׁוֹ הָאֱלֹהִית וְנִלְחָם כָּל כָּךְ עִם הַבַּהֲמִית, עַד שֶׁמְּגָרֵשׁ וּמְבַעֵר הָרָע שֶׁבָּהּ מֵחֶלֶק הַשְּׂמָאלִי, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב: "וּבִעַרְתָּ הָרָע מִקִּרְבֶּךָ", וְאֵין הָרָע נֶהְפָּךְ לְטוֹב מַמָּשׁ – נִקְרָא "צַדִּיק שֶׁאֵינוֹ גָּמוּר" וְ"צַדִּיק וְרַע לוֹ". דְּהַיְינוּ, שֶׁיֵּשׁ בּוֹ עֲדַיִן מְעַט מִזְעֵר רָע בֶּחֱלֶק הַשְּׂמָאלִי, אֶלָּא שֶׁכְּפוּף וּבָטֵל לַטּוֹב מֻחְמָת מִיעוּטוֹ, וְלָכֵן, נִדְמֶה לוֹ כִּי "וַיְגָרְשֵׁהוּ וַיֵּלֶךְ לוֹ" כּוּלּוֹ לְגַמְרֵי, אֲבָל בָּאֱמֶת, אִלּוּ חָלַף וְהָלַךְ לוֹ לְגַמְרֵי כָּל הָרָע שֶׁבּוֹ – הָיָה נֶהְפָּךְ לְטוֹב מַמָּשׁ.

וּבֵיאוּר הָעִנְיָן, כִּי הִנֵּה, צַדִּיק גָּמוּר שֶׁנֶּהְפַּךְ הָרָע שֶׁלּוֹ לְטוֹב, וְלָכֵן נִקְרָא "צַדִּיק וְטוֹב לוֹ", הוּא עַל־יְדֵי הֶסְרַת "הַבְּגָדִים הַצוֹאִים" לְגַמְרֵי מֵהָרָע, דְּהַיְינוּ, לְמָאוֹס מְאֹד בְּתַעֲנוּגֵי עוֹלָם־הַזֶּה לְהִתְעַנֵּג בָּם בְּתַעֲנוּגוֹת בְּנֵי אָדָם לְמַלֹּאת תַּאֲוַת הַגּוּף בִּלְבָד, וְלֹא לַעֲבוֹדַת ה',

מִפְּנֵי הֱיוֹתָם נִמְשָׁכִים וְנִשְׁפָּעִים מֵהַקְּלִיפָּה וְסִטְרָא אָחֳרָא. וְכָל מַה שֶּׁהוּא מֵהַסִּטְרָא אָחֳרָא – הַצַּדִּיק גָּמוּר הוּא שׁוֹנְאוֹ בְּתַכְלִית הַשִּׂנְאָה, מֵחֲמַת גּוֹדֶל אַהֲבָתוֹ לַה' וּקְדוּשָּׁתוֹ בְּאַהֲבָה רַבָּה בְּתַעֲנוּגִים וְחִיבָּה יְתֵרָה הַנִּזְכָּרִים לְעֵיל, כִּי הֵם זֶה לְעוּמַת זֶה, כְּדִכְתִיב: "תַּכְלִית שִׂנְאָה שְׂנֵאתִים, לְאוֹיְבִים הָיוּ לִי, חָקְרֵנִי וְדַע לִבָּבִי וְגוֹ'", וּכְפִי עֵרֶךְ גּוֹדֶל הָאַהֲבָה לַה', כָּךְ עֵרֶךְ גּוֹדֶל הַשִּׂנְאָה לְסִטְרָא אָחֳרָא וְהַמִּיאוּס בָּרַע בְּתַכְלִית, כִּי הַמִּיאוּס הוּא הֵפֶךְ הָאַהֲבָה מַמָּשׁ כְּמוֹ הַשִּׂנְאָה.

וְצַדִּיק שֶׁאֵינוֹ גָּמוּר, הוּא שֶׁאֵינוֹ שׂוֹנֵא הַסִּטְרָא אָחֳרָא בְּתַכְלִית הַשִּׂנְאָה, וְלָכֵן אֵינוֹ מוֹאֵס גַּם כֵּן בָּרַע בְּתַכְלִית.

וְכָל שֶׁאֵין הַשִּׂנְאָה וְהַמִּיאוּס בְּתַכְלִית, עַל כָּרְחֵךְ נִשְׁאַר אֵיזֶה שֶׁמֶץ אַהֲבָה וְתַעֲנוּג לְשָׁם, וְלֹא הוֹסְרוּ "הַבְּגָדִים הַצוֹאִים" לְגַמְרֵי מִכֹּל וְכֹל, וְלָכֵן לֹא נֶהְפַּךְ לְטוֹב מַמָּשׁ, מֵאַחַר שֶׁיֵּשׁ לוֹ אֵיזֶה אֶחְיָזָה עֲדַיִן בַּ"בְּגָדִים הַצוֹאִים", אֶלָּא שֶׁהוּא בָּטֵל בְּמִיעוּטוֹ וּכְלָא חָשִׁיב, וְלָכֵן נִקְרָא צַדִּיק וְרַע – כָּפוּף וּבָטֵל – לוֹ. וְעַל כֵּן, גַּם אַהֲבָתוֹ לַה' אֵינָהּ בְּתַכְלִית, וְלָכֵן נִקְרָא צַדִּיק שֶׁאֵינוֹ גָּמוּר.

וְהִנֵּה, מַדְרֵגָה זוֹ מִתְחַלֶּקֶת לְרִבְבוֹת מַדְרֵגוֹת בְּעִנְיַן בְּחִינַת מִיעוּט הָרַע הַנִּשְׁאָר מֵאַחַת מֵאַרְבַּע יְסוֹדוֹת הָרָעִים, וּבְעִנְיַן בִּיטּוּלוֹ בְּמִיעוּטוֹ בְּשִׁשִּׁים עַל דֶּרֶךְ מָשָׁל, אוֹ בְּאֶלֶף וּרְבָבָה וְכַיּוֹצֵא עַל דֶּרֶךְ מָשָׁל. וְהֵן הֵם בְּחִינוֹת צַדִּיקִים הָרַבִּים שֶׁבְּכָל הַדּוֹרוֹת, כִּדְאִיתָא בַּגְּמָרָא, דִּתַמְנֵיסַר אַלְפֵי צַדִּיקֵי קָיְימֵי קַמֵּיהּ הַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא.

אַךְ עַל מַעֲלַת צַדִּיק גָּמוּר, הוּא שֶׁאָמַר רַבִּי שִׁמְעוֹן בֶּן יוֹחַאי: "רָאִיתִי בְּנֵי עֲלִיָּה וְהֵם מוּעָטִים כּוי", שֶׁלָּכֵן נִקְרָאִים "בְּנֵי עֲלִיָּה", שֶׁמְּהַפְּכִין הָרַע וּמַעֲלִים אוֹתוֹ לִקְדוּשָּׁה, כִּדְאִיתָא בַּזֹּהַר בַּהַקְדָּמָה, שֶׁכְּשֶׁרָצָה רַבִּי חִיָּיא לַעֲלוֹת לְהֵיכַל רַבִּי שִׁמְעוֹן בֶּן יוֹחַאי, שָׁמַע קָלָא נָפִיק וְאָמַר: "מַאן מִנְּכוֹן דִּי חָשׁוֹכָא מְהַפְּכָן לְנְהוֹרָא וְטָעֲמִין מְרִירוּ לְמִיתְקָא עַד לָא יֵיתוּן הָכָא וְכוי":

וְעוֹד נִקְרָאִים בְּנֵי עֲלִיָּה, מִפְּנֵי שֶׁגַּם עֲבוֹדָתָם בִּבְחִינַת "וַעֲשֵׂה טוֹב" בְּקִיּוּם הַתּוֹרָה וּמִצְוֹתֶיהָ, הוּא לְצוֹרֶךְ גָּבוֹהַּ וּמַעְלָה מַעְלָה עַד רוּם הַמַּעֲלוֹת, וְלֹא כְּדֵי לְדַבְקָה בּוֹ יִתְבָּרֵךְ בִּלְבָד לְרַוּוֹת צְמָאוֹן נַפְשָׁם הַצְּמֵאָה לַה', כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב: "הוֹי כָּל צָמֵא לְכוּ לַמַּיִם", וּכְמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר בְּמָקוֹם אַחֵר, אֶלָּא כִּדְפֵירְשׁוּ בַּתִּיקּוּנִים: "אֵיזֶהוּ חָסִיד – הַמִּתְחַסֵּד עִם קוֹנוֹ"; עִם קַן דִּילֵיהּ, לְיַיחֲדָא קוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא וּשְׁכִינְתֵּיהּ בַּתַּחְתּוֹנִים, וּכְמוֹ שֶׁכָּתוּב בְּרַעְיָא מְהֵימְנָא פָּרָשַׁת תֵּצֵא: "כִּבְרָא דְּאִשְׁתַּדַּל בָּתַר אָבוֹי וְאִימֵּיהּ, דְּרָחִים לוֹן יַתִּיר מִגַּרְמֵיהּ וְנַפְשֵׁיהּ וְרוּחֵיהּ וְנִשְׁמְתֵיהּ כּוי', וּמָסַר גַּרְמֵיהּ לְמִיתָה עֲלַיְיהוּ לְמִיפְרַק לוֹן כּוי", וּכְמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר בְּמָקוֹם אַחֵר.

[וּשְׁנֵיהֶם עוֹלִים בְּקַנֶה אֶחָד, כִּי עַל יְדֵי הַבֵּירוּרִים שֶׁמְּבָרְרִים מִנּוֹגַהּ מַעֲלִים "מַיִין נוֹקְבִין", וְנַעֲשִׂים יִחוּדִים עֶלְיוֹנִים לְהוֹרִיד "מַיִין דְּכוּרִין", שֶׁהֵם הֵם מֵימֵי הַחֲסָדִים שֶׁבְּכָל מִצְוָה וּמִצְוָה מֵרַמ"ח מִצְוֹת עֲשֵׂה, שֶׁכּוּלָּן הֵן בְּחִינַת חֲסָדִים וּ"מַיִין דְּכוּרִין", דְּהַיְינוּ, הַמְשָׁכַת קְדוּשַׁת אֱלֹהוּתוֹ יִתְבָּרַךְ מִלְּמַעְלָה לְמַטָּה לְהִתְלַבֵּשׁ בַּתַּחְתּוֹנִים, כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר בְּמָקוֹם אַחֵר]:

פרק יא

וְזֶה לְעוּמַּת זֶה, רָשָׁע וְטוֹב לוֹ לְעוּמַּת צַדִּיק וְרַע לוֹ.

דְּהַיְינוּ, שֶׁהַטּוֹב שֶׁבְּנַפְשׁוֹ הָאֱלֹהִית שֶׁבְּמוֹחוֹ וּבְחָלָל הַיְמָנִי שֶׁבִּלְבּוֹ, כָּפוּף וּבָטֵל לְגַבֵּי הָרַע מֵהַקְּלִיפָּה שֶׁבְּחָלָל הַשְּׂמְאלִי.

וְזֶה מִתְחַלֵּק גַּם כֵּן לְרִבְבוֹת מַדְרֵגוֹת חֲלוּקוֹת, בְּעִנְיַן כַּמּוּת וְאֵיכוּת הַבִּיטּוּל וּכְפִיפַת הַטּוֹב לָרַע חַס וְשָׁלוֹם.

יֵשׁ מִי שֶׁהַכְּפִיפָה וְהַבִּיטּוּל אֶצְלוֹ מְעַט מִזְעֵר, וְאַף גַּם זֹאת אֵינוֹ בִּתְמִידוּת, וְלֹא תָּדִיר לִפְרָקִים קְרוֹבִים, אֶלָּא לְעִתִּים רְחוֹקִים מִתְגַּבֵּר הָרַע עַל הַטּוֹב, וְכוֹבֵשׁ אֶת הָעִיר קְטַנָּה הוּא הַגּוּף, אַךְ לֹא כּוּלּוֹ אֶלָּא מִקְצָתוֹ לְבַד, שֶׁיִּהְיֶה סָר לְמִשְׁמַעְתּוֹ, וְנַעֲשֶׂה לוֹ מֶרְכָּבָה וּלְבוּשׁ, לְהִתְלַבֵּשׁ בּוֹ אֶחָד מִשְּׁלֹשָׁה לְבוּשָׁיהָ הַנִּזְכָּרִים לְעֵיל. דְּהַיְינוּ, אוֹ בְּמַעֲשֶׂה לְבַד, לַעֲשׂוֹת עֲבֵירוֹת קַלּוֹת וְלֹא חֲמוּרוֹת חַס וְשָׁלוֹם; אוֹ בְּדִיבּוּר לְבַד, לְדַבֵּר אֲבַק לָשׁוֹן הָרַע וְלֵיצָנוּת וּכְהַאי גַּוְונָא; אוֹ בְּמַחֲשָׁבָה לְבַד, הִרְהוּרֵי עֲבֵירָה הַקָּשִׁים מֵעֲבֵירָה. וְגַם אִם אֵינוֹ מְהַרְהֵר בַּעֲבֵירָה לַעֲשׂוֹתָהּ אֶלָּא בְּעִנְיָן זִיווּג זָכָר וּנְקֵבָה בָּעוֹלָם, שֶׁעוֹבֵר עַל אַזְהָרַת הַתּוֹרָה: "וְנִשְׁמַרְתָּ מִכֹּל דָּבָר רָע" – "שֶׁלֹּא יְהַרְהֵר בַּיּוֹם כּוּ'"; אוֹ שֶׁהִיא שְׁעַת הַכּוֹשֶׁר לַעֲסוֹק בַּתּוֹרָה וְהוּא מְפַנֶּה לִבּוֹ לְבַטָּלָה, כְּדִתְנַן בְּאָבוֹת: "הַנֵּיעוֹר בַּלַּיְלָה כּוּ' וּמְפַנֶּה לִבּוֹ כּוּ'" שֶׁבְּאַחַת מִכָּל אֵלֶּה וְכַיּוֹצֵא בָּהֶן נִקְרָא "רָשָׁע" בָּעֵת הַהִיא, שֶׁהָרַע שֶׁבְּנַפְשׁוֹ גּוֹבֵר בּוֹ וּמִתְלַבֵּשׁ בְּגוּפוֹ וּמַחֲטִיאוֹ וּמְטַמְּאוֹ.

וְאַחַר כָּךְ גּוֹבֵר בּוֹ הַטּוֹב שֶׁבְּנַפְשׁוֹ הָאֱלֹקִית, וּמִתְחָרֵט וּמְבַקֵּשׁ מְחִילָה וּסְלִיחָה מֵה', וַה' יִסְלַח לוֹ, אִם שָׁב בִּתְשׁוּבָה הָרְאוּיָה עַל פִּי עֲצַת חֲכָמֵינוּ־זִכְרוֹנָם־לִבְרָכָה בִּשְׁלֹשָׁה חִלּוּקֵי כַּפָּרָה שֶׁהָיָה רַבִּי יִשְׁמָעֵאל דּוֹרֵשׁ כּוּ', כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר בְּמָקוֹם אַחֵר.

וְיֵשׁ מִי שֶׁהָרַע גּוֹבֵר בּוֹ יוֹתֵר, וּמִתְלַבְּשִׁים בּוֹ כָּל שְׁלֹשָׁה לְבוּשִׁים שֶׁל הָרַע, וּמַחֲטִיאוֹ בַּעֲבֵירוֹת חֲמוּרוֹת יוֹתֵר, וּבְעִתִּים קְרוֹבִים יוֹתֵר. אַךְ בֵּינְתַיִים מִתְחָרֵט, וּבָאִים לוֹ הִרְהוּרֵי תְּשׁוּבָה מִבְּחִינַת הַטּוֹב שֶׁבְּנַפְשׁוֹ, שֶׁמִּתְגַּבֵּר קְצָת בֵּינְתַיִים, אֶלָּא שֶׁאֵין לוֹ הִתְגַּבְּרוּת כָּל כָּךְ לְנַצֵּחַ אֶת הָרַע לִפְרוֹשׁ מֵחֶטְאָיו לְגַמְרֵי לִהְיוֹת "מוֹדֶה וְעוֹזֵב". וְעַל זֶה אָמְרוּ רַבּוֹתֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה: "רְשָׁעִים מְלֵאִים חֲרָטוֹת", שֶׁהֵם רוֹב הָרְשָׁעִים, שֶׁיֵּשׁ בְּחִינַת טוֹב בְּנַפְשָׁם עֲדַיִין.

אַךְ מִי שֶׁאֵינוֹ מִתְחָרֵט לְעוֹלָם, וְאֵין בָּאִים לוֹ הִרְהוּרֵי תְּשׁוּבָה כְּלָל – נִקְרָא "רָשָׁע וְרַע לוֹ", שֶׁהָרַע שֶׁבְּנַפְשׁוֹ הוּא לְבַדּוֹ נִשְׁאַר בְּקִרְבּוֹ, כִּי גָּבַר כָּל כָּךְ עַל הַטּוֹב עַד שֶׁנִּסְתַּלֵּק מִקִּרְבּוֹ וְעוֹמֵד בִּבְחִינַת מַקִּיף עָלָיו מִלְמַעְלָה.

וְלָכֵן אָמְרוּ רַבּוֹתֵינוּ־זִכְרוֹנָם־לִבְרָכָה: "אֲכָל בֵּי עֲשָׂרָה שְׁכִינָתָא שַׁרְיָא":

פרק יב

וְהַבִּינוֹנִי, הוּא שֶׁלְּעוֹלָם אֵין הָרַע גּוֹבֵר כָּל כָּךְ לִכְבּוֹשׁ אֶת הָעִיר קְטַנָּה לְהִתְלַבֵּשׁ בַּגּוּף לְהַחֲטִיאוֹ; דְּהַיְינוּ, שֶׁשְּׁלֹשָׁה לְבוּשֵׁי נֶפֶשׁ הַבַּהֲמִית, שֶׁהֵם מַחֲשָׁבָה דִּבּוּר וּמַעֲשֶׂה שֶׁמִּצַּד הַקְּלִיפָּה, אֵין גּוֹבְרִים בּוֹ עַל נֶפֶשׁ הָאֱלֹהִית לְהִתְלַבֵּשׁ בַּגּוּף – בַּמּוֹחַ וּבַפֶּה וּבִשְׂאָר רַמַ"ח אֵבָרִים, לְהַחֲטִיאָם וּלְטַמְּאָם חַס וְשָׁלוֹם.

רַק שְׁלֹשָׁה לְבוּשֵׁי נֶפֶשׁ הָאֱלֹהִית הֵם לְבַדָּם מִתְלַבְּשִׁים בַּגּוּף, שֶׁהֵם מַחֲשָׁבָה דִּבּוּר וּמַעֲשֶׂה שֶׁל תַּרי"ג מִצְוֹת הַתּוֹרָה, וְלֹא עָבַר עֲבֵירָה מִיָּמָיו וְלֹא יַעֲבוֹר לְעוֹלָם, וְלֹא נִקְרָא עָלָיו שֵׁם "רָשָׁע" אֲפִילּוּ שָׁעָה אַחַת וְרֶגַע אֶחָד כָּל יָמָיו.

אַךְ מַהוּת וְעַצְמוּת נֶפֶשׁ הָאֱלֹהִית, שֶׁהֵן עֶשֶׂר בְּחִינוֹתֶיהָ, לֹא לָהֶן לְבַדָּן הַמְּלוּכָה וְהַמֶּמְשָׁלָה בָּעִיר קְטַנָּה, כִּי אִם בְּעִתִּים מְזוּמָּנִים, כְּמוֹ בִּשְׁעַת קְרִיאַת שְׁמַע וּתְפִלָּה שֶׁהִיא שְׁעַת מוֹחִין דְּגַדְלוּת לְמַעְלָה, וְגַם לְמַטָּה הִיא שְׁעַת הַכּוֹשֶׁר לְכָל אָדָם, שֶׁאָז מְקֻשָּׁר חָכְמָה־בִּינָה־דַּעַת שֶׁלּוֹ לַה' – לְהַעֲמִיק דַּעְתּוֹ בִּגְדוּלַת אֵין־סוֹף בָּרוּךְ־הוּא, וּלְעוֹרֵר אֶת הָאַהֲבָה כְּרִשְׁפֵּי אֵשׁ בֶּחָלָל הַיְמָנִי שֶׁבְּלִבּוֹ, לְדָבְקָה בּוֹ בְּקִיּוּם הַתּוֹרָה וּמִצְוֹתֶיהָ מֵאַהֲבָה, שֶׁזֶּהוּ עִנְיַן הַמְבוֹאָר בִּקְרִיאַת שְׁמַע דְּאוֹרַיְיתָא, וּבִרְכוֹתֶיהָ שֶׁלְּפָנֶיהָ וּלְאַחֲרֶיהָ שֶׁהֵן מִדְּרַבָּנָן – הֵן הֶכְנָה לְקִיּוּם הַקְּרִיאַת־שְׁמַע, כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר בְּמָקוֹם אַחֵר; וְאָז, הָרַע שֶׁבֶּחָלָל הַשְּׂמָאלִי כָּפוּף וּבָטֵל לַטּוֹב הַמִּתְפַּשֵּׁט בֶּחָלָל הַיְמָנִי מֵהַכְמָה־בִּינָה־דַּעַת שֶׁבַּמּוֹחַ הַמְקוּשָּׁרִים בִּגְדוּלַת אֵין־סוֹף בָּרוּךְ־הוּא.

אֲבָל אַחַר הַתְּפִלָּה, בְּהִסְתַּלְקוּת הַמּוֹחִין דְּגַדְלוּת אֵין־סוֹף בָּרוּךְ־הוּא, הֲרֵי הָרַע חוֹזֵר וְנֵיעוֹר בֶּחָלָל הַשְּׂמָאלִי, וּמִתְאַוֶּה תַּאֲוָה לְתַאֲוֹת עוֹלָם הַזֶּה וְתַעֲנוּגָיו.

רַק מִפְּנֵי שֶׁלֹּא לוֹ לְבַדּוֹ מִשְׁפַּט הַמְּלוּכָה וְהַמֶּמְשָׁלָה בָּעִיר, אֵינוֹ יָכוֹל לְהוֹצִיא תַּאֲוָתוֹ מִכֹּחַ אֶל הַפּוֹעַל, לְהִתְלַבֵּשׁ בְּאֵבְרֵי הַגּוּף בְּמַעֲשֶׂה דִּבּוּר וּמַחֲשָׁבָה מַמָּשׁ, לְהַעֲמִיק מַחֲשַׁבְתּוֹ בְּתַעֲנוּגֵי עוֹלָם הַזֶּה אֵיךְ לְמַלֹּאת תַּאֲוֹת לִבּוֹ, כִּי הַמּוֹחַ שַׁלִּיט עַל הַלֵּב [כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב בְּרֵעְיָא מְהֵימְנָא פָּרָשַׁת פִּינְחָס] בְּתוֹלְדָתּוֹ וְטֶבַע יְצִירָתוֹ, שֶׁכָּךְ נוֹצַר הָאָדָם בְּתוֹלְדָתּוֹ, שֶׁכָּל אָדָם יָכוֹל בְּרְצוֹנוֹ שֶׁבְּמוֹחוֹ לְהִתְאַפֵּק וְלִמְשׁוֹל בְּרוּחַ תַּאֲוָתוֹ שֶׁבְּלִבּוֹ, שֶׁלֹּא לְמַלֹּאת מִשְׁאֲלוֹת לִבּוֹ בְּמַעֲשֶׂה דִּבּוּר וּמַחֲשָׁבָה, וּלְהַסִּיחַ דַּעְתּוֹ לְגַמְרֵי מִתַּאֲוֹת לִבּוֹ אֶל הַהֵפֶךְ לְגַמְרֵי, וּבִפְרָט אֶל צַד הַקְּדוּשָּׁה.

כְּדִכְתִיב: "וְרָאִיתִי שֵׂיש יִתְרוֹן לַחָכְמָה מִן הַסִּכְלוּת, כִּיתְרוֹן הָאוֹר מִן הַחוֹשֶׁךְ"; פֵּירוּשׁ, כְּמוֹ שֶׁהָאוֹר יֵשׁ לוֹ יִתְרוֹן וּשְׁלִיטָה וּמֶמְשָׁלָה עַל הַחוֹשֶׁךְ, שֶׁמִּמְעַט אוֹר גַּשְׁמִי דּוֹחֶה הַרְבֵּה מִן הַחשֶׁךְ, שֶׁנִּדְחֶה מִמָּנּוּ מֵאֵלָיו וּמִמֵּילָא, כָּךְ נִדְחֶה מִמֵּילָא סִכְלוּת הַרְבֵּה שֶׁל הַקְּלִיפָּה וְסִטְרָא אָחֳרָא שֶׁבֶּחָלָל הַשְּׁמָאלִי וְכַמַּאֲמַר רַבּוֹתֵינוּ־זִכְרוֹנָם־לִבְרָכָה: "אֶלָּא אִם כֵּן נִכְנַס בּוֹ רוּחַ שְׁטוּת וְכוּ'"], מִפְּנֵי הַחָכְמָה שֶׁבַּנֶּפֶשׁ הָאֱלֹהִית שֶׁבַּמּוֹחַ, אֲשֶׁר רְצוֹנָהּ לִמְשׁוֹל לְבַדָּהּ בָּעִיר, וּלְהִתְלַבֵּשׁ בִּשְׁלִשָּׁה לְבוּשֶׁיהָ הַנִּזְכָּרִים לְעֵיל, בְּכָל הַגּוּף כּוּלּוֹ כַּנִּזְכָּר לְעֵיל, שֶׁהֵם מַחֲשָׁבָה דִּבּוּר וּמַעֲשֶׂה שֶׁל תּוֹרָה, כַּנִּזְכָּר לְעֵיל.

וְאַף־עַל־פִּי־כֵן אֵינוֹ נִקְרָא "צַדִּיק" כְּלָל, מִפְּנֵי שֶׁיִּתְרוֹן הַזֶּה אֲשֶׁר לְאוֹר נֶפֶשׁ הָאֱלֹהִית עַל הַחוֹשֶׁךְ וְסִכְלוּת שֶׁל הַקְּלִיפָּה הַנִּדְחֶה מִמֵּילָא – אֵינוֹ אֶלָּא בִּשְׁלִשָּׁה לְבוּשֶׁיהָ הַנִּזְכָּרִים לְעֵיל, וְלֹא בְּמַהוּתָהּ וְעַצְמוּתָהּ עַל מַהוּתָהּ וְעַצְמוּתָהּ שֶׁל הַקְּלִיפָּה, כִּי מַהוּתָהּ וְעַצְמוּתָהּ שֶׁל נֶפֶשׁ הַבַּהֲמִית שֶׁמִּהַקְּלִיפָּה שֶׁבֶּחָלָל הַשְּׁמָאלִי – לֹא נִדְחֶה כְּלָל מִמְּקוֹמוֹ בַּבֵּינוֹנִי אַחַר הַתְּפִלָּה, שֶׁאֵין רִשְׁפֵּי אֵשׁ אַהֲבַת ה' בְּהִתְגַּלּוּת לִבּוֹ בֶּחָלָל הַיָּמָנִי, כִּי אִם תּוֹכוֹ רָצוּף "אַהֲבָה מְסוּתֶּרֶת", שֶׁהִיא אַהֲבָה הַטְּבְעִית שֶׁבַּנֶּפֶשׁ הָאֱלֹהִית, כְּמוֹ שֶׁיִּתְבָּאֵר לְקַמָּן.

וַאֲזַי, יָכוֹל לִהְיוֹת סִכְלוּת הַכְּסִיל הָרָע בְּהִתְגַּלּוּת לִבּוֹ בֶּחָלָל הַשְּׂמָאלִי, לְהִתְאַוּת תַּאֲוָה לְכָל עִנְיְנֵי גַּשְׁמִיּוּת עוֹלָם הַזֶּה, בֵּין בְּהֶיתֵּר בֵּין בְּאִיסּוּר חַס וְשָׁלוֹם, כְּאִלּוּ לֹא הִתְפַּלֵּל כְּלָל.

אֶלָּא שֶׁבְּדָבָר אִיסּוּר אֵינוֹ עוֹלֶה בְּדַעְתּוֹ לַעֲשׂוֹת הָאִיסּוּר בְּפוֹעַל מַמָּשׁ חַס וְשָׁלוֹם, אֶלָּא הִרְהוּרֵי עֲבֵירָה הַקְּשִׁים מֵעֲבֵירָה יְכוֹלִים לִפְעוֹל לַעֲלוֹת לְמוֹחוֹ וּלְבַלְבְּלוֹ מִתּוֹרָה וַעֲבוֹדָה, וּכְמַאֲמַר רַבּוֹתֵינוּ־זִכְרוֹנָם־לִבְרָכָה: "גִּי עֲבֵירוֹת אֵין אָדָם נִיצוֹל מֵהֶן בְּכָל יוֹם, הִרְהוּר עֲבֵירָה וְעִיּוּן תְּפִלָּה כּוּ'".

רַק שֶׁלָּזֶה מוֹעִיל הָרְשִׁימוּ בַּמּוֹחִין, וְיִרְאַת ה' וְאַהֲבָתוֹ הַמְסוּתֶּרֶת בֶּחָלָל הַיָּמָנִי, לְהִתְגַּבֵּר וְלִשְׁלוֹט עַל הָרָע הַזֶּה הַמִּתְאַוֶּה תַּאֲוָה, שֶׁלֹּא לִהְיוֹת לוֹ שְׁלִיטָה וּמֶמְשָׁלָה בָּעִיר לְהוֹצִיא תַּאֲוָתוֹ מִכֹּחַ אֶל הַפּוֹעַל לְהִתְלַבֵּשׁ בְּאֵבְרֵי הַגּוּף.

וַאֲפִלּוּ בְּמוֹחַ לְבַדּוֹ, לְהַרְהֵר בְּרָע, אֵין לוֹ שְׁלִיטָה וּמֶמְשָׁלָה לְהַרְהֵר חַס וְשָׁלוֹם בִּרְצוֹנוֹ שֶׁבְּמוֹחוֹ – שֶׁיְקַבֵּל בִּרְצוֹן חַס וְשָׁלוֹם הִרְהוּר זֶה הָרָע הָעוֹלֶה מֵאֵלָיו מֵהַלֵּב לַמּוֹחַ כַּנִּזְכָּר לְעֵיל, אֶלָּא מִיָּד בַּעֲלָיָּתוֹ לְשָׁם, דּוֹחֲהוּ בִּשְׁתֵּי יָדַיִם, וּמַסִּיחַ דַּעְתּוֹ מִיָּד שֶׁנִּזְכָּר שֶׁהוּא הִרְהוּר רָע, וְאֵינוֹ מְקַבְּלוֹ בִּרְצוֹן אֲפִילּוּ לְהַרְהֵר בּוֹ בִּרְצוֹן, וְכָל שֶׁכֵּן לְהַעֲלוֹתוֹ עַל הַדַּעַת לַעֲשׂוֹתוֹ חַס וְשָׁלוֹם, אוֹ אֲפִילּוּ לְדַבֵּר בּוֹ, כִּי הַמְהַרְהֵר בִּרְצוֹן נִקְרָא רָשָׁע בְּאוֹתָהּ שָׁעָה, וְהַבֵּינוֹנִי אֵינוֹ רָשָׁע אֲפִילּוּ שָׁעָה אַחַת לְעוֹלָם.

וְכֵן בְּדִבָּרִים שֶׁבֵּין אָדָם לַחֲבֵירוֹ, מִיָּד שֶׁעוֹלֶה לוֹ מֵהַלֵּב לַמּוֹחַ אֵיזוֹ טִינָא וְשִׂנְאָה חַס וְשָׁלוֹם, אוֹ אֵיזוֹ קִנְאָה אוֹ כַּעַס אוֹ קְפִידָא וְדוֹמֵיהֶן, אֵינוֹ מְקַבְּלָן כְּלָל בְּמוֹחוֹ וּבִרְצוֹנוֹ.

וְאַדְרַבָּה, הַמּוֹחַ שַׁלִּיט וּמוֹשֵׁל בָּרוּחַ שֶׁבְּלִבּוֹ לַעֲשׂוֹת הַהֵפֶךְ מַמָּשׁ, – לְהִתְנַהֵג עִם חֲבֵירוֹ בְּמִדַּת חֶסֶד, וְחִיבָּה יְתֵרָה מוּדַעַת לוֹ, לִסְבּוֹל מִמֶּנּוּ עַד קָצֶה הָאַחֲרוֹן, וְלֹא לְכָעוֹס חַס וְשָׁלוֹם, – וְגַם, שֶׁלֹּא לְשַׁלֵּם לוֹ כְּפָעֳלוֹ חַס וְשָׁלוֹם, – אֶלָּא אַדְרַבָּה; לִגְמוֹל לְחַיְּבִים טוֹבוֹת, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב בַּזֹּהַר, לִלְמוֹד מִיּוֹסֵף עִם אֶחָיו:

פרק יג

וּבָזֶה יוּבַן לְשׁוֹן מַאֲמַר רַבּוֹתֵינוּ־זִכְרוֹנָם־לִבְרָכָה: "בֵּינוֹנִים זֶה וָזֶה שׁוֹפְטָן" [פֵּירוּשׁ, יֵצֶר טוֹב וְיֵצֶר הָרָע], דִּכְתִיב: "כִּי יַעֲמוֹד לִימִין אֶבְיוֹן לְהוֹשִׁיעַ מִשּׁוֹפְטֵי נַפְשׁוֹ", וְלֹא אָמְרוּ "זֶה וָזֶה מוֹשְׁלִים" חַס וְשָׁלוֹם, כִּי כְּשֶׁיֵּשׁ אֵיזוֹ שְׁלִיטָה וּמֶמְשָׁלָה לַיֵּצֶר הָרָע בָּ"עִיר קְטַנָּה", אֲפִילוּ לְפִי שָׁעָה קַלָּה – נִקְרָא רָשָׁע בְּאוֹתָהּ שָׁעָה.

אֶלָּא, הַיֵּצֶר הָרָע אֵינוֹ – רַק עַל דֶּרֶךְ מָשָׁל כְּמוֹ שׁוֹפֵט וְדַיָּין הָאוֹמֵר דַּעְתּוֹ בַּמִּשְׁפָּט, וְאַף־עַל־פִּי־כֵן, יָכוֹל לִהְיוֹת שֶׁלֹּא יִהְיֶה פְּסַק הֲלָכָה כָּךְ לְמַעֲשֶׂה, מִפְּנֵי שֶׁיֵּשׁ עוֹד שׁוֹפֵט וְדַיָּין הַחוֹלֵק עָלָיו, וְצָרִיךְ לְהַכְרִיעַ בֵּינֵיהֶם, וַהֲלָכָה כִּדְבְרֵי הַמַּכְרִיעַ.

כָּךְ, הַיֵּצֶר הָרָע אוֹמֵר דַּעְתּוֹ בֶּחָלָל הַשְּׂמָאלִי שֶׁבַּלֵּב, וּמֵהַלֵּב עוֹלֶה לַמּוֹחַ לְהַרְהֵר בּוֹ, וּמִיָּד חוֹלֵק עָלָיו הַשּׁוֹפֵט הַשֵּׁנִי שֶׁהוּא הַנֶּפֶשׁ הָאֱלֹהִית שֶׁבַּמּוֹחַ, הַמִּתְפַּשֶּׁטֶת בֶּחָלָל הַיְמָנִי שֶׁבַּלֵּב – מָקוֹם מִשְׁכַּן הַיֵּצֶר טוֹב, וַהֲלָכָה כִּדְבְרֵי הַמַּכְרִיעַ, הוּא הַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא – הָעוֹזְרוֹ לְהַיֵּצֶר טוֹב, כְּמַאֲמַר רַבּוֹתֵינוּ־זִכְרוֹנָם־לִבְרָכָה: "אִלְמְלֵא הַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא עוֹזְרוֹ אֵין יָכוֹל לוֹ". וְהָעֵזֶר, הִיא הַהָאָרָה שֶׁמֵּאִיר אוֹר ה' עַל נֶפֶשׁ הָאֱלֹהִית, לִהְיוֹת לָהּ יִתְרוֹן וּשְׁלִיטָה עַל סִכְלוּת הַכְּסִיל וְיֵצֶר הָרָע, כְּיִתְרוֹן הָאוֹר מִן הַחוֹשֶׁךְ, כַּנִּזְכָּר לְעֵיל.

אַךְ מֵאַחַר שֶׁהָרָע שֶׁבֶּחָלָל הַשְּׂמָאלִי בַּבֵּינוֹנִי הוּא בְּתָקְפּוֹ כְּתוֹלַדְתּוֹ, לְהִתְאַוּת תַּאֲוָה לְכָל תַּעֲנוּגֵי עוֹלָם הַזֶּה, וְלֹא נִתְבַּטֵּל בְּמִיעוּט לְגַבֵּי הַטּוֹב וְלֹא נִדְחֶה מִמְּקוֹמוֹ כְּלָל, רַק שֶׁאֵין לוֹ שְׁלִיטָה וּמֶמְשָׁלָה לְהִתְפַּשֵּׁט בְּאֵבְרֵי הַגּוּף, – מִפְּנֵי הַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא הָעוֹמֵד לִימִין אֶבְיוֹן וְעוֹזֵר וּמֵאִיר לַנֶּפֶשׁ הָאֱלֹהִית – לָכֵן נִקְרָא – "כְּרָשָׁע", – כְּמַאֲמַר רַבּוֹתֵינוּ־זִכְרוֹנָם־לִבְרָכָה: "אֲפִילוּ כָּל הָעוֹלָם כּוּלּוֹ אוֹמְרִים לְךָ צַדִּיק אַתָּה – הֱיֵה בְעֵינֶיךָ כְּרָשָׁע", וְלֹא רָשָׁע מַמָּשׁ, – אֶלָּא שֶׁיַּחֲזִיק עַצְמוֹ לְבֵינוֹנִי, וְלֹא לְהַאֲמִין לְהָעוֹלָם שֶׁאוֹמְרִים שֶׁהָרָע שֶׁבּוֹ נִתְבַּטֵּל לְגַבֵּי הַטּוֹב, שֶׁזּוֹ מַדְרֵגַת צַדִּיק, – אֶלָּא יִהְיֶה בְעֵינָיו כְּאִלּוּ מַהוּתוֹ וְעַצְמוּתוֹ שֶׁל הָרָע הוּא בְּתָקְפּוֹ וּבִגְבוּרָתוֹ בֶּחָלָל הַשְּׂמָאלִי כְּתוֹלַדְתּוֹ, וְלֹא חָלַף וְהָלַךְ מִמֶּנּוּ מְאוּמָה, וְאַדְרַבָּה – נִתְחַזֵּק יוֹתֵר בְּהֶמְשֵׁךְ הַזְּמַן, שֶׁנִּשְׁתַּמֵּשׁ בּוֹ הַרְבֵּה בַּאֲכִילָה וּשְׁתִיָּה וּשְׁאָר עִנְיְנֵי עוֹלָם הַזֶּה.

וְאַף מִי שֶׁבְּתוֹרַת ה' חֶפְצוֹ וְיֶהְגֶּה בָהּ יוֹמָם וָלָיְלָה לִשְׁמָהּ, אֵין זוֹ הוֹכָחָה כְּלָל שֶׁנִּדְחֶה הָרָע מִמְּקוֹמוֹ, אֶלָּא יָכוֹל לִהְיוֹת, שֶׁמַּהוּתוֹ וְעַצְמוּתוֹ הוּא בְּתָקְפּוֹ וּבִגְבוּרָתוֹ בִּמְקוֹמוֹ בֶּחָלָל הַשְּׂמָאלִי, רַק שֶׁלְּבוּשָׁיו, שֶׁהֵם מַחֲשָׁבָה דִּבּוּר וּמַעֲשֶׂה שֶׁל נֶפֶשׁ הַבַּהֲמִית – אֵינָן

מִתְלַבְּשִׁים בַּמּוֹחַ וְהַפֶּה וְהַיָּדַיִם וּשְׁאָר אֵבְרֵי הַגּוּף, מִפְּנֵי ה' שֶׁנָּתַן שְׂלִיטָה וּמֶמְשָׁלָה לַמּוֹחַ עַל הַלֵּב, וְלָכֵן נֶפֶשׁ הָאֱלֹהִית שֶׁבַּמּוֹחַ מוֹשֶׁלֶת בָּ"עִיר קְטַנָּה", אֵבְרֵי הַגּוּף כּוּלָּם, שֶׁיִּהְיוּ לְבוּשׁ וּמֶרְכָּבָה לִשְׁלשָׁה לְבוּשֶׁיהָ שֶׁיִּתְלַבְּשׁוּ בָּהֶם, שֶׁהֵם מַחֲשָׁבָה דִּבּוּר וּמַעֲשֶׂה שֶׁל תַּרְי"ג מִצְוֹת הַתּוֹרָה.

אֲבָל מַהוּתָהּ וְעַצְמוּתָהּ שֶׁל נֶפֶשׁ הָאֱלֹהִית, אֵין לָהּ שְׂלִיטָה וּמֶמְשָׁלָה עַל מַהוּתָהּ וְעַצְמוּתָהּ שֶׁל נֶפֶשׁ הַבְּהֵמִית בַּבֵּינוֹנִי, כִּי אִם, בְּשָׁעָה שֶׁאַהֲבַת ה' הוּא בְּהִתְגַּלּוּת לִבּוֹ בְּעִתִּים מְזוּמָּנִים, כְּמוֹ בְּשָׁעַת הַתְּפִלָּה וְכַיּוֹצֵא בָהּ, וְאַף גַּם זֹאת הַפַּעַם, אֵינָהּ רַק שְׂלִיטָה וּמֶמְשָׁלָה לְבַד, כְּדִכְתִיב: "וּלְאוֹם מִלְאוֹם יֵאָמֵץ" – "כְּשֶׁזֶּה קָם זֶה נוֹפֵל, וּכְשֶׁזֶּה קָם כּוּ'", שֶׁנֶּפֶשׁ הָאֱלֹהִית מִתְאַמֶּצֶת וּמִתְגַּבֶּרֶת עַל נֶפֶשׁ הַבְּהֵמִית, בְּמִקּוֹר הַגְּבוּרוֹת שֶׁהִיא בִּינָה, לְהִתְבּוֹנֵן בִּגְדוּלַּת ה' אֵין־סוֹף בָּרוּךְ־הוּא וּלְהוֹלִיד אַהֲבָה עַזָּה לַה' כְּרִשְׁפֵּי אֵשׁ בֶּחָלָל הַיְמָנִי שֶׁבְּלִבּוֹ, וְאָז – אִתְכַּפְיָא סִטְרָא אָחֳרָא שֶׁבֶּחָלָל הַשְּׂמָאלִי.

אֲבָל לֹא נִתְבַּטֵּל לְגַמְרֵי בַּבֵּינוֹנִי, אֶלָּא בַּצַּדִּיק, שֶׁנֶּאֱמַר בּוֹ: "וְלִבִּי חָלַל בְּקִרְבִּי", וְהוּא מוֹאֵס בְּרָע וְשׂוֹנְאוֹ בְּתַכְלִית הַשִּׂנְאָה וְהַמִּיאוּס, אוֹ שֶׁלֹּא בְּתַכְלִית הַשִּׂנְאָה, כַּנִּזְכָּר לְעֵיל.

אֲבָל בַּבֵּינוֹנִי, הוּא דֶּרֶךְ מָשָׁל כְּאָדָם שֶׁיָּשֵׁן, שֶׁיָּכוֹל לַחֲזוֹר וְלִיעוֹר מִשְּׁנָתוֹ, כָּךְ הָרָע בַּבֵּינוֹנִי, הוּא כְּיָשֵׁן בֶּחָלָל הַשְּׂמָאלִי בִּשְׁעַת קְרִיאַת שְׁמַע וּתְפִלָּה, שֶׁלִּבּוֹ בּוֹעֵר בְּאַהֲבַת ה', וְאַחַר כָּךְ, יָכוֹל לִהְיוֹת חוֹזֵר וְנֵיעוֹר.

וְלָכֵן הָיָה רַבָּה מַחֲזִיק עַצְמוֹ כְּבֵינוֹנִי, אַף דְּלֹא פָּסִיק פּוּמֵיהּ מִגִּירְסָא וּבְתוֹרַת ה' חֻפְצוֹ יוֹמָם וְלַיְלָה, בַּחֲפִיצָה וַחֲשִׁיקָה וּתְשׁוּקָה וְנֶפֶשׁ שׁוֹקֶקָה לַה' בְּאַהֲבָה רַבָּה כִּבְשָׁעַת קְרִיאַת שְׁמַע וּתְפִלָּה, וְנִדְמֶה בְּעֵינָיו כְּבֵינוֹנִי הַמִּתְפַּלֵּל כָּל הַיּוֹם, וּכְמַאֲמַר רַבּוֹתֵינוּ־זִכְרוֹנָם־לִבְרָכָה: "הַלְוַאי שֶׁיִּתְפַּלֵּל אָדָם כָּל הַיּוֹם כּוּלּוֹ".

וְהִנֵּה, מִדַּת אַהֲבָה זוֹ, הָאֲמוּרָה בְּבֵינוֹנִים, בִּשְׁעַת הַתְּפִלָּה, עַל יְדֵי הִתְגַּבְּרוּת הַנֶּפֶשׁ הָאֱלֹהִית כוּ', הִנֵּה לְגַבֵּי מַדְרֵגַת הַצַּדִּיקִים עוֹבְדֵי ה' בֶּאֱמֶת לַאֲמִיתּוֹ, אֵין בְּחִינַת אַהֲבָה זוֹ נִקְרֵאת בְּשֵׁם "עֲבוֹדַת אֱמֶת" כְּלָל, מֵאַחַר שֶׁחוֹלֶפֶת וְעוֹבֶרֶת אַחַר הַתְּפִלָּה, וּכְתִיב: "שִׂפַת אֱמֶת תִּכּוֹן לָעַד, וְעַד אַרְגִּיעָה לְשׁוֹן שָׁקֶר".

וְאַף־עַל־פִּי־כֵן, לְגַבֵּי מַדְרֵגַת הַבֵּינוֹנִים – נִקְרֵאת "עֲבוֹדָה תַּמָּה" בֶּאֱמֶת לַאֲמִיתּוֹ שֶׁלָּהֶם, אִישׁ אִישׁ כְּפִי מַדְרֵגָתוֹ בְּמַדְרֵגַת הַבֵּינוֹנִים, וַהֲרֵינִי קוֹרֵא בְּאַהֲבָתָם שֶׁבִּתְפִלָּתָם גַּם כֵּן "שִׂפַת אֱמֶת תִּכּוֹן לָעַד", הוֹאִיל וּבְכֹחַ נַפְשָׁם הָאֱלֹהִית לַחֲזוֹר וּלְעוֹרֵר בְּחִינַת אַהֲבָה זוֹ לְעוֹלָם, בְּהִתְגַּבְּרוּתָהּ בִּשְׁעַת הַתְּפִלָּה מִדֵּי יוֹם בְּיוֹם, עַל יְדֵי הֲכָנָה הָרְאוּיָה לְכָל נֶפֶשׁ כְּפִי עֶרְכָּהּ וּמַדְרֵגָתָהּ.

כִּי הִנֵּה, מִדַּת אֱמֶת הִיא מִדָּתוֹ שֶׁל יַעֲקֹב, הַנִּקְרָא: "בְּרִיחַ הַתִּיכוֹן הַמַּבְרִיחַ מִן הַקָּצֶה אֶל הַקָּצֶה" – מֵרוּם הַמַּעֲלוֹת וּמַדְרֵגוֹת עַד סוֹף כָּל דַּרְגִּין, וּבְכָל מַעֲלָה וּמַדְרֵגָה מַבְרִיחַ תּוֹךְ נְקוּדָּה הָאֶמְצָעִית, שֶׁהִיא נְקוּדַּת וּבְחִינַת מִדַּת אֱמֶת שֶׁלָּהּ.

וּמִדַּת אֱמֶת הִיא "נֶחֱלָה בְּלִי מְצָרִים", וְאֵין לָהּ שִׁיעוּר לְמַעְלָה עַד רוּם הַמַּעֲלוֹת, וְכָל מַעֲלוֹת וּמַדְרֵגוֹת שֶׁלְּמַטָּה, הֵם כְּאֵין לְגַבֵּי מַעֲלוֹת וּמַדְרֵגוֹת שֶׁלְּמַעְלָה מֵהֶן [כַּיָּדוּעַ לְיוֹדְעֵי חֵן, שֶׁבְּחִינַת רֹאשׁ וּמוֹחִין שֶׁל מַדְרֵגוֹת תַּחְתּוֹנוֹת הֵן לְמַטָּה מִבְּחִינַת עֲקֵבַיִם וְרַגְלֵי מַדְרֵגוֹת עֶלְיוֹנוֹת מֵהֶן, וּכְמַאֲמַר רַבּוֹתֵינוּ־זִכְרוֹנָם־לִבְרָכָה: "רַגְלֵי הַחַיּוֹת כְּנֶגֶד כּוּלָּן"]:

פרק יד

וְ**הִנֵּה**, מִדַּת הַבֵּינוֹנִי, הִיא מִדָּת כָּל אָדָם וְאַחֲרֵיהָ כָּל אָדָם יִמְשׁוֹךְ, שֶׁכָּל אָדָם יָכוֹל לִהְיוֹת בֵּינוֹנִי בְּכָל עֵת וּבְכָל שָׁעָה. כִּי, הַבֵּינוֹנִי אֵינוֹ מוֹאֵס בְּרָע, שֶׁזֶּהוּ דָּבָר הַמָּסוּר לַלֵּב וְלֹא כָּל הָעִתִּים שָׁוּוֹת, אֶלָּא "סוּר מֵרַע וַעֲשֵׂה טוֹב", דְּהַיְינוּ בְּפוֹעַל מַמָּשׁ, בְּמַעֲשֶׂה דִּבּוּר וּמַחֲשָׁבָה, שֶׁבָּהֶם הַבְּחִירָה וְהַיְכוֹלֶת וְהָרְשׁוּת נְתוּנָה לְכָל אָדָם לַעֲשׂוֹת וּלְדַבֵּר וְלַחֲשׁוֹב גַּם מַה שֶּׁהוּא נֶגֶד תַּאֲוַת לִבּוֹ וְהֶפְכָּהּ מַמָּשׁ, כִּי גַּם בְּשָׁעָה שֶׁהַלֵּב חוֹמֵד וּמִתְאַוֶּה אֵיזוֹ תַּאֲוָה גַּשְׁמִיּוּת בְּהֶיתֵּר אוֹ בְּאִיסּוּר חַס וְשָׁלוֹם, יָכוֹל לְהִתְגַּבֵּר וּלְהַסִּיחַ דַּעְתּוֹ מִמֶּנָּה לְגַמְרֵי, בְּאָמְרוֹ לְלִבּוֹ: אֵינֶנִּי רוֹצֶה לִהְיוֹת רָשָׁע אֲפִילּוּ שָׁעָה אַחַת, כִּי אֵינֶנִּי רוֹצֶה לִהְיוֹת מוּבְדָּל וְנִפְרָד חַס וְשָׁלוֹם מֵה' אֶחָד בְּשׁוּם אוֹפֶן, כְּדִכְתִיב: "עֲוֹנוֹתֵיכֶם מַבְדִּילִים וְגוֹ'", רַק אֲנִי רוֹצֶה לְדָבְקָה בּוֹ נַפְשִׁי רוּחִי וְנִשְׁמָתִי, בְּהִתְלַבְּשָׁן בִּשְׁלֹשָׁה לְבוּשָׁיו יִתְבָּרַךְ, שֶׁהֵם: מַעֲשֶׂה דִּבּוּר וּמַחֲשָׁבָה בַּה' וְתוֹרָתוֹ וּמִצְוֹתָיו, מֵאַהֲבָה מְסוּתֶּרֶת שֶׁבְּלִבִּי לַה', כְּמוֹ בְּלֵב כְּלָלוּת יִשְׂרָאֵל שֶׁנִּקְרְאוּ "אוֹהֲבֵי שְׁמֶךָ", וַאֲפִילּוּ קַל שֶׁבְּקַלִּים יָכוֹל לִמְסוֹר נַפְשׁוֹ עַל קִדּוּשַׁת ה', וְלֹא נוֹפֵל אָנְכִי מִמֶּנּוּ בְּוַדַּאי, אֶלָּא שֶׁנִּכְנַס בּוֹ רוּחַ שְׁטוּת, וְנִדְמֶה לוֹ שֶׁבַּעֲבִירָה זוֹ עוֹדֵנוּ בְּיַהֲדוּתוֹ וְאֵין נִשְׁמָתוֹ מוּבְדֶּלֶת מֵאֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל, וְגַם, שׁוֹכֵחַ אַהֲבָתוֹ לַה' הַמְסוּתֶּרֶת בְּלִבּוֹ, אֲבָל אֲנִי, אֵינֶנִּי רוֹצֶה לִהְיוֹת שׁוֹטֶה כָּמוֹהוּ לִכְפּוֹר הָאֱמֶת.

מַה שֶּׁאֵין כֵּן בְּדָבָר הַמָּסוּר לַלֵּב, דְּהַיְינוּ, שֶׁיְּהֵא הָרַע מָאוּס מַמָּשׁ בַּלֵּב וְשָׂנוּא בְּתַכְלִית שִׂנְאָה – אוֹ אֲפִילּוּ שֶׁלֹּא בְּתַכְלִית שִׂנְאָה – הִנֵּה זֶה, אִי אֶפְשָׁר שֶׁיִּהְיֶה בֶּאֱמֶת לַאֲמִיתּוֹ, אֶלָּא עַל יְדֵי גּוֹדֶל וְתוֹקֶף הָאַהֲבָה לַה', בִּבְחִינַת "אַהֲבָה בְּתַעֲנוּגִים", לְהִתְעַנֵּג עַל ה' מֵעֵין עוֹלָם הַבָּא, וְעַל זֶה אָמְרוּ רַבּוֹתֵינוּ־זִכְרוֹנָם־לִבְרָכָה: "עוֹלָמְךָ תִּרְאֶה בְּחַיֶּיךָ כוּ'"; וְאֵין כָּל אָדָם זוֹכֶה לָזֶה, כִּי זֶהוּ כְּעֵין קִבּוּל שָׂכָר, וּכְדִכְתִיב: "עֲבוֹדַת מַתְּנָה אֶתֵּן אֶת כְּהוּנַּתְכֶם וְגוֹ'", כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר בְּמָקוֹם אַחֵר.

וְלָכֵן אָמַר אִיּוֹב: "בָּרָאתָ צַדִּיקִים כוי"; וְכִדְאִיתָא בַּתִּיקוּנִים, שֵׁיֵּשׁ בְּנִשְׁמוֹת יִשְׂרָאֵל כַּמָּה מִינֵי מַדְרֵגוֹת וּבְחִינוֹת: חֲסִידִים, גִּבּוֹרִים הַמִּתְגַּבְּרִים עַל יִצְרָם, מָארֵי תוֹרָה, נְבִיאִים כוי, צַדִּיקִים כוי, עַיֵּין שָׁם:

וּבָזֶה יוּבַן כֻּפֶל לְשׁוֹן הַשְׁבוּעָה: "תְּהִי צַדִּיק, וְאַל תְּהִי רָשָׁע"; דְּלִכְאוֹרָה תָּמוּהַּ, כִּי מֵאַחַר שֶׁמַּשְׁבִּיעִים אוֹתוֹ "תְּהִי צַדִּיק", לָמָּה צְרִיכִים לְהַשְׁבִּיעוֹ עוֹד שֶׁלֹּא יִהְיֶה רָשָׁע?

אֶלָּא, מִשּׁוּם שֶׁאֵין כָּל אָדָם זוֹכֶה לִהְיוֹת צַדִּיק, וְאֵין לָאָדָם מִשְׁפַּט הַבְּחִירָה בָּזֶה כָּל כָּךְ, לְהִתְעַנֵּג עַל ה' בֶּאֱמֶת, וְשֶׁיִּהְיֶה הָרַע מָאוּס מַמָּשׁ בֶּאֱמֶת, וְלָכֵן מַשְׁבִּיעִים שֶׁנִּית "אַל תְּהִי רָשָׁע" עַל כָּל פָּנִים, שֶׁבָּזֶה – מִשְׁפַּט הַבְּחִירָה וְהָרְשׁוּת נְתוּנָה לְכָל אָדָם לְמָשׁוֹל בְּרוּחַ תַּאֲוָתוֹ שֶׁבְּלִבּוֹ וּלְכָבוֹשׁ יִצְרוֹ, שֶׁלֹּא יִהְיֶה רָשָׁע אֲפִילּוּ שָׁעָה אַחַת כָּל יָמָיו, בֵּין בִּבְחִינַת "סוּר מֵרָע", בֵּין בִּבְחִינַת "וַעֲשֵׂה טוֹב", – וְ"אֵין טוֹב אֶלָּא תוֹרָה", דְּהַיְינוּ תַּלְמוּד תּוֹרָה שֶׁכְּנֶגֶד כּוּלָּן.

אַךְ אַף־עַל־פִּי־כֵן, צָרִיךְ לְקַבּוֹעַ לוֹ עִתִּים גַּם כֵּן לְשִׁית עֲצוֹת בְּנַפְשׁוֹ לִהְיוֹת מוֹאֵס בָּרָע, כְּגוֹן, בַּעֲצַת חֲכָמֵי־זִכְרוֹנָם־לִבְרָכָה: "אִשָּׁה – חֵמֶת מְלָאָה צוֹאָה כוי", וּכְהַאי גַּוְונָא, וְכֵן כָּל מִינֵי מַטְעַמִּים וּמַעֲדַנִּים נַעֲשִׂים כָּךְ: חֵמֶת מָלֵא כוי; וְכֵן כָּל תַּעֲנוּגֵי עוֹלָם הַזֶּה, הֶחָכָם רוֹאֶה הַנּוֹלָד מֵהֶן, שֶׁסּוֹפָן לִרְקוֹב וְלִהְיוֹת רִמָּה וְאַשְׁפָּה.

וְהַהֶפֶךְ, לְהִתְעַנֵּג וְלִשְׁמוֹחַ בַּה' – עַל יְדֵי הִתְבּוֹנְנוּת בִּגְדוּלַּת אֵין־סוֹף בָּרוּךְ־הוּא כְּפִי יְכוֹלְתּוֹ, אַף שֶׁיּוֹדֵעַ בְּנַפְשׁוֹ שֶׁלֹּא יַגִּיעַ לְמַדְרֵגָה זוֹ בֶּאֱמֶת לַאֲמִיתּוֹ – כִּי אִם בִּדְמְיוֹנוֹת – אַף־עַל־פִּי־כֵן, הוּא יַעֲשֶׂה אֶת שֶׁלּוֹ, לְקַיֵּים אֶת הַשְׁבוּעָה שֶׁמַּשְׁבִּיעִים "תְּהִי צַדִּיק", וַה' יַעֲשֶׂה הַטּוֹב בְּעֵינָיו.

וְעוֹד, שֶׁהַהֶרְגֵּל עַל כָּל דָּבָר – שִׁלְטוֹן, וְנַעֲשֶׂה טֶבַע שֵׁנִי, וּכְשֶׁיִּרְגִּיל לְמָאֵס אֶת הָרַע – יִהְיֶה נִמְאָס קְצָת בֶּאֱמֶת, וּכְשֶׁיִּרְגִּיל לְשַׂמֵּחַ נַפְשׁוֹ בַּה' עַל יְדֵי הִתְבּוֹנְנוּת בִּגְדוּלַּת ה', הֲרֵי בְּאִתְעָרוּתָא דִּלְתַתָּא אִתְעָרוּתָא דִּלְעֵילָּא, וְכוּלֵּי הַאי וְאוּלַי יֵעָרֶה עָלָיו רוּחַ מִמָּרוֹם, וְיִזְכֶּה לִבְחִינַת רוּחַ מְשֻׁרָּשׁ אֵיזֶה צַדִּיק שֶׁתִּתְעַבֵּר בּוֹ – לַעֲבוֹד ה' בְּשִׂמְחָה אֲמִיתִּית, כְּדִכְתִיב: "שִׂמְחוּ צַדִּיקִים בַּה'", וְתִתְקַיֵּים בּוֹ בֶּאֱמֶת הַשְׁבוּעָה שֶׁמַּשְׁבִּיעִים: "תְּהִי צַדִּיק":

פרק טו

וּבָזֶה יוּבַן מַה שֶּׁכָּתוּב: "וְשַׁבְתֶּם וּרְאִיתֶם בֵּין צַדִּיק לְרָשָׁע, בֵּין עוֹבֵד אֱלֹהִים לַאֲשֶׁר לֹא עֲבָדוֹ".

שֶׁהַהֶפְרֵשׁ בֵּין "עוֹבֵד אֱלֹהִים" לְ"צַדִּיק" הוּא, שֶׁ"עוֹבֵד" הוּא לְשׁוֹן הֹוֶה – שֶׁהוּא בְּאֶמְצַע הָעֲבוֹדָה, שֶׁהִיא הַמִּלְחָמָה עִם הַיֵּצֶר הָרַע, לְהִתְגַּבֵּר עָלָיו וּלְגָרְשׁוֹ מֵהֶ"עִיר קְטַנָּה" שֶׁלֹּא יִתְלַבֵּשׁ בְּאֵבְרֵי הַגּוּף, שֶׁהוּא בֶּאֱמֶת עֲבוֹדָה וְעָמָל גָּדוֹל לְהִלָּחֵם בּוֹ תָּמִיד, וְהַיְינוּ – הַבֵּינוֹנִי.

אֲבָל הַצַּדִּיק, נִקְרָא "עֶבֶד ה'" – בְּשֵׁם הַתּוֹאַר, כְּמוֹ שֵׁם חָכָם אוֹ מֶלֶךְ, שֶׁכְּבָר נַעֲשָׂה חָכָם אוֹ מֶלֶךְ, כָּךְ זֶה, כְּבָר עָבַד וְנָמַר לְגַמְרֵי עֲבוֹדַת הַמִּלְחָמָה עִם הָרָע, עַד כִּי וַיְגָרְשֵׁהוּ וַיֵּלֶךְ לוֹ, וְלִבּוֹ חָלַל בְּקִרְבּוֹ.

וּבֵבִינוֹנִי יֵשׁ גַּם כֵּן שְׁתֵּי מַדְרֵגוֹת: "עוֹבֵד אֱלֹהִים", וַ"אֲשֶׁר לֹא עָבָדוֹ", וְאַף־עַל־פִּי־כֵן – אֵינוֹ רָשָׁע, כִּי לֹא עָבַר מִימָיו שׁוּם עֲבֵירָה קַלָּה, וְגַם קַיִּים כָּל הַמִּצוֹת שֶׁאֶפְשָׁר לוֹ לְקַיְּמָן, וְתַלְמוּד תּוֹרָה כְּנֶגֶד כּוּלָּם, וְלֹא פָּסִיק פּוּמֵיהּ מִגִּירְסָא.

אֶלָּא שֶׁאֵינוֹ עוֹשֶׂה שׁוּם מִלְחָמָה עִם הַיֵּצֶר לְנַצְּחוֹ, עַל יְדֵי אוֹר ה' הַמַּאִיר עַל נֶפֶשׁ הָאֱלֹהִית שֶׁבְּמוֹחַ הַשַּׂלִּיט עַל הַלֵּב כַּנִּזְכָּר לְעֵיל, מִפְּנֵי שֶׁאֵין יִצְרוֹ עוֹמֵד לְנֶגְדּוֹ כְּלָל לְבַטְּלוֹ מִתּוֹרָתוֹ וַעֲבוֹדָתוֹ, וְאֵין צָרִיךְ לִלְחוֹם עִמּוֹ כְּלָל, כְּגוֹן שֶׁהוּא מַתְמִיד בְּלִמּוּדוֹ בְּטִבְעוֹ מִתּוֹלַדְתּוֹ עַל יְדֵי תִּגְבּוֹרֶת הַ"מָּרָה שְׁחוֹרָה", וְכֵן אֵין לוֹ מִלְחָמָה מִתַּאֲוַת נָשִׁים מִפְּנֵי שֶׁהוּא מְצוּנָּן בְּטִבְעוֹ, וְכֵן בְּשְׁאָר תַּעֲנוּגֵי עוֹלָם הַזֶּה – הוּא מְחוּסַּר הֶרְגֵּשׁ הֶנָּאָה בְּטִבְעוֹ.

וְלָכֵן, אֵין צָרִיךְ לְהִתְבּוֹנֵן כָּל כָּךְ בִּגְדוּלַּת ה', לְהוֹלִיד מִבִּינָתוֹ רוּחַ דַּעַת וְיִרְאַת ה' בְּמוֹחוֹ – לְהִשָּׁמֵר שֶׁלֹּא לַעֲבוֹר עַל מִצְוֹת לֹא תַּעֲשֶׂה, וְאַהֲבַת ה' בְּלִבּוֹ – לְדָבְקָה בוֹ בְּקִיּוּם הַמִּצְוֹת, וְתַלְמוּד תּוֹרָה כְּנֶגֶד כּוּלָּן, אֶלָּא דַּי לוֹ בְּאַהֲבָה מְסוּתֶּרֶת אֲשֶׁר בְּלֵב כְּלָלוּת יִשְׂרָאֵל, שֶׁנִּקְרְאוּ "אוֹהֲבֵי שְׁמוֹ".

וְלָכֵן אֵינוֹ נִקְרָא "עוֹבֵד" כְּלָל, כִּי אַהֲבָה זוֹ הַמְסוּתֶּרֶת, אֵינָהּ פְּעוּלָּתוֹ וַעֲבוֹדָתוֹ כְּלָל, אֶלָּא הִיא יְרוּשָּׁתֵנוּ מֵאֲבוֹתֵינוּ לְכָלַל יִשְׂרָאֵל, וּכְמוֹ שֶׁיִּתְבָּאֵר לְקַמָּן.

וְכֵן אַף מִי שֶׁאֵינוֹ מַתְמִיד בְּלִמּוּדוֹ בְּטִבְעוֹ, רַק שֶׁהִרְגִּיל עַצְמוֹ לִלְמוֹד בְּהַתְמָדָה גְּדוֹלָה, וְנַעֲשָׂה הַהֶרְגֵּל לוֹ טֶבַע שֵׁנִי, דַּי לוֹ בְּאַהֲבָה מְסוּתֶּרֶת זוֹ, אֶלָּא אִם כֵּן רוֹצֶה לִלְמוֹד יוֹתֵר מֵרְגִילוּתוֹ.

וּבָזֶה יוּבַן מַה שֶּׁכָּתוּב בַּגְּמָרָא, דְּ"עוֹבֵד אֱלֹהִים" – הַיְינוּ מִי שֶׁשּׁוֹנֶה פִּרְקוֹ מֵאָה פְּעָמִים וְאֶחָד, וְ"לֹא עָבָדוֹ" – הַיְינוּ מִי שֶׁשּׁוֹנֶה פִּרְקוֹ מֵאָה פְּעָמִים לְבַד.

וְהַיְינוּ, מִשּׁוּם שֶׁבֵּימֵיהֶם הָיָה הָרְגִילוּת לִשְׁנוֹת כָּל פֶּרֶק מֵאָה פְּעָמִים, כִּדְאִיתָא הָתָם בַּגְּמָרָא מָשָׁל מִשּׁוּק שֶׁל חַמָּרִים שֶׁנִּשְׁכָּרִים לְעָשֶׂר פַּרְסֵי בְּזוּזָא וּלְאַחַד עָשָׂר פַּרְסֵי בְּתָרֵי זוּזֵי, מִפְּנֵי שֶׁהוּא יוֹתֵר מֵרְגִילוּתָם, וְלָכֵן, זֹאת הַפַּעַם הַמֵּאָה וְאַחַת, הַיְתָרָה עַל הָרְגִילוּת שֶׁהוּרַגַּל מִנְּעוּרָיו – שְׁקוּלָה כְּנֶגֶד כּוּלָּן, וְעוֹלָה עַל גַּבֵּיהֶן בְּיֶתֶר שְׂאֵת וְיֶתֶר עֹז, לִהְיוֹת נִקְרָא "עוֹבֵד אֱלֹהִים"; מִפְּנֵי שֶׁכְּדֵי לִשְׁנוֹת טֶבַע הָרְגִילוּת, צָרִיךְ לְעוֹרֵר אֶת הָאַהֲבָה לַה' עַל יְדֵי שֶׁמִּתְבּוֹנֵן בִּגְדוּלַּת ה' בְּמוֹחוֹ, לִשְׁלוֹט עַל הַטֶּבַע שֶׁבֶּחָלָל הַשְּׁמָאלִי הַמְּלֵא דַּם הַנֶּפֶשׁ הַבַּהֲמִית שֶׁמֵּהַקְלִיפָּה, שֶׁמְּמָנָּה הוּא הַטֶּבַע, וְזוֹ הִיא עֲבוֹדָה תַּמָּה לַבֵּינוֹנִי.

אוֹ לְעוֹרֵר אֶת הָאַהֲבָה הַמְסוּתֶּרֶת שֶׁבְּלִבּוֹ, לְמָשׁוֹל עַל יָדָהּ עַל הַטָּבַע שֶׁבֶּחָלָל הַשִּׂמְאלִי, שֶׁזּוֹ נִקְרָא גַּם כֵּן עֲבוֹדָה, לְהִלָּחֵם עִם הַטֶּבַע וְהַיֵּצֶר, עַל יְדֵי שֶׁמְּעוֹרֵר הָאַהֲבָה הַמְסוּתֶּרֶת בְּלִבּוֹ. מַה שֶּׁאֵין כֵּן כְּשֶׁאֵין לוֹ מִלְחָמָה כְּלָל, אֵין אַהֲבָה זוֹ מִצַּד עַצְמָהּ נִקְרֵאת עֲבוֹדָתוֹ כְּלָל:

פרק טז

וְזֶה כְּלָל גָּדוֹל בַּעֲבוֹדַת ה' לַבֵּינוֹנִים: הָעִיקָּר, הוּא לִמְשׁוֹל וְלִשְׁלוֹט עַל הַטֶּבַע שֶׁבֶּחָלָל הַשִּׂמְאלִי עַל יְדֵי אוֹר ה' הַמֵּאִיר לַנֶּפֶשׁ הָאֱלֹהִית שֶׁבְּמוֹחַ, וְלִשְׁלוֹט עַל הַלֵּב.

כְּשֶׁמִּתְבּוֹנֵן בְּמוֹחוֹ בִּגְדוּלַת אֵין־סוֹף בָּרוּךְ־הוּא, לְהוֹלִיד מִבִּינָתוֹ רוּחַ דַּעַת וְיִרְאַת ה' בְּמוֹחוֹ – לִהְיוֹת "סוּר מֵרָע" דְּאוֹרַיְיתָא וּדְרַבָּנָן, וַאֲפִילוּ אִיסּוּר קַל שֶׁל דִּבְרֵיהֶם חַס וְשָׁלוֹם, וְאַהֲבַת ה' בְּלִבּוֹ בֶּחָלָל הַיְמָנִי – בַּחֲשִׁיקָה וַחֲפִיצָה לְדָבְקָה בוֹ בְּקִיּוּם הַמִּצְוֹת דְּאוֹרַיְיתָא וּדְרַבָּנָן, וְתַלְמוּד תּוֹרָה שֶׁכְּנֶגֶד כּוּלָּן.

וְיֶתֶר עַל כֵּן, צָרִיךְ לֵידַע כְּלָל גָּדוֹל בַּעֲבוֹדָה לַבֵּינוֹנִים, שֶׁגַּם אִם אֵין יַד שִׂכְלוֹ וְרוּחַ בִּינָתוֹ מַשֶּׂגֶת לְהוֹלִיד אַהֲבַת ה' בְּהִתְגַּלּוּת לִבּוֹ, שֶׁיִּהְיֶה לִבּוֹ בּוֹעֵר כְּרִשְׁפֵּי אֵשׁ וְחָפֵץ בַּחֲפִיצָה וַחֲשִׁיקָה וּתְשׁוּקָה מוּרְגֶּשֶׁת בַּלֵּב לְדָבְקָה בוֹ, רַק הָאַהֲבָה מְסוּתֶּרֶת בְּמוֹחוֹ וְתַעֲלוּמוֹת לִבּוֹ,

הגהה

וְהַסִּיבָּה לָזֶה הִיא, מִפְּנֵי הֱיוֹת הַמּוֹחִין שֶׁלּוֹ וְנַפְשׁ־רוּחַ־נִשְׁמָה שֶׁלּוֹ מִבְּחִינַת עִיבּוּר וְהֶעְלֵם תּוֹךְ הַתְּבוּנָה, וְלֹא מִבְּחִינַת לֵידָה וְהִתְגַּלּוּת, כַּיָּדוּעַ לְיוֹדְעֵי חֵן:

דְּהַיְינוּ שֶׁהַלֵּב מֵבִין בְּרוּחַ חָכְמָה וּבִינָה שֶׁבְּמוֹחוֹ גְּדוּלַת אֵין־סוֹף בָּרוּךְ־הוּא, דְּכוּלָּא קַמֵּיהּ כְּלָא חֲשִׁיב מַמָּשׁ, אֲשֶׁר עַל כֵּן, יָאֳתָה לוֹ יִתְבָּרֵךְ שֶׁתִּכְלֶה אֵלָיו נֶפֶשׁ כָּל חַי לִידָבֵק וּלְהִכָּלֵל בְּאוֹרוֹ; וְגַם נַפְשׁוֹ וְרוּחוֹ אֲשֶׁר בְּקִרְבּוֹ כָּךְ יָאֳתָה לָהֶן לִהְיוֹת כָּלוֹת אֵלָיו בַּחֲשִׁיקָה וַחֲפִיצָה, לָצֵאת מִנִּרְתֵּקָן, הוּא הַגּוּף, לְדָבְקָה בוֹ, רַק שֶׁבְּעַל כָּרְחָן חָיוֹת הֵנָּה בְּתוֹךְ הַגּוּף וּצְרוּרוֹת בּוֹ כְּאַלְמָנוֹת חַיּוֹת; וְלֵית מַחֲשָׁבָה דִּילְהוֹן תְּפִיסָא בֵּיהּ כְּלָל, כִּי אִם כַּאֲשֶׁר תְּפִיסָא וּמִתְלַבֶּשֶׁת בַּתּוֹרָה וּבְמִצְוֹתֶיהָ, כִּמְשֹׁל הַמְחַבֵּק אֶת הַמֶּלֶךְ הַנִּזְכָּר לְעֵיל; וְאִי לְזֹאת, יָאֳתָה לָהֶן לְחַבְּקוֹ בְּכָל לֵב וְנֶפֶשׁ וּמְאֹד, דְּהַיְינוּ, קִיּוּם הַתַּרַי"ג מִצְוֹת בְּמַעֲשֶׂה וּבְדִבּוּר וּבְמַחֲשָׁבָה, שֶׁהִיא הַשָּׂגַת וִידִיעַת הַתּוֹרָה כַּנִּזְכָּר לְעֵיל.

הִנֵּה, כְּשֶׁמַּעֲמִיק בְּעִנְיָן זֶה בְּתַעֲלוּמוֹת תְּבוּנוֹת לִבּוֹ וּמוֹחוֹ, וּפִיו וְלִבּוֹ שָׁוִין, שֶׁמְּקַיֵּים כֵּן בְּפִיו כְּפִי אֲשֶׁר נֶגְמַר בִּתְבוּנַת לִבּוֹ וּמוֹחוֹ, דְּהַיְינוּ, לִהְיוֹת בְּתוֹרַת ה' חָפְצוֹ וְיֶהְגֶּה בָהּ יוֹמָם וְלַיְלָה בְּפִיו, וְכֵן הַיָּדַיִם וּשְׁאָר אֵבָרִים מְקַיְּימִים הַמִּצְוֹת כְּפִי מַה שֶּׁנֶּגְמַר בִּתְבוּנַת לִבּוֹ וּמוֹחוֹ, הֲרֵי תְּבוּנָה זוֹ מִתְלַבֶּשֶׁת בְּמַעֲשֶׂה דִּבּוּר וּמַחֲשָׁבַת הַתּוֹרָה וּמִצְוֹתֶיהָ, לִהְיוֹת לָהֶם בְּחִינַת מוֹחִין וְחַיּוּת וְנַדְּפִין לְפָרְחָא לְעֵילָּא, כְּאִלּוּ עָסַק בָּהֶם בְּדִחְילוּ וּרְחִימוּ מַמָּשׁ אֲשֶׁר בְּהִתְגַּלּוּת לִבּוֹ [בַּחֲפִיצָה וַחֲשִׁיקָה וּתְשׁוּקָה מוּרְגֶּשֶׁת בְּלִבּוֹ וְנַפְשׁוֹ הַצְּמֵאָה לַה', מִפְּנֵי רִשְׁפֵּי אֵשׁ אַהֲבָתוֹ

שֶׁבְּלִבּוֹ, כַּנִּזְכָּר לְעֵיל), הוֹאִיל וּתְבוּנָה זוֹ שֶׁבְּמוֹחוֹ וְתַעֲלוּמוֹת לִבּוֹ הִיא הַמְּבִיאָתוֹ לַעֲסוֹק בָּהֶם, וְלוּלֵי שֶׁהָיָה מִתְבּוֹנֵן בִּתְבוּנָה זוֹ לֹא הָיָה עוֹסֵק בָּהֶם כְּלָל, אֶלָּא בְּצָרְכֵי גּוּפוֹ לְבַד [וְגַם אִם הוּא מַתְמִיד בְּלִמּוּדוֹ בְּטִבְעוֹ, אַף־עַל־פִּי־כֵן, אוֹהֵב אֶת גּוּפוֹ יוֹתֵר בְּטִבְעוֹ].

וְזֶה רָמְזוּ רַבּוֹתֵינוּ־זִכְרוֹנָם־לִבְרָכָה בְּאָמְרָם: "מַחֲשָׁבָה טוֹבָה הַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא מְצָרְפָהּ לְמַעֲשֶׂה", וַהֲוָה־לֵי־הֿ־לְמֵימַר: "מַעֲלֶה עָלָיו הַכָּתוּב כְּאִלּוּ עֲשָׂאהּ", אֶלָּא הָעִנְיָן, כִּי דְּחִילוּ וּרְחִימוּ שֶׁבְּהִתְגַּלּוּת לִבּוֹ, הֵם הַמִּתְלַבְּשִׁים בְּמַעֲשֶׂה הַמִּצְוֹת לְהַחֲיוֹתָם לְפָרְחָא לְעֵילָּא, כִּי הַלֵּב הוּא גַּם כֵּן חוּמְרִי, כִּשְׁאָר אֲבָרִים שֶׁהֵם כְּלֵי הַמַּעֲשֶׂה, אֶלָּא שֶׁהוּא פְּנִימִי וְחִיּוּת לָהֶם, וְלָכֵן יָכוֹל לְהִתְלַבֵּשׁ בָּהֶם לִהְיוֹת לָהֶם גַּדְפִּין לְהַעֲלוֹתָם.

אַף הַדְּחִילוּ וּרְחִימוּ שֶׁבִּתְבוּנוֹת מוֹחוֹ וְתַעֲלוּמוֹת לִבּוֹ הַנִּזְכָּרוֹת לְעֵיל – גָּבְהוּ דַּרְכֵיהֶם לְמַעְלָה מַעְלָה מִבְּחִינַת הַמַּעֲשֶׂה, וְאִי אֶפְשָׁר לָהֶם לְהִתְלַבֵּשׁ בִּבְחִינַת מַעֲשֵׂה הַמִּצְוֹת לִהְיוֹת לָהֶם בְּחִינַת מוֹחִין וְחִיּוּת לְהַעֲלוֹתָן לְפָרְחָא לְעֵילָּא, אִם לֹא שֶׁהַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא מְצָרְפָן וּמְחַבְּרָן לִבְחִינַת הַמַּעֲשֶׂה; וְהֵן נִקְרָאוֹת בְּשֵׁם "מַחֲשָׁבָה טוֹבָה", כִּי אֵינָן דְּחִילוּ וּרְחִימוּ מַמָּשׁ בְּהִתְגַּלּוּת לִבּוֹ, כִּי אִם בְּתִבוּנַת מוֹחוֹ וְתַעֲלוּמוֹת לִבּוֹ כַּנִּזְכָּר לְעֵיל.

הגהה

וּכְמוֹ שֶׁכָּתוּב בַּזֹּהַר וְעֵץ חַיִּים, דְּ"תְבוּנָה" אוֹתִיּוֹת "בֵּי"ן וּבֵי"ת", שֶׁהֵן דְּחִילוּ וּרְחִימוּ, וְלִפְעָמִים הַתְּבוּנָה יוֹרֶדֶת לִהְיוֹת מוֹחִין בְּ"נוּקְבָא" דְּ"זְעֵיר אַנְפִּין", שֶׁהֵן אוֹתִיּוֹת הַתּוֹרָה וְהַמִּצְוֹת. וְהַמַּשְׂכִּיל יָבִין:

אַף צִירוּף זֶה מְצָרֵף הַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא, כְּדֵי לְהַעֲלוֹת מַעֲשֵׂה הַמִּצְוֹת וְעֵסֶק הַתּוֹרָה הַנַּעֲשִׂים עַל יְדֵי "מַחֲשָׁבָה טוֹבָה" הַנִּזְכֶּרֶת לְעֵיל, עַד עוֹלַם הַבְּרִיאָה, מְקוֹם עֲלִיַּית הַתּוֹרָה וְהַמִּצְוֹת הַנַּעֲשִׂים עַל יְדֵי דְּחִילוּ וּרְחִימוּ שִׂכְלִיִּים אֲשֶׁר בְּהִתְגַּלּוּת לִבּוֹ מַמָּשׁ.

אֲבָל בְּלָאוֹ הָכֵי, נַמֵּי עוֹלִים לְעוֹלַם הַיְצִירָה, עַל יְדֵי דְּחִילוּ וּרְחִימוּ טִבְעִיִּים הַמְסוּתָּרִים בְּלֵב כָּל יִשְׂרָאֵל בְּתוֹלְדוֹתָם, כְּמוֹ שֶׁיִּתְבָּאֵר לְקַמָּן בַּאֲרִיכוּת:

פרק יז

וּבָזֶה יוּבַן מַה שֶּׁכָּתוּב: "כִּי קָרוֹב אֵלֶיךָ הַדָּבָר מְאֹד, בְּפִיךָ וּבִלְבָבְךָ לַעֲשׂוֹתוֹ".

דִּלְכְאוֹרָה, הוּא – "בִּלְבָבְךָ" – נֶגֶד הַחוּשׁ שֶׁלָּנוּ [וְהַתּוֹרָה הִיא נִצְחִית], שֶׁאֵין קָרוֹב מְאֹד הַדָּבָר לְהַפְּךָ לִבּוֹ מִתַּאֲוֹת עוֹלָם הַזֶּה לְאַהֲבַת ה' בֶּאֱמֶת, וּכְמוֹ שֶׁכָּתוּב בַּגְּמָרָא: "אֲטוּ יְרָאָה מִילְּתָא זוּטַרְתִּי הִיא"? וְכָל שֶׁכֵּן אַהֲבָה. וְגַם אָמְרוּ רַבּוֹתֵינוּ־זִכְרוֹנָם־לִבְרָכָה דְּ"צַדִּיקִים – דַּוְקָא – לִבָּם בִּרְשׁוּתָם".

אֶלָּא, דְּ"לַעֲשׂוֹתוֹ" – רוֹצֶה לוֹמַר, הָאַהֲבָה הַמְּבִיאָה לִידֵי עֲשִׂיַּית הַמִּצְוֹת בִּלְבָד, שֶׁהִיא "רְעוּתָא דְּלִבָּא" שֶׁבְּתַעֲלוּמוֹת לֵב, גַּם כִּי אֵינָהּ בְּהִתְגַּלּוּת לִבּוֹ כְּרִשְׁפֵּי אֵשׁ, וְדָבָר זֶה "קָרוֹב מְאֹד" וְנָקֵל לְכָל אָדָם אֲשֶׁר יֵשׁ לוֹ מוֹחַ בְּקָדְקָדּוֹ, כִּי מוֹחוֹ בִּרְשׁוּתוֹ וְיָכוֹל לְהִתְבּוֹנֵן בּוֹ כָּכָל

אֲשֶׁר יַחְפּוֹץ, וּכְשֶׁיִּתְבּוֹנֵן בּוֹ בִּבְדוּלַת אֵין־סוֹף בָּרוּךְ־הוּא, מִמֵּילָא יוֹלִיד, בְּמוֹחוֹ עַל כָּל פָּנִים – הָאַהֲבָה לַה' לְדָבְקָה בּוֹ בְּקִיּוּם מִצְוֹתָיו וְתוֹרָתוֹ.

וְ"זֶה כָּל הָאָדָם", כִּי – "הַיּוֹם לַעֲשׂוֹתָם" כְּתִיב, שֶׁ"הַיּוֹם" הוּא עוֹלָם הַמַּעֲשֶׂה דַּוְקָא "וּלְמָחָר כוּ'", כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר בְּמָקוֹם אַחֵר.

וְהַמּוֹחַ – שַׂלִּיט בְּטִבְעוֹ וְתוֹלַדְתּוֹ עַל חָלָל הַשְּׂמָאלִי שֶׁבַּלֵּב, וְעַל פִּיו, וְעַל כָּל הָאֵבָרִים שֶׁהֵם כְּלֵי הַמַּעֲשֶׂה. אִם לֹא מִי שֶׁהוּא רָשָׁע בֶּאֱמֶת, כְּמַאֲמַר רַבּוֹתֵינוּ־זִכְרוֹנָם־לִבְרָכָה שֶׁ"הָרְשָׁעִים הֵם בִּרְשׁוּת לִבָּם", וְאֵין לִבָּם בִּרְשׁוּתָם כְּלָל, וְזֶה עוֹנֶשׁ עַל גּוֹדֶל וְעוֹצֶם עֲוֹנָם. וְלֹא דִּבְּרָה תוֹרָה בְּמֵתִים אֵלּוּ, שֶׁבְּחַיֵּיהֶם קְרוּיִם מֵתִים.

כִּי בֶּאֱמֶת, אִי אֶפְשָׁר לָרְשָׁעִים לְהִתְחִיל לַעֲבוֹד ה' בְּלִי שֶׁיַּעֲשׂוּ תְּשׁוּבָה עַל הֶעָבָר תְּחִלָּה – לְשַׁבֵּר הַקְּלִיפּוֹת שֶׁהֵם מָסָךְ מַבְדִּיל וּמְחִיצָה שֶׁל בַּרְזֶל הַמַּפְסֶקֶת בֵּינָם לַאֲבִיהֶם שֶׁבַּשָּׁמַיִם, עַל יְדֵי שְׁבִירַת לִבּוֹ וּמְרִירַת נַפְשׁוֹ עַל חֲטָאָיו, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב בַּזֹּהַר עַל פָּסוּק: "זִבְחֵי אֱלֹהִים רוּחַ נִשְׁבָּרָה, לֵב נִשְׁבָּר וְגוֹ'", שֶׁעַל יְדֵי לֵב נִשְׁבָּר – נִשְׁבָּרָה רוּחַ הַטּוּמְאָה דְּסִטְרָא אָחֳרָא [עַיֵּין שָׁם פָּרָשַׁת פִּינְחָס דַּף ר"מ וּפָרָשַׁת וַיִּקְרָא דַּף ח' וְדַף ה' עַמּוּד א' וּבְפֵירוּשׁ הָרַב מֹשֶׁה זַכּוּת שָׁם].

וְהִיא בְּחִינַת תְּשׁוּבָה תַּתְּאָה, לְהַעֲלוֹת הֵ"א תַּתְּאָה, לַהֲקִימָהּ מִנְּפִילָתָהּ שֶׁנָּפְלָה אֶל הַחִיצוֹנִים, שֶׁהוּא סוֹד גָּלוּת הַשְּׁכִינָה, כְּמַאֲמַר רַבּוֹתֵינוּ־זִכְרוֹנָם־לִבְרָכָה: "גָּלוּ לֶאֱדוֹם – שְׁכִינָה עִמָּהֶם", דְּהַיְינוּ, כְּשֶׁאָדָם עוֹשֶׂה מַעֲשֶׂה אֱדוֹם מוֹרִיד וּמַמְשִׁיךְ לְשָׁם בְּחִינַת וְנִיצוֹץ אֱלֹהוּת הַמְחַיֶּה אֶת נֶפֶשׁ־רוּחַ־נְשָׁמָה שֶׁלּוֹ, הַמְלוּבָּשִׁים בּוֹ בְּנֶפֶשׁ הַבַּהֲמִית מֵהַקְּלִיפָּה, שֶׁבִּלְבּוֹ שֶׁבְּחֶלֶל הַשְּׂמָאלִי, הַמּוֹלֶכֶת בּוֹ בְּעוֹדוֹ רָשָׁע וּמוֹשֶׁלֶת בָּעִיר קְטַנָּה שֶׁלּוֹ, וְנֶפֶשׁ־רוּחַ־נְשָׁמָה כְּבוּשִׁים בַּגּוֹלָה אֶצְלָהּ.

וּכְשֶׁנִּשְׁבָּר לִבּוֹ בְּקִרְבּוֹ, וְנִשְׁבְּרָה רוּחַ הַטּוּמְאָה וְסִטְרָא אָחֳרָא, וְיִתְפָּרְדוּ כוּ' – הִיא קָמָה מִנְּפִילָתָהּ וְגַם נִצְּבָה, כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר בְּמָקוֹם אַחֵר:

פרק יח

וּלְתוֹסֶפֶת בֵּיאוּר, בַּאֵר הֵיטֵב, מִלַּת "מְאֹד" שֶׁבַּפָּסוּק: "כִּי קָרוֹב אֵלֶיךָ הַדָּבָר מְאֹד וְגוֹ'". צָרִיךְ לֵידַע נֶאֱמָנָה, כִּי אַף מִי שֶׁדַּעְתּוֹ קְצָרָה בִּידִיעַת ה', וְאֵין לוֹ לֵב לְהָבִין בִּבְדוּלַת אֵין־סוֹף בָּרוּךְ־הוּא, לְהוֹלִיד מִמֶּנָּה דְּחִילוּ וְרַחִימוּ אֶפִילוּ בְּמוֹחוֹ וּתְבוּנָתוֹ לְבַד, אַף־עַל־פִּי־כֵן, קָרוֹב אֵלָיו הַדָּבָר מְאֹד לִשְׁמוֹר וְלַעֲשׂוֹת כָּל מִצְוֹת הַתּוֹרָה וְתַלְמוּד תּוֹרָה כְּנֶגֶד כּוּלָּן, בְּפִיו וּבִלְבָבוֹ מַמָּשׁ, מֵעוּמְקָא דְלִבָּא, בֶּאֱמֶת לַאֲמִיתּוֹ, בְּדְחִילוּ וּרְחִימוּ, שֶׁהִיא "אַהֲבָה מְסוּתֶּרֶת" שֶׁבְּלֵב כְּלָלוּת יִשְׂרָאֵל, שֶׁהִיא יְרוּשָּׁה לָנוּ מֵאֲבוֹתֵינוּ.

רַק שֶׁצָּרִיךְ לְבָאֵר וּלְהַקְדִּים תְּחִלָּה בַּאֵר הֵיטֵב, שֹׁרֶשׁ אַהֲבָה זוֹ, וְעִנְיָינָהּ, וְאֵיךְ הִיא יְרוּשָּׁה לָנוּ, וְאֵיךְ נִכְלָל בָּהּ גַּם דְּחִילוּ.

וְהָעִנְיָן, כִּי הָאָבוֹת – הֵן הֵן הַמֶּרְכָּבָה, וְעַל כֵּן זָכוּ לְהַמְשִׁיךְ נֶפֶשׁ־רוּחַ־נְשָׁמָה לִבְנֵיהֶם אַחֲרֵיהֶם עַד עוֹלָם מֵעֶשֶׂר סְפִירוֹת דִּקְדוּשָּׁה שֶׁבְּאַרְבַּע עוֹלָמוֹת אֲצִילוּת־בְּרִיאָה־יְצִירָה־עֲשִׂיָּה, לְכָל אֶחָד וְאֶחָד כְּפִי מַדְרֵגָתוֹ וּכְפִי מַעֲשָׂיו.

וְעַל כָּל פָּנִים, אֲפִילוּ לְקַל שֶׁבְּקַלִּים וּפוֹשְׁעֵי יִשְׂרָאֵל נִמְשָׁךְ בְּזִיווּגָם נֶפֶשׁ דְּנֶפֶשׁ דְּמַלְכוּת דַּעֲשִׂיָּה, שֶׁהִיא מַדְרֵגָה הַתַּחְתּוֹנָה שֶׁבִּקְדוּשַׁת הָעֲשִׂיָּה.

וְאַף־עַל־פִּי־כֵן, מֵאַחַר שֶׁהִיא מֵעֶשֶׂר סְפִירוֹת קְדוֹשׁוֹת, הִיא כְּלוּלָה מִכּוּלָּן, גַּם מֵחָכְמָה דַּעֲשִׂיָּה, שֶׁבְּתוֹכָהּ מְלוּבֶּשֶׁת חָכְמָה דְּמַלְכוּת דַּאֲצִילוּת, שֶׁבְּתוֹכָהּ חָכְמָה דַּאֲצִילוּת, שֶׁבָּהּ מֵאִיר אוֹר־אֵין־סוֹף בָּרוּךְ־הוּא מַמָּשׁ, כְּדִכְתִיב: "ה' בְּחָכְמָה יָסַד אָרֶץ", וְ"כּוּלָּם בְּחָכְמָה עָשִׂיתָ".

וְנִמְצָא, כִּי אֵין־סוֹף בָּרוּךְ־הוּא מְלוּבָּשׁ בִּבְחִינַת חָכְמָה שֶׁבְּנֶפֶשׁ הָאָדָם – יְהֶיהּ מִי שֶׁיִּהְיֶה מִיִּשְׂרָאֵל, וּבְחִינַת הַחָכְמָה שֶׁבָּהּ, עִם אוֹר־אֵין־סוֹף בָּרוּךְ־הוּא הַמְלוּבָּשׁ בָּהּ, מִתְפַּשֶּׁטֶת בְּכָל בְּחִינוֹת הַנֶּפֶשׁ כּוּלָּהּ, לְהַחֲיוֹתָהּ מִבְּחִינַת רֹאשָׁהּ עַד בְּחִינַת רַגְלָהּ, כְּדִכְתִיב: "הַחָכְמָה תְּחַיֶּה בָּעָלֶיהָ".

[וְלִפְעָמִים מַמְשִׁיכִים פּוֹשְׁעֵי יִשְׂרָאֵל נְשָׁמוֹת גְּבוֹהוֹת מְאֹד שֶׁהָיוּ בְּעִמְקֵי הַקְּלִיפּוֹת, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב בְּסֵפֶר גִּלְגּוּלִים]:

הִנֵּה, הַחָכְמָה הִיא מְקוֹר הַשֵּׂכֶל וְהַהֲבָנָה, וְהִיא לְמַעְלָה מֵהַבִּינָה שֶׁהוּא הֲבָנַת הַשֵּׂכֶל וְהַשְׂגָתוֹ, וְהַחָכְמָה – הִיא לְמַעְלָה מֵהַהֲבָנָה וְהַהַשָּׂגָה, וְהִיא מָקוֹר לָהֶן.

וְזֶהוּ לְשׁוֹן חָכְמָה – "כ"ח מ"ה", שֶׁהוּא מַה שֶּׁאֵינוֹ מוּשָּׂג וּמוּבָן, וְאֵינוֹ נִתְפָּס בְּהַשָּׂגָה עֲדַיִין, וְלָכֵן מִתְלַבֵּשׁ בָּהּ אוֹר־אֵין־סוֹף בָּרוּךְ־הוּא דְּלֵית מַחֲשָׁבָה תְּפִיסָא בֵּיהּ כְּלָל.

וְלָכֵן, כָּל יִשְׂרָאֵל, אֲפִילוּ הַנְּשָׁמִים וְעַמֵּי הָאָרֶץ, הֵם מַאֲמִינִים בַּהּ', שֶׁהָאֱמוּנָה הִיא לְמַעְלָה מִן הַדַּעַת וְהַהַשָּׂגָה, כִּי "פִּתְּי יַאֲמִין לְכָל דָּבָר, וְעָרוּם יָבִין וְגוֹ'", וּלְגַבֵּי הַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא, שֶׁהוּא לְמַעְלָה מִן הַשֵּׂכֶל וְהַדַּעַת וְלֵית מַחֲשָׁבָה תְּפִיסָא בֵּיהּ כְּלָל – הַכֹּל כִּפְתָיִים אֶצְלוֹ יִתְבָּרַךְ, כְּדִכְתִיב: "וַאֲנִי בַּעַר וְלֹא אֵדָע, בְּהֵמוֹת הָיִיתִי עִמָּךְ, וַאֲנִי תָּמִיד עִמָּךְ וְגוֹ'", כְּלוֹמַר, שֶׁבָּזֶה שֶׁאֲנִי "בַּעַר" וּ"בְּהֵמוֹת" – "אֲנִי תָּמִיד עִמָּךְ".

וְלָכֵן, אֲפִילוּ קַל שֶׁבְּקַלִּים וּפוֹשְׁעֵי יִשְׂרָאֵל מוֹסְרִים נַפְשָׁם עַל קְדוּשַׁת ה', עַל הָרוֹב, וְסוֹבְלִים עִינּוּיִם קָשִׁים שֶׁלֹּא לִכְפּוֹר בַּה' אֶחָד.

וְאַף אִם הֵם בּוּרִים וְעַמֵּי הָאָרֶץ וְאֵין יוֹדְעִים גְּדוּלַּת ה', וְגַם בַּמֶּעַט שֶׁיּוֹדְעִים אֵין מִתְבּוֹנְנִים כְּלָל, וְאֵין מוֹסְרִים נַפְשָׁם מֵחֲמַת דַּעַת וְהִתְבּוֹנְנוּת בַּה' כְּלָל, אֶלָּא בְּלִי שׂוּם דַּעַת וְהִתְבּוֹנְנוּת, רַק כְּאִלּוּ הוּא דָּבָר שֶׁאִי אֶפְשָׁר כְּלָל לִכְפּוֹר בַּה' אֶחָד, בְּלִי שׂוּם טַעַם וְטַעֲנָה וּמַעֲנֶה כְּלָל. וְהַיְינוּ, מִשּׂוּם שֶׁה' אֶחָד מֵאִיר וּמְחַיֶּה כָּל הַנֶּפֶשׁ, עַל יְדֵי הִתְלַבְּשׁוּתוֹ בִּבְחִינַת חָכְמָה שֶׁבָּהּ, שֶׁהִיא לְמַעְלָה מִן הַדַּעַת וְהַשֵּׂכֶל הַמּוּשָׂג וּמוּבָן:

פרק יט

וּלְתוֹסֶפֶת בֵּיאוּר, צָרִיךְ לְבָאֵר הֵיטֵב מַה שֶּׁכָּתוּב: "נֵר ה' נִשְׁמַת אָדָם".

פֵּירוּשׁ, שֶׁיִּשְׂרָאֵל הַקְּרוּיִם "אָדָם", נִשְׁמָתָם הִיא, לְמָשָׁל, כְּאוֹר הַנֵּר שֶׁמִּתְנַעְנֵעַ תָּמִיד לְמַעְלָה בְּטִבְעוֹ, מִפְּנֵי שֶׁאוֹר הָאֵשׁ חָפֵץ בְּטֶבַע, לִיפָּרֵד מֵהַפְּתִילָה וְלִידָּבֵק בְּשָׁרְשׁוֹ לְמַעְלָה בִּיסוֹד הָאֵשׁ הַכְּלָלִי שֶׁתַּחַת גַּלְגַּל הַיָּרֵחַ, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב בְּעֵץ חַיִּים.

וְאַף שֶׁעַל יְדֵי זֶה יִכְבֶּה וְלֹא יָאִיר כְּלוּם לְמַטָּה, וְגַם לְמַעְלָה – בְּשָׁרְשׁוֹ, יִתְבַּטֵּל אוֹרוֹ בִּמְצִיאוּת בְּשָׁרְשׁוֹ, אַף־עַל־פִּי־כֵן, בְּכָךְ הוּא חָפֵץ בְּטִבְעוֹ.

כָּךְ נִשְׁמַת הָ"אָדָם", וְכֵן בִּבְחִינַת רוּחַ וָנֶפֶשׁ, חֻפְצָהּ וְחִשְׁקָהּ בְּטִבְעָהּ לִיפָּרֵד וְלָצֵאת מִן הַגּוּף וְלִידָּבֵק בְּשָׁרְשָׁהּ וּמְקוֹרָהּ – בַּה' חַיֵּי הַחַיִּים בָּרוּךְ־הוּא; הֲגַם שֶׁתִּהְיֶה אַיִן וְאֶפֶס וְתִתְבַּטֵּל שָׁם בִּמְצִיאוּת לְגַמְרֵי, וְלֹא יִשָּׁאֵר מִמֶּנָּה מְאוּמָה מִמַּהוּתָהּ וְעַצְמוּתָהּ הָרִאשׁוֹן, אַף־עַל־פִּי־כֵן, זֶה רְצוֹנָהּ וְחֻפְצָהּ בְּטִבְעָהּ.

וְטֶבַע זֶה הוּא שֵׁם הַמּוּשְׁאָל לְכָל דָּבָר שֶׁאֵינוֹ בִּבְחִינַת טַעַם וָדַעַת.

וְגַם כָּאן, הַכַּוָּונָה, שֶׁרָצוֹן וְחֵפֶץ זֶה בַּנֶּפֶשׁ אֵינוֹ בִּבְחִינַת טַעַם וָדַעַת וְשֵׂכֶל מוּשָׂג וּמוּבָן, אֶלָּא לְמַעְלָה מֵהַדַּעַת וְשֵׂכֶל הַמּוּשָׂג וְהַמּוּבָן, וְהִיא בְּחִינַת חָכְמָה שֶׁבַּנֶּפֶשׁ שֶׁבָּהּ אוֹר־אֵין־סוֹף בָּרוּךְ־הוּא.

וְזֶהוּ כְּלָל בְּכָל סִטְרָא דִּקְדוּשָׁה, שֶׁאֵינוֹ אֶלָּא מַה שֶּׁנִּמְשָׁךְ מֵחָכְמָה, שֶׁנִּקְרָא "קוֹדֶשׁ הָעֶלְיוֹן", הַבָּטֵל בִּמְצִיאוּת בְּאוֹר־אֵין־סוֹף בָּרוּךְ־הוּא הַמְלוּבָּשׁ בּוֹ, וְאֵינוֹ דָּבָר בִּפְנֵי עַצְמוֹ כַּנִּזְכָּר לְעֵיל, וְלָכֵן נִקְרָא "כ"ח מָ"ה".

וְהוּא הֵפֶךְ מַמָּשׁ מִבְּחִינַת הַקְּלִיפָּה וְסִטְרָא אָחֳרָא, שֶׁמִּמֶּנָּה נַפְשׁוֹת אוּמּוֹת הָעוֹלָם דְּעָבְדִין לְגַרְמַיְיהוּ, וְאָמְרִין: "הַב הַב" וְ"הַלְעִיטֵנִי", לִהְיוֹת יֵשׁ וְדָבָר בִּפְנֵי עַצְמוֹ, כַּנִּזְכָּר לְעֵיל, הֵפֶךְ בְּחִינַת הַחָכְמָה; וְלָכֵן נִקְרָאִים "מֵתִים", כִּי "הַחָכְמָה תְּחַיֶּה", וּכְתִיב: "יָמוּתוּ וְלֹא בְּחָכְמָה", וְכֵן הָרְשָׁעִים וּפוֹשְׁעֵי יִשְׂרָאֵל קוֹדֶם שֶׁבָּאוּ לִידֵי נִסָּיוֹן לְקַדֵּשׁ הַשֵּׁם; כִּי בְּחִינַת הַחָכְמָה שֶׁבַּנֶּפֶשׁ הָאֱלֹהִית עִם נִיצוֹץ אֱלֹהוּת מֵאוֹר־אֵין־סוֹף בָּרוּךְ־הוּא הַמְלוּבָּשׁ בָּהּ, הֵם בִּבְחִינַת גְּלוּת בְּגוּפָם בַּנֶּפֶשׁ הַבַּהֲמִית, מִצַּד הַקְּלִיפָּה שֶׁבָּחֳלָל הַשִּׁמְאלִי שֶׁבַּלֵּב, הַמּוֹלֶכֶת וּמוֹשֶׁלֶת בְּגוּפָם בְּסוֹד גָּלוּת הַשְּׁכִינָה, כַּנִּזְכָּר לְעֵיל.

וְלָכֵן נִקְרֵאת אַהֲבָה זוֹ בַּנֶּפֶשׁ הָאֱלֹהִית, שֶׁרְצוֹנָהּ וְחֶפְצָהּ לְדָבֵק בַּה' חַיֵּי הַחַיִּים בָּרוּךְ־הוּא, בְּשֵׁם "אַהֲבָה מְסוּתֶּרֶת", כִּי הִיא מְסוּתֶּרֶת וּמְכוּסָּה בַּלְבוּשׁ שֵׂכֶל דְּקְלִיפָּה בְּפוֹשְׁעֵי יִשְׂרָאֵל, וּמִמֶּנָּה נִכְנָס בָּהֶם רוּחַ שְׁטוּת לַחֲטוֹא, כְּמַאֲמַר רַבּוֹתֵינוּ־זִכְרוֹנָם־לִבְרָכָה: "אֵין אָדָם חוֹטֵא כו'".

אֶלָּא שֶׁגְּלוּת הַזֶּה לְבָחִינַת חָכְמָה – אֵינוֹ אֶלָּא לַבְּחִינָה הַמִּתְפַּשֶּׁטֶת מִמֶּנָּה בַּנֶּפֶשׁ כּוּלָּהּ לְהַחֲיוֹתָהּ, אֲבָל שֹׁרֶשׁ וְעִיקָּר שֶׁל בְּחִינַת חָכְמָה שֶׁבַּנֶּפֶשׁ הָאֱלֹהִית הוּא בַּמּוֹחִין, וְאֵינָהּ מִתְלַבֶּשֶׁת בְּלְבוּשׁ שֵׂכֶל דְּקְלִיפָּה שֶׁבְּלֵב בֶּחְלֶל הַשְּׂמָאלִי בִּבְחִינַת גָּלוּת מַמָּשׁ, רַק שֶׁהִיא בִּבְחִינַת שֵׁינָה בְּרִשְׁעִים, וְאֵינָהּ פּוֹעֶלֶת פְּעוּלָּתָהּ בָּהֶם – כָּל זְמַן שֶׁעֲסוּקִים בְּדַעְתָּם וּבִינָתָם בְּתַאֲוֹת הָעוֹלָם.

אַךְ כְּשֶׁבָּאִים לִידֵי נִסָּיוֹן בְּדָבָר אֱמוּנָה, שֶׁהִיא לְמַעְלָה מֵהַדַּעַת, וְנִגְעָה עַד הַנֶּפֶשׁ – לִבְחִינַת חָכְמָה שֶׁבָּהּ, אֲזַי הִיא נֵיעוֹרָה מִשְּׁנָתָהּ, וּפוֹעֶלֶת פְּעוּלָּתָהּ בְּכֹחַ ה' הַמְלוּבָּשׁ בָּהּ, וּכְמוֹ שֶׁכָּתוּב: "וַיִּקַּק כְּיֶשֶׁן ה'", לַעֲמוֹד בַּנִּסָּיוֹן בֶּאֱמוּנַת ה' בְּלִי שׂוּם טַעַם וָדַעַת וְשֵׂכֶל מוּשָּׂג לוֹ, לְהִתְגַּבֵּר עַל הַקְּלִיפּוֹת וְתַאֲוֹות עוֹלָם הַזֶּה בְּהֵיתֵר וּבְאִיסּוּר שֶׁהוּרְגַּל בָּהֶם, וְלִמְאוֹס בָּהֶם, וְלִבְחוֹר לוֹ ה' לְחֶלְקוֹ וּלְגוֹרָלוֹ, לִמְסוֹר לוֹ נַפְשׁוֹ עַל קִדּוּשַׁת שְׁמוֹ.

וְאַף כִּי הַקְּלִיפּוֹת גָּבְרוּ עָלָיו כָּל יָמָיו וְלֹא יָכוֹל לָהֶם, כְּמַאֲמַר רַבּוֹתֵינוּ־זִכְרוֹנָם־לִבְרָכָה שֶׁ"הָרְשָׁעִים הֵם בִּרְשׁוּת לִבָּם", מִכָּל מָקוֹם, כְּשֶׁבָּא לִידֵי נִסָּיוֹן בִּדְבַר אֱמוּנָה בַּה' אֶחָד, שֶׁיְּסוֹדָתָהּ בְּהַרְרֵי קוֹדֶשׁ, הִיא בְּחִינַת חָכְמָה שֶׁבַּנֶּפֶשׁ הָאֱלֹהִית, שֶׁבָּהּ מְלוּבָּשׁ אוֹר־אֵין־סוֹף בָּרוּךְ־הוּא, הֲרֵי כָּל הַקְּלִיפּוֹת בְּטֵלִים וּמְבוּטָלִים וְהָיוּ כְּלֹא הָיוּ מַמָּשׁ לִפְנֵי ה', כִּדְכְתִיב: "כָּל הַגּוֹיִם כְּאַיִן נֶגְדּוֹ וְגוֹ'", וּכְתִיב: "כִּי הִנֵּה אוֹיְבֶיךָ ה', כִּי הִנֵּה אוֹיְבֶיךָ יֹאבֵדוּ, יִתְפָּרְדוּ וְגוֹ'", וּכְתִיב: "כְּהֵמַס דּוֹנַג מִפְּנֵי אֵשׁ יֹאבְדוּ וְגוֹ'", וּכְתִיב: "הָרִים כַּדּוֹנַג נָמַסּוּ".

וְהִנֵּה, אוֹר ה' אֵין־סוֹף בָּרוּךְ־הוּא הַמְלוּבָּשׁ בַּחָכְמָה שֶׁבַּנֶּפֶשׁ – גָּדוֹל וְעָצוּם כֹּחוֹ כָּל כָּךְ, לְגָרֵשׁ וְלִדְחוֹת הַסִּטְרָא אָחֳרָא וְהַקְּלִיפּוֹת שֶׁלֹּא יוּכְלוּ יִגְעוּ אֲפִילוּ בִּלְבוּשָׁיו, שֶׁהֵם מַחֲשָׁבָה דִּבּוּר וּמַעֲשֶׂה שֶׁל אֱמוּנַת ה' אֶחָד; דְּהַיְינוּ, לַעֲמוֹד בַּנִּסָּיוֹן, לִמְסוֹר נַפְשׁוֹ אֲפִילוּ שֶׁלֹּא לַעֲשׂוֹת רַק אֵיזֶה מַעֲשֶׂה לְבַד נֶגֶד אֱמוּנַת ה' אֶחָד, כְּגוֹן, לְהִשְׁתַּחֲוֹת לַעֲבוֹדָה זָרָה, אַף שֶׁאֵינוֹ מַאֲמִין בָּהּ כְּלָל בְּלִבּוֹ, וְכֵן שֶׁלֹּא לְדַבֵּר תּוֹעָה חַס וְשָׁלוֹם עַל אַחְדּוּת ה', אַף שֶׁאֵין פִּיו וְלִבּוֹ שָׁוִין, רַק לִבּוֹ שָׁלֵם בֶּאֱמוּנַת ה'.

וְזֶה – נִקְרָא "דְּחִילוּ הַנִּכְלָל בִּרְחִימוּ", שֶׁהִיא אַהֲבָה הַטְבָעִית שֶׁבַּנֶּפֶשׁ הָאֱלֹהִית שֶׁבִּכְלָלוּת יִשְׂרָאֵל, שֶׁחֻפְצָהּ וּרְצוֹנָהּ בְּטִבְעָהּ לִידָּבֵק בְּשָׁרְשָׁהּ וּמְקוֹרָהּ אוֹר־אֵין־סוֹף בָּרוּךְ־הוּא, שֶׁמִּפְּנֵי אַהֲבָה זוֹ וְרָצוֹן זֶה, הִיא יְרֵאָה וּמְפַחֶדֶת בְּטִבְעָהּ מִנְּגוֹעַ בְּקְצֵה טוּמְאַת עֲבוֹדָה־זָרָה

חַס־וְשָׁלוֹם, שֶׁהִיא נֶגֶד אֱמוּנַת ה' אֶחָד, אֲפִילוּ בִּלְבוּשֶׁיהָ הַחִיצוֹנִים שֶׁהֵם דִּבּוּר אוֹ מַעֲשֶׂה, בְּלִי אֱמוּנָה בַּלֵּב כְּלָל:

פרק כ

וְהִנֵּה מוּדַעַת זֹאת לַכֹּל, כִּי מִצְוַת וְאַזְהֲרַת עֲבוֹדָה זָרָה, שֶׁהֵם שְׁנֵי דִּבְּרוֹת הָרִאשׁוֹנִים, "אָנֹכִי" וְ"לֹא יִהְיֶה לְךָ", הֵם כְּלָלוּת כָּל הַתּוֹרָה כוּלָּהּ; כִּי דִּבּוּר "אָנֹכִי" – כּוֹלֵל כָּל רַמַ"ח מִצְוֹת עֲשֵׂה, וְ"לֹא יִהְיֶה לְךָ" – כּוֹלֵל כָּל שַׁסַ"ה מִצְוֹת לֹא תַּעֲשֶׂה, וְלָכֵן שְׁמַעְנוּ "אָנֹכִי" וְ"לֹא יִהְיֶה לְךָ" לְבַד מִפִּי הַגְּבוּרָה כְּמַאֲמַר רַבּוֹתֵינוּ־זִכְרוֹנָם־לִבְרָכָה, מִפְּנֵי שֶׁהֵם כְּלָלוּת הַתּוֹרָה כוּלָּהּ.

וּלְבָאֵר הֵיטֵב עִנְיָן זֶה, צָרִיךְ לְהַזְכִּיר תְּחִלָּה בְּקִצְרָה עִנְיָן וּמַהוּת אַחְדוּתוֹ שֶׁל הַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא, שֶׁנִּקְרָא "יָחִיד וּמְיוּחָד", "וְכֹל מַאֲמִינִים שֶׁהוּא לְבַדּוֹ הוּא", כְּמוֹ שֶׁהָיָה קוֹדֶם שֶׁנִּבְרָא הָעוֹלָם מַמָּשׁ, וּכְמוֹ שֶׁאוֹמְרִים: "אַתָּה הוּא עַד שֶׁלֹּא נִבְרָא הָעוֹלָם, אַתָּה הוּא מִשֶּׁנִּבְרָא כוּ'", פֵּירוּשׁ – "הוּא" מַמָּשׁ בְּלִי שׁוּם שִׁינּוּי, כִּדְכְתִיב: "אֲנִי ה' לֹא שָׁנִיתִי". כִּי, עוֹלָם הַזֶּה וְכֵן כָּל הָעוֹלָמוֹת הָעֶלְיוֹנִים – אֵינָם פּוֹעֲלִים שׁוּם שִׁינּוּי בְּאַחְדוּתוֹ יִתְבָּרַךְ בְּהִבָּרְאָם מֵאַיִן לְיֵשׁ.

שֶׁכְּמוֹ שֶׁהָיָה הוּא לְבַדּוֹ הוּא יָחִיד וּמְיוּחָד קוֹדֶם הִבָּרְאָם, כֵּן הוּא לְבַדּוֹ הוּא יָחִיד וּמְיוּחָד אַחַר שֶׁנִּבְרְאָם, מִשּׁוּם דְּכוּלָּא קַמֵּיהּ כְּלָא חֶשְׁיב, וּכְאַיִן וָאֶפֶס מַמָּשׁ.

כִּי הִתְהַוּוּת כָּל הָעוֹלָמוֹת עֶלְיוֹנִים וְתַחְתּוֹנִים מֵאַיִן לְיֵשׁ, וְחִיּוּתָם וְקִיּוּמָם הַמְקַיְּמָם שֶׁלֹּא יַחְזְרוּ לְהְיוֹת אַיִן וָאֶפֶס כְּשֶׁהָיָה, אֵינוֹ אֶלָּא דְּבַר ה' וְרוּחַ פִּיו יִתְבָּרַךְ הַמַּלְבּוּשׁ בָּהֶם.

וּלְמָשָׁל, כְּמוֹ בְּנֶפֶשׁ הָאָדָם, כְּשֶׁמְּדַבֵּר דִּבּוּר אֶחָד; שֶׁדִּבּוּר זֶה לְבַדּוֹ כְּלָא מַמָּשׁ, אֲפִילוּ לְגַבֵּי כְּלָלוּת נַפְשׁוֹ הַמְדַבֶּרֶת, שֶׁהוּא בְּחִינַת לְבוּשׁ הָאֶמְצָעִי שֶׁלָּהּ, שֶׁהוּא כֹּחַ הַדִּבּוּר שֶׁלָּהּ, שֶׁיָּכוֹל לְדַבֵּר דִּבּוּרִים לְאֵין קֵץ וְתַכְלִית; וְכָל שֶׁכֵּן לְגַבֵּי בְּחִינַת לְבוּשׁ הַפְּנִימִי שֶׁלָּהּ שֶׁהוּא הַמַּחֲשָׁבָה, שֶׁמִּמֶּנָּה נִמְשְׁכוּ הַדִּבּוּרִים וְהִיא חִיּוּתָם; וְאֵין צָרִיךְ לוֹמַר לְגַבֵּי מַהוּת וְעַצְמוּת הַנֶּפֶשׁ, שֶׁהֵן עֶשֶׂר בְּחִינוֹתֶיהָ הַנִּזְכָּרוֹת לְעֵיל: חָכְמָה־בִּינָה־דַּעַת כּוּ', שֶׁמֵּהֶן נִמְשְׁכוּ אוֹתִיּוֹת מַחֲשָׁבָה זוֹ הַמְלוּבָּשׁוֹת בְּדִבּוּר זֶה כְּשֶׁמְּדַבֵּר, כִּי הַמַּחֲשָׁבָה הִיא גַּם כֵּן בְּחִינַת אוֹתִיּוֹת כְּמוֹ הַדִּבּוּר, רַק שֶׁהֵן רוּחָנִיּוֹת וְדַקּוֹת יוֹתֵר.

אֲבָל עֶשֶׂר בְּחִינוֹת חָכְמָה־בִּינָה־דַּעַת כּוּ', הֵן שֹׁרֶשׁ וּמְקוֹר הַמַּחֲשָׁבָה, וְאֵין בָּהֶם בְּחִינַת אוֹתִיּוֹת עֲדַיִין קוֹדֶם שֶׁמִּתְלַבְּשׁוֹת בִּלְבוּשׁ הַמַּחֲשָׁבָה.

לְמָשָׁל, כְּשֶׁנּוֹפֶלֶת אֵיזוֹ אַהֲבָה וְחֶמְדָּה בְּלִבּוֹ שֶׁל אָדָם, קוֹדֶם שֶׁעוֹלָה מֵהַלֵּב אֶל הַמּוֹחַ לְחַשֵּׁב וּלְהַרְהֵר בָּהּ – אֵין בָּהּ בְּחִינַת אוֹתִיּוֹת עֲדַיִין, רַק חֵפֶץ פָּשׁוּט וְחַשִּׁיקָה בַּלֵּב אֶל הַדָּבָר הַהוּא הַנֶּחְמָד אֶצְלוֹ.

וְכָל שֶׁכֵּן קוֹדֶם שֶׁנִּפְעָלָה הַתַּאֲוָה וְהַחֶמְדָּה בְּלִבּוֹ לְאוֹתוֹ דָּבָר, רַק הָיְתָה בְּכֹחַ חָכְמָתוֹ וְשִׂכְלוֹ וִידִיעָתוֹ, שֶׁהָיָה נוֹדָע אֶצְלוֹ אוֹתוֹ דָּבָר שֶׁהוּא נֶחְמָד וְנָעִים וְטוֹב וְיָפֶה לְהַשִּׂיגוֹ וְלִידַבֵּק בּוֹ, כְּגוֹן: לִלְמוֹד אֵיזוֹ חָכְמָה, אוֹ לֶאֱכוֹל אֵיזֶה מַאֲכָל עֶרֶב, רַק לְאַחַר שֶׁנִּפְעֲלָה הַחֶמְדָּה וְהַתַּאֲוָה בְּלִבּוֹ בְּכֹחַ חָכְמָתוֹ וְשִׂכְלוֹ וִידִיעָתוֹ, וְאַחַר כָּךְ חָזְרָה וְעָלְתָה מֵהַלֵּב לַמּוֹחַ – לְחַשֵּׁב וּלְהַרְהֵר בָּהּ אֵיךְ לְהוֹצִיא תַּאֲוָתוֹ מִכֹּחַ אֶל הַפּוֹעַל לְהַשִּׂיג הַמַּאֲכָל, אוֹ לְמִידַת הַחָכְמָה בְּפוֹעַל, הֲרֵי בְּכָאן נוֹלְדוּ בְּחִינוֹת אוֹתִיּוֹת בְּמוֹחוֹ, שֶׁהֵן אוֹתִיּוֹת כִּלְשׁוֹן עַם וְעַם הַמְדַבְּרִים וְהַמְהַרְהֲרִים בָּהֶם כָּל עִנְיְנֵי הָעוֹלָם:

פרק כא

וְהִנֵּה, מִדַּת הַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא שֶׁלֹּא כְּמִדַּת בָּשָׂר וָדָם; שֶׁהָאָדָם, כְּשֶׁמְדַבֵּר דִּבּוּר, הֲרֵי הֶבֶל הַדִּבּוּר שֶׁבְּפִיו הוּא מוּרְגָּשׁ וְנִרְאֶה דָּבָר בִּפְנֵי עַצְמוֹ מוּבְדָּל מִשָּׂרְשׁוֹ, שֶׁהֵן עֶשֶׂר בְּחִינוֹת הַנֶּפֶשׁ עַצְמָהּ.

אֲבָל הַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא אֵין דִּבּוּרוֹ מוּבְדָּל מִמֶּנּוּ יִתְבָּרַךְ חַס וְשָׁלוֹם, כִּי אֵין דָּבָר חוּץ מִמֶּנּוּ, וְלֵית אֲתַר פָּנוּי מִינֵיהּ, וְלָכֵן, אֵין דִּבּוּרוֹ יִתְבָּרַךְ כְּדִבּוּרֵינוּ חַס וְשָׁלוֹם [כְּמוֹ שֶׁאֵין מַחֲשַׁבְתּוֹ כְּמַחֲשַׁבְתֵּינוּ, כְּדִכְתִיב: "כִּי לֹא מַחְשְׁבוֹתַי מַחְשְׁבוֹתֵיכֶם", וּכְתִיב: "כֵּן גָּבְהוּ דְרָכַי מִדַּרְכֵיכֶם וְגוֹ'"].

וְלֹא נִקְרָא דִּבּוּרוֹ יִתְבָּרַךְ בְּשֵׁם "דִּבּוּר", רַק עַל דֶּרֶךְ מָשָׁל; כְּמוֹ שֶׁדִּבּוּר הַתַּחְתּוֹן שֶׁבָּאָדָם הוּא מְגַלֶּה לַשּׁוֹמְעִים מַה שֶּׁהָיָה צָפוּן וְנֶעְלָם בְּמַחֲשַׁבְתּוֹ, כָּךְ לְמַעְלָה – בְּאֵין־סוֹף בָּרוּךְ־הוּא, יְצִיאַת הָאוֹר וְהַחִיּוּת מִמֶּנּוּ יִתְבָּרַךְ – מֵהַהֶעְלֵם אֶל הַגִּילּוּי לִבְרוֹא עוֹלָמוֹת וּלְהַחֲיוֹתָם, נִקְרֵאת בְּשֵׁם "דִּבּוּר".

וְהֵן הֵן עֶשֶׂרָה מַאֲמָרוֹת שֶׁבָּהֶן נִבְרָא הָעוֹלָם, וְכֵן שְׁאָר כָּל הַתּוֹרָה נְבִיאִים וּכְתוּבִים שֶׁהִשִּׂיגוּ הַנְּבִיאִים בְּמַרְאֵה נְבוּאָתָם.

וַהֲרֵי דִּבּוּרוֹ וּמַחֲשַׁבְתּוֹ כְּבָיְכוֹל מְיוּחָדוֹת עִמּוֹ בְּתַכְלִית הַיִּחוּד; דֶּרֶךְ מָשָׁל, כְּמוֹ דִּבּוּרוֹ וּמַחֲשַׁבְתּוֹ שֶׁל אָדָם בְּעוֹדָן בְּכֹחַ חָכְמָתוֹ וְשִׂכְלוֹ, אוֹ בִּתְשׁוּקָה וְחֶמְדָּה שֶׁבְּלִבּוֹ קוֹדֶם שֶׁעָלְתָה מֵהַלֵּב לַמּוֹחַ לְהַרְהֵר בָּהּ בִּבְחִינַת אוֹתִיּוֹת, שֶׁאָז, הֵיוּ אוֹתִיּוֹת הַמַּחֲשָׁבָה וְהַדִּבּוּר הַזֶּה, הַנִּמְשָׁכוֹת מֵחֶמְדָּה וּתְשׁוּקָה זוֹ – בְּכֹחַ בַּלֵּב וּמְיוּחָדוֹת שָׁם בְּתַכְלִית הַיִּחוּד בְּשָׂרְשָׁן, שֶׁהֵן הַחָכְמָה וְשִׂכְלָהּ שֶׁבְּמוֹחַ וְחֶמְדָּה וּתְשׁוּקָה שֶׁבַּלֵּב.

וְכָכָה מַמָּשׁ, דֶּרֶךְ מָשָׁל, מְיוּחָדוֹת דִּבּוּרוֹ וּמַחֲשַׁבְתּוֹ שֶׁל הַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא בְּתַכְלִית הַיִּחוּד בְּמַהוּתוֹ וְעַצְמוּתוֹ יִתְבָּרַךְ, גַּם אַחַר שֶׁיָּצָא דִּבּוּרוֹ יִתְבָּרַךְ אֶל הַפּוֹעַל בִּבְרִיאוֹת הָעוֹלָמוֹת, כְּמוֹ שֶׁהָיָה מְיוּחָד עִמּוֹ קוֹדֶם בְּרִיאַת הָעוֹלָמוֹת, וְאֵין שׁוּם שִׁינּוּי כְּלָל לְפָנָיו יִתְבָּרַךְ, אֶלָּא אֶל הַבְּרוּאִים הַמְקַבְּלִים חִיּוּתָם מִבְּחִינַת דִּבּוּרוֹ יִתְבָּרַךְ, בִּבְחִינַת יְצִיאָתוֹ כְּבָר אֶל הַפּוֹעַל

בִּבְרִיאַת הָעוֹלָמוֹת, שֶׁמִּתְלַבֵּשׁ בָּהֶם לְהַחֲיוֹתָם עַל יְדֵי הִשְׁתַּלְשְׁלוּת מֵעֵלָּה לְעֵלּוּל וִירִידַת הַמַּדְרֵגוֹת בְּצִמְצוּמִים רַבִּים וְשׁוֹנִים, עַד שֶׁיּוּכְלוּ הַבְּרוּאִים לְקַבֵּל חַיּוּתָם וְהִתְהַוּוּתָם מִמֶּנּוּ וְלֹא יִתְבַּטְּלוּ בִּמְציאוּת.

וְכָל הַצִּמְצוּמִים הֵם בְּחִינַת "הֶסְתֵּר פָּנִים", לְהַסְתִּיר וּלְהַעֲלִים הָאוֹר וְהַחַיּוּת הַנִּמְשָׁךְ מִדִּבּוּרוֹ יִתְבָּרַךְ, שֶׁלֹּא יִתְגַּלֶּה בִּבְחִינַת גִּילּוּי רַב שֶׁלֹּא יוּכְלוּ הַתַּחְתּוֹנִים לְקַבֵּל, וְלָכֵן גַּם כֵּן נִדְמֶה לָהֶם אוֹר וְחַיּוּת הַדִּבּוּר שֶׁל מָקוֹם בָּרוּךְ־הוּא הַמְלוּבָּשׁ בָּהֶם, כְּאִלּוּ הוּא דָּבָר מוּבְדָּל מִמַּהוּתּוֹ וְעַצְמוּתּוֹ יִתְבָּרַךְ, רַק שֶׁנִּמְשָׁךְ מִמֶּנּוּ יִתְבָּרַךְ – כְּמוֹ דִּבּוּר שֶׁל אָדָם מִנַּפְשׁוֹ.

אַךְ לְגַבֵּי הַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא, אֵין שׁוּם צִמְצוּם וְהֶסְתֵּר וְהֶעְלֵם מַסְתִּיר וּמַעֲלִים לְפָנָיו, וְ"כַחֲשֵׁכָה כָּאוֹרָה", כְּדִכְתִיב: "גַּם חֹשֶׁךְ לֹא יַחְשִׁיךְ מִמְּךָ וְגוֹ'", מִשּׁוּם שֶׁאֵין הַצִּמְצוּמִים וְהַלְּבוּשִׁים דָּבָר נִפְרָד מִמֶּנּוּ יִתְבָּרַךְ חַס וְשָׁלוֹם, אֶלָּא כְּהֶדְיֵן קַמְצָא דְּלְבוּשֵׁיהּ מִינֵּיהּ וּבֵיהּ, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב: "כִּי ה' הוּא הָאֱלֹהִים", וּכְמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר בְּמָקוֹם אַחֵר.

וְלָכֵן קַמֵּיהּ – כּוּלָּא כְּלָא חֲשִׁיב מַמָּשׁ:

פרק כב

רַק שֶׁהַתּוֹרָה דִּבְּרָה כִּלְשׁוֹן בְּנֵי אָדָם, וְנִקְרָא בַּתּוֹרָה דִּבּוּרוֹ שֶׁל מָקוֹם בָּרוּךְ־הוּא בְּשֵׁם "דִּבּוּר" מַמָּשׁ, כְּדִבּוּרוֹ שֶׁל אָדָם, לְפִי שֶׁבֶּאֱמֶת כָּךְ הוּא דֶּרֶךְ יְרִידַת וְהַמְשָׁכַת הַחַיּוּת לַתַּחְתּוֹנִים, בְּצִמְצוּמִים רַבִּים וַעֲצוּמִים, מִינִים מִמִּינִים שׁוֹנִים, לְהִבָּרְאוֹת מֵהֶם בְּרוּאִים רַבִּים, מִינִים מִמִּינִים שׁוֹנִים.

וְכָל כָּךְ גָּבְרוּ וְעָצְמוּ הַצִּמְצוּמִים וְהֶסְתֵּר פָּנִים הָעֶלְיוֹנִים, עַד שֶׁיּוּכְלוּ לְהִתְהַוּוֹת וּלְהִבָּרְאוֹת גַּם דְּבָרִים טְמֵאִים וּקְלִיפּוֹת וְסִטְרָא אָחֳרָא, וּלְקַבֵּל חַיּוּתָם וְקִיּוּמָם מִדִּבּוּר ה' וְרוּחַ פִּיו יִתְבָּרַךְ בְּהֶסְתֵּר פָּנִים וִירִידַת הַמַּדְרֵגוֹת.

וְלָכֵן נִקְרָאִים "אֱלֹהִים אֲחֵרִים", מִפְּנֵי שֶׁיְּנִיקָתָם וְחַיּוּתָם אֵינָהּ מִבְּחִינַת "פָּנִים" אֶלָּא מִבְּחִינַת "אֲחוֹרַיִים" דִּקְדוּשָׁה; וּפֵירוּשׁ "אֲחוֹרַיִים", כְּאָדָם הַנּוֹתֵן דָּבָר לְשׁוֹנְאוֹ שֶׁלֹּא בִּרְצוֹנוֹ, שֶׁמַּשְׁלִיכוֹ לוֹ כִּלְאַחַר כְּתֵפוֹ, כִּי מַחֲזִיר פָּנָיו מִמֶּנּוּ מִשִּׂנְאָתוֹ אוֹתוֹ.

כָּךְ לְמַעְלָה, בְּחִינַת "פָּנִים" – הוּא פְּנִימִית הָרָצוֹן הָעֶלְיוֹן וְחֶפְצוֹ הָאֲמִיתִּי אֲשֶׁר חָפֵץ ה' לְהַשְׁפִּיעַ חַיּוּת לְכָל הַקָּרוֹב אֵלָיו מִסִּטְרָא דִּקְדוּשָׁה.

אֲבָל הַסִּטְרָא אָחֳרָא וְהַטּוּמְאָה – הִיא תּוֹעֲבַת ה' אֲשֶׁר שָׂנֵא, וְאֵינוֹ מַשְׁפִּיעַ לָהּ חַיּוּת מִפְּנִימִית הָרָצוֹן וְחֶפְצוֹ הָאֲמִיתִּי אֲשֶׁר חָפֵץ בָּהּ חַס וְשָׁלוֹם, כִּי אִם, כְּמַאן דְּשַׁדֵּי בָּתַר כַּתְפּוֹי לְשׁוֹנְאוֹ שֶׁלֹּא בִּרְצוֹנוֹ, רַק כְּדֵי לְהַעֲנִישׁ אֶת הָרְשָׁעִים, וְלִיתֵּן שָׂכָר טוֹב לַצַּדִּיקִים דְּאַכְפְּיִין לְסִטְרָא אָחֳרָא; וְזֶה נִקְרָא בְּחִינַת "אֲחוֹרַיִים" דְּרָצוֹן הָעֶלְיוֹן בָּרוּךְ־הוּא.

וְהִנֵּה, רָצוֹן הָעֶלְיוֹן בִּבְחִינַת "פָּנִים", הוּא מְקוֹר הַחַיִּים הַמְחַיֶּה אֶת כָּל הָעוֹלָמוֹת, וּלְפִי שֶׁאֵינוֹ שׁוֹרֶה כְּלָל עַל הַסִּטְרָא אָחֳרָא, וְגַם בְּחִינַת "אֲחוֹרַיִּים" שֶׁל רָצוֹן הָעֶלְיוֹן אֵינוֹ מְלוּבָּשׁ בְּתוֹכָהּ מַמָּשׁ, אֶלָּא מַקִּיף עָלֶיהָ מִלְמַעְלָה, לְכָךְ הִיא מְקוֹם הַמִּיתָה וְהַטּוּמְאָה, ה' יִשְׁמְרֵנוּ, כִּי מְעַט מִזְּעֵר אוֹר וְחַיּוּת, שֶׁיּוֹנֶקֶת וּמְקַבֶּלֶת לְתוֹכָהּ מִבְּחִינַת "אֲחוֹרַיִּים" דִּקְדוּשָּׁה שֶׁלְּמַעְלָה, הוּא בִּבְחִינַת גָּלוּת מַמָּשׁ בְּתוֹכָהּ, בְּסוֹד גָּלוּת הַשְּׁכִינָה הַנִּזְכָּר לְעֵיל.

וְלָכֵן נִקְרָא בְּשֵׁם "אֱלֹהִים אֲחֵרִים", שֶׁהִיא עֲבוֹדָה זָרָה מַמָּשׁ וּכְפִירָה בְּאַחְדּוּתוֹ שֶׁל מֶלֶךְ מַלְכֵי הַמְּלָכִים הַקְּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא, כִּי מֵאַחַר שֶׁאוֹר וְחַיּוּת דִּקְדוּשָּׁה הוּא בִּבְחִינַת גָּלוּת בְּתוֹכָהּ – אֵינָהּ בְּטֵילָה כְּלָל לְגַבֵּי קְדוּשַׁת הַקְּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא; וְאַדְרַבָּה, מַגְבִּיהַּ עַצְמָהּ כַּנַּשֶׁר, לוֹמַר: "אֲנִי וְאַפְסִי עוֹד", וְכַמַּאֲמָר: "יְאוֹר לִי וַאֲנִי עֲשִׂיתָנִי".

וְלָכֵן אָמְרוּ רַבּוֹתֵינוּ־זִכְרוֹנָם־לִבְרָכָה, שֶׁגַּסּוּת הָרוּחַ שְׁקוּלָה כַּעֲבוֹדָה זָרָה מַמָּשׁ, כִּי עִיקַּר וְשֹׁרֶשׁ עֲבוֹדָה זָרָה, הוּא מַה שֶּׁנֶּחְשָׁב לְדָבָר בִּפְנֵי עַצְמוֹ, נִפְרָד מִקְּדוּשָּׁתוֹ שֶׁל מָקוֹם, וְלֹא כְּפִירָה בַּה' לְגַמְרֵי, כִּדְאִיתָא בַּגְּמָרָא – דְּקָרוּ לֵיהּ "אֱלָהָא דֶאֱלָהַיָּא", אֶלָּא, שֶׁגַּם הֵם מַחֲשִׁיבִים עַצְמָם לְיֵשׁ וְדָבָר בִּפְנֵי עַצְמוֹ, וּבָזֶה, מַפְרִידִים אֶת עַצְמָם מִקְּדוּשָּׁתוֹ שֶׁל מָקוֹם בָּרוּךְ הוּא – מֵאַחַר שֶׁאֵין בְּטֵלִים לוֹ יִתְבָּרַךְ, כִּי, אֵין קְדוּשָּׁה עֶלְיוֹנָה שׁוֹרָה אֶלָּא עַל מַה שֶּׁבָּטֵל לוֹ יִתְבָּרַךְ כַּנִּזְכָּר לְעֵיל, וְלָכֵן נִקְרָאִים "טוּרֵי דְּפְרוּדָא" בַּזֹּהַר הַקָּדוֹשׁ, וַהֲרֵי זוֹ כְּפִירָה בְּאַחְדּוּתוֹ הָאֲמִיתִית, דְּ"כוּלָּא קַמֵּיהּ כְּלָא חָשִׁיב" וּבָטֵל בֶּאֱמֶת לוֹ יִתְבָּרַךְ וְלִרְצוֹנוֹ, הַמְחַיֶּה אֶת כּוּלָּם וּמְהַוֶּה אוֹתָם מֵאַיִן לְיֵשׁ תָּמִיד:

פרק כג

וְעִם כָּל הַנִּזְכָּר לְעֵיל, יוּבַן וְיבוֹאַר הֵיטֵב בְּתוֹסֶפֶת בֵּיאוּר מַה שֶּׁאָמְרוּ בַּזֹּהַר דְּ"אוֹרַיְיתָא וְקוּדְשָׁא־בְּרִיךְ־הוּא כּוּלָּא חַד", וּבַתִּיקוּנִים פֵּירְשׁוּ דְּ"רַמַ"ח פִּיקּוּדִין אִינּוּן רַמַ"ח אֵבָרִין דְּמַלְכָּא".

לְפִי שֶׁהַמִּצְוֹת הֵן פְּנִימִיּוּת רָצוֹן הָעֶלְיוֹן וְחֶפְצוֹ הָאֲמִיתִי, הַמְלוּבָּשׁ בְּכָל הָעוֹלָמוֹת הָעֶלְיוֹנִים וְתַחְתּוֹנִים לְהַחֲיוֹתָם, כִּי כָּל חַיּוּתָם וְשִׁפְעָם תְּלוּיִ בְּמַעֲשֵׂה הַמִּצְוֹת שֶׁל הַתַּחְתּוֹנִים, כַּנּוֹדָע. וְנִמְצָא שֶׁמַּעֲשֵׂה הַמִּצְוֹת וְקִיּוּמָן הוּא לְבוּשׁ הַפְּנִימִי לִפְנִימִית רָצוֹן הָעֶלְיוֹן, שֶׁמִּמַּעֲשֶׂה זֶה נִמְשָׁךְ אוֹר וְחַיּוּת רָצוֹן הָעֶלְיוֹן לְהִתְלַבֵּשׁ בָּעוֹלָמוֹת.

וְלָכֵן נִקְרָאִים "אֵבְרֵי דְמַלְכָּא", דֶּרֶךְ מָשָׁל; כְּמוֹ שֶׁאֵבְרֵי גּוּף הָאָדָם הֵם לְבוּשׁ לְנַפְשׁוֹ וּבְטֵלִים לְגַמְרֵי אֵלֶיהָ מִכֹּל וְכֹל, כִּי מִיָּד שֶׁעוֹלֶה בִּרְצוֹנוֹ שֶׁל אָדָם לְפַשׁוֹט יָדוֹ אוֹ רַגְלוֹ, הֵן נִשְׁמָעוֹת לִרְצוֹנוֹ תֵּכֶף וּמִיָּד בְּלִי שׁוּם צִוּוּי וַאֲמִירָה לָהֶן, וּבְלִי שׁוּם שְׁהִיָּיה כְּלָל, אֶלָּא כְּרֶגַע מַמָּשׁ כְּשֶׁעָלְתָה בִּרְצוֹנוֹ, כָּךְ דֶּרֶךְ מָשָׁל, הַחַיּוּת שֶׁל מַעֲשֵׂה הַמִּצְוֹת וְקִיּוּמָן, הוּא בָּטֵל לְגַמְרֵי לְגַבֵּי רָצוֹן הָעֶלְיוֹן הַמְלוּבָּשׁ בּוֹ, וְנַעֲשֶׂה לוֹ מַמָּשׁ כְּגוּף לִנְשָׁמָה.

וְכֵן הַלְּבוּשׁ הַחִיצוֹן שֶׁל נֶפֶשׁ הָאֱלֹהִית שֶׁבָּאָדָם הַמְקַיֵּם וְעוֹשֶׂה הַמִּצְוָה, שֶׁהוּא כֹּחַ וּבְחִינַת הַמַּעֲשֶׂה שֶׁלָּהּ, הוּא מִתְלַבֵּשׁ בַּחֲיוּת שֶׁל מַעֲשֵׂה הַמִּצְוָה, וְנַעֲשֶׂה גַּם כֵּן כְּגוּף לִנְשָׁמָה לָרָצוֹן הָעֶלְיוֹן וּבָטֵל אֵלָיו לְגַמְרֵי.

וְעַל כֵּן, גַּם אֵבְרֵי גּוּף הָאָדָם הַמְקַיְּמִים הַמִּצְוָה, שֶׁכֹּחַ וּבְחִינַת הַמַּעֲשֶׂה שֶׁל נֶפֶשׁ הָאֱלֹהִית מְלוּבָּשׁ בָּהֶם בִּשְׁעַת מַעֲשֵׂה וְקִיּוּם הַמִּצְוָה, הֵם נַעֲשׂוּ מֶרְכָּבָה מַמָּשׁ לָרָצוֹן הָעֶלְיוֹן, כְּגוֹן: הַיָּד הַמְחַלֶּקֶת צְדָקָה לַעֲנִיִּים, אוֹ עוֹשָׂה מִצְוָה אַחֶרֶת, וְרַגְלַיִם הַמְהַלְּכוֹת לִדְבַר מִצְוָה, וְכֵן הַפֶּה וְלָשׁוֹן שֶׁמְּדַבְּרִים דִּבְרֵי תוֹרָה, וְהַמּוֹחַ שֶׁמְּהַרְהֵר בְּדִבְרֵי תוֹרָה וְיִרְאַת שָׁמַיִם וּבְגִדוּלַּת ה' בָּרוּךְ־הוּא.

וְזֶהוּ שֶׁאָמְרוּ רַבּוֹתֵינוּ־זִכְרוֹנָם־לִבְרָכָה: "הָאָבוֹת הֵן הֵן הַמֶּרְכָּבָה", שֶׁכָּל אֵבְרֵיהֶם כּוּלָּם הָיוּ קְדוֹשִׁים וּמוּבְדָּלִים מֵעִנְיְנֵי עוֹלָם הַזֶּה, וְלֹא נַעֲשׂוּ מֶרְכָּבָה, רַק לָרָצוֹן הָעֶלְיוֹן לְבַדּוֹ כָּל יְמֵיהֶם:

אַךְ הַמַּחֲשָׁבָה וְהַהִרְהוּר בְּדִבְרֵי תוֹרָה שֶׁבַּמּוֹחַ, וְכֹחַ הַדִּבּוּר בְּדִבְרֵי תוֹרָה שֶׁבַּפֶּה, שֶׁהֵם לְבוּשִׁים הַפְּנִימִים שֶׁל נֶפֶשׁ הָאֱלֹהִית, וְכָל שֶׁכֵּן נֶפֶשׁ הָאֱלֹהִית עַצְמָהּ הַמְלוּבָּשֶׁת בָּהֶם, כּוּלָּם מְיוּחָדִים מַמָּשׁ בְּיִחוּד גָּמוּר בָּרָצוֹן הָעֶלְיוֹן, וְלֹא מֶרְכָּבָה לְבַד, כִּי רָצוֹן הָעֶלְיוֹן הוּא הוּא הַדִּבּוּר הֶלְכָה עַצְמָהּ שֶׁמְּהַרְהֵר וּמְדַבֵּר בָּהּ, שֶׁכָּל הֲלָכוֹת הֵן פְּרָטֵי הַמִּשְׁכּוֹת פְּנִימִיּוּת רָצוֹן הָעֶלְיוֹן עַצְמוֹ, שֶׁכָּךְ עָלָה בִּרְצוֹנוֹ יִתְבָּרַךְ, שֶׁדָּבָר זֶה מוּתָּר אוֹ כָּשֵׁר אוֹ פָּטוּר אוֹ זַכַּאי אוֹ לְחֹבָה; וְכֵן כָּל צִרּוּפֵי אוֹתִיּוֹת תּוֹרָה־נְבִיאִים־כְּתוּבִים הֵן הַמְשָׁכַת רְצוֹנוֹ וְחָכְמָתוֹ הַמְיוּחָדוֹת בְּאֵין־סוֹף בָּרוּךְ־הוּא בְּתַכְלִית הַיִּחוּד, שֶׁהוּא הַיּוֹדֵעַ וְהוּא הַמַּדָּע כּוּ'.

וְזֶהוּ שֶׁכָּתוּב דְּ"אוֹרַיְיתָא וְקוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא – כּוּלָּא חַד", וְלֹא "אֲבָרִין דְּמַלְכָּא" לְחוּד כְּפִיקוּדִין.

וּמַאַחַר שֶׁרָצוֹן הָעֶלְיוֹן הַמְיוּחָד בְּאֵין־סוֹף בָּרוּךְ־הוּא בְּתַכְלִית הַיִּחוּד, הוּא בְּגִילּוּי לְגַמְרֵי, וְלֹא בְּהֶסְתֵּר פָּנִים כְּלָל וּכְלָל, בַּנֶּפֶשׁ הָאֱלֹהִית וּלְבוּשֶׁיהָ הַפְּנִימִים, שֶׁהֵם מַחֲשַׁבְתָּהּ וְדִבּוּרָהּ, בְּאוֹתָהּ שָׁעָה שֶׁהָאָדָם עוֹסֵק בְּדִבְרֵי תוֹרָה, הֲרֵי גַּם הַנֶּפֶשׁ וּלְבוּשֶׁיהָ אֵלּוּ – מְיוּחָדִים מַמָּשׁ בְּאֵין־סוֹף בָּרוּךְ־הוּא בְּאוֹתָהּ שָׁעָה בְּתַכְלִית הַיִּחוּד, כְּיִחוּד דִּבּוּרוֹ וּמַחֲשַׁבְתּוֹ שֶׁל הַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא בְּמַהוּתוֹ וְעַצְמוּתוֹ כַּנִּזְכָּר לְעֵיל, כִּי אֵין שׁוּם דָּבָר נִפְרָד, כִּי אִם בְּהֶסְתֵּר פָּנִים כַּנִּזְכָּר לְעֵיל.

וְלֹא עוֹד, אֶלָּא שֶׁיִּחוּדָם הוּא בְּיֶתֶר שְׁאֵת וְיֶתֶר עֹז מִיִּחוּד אוֹר־אֵין־סוֹף בָּרוּךְ־הוּא בָּעוֹלָמוֹת עֶלְיוֹנִים, מֵאַחַר שֶׁרָצוֹן הָעֶלְיוֹן הוּא בְּגִילּוּי מַמָּשׁ בַּנֶּפֶשׁ וּלְבוּשֶׁיהָ הָעוֹסְקִים בַּתּוֹרָה, שֶׁהֲרֵי הוּא הוּא הַתּוֹרָה עַצְמָהּ, וְכָל הָעוֹלָמוֹת הָעֶלְיוֹנִים מְקַבְּלִים חִיּוּתָם מֵאוֹר וְחִיּוּת הַנִּמְשָׁךְ מֵהַתּוֹרָה, שֶׁהִיא רְצוֹנוֹ וְחָכְמָתוֹ יִתְבָּרַךְ, כִּדְכָתִיב: "כּוּלָּם בְּחָכְמָה עָשִׂיתָ", וְאִם כֵּן, הַחָכְמָה

– שֶׁהִיא הַתּוֹרָה – לְמַעְלָה מִכּוּלָּם, וְהִיא הִיא רְצוֹנוֹ יִתְבָּרֵךְ הַנִּקְרָא "סוֹבֵב כָּל עָלְמִין", שֶׁהִיא בְּחִינַת מַה שֶּׁאֵינוֹ יָכוֹל לְהִתְלַבֵּשׁ בְּתוֹךְ עָלְמִין, רַק מְחַיֶּה וּמֵאִיר לְמַעְלָה בִּבְחִינַת מַקִּיף, וְהִיא הִיא הַמִּתְלַבֶּשֶׁת בַּנֶּפֶשׁ וּלְבוּשֶׁיהָ בִּבְחִינַת גִּילּוּי מַמָּשׁ – כְּשֶׁעוֹסְקִים בְּדִבְרֵי תוֹרָה, "וְאַף־עַל־גַּב דְּאִיהוּ לָא חָזֵי כוּ'" [וּמִשּׁוּם הָכִי יָכוֹל לְסָבוֹל, מִשּׁוּם דְּלָא חָזֵי, מַה שֶּׁאֵין כֵּן בָּעֶלְיוֹנִים].

וּבָזֶה יוּבַן לָמָּה גָּדְלָה מְאֹד מַעֲלַת הָעֵסֶק בַּתּוֹרָה יוֹתֵר מִכָּל הַמִּצְוֹת, וַאֲפִילּוּ מִתְּפִלָּה – שֶׁהִיא יְחוּד עוֹלְמוֹת עֶלְיוֹנִים וְוַדַּאי דְּמֵי שֶׁאֵין תּוֹרָתוֹ אוּמָנוּתוֹ צָרִיךְ לְהַפְסִיק, הַיְינוּ מֵאַחַר דְּמַפְסִיק וּמְבַטֵּל בְּלָאו הָכֵי].

וּמִזֶּה יוּכַל הַמַּשְׂכִּיל לְהַמְשִׁיךְ עָלָיו יִרְאָה גְּדוֹלָה בְּעָסְקוֹ בַּתּוֹרָה, כְּשֶׁיִּתְבּוֹנֵן אֵיךְ שֶׁנַּפְשׁוֹ וּלְבוּשֶׁיהָ שֶׁבְּמוֹחוֹ וּבְפִיו, הֵם מְיוּחָדִים מַמָּשׁ בְּתַכְלִית הַיִּחוּד בָּרָצוֹן הָעֶלְיוֹן וְאוֹר־אֵין־סוֹף בָּרוּךְ־הוּא מַמָּשׁ הַמִּתְגַּלֶּה בָּהֶם, מַה שֶּׁכָּל הָעוֹלָמוֹת עֶלְיוֹנִים וְתַחְתּוֹנִים – כְּלָא חֲשִׁיבֵי קַמֵּיהּ וּכְאַיִן וְאֶפֶס מַמָּשׁ, עַד שֶׁאֵינוֹ מִתְלַבֵּשׁ בְּתוֹכָם מַמָּשׁ, אֶלָּא, סוֹבֵב כָּל עָלְמִין, בִּבְחִינַת מַקִּיף – לְהַחֲיוֹתָם עִיקַּר חִיּוּתָם, רַק אֵיזוֹ הֶאָרָה מִתְלַבֶּשֶׁת בְּתוֹכָם, מַה שֶּׁיְּכוֹלִים לִסְבוֹל, שֶׁלֹּא יִתְבַּטְּלוּ בִּמְצִיאוּת לְגַמְרֵי.

וְזֶהוּ שֶׁכָּתוּב: "וַיְצַוֵּנוּ ה' אֶת כָּל הַחֻקִּים הָאֵלֶּה לְיִרְאָה אֶת ה' וְגוֹ'" [וְעַל יִרְאָה גְּדוֹלָה זוֹ אָמְרוּ: "אִם אֵין חָכְמָה, אֵין יִרְאָה", וְהַתּוֹרָה נִקְרֵאת אֶצְלָהּ "תַּרְעָא לְדַרְתָּא", כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר בְּמָקוֹם אַחֵר], אֶלָּא, דְּלָאו כָּל מוֹחָא סָבִיל דָּא – יִרְאָה כָּזוֹ. אַף גַּם מַאן דְּלָא סָבִיל מוֹחוֹ כְּלָל יִרְאָה זוֹ, לֹא מִינָּהּ וְלֹא מִקְּצָתָהּ, מִפְּנֵי פְּחִיתוּת עֵרֶךְ נַפְשׁוֹ בְּשָׁרְשָׁהּ וּמְקוֹרָהּ – בְּמַדְרֵגוֹת תַּחְתּוֹנוֹת דְּעֶשֶׂר סְפִירוֹת דַּעֲשִׂיָּה, אֵין יִרְאָה זוֹ מְעַכֶּבֶת בּוֹ לְמַעֲשֶׂה, כְּמוֹ שֶׁיִּתְבָּאֵר לְקַמָּן:

פרק כד

וְ"זֶה לְעוּמַת זֶה", הֵן שֵׂס"ה מִצְוֹת לֹא תַעֲשֶׂה דְּאוֹרַיְיתָא וְכָל אִיסּוּרֵי דְּרַבָּנָן, מֵאַחַר שֶׁהֵן נֶגֶד רְצוֹנוֹ וְחָכְמָתוֹ יִתְבָּרֵךְ וְהֶפְקֵם מַמָּשׁ – הֵם נִפְרָדִים מִיּחוּדוֹ וְאַחְדּוּתוֹ יִתְבָּרֵךְ בְּתַכְלִית הַפֵּירוּד מַמָּשׁ, כְּמוֹ הַסִּטְרָא אָחֳרָא וְהַקְּלִיפָּה הַנִּקְרֵאת "עֲבוֹדָה זָרָה" וֵ"אלֹהִים אֲחֵרִים", מַחֲמַת הֶסְתֵּר פָּנִים שֶׁל רָצוֹן הָעֶלְיוֹן, כַּנִּזְכָּר לְעֵיל.

וְכֵן גִּ' לְבוּשֵׁי הַנֶּפֶשׁ שֶׁמִּקְלִיפַּת נוֹגַהּ שֶׁבְּיִשְׂרָאֵל, שֶׁהֵם מַחֲשָׁבָה דִּבּוּר וּמַעֲשֶׂה, הַמִּלּוּבָּשִׁים בְּשַׁסַ"ה לֹא תַעֲשֶׂה דְּאוֹרַיְיתָא וּדְרַבָּנָן, וְכֵן מַהוּת הַנֶּפֶשׁ עַצְמָהּ הַמִּלּוּבָּשֶׁת בִּלְבוּשֶׁיהָ, כּוּלָּם מְיוּחָדִים מַמָּשׁ בְּסִטְרָא אָחֳרָא וּקְלִיפָּה זוֹ, הַנִּקְרֵאת "עֲבוֹדָה זָרָה".

וְלֹא עוֹד, אֶלָּא שֶׁבְּטֵלִים וּטְפֵלִים אֵלֶיהָ, וּגְרוּעִים וּפְחוּתִים מִמֶּנָּה מְאֹד, כִּי הִיא, אֵינָהּ מִלּוּבָּשֶׁת בְּגוּף חוּמְרִי, וְיוֹדַעַת אֶת רִבּוֹנָהּ, וְאֵינָהּ מוֹרֶדֶת בּוֹ לִפְעוֹל פְּעוּלָתָהּ בְּמִשְׁלַחַת

מַלְאֲכֵי רָעִים שֶׁלָּהּ – שֶׁלֹּא בִּשְׁלִיחוּתוֹ שֶׁל מָקוֹם בָּרוּךְ־הוּא חַס וְשָׁלוֹם, וּכְמַאֲמַר בִּלְעָם: "לֹא אוּכַל לַעֲבוֹר אֶת פִּי ה' וְגוֹ'".

וְאַף שֶׁנִּקְרָא "עֲבוֹדָה זָרָה", הָא קָרוּ לֵיהּ "אֱלָהָא דֶּאֱלָהַיָּא", וְאֵינָם יְכוֹלִים לַעֲבוֹר כְּלָל עַל רְצוֹנוֹ יִתְבָּרַךְ, כִּי יוֹדְעִים וּמַשְׂגִּיחִים שֶׁהוּא חַיּוּתָם וְקִיּוּמָם, שֶׁיּוֹנְקִים מִבְּחִינַת "אֱחוֹרַיִּים דַּאֲחוֹרַיִּים" שֶׁל רָצוֹן הָעֶלְיוֹן בָּרוּךְ־הוּא הַמַּקִּיף עֲלֵיהֶם, אֶלָּא שֶׁיְּנִיקָתָם וְחַיּוּתָם שֶׁבְּתוֹכָם, הִיא בִּבְחִינַת גָּלוּת בְּתוֹכָם – לְהַחֲשִׁיב עַצְמָן אֱלֹהוּת, וַהֲרֵי זוֹ כְּפִירָה בְּאַחְדּוּתוֹ.

אֲבָל מִכָּל מָקוֹם, אֵינָן כּוֹפְרִים וְכַחֲשׁוּ בַּה' לְגַמְרֵי וְלוֹמַר לֹא הוּא, אֶלָּא דְּקָרוּ לֵיהּ "אֱלָהָא דֶּאֱלָהַיָּא", דְּהַיְינוּ – חַיּוּתָם וְקִיּוּמָם הַנִּמְשָׁךְ וְיוֹרֵד עֲלֵיהֶם מֵרְצוֹנוֹ יִתְבָּרַךְ, וְלָכֵן אֵינָן עוֹבְרִין רְצוֹנוֹ יִתְבָּרַךְ לְעוֹלָם.

וְאִם כֵּן, הָאָדָם הָעוֹבֵר עַל רְצוֹנוֹ יִתְבָּרַךְ, הוּא גְּרוּעַ וּפָחוּת הַרְבֵּה מְאֹד מֵהַסִּטְרָא אָחֳרָא וּקְלִיפָּה, הַנִּקְרֵאת "עֲבוֹדָה זָרָה" וֵ"אלֹהִים אֲחֵרִים", וְהוּא בְּתַכְלִית הַפֵּירוּד מִיְּחוּדוֹ וְאַחְדּוּתוֹ שֶׁל הַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא יוֹתֵר מִמָּנָה, וּכְאִלּוּ כּוֹפֵר בְּאַחְדּוּתוֹ יוֹתֵר מִמָּנָה חַס וְשָׁלוֹם.

וּכְמוֹ שֶׁכָּתוּב בְּעֵץ חַיִּים שַׁעַר מ"ב סוֹף פֶּרֶק ד', שֶׁהָרָע שֶׁבָּעוֹלָם הַזֶּה הַחוֹמְרִי, הוּא שִׁמְרֵי הַקְּלִיפּוֹת הַגַּסּוֹת כוּ', וְהוּא תַּכְלִית הַבֵּירוּר וְכוּ', וְלָכֵן כָּל מַעֲשֶׂה עוֹלָם הַזֶּה קָשִׁים וְרָעִים, וְהָרְשָׁעִים גּוֹבְרִים בּוֹ וְכוּ':

וְלָכֵן אָמְרוּ רַבּוֹתֵינוּ־זִכְרוֹנָם־לִבְרָכָה עַל פָּסוּק: "כִּי תִשְׂטֶה אִשְׁתּוֹ" – "אֵין אָדָם עוֹבֵר עֲבֵירָה וְכוּ'", דַּאֲפִילּוּ אִשָּׁה הַמְנָאֶפֶת שֶׁדַּעְתָּהּ קַלָּה, הָיְתָה מוֹשֶׁלֶת בְּרוּחַ תַּאֲוָתָהּ, לוּלֵי רוּחַ שְׁטוּת שֶׁבָּהּ – הַמְכַסֶּה וּמַסְתִּיר וּמַעֲלִים אֶת הָאַהֲבָה מְסוּתֶּרֶת שֶׁבְּנַפְשָׁהּ הָאֱלֹהִית, לְדָבְקָה בֶּאֱמוּנַת ה' וְיִחוּדוֹ וְאַחְדּוּתוֹ, וְלֹא לִיפְרֹד חַס וְשָׁלוֹם מֵאַחְדּוּתוֹ, אֲפִילּוּ נוֹטְלִים אֶת נַפְשָׁהּ מִמָּנָּה לַעֲבוֹד עֲבוֹדָה זָרָה חַס וְשָׁלוֹם, וַאֲפִילּוּ בְּהִשְׁתַּחֲוָאָה לְבַדָּהּ בְּלִי שׂוּם אֱמוּנָה בַּלֵּב כְּלָל, וְכָל שֶׁכֵּן לִכְבּוֹשׁ הַיֵּצֶר וְתַאֲוַת הַנִּיאוּף, שֶׁהֵם יְסוּרִים קַלִּים מִמֵּיתָה, ה' יִשְׁמְרֵנוּ.

וְהַהֶפְרֵשׁ שֶׁאָצְלָהּ בֵּין אִיסּוּר נִיאוּף לְאִיסּוּר הִשְׁתַּחֲוָאָה לַעֲבוֹדָה זָרָה, הוּא גַּם כֵּן רוּחַ שְׁטוּת דְּקְלִיפָּה הַמַּלְבֶּשֶׁת לַנֶּפֶשׁ הָאֱלֹהִית עַד בְּחִינַת חָכְמָה שֶׁבָּהּ, וְלֹא עַד בִּכְלָל, מִפְּנֵי אוֹר ה' הַמְלוּבָּשׁ בַּחָכְמָה, כַּנִּזְכָּר לְעֵיל.

אֲבָל בֶּאֱמֶת לַאֲמִיתּוֹ, אֲפִילּוּ עֲבֵירָה קַלָּה, הֲרֵי הָעוֹבְרָהּ עוֹבֵר עַל רָצוֹן הָעֶלְיוֹן בָּרוּךְ־הוּא, וְהוּא בְּתַכְלִית הַפֵּירוּד מִיְּחוּדוֹ וְאַחְדּוּתוֹ יִתְבָּרַךְ, יוֹתֵר מִסִּטְרָא אָחֳרָא וּקְלִיפָּה הַנִּקְרֵאת "אֱלֹהִים אֲחֵרִים" וַ"עֲבוֹדָה זָרָה" מַמָּשׁ, וְיוֹתֵר מִכָּל הַדְּבָרִים הַנִּשְׁפָּעִים מִמֶּנָּה בָּעוֹלָם הַזֶּה, שֶׁהֵם בְּהֵמוֹת טְמֵאוֹת וְחַיּוֹת וְעוֹפוֹת טְמֵאִים וּשְׁקָצִים וּרְמָשִׂים, וְכַמַּאֲמָר: "יַתּוּשׁ קָדְמָךְ", פֵּירוּשׁ, דְּאַף יַתּוּשׁ – שֶׁמַּכְנִיס וְאֵינוֹ מוֹצִיא, שֶׁהִיא קְלִיפָּה הַיּוֹתֵר תַּחְתּוֹנָה, וּרְחוֹקָה

מִבְּחִינַת הַקְּדוּשָּׁה הַמַּשְׁפַּעַת בְּתַכְלִית הָרִיחוּק – קוֹדֶמֶת לְאִישׁ הַחוֹטֵא, בְּהִשְׁתַּלְשְׁלוּת וִירִידַת הַחַיּוּת מֵרָצוֹן הָעֶלְיוֹן בָּרוּךְ־הוּא, וְכָל שֶׁכֵּן שְׁאָר בַּעֲלֵי חַיִּים הַטְּמֵאִים, וַאֲפִילוּ חַיּוֹת רָעוֹת, שֶׁכּוּלָּם – אֵינָם מִשָּׁנִים תַּפְקִידָם, וּפְקוּדָּתוֹ יִתְבָּרַךְ שְׁמָרָה רוּחָם, וְ"אַף־עַל־גַּב דְּאִיהוּ לָא חָזֵי כוּ'", וּכְמוֹ שֶׁכָּתוּב: "וּמוֹרַאֲכֶם וְחִתְּכֶם יִהְיֶה עַל כָּל חַיַּת הָאָרֶץ", וּכְפֵירוּשׁ רַבּוֹתֵינוּ־זִכְרוֹנָם־לִבְרָכָה, שֶׁ"אֵין חַיָּה רָעָה מוֹשֶׁלֶת בְּאָדָם אֶלָּא אִם כֵּן נִדְמֶה לָהּ כִּבְהֵמָה"; וְהַצַּדִּיקִים, שֶׁאֵין צֶלֶם אֱלֹהִים מִסְתַּלֵּק מֵעַל פְּנֵיהֶם – כָּל חַיּוֹת רָעוֹת אִתְכַּפְיָין קַמַּיְיהוּ, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב בְּזֹהַר גַּבֵּי דְּנִיֵּאל בְּגוֹב אֲרָיוֹת.

וְאִם כֵּן, הַחוֹטֵא וְעוֹבֵר רְצוֹנוֹ יִתְבָּרַךְ אֲפִילוּ בַּעֲבֵירָה קַלָּה, בְּשִׁעַת מַעֲשֶׂה – הוּא בְּתַכְלִית הָרִיחוּק מִקְּדוּשָּׁה הָעֶלְיוֹנָה, שֶׁהִיא יְחוּדוֹ וְאַחְדּוּתוֹ יִתְבָּרַךְ, יוֹתֵר מִכָּל בַּעֲלֵי חַיִּים הַטְּמֵאִים וּשְׁקָצִים וּרְמָשִׂים הַמּוּשְׁפָּעִים מִסִּטְרָא אָחֳרָא וּקְלִיפַּת עֲבוֹדָה זָרָה.

וּמַה שֶּׁפִּיקּוּחַ נֶפֶשׁ דּוֹחֶה שְׁאָר עֲבֵירוֹת, וְגַם "יַעֲבוֹר וְאַל יֵהָרֵג" הַיְינוּ, כְּפֵירוּשׁ חֲכָמֵינוּ־זִכְרוֹנָם־לִבְרָכָה: "אָמְרָה תוֹרָה, חַלֵּל עָלָיו שַׁבָּת אַחַת, כְּדֵי שֶׁיִּשְׁמוֹר שַׁבָּתוֹת הַרְבֵּה", וְלֹא מִשּׁוּם קַלּוּת הָעֲבֵירוֹת וְחוּמְרָן.

[תֵּדַע: – שֶׁהֲרֵי שַׁבָּת חֲמוּרָה וּשְׁקוּלָה כַּעֲבוֹדָה זָרָה לְעִנְיַן שְׁחִיטַת מוּמָר לְדָבָר אֶחָד – בְּיוֹרֶה דֵּעָה סִימָן ב', מַה שֶּׁאֵין כֵּן בְּמוּמָר לְגִילּוּי עֲרָיוֹת. וַאֲפִילוּ הָכִי, פִּיקּוּחַ נֶפֶשׁ דּוֹחֶה שַׁבָּת וְלֹא גִּילּוּי עֲרָיוֹת; אֶלָּא דִּגְזֵירַת הַכָּתוּב הוּא].

אֶלָּא שֶׁלְּאַחַר מַעֲשֶׂה הַחֵטְא, אִם הִיא מֵעֲבֵירוֹת שֶׁאֵין בָּהֶן כָּרֵת וּמִיתָה בִּידֵי שָׁמַיִם, שֶׁאֵין נַפְשׁוֹ הָאֱלֹהִית מֵתָה לְגַמְרֵי וְנִכְרֶתֶת מִשָּׁרְשָׁהּ בֵּאלֹהִים חַיִּים, רַק שֶׁנִּפְגַּם קְצָת דְּבֵיקוּתָהּ וַאֲחִיזָתָהּ בְּשָׁרְשָׁהּ בְּחֵטְא זֶה,

הגהה

וּלְפִי עֵרֶךְ וְחִלּוּקֵי בְּחִינוֹת הַפְּגַם בַּנֶּפֶשׁ וּבְשָׁרְשָׁהּ בָּעֶלְיוֹנִים, כָּךְ הֵם חִלּוּקֵי בְּחִינוֹת הַמֵּירוּק וְהָעוֹנֶשׁ בְּגֵיהִנֹּם אוֹ בָּעוֹלָם הַזֶּה, לְכָל עָוֹן וְחֵטְא עוֹנֶשׁ מְיוּחָד, לְמֵרַק וּלְהַעֲבִיר הַלְּכְלוּךְ וְהַפְּגַם. וְכֵן בְּחַיָּבֵי מִיתָה וְכָרֵת, אֵין פּוֹגְמִין כּוּלָּם בְּשָׁוֶה:

הֲרֵי גַּם נַפְשׁוֹ הַחַיּוּנִית הַבַּהֲמִית הַמְלוּבֶּשֶׁת בְּגוּפוֹ, וְכֵן גּוּפוֹ, חוֹזְרִים וְעוֹלִים מֵהַסִּטְרָא אָחֳרָא וּקְלִיפָּה זוֹ, וּמִתְקָרְבִים לִקְדוּשַׁת נֶפֶשׁ הָאֱלֹהִית הַמְלוּבֶּשֶׁת בָּהֶם, הַמַּאֲמִינָה בַּה' אֶחָד. וְגַם בְּשָׁעַת הַחֵטְא הָיְתָה בֶּאֱמֶנָה אִתּוֹ יִתְבָּרַךְ, רַק שֶׁהָיְתָה בִּבְחִינַת גָּלוּת מַמָּשׁ תּוֹךְ נֶפֶשׁ הַבַּהֲמִית מִסִּטְרָא אָחֳרָא, הַמַּחֲטִיאָה אֶת הַגּוּף וּמוֹרִידָתוֹ עִמָּהּ בְּעִמְקֵי שְׁאוֹל, לְמַטָּה מַטָּה, תַּחַת טוּמְאַת הַסִּטְרָא אָחֳרָא וּקְלִיפַּת עֲבוֹדָה זָרָה, ה' יִשְׁמְרֵנוּ.

וְאֵין לְךָ גְּלוּת גָּדוֹל מִזֶּה – "מֵאֶנְרָא רַמָּה כוּ'", וּכְמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר לְעֵיל, דְּשֹׁרֶשׁ וּמְקוֹר נַפְשׁוֹת כָּל בֵּית יִשְׂרָאֵל – הוּא מֵחָכְמָה עִילָּאָה, וְהוּא יִתְבָּרַךְ וְחָכְמָתוֹ אֶחָד וְכוּ'.

וְהוּא, כִּמְשַׁל הָאוֹחֵז בְּרֹאשׁוֹ שֶׁל מֶלֶךְ, וּמוֹרִידוֹ לְמַטָּה וְטוֹמֵן פָּנָיו בְּתוֹךְ בֵּית הַכִּסֵּא מָלֵא צוֹאָה, שֶׁאֵין לְךָ עֶלְבּוֹן גָּדוֹל מִזֶּה, אֲפִילוּ עוֹשֶׂה כֵּן לְפִי שָׁעָה; שֶׁהַקְּלִיפּוֹת וְסִטְרָא אָחֳרָא נִקְרָאוֹת "קִיא צוֹאָה", כַּנּוֹדָע:

פרק כה

וְזֶהוּ שֶׁכָּתוּב: "כִּי קָרוֹב אֵלֶיךָ הַדָּבָר מְאֹד וְגוֹ'", שֶׁבְּכָל עֵת וּבְכָל שָׁעָה, בְּיָדוֹ שֶׁל אָדָם וּבִרְשׁוּתוֹ הוּא – לְהַעֲבִיר רוּחַ שְׁטוּת וְהַשִּׁכְחָה מִקִּרְבּוֹ, וְלִזְכּוֹר וּלְעוֹרֵר אַהֲבָתוֹ לַה' אֶחָד, הַמְסוּתֶּרֶת בְּוַדַּאי בִּלְבָבוֹ בְּלִי שׁוּם סָפֵק.

וְזֶהוּ שֶׁכָּתוּב: "וּבִלְבָבְךָ". וְנִכְלָל בָּהּ גַּם דְּחִילוּ, דְּהַיְינוּ, שֶׁלֹּא לִיפָּרֵד בְּשׁוּם אוֹפֶן מִיְּחוּדוֹ וְאַחְדּוּתוֹ יִתְבָּרַךְ, אֲפִילוּ בִּמְסִירַת נֶפֶשׁ מַמָּשׁ, בְּלִי שׁוּם טַעַם וְשֵׂכֶל מוּשָׂג, אֶלָּא בְּטָבַע אֱלֹהִי.

וְכָל שֶׁכֵּן בִּשְׁבִירַת הַתַּאֲווֹת, הַקַּלָּה מִיסוּרֵי מִיתָה, שֶׁקָּרוֹב אֵלָיו הַדָּבָר יוֹתֵר לִכְבּוֹשׁ הַיֵּצֶר, הֵן בִּבְחִינַת "סוּר מֵרָע", אֲפִילוּ מֵעֲבֵירָה קַלָּה שֶׁל דִּבְרֵי סוֹפְרִים, שֶׁלֹּא לַעֲבוֹר עַל רְצוֹנוֹ יִתְבָּרַךְ, מֵאַחַר שֶׁנִּפְרָד בָּהּ מִיְּחוּדוֹ וְאַחְדּוּתוֹ, כְּמוֹ בַּעֲבוֹדָה זָרָה מַמָּשׁ, בִּשְׁעַת מַעֲשֶׂה. וַהֲרֵי גַּם בַּעֲבוֹדָה זָרָה יָכוֹל לַעֲשׂוֹת תְּשׁוּבָה אַחַר כָּךְ.

[וְאַף שֶׁ"הָאוֹמֵר אֶחֱטָא וְאָשׁוּב – אֵין מַסְפִּיקִין כּוּ'", הַיְינוּ, שֶׁאֵין מַחֲזִיקִים יָדוֹ לִהְיוֹת לוֹ שְׁעַת הַכּוֹשֶׁר לַעֲשׂוֹת תְּשׁוּבָה, אֲבָל אִם דְּחַק הַשָּׁעָה וְעָשָׂה תְּשׁוּבָה – אֵין לְךָ דָּבָר שֶׁעוֹמֵד בִּפְנֵי הַתְּשׁוּבָה.]

וְאַף־עַל־פִּי־כֵן, כָּל אִישׁ יִשְׂרָאֵל מוּכָן וּמְזוּמָן לִמְסוֹר נַפְשׁוֹ עַל קִדּוּשַׁת ה', שֶׁלֹּא לְהִשְׁתַּחֲווֹת לַעֲבוֹדָה זָרָה אֲפִילוּ לְפִי שָׁעָה וְלַעֲשׂוֹת תְּשׁוּבָה אַחַר כָּךְ, וְהַיְינוּ, מִפְּנֵי אוֹר ה' הַמְלוּבָּשׁ בְּנַפְשָׁם כַּנִּזְכָּר לְעֵיל, שֶׁאֵינוֹ בִּבְחִינַת זְמַן וְשָׁעָה כְּלָל, אֶלָּא לְמַעְלָה מֵהַזְּמַן, וְשַׁלִּיט וּמוֹשֵׁל עָלָיו, כַּנּוֹדָע.

וְהֵן בִּבְחִינַת "וַעֲשֵׂה טוֹב", לְהִתְגַּבֵּר כָּאֲרִי בִּגְבוּרָה וְאוֹמֶץ הַלֵּב, נֶגֶד הַיֵּצֶר הַמַּכְבִּיד אֶת גּוּפוֹ וּמַפִּיל עָלָיו עַצְלָה, מִבְּחִינַת יְסוֹד הֶעָפָר שֶׁבַּנֶּפֶשׁ הַבַּהֲמִית, מִלְּהַטְרִיחַ גּוּפוֹ בִּזְרִיזוּת בְּכָל מִינֵי טוֹרַח וַעֲבוֹדַת מַשָּׂא בַּעֲבוֹדַת ה' שֶׁיֵּשׁ בָּהּ טוֹרַח וְעָמָל, כְּגוֹן: לַעֲמוֹל בַּתּוֹרָה בְּעִיּוּן וּבַפֶּה – לָא פָּסִיק פּוּמֵיהּ מִגֵּירְסָא, וּכְמַאֲמַר רַבּוֹתֵינוּ־זִכְרוֹנָם־לִבְרָכָה: "לְעוֹלָם יְשִׁים אָדָם עַצְמוֹ עַל דִּבְרֵי תוֹרָה כְּשׁוֹר לְעוֹל וְכַחֲמוֹר לְמַשְׂאוֹי", וְכֵן לִתְפִלָּה בְּכַוָּנָה – בְּכָל כֹּחוֹ מַמָּשׁ, וְכֵן בַּעֲבוֹדַת ה' שֶׁהִיא בְּדָבָר שֶׁבִּמְמוֹן, כְּמוֹ עֲבוֹדַת הַצְּדָקָה;

וְכֵיוֹצֵא בְּאֵלּוּ מִמִּלְחֲמוֹת הַיֵּצֶר וְתַחְבּוּלוֹתָיו, לְקָרֵר נֶפֶשׁ הָאָדָם שֶׁלֹּא לְהַפְקִיר מָמוֹנוֹ וּבְרִיאוּת גּוּפוֹ, שֶׁלַּעֲמוֹד נֶגְדּוֹ וּלְכָבְשׁוֹ, קָרוֹב מְאֹד אֶל הָאָדָם, כְּשֶׁיֵּשִׁים אֶל לִבּוֹ, שֶׁלְּנַצֵּחַ הַיֵּצֶר בְּכָל זֶה, וְיוֹתֵר מִזֶּה, וְלַעֲשׂוֹת הֶפְכּוֹ מַמָּשׁ – קַל מְאֹד מִיסוּרֵי מִיתָה, ה' יִשְׁמְרֵנוּ,

וְיסוֹרֵי מִיתָה, ה' יִשְׁמְרֵנוּ, הָיָה מְקַבֵּל בְּאַהֲבָה וּבְרָצוֹן – שֶׁלֹּא לִיפָּרֵד מִיִּחוּדוֹ וְאַחְדּוּתוֹ יִתְבָּרַךְ אֲפִילוּ לְפִי שָׁעָה, לְהִשְׁתַּחֲוֹת לַעֲבוֹדָה זָרָה חַס וְשָׁלוֹם.

וְכָל שֶׁכֵּן שֶׁיֵּשׁ לוֹ לְקַבֵּל בְּאַהֲבָה וּבְרָצוֹן – כְּדֵי לְדָבְקָה בוֹ לְעוֹלָם וָעֶד. דְּהַיְינוּ, כְּשֶׁיַּעֲשֶׂה רְצוֹנוֹ יִתְבָּרַךְ בַּעֲבוֹדָה זוֹ, יִתְגַּלֶּה בָּהּ פְּנִימִית רָצוֹן הָעֶלְיוֹן בִּבְחִינַת פָּנִים וְגִילּוּי רַב וְלֹא בְּהֶסְתֵּר כְּלָל. וּכְשֶׁאֵין שׂוּם הֶסְתֵּר פָּנִים בָּרָצוֹן הָעֶלְיוֹן, אֲזַי – אֵין דָּבָר נִפְרָד כְּלָל וּכְלָל לִהְיוֹת יֵשׁ וְדָבָר בִּפְנֵי עַצְמוֹ.

וְלָזֹאת, תִּהְיֶינָה נַפְשׁוֹ הָאֱלֹהִית וְהַחִיּוּנִית וּלְבוּשֵׁיהֶן כּוּלָּן, מְיוּחָדוֹת בְּתַכְלִית הַיִּחוּד בָּרָצוֹן הָעֶלְיוֹן וְאוֹר אֵין־סוֹף בָּרוּךְ־הוּא, כַּנִּזְכָּר לְעֵיל.

וְיִחוּד זֶה לְמַעְלָה – הוּא נִצְחִי לְעוֹלָם וָעֶד, כִּי הוּא יִתְבָּרַךְ וּרְצוֹנוֹ לְמַעְלָה מֵהַזְּמַן. וְכֵן, גִּילּוּי רְצוֹנוֹ שֶׁבְּדִבּוּרוֹ, שֶׁהִיא הַתּוֹרָה, הוּא נִצְחִי, וּכְמוֹ שֶׁכָּתוּב: "וּדְבַר אֱלֹהֵינוּ יָקוּם לְעוֹלָם", "וּדְבָרָיו חַיִּים וְקַיָּימִים כּוּ'", "וְלֹא יַחֲלִיף וְלֹא יָמִיר דָּתוֹ לְעוֹלָמִים כּוּ'".

אֶלָּא שֶׁלְּמַטָּה, הוּא תַּחַת הַזְּמַן וּבְאוֹתָהּ שָׁעָה לְבַדָּהּ שֶׁעוֹסֵק בָּהּ בַּתּוֹרָה אוֹ בְּמִצְוָה, כִּי אַחֵר כָּךְ, אִם עוֹסֵק בְּדָבָר אַחֵר – נִפְרָד מֵהַיִּחוּד הָעֶלְיוֹן לְמַטָּה, [וְהַיְינוּ, כְּשֶׁעוֹסֵק בִּדְבָרִים בְּטֵלִים לְגַמְרֵי, שֶׁאֵין בָּהֶם צוֹרֶךְ כְּלָל לַעֲבוֹדַת ה'.]

וְאַף־עַל־פִּי־כֵן, כְּשֶׁחוֹזֵר וְשָׁב לַעֲבוֹדַת ה' אַחַר כָּךְ, לְתוֹרָה וְלִתְפִלָּה, וּמְבַקֵּשׁ מְחִילָה מֵה' עַל שֶׁהָיָה אֶפְשָׁר לוֹ לַעֲסוֹק אָז בַּתּוֹרָה וְלֹא עָסַק, ה' יִסְלַח לוֹ, כְּמַאֲמַר רַבּוֹתֵינוּ־זִכְרוֹנָם־לִבְרָכָה: "עָבַר עַל מִצְוֹת עֲשֵׂה וְשָׁב לֹא זָז מִשָּׁם עַד שֶׁמּוֹחֲלִין לוֹ".

וְלָזֶה, תִּקְּנוּ בִּרְכַּת "סְלַח לָנוּ" שָׁלֹשׁ פְּעָמִים בְּכָל יוֹם – עַל עָוֹן בִּיטּוּל תּוֹרָה, שֶׁאֵין אָדָם נִיצוֹל מִמֶּנּוּ בְּכָל יוֹם; וּכְמוֹ הַתָּמִיד – שֶׁהָיָה מְכַפֵּר עַל מִצְוֹת עֲשֵׂה.

וְאֵין זֶה "אֶחֱטָא וְאָשׁוּב", אֶלָּא אִם כֵּן, שֶׁבִּשְׁעַת הַחֵטְא מַמָּשׁ, הוּא סוֹמֵךְ עַל הַתְּשׁוּבָה וּלְכָךְ חוֹטֵא, כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר בְּמָקוֹם אַחֵר:

וּבָזֶה יוּבַן, לְמָה צִוָּה מֹשֶׁה רַבֵּינוּ עָלָיו הַשָּׁלוֹם, בְּמִשְׁנֵה תוֹרָה, לַדּוֹר שֶׁנִּכְנְסוּ לָאָרֶץ, לִקְרוֹת קְרִיאַת שְׁמַע פַּעֲמַיִם בְּכָל יוֹם, לְקַבֵּל עָלָיו מַלְכוּת שָׁמַיִם בִּמְסִירַת נֶפֶשׁ, וַהֲלֹא הִבְטִיחַ לָהֶם: "פַּחְדְּכֶם וּמוֹרַאֲכֶם יִתֵּן ה' וְגוֹ'"; אֶלָּא, מִשּׁוּם שֶׁקִּיּוּם הַתּוֹרָה וּמִצְוֹתֶיהָ, תְּלוּיִ בָּזֶה שֶׁיִּזְכּוֹר תָּמִיד עִנְיַן מְסִירַת נַפְשׁוֹ לַה' עַל יְחוּדוֹ, שֶׁיִּהְיֶה קָבוּעַ בְּלִבּוֹ תָּמִיד מַמָּשׁ, יוֹמָם וָלַיְלָה לֹא יָמִישׁ מִזִּכְרוֹנוֹ, כִּי, בָּזֶה יוּכַל לַעֲמוֹד נֶגֶד יִצְרוֹ לְנַצְּחוֹ תָּמִיד בְּכָל עֵת וּבְכָל שָׁעָה, – כַּנִּזְכָּר לְעֵיל:

פרק כו

בָּרֵם, כְּגוֹן דְּא צָרִיךְ לְאוֹדוֹעֵי כְּלָל גָּדוֹל: כִּי כְּמוֹ שֶׁנִּצְחוֹן לְנַצֵּחַ דָּבָר גַּשְׁמִי, כְּגוֹן: שְׁנֵי אֲנָשִׁים הַמִּתְאַבְּקִים זֶה עִם זֶה לְהַפִּיל זֶה אֶת זֶה, הִנֵּה, אִם הָאֶחָד הוּא בְּעַצְלוּת וּכְבֵדוּת – יְנוּצַח

בְּקַל וְיָפוֹל גַּם אִם הוּא גִּבּוֹר יוֹתֵר מֵחֲבֵירוֹ, כָּכָה מַמָּשׁ בְּנִצְחוֹן הַיֵּצֶר, אִי אֶפְשָׁר לְנַצָּחוֹ בְּעַצְלוּת וּכְבֵדוּת – הַנִּמְשָׁכוֹת מֵעַצְבוּת וְטִמְטוּם הַלֵּב כָּאֶבֶן, כִּי אִם, בִּזְרִיזוּת – הַנִּמְשֶׁכֶת מִשִּׂמְחָה וּפִתְיחַת הַלֵּב, וְטָהֳרָתוֹ מִכָּל נִדְנוּד דְּאָגָה וְעֶצֶב בָּעוֹלָם.

וּמַה שֶּׁכָּתוּב: "בְּכָל עֶצֶב יִהְיֶה מוֹתָר", פֵּירוּשׁ, שֶׁיִּהְיֶה אֵיזֶה יִתְרוֹן וּמַעֲלָה מִזֶּה, הִנֵּה אַדְרַבָּה, מִלְּשׁוֹן זֶה מַשְׁמַע, שֶׁהָעֶצֶב מִצַּד עַצְמוֹ אֵין בּוֹ מַעֲלָה, רַק, שֶׁיָּגִיעַ וְיָבֹא מִמֶּנּוּ אֵיזֶה יִתְרוֹן, וְהַיְינוּ – הַשִּׂמְחָה הָאֱמִיתִית בַּה' אֱלֹהָיו, הַבָּאָה אַחַר הָעֶצֶב הָאֱמִיתִי לְעִתִּים מְזוּמָנִים עַל עָוֹנוֹתָיו בְּמַר נַפְשׁוֹ וְלֵב נִשְׁבָּר, שֶׁעַל יְדֵי זֶה, נִשְׁבָּרָה רוּחַ הַטּוּמְאָה וְסִטְרָא אָחֳרָא וּמְחִיצָה שֶׁל בַּרְזֶל הַמַּפְסֶקֶת בֵּינוֹ לְאָבִיו שֶׁבַּשָּׁמַיִם, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב בַּזֹּהַר עַל פָּסוּק: "רוּחַ נִשְׁבָּרָה, לֵב נִשְׁבָּר וְגוֹ'", וְאָז יְקוּיִם בּוֹ רִישָׁיהּ דִּקְרָא: "תַּשְׁמִיעֵנִי שָׂשׂוֹן וְשִׂמְחָה וְגוֹ', הָשִׁיבָה לִי שְׂשׂוֹן יִשְׁעֶךָ, וְרוּחַ נְדִיבָה וְגוֹ'".

וְזֶהוּ טַעַם הַפְּשׁוּט לְתִיקוּן הָאֲרִ"י זְכרוֹנוֹ לִבְרָכָה, לוֹמַר מִזְמוֹר זֶה אַחַר תִּיקוּן חֲצוֹת קוֹדֶם הַלִּימוּד – כְּדֵי לִלְמוֹד בְּשִׂמְחָה אֱמִיתִית בַּה' הַבָּאָה אַחַר הָעֶצֶב; שֶׁיֵּשׁ לְשַׂמְּחָה זוֹ יִתְרוֹן, כְּיִתְרוֹן הָאוֹר הַבָּא מִן הַחֹשֶׁךְ דַּוְקָא, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב בַּזֹּהַר עַל פָּסוּק: "וְרָאִיתִי שֶׁיֵּשׁ יִתְרוֹן לַחָכְמָה מִן הַסִּכְלוּת כִּיתְרוֹן הָאוֹר כוּ'", עַיֵּין שָׁם, וְדֵי לַמֵּבִין.

וּמִקְרָא מָלֵא דִּבֶּר הַכָּתוּב: "תַּחַת אֲשֶׁר לֹא עָבַדְתָּ אֶת ה' אֱלֹהֶיךָ בְּשִׂמְחָה וְגוֹ'", וְנוֹדָע לַכֹּל פֵּירוּשׁ הָאֲרִ"י זְכרוֹנוֹ לִבְרָכָה עַל פָּסוּק זֶה:

וְהִנֵּה, עֵצָה הַיְעוּצָה לְטַהֵר לִבּוֹ מִכָּל עֶצֶב וְנִדְנוּד דְּאָגָה מִמִּילֵי דְעָלְמָא, וַאֲפִילוּ בָּנֵי חַיֵּי וּמְזוֹנֵי, מוּדַעַת זֹאת לַכֹּל מַאֲמַר רַבּוֹתֵינוּ־זִכְרוֹנָם־לִבְרָכָה: "כְּשֵׁם שֶׁמְּבָרֵךְ עַל הַטּוֹבָה כוּ'", וּפֵירְשׁוּ בַּגְּמָרָא: "לְקַבּוּלֵי בְּשִׂמְחָה", כְּמוֹ שִׂמְחַת הַטּוֹבָה הַנִּגְלֵית וְנִרְאֵית, כִּי "גַּם זוֹ – לְטוֹבָה", רַק שֶׁאֵינָהּ נִגְלֵית וְנִרְאֵית לְעֵינֵי בָשָׂר, כִּי, הִיא מֵ"עָלְמָא דְּאִתְכַּסְיָא" שֶׁלְּמַעְלָה מֵ"עָלְמָא דְּאִתְגַּלְיָא", שֶׁהוּא – ו"ה מִשֵּׁם הַוָיַ"ה בָּרוּךְ־הוּא, וְ"עָלְמָא דְּאִתְכַּסְיָא" – הוּא י"ה, וְזֶהוּ שֶׁכָּתוּב: "אַשְׁרֵי הָגֶבֶר אֲשֶׁר תְּיַסְּרֶנּוּ יָ"הּ וְגוֹ'".

וְלָכֵן אָמְרוּ רַבּוֹתֵינוּ־זִכְרוֹנָם־לִבְרָכָה, כִּי "הַשִּׂמֵחִים בְּיִסּוּרִים – עֲלֵיהֶם הַכָּתוּב אוֹמֵר: וְאוֹהֲבָיו כְּצֵאת הַשֶּׁמֶשׁ בִּגְבוּרָתוֹ", כִּי, הַשִּׂמְחָה הִיא מֵאַהֲבָתוֹ קְרֻבַת ה' יוֹתֵר מִכָּל חַיֵּי הָעוֹלָם הַזֶּה, כְּדִכְתִיב: "כִּי טוֹב חַסְדְּךָ מֵחַיִּים וְגוֹ'", וְקִרְבַת ה' – הִיא בְּיֶתֶר שְׂאֵת וּמַעֲלָה לְאֵין קֵץ בְּ"עָלְמָא דְּאִתְכַּסְיָא", כִּי "שָׁם חֶבְיוֹן עוּזּוֹ" וְ"יוֹשֵׁב בְּסֵתֶר עֶלְיוֹן", וְעַל כֵּן זוֹכֶה לְ"צֵאת הַשֶּׁמֶשׁ בִּגְבוּרָתוֹ" לָעֲתִיד לָבֹא, שֶׁהִיא יְצִיאַת חַמָּה מְנַרְתֵּקָהּ, שֶׁהִיא מְכוּסָּה בּוֹ בָּעוֹלָם הַזֶּה, וְלָעֲתִיד – תִּתְנַגֶּלֶה מִכְּסוּיָהּ, דְּהַיְינוּ, שֶׁאָז יִתְנַגֶּלֶה עָלְמָא דְּאִתְכַּסְיָא, וְיִזְרַח וְיָאִיר בְּגִילּוּי רַב וְעָצוּם לְכָל הַחוֹסִים בּוֹ בָּעוֹלָם הַזֶּה וּמִסְתּוֹפְפִים בְּצִלּוֹ, צֵל הַחָכְמָה, שֶׁהוּא בְּחִינַת צֵל וְלֹא אוֹרָה וְטוֹבָה נִרְאֵית, וְדֵי לַמֵּבִין:

אַךְ הָעֲבוֹדוֹת מִמִּילֵי דִשְׁמַיָּא צָרִיךְ לְשִׁית עֲצוֹת בְּנַפְשׁוֹ לִיפָּטֵר מִמֶּנָּה, אֵין צָרִיךְ לוֹמַר בִּשְׁעַת עֲבוֹדָה, שֶׁצָּרִיךְ לַעֲבוֹד ה' בְּשִׂמְחָה וּבְטוּב לֵבָב, אֶלָּא אֲפִילּוּ מִי שֶׁהוּא בַּעַל עֲסָקִים וְדֶרֶךְ אֶרֶץ, אִם נוֹפֵל לוֹ עֶצֶב וּדְאָגָה מִמִּילֵי דִשְׁמַיָּא בִּשְׁעַת עֲסָקָיו, בְּיָדוּעַ שֶׁהוּא תַּחְבּוּלַת הַיֵּצֶר – כְּדֵי לְהַפִּילוֹ אַחַר כָּךְ בְּתַאֲוֹוֹת חַס וְשָׁלוֹם, כַּנּוֹדָע, שֶׁאִם לֹא כֵן, מֵאַיִן בָּאָה לוֹ עַצְבוּת אֲמִיתִּית מֵחֲמַת אַהֲבַת ה' אוֹ יִרְאָתוֹ, בְּאֶמְצַע עֲסָקָיו.

וְהִנֵּה, בֵּין שֶׁנִּפְלָה לוֹ הָעַצְבוּת בִּשְׁעַת עֲבוֹדָה בְּתַלְמוּד תּוֹרָה אוֹ בִּתְפִלָּה, וּבֵין שֶׁנִּפְלָה לוֹ שֶׁלֹּא בִּשְׁעַת עֲבוֹדָה, זֹאת יָשִׂים אֶל לִבּוֹ: כִּי אֵין הַזְמַן גְּרָמָא כְּעֵת לְעַצְבוּת אֲמִיתִּית, אֲפִילּוּ לְדַאֲגַת עֲוֹנוֹת חֲמוּרִים חַס וְשָׁלוֹם, רַק לְזֹאת צָרִיךְ קְבִיעוּת עִתִּים וּשְׁעַת הַכּוֹשֶׁר בְּיִשּׁוּב הַדַּעַת, לְהִתְבּוֹנֵן בִּגְדוּלַּת ה' אֲשֶׁר חָטָא לוֹ, כְּדֵי שֶׁעַל יְדֵי זֶה יִהְיֶה לִבּוֹ נִשְׁבָּר בֶּאֱמֶת בְּמְרִירוּת אֲמִיתִּית.

וְכִמְבוֹאָר עֵת זוֹ בְּמָקוֹם אַחֵר. וְשָׁם נִתְבָּאֵר גַּם כֵּן, כִּי מִיָּד אַחַר שֶׁנִּשְׁבַּר לִבּוֹ בְּעִתִּים קְבוּעִים הָהֵם, אָז יָסִיר הָעֶצֶב מִלִּבּוֹ לְגַמְרֵי, וְיֵאָמֵין אֱמוּנָה שְׁלֵימָה כִּי ה' הֶעֱבִיר חַטָּאתוֹ "וְרַב לְסִלּוֹחַ". וְזוֹ הִיא הַשִּׂמְחָה הָאֲמִיתִּית בַּה' הַבָּאָה אַחַר הָעֶצֶב, כַּנִּזְכָּר לְעֵיל:

פרק כז

וְאִם הָעַצְבוּת אֵינָהּ מִדַּאֲגַת עֲוֹנוֹת, אֶלָּא מֵהַרְהוּרִים רָעִים וְתַאֲוֹוֹת רָעוֹת שֶׁנּוֹפְלוֹת בְּמַחֲשַׁבְתּוֹ. הִנֵּה אִם נוֹפְלוֹת לוֹ שֶׁלֹּא בִּשְׁעַת הָעֲבוֹדָה, אֶלָּא בְּעֵת עִסְקוֹ בַּעֲסָקָיו וְדֶרֶךְ אֶרֶץ וּכְהַאי גַּוְונָא, אַדְרַבָּה! יֵשׁ לוֹ לִשְׂמוֹחַ בְּחֶלְקוֹ, שֶׁאַף שֶׁנּוֹפְלוֹת לוֹ בְּמַחֲשַׁבְתּוֹ – הוּא מַסִּיחַ דַּעְתּוֹ מֵהֶן, לְקַיֵּים מַה שֶּׁנֶּאֱמַר: "וְלֹא תָתוּרוּ אַחֲרֵי לְבַבְכֶם וְאַחֲרֵי עֵינֵיכֶם אֲשֶׁר אַתֶּם זוֹנִים אַחֲרֵיהֶם".

וְאֵין הַכָּתוּב מְדַבֵּר בְּצַדִּיקִים לְקָרְאָם "זוֹנִים" חַס וְשָׁלוֹם, אֶלָּא בְּבֵינוֹנִים כַּיּוֹצֵא בּוֹ, שֶׁנּוֹפְלִים לוֹ הִרְהוּרֵי נִיאוּף בְּמַחֲשַׁבְתּוֹ, בֵּין בְּהֶיתֵּר כוּ', וּכְשֶׁמַּסִּיחַ דַּעְתּוֹ – מְקַיֵּים לָאו זֶה, וְאָמְרוּ רַבּוֹתֵינוּ־זִכְרוֹנָם־לִבְרָכָה: "יָשַׁב וְלֹא עָבַר עֲבֵירָה – נוֹתְנִים לוֹ שָׂכָר כְּאִלּוּ עָשָׂה מִצְוָה", וְעַל כֵּן צָרִיךְ לִשְׂמוֹחַ בְּקִיּוּם הַלָּאו, כְּמוֹ בְּקִיּוּם מִצְוַת עֲשֵׂה מַמָּשׁ.

וְאַדְרַבָּה, הָעַצְבוּת הִיא מְגַסּוּת הָרוּחַ, שֶׁאֵינוֹ מַכִּיר מְקוֹמוֹ, וְעַל כֵּן יֵרֵע לִבּוֹ עַל שֶׁאֵינוֹ בְּמַדְרֵגַת צַדִּיק, שֶׁלְּצַדִּיקִים בְּוַדַּאי אֵין נוֹפְלִים לָהֶם הִרְהוּרֵי שְׂטוּת כְּאֵלּוּ, כִּי אִילּוּ הָיָה מַכִּיר מְקוֹמוֹ, שֶׁהוּא רָחוֹק מְאֹד מִמַּדְרֵגַת צַדִּיק, וְהַלְוַאי הָיָה בֵּינוֹנִי וְלֹא רָשָׁע כָּל יָמָיו, אֲפִילּוּ שָׁעָה אַחַת, הֲרֵי זֹאת הִיא מִדַּת הַבֵּינוֹנִים וַעֲבוֹדָתָם – לִכְבּוֹשׁ הַיֵּצֶר וְהַהִרְהוּר הָעוֹלֶה מֵהַלֵּב לַמּוֹחַ, וּלְהַסִּיחַ דַּעְתּוֹ לְגַמְרֵי מִמֶּנּוּ, וְלִדְחוֹתוֹ בְּשִׁתֵּי יָדַיִם, כַּנִּזְכָּר לְעֵיל.

וּבְכָל דְּחִיָּה וּדְחִיָּה שֶׁמַּדְחֶהוּ מִמַּחֲשַׁבְתּוֹ, אִתְכַּפְיָא סִטְרָא אָחֳרָא לְתַתָּא, וּבְאִתְעָרוּתָא דִלְתַתָּא – אִתְעָרוּתָא דִלְעֵילָּא, וְאִתְכַּפְיָא סִטְרָא אָחֳרָא דִלְעֵילָּא הַמַּגְבִּיהַּ עַצְמָהּ כַּנֶּשֶׁר, לְקַיֵּים מַה שֶּׁנֶּאֱמַר: "אִם תַּגְבִּיהַּ כַּנֶּשֶׁר וְגוֹ' מִשָּׁם אוֹרִידֶךָּ, נְאֻם ה'".

וּכְמוֹ שֶׁהַפִּלִיג בַּזֹּהַר פָּרָשַׁת תְּרוּמָה [דַּף קכח], בְּגוֹדֶל נַחַת רוּחַ לְפָנָיו יִתְבָּרֵךְ כַּד אִתְכַּפְיָא סִטְרָא אָחֳרָא לְתַתָּא, דְּאִסְתַּלַּק יְקָרָא דְקוּדְשָׁא־בְּרִיךְ־הוּא לְעֵילָּא עַל כּוּלָּא, יָתִיר מִשְּׁבָחָא אָחֳרָא, וְאִסְתַּלְקוּתָא דָא יַתִּיר מִכּוּלָּא וְכוּ'.

וְלָכֵן, אַל יִפּוֹל לֵב אָדָם עָלָיו, וְלֹא יֵרַע לִבּוֹ מְאֹד, גַּם אִם יִהְיֶה כֵּן כָּל יָמָיו בְּמִלְחָמָה זוֹ, כִּי אוּלַי לְכָךְ נִבְרָא, וְזֹאת עֲבוֹדָתוֹ לְאַכְפְיָא לְסִטְרָא אָחֳרָא תָּמִיד.

וְעַל זֶה אָמַר אִיּוֹב: "בָּרְאָתָ רְשָׁעִים"; וְלֹא שֶׁיִּהְיוּ רְשָׁעִים בֶּאֱמֶת חַס וְשָׁלוֹם, אֶלָּא שֶׁיַּגִּיעַ אֲלֵיהֶם כְּמַעֲשֶׂה הָרְשָׁעִים בְּמַחֲשַׁבְתָּם וְהִרְהוּרָם לְבַד, וְהֵם יִהְיוּ נִלְחָמִים תָּמִיד לְהַסִּיחַ דַּעְתָּם מֵהֶם, כְּדֵי לְאַכְפְיָא לְסִטְרָא אָחֳרָא, וְלֹא יוּכְלוּ לְבַטְּלָהּ מִכֹּל וָכֹל, כִּי זֶה נַעֲשָׂה עַל יְדֵי צַדִּיקִים.

וּשְׁנֵי מִינֵי נַחַת רוּחַ לְפָנָיו יִתְבָּרֵךְ לְמַעְלָה: אֶחָד – מִבִּיטּוּל הַסִּטְרָא אָחֳרָא לְגַמְרֵי, וְאִתְהַפְּכָא מִמְּרִירוּ לְמִתְקָא וּמֵחֲשׁוֹכָא לִנְהוֹרָא, עַל יְדֵי הַצַּדִּיקִים. וְהַשֵּׁנִית – כַּד אִתְכַּפְיָא הַסִּטְרָא אָחֳרָא בְּעוֹדָהּ בְּתָקְפָּהּ וּגְבוּרָתָהּ וּמַגְבִּיהַּ עַצְמָהּ כַּנֶּשֶׁר, וּמִשָּׁם מוֹרִידָהּ ה' בְּאִתְעָרוּתָא דִלְתַתָּא עַל יְדֵי הַבֵּינוֹנִים.

וְזֶהוּ שֶׁאָמַר הַכָּתוּב: "וַעֲשֵׂה לִי מַטְעַמִּים כַּאֲשֶׁר אָהַבְתִּי" – "מַטְעַמִּים" לְשׁוֹן רַבִּים; שְׁנֵי מִינֵי נַחַת רוּחַ, וְהוּא מַאֲמַר הַשְׁכִּינָה לְבָנֶיהָ – כְּלָלוּת יִשְׂרָאֵל כִּדְפֵירְשׁוּ בַּתִּיקּוּנִים, וּכְמוֹ שֶׁבְּמַטְעַמִּים גַּשְׁמִיִּים, דֶּרֶךְ מָשָׁל, יֵשׁ שְׁנֵי מִינֵי מַעֲדָנִים: אֶחָד, מִמַּאֲכָלִים עֲרֵבִים וּמְתוּקִים, וְהַשֵּׁנִי, מִדְּבָרִים חֲרִיפִים אוֹ חֲמוּצִים, רַק שֶׁהֵם מְתוּבָּלִים וּמְתוּקָנִים הֵיטֵב עַד שֶׁנַּעֲשׂוּ מַעֲדָנִים לְהָשִׁיב הַנָּפֶשׁ.

וְזֶהוּ שֶׁאָמַר הַכָּתוּב: "כֹּל פָּעַל ה' לַמַּעֲנֵהוּ, וְגַם רָשָׁע לְיוֹם רָעָה"; פֵּירוּשׁ, שֶׁיִּשּׁוּב מֵרִשְׁעוֹ וְיַעֲשֶׂה הָרַע שֶׁלּוֹ יוֹם וְאוֹר לְמַעְלָה, כַּד אִתְכַּפְיָא סִטְרָא אָחֳרָא וְאִסְתַּלַּק יְקָרָא דְקוּדְשָׁא־בְּרִיךְ־הוּא לְעֵילָּא.

וְלֹא עוֹד, אֶלָּא אֲפִילּוּ בְּדָבָרִים הַמּוּתָּרִים לְגַמְרֵי, כָּל מַה שֶּׁהָאָדָם זוֹבֵחַ יִצְרוֹ אֲפִילּוּ שָׁעָה קַלָּה, וּמִתְכַּוֵּין לְאַכְפְיָא לְסִטְרָא אָחֳרָא שֶׁבֶּחָלָל הַשְׁמָאלִי, כְּגוֹן שֶׁחָפֵץ לֶאֱכוֹל, וּמֵאַחַר סְעוּדָתוֹ עַד לְאַחַר שָׁעָה אוֹ פָּחוֹת, וְעוֹסֵק בַּתּוֹרָה בְּאוֹתָהּ שָׁעָה, כִּדְאִיתָא בַּגְּמָרָא: "שָׁעָה רְבִיעִית מַאֲכַל כָּל אָדָם, שָׁעָה שִׁשִּׁית מַאֲכַל תַּלְמִידֵי חֲכָמִים", וְהָיוּ מַרְעִיבִים עַצְמָם שְׁתֵּי שָׁעוֹת לְכַוָּונָה זוֹ, אַף שֶׁגַּם אַחַר הַסְּעוּדָה הָיוּ לוֹמְדִים כָּל הַיּוֹם.

וְכֵן אִם בּוֹלֵם פִּיו מִלְּדַבֵּר דְּבָרִים שֶׁלִּבּוֹ מִתְאַוֶּה מְאֹד לְדַבְּרָם מֵעִנְיְנֵי הָעוֹלָם, וְכֵן בְּהִרְהוּרֵי מַחֲשַׁבְתּוֹ, אֲפִילּוּ בְּמַעַט מִזְּעֵיר, דְּאִתְכַּפְיָא סִטְרָא אָחֳרָא לְתַתָּא – אִסְתַּלַּק יְקָרָא דְקוּדְשָׁא־בְּרִיךְ־הוּא וּקְדוּשָּׁתוֹ לְעֵילָּא הַרְבֵּה. וּמִקְדּוּשָּׁה זוֹ נִמְשֶׁכֶת קְדוּשָּׁה עֶלְיוֹנָה עַל הָאָדָם לְמַטָּה, לְסַיְּיעוֹ סִיּוּעַ רַב וְעָצוּם לַעֲבוֹדָתוֹ יִתְבָּרַךְ.

וְזֶהוּ שֶׁאָמְרוּ רַבּוֹתֵינוּ־זִכְרוֹנָם־לִבְרָכָה: "אָדָם מְקַדֵּשׁ עַצְמוֹ מְעַט לְמַטָּה – מְקַדְּשִׁין אוֹתוֹ הַרְבֵּה מִלְמַעְלָה". לְבַד מַה שֶּׁמְּקַיֵּים מִצְוַת עֲשֵׂה שֶׁל תּוֹרָה: "וְהִתְקַדִּשְׁתֶּם וְכוּ'", כְּשֶׁמְּקַדֵּשׁ עַצְמוֹ בְּמוּתָּר לוֹ.

וּפֵירוּשׁ "וְהִתְקַדִּשְׁתֶּם" – שֶׁתַּעֲשׂוּ עַצְמְכֶם קְדוֹשִׁים; כְּלוֹמַר, אַף שֶׁבֶּאֱמֶת אֵינוֹ קָדוֹשׁ וּמוּבְדָּל מִסִּטְרָא אָחֳרָא, כִּי הִיא בְּתֶקֶפָּהּ וּבְגִבוּרָתָהּ כְּתוֹלַדְתָּהּ בְּחֶלֶק הַשְּׂמְאלִי, רַק שֶׁכּוֹבֵשׁ יִצְרוֹ וּמְקַדֵּשׁ עַצְמוֹ, "וִהְיִיתֶם קְדוֹשִׁים" – כְּלוֹמַר, סוֹפוֹ לִהְיוֹת קָדוֹשׁ וּמוּבְדָּל בֶּאֱמֶת מֵהַסִּטְרָא אָחֳרָא, עַל יְדֵי שֶׁמְּקַדְּשִׁים אוֹתוֹ הַרְבֵּה מִלְמַעְלָה, וּמְסַיְּיעִים אוֹתוֹ לְגָרְשָׁהּ מִלִּבּוֹ מֵעַט מְעָט:

פרק כח

וַאֲפִילּוּ אִם נוֹפְלִים לוֹ הִרְהוּרֵי תַּאֲווֹת וּשְׁאָר מַחֲשָׁבוֹת זָרוֹת בִּשְׁעַת הָעֲבוֹדָה בַּתּוֹרָה אוֹ בִּתְפִלָּה בְּכַוָּונָה, אַל יָשִׁית לֵב אֲלֵיהֶן, אֶלָּא יַסִּיחַ דַּעְתּוֹ מֵהֶן כְּרֶגַע.

וְגַם, אַל יְהִי שׁוֹטֶה לַעֲסוֹק בְּהַעֲלָאַת הַמִּדּוֹת שֶׁל הַמַּחֲשָׁבָה זָרָה, כַּנּוֹדָע, כִּי לֹא נֶאֶמְרוּ דְּבָרִים הָהֵם אֶלָּא לְצַדִּיקִים, שֶׁאֵין נוֹפְלִים לָהֶם מַחֲשָׁבוֹת זָרוֹת שֶׁלָּהֶם כִּי אִם מִשֶּׁל אֲחֵרִים. אֲבָל מִי שֶׁנּוֹפֵל לוֹ מִשֶּׁלּוֹ, מִבְּחִינַת הָרַע שֶׁבִּלִּבּוֹ בֶּחֶלֶק הַשְּׂמְאלִי, אֵיךְ יַעֲלֶה לְמַעְלָה, וְהוּא עַצְמוֹ מְקוּשָּׁר לְמַטָּה?

אַךְ אַף־עַל־פִּי־כֵן, אַל יִפּוֹל לִבּוֹ בְּקִרְבּוֹ לִהְיוֹת מִזֶּה עָצֵב נִבְזֶה בִּשְׁעַת הָעֲבוֹדָה, שֶׁצָּרִיךְ לִהְיוֹת בְּשִׂמְחָה רַבָּה, אֶלָּא אַדְרַבָּה, יִתְחַזֵּק יוֹתֵר וְיוֹסִיף אוֹמֶץ בְּכָל כֹּחוֹ בְּכַוָּונַת הַתְּפִלָּה בְּחֶדְוָה וְשִׂמְחָה יְתֵירָה, בְּשׂוּמוֹ אֶל לִבּוֹ, כִּי נְפִילַת הַמַּחֲשָׁבָה זָרָה הִיא מֵהַקְלִיפָּה שֶׁבֶּחֶלֶק הַשְּׂמְאלִי, הָעוֹשָׂה מִלְחָמָה בְּבֵינוֹנִי עִם נֶפֶשׁ אֱלֹהִית שֶׁבּוֹ.

וְנוֹדָע דֶּרֶךְ הַנִּלְחָמִים וְכֵן הַנֶּאֱבָקִים יַחַד, כְּשֶׁאֶחָד מִתְגַּבֵּר, אָז הַשֵּׁנִי מִתְאַמֵּץ לְהִתְגַּבֵּר גַּם כֵּן בְּכָל מַאֲמַצֵּי כֹּחוֹ. וְלָכֵן, כְּשֶׁנֶּפֶשׁ הָאֱלֹהִית מִתְאַמֶּצֶת וּמִתְגַּבֶּרֶת לְהִתְפַּלֵּל, אָז גַּם הַקְּלִיפָּה מִתְגַּבֶּרֶת כְּנֶגְדָּהּ, לְבַלְבְּלָהּ וּלְהַפִּילָהּ בְּמַחֲשָׁבָה זָרָה שֶׁלָּהּ.

וְלֹא כְּטָעוּת הָעוֹלָם, שֶׁטּוֹעִים לְהוֹכִיחַ מִנְּפִילַת הַמַּחֲשָׁבָה זָרָה – מִכְּלָל שֶׁאֵין תְּפִלָּתָם כְּלוּם, שֶׁאִילּוּ הִתְפַּלֵּל כָּרָאוּי וְנָכוֹן – לֹא הָיוּ נוֹפְלִים לוֹ מַחֲשָׁבוֹת זָרוֹת. וְהָאֱמֶת הָיָה כְּדִבְרֵיהֶם, אִם הָיְתָה נֶפֶשׁ אַחַת לְבַדָּהּ, הִיא הַמִּתְפַּלֶּלֶת וְהִיא הַמַּחֲשֶׁבֶת וּמְהַרְהֶרֶת הַמַּחֲשָׁבוֹת זָרוֹת.

אֲבָל בָּאֱמֶת לַאֲמִיתּוֹ, הֵן שְׁתֵּי נְפָשׁוֹת, הַנִּלְחָמוֹת זוֹ עִם זוֹ בְּמוֹחוֹ שֶׁל אָדָם, כָּל אַחַת חֶפְצָהּ וּרְצוֹנָהּ לִמְשׁוֹל בּוֹ וְלִהְיוֹת הַמּוֹחַ מְמוּלָּא מִמֶּנָּה לְבַדָּהּ, וְכָל הִרְהוּרֵי תּוֹרָה וְיִרְאַת שָׁמַיִם – מִנֶּפֶשׁ הָאֱלֹהִית, וְכָל מִילֵּי דְעָלְמָא – מִנֶּפֶשׁ הַבַּהֲמִית, רַק שֶׁהָאֱלֹהִית מְלוּבֶּשֶׁת בָּהּ.

וְהוּא כִּמְשַׁל אָדָם הַמִּתְפַּלֵּל בְּכַוָּונָה, וְעוֹמֵד לְנֶגְדּוֹ עֶרֶל רָשָׁע, וּמֵשִׂיחַ וּמְדַבֵּר עִמּוֹ כְּדֵי לְבַלְבְּלוֹ, שֶׁזֹּאת עֲצָתוֹ בְּוַדַּאי, שֶׁלֹּא לְהָשִׁיב לוֹ מִטּוֹב וְעַד רָע, וְלַעֲשׂוֹת עַצְמוֹ כְּחֵרֵשׁ לֹא יִשְׁמַע, וּלְקַיֵּים מַה שֶּׁכָּתוּב: "אַל תַּעַן כְּסִיל בְּאִוַּלְתּוֹ, פֶּן תִּשְׁוֶה לּוֹ גַּם אָתָּה".

כָּךְ, אַל יָשִׁיב מְאוּמָה וְשׁוּם טַעֲנָה וּמַעֲנֶה נֶגֶד הַמַּחֲשָׁבָה זָרָה, כִּי הַמִּתְאַבֵּק עִם מְנַוָּול – מִתְנַוֵּול גַּם כֵּן; רַק יַעֲשֶׂה עַצְמוֹ כְּלֹא יוֹדֵעַ וְלֹא שׁוֹמֵעַ הַהִרְהוּרִים שֶׁנִּפְלוּ לוֹ, וְיסִירֵם מִדַּעְתּוֹ, וְיוֹסִיף אוֹמֶץ בְּכֹחַ כַּוָּונָתוֹ.

וְאִם יִקָּשֶׁה לוֹ לְהָסִירָם מִדַּעְתּוֹ, מִפְּנֵי שֶׁטּוֹרְדִים דַּעְתּוֹ מְאֹד בְּחָזְקָה – אֲזַי, יַשְׁפִּיל נַפְשׁוֹ לַה' וְיִתְחַנֵּן לוֹ יִתְבָּרֵךְ בְּמַחֲשַׁבְתּוֹ, לְרַחֵם עָלָיו בְּרַחֲמָיו הַמְרוּבִּים, כְּרַחֵם אָב עַל בָּנִים הַנִּמְשָׁכִים מִמּוֹחוֹ, וְכָכָה יְרַחֵם ה' עַל נַפְשׁוֹ הַנִּמְשֶׁכֶת מֵאִתּוֹ יִתְבָּרֵךְ, לְהַצִּילָהּ מִ"מַּיִם הַזֵּדוֹנִים", וּלְמַעֲנוֹ יַעֲשֶׂה, "כִּי חֵלֶק ה'" – מַמָּשׁ – "עַמּוֹ":

פרק כט

אַךְ עוֹד אַחַת צָרִיךְ לְשִׁית עֵצוֹת בְּנַפְשׁוֹת הַבֵּינוֹנִים, אֲשֶׁר לִפְעָמִים וְעִתִּים רַבִּים יֵשׁ לָהֶם טִמְטוּם הַלֵּב שֶׁנַּעֲשֶׂה כְּאֶבֶן, וְלֹא יְכוֹל לִפְתּוֹחַ לִבּוֹ בְּשׁוּם אוֹפֶן לַעֲבוֹדָה שֶׁבַּלֵּב זוֹ תְּפִלָּה.

וְגַם, לִפְעָמִים לֹא יוּכַל לְהִלָּחֵם עִם הַיֵּצֶר, לְקַדֵּשׁ עַצְמוֹ בְּמוּתָּר לוֹ, מִפְּנֵי כְּבֵדוּת שֶׁבְּלִבּוֹ.

וְזֹאת הִיא עֵצָה הַיְעוּצָה בַּזֹּהַר הַקָּדוֹשׁ, דְּאָמַר רַב מְתִיבְתָּא בְּגַן עֵדֶן: "אֵעָא דְּלָא סָלִיק בֵּיהּ נְהוֹרָא – מְבַטְּשִׁין לֵיהּ כּוּ'. גּוּפָא דְּלָא סָלִיק בֵּיהּ נְהוֹרָא דְּנִשְׁמְתָא – מְבַטְּשִׁין לֵיהּ כּוּ'".

פֵּירוּשׁ "נְהוֹרָא דְּנִשְׁמְתָא", שֶׁאוֹר הַנְּשָׁמָה וְהַשֵּׂכֶל אֵינוֹ מֵאִיר כָּל כָּךְ לִמְשׁוֹל עַל חוּמְרִיּוּת שֶׁבַּגּוּף.

וְאַף שֶׁמֵּבִין וּמִתְבּוֹנֵן בְּשִׂכְלוֹ בִּגְדוּלַּת ה', אֵינוֹ נִתְפָּס וְנִדְבָּק בְּמוֹחוֹ כָּל כָּךְ שֶׁיּוּכַל לִמְשׁוֹל עַל חוּמְרִיּוּת הַלֵּב, מֵחֲמַת חוּמְרִיּוּתָן וְגַסּוּתָן. וְהַסִּיבָּה – הִיא גַּסּוּת הַקְּלִיפָּה, שֶׁמַּגְבִּיהַּ עַצְמָהּ עַל אוֹר קְדוּשַּׁת נֶפֶשׁ הָאֱלֹהִית, וּמַסְתֶּרֶת וּמַחֲשִׁיכָה אוֹרָהּ.

וְלָזֹאת, צָרִיךְ לְבַטְּשָׁהּ וּלְהַשְׁפִּילָהּ לֶעָפָר, דְּהַיְינוּ, לְקַבּוֹעַ עִתִּים לְהַשְׁפִּיל עַצְמוֹ, לִהְיוֹת "נִבְזֶה בְּעֵינָיו נִמְאָס", כַּכָּתוּב, וְ"לֵב נִשְׁבָּר" – "רוּחַ נִשְׁבָּרָה", הִיא הַסִּטְרָא אָחֳרָא, שֶׁהִיא הִיא הָאָדָם עַצְמוֹ בַּבֵּינוֹנִים, שֶׁנֶּפֶשׁ הַחִיּוּנִית הַמְחַיָּה הַגּוּף, הִיא בְּתַקְפָּהּ כְּתוֹלַדְתָּהּ בְּלִבּוֹ, נִמְצָא – הִיא הִיא הָאָדָם עַצְמוֹ.

וְעַל נֶפֶשׁ הָאֱלֹהִית שֶׁבּוֹ נֶאֱמַר: "נִשְׁמָה שֶׁנָּתַתָּ בִּי טְהוֹרָה הִיא", "שֶׁנָּתַתָּ בִּי" דַּיְיקָא, מִכְּלָל, שֶׁהָאָדָם עַצְמוֹ אֵינֶנּוּ הַנְּשָׁמָה הַטְּהוֹרָה, כִּי אִם בַּצַּדִּיקִים, שֶׁבָּהֶם הוּא לְהֵפֶךְ, שֶׁנְּשָׁמָה הַטְּהוֹרָה שֶׁהִיא נֶפֶשׁ הָאֱלֹהִית – הוּא הָאָדָם, וְגוּפָם נִקְרָא – "בְּשַׂר אָדָם".

וּכְמַאֲמַר הִלֵּל הַזָּקֵן לְתַלְמִידָיו כְּשֶׁהָיָה הוֹלֵךְ לֶאֱכוֹל, הָיָה אוֹמֵר, שֶׁהוּא הוֹלֵךְ לִגְמוֹל חֶסֶד עִם הָעֲלוּבָה וַעֲנִיָּה – הוּא גּוּפוֹ, כִּי כְּמוֹ זָר נֶחְשַׁב אֶצְלוֹ, וְלָכֵן אָמַר, שֶׁהוּא גּוֹמֵל חֶסֶד עִמּוֹ בְּמַה שֶׁמַּאֲכִילוֹ, כִּי הוּא עַצְמוֹ אֵינוֹ רַק נֶפֶשׁ הָאֱלֹהִית לְבַד, כִּי הִיא לְבַדָּהּ מְחַיָּה גּוּפוֹ וּבְשָׂרוֹ, שֶׁהָרָע שֶׁהָיָה בַּנֶּפֶשׁ הַחִיּוּנִית הַמְלוּבֶּשֶׁת בְּדָמוֹ וּבְשָׂרוֹ – נִתְהַפֵּךְ לְטוֹב, וְנִכְלַל בִּקְדוּשַׁת נֶפֶשׁ הָאֱלֹהִית מַמָּשׁ, בַּצַּדִּיקִים.

אֲבָל בַּבֵּינוֹנִי, מֵאַחַר שֶׁמַּהוּתָהּ וְעַצְמוּתָהּ שֶׁל נֶפֶשׁ הַחִיּוּנִית הַבַּהֲמִית שֶׁמִּסִּטְרָא אָחֳרָא, הַמְלוּבֶּשֶׁת בְּדָמוֹ וּבְשָׂרוֹ, לֹא נֶהְפַּךְ לְטוֹב – הֲרֵי הִיא הִיא הָאָדָם עַצְמוֹ.

וְאִם כֵּן הוּא רָחוֹק מֵה' בְּתַכְלִית הָרִיחוּק, שֶׁהֲרֵי כֹּחַ הַמִּתְאַוֶּה שֶׁבְּנַפְשׁוֹ הַבַּהֲמִית, יָכוֹל גַּם כֵּן לְהִתְאַוּוֹת לִדְבָרִים הָאֲסוּרִים שֶׁהֵם נֶגֶד רְצוֹנוֹ יִתְבָּרַךְ, אַף שֶׁאֵינוֹ מִתְאַוֶּה לַעֲשׂוֹתָם בְּפוֹעַל מַמָּשׁ חַס וְשָׁלוֹם, רַק שֶׁאֵינָם מְאוּסִים אֶצְלוֹ בֶּאֱמֶת, כְּבַצַּדִּיקִים, כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר לְעֵיל [פֶּרֶק י"ב]. וּבָזֶה הוּא גָּרוּעַ וּמְשׁוּקָּע וּמְתוֹעָב יוֹתֵר מִבַּעֲלֵי חַיִּים הַטְּמֵאִים וּשְׁקָצִים וּרְמָשִׂים כַּנִּזְכָּר לְעֵיל, וּכְמוֹ שֶׁכָּתוּב: "וְאַנְכִי תּוֹלַעַת וְלֹא אִישׁ וְגוֹ'".

[וְגַם כְּשֶׁמִּתְגַּבֶּרֶת בּוֹ נַפְשׁוֹ הָאֱלֹהִית לְעוֹרֵר הָאַהֲבָה לַה' בִּשְׁעַת הַתְּפִלָּה – אֵינָהּ בֶּאֱמֶת לַאֲמִיתּוֹ לְגַמְרֵי, מֵאַחַר שֶׁחוֹלֶפֶת וְעוֹבֶרֶת אַחַר הַתְּפִלָּה, כַּנִּזְכָּר לְעֵיל סוֹף פֶּרֶק י"ג.]

וּבִפְרָט כְּשֶׁיִּזְכּוֹר טוּמְאַת נַפְשׁוֹ בְּחַטָּאת נְעוּרִים, וְהַפְּגָם שֶׁעָשָׂה בָּעֶלְיוֹנִים, וְשָׁם הוּא לְמַעְלָה מֵהַזְּמַן, וּכְאִלּוּ פְּגַם וְנִטְמָא הַיּוֹם – חַס וְשָׁלוֹם – מַמָּשׁ.

וְאַף שֶׁכְּבָר עָשָׂה תְּשׁוּבָה נְכוֹנָה, הֲרֵי עִיקַּר הַתְּשׁוּבָה – בַּלֵּב, וְהַלֵּב, יֵשׁ בּוֹ בְּחִינוֹת וּמַדְרֵגוֹת רַבּוֹת, וְהַכֹּל לְפִי מַה שֶּׁהוּא אָדָם, וּלְפִי הַזְּמַן וְהַמָּקוֹם, כַּיָּדוּעַ לַיּוֹדְעִים.

וְלָכֵן, עַכְשָׁיו בְּשָׁעָה זוֹ, שֶׁרוֹאֶה בְּעַצְמוֹ דְּלָא סַלִּיק בֵּיהּ נָהוֹרָא דְנִשְׁמְתָא, מִכְּלָל, שֶׁהַיּוֹם לֹא נִתְקַבְּלָה תְּשׁוּבָתוֹ, וַעֲוֹנוֹתָיו מַבְדִּילִים, אוֹ, שֶׁרוֹצִים לְהַעֲלוֹתוֹ לִתְשׁוּבָה עִילָּאָה יוֹתֵר, מֵעוּמְקָא דְלִבָּא יוֹתֵר. וְלָכֵן אָמַר דָּוִד: "וְחַטָּאתִי נֶגְדִּי תָמִיד".

וְגַם מִי שֶׁהוּא נָקִי מֵחַטָּאוֹת נְעוּרִים הַחֲמוּרִים, יָשִׂים אֶל לִבּוֹ לְקַיֵּים מַאֲמַר זֹהַר הַקָּדוֹשׁ, לִהְיוֹת מִ"מָּארֵי דְּחוּשְׁבָּנָא", דְּהַיְינוּ, לַעֲשׂוֹת חֶשְׁבּוֹן עִם נַפְשׁוֹ, מִכָּל הַמַּחֲשָׁבוֹת וְהַדִּיבּוּרִים וְהַמַּעֲשִׂים שֶׁחָלְפוּ וְעָבְרוּ מִיּוֹם הֱיוֹתוֹ עַד הַיּוֹם הַזֶּה, אִם הָיוּ כּוּלָּם מִצַּד הַקְּדוּשָׁה, אוֹ, מִצַּד הַטּוּמְאָה רַחֲמָנָא לִצְלָן, דְּהַיְינוּ, כָּל הַמַּחֲשָׁבוֹת וְהַדִּיבּוּרִים וְהַמַּעֲשִׂים אֲשֶׁר לֹא לַה' הֵמָּה וּלְרָצוֹנוֹ וְלַעֲבוֹדָתוֹ, שֶׁזֶּהוּ פֵּירוּשׁ לְשׁוֹן "סִטְרָא אָחֳרָא", כַּנִּזְכָּר לְעֵיל [בְּפֶרֶק ו'].

וּמוּדַעַת זֹאת, כִּי כָּל עֵת שֶׁהָאָדָם מְחַשֵּׁב מַחֲשָׁבוֹת קְדוֹשׁוֹת – נַעֲשֶׂה מֶרְכָּבָה בְּעֵת זוֹ לְהֵיכְלוֹת הַקְּדוּשָׁה, שֶׁמֵּהֶן מוּשְׁפָּעוֹת מַחֲשָׁבוֹת הַלָּלוּ. וְכֵן לְהֵפֶךְ, נַעֲשֶׂה מֶרְכָּבָה טְמֵאָה בְּעֵת זוֹ לְהֵיכְלוֹת הַטּוּמְאָה, שֶׁמֵּהֶן מוּשְׁפָּעוֹת כָּל מַחֲשָׁבוֹת רָעוֹת, וְכֵן בְּדִבּוּר וּמַעֲשֶׂה.

עוֹד יָשִׂים אֶל לִבּוֹ, רוֹב חֲלוֹמוֹתָיו, שֶׁהֵם הֶבֶל וּרְעוּת רוּחַ, מִשּׁוּם שֶׁאֵין נַפְשׁוֹ עוֹלָה לְמַעְלָה, וּכְמוֹ שֶׁכָּתוּב: "מִי יַעֲלֶה בְּהַר ה', נְקִי כַפַּיִם וְגוֹ'", וְ"אִינּוּן סִטְרִין בִּישִׁין אִתְיַיְּן וּמִתְדַּבְּקָן בֵּיהּ וּמוֹדְעִין לֵיהּ בְּחֶלְמָא מִילִּין דְּעָלְמָא וְכוּ', וּלְזִמְנִין דְּחַיְּיכָן בֵּיהּ וְאַחֲזִיאוּ לֵיהּ מִילֵּי שִׁקְרָ וְצַעֲרִין לֵיהּ בְּחֶלְמֵיהּ כוּ'", כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב בַּזֹּהַר וַיִּקְרָא [דַּף כ"ה עַמּוּד א' וְעַמּוּד ב'], עַיֵּין שָׁם בַּאֲרִיכוּת.

וְהִנֵּה, כָּל מַה שֶּׁאַרְיךְ בְּעִנְיָנִים אֵלּוּ בְּמַחֲשַׁבְתּוֹ וְגַם בְּעִיּוּנוֹ בְּסְפָרִים, לִהְיוֹת לִבּוֹ נִשְׁבָּר בְּקִרְבּוֹ, וְ"נִבְזֶה בְעֵינָיו נִמְאָס" כַּכָּתוּב, בְּתַכְלִית הַמִּיאוּס, וּלְמָאֵס חַיָּיו מַמָּשׁ, הֲרֵי בָּזֶה מָמָאֵס וּמְבַזֶּה הַסִּטְרָא אָחֳרָא וּמַשְׁפִּילָהּ לָעָפָר, וּמוֹרִידָהּ מִגְּדוּלָּתָהּ וְגַסּוּת רוּחָהּ וְגַבְהוּתָהּ, שֶׁמַּגְבִּיהַּ אֶת עַצְמָהּ עַל אוֹר קְדוּשַׁת נֶפֶשׁ הָאֱלֹהִית לְהַחֲשִׁיךְ אוֹרָהּ.

וְגַם, יַרְעִים עָלֶיהָ בְּקוֹל רַעַשׁ וְרוֹגֶז לְהַשְׁפִּילָהּ, כְּמַאֲמַר רַבּוֹתֵינוּ־זִכְרוֹנָם־לִבְרָכָה: "לְעוֹלָם יַרְגִּיז אָדָם יִצְרוֹ טוֹב עַל יֵצֶר הָרָע, שֶׁנֶּאֱמַר: רִגְזוּ וְגוֹ'", דְּהַיְינוּ, לְרִגּוּז עַל נֶפֶשׁ הַבַּהֲמִית, שֶׁהִיא יִצְרוֹ הָרָע, בְּקוֹל רַעַשׁ וְרוֹגֶז בְּמַחֲשַׁבְתּוֹ, לוֹמַר לוֹ: "אַתָּה רָע וְרָשָׁע וּמְשׁוּקָּץ וּמְתוֹעָב וּמְנֻוָּל וְכוּ' – כְּכָל הַשֵּׁמוֹת שֶׁקָּרְאוּ לוֹ חֲכָמֵינוּ־זִכְרוֹנָם־לִבְרָכָה – בֶּאֱמֶת; עַד מָתַי תִּסְתִּיר לִפְנֵי אוֹר־אֵין־סוֹף בָּרוּךְ־הוּא, הַמְמַלֵּא כָּל עָלְמִין, הָיָה הֹוֶה וְיִהְיֶה בְּשָׁוֶה, גַּם בְּמָקוֹם זֶה שֶׁאֲנִי עָלָיו, כְּמוֹ שֶׁהָיָה אוֹר אֵין־סוֹף בָּרוּךְ־הוּא לִבְדּוֹ קוֹדֶם שֶׁנִּבְרָא הָעוֹלָם, בְּלִי שׁוּם שִׁינּוּי, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב: "אֲנִי ה' לֹא שָׁנִיתִי", כִּי הוּא לְמַעְלָה מֵהַזְּמַן וְכוּ', וְאַתָּה מְנֻוָּל וְכוּ', מַכְחִישׁ הָאֱמֶת הַנִּרְאֶה לְעֵינַיִם, דְּכוּלָּא קַמֵּיהּ כְּלָא מַמָּשׁ בֶּאֱמֶת, בִּבְחִינַת רְאִיָּיה חוּשִׁיִּית".

וְהִנֵּה, עַל יְדֵי זֶה יוֹעִיל לְנַפְשׁוֹ הָאֱלֹהִית, לְהָאִיר עֵינֶיהָ בֶּאֱמֶת יְחוּד אוֹר־אֵין־סוֹף בְּרִאְיָה חוּשִׁיִּית, וְלֹא בְּחִינַת שְׁמִיעָה וַהֲבָנָה לְבַדָּהּ, כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר בְּמָקוֹם אַחֵר, שֶׁזֶּהוּ שֹׁרֶשׁ כָּל הָעֲבוֹדָה.

וְהַטַּעַם, לְפִי שֶׁבֶּאֱמֶת אֵין שׁוּם מַמָּשׁוּת כְּלָל בַּסִּטְרָא אָחֳרָא, שֶׁלָּכֵן נִמְשְׁלָה לְחֹשֶׁךְ שֶׁאֵין בּוֹ שׁוּם מַמָּשׁוּת כְּלָל, וּמִמֵּילָא נִדְחֶה מִפְּנֵי הָאוֹר, וְכָךְ הַסִּטְרָא אָחֳרָא, אַף שֶׁיֵּשׁ בָּהּ חִיּוּת הַרְבֵּה, לְהַחֲיוֹת כָּל בַּעֲלֵי חַיִּים הַטְּמֵאִים וְנַפְשׁוֹת אוּמּוֹת הָעוֹלָם, וְגַם נֶפֶשׁ הַבַּהֲמִית שֶׁבְּיִשְׂרָאֵל כַּנִּזְכָּר לְעֵיל, מִכָּל מָקוֹם, הֲרֵי כָּל חִיּוּתָהּ אֵינָהּ מִצַּד עַצְמָהּ חַס וְשָׁלוֹם, אֶלָּא מִצַּד הַקְּדוּשָּׁה כַּנִּזְכָּר לְעֵיל, וְלָכֵן הִיא בְּטֵלָה לְגַמְרֵי מִפְּנֵי הַקְּדוּשָׁה, כְּבִיטּוּל הַחֹשֶׁךְ מִפְּנֵי הָאוֹר הַגַּשְׁמִי. רַק שֶׁלְּגַבֵּי קְדוּשַׁת נֶפֶשׁ הָאֱלֹהִית שֶׁבָּאָדָם, נָתַן לָהּ הַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא רְשׁוּת

וְיכוֹלֶת לְהַגְבִּיהַּ עַצְמָהּ כְּנֶגְדָּהּ, כְּדֵי שֶׁהָאָדָם יִתְעוֹרֵר לְהִתְגַּבֵּר עָלֶיהָ, לְהַשְׁפִּילָהּ עַל יְדֵי שִׁפְלוּת וּנְמִיכוּת רוּחוֹ, וְ"נִבְזֶה בְּעֵינָיו נִמְאָס".

וּבְאִתְעָרוּתָא דִלְתַתָּא – אִתְעָרוּתָא דִלְעֵילָּא, לְקַיֵּים מַה שֶּׁנֶּאֱמַר: "מִשָּׁם אוֹרִידֶךָּ , נְאֻם ה'", דְּהַיְינוּ, שֶׁמְּסִירָהּ מִמֶּמְשַׁלְתָּהּ וִיכָלְתָּהּ, וּמְסַלֵּק מִמֶּנָּה הַכֹּחַ וּרְשׁוּת שֶׁנִּתַּן לָהּ לְהַגְבִּיהַּ עַצְמָהּ נֶגֶד אוֹר קְדוּשַׁת נֶפֶשׁ הָאֱלֹהִית, וְאָז, מִמֵּילָא בְּטֵילָה וְנִדְחֵית, כְּבִיטּוּל הַחֹשֶׁךְ מִפְּנֵי אוֹר הַנִּשְׁמִי.

וּכְמוֹ שֶׁמָּצִינוּ דָּבָר זֶה מְפוֹרָשׁ בַּתּוֹרָה גַּבֵּי מְרַגְּלִים, שֶׁמִּתְּחִלָּה אָמְרוּ: "כִּי חָזָק הוּא מִמֶּנּוּ" – "אַל תִּקְרֵי מִמֶּנּוּ כו'", שֶׁלֹּא הֶאֱמִינוּ בִּיכוֹלֶת ה', וְאַחַר כָּךְ חָזְרוּ וְאָמְרוּ: "הִנֵּנוּ וְעָלִינוּ וְגוֹ'"; וּמַאַיִן חָזְרָה וּבָאָה לָהֶם הֶאֱמוּנָה בִּיכוֹלֶת ה'? הֲרֵי לֹא הֶרְאָה לָהֶם מֹשֶׁה רַבֵּינוּ עָלָיו הַשָּׁלוֹם שׁוּם אוֹת וּמוֹפֵת עַל זֶה בַּנְּתִיִּים, רַק שֶׁאָמַר לָהֶם אֵיךְ שֶׁקְּצַף ה' עֲלֵיהֶם וְנִשְׁבַּע שֶׁלֹּא לַהֲבִיאָם אֶל הָאָרֶץ; וּמַה הוֹעִיל זֶה לָהֶם, אִם לֹא הָיוּ מַאֲמִינִים בִּיכוֹלֶת ה' חַס וְשָׁלוֹם לְכִבּוֹשׁ ל"א מְלָכִים, וּמִפְּנֵי זֶה לֹא רָצוּ כְּלָל לִיכָּנֵס לָאָרֶץ?

אֶלָּא וַדַּאי, מִפְּנֵי שֶׁיִּשְׂרָאֵל עַצְמָן הֵם "מַאֲמִינִים בְּנֵי מַאֲמִינִים", רַק שֶׁהַסִּטְרָא אָחֳרָא הַמְלוּבֶּשֶׁת בְּגוּפָם הִגְבִּיהַּ עַצְמָהּ עַל אוֹר קְדוּשַׁת נַפְשָׁם הָאֱלֹהִית בְּגַסּוּת רוּחָהּ וְגַבְהוּתָהּ, בְּחוּצְפָּה בְּלִי טַעַם וָדַעַת, וְלָכֵן, מִיָּד שֶׁקְּצַף ה' עֲלֵיהֶם, וְהִרְעִים בְּקוֹל רַעַשׁ וְרוֹגֶז: "עַד מָתַי לְעֵדָה הָרָעָה הַזֹּאת וְגוֹ'", "בַּמִּדְבָּר הַזֶּה יִפְּלוּ פִּגְרֵיכֶם וְגוֹ'", "אֲנִי ה' דִּבַּרְתִּי, אִם לֹא זֹאת אֶעֱשֶׂה לְכָל הָעֵדָה הָרָעָה הַזֹּאת וְגוֹ'", וּכְשֶׁשָּׁמְעוּ דְּבָרִים קָשִׁים אֵלּוּ, נִכְנַע וְנִשְׁבַּר לִבָּם בְּקִרְבָּם, כִּדְכְתִיב: "וַיִּתְאַבְּלוּ הָעָם מְאֹד", וּמִמֵּילָא, נָפְלָה הַסִּטְרָא אָחֳרָא מִמֶּמְשַׁלְתָּהּ וְגַבְהוּתָהּ וְגַסּוּת רוּחָהּ, וְיִשְׂרָאֵל עַצְמָן הֵם מַאֲמִינִים.

וּמִזֶּה יָכוֹל לִלְמוֹד כָּל אָדָם שֶׁנּוֹפְלִים לוֹ בְּמַחֲשַׁבְתּוֹ סְפֵקוֹת עַל אֱמוּנָה, כִּי הֵם דִּבְרֵי רוּחַ הַסִּטְרָא אָחֳרָא לְבַדָּהּ, הַמַּגְבִּיהַּ עַצְמָהּ עַל נַפְשׁוֹ, אֲבָל יִשְׂרָאֵל עַצְמָן הֵם "מַאֲמִינִים כו'".

וְגַם הַסִּטְרָא אָחֳרָא עַצְמָהּ, אֵין לָהּ סְפֵיקוֹת כְּלָל בֶּאֱמוּנָה, רַק שֶׁנִּיתַּן לָהּ רְשׁוּת לְבַלְבֵּל הָאָדָם בְּדִבְרֵי שֶׁקֶר וּמִרְמָה, לְהַרְבּוֹת שִׂכְרוֹ, כְּפִיתְוֵי הַזּוֹנָה לְבֶן הַמֶּלֶךְ בְּשֶׁקֶר וּמִרְמָה בִּרְשׁוּת הַמֶּלֶךְ, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב בַּזֹּהַר הַקָּדוֹשׁ:

פרק ל

עוֹד זֹאת יָשִׂים אֶל לִבּוֹ, לְקַיֵּים מַאֲמַר רַבּוֹתֵינוּ־זִכְרוֹנָם־לִבְרָכָה: "וֶהֱוֵי שְׁפַל רוּחַ בִּפְנֵי כָּל הָאָדָם". וֶהֱוֵי – בֶּאֱמֶת לַאֲמִיתּוֹ, "בִּפְנֵי כָּל הָאָדָם" – מַמָּשׁ, אֲפִילּוּ בִּפְנֵי קַל שֶׁבַּקַּלִּים. וְהַיְינוּ, עַל פִּי מַאֲמַר רַבּוֹתֵינוּ־זִכְרוֹנָם־לִבְרָכָה: "אַל תְּדִין אֶת חֲבֵירְךָ – עַד שֶׁתַּגִּיעַ לִמְקוֹמוֹ".

כִּי מְקוֹמוֹ גּוֹרֵם לוֹ לְחַטּוֹא, לִהְיוֹת פַּרְנָסָתוֹ לֵילֵךְ בַּשּׁוּק כָּל הַיּוֹם, וְלִהְיוֹת מִיּוֹשְׁבֵי קְרָנוֹת, וְעֵינָיו רוֹאוֹת כָּל הַתַּאֲווֹת, וְ"הָעַיִן רוֹאָה וְהַלֵּב חוֹמֵד", וְיִצְרוֹ בּוֹעֵר "כְּתַנּוּר בּוֹעֲרָה מֵאוֹפֶה", כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב בְּהוֹשֵׁעַ, "הוּא בּוֹעֵר כְּאֵשׁ לֶהָבָה וְגוֹ'".

מַה שֶּׁאֵין כֵּן מִי שֶׁהוֹלֵךְ בַּשּׁוּק מְעַט, וְרוֹב הַיּוֹם יוֹשֵׁב בְּבֵיתוֹ, וְגַם אִם הוֹלֵךְ כָּל הַיּוֹם בַּשּׁוּק, יָכוֹל לִהְיוֹת שֶׁאֵינוֹ מְחוּמָּם כָּל כָּךְ בְּטִבְעוֹ, כִּי אֵין הַיֵּצֶר שָׁוֶה בְּכָל נֶפֶשׁ, יֵשׁ שֶׁיִּצְרוֹ כוֹ', כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר בְּמָקוֹם אַחֵר.

וְהִנֵּה, בֶּאֱמֶת, גַּם מִי שֶׁהוּא מְחוּמָּם מְאֹד בְּטִבְעוֹ, וּפַרְנָסָתוֹ הִיא לִהְיוֹת מִיּוֹשְׁבֵי קְרָנוֹת כָּל הַיּוֹם, אֵין לוֹ שׁוּם הִתְנַצְּלוּת עַל חֲטָאָיו, וּמִקְרֵי "רָשָׁע גָּמוּר" עַל אֲשֶׁר אֵין פַּחַד אֱלֹהִים לְנֶגֶד עֵינָיו.

כִּי הָיָה לוֹ לְהִתְאַפֵּק וְלִמְשׁוֹל עַל רוּחַ תַּאֲוָותוֹ שֶׁבְּלִבּוֹ, מִפְּנֵי פַּחַד ה' הָרוֹאֶה כָּל מַעֲשָׂיו, כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר לְעֵיל, כִּי הַמּוֹחַ שַׁלִּיט עַל הַלֵּב בְּתוֹלְדָתוֹ.

וְהִנֵּה, בֶּאֱמֶת, שֶׁהִיא מִלְחָמָה גְּדוֹלָה וַעֲצוּמָה, לִשְׁבּוֹר הַיֵּצֶר הַבּוֹעֵר כְּאֵשׁ לֶהָבָה מִפְּנֵי פַּחַד ה', וּכְמוֹ נִסָּיוֹן מַמָּשׁ.

וְהִלְכָךְ, צָרִיךְ כָּל אָדָם, לְפִי מַה שֶּׁהוּא מְקוֹמוֹ וּמַדְרֵגָתוֹ בַּעֲבוֹדַת ה', לִשְׁקוֹל וְלִבְחוֹן בְּעַצְמוֹ אִם הוּא עוֹבֵד ה' בְּעֵרֶךְ וּבְחִינַת מִלְחָמָה עֲצוּמָה כָּזוֹ וְנִסָּיוֹן כָּזֶה, בִּבְחִינַת "וַיַּעֲשֶׂה טוֹב". כְּגוֹן, בַּעֲבוֹדַת הַתְּפִלָּה בְּכַוָּונָה, לִשְׁפּוֹךְ נַפְשׁוֹ לִפְנֵי ה' בְּכָל כֹּחוֹ מַמָּשׁ עַד מִיצוּי הַנֶּפֶשׁ, וּלְהַלְחֵם עִם גּוּפוֹ וְנֶפֶשׁ הַבַּהֲמִית שֶׁבּוֹ הַמּוֹנְעִים הַכַּוָּונָה – בְּמִלְחָמָה עֲצוּמָה, וּלְבַטְּשָׁם וּלְכַתְּתָם כָּעָפָר קוֹדֶם הַתְּפִלָּה שַׁחֲרִית וְעַרְבִית מִדֵּי יוֹם בְּיוֹם, וְגַם בִּשְׁעַת הַתְּפִלָּה, לְיַיגֵּעַ עַצְמוֹ בִּיגִיעַת נֶפֶשׁ וִיגִיעַת בָּשָׂר, כְּמוֹ שֶׁיִּתְבָּאֵר לְקַמָּן בַּאֲרִיכוּת.

וְכָל שֶׁלֹּא הִגִּיעַ לִידֵי מִדָּה זוֹ, לְהִלָּחֵם עִם גּוּפוֹ מִלְחָמָה עֲצוּמָה כָּזוֹ – עֲדַיִן לֹא הִגִּיעַ לִבְחִינַת וְעֵרֶךְ מִלְחֶמֶת הַיֵּצֶר הַבּוֹעֵר כְּאֵשׁ לֶהָבָה, לִהְיוֹת נִכְנָע וְנִשְׁבָּר מִפְּנֵי פַּחַד ה'.

וְכֵן בְּעִנְיַן בִּרְכַּת הַמָּזוֹן וְכָל בִּרְכוֹת הַנֶּהֱנִין וְהַמִּצְוֹת בְּכַוָּונָה, וְאֵין צָרִיךְ לוֹמַר כַּוָּונַת הַמִּצְוֹת לִשְׁמָן.

וְכֵן בְּעִנְיַן עֵסֶק לִימוּד הַתּוֹרָה, לִלְמוֹד הַרְבֵּה יוֹתֵר מֵהֶפְצוֹ וּרְצוֹנוֹ לְפִי טִבְעוֹ וּרְגִילוּתוֹ עַל יְדֵי מִלְחָמָה עֲצוּמָה עִם גּוּפוֹ.

כִּי הַלּוֹמֵד מְעַט יוֹתֵר מִטִּבְעוֹ הֲרֵי זוֹ מִלְחָמָה קְטַנָּה, וְאֵין לָהּ עֵרֶךְ וְדִמְיוֹן עִם מִלְחֶמֶת הַיֵּצֶר הַבּוֹעֵר כְּאֵשׁ, דִּמְקֵרֵי "רָשָׁע גָּמוּר" אִם אֵינוֹ מְנַצֵּחַ יִצְרוֹ, לִהְיוֹת נִכְנָע וְנִשְׁבָּר מִפְּנֵי ה'.

וּמַה לִּי בְּחִינַת "סוּר מֵרָע", וּמַה לִּי בְּחִינַת "וַיַּעֲשֶׂה טוֹב" – הַכֹּל הִיא מִצְוַת הַמֶּלֶךְ הַקָּדוֹשׁ, יָחִיד וּמְיוּחָד בָּרוּךְ־הוּא.

וְכֵן בִּשְׁאָר מִצְוֹת, וּבִפְרָט בְּדָבָר שֶׁבְּמָמוֹן, כְּמוֹ עֲבוֹדַת הַצְּדָקָה וּכְהַאי גַּוְונָא.

וַאֲפִילוּ בִּבְחִינַת "סוּר מֵרָע", יָכוֹל כָּל אִישׁ מַשְׂכִּיל לִמְצוֹא בְּנַפְשׁוֹ שֶׁאֵינוֹ סָר לְגַמְרֵי מֵהָרָע בַּכֹּל מִכֹּל כֹּל, בְּמָקוֹם שֶׁצָּרִיךְ לְמִלְחָמָה עֲצוּמָה כְּעֵרֶךְ הַנִּזְכָּר לְעֵיל, וַאֲפִילוּ פָּחוֹת מֵעֵרֶךְ הַנִּזְכָּר לְעֵיל, כְּגוֹן לְהַפְסִיק בְּאֶמְצַע שִׂיחָה נָאָה, אוֹ סִיפּוּר בִּדְבָרִים חֲבֵירוֹ, וַאֲפִילוּ גְּנַאי קָטָן וְקַל מְאֹד, אַף שֶׁהוּא אֱמֶת, וַאֲפִילוּ כְּדֵי לְנַקּוֹת עַצְמוֹ, כַּנּוֹדָע מֵהָא דְּאָמַר רַבִּי שִׁמְעוֹן לְאָבִיו רַבֵּינוּ הַקָּדוֹשׁ: "לְאוֹ אֲנָא כַּתְבֵיהּ, אֶלָּא יְהוּדָא חַיְּיטָא כַּתְבֵיהּ", וְאָמַר לוֹ: "כַּלֵּךְ מִלְּשׁוֹן הָרַע" [עַיֵּין שָׁם בַּגְּמָרָא רֵישׁ פֶּרֶק י״ דְּבָבָא בַּתְרָא].

וּכְהַאי גַּוְנָא כַּמָּה מִילֵּי דִּשְׂכִיחֵי טוּבָא. וּבִפְרָט בְּעִנְיַן לְקַדֵּשׁ עַצְמוֹ בְּמוּתָּר לוֹ, שֶׁהוּא מִדְּאוֹרַיְיתָא, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב: "קְדוֹשִׁים תִּהְיוּ וְגוֹ׳", "וְהִתְקַדִּשְׁתֶּם וְגוֹ׳". וְגַם, דִּבְרֵי סוֹפְרִים חֲמוּרִים מִדִּבְרֵי תוֹרָה וְכוּ׳.

אֶלָּא שֶׁכָּל אֵלּוּ וְכַיּוֹצֵא בָּהֶן, הֵן מֵ"עֲוֹונוֹת שֶׁהָאָדָם דָּשׁ בַּעֲקֵבָיו", וְגַם נַעֲשׂוּ כְּהֶיתֵּר, מֵחֲמַת שֶׁעָבַר וְשָׁנָה וְכוּ׳.

אֲבָל בֶּאֱמֶת, אִם הוּא יוֹדֵעַ סֵפֶר, וּמַחֲזִיק בְּתוֹרַת ה׳, וְקִרְבַת אֱלֹקִים יֶחְפָּץ – גָּדוֹל עֲוֹנוֹ מִנְּשׂוֹא, וְאַשְׁמָתוֹ גְּדֹלָה בְּכַפְלַיִים כִּכְפָלַיִים בְּמַה שֶׁאֵינוֹ נִלְחָם וּמִתְגַּבֵּר עַל יִצְרוֹ בְּעֵרֶךְ וּבִבְחִינַת מִלְחָמָה עֲצוּמָה הַנִּזְכֶּרֶת לְעֵיל, מֵאַשְׁמַת קַל שֶׁבְּקַלִּים מִיּוֹשְׁבֵי קְרָנוֹת הָרְחוֹקִים מֵה׳ וְתוֹרָתוֹ, וְאֵין אַשְׁמָתָם גְּדוֹלָה כָּל כָּךְ בְּמַה שֶׁאֵינָם כּוֹבְשִׁים יִצְרָם הַבּוֹעֵר כְּאֵשׁ לֶהָבָה, מִפְּנֵי פַּחַד ה׳ הַמַּבִּין וּמַבִּיט אֶל כָּל מַעֲשֵׂיהֶם, כְּאַשְׁמַת כָּל הַקָּרֵב הַקָּרֵב אֶל ה׳ וְאֶל תּוֹרָתוֹ וַעֲבוֹדָתוֹ, וּכְמוֹ שֶׁאָמְרוּ רַבּוֹתֵינוּ־זִכְרוֹנָם־לִבְרָכָה גַּבֵּי אַחֵר: "שֶׁיָּדַע בִּכְבוֹדִי וְכוּ׳".

וְלָכֵן אָמְרוּ רַבּוֹתֵינוּ־זִכְרוֹנָם־לִבְרָכָה עַל עַמֵּי הָאָרֶץ: שֶׁ"זְּדוֹנוֹת נַעֲשׂוּ לָהֶם כִּשְׁגָגוֹת":

פרק לא

וְהִנֵּה, אַף אִם כְּשֶׁיֵּאָרִיךְ הַרְבֵּה לְהַעֲמִיק בָּעִנְיָינִים הַנִּזְכָּרִים לְעֵיל כְּשָׁעָה וּשְׁתַּיִם, לִהְיוֹת בִּנְמִיכַת רוּחַ וְלֵב נִשְׁבָּר, יָבֹא לִידֵי עַצְבוּת גְּדוֹלָה – לֹא יָחוּשׁ.

וְאַף שֶׁעַצְבוּת הִיא מִצַּד קְלִיפַּת נוֹגַהּ, וְלֹא מִצַּד הַקְּדוּשָּׁה, כִּי בְּצַד הַקְּדוּשָּׁה כְּתִיב: "עוֹז וְחֶדְוָה בִּמְקוֹמוֹ", וְ"אֵין הַשְּׁכִינָה שׁוֹרָה אֶלָּא מִתּוֹךְ שִׂמְחָה" "וְכֵן לְדָבָר הֲלָכָה וְכוּ׳", אֶלָּא, שֶׁאִם הָעַצְבוּת הִיא מִמִּילֵּי דְּשָׁמַיָּא, הִיא מִבְּחִינַת טוֹב שֶׁבְּנוֹגַהּ.

[וְלָכֵן כָּתַב הָאֲרִ״י זִכְרוֹנוֹ לִבְרָכָה, שֶׁאֲפִילוּ דַּאֲגַת הָעֲוֹנוֹת אֵינָהּ רְאוּיָה כִּי אִם בְּשָׁעַת הַוִּידּוּי, וְלֹא בְּשָׁעַת הַתְּפִלָּה וְתַלְמוּד תּוֹרָה, שֶׁצָּרִיךְ לִהְיוֹת בְּשִׂמְחָה שֶׁמִּצַּד הַקְּדוּשָּׁה דַּוְוקָא]

אַף־עַל־פִּי־כֵן, הֲרֵי כָּךְ הִיא הַמִּדָּה, לְאַכְפִּיא לְסִטְרָא אָחֳרָא בְּמִינָהּ וְדוּגְמָתָהּ. כְּמַאֲמַר רַבּוֹתֵינוּ־זִכְרוֹנָם־לִבְרָכָה: "מִינֵיהּ וּבֵיהּ אִבָּא לְשִׁדָּיָא בֵּיהּ נַרְגָּא", וּ"פָּגַע בּוֹ כַּיּוֹצֵא בּוֹ".

וְעַל זֶה נֶאֱמַר: "בְּכָל עֶצֶב יִהְיֶה מוֹתָר", וְהַיִּתְרוֹן, הִיא הַשִּׂמְחָה הַבָּאָה אַחַר הָעֶצֶב, כִּדְלִקְמָן.

אַךְ בֶּאֱמֶת, אֵין לֵב נִשְׁבָּר וּמְרִירוּת הַנֶּפֶשׁ – עַל רִיחוּקָהּ מֵאוֹר פְּנֵי ה' וְהִתְלַבְּשׁוּתָהּ בְּסִטְרָא אָחֳרָא – נִקְרָאִים בְּשֵׁם "עַצְבוּת" כְּלָל בִּלְשׁוֹן הַקּוֹדֶשׁ, כִּי עַצְבוּת – הִיא שֶׁלִּבּוֹ מְטוּמְטָם כָּאֶבֶן וְאֵין חַיּוּת בְּלִבּוֹ, אֲבָל מְרִירוּת וְלֵב נִשְׁבָּר, אַדְרַבָּה, הֲרֵי יֵשׁ חַיּוּת בְּלִבּוֹ לְהִתְפָּעֵל וּלְהִתְמַרְמֵר, רַק שֶׁהִיא חַיּוּת מִבְּחִינַת גְּבוּרוֹת קְדוֹשׁוֹת, וְהַשְׁמָחָה מִבְּחִינַת חֲסָדִים, כִּי הַלֵּב – כְּלוּל מִשְׁתֵּיהֶן.

וְהִנֵּה, לְעִתִּים צָרִיךְ לְעוֹרֵר בְּחִינַת גְּבוּרוֹת הַקְּדוֹשׁוֹת כְּדֵי לְהַמְתִּיק הַדִּינִים, שֶׁהֵם בְּחִינַת נֶפֶשׁ הַבַּהֲמִית וְיֵצֶר הָרָע כְּשֶׁשּׁוֹלְטִ חַס וְשָׁלוֹם עַל הָאָדָם, כִּי אֵין הַדִּינִים נִמְתָּקִין אֶלָּא בְּשָׁרְשָׁן. וְלָכֵן אָמְרוּ רַבּוֹתֵינוּ־זִכְרוֹנָם־לִבְרָכָה: "לְעוֹלָם יַרְגִּיז אָדָם יִצְרוֹ הַטּוֹב", וְהַיְינוּ, בְּכָל עֵת שֶׁרוֹאֶה בְּנַפְשׁוֹ שֶׁצָּרִיךְ לְכָךְ.

אַךְ שְׁעַת הַכּוֹשֶׁר, שֶׁהִיא שָׁעָה הַמְיוּחֶדֶת וּרְאוּיָה לְכָךְ לְרוֹב בְּנֵי אָדָם, הִיא בְּשָׁעָה שֶׁהוּא עָצֵב בְּלָאוֹ הֲכִי מִמֵּילֵי דְעָלְמָא, אוֹ כָּךְ בְּלִי שׁוּם סִבָּה, אֲזַי הִיא שְׁעַת הַכּוֹשֶׁר לְהַפֵּךְ הָעֶצֶב לְהִיוֹת מ"מָרֵי דְחוּשְׁבָּנָא" הַנִּזְכָּר לְעֵיל, וּלְקַיֵּים מַאֲמַר רַבּוֹתֵינוּ־זִכְרוֹנָם־לִבְרָכָה "לְעוֹלָם יַרְגִּיז וְכוּ'", כַּנִּזְכָּר לְעֵיל, וּבָזֶה יִפָּטֵר מֵהָעַצְבוּת שֶׁמִּמֵּילֵי דְעָלְמָא.

וְאַחַר כָּךְ יָבֹא לִידֵי שִׂמְחָה אֲמִיתִּית. דְּהַיְינוּ, שֶׁזּאת יָשִׁיב אֶל לִבּוֹ לְנַחֲמוֹ בְּכַפְלַיִם, אַחַר הַדְּבָרִים וְהָאֱמֶת הָאֵלֶּה הַנִּזְכָּרִים לְעֵיל, לֵאמֹר לְלִבּוֹ: "אֱמֶת הוּא כֵּן בְּלִי סָפֵק, שֶׁאֲנִי רָחוֹק מְאֹד מֵה' בְּתַכְלִית, וּמְשׁוּקָּע וּמִתְעָב כוּ', אַךְ כָּל זֶה הוּא אֲנִי לְבַדִּי, הוּא הַגּוּף עִם נֶפֶשׁ הַחִיּוּנִית שֶׁבּוֹ, אֲבָל מִכָּל מָקוֹם, יֵשׁ בְּקִרְבִּי "חֵלֶק ה'" מַמָּשׁ, שֶׁיֶּשְׁנוֹ אֲפִילוּ בְּקַל שֶׁבְּקַלִּים, שֶׁהִיא נֶפֶשׁ הָאֱלֹהִית עִם נִיצוֹץ אֱלֹקוּת מַמָּשׁ הַמְלוּבָּשׁ בָּהּ לְהַחֲיוֹתָהּ, רַק שֶׁהִיא בִּבְחִינַת גָּלוּת, וְאִם כֵּן, אַדְרַבָּה, כָּל מַה שֶּׁאֲנִי בְּתַכְלִית הָרִיחוּק מֵה' וְהַתִּיעוּב וְשִׁיקּוּץ הֲרֵי נֶפֶשׁ הָאֱלֹהִית שֶׁבִּי בְּגָלוּת גָּדוֹל יוֹתֵר, וְהָרַחֲמָנוּת עָלֶיהָ גְּדוֹלָה מְאֹד, וְלָזֶה אֲשֹׂים כָּל מְגַמָּתִי וְחֶפְצִי – לְהוֹצִיאָהּ וּלְהַעֲלוֹתָהּ מִגָּלוּת זֶה, לַהֲשִׁיבָהּ אֶל בֵּית אָבִיהָ כִּנְעוּרֶיהָ, קוֹדֶם שֶׁנִּתְלַבְּשָׁה בְּגוּפִי, שֶׁהָיְתָה נִכְלֶלֶת בְּאוֹרוֹ יִתְבָּרַךְ וּמְיוּחֶדֶת עִמּוֹ בְּתַכְלִית, וְגַם עַתָּה כֵּן – תְּהֵא כְּלוּלָה וּמְיוּחֶדֶת בּוֹ יִתְבָּרַךְ, כְּשֶׁאֶשְׁים כָּל מְגַמָּתִי בְּתוֹרָה וּמִצְוֹת, לְהַלְבִּישׁ בָּהֶן כָּל עֶשֶׂר בְּחִינוֹתֶיהָ כַּנִּזְכָּר לְעֵיל, וּבִפְרָט בְּמִצְוַת תְּפִלָּה, לִצְעוֹק אֶל ה' בַּצַּר לָהּ מִגָּלוּתָהּ בְּגוּפִי הַמְשׁוּקָּץ, לְהוֹצִיאָהּ מִמַּסְגֵּר, וּלְדָבְקָה בּוֹ יִתְבָּרַךְ".

וְזוֹ הִיא בְּחִינַת "תְּשׁוּבָה וּמַעֲשִׂים טוֹבִים", שֶׁהֵן מַעֲשִׂים טוֹבִים שֶׁעוֹשֶׂה כְּדֵי לְהָשִׁיב "חֵלֶק ה'" לִמְקוֹרָא וְשָׁרְשָׁא דְּכָל עָלְמִין.

וְזֹאת תִּהְיֶה עֲבוֹדָתוֹ כָּל יָמָיו בְּשִׂמְחָה רַבָּה, הִיא שִׂמְחַת הַנֶּפֶשׁ בְּצֵאתָהּ מֵהַגּוּף הַמְתוֹעָב, "וְשָׁבָה אֶל בֵּית אָבִיהָ כִּנְעוּרֶיהָ", בִּשְׁעַת הַתּוֹרָה וְהָעֲבוֹדָה, וּכְמַאֲמַר רַבּוֹתֵינוּ־זִכְרוֹנָם־לִבְרָכָה: לִהְיוֹת כָּל יָמָיו בִּתְשׁוּבָה.

וְאֵין לְךָ שִׂמְחָה גְּדוֹלָה כִּצְאֵת מֵהַגָּלוּת וְהַשִּׁבְיָה, כִּמְשַׁל בֶּן מֶלֶךְ שֶׁהָיָה בְּשִׁבְיָה וְטוֹחֵן בְּבֵית הָאֲסוּרִים וּמְנַוָּול בְּאַשְׁפָּה, וְיָצָא לַחָפְשִׁי – אֶל בֵּית אָבִיו הַמֶּלֶךְ.

וְאַף שֶׁהַגּוּף עוֹמֵד בְּשִׁיקּוּצוֹ וְתִיעוּבוֹ, וּכְמוֹ שֶׁכָּתוּב בַּזֹּהַר דִּנְקְרָא "מַשְׁכָּא דְחִוְיָא", כִּי מַהוּתָהּ וְעַצְמוּתָהּ שֶׁל הַנֶּפֶשׁ הַבַּהֲמִית לֹא נֶהְפַּךְ לְטוֹב לִיכָּלֵל בִּקְדוּשָּׁה, מִכָּל מָקוֹם, תִּיקַּר נַפְשׁוֹ בְּעֵינָיו – לִשְׁמוֹחַ בְּשִׂמְחָתָהּ יוֹתֵר מֵהַגּוּף הַנִּבְזֶה, שֶׁלֹּא לְעָרְבֵב וּלְבַלְבֵּל שִׂמְחַת הַנֶּפֶשׁ בְּעִצְּבוֹן הַגּוּף.

וְהִנֵּה, בְּחִינָה זוֹ הִיא בְּחִינַת יְצִיאַת מִצְרַיִם, שֶׁנֶּאֱמַר בָּהּ: "כִּי בָרַח הָעָם", דְּלִכְאוֹרָה הוּא תָּמוּהַּ, לָמָּה הָיְתָה כְּזֹאת? וְכִי אִילּוּ אָמְרוּ לְפַרְעֹה לְשַׁלְּחָם חָפְשִׁי לְעוֹלָם, לֹא הָיָה מוּכְרָח לְשַׁלְּחָם?

אֶלָּא, מִפְּנֵי שֶׁהָרַע שֶׁבְּנַפְשׁוֹת יִשְׂרָאֵל עֲדַיִן הָיָה בְּתָקְפּוֹ בֶּחָלָל הַשְּׂמָאלִי, כִּי לֹא פָסְקָה זוּהֲמָתָם עַד מַתַּן תּוֹרָה, רַק מְגַמְגֵּם וְחָפְצָם הָיְתָה לְצֵאת נַפְשָׁם הָאֱלֹהִית מִמְּגִלּוּת הַסְּטָרָא אָחֳרָא, הִיא טוּמְאַת מִצְרַיִם, וּלְדָבְקָה בּוֹ יִתְבָּרֵךְ, וּכְדִכְתִיב: "ה' עוּזִּי וּמָעוּזִּי וּמְנוּסִי בְּיוֹם צָרָה וְגוֹ'", "מִשְׂגַּבִּי וּמְנוּסִי וְגוֹ'", "וְהוּא מָנוֹס לִי וְגוֹ'".

וְלָכֵן, לָעָתִיד, כְּשֶׁיַּעֲבִיר ה' רוּחַ הַטּוּמְאָה מִן הָאָרֶץ, כְּתִיב: "וּבְמְנוּסָה לֹא תֵלֵכוּן, כִּי הוֹלֵךְ לִפְנֵיכֶם ה' וְגוֹ'".

וְלִהְיוֹת בְּחִינַת תְּשׁוּבָה זוֹ בְּיֶתֶר שְׂאֵת וְיֶתֶר עֹז מֵעוּמְקָא דְלִבָּא, וְגַם שִׂמְחַת הַנֶּפֶשׁ תִּהְיֶה בְּתוֹסֶפֶת אוֹרָה וְשִׂמְחָה – כַּאֲשֶׁר יָשִׁיב אֶל לִבּוֹ דַּעַת וּתְבוּנָה לְנַחֲמוֹ מֵעֲצָבוֹנוֹ וִיגוֹנוֹ, לֵאמֹר כַּנִּזְכָּר לְעֵיל: "הֵן אֱמֶת כּוּ'", "אַף אֲנִי לֹא עָשִׂיתִי אֶת עַצְמִי. וְלָמָּה עָשָׂה ה' כְּזֹאת, לְהוֹרִיד חֵלֶק מֵאוֹרוֹ יִתְבָּרֵךְ, הַמְמַלֵּא וְסוֹבֵב כָּל עָלְמִין וְכוּלָּא קַמֵּיהּ כְּלָא חֲשִׁיב, וְהִלְבִּישׁוֹ בְּ"מַשְׁכָּא דְחִוְיָא" וְ"טִפָּה סְרוּחָה"? אֵין זֶה, כִּי אִם יְרִידָה זוֹ – הִיא צוֹרֶךְ עֲלִיָּה, לְהַעֲלוֹת לֵהּ' כָּל נֶפֶשׁ הַחִיּוֹנִית הַבַּהֲמִית שֶׁמִּקְּלִיפַּת נוֹגַהּ וְכָל לְבוּשֶׁיהָ, הֵן בְּחִינוֹת מַחֲשָׁבָה דִּבּוּר וּמַעֲשֶׂה שֶׁלָּהּ, עַל יְדֵי הִתְלַבְּשׁוּתָן בְּמַעֲשֶׂה דִּבּוּר וּמַחֲשָׁבַת הַתּוֹרָה [וּכְמוֹ שֶׁיִּתְבָּאֵר לְקַמָּן עִנְיַן הַעֲלָאָה זוֹ בַּאֲרִיכוּת, אֵיךְ שֶׁהִיא תַּכְלִית בְּרִיאַת הָעוֹלָם], וְאִם כֵּן אֵיפוֹא, זֹאת אֶעֱשֶׂה וְזֹאת תִּהְיֶה כָּל מְגַמָּתִי כָּל יְמֵי חֶלְדִּי – לְכָל בָּהֶן חַיֵּי רוּחִי וְנַפְשִׁי, וּכְמוֹ שֶׁכָּתוּב: "אֵלֶיךָ ה' נַפְשִׁי אֶשָּׂא", דְּהַיְינוּ, לְקַשֵּׁר מַחֲשַׁבְתִּי וְדִבּוּרִי – בְּמַחֲשַׁבְתּוֹ וְדִבּוּרוֹ יִתְבָּרֵךְ, וְהֵן הֵן גּוּפֵי הֲלָכוֹת הָעֲרוּכוֹת לְפָנֵינוּ, וְכֵן מַעֲשֶׂה – בְּמַעֲשֶׂה הַמְּצוֹת.

שֶׁלָּכֵן נִקְרֵאת הַתּוֹרָה "מְשִׁיבַת נָפֶשׁ", פֵּירוּשׁ – לִמְקוֹרָהּ וְשָׁרְשָׁהּ, וְעַל זֶה נֶאֱמַר: "פִּקּוּדֵי ה' יְשָׁרִים מְשַׂמְּחֵי לֵב":

פרק לב

וְהִנֵּה, עַל יְדֵי קִיּוּם הַדְּבָרִים הַנִּזְכָּרִים לְעֵיל, לִהְיוֹת גּוּפוֹ נִבְזֶה וְנִמְאָס בְּעֵינָיו, רַק שִׂמְחָתוֹ תִּהְיֶה שִׂמְחַת הַנֶּפֶשׁ לְבַדָּהּ, הֲרֵי זוֹ דֶּרֶךְ יְשָׁרָה וְקַלָּה לָבֹא לִידֵי קִיּוּם מִצְוַת "וְאָהַבְתָּ לְרֵעֲךָ כָּמוֹךָ" לְכָל נֶפֶשׁ מִיִּשְׂרָאֵל – לְמַגְדּוֹל וְעַד קָטָן.

כִּי מֵאַחַר שֶׁגּוּפוֹ נִמְאָס וּמְתוֹעָב אֶצְלוֹ, וְהַנֶּפֶשׁ וְהָרוּחַ מִי יוֹדֵעַ גְּדוּלָּתָן וּמַעֲלָתָן בְּשָׁרְשָׁן וּמְקוֹרָן בֵּאלֹקִים חַיִּים. בְּשֶׁגַּם שֶׁכּוּלָּן מַתְאִימוֹת, וְאָב אֶחָד לְכוּלָּנָה, וְלָכֵן נִקְרְאוּ כָּל יִשְׂרָאֵל "אַחִים" מַמָּשׁ, מִצַּד שׁוֹרֶשׁ נַפְשָׁם בַּה' אֶחָד רַק שֶׁהַגּוּפִים מְחוּלָּקִים. וְלָכֵן, הָעוֹשִׂים גּוּפָם עִיקָּר וְנַפְשָׁם טְפֵלָה – אִי אֶפְשָׁר לִהְיוֹת אַהֲבָה וְאַחֲוָה אֲמִתִּית בֵּינֵיהֶם, אֶלָּא הַתְּלוּיָה בְּדָבָר לְבַדָּהּ.

וְזֶהוּ שֶׁאָמַר הִלֵּל הַזָּקֵן עַל קִיּוּם מִצְוָה זוֹ: "זֶהוּ כָּל הַתּוֹרָה כּוּלָּהּ, וְאִידָךְ פֵּירוּשָׁא הוּא כּוּ". כִּי יְסוֹד וְשׁוֹרֶשׁ כָּל הַתּוֹרָה – הוּא לְהַגְבִּיהַּ וּלְהַעֲלוֹת הַנֶּפֶשׁ עַל הַגּוּף מַעְלָה מַעְלָה עַד עִיקָּרָא וְשָׁרְשָׁא דְּכָל עָלְמִין וְגַם, לְהַמְשִׁיךְ אוֹר־אֵין־סוֹף בָּרוּךְ־הוּא בְּכֶנֶסֶת יִשְׂרָאֵל, כְּמוֹ שֶׁיִּתְבָּאֵר לְקַמָּן, דְּהַיְינוּ, בְּמִקּוֹר נִשְׁמוֹת כָּל יִשְׂרָאֵל, לִמְהֱוֵי אֶחָד בְּאֶחָד דַּוְקָא, וְלֹא כְּשֶׁיֵּשׁ פֵּירוּד חַס וְשָׁלוֹם בִּנְשָׁמוֹת, דְּ"קוּדְשָׁא־בְּרִיךְ־הוּא לָא שַׁרְיָא בַּאֲתַר פְּגִים", וּכְמוֹ שֶׁאוֹמְרִים: "בָּרְכֵנוּ אָבִינוּ כּוּלָּנוּ כְּאֶחָד בְּאוֹר פָּנֶיךָ", וּכְמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר בְּמָקוֹם אַחֵר בַּאֲרִיכוּת:

וּמַה שֶּׁכָּתוּב בַּגְּמָרָא, שֶׁמִּי שֶׁרוֹאֶה בַּחֲבֵירוֹ שֶׁחָטָא – מִצְוָה לִשְׂנֹאותוֹ, וְגַם לוֹמַר לְרַבּוֹ שֶׁיִּשְׂנָאֵהוּ. הַיְינוּ – בַּחֲבֵירוֹ בְּתוֹרָה וּמִצְוֹת, וּכְבָר קִיֵּים בּוֹ מִצְוַת "הוֹכֵחַ תּוֹכִיחַ אֶת עֲמִיתֶךָ" – עַם שֶׁאִתְּךָ בְּתוֹרָה וּבְמִצְוֹת, וְאַף־עַל־פִּי־כֵן לֹא שָׁב מֵחֶטְאוֹ, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב בְּסֵפֶר חֲרֵדִים.

אֲבָל מִי שֶׁאֵינוֹ חָבֵירוֹ וְאֵינוֹ מְקוֹרֵב אֶצְלוֹ, הִנֵּה עַל זֶה אָמַר הִלֵּל הַזָּקֵן: "הֱוֵי מִתַּלְמִידָיו שֶׁל אַהֲרֹן, אוֹהֵב שָׁלוֹם וְכוּ', אוֹהֵב אֶת הַבְּרִיּוֹת וּמְקָרְבָן לַתּוֹרָה". לוֹמַר, שֶׁאַף הָרְחוֹקִים מִתּוֹרַת ה' וַעֲבוֹדָתוֹ, וְלָכֵן נִקְרָאִים בְּשֵׁם "בְּרִיּוֹת" בְּעָלְמָא – צָרִיךְ לְמָשְׁכָן בְּחַבְלֵי עֲבוֹתוֹת אַהֲבָה, וְכוּלֵּי הַאי וְאוּלַי יוּכַל לְקָרְבָן לְתוֹרָה וַעֲבוֹדַת ה'; וְהֵן לָא – לֹא הִפְסִיד שְׂכַר מִצְוַת אַהֲבַת רֵעִים.

וְגַם הַמְקוֹרָבִים אֵלָיו וְהוֹכִיחָם וְלֹא שָׁבוּ מֵעֲוֹנוֹתֵיהֶם שֶׁמִּצְוָה לִשְׂנֹאותָם – מִצְוָה לְאָהֳבָם גַּם כֵּן. וּשְׁתֵּיהֶן הֵן אֱמֶת: שִׂנְאָה – מִצַּד הָרַע שֶׁבָּהֶם, וְאַהֲבָה – מִצַּד בְּחִינַת הַטּוֹב הַגָּנוּז שֶׁבָּהֶם, שֶׁהוּא נִיצוֹץ אֱלֹקוּת שֶׁבְּתוֹכָם הַמְחַיֶּה נַפְשָׁם הָאֱלֹקִית. וְגַם, לְעוֹרֵר רַחֲמִים בְּלִבּוֹ עָלֶיהָ, כִּי הִיא בִּבְחִינַת גָּלוּת בְּתוֹךְ הָרַע מִסִּטְרָא אָחֳרָא הַגּוֹבֵר עָלֶיהָ בָּרְשָׁעִים, וְהָרַחֲמָנוּת – מְבַטֶּלֶת הַשִּׂנְאָה וּמְעוֹרֶרֶת הָאַהֲבָה, כַּנּוֹדָע מִמַּה שֶּׁכָּתוּב: לְ"יַעֲקֹב אֲשֶׁר פָּדָה אֶת אַבְרָהָם". [וְלֹא אָמַר דָּוִד הַמֶּלֶךְ עָלָיו הַשָּׁלוֹם: "תַּכְלִית שִׂנְאָה שְׂנֵאתִים וְגוֹ'", אֶלָּא עַל הַמִּינִים וְהָאֶפִּיקוֹרְסִים, שֶׁאֵין לָהֶם חֵלֶק בֵּאלֹהֵי יִשְׂרָאֵל, כִּדְאִיתָא בַּגְּמָרָא רֵישׁ פֶּרֶק ט"ז דְּשַׁבָּת]:

פרק לג

עוֹד זֹאת תִּהְיֶה שִׂמְחַת הַנֶּפֶשׁ הָאֱמִיתִית, וּבִפְרָט כְּשֶׁרוֹאֶה בְּנַפְשׁוֹ בְּעִתִּים מְזוּמָּנִים שֶׁצָּרִיךְ לְזַכְּכָהּ וּלְהָאִירָהּ בְּשִׂמְחַת לֵבָב, אֲזַי יַעֲמִיק מַחֲשַׁבְתּוֹ וְיִצְייֵר בְּשִׂכְלוֹ וּבִינָתוֹ עִנְיָן יִחוּדוֹ יִתְבָּרַךְ הָאֱמִיתִי, אֵיךְ הוּא מְמַלֵּא כָּל עָלְמִין עֶלְיוֹנִים וְתַחְתּוֹנִים, וַאֲפִילּוּ מְלֹא כָּל הָאָרֶץ הַלָּזוּ הוּא כְּבוֹדוֹ יִתְבָּרַךְ, וְכוּלָּא קַמֵּיהּ כְּלָא חָשִׁיב מַמָּשׁ, וְהוּא לְבַדּוֹ הוּא בָּעֶלְיוֹנִים וְתַחְתּוֹנִים מַמָּשׁ, כְּמוֹ שֶׁהָיָה לְבַדּוֹ קוֹדֶם שֵׁשֶׁת יְמֵי בְרֵאשִׁית, וְגַם בַּמָּקוֹם הַזֶּה שֶׁנִּבְרָא בּוֹ עוֹלָם הַזֶּה, הַשָּׁמַיִם וְהָאָרֶץ וְכָל צְבָאָם, הָיָה הוּא לְבַדּוֹ מְמַלֵּא הַמָּקוֹם הַזֶּה, וְגַם עַתָּה כֵּן, הוּא לְבַדּוֹ בְּלִי שׁוּם שִׁינּוּי כְּלָל.

מִפְּנֵי שֶׁכָּל הַנִּבְרָאִים בְּטֵלִים אֶצְלוֹ בְּמְצִיאוּת מַמָּשׁ, כְּבִיטּוּל אוֹתִיּוֹת הַדִּבּוּר וְהַמַּחֲשָׁבָה בְּמְקוֹרָן וְשָׁרְשָׁן, הוּא מַהוּת הַנֶּפֶשׁ וְעַצְמוּתָהּ, שֶׁהֵן עֶשֶׂר בְּחִינוֹתֶיהָ: חָכְמָה בִּינָה וָדַעַת כּוּ', שֶׁאֵין בָּהֶם בְּחִינַת אוֹתִיּוֹת עֲדַיִין קוֹדֶם שֶׁמִּתְלַבְּשׁוֹת בִּלְבוּשׁ הַמַּחֲשָׁבָה וְכִמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר בְּפִרְקִים כ' וְכ"א בַּאֲרִיכוּת, עַיֵּין שָׁם]. וּכְמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר גַּם כֵּן בְּמָקוֹם אַחֵר מָשָׁל גַּשְׁמִי לָזֶה, מֵאִירוּת בִּיטּוּל זִיו וְאוֹר הַשֶּׁמֶשׁ בְּמְקוֹרוֹ, הוּא גּוּף כַּדּוּר הַשֶּׁמֶשׁ שֶׁבָּרָקִיעַ, שֶׁגַּם שָׁם מְאִיר וּמִתְפַּשֵּׁט וַדַּאי זִיוּוֹ וְאוֹרוֹ, וּבְיֶתֶר שְׂאֵת מֵהִתְפַּשְּׁטוּתוֹ וְהָאָרָתוֹ בַּחֲלַל הָעוֹלָם, אֶלָּא שֶׁשָּׁם הוּא בָּטֵל בִּמְצִיאוּת בְּמְקוֹרוֹ וּכְאִילּוּ אֵינוֹ בְּמְצִיאוּת כְּלָל:

וְכָכָה מַמָּשׁ, דֶּרֶךְ מָשָׁל, הוּא בִּיטּוּל הָעוֹלָם וּמְלוֹאוֹ בְּמְצִיאוּת לְגַבֵּי מְקוֹרוֹ שֶׁהוּא אוֹר־אֵין־סוֹף בָּרוּךְ־הוּא, וּכְמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר שָׁם בַּאֲרִיכוּת.

וְהִנֵּה, כְּשֶׁיַּעֲמִיק בָּזֶה הַרְבֵּה, יִשְׂמַח לִבּוֹ וְתָגֵל נַפְשׁוֹ אַף גִּילַת וְרַנֵּן בְּכָל לֵב וְנֶפֶשׁ וּמְאֹד בֶּאֱמוּנָה זוֹ, כִּי רַבָּה הִיא, כִּי הִיא קְרֻבַת אֱלֹהִים מַמָּשׁ. וְזֶה כָּל הָאָדָם וְתַכְלִית בְּרִיאָתוֹ, וּבְרִיאַת כָּל הָעוֹלָמוֹת עֶלְיוֹנִים וְתַחְתּוֹנִים – לִהְיוֹת לוֹ דִּירָה זוֹ בַּתַּחְתּוֹנִים, כְּמוֹ שֶׁיִּתְבָּאֵר לְקַמָּן בַּאֲרִיכוּת.

וְהִנֵּה, כַּמָּה גְּדוֹלָה שִׂמְחַת הֶדְיוֹט וּשְׁפַל אֲנָשִׁים, בְּהִתְקָרְבוּתוֹ לְמֶלֶךְ בָּשָׂר וָדָם הַמִּתְאַכְסֵן וְדָר אִתּוֹ עִמּוֹ בְּבֵיתוֹ, וְקַל וָחוֹמֶר לְאֵין קֵץ לְקִרְבַת וְדִירַת מֶלֶךְ מַלְכֵי הַמְּלָכִים הַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא, וּכְדִכְתִיב: "כִּי מִי הוּא זֶה אֲשֶׁר עָרַב לִבּוֹ לָגֶשֶׁת אֵלַי, נְאֻם ה'":

וְעַל זֶה תִּיקְנוּ לִיתֵּן שֶׁבַח וְהוֹדָיָה לִשְׁמוֹ יִתְבָּרַךְ בְּכָל בֹּקֶר, וְלוֹמַר: "אַשְׁרֵינוּ מַה טּוֹב חֶלְקֵנוּ וְכוּ' וּמַה יָּפָה יְרוּשָּׁתֵנוּ", כְּלוֹמַר, כְּמוֹ שֶׁהָאָדָם שָׂשׂ וְשָׂמֵחַ בִּירוּשָּׁה שֶׁנָּפְלָה לוֹ הוֹן עָתֵק שֶׁלֹּא עָמַל בּוֹ, כֵּן וְיוֹתֵר מִכֵּן לְאֵין קֵץ, יֵשׁ לָנוּ לִשְׂמוֹחַ עַל יְרוּשָּׁתֵנוּ שֶׁהִנְחִילוּנוּ אֲבוֹתֵינוּ, הוּא יְחוּד ה' הָאֱמִיתִי, אֲשֶׁר אֲפִילּוּ בָּאָרֶץ מִתַּחַת – אֵין עוֹד מִלְבַדּוֹ, וְזוֹ הִיא דִּירָתוֹ בַּתַּחְתּוֹנִים.

וְזֶהוּ שֶׁאָמְרוּ רַבּוֹתֵינוּ־זִכְרוֹנָם־לִבְרָכָה: תַּרְיַ"ג מִצְוֹת נִיתְּנוּ לְיִשְׂרָאֵל, בָּא חֲבַקּוּק וְהֶעֱמִידָן עַל אַחַת, שֶׁנֶּאֱמַר: "וְצַדִּיק בֶּאֱמוּנָתוֹ יִחְיֶה", כְּלוֹמַר, כְּאִלּוּ אֵינָהּ רַק מִצְוָה אַחַת, הִיא הָאֱמוּנָה לְבַדָּהּ, כִּי עַל יְדֵי הָאֱמוּנָה לְבַדָּהּ – יָבֹא לְקִיּוּם כָּל הַתַּרְיַ"ג מִצְוֹת.

דְּהַיְינוּ, כְּשֶׁיִּהְיֶה לִבּוֹ שָׁשׂ וְשָׂמֵחַ בֶּאֱמוּנָתוֹ בְּיִחוּד ה' בְּתַכְלִית הַשִּׂמְחָה, כְּאִלּוּ לֹא הָיְתָה עָלָיו רַק מִצְוָה זוֹ לְבַדָּהּ, וְהִיא לְבַדָּהּ תַּכְלִית בְּרִיאָתוֹ וּבְרִיאַת כָּל הָעוֹלָמוֹת – הֲרֵי בְּכֹחַ וְחִיּוּת נַפְשׁוֹ בְּשִׂמְחָה רַבָּה זוֹ, תִּתְעַלֶּה נַפְשׁוֹ לְמַעְלָה מַעְלָה, עַל כָּל הַמּוֹנְעִים קִיּוּם כָּל הַתַּרְיַ"ג מִצְוֹת מִבַּיִת וּמִחוּץ.

וְזֶהוּ שֶׁאָמַר "בֶּאֱמוּנָתוֹ יִחְיֶה" – "יִחְיֶה" דַּיְיקָא, כִּתְחִיַּית הַמֵּתִים, דֶּרֶךְ מָשָׁל, כָּךְ תִּחְיֶה נַפְשׁוֹ בְּשִׂמְחָה רַבָּה זוֹ. וְהִיא שִׂמְחָה כְּפוּלָה וּמְכוּפֶלֶת, כִּי מִלְּבַד שִׂמְחַת הַנֶּפֶשׁ הַמִּשְׂכֶּלֶת בְּקִרְבַת ה' וְדִירָתוֹ אִתּוֹ עִמּוֹ. עוֹד זֹאת יִשְׂמַח בְּכִפְלַיִים בְּשִׂמְחַת ה' וְגוֹדֶל נַחַת רוּחַ לְפָנָיו יִתְבָּרַךְ בֶּאֱמוּנָה זוֹ, דְּאִתְכַּפְיָא סִטְרָא אָחֳרָא מַמָּשׁ וְאִתְהַפַּךְ חֶשׁוֹכָא לִנְהוֹרָא, שֶׁהוּא חֹשֶׁךְ הַקְּלִיפּוֹת שֶׁבָּעוֹלָם הַזֶּה הַחוֹמְרִי הַמַּחֲשִׁיכִים וּמְכַסִּים עַל אוֹרוֹ יִתְבָּרַךְ עַד עֵת קֵץ, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב: "קֵץ שָׂם לַחֹשֶׁךְ" [דְּהַיְינוּ, "קֵץ הַיָּמִין", שֶׁיַּעֲבִיר רוּחַ הַטּוּמְאָה מִן הָאָרֶץ, "וְנִגְלָה כְּבוֹד ה', וְרָאוּ כָל בָּשָׂר יַחְדָּיו", וּכְמוֹ שֶׁיִּתְבָּאֵר לְקַמָּן].

וּבִפְרָט בְּחוּץ לָאָרֶץ, שֶׁאֲוִיר אֶרֶץ הָעַמִּים טָמֵא וּמָלֵא קְלִיפּוֹת וְסִטְרָא אָחֳרָא, וְאֵין שִׂמְחָה לְפָנָיו יִתְבָּרַךְ כְּאוֹרָה וְשִׂמְחָה בְּיִתְרוֹן אוֹר הַבָּא מִן הַחֹשֶׁךְ דַּיְיקָא.

וְזֶהוּ שֶׁכָּתוּב: "יִשְׂמַח יִשְׂרָאֵל בְּעוֹשָׂיו", פֵּירוּשׁ, שֶׁכָּל מִי שֶׁהוּא מִזֶּרַע יִשְׂרָאֵל – יֵשׁ לוֹ לִשְׂמוֹחַ בְּשִׂמְחַת ה', אֲשֶׁר שָׂשׂ וְשָׂמֵחַ בְּדִירָתוֹ בַּתַּחְתּוֹנִים, שֶׁהֵם בְּחִינַת עֲשִׂיָּה גַּשְׁמִיִּית מַמָּשׁ.

וְזֶהוּ שֶׁכָּתוּב "בְּעוֹשָׂיו" – לְשׁוֹן רַבִּים, שֶׁהוּא עוֹלָם הַזֶּה הַגַּשְׁמִי הַמָּלֵא קְלִיפּוֹת וְסִטְרָא אָחֳרָא, שֶׁנִּקְרָא "רְשׁוּת הָרַבִּים" וְ"טוּרֵי דִּפְרוּדָא", וְאִתְהַפְּכָן לִנְהוֹרָא, וְנַעֲשִׂים "רְשׁוּת הַיָּחִיד" לְיִחוּדוֹ יִתְבָּרַךְ, בֶּאֱמוּנָה זוֹ:

פרק לד

וְהִנֵּה, מוּדַעַת זֹאת שֶׁ"הָאָבוֹת הֵן הֵן הַמֶּרְכָּבָה", שֶׁכָּל יְמֵיהֶם לְעוֹלָם, לֹא הִפְסִיקוּ אֲפִילוּ שָׁעָה אַחַת מִלְּקַשֵּׁר דַּעְתָּם וְנִשְׁמָתָם לְרִבּוֹן הָעוֹלָמִים – בַּבִּיטּוּל הַנִּזְכָּר לְעֵיל לְיִחוּדוֹ יִתְבָּרַךְ. וְאַחֲרֵיהֶם כָּל הַנְּבִיאִים, כָּל אֶחָד לְפִי מַדְרֵגַת נִשְׁמָתוֹ וְהִשְׂגָתוֹ, וּמַדְרֵגַת מֹשֶׁה רַבֵּינוּ עָלָיו הַשָּׁלוֹם הִיא הָעוֹלָה עַל כּוּלָּנָה, שֶׁאָמְרוּ עָלָיו: "שְׁכִינָה מְדַבֶּרֶת מִתּוֹךְ גְּרוֹנוֹ שֶׁל מֹשֶׁה", וּמֵעֵין זֶה זָכוּ יִשְׂרָאֵל בְּמַעֲמַד הַר סִינַי, רַק שֶׁלֹּא יָכְלוּ לִסְבוֹל, כְּמַאֲמַר רַבּוֹתֵינוּ־זִכְרוֹנָם־לִבְרָכָה, שֶׁעַל כָּל דִּיבּוּר פָּרְחָה נִשְׁמָתָן כוּ', שֶׁהוּא עִנְיַן בִּיטּוּל בְּמְצִיאוּת הַנִּזְכָּר לְעֵיל.

לָכֵן, מִיָּד אָמַר לָהֶם לַעֲשׂוֹת לוֹ מִשְׁכָּן וּבוֹ קָדְשֵׁי הַקֳּדָשִׁים – לְהַשְׁרָאַת שְׁכִינָתוֹ, שֶׁהוּא גִּילּוּי יְחוּדוֹ יִתְבָּרֵךְ, כְּמוֹ שֶׁיִּתְבָּאֵר לְקַמָּן.

וּמִשֶּׁחָרַב בֵּית הַמִּקְדָּשׁ – אֵין לְהַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא בָּעוֹלָמוֹ מִשְׁכָּן וּמָכוֹן לִשְׁבָתּוֹ, הוּא יְחוּדוֹ יִתְבָּרֵךְ, אֶלָּא אַרְבַּע אַמּוֹת שֶׁל הֲלָכָה, שֶׁהוּא רְצוֹנוֹ יִתְבָּרֵךְ וְחָכְמָתוֹ הַמְלוּבָּשִׁים בַּהֲלָכוֹת הָעֲרוּכוֹת לְפָנֵינוּ. וְלָכֵן, אַחַר שֶׁיַּעֲמִיק הָאָדָם מַחֲשַׁבְתּוֹ בְּעִנְיַן בִּיטוּל הַנִּזְכָּר לְעֵיל כְּפִי יְכָלְתּוֹ, זֹאת יָשִׁיב אֶל לִבּוֹ: "כִּי מִהְיוֹת קָטָן שִׁכְלִי וְשׁוֹרֶשׁ נִשְׁמָתִי מֵהָכִיל, לִהְיוֹת מֻרְכָּבָה וּמְשֻׁכָּן לְיִחוּדוֹ יִתְבָּרֵךְ בֶּאֱמֶת לַאֲמִיתּוֹ, מֵאַחַר דְּלֵית מַחֲשָׁבָה דִּילִי תְּפִיסָא וּמַשָּׂגֶת בּוֹ יִתְבָּרֵךְ כְּלָל וּכְלָל שׁוּם הַשָּׂגָה בָּעוֹלָם, וְלֹא שֶׁמָּץ מֻנְהוּ מֵהַשָּׂגַת הָאָבוֹת וְהַנְּבִיאִים, אִי לְזֹאת, אֶעֱשֶׂה לוֹ מִשְׁכָּן וּמָכוֹן לְשִׁבְתּוֹ, הוּא הָעֵסֶק בְּתַלְמוּד תּוֹרָה כְּפִי הַפְּנַאי שֶׁלִּי, בְּקִבְיעוּת עִתִּים בַּיּוֹם וּבַלַּיְלָה, כְּדַת הַנִּיתָּנָה לְכָל אֶחָד וְאֶחָד בְּהֶלְכוֹת תַּלְמוּד תּוֹרָה, וּכְמַאֲמַר רַבּוֹתֵינוּ־זִכְרוֹנָם־לִבְרָכָה: 'אֲפִילּוּ פֶּרֶק אֶחָד שַׁחֲרִית כּוּ'".

וּבָזֶה יִשְׂמַח לִבּוֹ וְיָגִיל, וְיִתֵּן הוֹדָאָה עַל חֶלְקוֹ בְּשִׂמְחָה וּבְטוּב לֵבָב, עַל שֶׁזָּכָה לִהְיוֹת אוֹשְׁפִּיזְכָן לַגְּבוּרָה פַּעֲמַיִם בְּכָל יוֹם, כְּפִי הָעֵת וְהַפְּנַאי שֶׁלּוֹ, כְּמִסַּת יָדוֹ אֲשֶׁר הִרְחִיב ה' לוֹ:

וְאִם יַרְחִיב ה' לוֹ עוֹד, אֲזַי "טָהוֹר יָדַיִם יוֹסִיף אוֹמֶץ", וּ"מַחֲשָׁבָה טוֹבָה כּוּ", וְגַם שְׁאָר הַיּוֹם כּוּלּוֹ, שֶׁעוֹסֵק בְּמַשָּׂא וּמַתָּן, יִהְיֶה מָכוֹן לְשִׁבְתּוֹ יִתְבָּרֵךְ, בִּנְתִינַת הַצְּדָקָה שֶׁיִּתֵּן מִיגִיעוֹ, שֶׁהִיא מִמִּדּוֹתָיו שֶׁל הַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא – "מַה הוּא רַחוּם וְכוּ", וּכְמוֹ שֶׁכָּתוּב בַּתִּיקוּנִים: "חֶסֶד דְּרוֹעָא יְמִינָא".

וְאַף שֶׁאֵינוֹ נוֹתֵן אֶלָּא חוֹמֶשׁ, הֲרֵי הַחוֹמֶשׁ מַעֲלֶה עִמּוֹ כָּל הָאַרְבַּע יְדוֹת לַה', לִהְיוֹת מָכוֹן לִשְׁבָתּוֹ יִתְבָּרֵךְ, כַּנּוֹדָע מֵאֲמַר רַבּוֹתֵינוּ־זִכְרוֹנָם־לִבְרָכָה שֶׁמִּצְוֹת צְדָקָה שְׁקוּלָה כְּנֶגֶד כָּל הַקָּרְבָּנוֹת, וּבְקָרְבָּנוֹת הָיָה כָּל הַחַי עוֹלֶה לַה' עַל יְדֵי בְּהֵמָה אַחַת, וְכָל הַצּוֹמֵחַ עַל יְדֵי עִשָּׂרוֹן סֹלֶת אֶחָד בָּלוּל בַּשֶּׁמֶן כּוּ'. וּמִלְּבַד זֶה, הֲרֵי בְּשָׁעַת הַתּוֹרָה וְהַתְּפִלָּה, עוֹלֶה לַה' כָּל מַה שֶּׁאָכַל וְשָׁתָה וְנֶהֱנָה מֵאַרְבַּע הַיְדוֹת לִבְרִיאוּת גּוּפוֹ, כְּמוֹ שֶׁיִּתְבָּאֵר לְקַמָּן.

וְהִנֵּה, בְּכָל פְּרָטֵי מִינֵי שִׂמְחוֹת הַנֶּפֶשׁ הַנִּזְכָּרִים לְעֵיל – אֵין מֵהֶן מְנִיעָה לִהְיוֹת "נִבְזֶה בְּעֵינָיו נִמְאָס", וְ"לֵב נִשְׁבָּר", וְרוּחַ נְמוּכָה – בְּשָׁעַת הַשִּׂמְחָה מַמָּשׁ, מֵאַחַר כִּי הֱיוֹתוֹ נִבְזֶה בְּעֵינָיו וְכוּ' – הוּא מִצַּד הַגּוּף וְנֶפֶשׁ הַבַּהֲמִית, וֶהֱיוֹתוֹ בְּשִׂמְחָה – הוּא מִצַּד נֶפֶשׁ הָאֱלֹהִית וְנִיצוֹץ אֱלֹהוּת הַמְלוּבָּשׁ בָּהּ לְהַחֲיוֹתָהּ, כַּנִּזְכָּר לְעֵיל [בְּפֶרֶק ל"א].

וּכְהַאי גַּוְנָא אִיתָא בַּזֹּהַר: "בְּכִיָּה תְּקִיעָא בְּלִבָּאֵי מִסְטָרָא דְּא, וְחֶדְוָה תְּקִיעָא בְּלִבָּאֵי מִסְטָרָא דָּא":

פרק לה

וְהִנֵּה, לְתוֹסֶפֶת בֵּיאוּר תֵּיבַת "לַעֲשׂוֹתוֹ", וְגַם לְהָבִין מְעַט מִזְּעֵיר תַּכְלִית בְּרִיאַת הַבֵּינוֹנִים וִירִידַת נִשְׁמוֹתֵיהֶם לְעוֹלָם הַזֶּה, לְהִתְלַבֵּשׁ בַּנֶּפֶשׁ הַבַּהֲמִית שֶׁמֵּהַקְּלִיפָּה וְסִטְרָא אָחֳרָא, מֵאַחַר שֶׁלֹּא יוּכְלוּ לְשַׁלְּחָהּ כָּל יְמֵיהֶם, וְלִדְחוֹתָהּ מִמְּקוֹמָהּ מֵחֶלֶק הַשְּׂמָאלִי שֶׁבַּלֵּב שֶׁלֹּא יַעֲלוּ מִמֶּנָּה הִרְהוּרִים אֶל הַמּוֹחַ, כִּי מַהוּתָהּ וְעַצְמוּתָהּ שֶׁל נֶפֶשׁ הַבַּהֲמִית שֶׁמֵּהַקְּלִיפָּה – הִיא בְּתַקְפָּהּ וּבְגִבּוּרָתָהּ אֶצְלָם כְּתוֹלְדָתָהּ, רַק שֶׁלְּבוּשֶׁיהָ אֵינָם מִתְלַבְּשִׁים בְּגוּפָם כַּנִּזְכָּר לְעֵיל, וְאִם כֵּן, לָמָּה זֶּה יָרְדוּ נִשְׁמוֹתֵיהֶם לָעוֹלָם הַזֶּה לִיגַע לָרִיק חַס וְשָׁלוֹם, לְהִלָּחֵם כָּל יְמֵיהֶם עִם הַיֵּצֶר, וְלֹא יָכְלוּ לוֹ?

וּתְהִי זֹאת נֶחָמָתָם, לְנַחֲמָם בְּכִפְלַיִם לְתוּשִׁיָּה, וּלְשַׂמֵּחַ לִבָּם בַּה' הַשּׁוֹכֵן אִתָּם בְּתוֹךְ תּוֹרָתָם וַעֲבוֹדָתָם.

וְהוּא, בְּהַקְדִּים לְשׁוֹן הַיְנוּקָא [בַּזֹּהַר פָּרָשַׁת בָּלָק] עַל פָּסוּק: "הֶחָכָם עֵינָיו בְּרֹאשׁוֹ" – "וְכִי בְּאָן אֲתַר עֵינוֹי דְּבַר נַשׁ כּוּ', אֶלָּא קְרָא הָכֵי הוּא וַדַּאי, דְּתָנַן: לֹא יְהַךְ בַּר נַשׁ בְּגִילּוּיָא דְּרֵישָׁא אַרְבַּע אַמּוֹת, מַאי טַעֲמָא, דִּשְׁכִינְתָּא שַׁרְיָא עַל רֵישֵׁיהּ, וְכָל חָכָם עֵינוֹהִי וּמִילּוֹי בְּרֵישֵׁיהּ אינּוּן, בְּהַהוּא דְּשַׁרְיָא וְקַיְימָא עַל רֵישֵׁיהּ, וְכַד עֵינוֹי תַּמָּן, לְנַדַּע, דְּהַהוּא נְהוֹרָא דְּאַדְלִיק עַל רֵישֵׁיהּ – אִצְטְרִיךְ לְמִשְׁחָא, בְּגִין דְּגוּפָא דַּבַּר נַשׁ אִיהוּ פְּתִילָה, וּנְהוֹרָא אַדְלִיק לְעֵילָּא, וּשְׁלֹמֹה מַלְכָּא צַוַּח וְאָמַר: וְשֶׁמֶן עַל רֹאשְׁךָ אַל יֶחְסָר, דְּהָא נְהוֹרָא דִּבְרֹאשׁוֹ אִצְטְרִיךְ לְמִשְׁחָא, וְאִינּוּן עוֹבָדָאן טָבָאן, וְעַל דָּא הֶחָכָם עֵינָיו בְּרֹאשׁוֹ", עַד כָּאן לְשׁוֹנוֹ.

וְהִנֵּה, בֵּיאוּר מָשָׁל זֶה, שֶׁהִמְשִׁיל אוֹר הַשְּׂכִינָה לְאוֹר הַנֵּר שֶׁאֵינוֹ מֵאִיר וְנֶאֱחָז בַּפְּתִילָה בְּלִי שֶׁמֶן, וְכָךְ אֵין הַשְּׂכִינָה שׁוֹרָה עַל גּוּף הָאָדָם שֶׁנִּמְשָׁל לִפְתִילָה, אֶלָּא עַל יְדֵי מַעֲשִׂים טוֹבִים דַּוְוקָא, וְלֹא דַּי לוֹ בְּנִשְׁמָתוֹ, שֶׁהִיא חֵלֶק אֱלוֹהַּ מִמַּעַל, לִהְיוֹת הִיא כְּשֶׁמֶן לַפְּתִילָה – מְבוֹאָר וּמוּבָן לְכָל מַשְׂכִּיל, כִּי הִנֵּה, נִשְׁמַת הָאָדָם, אֲפִילּוּ הוּא צַדִּיק גָּמוּר עוֹבֵד ה' בְּיִרְאָה וְאַהֲבָה בְּתַעֲנוּגִים, אַף־עַל־פִּי־כֵן, אֵינָהּ בְּטֵילָה בְּמְצִיאוּת לְגַמְרֵי לִיבָּטֵל וְלִיכָּלֵל בְּאוֹר ה' מַמָּשׁ, לִהְיוֹת לַאֲחָדִים וּמְיוּחָדִים בְּיִחוּד גָּמוּר, רַק הוּא דָּבָר בִּפְנֵי עַצְמוֹ – יְרֵא ה' וְאוֹהֲבוֹ; מַה שֶּׁאֵין כֵּן הַמִּצְוֹת וּמַעֲשִׂים טוֹבִים, שֶׁהֵן רְצוֹנוֹ יִתְבָּרַךְ, וּרְצוֹנוֹ יִתְבָּרַךְ הוּא מְקוֹר הַחַיִּים לְכָל הָעוֹלָמוֹת וְהַבְּרוּאִים, שֶׁיּוֹרֵד אֲלֵיהֶם עַל יְדֵי צִמְצוּמִים רַבִּים וְהֶסְתֵּר פָּנִים שֶׁל רָצוֹן הָעֶלְיוֹן בָּרוּךְ־הוּא וִירִידַת הַמַּדְרֵגוֹת, עַד שֶׁיּוּכְלוּ לְהִתְהַוּוֹת וּלְהִבָּרְאוֹת יֵשׁ מֵאַיִן וְדָבָר נִפְרָד בִּפְנֵי עַצְמוֹ, וְלֹא יִבָּטְלוּ בִּמְצִיאוּת כַּנִּזְכָּר לְעֵיל, מַה שֶּׁאֵין כֵּן הַמִּצְוֹת, שֶׁהֵן פְּנִימִית רְצוֹנוֹ יִתְבָּרַךְ, וְאֵין שָׁם הֶסְתֵּר פָּנִים כְּלָל – אֵין הַחִיּוּת שֶׁבָּהֶם דָּבָר נִפְרָד בִּפְנֵי עַצְמוֹ כְּלָל, אֶלָּא הוּא מְיוּחָד וְנִכְלָל בִּרְצוֹנוֹ יִתְבָּרַךְ, וְהָיוּ לַאֲחָדִים מַמָּשׁ בְּיִחוּד גָּמוּר.

וְהִנֵּה, עִנְיַן הַשְׁרָאַת הַשְּׁכִינָה, הוּא גִּילּוּי אֱלֹהוּתוֹ יִתְבָּרַךְ וְאוֹר אֵין־סוֹף בָּרוּךְ־הוּא בְּאֵיזֶה דָּבָר, וְהַיְינוּ לוֹמַר, שֶׁאוֹתוֹ דָּבָר נִכְלָל בְּאוֹר ה' וּבָטֵל לוֹ בִּמְצִיאוּת לְגַמְרֵי, שֶׁאָז הוּא שֶׁשּׁוֹרֶה וּמִתְגַּלֶּה בּוֹ ה' אֶחָד. אֲבָל כָּל מַה שֶּׁלֹּא בָטֵל אֵלָיו בִּמְצִיאוּת לְגַמְרֵי – אֵין אוֹר ה' שׁוֹרֶה וּמִתְגַּלֶּה בּוֹ. וְאַף צַדִּיק גָּמוּר שֶׁמִּתְדַּבֵּק בּוֹ בְּאַהֲבָה רַבָּה, הֲרֵי "לֵית מַחֲשָׁבָה תְּפִיסָא בֵּיהּ" כְּלָל בֶּאֱמֶת, כִּי אֱמִיתַּת "ה' אֱלֹהִים אֱמֶת" – הוּא יְחוּדוֹ וְאַחְדוּתוֹ, שֶׁהוּא לְבַדּוֹ הוּא וְאֶפֶס בִּלְעָדוֹ מַמָּשׁ.

וְאִם כֵּן, זֶה הָאוֹהֵב, שֶׁהוּא יֵשׁ וְלֹא אֶפֶס – לֵית מַחֲשָׁבָה דִּילֵיהּ תְּפִיסָא בֵּיהּ כְּלָל, וְאֵין אוֹר ה' שׁוֹרֶה וּמִתְגַּלֶּה בּוֹ, אֶלָּא עַל יְדֵי קִיּוּם הַמִּצְוֹת, שֶׁהֵן רְצוֹנוֹ וְחָכְמָתוֹ יִתְבָּרַךְ מַמָּשׁ – בְּלִי שׁוּם הֶסְתֵּר פָּנִים

הגהה

וְכַאֲשֶׁר שְׁמַעְתִּי מִמּוֹרִי עָלָיו הַשָּׁלוֹם, פֵּירוּשׁ וְטַעַם לְמַה שֶּׁכָּתוּב בְּעֵץ חַיִּים, שֶׁאוֹר־אֵין־סוֹף בָּרוּךְ־הוּא אֵינוֹ מִתְיַיחֵד אֲפִילּוּ בְּעוֹלָם הָאֲצִילוּת אֶלָּא עַל יְדֵי הִתְלַבְּשׁוּתוֹ תְּחִלָּה בִּסְפִירַת חָכְמָה, וְהַיְינוּ מִשּׁוּם שֶׁאֵין־סוֹף בָּרוּךְ־הוּא, הוּא אֶחָד הָאֱמֶת, שֶׁהוּא לְבַדּוֹ הוּא וְאֵין זוּלָתוֹ, וְזוֹ הִיא מַדְרֵגַת הַחָכְמָה וְכוּ׳:

וְהִנֵּה, כְּשֶׁהָאָדָם עוֹסֵק בַּתּוֹרָה, אָזַי, נִשְׁמָתוֹ שֶׁהִיא נַפְשׁוֹ הָאֱלֹהִית, עִם שְׁנֵי לְבוּשֶׁיהָ הַפְּנִימִים לְבַדָּם, שֶׁהֵם, כֹּחַ הַדִּבּוּר וּמַחֲשָׁבָה, נִכְלָלוֹת בְּאוֹר ה' אֵין־סוֹף בָּרוּךְ־הוּא, וּמְיוּחָדוֹת בּוֹ בְּיִחוּד גָּמוּר. וְהִיא הַשְׁרָאַת הַשְּׁכִינָה עַל נַפְשׁוֹ הָאֱלֹהִית, כְּמַאֲמַר רַבּוֹתֵינוּ־זִכְרוֹנָם־לִבְרָכָה שֶׁאֲפִילּוּ אֶחָד שֶׁיּוֹשֵׁב וְעוֹסֵק בַּתּוֹרָה – שְׁכִינָה עִמּוֹ.

אַךְ כְּדֵי לְהַמְשִׁיךְ אוֹר וְהַאֲרַת הַשְּׁכִינָה גַּם עַל גּוּפוֹ וְנַפְשׁוֹ הַבַּהֲמִית, שֶׁהִיא הַחִיּוּנִית הַמְלוּבֶּשֶׁת בְּגוּפוֹ מַמָּשׁ, צָרִיךְ לְקַיֵּים מִצְוֹת מַעֲשִׂיּוֹת הַנַּעֲשׂוֹת עַל יְדֵי הַגּוּף מַמָּשׁ, שֶׁאָז – כֹּחַ הַגּוּף מַמָּשׁ שֶׁבַּעֲשִׂיָּה זוֹ, נִכְלָל בְּאוֹר ה' וּרְצוֹנוֹ וּמְיוּחָד בּוֹ בְּיִחוּד גָּמוּר, וְהוּא לְבוּשׁ הַשְּׁלִישִׁי שֶׁל נֶפֶשׁ הָאֱלֹהִית.

וַאֲזַי, גַּם כֹּחַ נֶפֶשׁ הַחִיּוּנִית שֶׁבְּגוּפוֹ מַמָּשׁ שֶׁמִּקְלִיפַּת נוֹגַהּ, נִתְהַפֵּךְ מֵרַע לְטוֹב וְנִכְלָל מַמָּשׁ בִּקְדוּשָּׁה כַּנֶּפֶשׁ הָאֱלֹהִית מַמָּשׁ, מֵאַחַר שֶׁהוּא הוּא הַפּוֹעֵל וְעוֹשֶׂה מַעֲשֵׂה הַמִּצְוָה, שֶׁבִּלְעָדוֹ, לֹא הָיְתָה נֶפֶשׁ הָאֱלֹהִית פּוֹעֶלֶת בַּגּוּף כְּלָל, כִּי הִיא רוּחָנִיּוּת, וְהַגּוּף – גַּשְׁמִי וְחוֹמְרִי, וְהַמְמוּצָע בֵּינֵיהֶם, הִיא נֶפֶשׁ הַחִיּוּנִית הַבַּהֲמִית הַמְלוּבֶּשֶׁת בְּדַם הָאָדָם שֶׁבִּלְבּוֹ וְכָל הַגּוּף.

וְאַף שֶׁמַּהוּתָהּ וְעַצְמוּתָהּ שֶׁל נֶפֶשׁ הַבַּהֲמִית שֶׁבִּלְבּוֹ, שֶׁהֵן מִדּוֹתֶיהָ הָרָעוֹת, עֲדַיִן לֹא נִכְלְלוּ בִּקְדוּשָּׁה, מִכָּל מָקוֹם, מֵאַחַר דְּאִתְכַּפְיָין לְקִדּוּשָּׁה, וּבְעַל כָּרְחָן עוֹנִין אָמֵן, וּמַסְכִּימִין וּמִתְרַצִּין לַעֲשִׂיַּית הַמִּצְוָה, עַל יְדֵי הִתְגַּבְּרוּת נַפְשׁוֹ הָאֱלֹהִית שֶׁבַּמּוֹחַ שֶׁשַּׁלִּיט עַל הַלֵּב, וְהֵן

בְּשָׁעָה זוֹ בִּבְחִינַת גָּלוּת וְשֵׁינָה, כַּנִּזְכָּר לְעֵיל, וּלְכָךְ אֵין זוֹ מְנִיעָה מֵהַשְׁרָאַת הַשְּׁכִינָה עַל גּוּף הָאָדָם בְּשָׁעָה זוֹ.

דְּהַיְינוּ, שֶׁכֹּחַ נֶפֶשׁ הַחִיּוּנִית הַמְלוּבָּשׁ בַּעֲשִׂיַּית הַמִּצְוָה, הוּא נִכְלָל מַמָּשׁ בְּאוֹר ה' וּמְיוּחָד בּוֹ בְּיִחוּד גָּמוּר, וְעַל יְדֵי זֶה מַמְשִׁיךְ הֶאָרָה לִכְלָלוּת נֶפֶשׁ הַחִיּוּנִית שֶׁבְּכָל הַגּוּף, וְגַם עַל הַגּוּף הַנַּשְׁמִי, בִּבְחִינַת מַקִּיף מִלְמַעְלָה מֵרֹאשׁוֹ וְעַד רַגְלָיו. וְזֶהוּ שֶׁכָּתוּב: "דִּשְׁכִינְתָּא שַׁרְיָא עַל רֵישֵׁיהּ" – "עַל" דַּיְיקָא. וְכֵן, "אַכָּל בֵּי עֲשָׂרָה שְׁכִינְתָּא שַׁרְיָא".

וְהִנֵּה, כָּל בְּחִינַת הַמְּשָׁכַת אוֹר הַשְּׁכִינָה, שֶׁהִיא בְּחִינַת גִּילּוּי אוֹר־אֵין־סוֹף בָּרוּךְ־הוּא, אֵינוֹ נִקְרָא שִׁינּוּי חַס וְשָׁלוֹם בּוֹ יִתְבָּרַךְ, וְלֹא רִיבּוּי, כִּדְאִיתָא בְּסַנְהֶדְרִין, דְּ"אָמַר לֵיהּ הַהוּא מִינָא לְרַבָּן גַּמְלִיאֵל, אֲמִרִיתוּ כָּל בֵּי עֲשָׂרָה שְׁכִינְתָּא שַׁרְיָא, כַּמָּה שְׁכִינְתָּא אִית לְכוּ?" וְהֵשִׁיב לוֹ מָשָׁל מֵאוֹר הַשֶּׁמֶשׁ הַנִּכְנָס בְּחַלּוֹנוֹת רַבִּים כוּ', וְהַמַּשְׁכִּיל יָבִין:

פרק לו

וְהִנֵּה, מוּדַעַת זֹאת מַאֲמַר רַבּוֹתֵינוּ־זִכְרוֹנָם־לִבְרָכָה, שֶׁתַּכְלִית בְּרִיאַת עוֹלָם הַזֶּה הוּא – שֶׁנִּתְאַוָּה הַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא לִהְיוֹת לוֹ דִּירָה בַּתַּחְתּוֹנִים.

וְהִנֵּה, לֹא שַׁיָּיךְ לְפָנָיו יִתְבָּרַךְ בְּחִינַת מַעְלָה וּמַטָּה, כִּי הוּא יִתְבָּרַךְ מְמַלֵּא כָּל עָלְמִין בְּשָׁוֶה. אֶלָּא בֵּיאוּר הָעִנְיָן, כִּי קוֹדֶם שֶׁנִּבְרָא הָעוֹלָם הָיָה הוּא לְבַדּוֹ יִתְבָּרַךְ יָחִיד וּמְיוּחָד, וּמְמַלֵּא כָּל הַמָּקוֹם הַזֶּה שֶׁבָּרָא בּוֹ הָעוֹלָם, וְגַם עַתָּה כֵּן הוּא לְפָנָיו יִתְבָּרַךְ. רַק שֶׁהַשִּׁינּוּי הוּא אֶל הַמְקַבְּלִים חִיּוּתוֹ וְאוֹרוֹ יִתְבָּרַךְ, שֶׁמְּקַבְּלִים עַל יְדֵי לְבוּשִׁים רַבִּים הַמְכַסִּים וּמַסְתִּירִים אוֹרוֹ יִתְבָּרַךְ, כְּדִכְתִיב: "כִּי לֹא יִרְאַנִי הָאָדָם וָחָי", וְכִדְפֵירְשׁוּ רַבּוֹתֵינוּ־זִכְרוֹנָם־לִבְרָכָה, שֶׁאֲפִילּוּ מַלְאָכִים הַנִּקְרָאִים "חַיּוֹת" אֵין רוֹאִין כּוּ'.

וְזֶהוּ עִנְיַן הִשְׁתַּלְשְׁלוּת הָעוֹלָמוֹת וִירִידָתָם מִמַּדְרֵגָה לְמַדְרֵגָה, עַל יְדֵי רִיבּוּי הַלְּבוּשִׁים הַמַּסְתִּירִים הָאוֹר וְהַחִיּוּת שֶׁמִּמֶּנּוּ יִתְבָּרַךְ, עַד שֶׁנִּבְרָא עוֹלָם הַזֶּה הַנַּשְׁמִי וְהַחוּמְרִי מַמָּשׁ, וְהוּא הַתַּחְתּוֹן בַּמַּדְרֵגָה, שֶׁאֵין תַּחְתּוֹן לְמַטָּה מִמֶּנּוּ בְּעִנְיַן הֶסְתֵּר אוֹרוֹ יִתְבָּרַךְ וְחשֶׁךְ כְּפוּל וּמְכוּפָּל, עַד שֶׁהוּא מָלֵא קְלִיפּוֹת וְסִטְרָא אָחֳרָא, שֶׁהֵן נֶגֶד ה' מַמָּשׁ, לוֹמַר: "אֲנִי וְאַפְסִי עוֹד".

וְהִנֵּה, תַּכְלִית הִשְׁתַּלְשְׁלוּת הָעוֹלָמוֹת וִירִידָתָם מִמַּדְרֵגָה לְמַדְרֵגָה – אֵינוֹ בִּשְׁבִיל עוֹלָמוֹת הָעֶלְיוֹנִים, הוֹאִיל וְלָהֶם יְרִידָה מֵאוֹר פָּנָיו יִתְבָּרַךְ, אֶלָּא הַתַּכְלִית הוּא עוֹלָם הַזֶּה הַתַּחְתּוֹן, שֶׁכָּךְ עָלָה בִּרְצוֹנוֹ יִתְבָּרַךְ, לִהְיוֹת נַחַת רוּחַ לְפָנָיו יִתְבָּרַךְ, כַּד אִתְכַּפְיָא סִטְרָא אָחֳרָא וְאִתְהַפְּךְ חֲשׁוֹכָא לִנְהוֹרָא – שֶׁיָּאִיר אוֹר ה' אֵין־סוֹף בָּרוּךְ־הוּא בְּמָקוֹם הַחשֶׁךְ וְהַסִּטְרָא אָחֳרָא שֶׁל כָּל עוֹלָם הַזֶּה כּוּלּוֹ, בְּיֶתֶר שְׂאֵת וְיֶתֶר עֹז וְיִתְרוֹן אוֹר מִן הַחשֶׁךְ, מֵהֶאָרָתוֹ

בְּעוֹלָמוֹת עֶלְיוֹנִים, שֶׁמַּאִיר שָׁם עַל יְדֵי לְבוּשִׁים וְהֶסְתֵּר פָּנִים, הַמַּסְתִּירִים וּמַעֲלִימִים אוֹר־אֵין־סוֹף בָּרוּךְ־הוּא שֶׁלֹּא יִבָּטְלוּ בִּמְצִיאוּת.

וְלָזֶה נָתַן הַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא לְיִשְׂרָאֵל אֶת הַתּוֹרָה, שֶׁנִּקְרֵאת עוֹז וְכֹחַ, וּכְמַאֲמַר רַבּוֹתֵינוּ־זִכְרוֹנָם־לִבְרָכָה, שֶׁהַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא נוֹתֵן כֹּחַ בַּצַּדִּיקִים לְקַבֵּל שְׂכָרָם לֶעָתִיד לָבֹא, שֶׁלֹּא יִתְבַּטְּלוּ בִּמְצִיאוּת מַמָּשׁ בְּאוֹר ה' הַנִּגְלֶה לֶעָתִיד בְּלִי שׁוּם לְבוּשׁ, כְּדִכְתִיב: "וְלֹא יִכָּנֵף עוֹד מוֹרֶיךָ [פֵּירוּשׁ, שֶׁלֹּא יִתְכַּסֶּה מִמְּךָ בְּכָנָף וּלְבוּשׁ], וְהָיוּ עֵינֶיךָ רוֹאוֹת אֶת מוֹרֶיךָ", וּכְתִיב: "כִּי עַיִן בְּעַיִן יִרְאוּ וְגוֹ'", וּכְתִיב: "לֹא יִהְיֶה לָּךְ עוֹד הַשֶּׁמֶשׁ לְאוֹר יוֹמָם וְגוֹ', כִּי ה' יִהְיֶה לְךָ לְאוֹר עוֹלָם וְגוֹ'".

וְנוֹדָע, שֶׁיְּמוֹת הַמָּשִׁיחַ, וּבִפְרָט כְּשֶׁיִּחְיוּ הַמֵּתִים, הֵם תַּכְלִית וּשְׁלֵימוּת בְּרִיאַת עוֹלָם הַזֶּה, שֶׁלְּכָךְ נִבְרָא מִתְּחִילָּתוֹ

הגהה

וְקַבָּלַת שָׂכָר עִיקָּרוֹ בָּאֶלֶף הַשִּׁבִיעִי, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב בְּלִקּוּטֵי תּוֹרָה מֵהָאַר"י זְכרוֹנוֹ לִבְרָכָה:

וְגַם כְּבָר הָיָה לְעוֹלָמִים מֵעֵין זֶה, בְּשָׁעַת מַתַּן תּוֹרָה, כְּדִכְתִיב: "אַתָּה הָרְאֵתָ לָדַעַת כִּי ה' הוּא הָאֱלֹהִים אֵין עוֹד מִלְּבַדּוֹ" – "הָרְאֵתָ" מַמָּשׁ, בִּרְאִיָּה חוּשִׁיִּית, כְּדִכְתִיב: "וְכָל הָעָם רוֹאִים אֶת הַקּוֹלוֹת" – "רוֹאִים אֶת הַנִּשְׁמָע", וּפֵירְשׁוּ רַבּוֹתֵינוּ־זִכְרוֹנָם־לִבְרָכָה: מְסַתְּכְּלִים לַמָּזְרָח וְשׁוֹמְעִין אֶת הַדִּבּוּר יוֹצֵא אָנֹכִי וּכוּ'. וְכֵן לְאַרְבַּע רוּחוֹת וּלְמַעְלָה וּלְמַטָּה, וְכִדְפֵירְשׁוּ בַּתִּיקוּנִים "דְּלֵית אֲתַר דְּלָא מַלֵּיל מִינֵּיהּ עִמְּהוֹן כּוּ'".

וְהַיְינוּ, מִפְּנֵי גִּילּוּי רְצוֹנוֹ יִתְבָּרֵךְ בַּעֲשֶׂרֶת הַדִּבְּרוֹת, שֶׁהֵן כְּלָלוּת הַתּוֹרָה, שֶׁהִיא פְּנִימִית רְצוֹנוֹ יִתְבָּרֵךְ וְחָכְמָתוֹ, וְאֵין שָׁם הֶסְתֵּר פָּנִים כְּלָל, כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר: "כִּי בְאוֹר פָּנֶיךָ נָתַתָּ לָּנוּ תּוֹרַת חַיִּים". וְלָכֵן הָיוּ בְּטֵלִים בְּמְצִיאוּת מַמָּשׁ, כְּמַאֲמַר רַבּוֹתֵינוּ־זִכְרוֹנָם־לִבְרָכָה "שֶׁעַל כָּל דִּבּוּר פָּרְחָה נִשְׁמָתָן כּוּ', אֶלָּא שֶׁהֶחֱזִירָהּ הַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא לָהֶן בְּטַל שֶׁעָתִיד לְהַחֲיוֹת בּוֹ אֶת הַמֵּתִים", וְהוּא טַל תּוֹרָה שֶׁנִּקְרָא "עוֹז", כְּמַאֲמַר רַבּוֹתֵינוּ־זִכְרוֹנָם־לִבְרָכָה: "כָּל הָעוֹסֵק בַּתּוֹרָה – טַל תּוֹרָה מְחַיֶּיהוּ כּוּ'".

רַק שֶׁאַחַר כָּךְ גָּרַם הַחֵטְא וְנִתְגַּשְּׁמוּ הֵם וְהָעוֹלָם, עַד עֵת קֵץ הַיָּמִין, שֶׁאָז יִזְדַּכֵּךְ גַּשְׁמִיּוּת הַגּוּף וְהָעוֹלָם, וְיוּכְלוּ לְקַבֵּל גִּילּוּי אוֹר ה', שֶׁיֵּאִיר לְיִשְׂרָאֵל עַל יְדֵי הַתּוֹרָה שֶׁנִּקְרֵאת "עוֹז". וּמִיּתְרוֹן הַהֶאָרָה לְיִשְׂרָאֵל – יַגִּיהַּ חשֶׁךְ הָאוּמוֹת גַּם כֵּן, כְּדִכְתִיב: "וְהָלְכוּ גוֹיִם לְאוֹרֵךְ וְגוֹ'", וּכְתִיב: "בֵּית יַעֲקֹב לְכוּ וְנֵלְכָה בְּאוֹר ה'", וּכְתִיב: "וְנִגְלָה כְּבוֹד ה', וְרָאוּ כָל בָּשָׂר יַחְדָּיו וְגוֹ'", וּכְתִיב: "לָבוֹא בְּנִקְרֹת הַצּוּרִים וּבִסְעִיפֵי הַסְּלָעִים מִפְּנֵי פַּחַד ה' וַהֲדַר גְּאוֹנוֹ וְגוֹ'", וּכְמוֹ שֶׁאוֹמְרִים: "וְהוֹפַע בַּהֲדַר גְּאוֹן עוּזֶּךָ עַל כָּל יוֹשְׁבֵי תֵבֵל אַרְצֶךָ וְגוֹ'":

פרק לז

וְהִנֵּה, תַּכְלִית הַשְׁלֵימוּת הַזֶּה שֶׁל יְמוֹת הַמָּשִׁיחַ וּתְחִיַּית הַמֵּתִים, שֶׁהוּא גִּילּוּי אוֹר־אֵין־סוֹף בָּרוּךְ־הוּא בָּעוֹלָם הַזֶּה הַגַּשְׁמִי – תְּלוּי בְּמַעֲשֵׂינוּ וַעֲבוֹדָתֵנוּ כָּל זְמַן מֶשֶׁךְ הַגָּלוּת.

כִּי הַגּוֹרֵם שֶׁכֵּר הַמִּצְוָה – הִיא הַמִּצְוָה בְּעַצְמָהּ, כִּי בַּעֲשִׂיָּתָהּ, מַמְשִׁיךְ הָאָדָם גִּילּוּי אוֹר־אֵין־סוֹף בָּרוּךְ־הוּא מִלְמַעְלָה לְמַטָּה לְהִתְלַבֵּשׁ בְּגַשְׁמִיּוּת עוֹלָם הַזֶּה, בְּדָבָר שֶׁהָיָה תְּחִלָּה תַּחַת מֶמְשֶׁלֶת קְלִיפַּת נוֹגַהּ וּמְקַבֵּל חִיּוּתָהּ מִמֶּנָּה, שֶׁהֵם כָּל דְּבָרִים הַטְּהוֹרִים וּמוּתָּרִים שֶׁנַּעֲשֵׂית בָּהֶם הַמִּצְוָה מַעֲשִׂיִּית, כְּגוֹן: קֶלַח הַתְּפִילִּין וּמְזוּזָה וְסֵפֶר תּוֹרָה, וּכְמַאֲמַר רַבּוֹתֵינוּ־זִכְרוֹנָם־לִבְרָכָה: "לֹא הוּכְשַׁר לִמְלֹאכֶת שָׁמַיִם אֶלָּא טְהוֹרִים וּמוּתָּרִים בְּפִיךָ". וְכֵן אֶתְרוֹג שֶׁאֵינוֹ עָרְלָה,

הגהה

שֶׁהָעָרְלָה הִיא מִשְּׁלֹשׁ קְלִיפּוֹת הַטְּמֵאוֹת לְגַמְרֵי שֶׁאֵין לָהֶם עֲלִיָּה לְעוֹלָם, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב בְּעֵץ חַיִּים, וְכֵן כָּל מִצְוָה הַבָּאָה בַּעֲבֵירָה חַס וְשָׁלוֹם:

וּמָעוֹת הַצָּדָקָה שֶׁאֵינָן גָּזֵל, וְכַיּוֹצֵא בָּהֶם.

וְעַכְשָׁיו שֶׁמְּקַיְּימִים בָּהֶם מִצְוַת ה' וּרְצוֹנוֹ – הֲרֵי הַחִיּוּת שֶׁבָּהֶם עוֹלֶה וּמִתְבַּטֵּל וְנִכְלָל בְּאוֹר־אֵין־סוֹף בָּרוּךְ־הוּא, שֶׁהוּא רְצוֹנוֹ יִתְבָּרֵךְ הַמְלוּבָּשׁ בָּהֶם, מֵאַחַר שֶׁאֵין שָׁם בְּחִינַת הֶסְתֵּר פָּנִים כְּלָל לְהַסְתִּיר אוֹרוֹ יִתְבָּרֵךְ.

וְכֵן כֹּחַ נֶפֶשׁ הַחִיּוּנִית הַבַּהֲמִית שֶׁבְּאֵבְרֵי גּוּף הָאָדָם הַמְקַיְּימִים הַמִּצְוָה – הוּא מִתְלַבֵּשׁ גַּם כֵּן בַּעֲשִׂיָּה זוֹ, וְעוֹלֶה מֵהַקְלִיפָּה, וְנִכְלָל בִּקְדוּשַׁת הַמִּצְוָה שֶׁהִיא רְצוֹנוֹ יִתְבָּרֵךְ, וּבָטֵל בְּאוֹר־אֵין־סוֹף בָּרוּךְ־הוּא.

וְגַם בְּמִצְוֹת תַּלְמוּד תּוֹרָה וּקְרִיאַת שְׁמַע וּתְפִלָּה וְכַיּוֹצֵא בָהֶן, אַף שֶׁאֵינָן בַּעֲשִׂיָּה גַּשְׁמִית מַמָּשׁ שֶׁתַּחַת מֶמְשֶׁלֶת קְלִיפַּת נוֹגַהּ, מִכָּל מָקוֹם, הָא קַיְימָא לַן דְּ"הִרְהוּר לְאו כִּדְבוּר דְּמֵי", וְאֵינוֹ יוֹצֵא יְדֵי חוֹבָתוֹ עַד שֶׁיּוֹצִיא בִּשְׂפָתָיו, וְקַיְימָא לַן דְּ"עֲקִימַת שְׂפָתָיו הֲוֵי מַעֲשֶׂה", כִּי אִי אֶפְשָׁר לַנֶּפֶשׁ הָאֱלֹהִית לְבַטֵּא בִּשְׂפָתַיִם וּפֶה וְלָשׁוֹן וְשִׁנַּיִם הַגַּשְׁמִיִּים, כִּי אִם, עַל יְדֵי נֶפֶשׁ הַחִיּוּנִית הַבַּהֲמִית הַמְלוּבָּשֶׁת בְּאֵבְרֵי הַגּוּף מַמָּשׁ, וְכָל מַה שֶּׁמְּדַבֵּר בְּכֹחַ גָּדוֹל יוֹתֵר – הוּא מַכְנִיס וּמַלְבִּישׁ יוֹתֵר כֹּחוֹת מִנֶּפֶשׁ הַחִיּוּנִית בְּדִיבּוּרִים אֵלּוּ.

וְזֶהוּ שֶׁאָמַר הַכָּתוּב: "כָּל עַצְמוֹתַי תֹּאמַרְנָה וְגוֹ'". וְזֶהוּ שֶׁאָמְרוּ רַבּוֹתֵינוּ־זִכְרוֹנָם־לִבְרָכָה: "אִם עָרוֹכָה בְּכָל רַמ"ח אֵיבָרִים מִשְׁתַּמֶּרֶת, וְאִם לָאו – אֵינָהּ מִשְׁתַּמֶּרֶת", כִּי הַשְׂכָּחָה הִיא מִקְלִיפַּת הַגּוּף וְנֶפֶשׁ הַחִיּוּנִית הַבַּהֲמִית, שֶׁהֵן מִקְלִיפַּת נוֹגַהּ הַנִּכְלֶלֶת לִפְעָמִים בִּקְדוּשָּׁה, וְהַיְינוּ כְּשֶׁמַּתִּישׁ כֹּחָן וּמַכְנִיס כָּל כֹּחָן בִּקְדוּשַׁת הַתּוֹרָה אוֹ הַתְּפִלָּה:

זֹאת וְעוֹד אַחֶרֶת, שֶׁכֹּחַ נֶפֶשׁ הַחִיּוּנִית הַמִּתְלַבֶּשֶׁת בְּאוֹתִיּוֹת הַדִּבּוּר בְּתַלְמוּד תּוֹרָה אוֹ תְּפִלָּה וְכַיּוֹצֵא בָהֶן, אוֹ מִצְוֹת מַעֲשִׂיּוֹת – הֲרֵי כָּל גִּידּוּלוֹ וְחַיּוּתוֹ מֵהַדָּם, שֶׁהוּא מִקְלִיפַּת נוֹגַהּ מַמָּשׁ, שֶׁהֵן כָּל אוֹכָלִין וּמַשְׁקִין שֶׁאָכַל וְשָׁתָה וְנַעֲשׂוּ דָם, שֶׁהָיוּ תַּחַת מֶמְשַׁלְתָּהּ וְיָנְקוּ חַיּוּתָם מִמֶּנָּה, וְעַתָּה הִיא מִתְהַפֶּכֶת מַרָע לְטוֹב וְנִכְלֶלֶת בִּקְדוּשָּׁה, עַל יְדֵי כֹּחַ נֶפֶשׁ הַחִיּוּנִית הַגָּדֵל מִמֶּנָּה, שֶׁנִּתְלַבֵּשׁ בְּאוֹתִיּוֹת אֵלּוּ אוֹ בַּעֲשִׂיָּה זוֹ, אֲשֶׁר הֵן הֵן פְּנִימִיּוּת רְצוֹנוֹ יִתְבָּרֵךְ בְּלִי שׁוּם הֶסְתֵּר פָּנִים, וְחַיּוּתָן נִכְלָל גַּם כֵּן בְּאוֹר־אֵין־סוֹף בָּרוּךְ־הוּא שֶׁהוּא רְצוֹנוֹ יִתְבָּרֵךְ, וּבְחַיּוּתָן נִכְלָל וְעוֹלֶה גַּם כֵּן כֹּחַ נֶפֶשׁ הַחִיּוּנִית.

וְעַל יְדֵי זֶה, תַּעֲלֶה גַּם כֵּן כְּלִלוּת קְלִיפַּת נוֹגַהּ, שֶׁהִיא כְּלִלוּת הַחַיּוּת שֶׁל עוֹלָם הַזֶּה הַגַּשְׁמִי וְהַחוּמְרִי, כַּאֲשֶׁר כָּל הַנִּשְׁמָה וְנֶפֶשׁ הָאֱלֹהִית שֶׁבְּכָל יִשְׂרָאֵל, הַמִּתְחַלֶּקֶת בִּפְרָטוּת לְשִׁשִּׁים רִבּוֹא, תְּקַיִּים כָּל נֶפֶשׁ פְּרָטִית כָּל תַּרְי״ג מִצְוֹת הַתּוֹרָה:

שַׁס״ה לֹא תַעֲשֶׂה – לְהַפְרִיד שַׁס״ה גִּידִים שֶׁל דַּם נֶפֶשׁ הַחִיּוּנִית שֶׁבַּגּוּף, שֶׁלֹּא יִינָקוּ וְיִקַּבְּלוּ חַיּוּת בַּעֲבֵירָה זוֹ מֵאַחַת מִשֶּׁלֹּשׁ קְלִיפּוֹת הַטְּמֵאוֹת לְגַמְרֵי, שֶׁמֵּהֶן נִשְׁפָּעִים שַׁס״ה לֹא תַעֲשֶׂה דְּאוֹרַיְיתָא וְעַנְפֵּיהֶן שֶׁהֵן מִדְּרַבָּנָן, וְשׁוּב, לֹא תוּכַל נֶפֶשׁ הַחִיּוּנִית לַעֲלוֹת אֶל ה׳ אִם נִטְמְאָה בְּטוּמְאַת הַשֶּׁלֹּשׁ קְלִיפּוֹת הַטְּמֵאוֹת, שֶׁאֵין לָהֶן עֲלִיָּה לְעוֹלָם, כִּי אִם – בִּיטּוּל וְהַעֲבָרָה לְגַמְרֵי, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב: ״וְאֶת רוּחַ הַטּוּמְאָה אַעֲבִיר מִן הָאָרֶץ״; וְרַמַ״ח מִצְוֹת עֲשֵׂה – לְהַמְשִׁיךְ אוֹר־אֵין־סוֹף בָּרוּךְ־הוּא לְמַטָּה, לְהַעֲלוֹת לוֹ וּלְקַשֵּׁר וּלְיַיחֵד בּוֹ כְּלִלוּת הַנֶּפֶשׁ הַחִיּוּנִית שֶׁבְּרַמַ״ח אֵבְרֵי הַגּוּף, בְּיִחוּד גָּמוּר לִהְיוֹת לַאֲחָדִים מַמָּשׁ, כְּמוֹ שֶׁעָלָה בִּרְצוֹנוֹ יִתְבָּרֵךְ לִהְיוֹת לוֹ דִּירָה בַּתַּחְתּוֹנִים, וְהֵם לוֹ לְמֶרְכָּבָה כְּמוֹ הָאָבוֹת.

וּמֵאַחַר שֶׁכְּלִלוּת נֶפֶשׁ הַחִיּוּנִית שֶׁבִּכְלִלוּת יִשְׂרָאֵל תִּהְיֶה מֶרְכָּבָה קְדוֹשָׁה לַה׳ – אָז גַּם כְּלִלוּת הַחַיּוּת שֶׁל עוֹלָם הַזֶּה, שֶׁהִיא קְלִיפַּת נוֹגַהּ עַכְשָׁיו, תֵּצֵא אָז מִטּוּמְאָתָהּ וְחֶלְאָתָהּ, וְתַעֲלֶה לִקְדוּשָּׁה לִהְיוֹת מֶרְכָּבָה לַה׳, בְּהִתְגַּלּוּת כְּבוֹדוֹ, ״וְרָאוּ כָל בָּשָׂר יַחְדָּיו״, וְיוֹפִיעַ עֲלֵיהֶם בַּהֲדַר גְּאוֹן עוּזּוֹ, ״וְיִמָּלֵא כְּבוֹד ה׳ אֶת כָּל הָאָרֶץ״, וְיִשְׂרָאֵל יִרְאוּ עַיִן בְּעַיִן כִּבְמַתַּן תּוֹרָה, דִּכְתִיב: ״אַתָּה הָרְאֵתָ לָדַעַת כִּי ה׳ הוּא הָאֱלֹהִים אֵין עוֹד מִלְבַדּוֹ״.

וְעַל יְדֵי זֶה, יִתְבַּלְּעוּ וְיִתְבַּטְּלוּ לְגַמְרֵי כָּל הַשֶּׁלֹּשׁ קְלִיפּוֹת הַטְּמֵאוֹת, כִּי יְנִיקָתָן וְחַיּוּתָן מֵהַקְּדוּשָּׁה עַכְשָׁיו – הִיא עַל יְדֵי קְלִיפַּת נוֹגַהּ הַמְּמוּצַעַת בֵּינֵיהֶן.

וְנִמְצָא, כִּי כָּל תַּכְלִית שֶׁל יְמוֹת הַמָּשִׁיחַ וּתְחִיַּית הַמֵּתִים – שֶׁהוּא גִּילּוּי כְּבוֹדוֹ וֵאלֹהוּתוֹ יִתְבָּרֵךְ, וּלְהַעֲבִיר רוּחַ הַטּוּמְאָה מִן הָאָרֶץ – תְּלוּי בְּהַמְשָׁכַת אֱלֹהוּתוֹ וְאוֹר־אֵין־סוֹף בָּרוּךְ־הוּא לַנֶּפֶשׁ הַחִיּוּנִית שֶׁבִּכְלִלוּת יִשְׂרָאֵל בְּכָל רַמַ״ח אֵבָרֶיהָ, עַל יְדֵי קִיּוּמָהּ כָּל רַמַ״ח מִצְוֹת עֲשֵׂה, וּלְהַעֲבִיר רוּחַ הַטּוּמְאָה מִמֶּנָּה, בִּשְׁמִירָתָהּ כָּל שַׁס״ה מִצְוֹת לֹא תַעֲשֶׂה, שֶׁלֹּא יִינְקוּ מִמֶּנָּה שַׁס״ה גִּידֶיהָ.

כִּי כְּלֻלוּת יִשְׂרָאֵל, שֶׁהֵם שִׁשִּׁים רִבּוֹא נְשָׁמוֹת פְּרָטִיּוֹת, הֵם כְּלֻלוּת הַחַיּוּת שֶׁל כְּלֻלוּת הָעוֹלָם, כִּי בִּשְׁבִילָם נִבְרָא, וְכָל פְּרָט מֵהֶם הוּא כּוֹלֵל וְשַׁיָּיךְ לוֹ הַחַיּוּת שֶׁל חֵלֶק אֶחָד מִשִּׁשִּׁים רִבּוֹא מִכְּלֻלוּת הָעוֹלָם הַתָּלוּי בְּנַפְשׁוֹ הַחִיּוּנִית, לְהַעֲלוֹתוֹ לַה' בַּעֲלִיָּיתָהּ, דְּהַיְינוּ, בְּמַה שֶּׁמִּשְׁתַּמֵּשׁ מֵעוֹלָם הַזֶּה לְצוֹרֶךְ גּוּפוֹ וְנַפְשׁוֹ הַחִיּוּנִית לַעֲבוֹדַת ה', כְּגוֹן, אָכִילָה וּשְׁתִיָּה וְדוֹמֵיהֶם, וְדִירָה וְכָל כְּלֵי תַּשְׁמִישָׁיו.

אֶלָּא שֶׁשִּׁשִּׁים רִבּוֹא נְשָׁמוֹת פְּרָטִיּוֹת אֵלּוּ הֵן שָׁרָשִׁים, וְכָל שֹׁרֶשׁ מִתְחַלֵּק לְשִׁשִּׁים רִבּוֹא נִיצוֹצוֹת, שֶׁכָּל נִיצוֹץ הוּא נְשָׁמָה אַחַת, וְכֵן בְּנֶפֶשׁ וְרוּחַ, בְּכָל עוֹלָם מֵאַרְבַּע עוֹלָמוֹת אֲצִילוּת־בְּרִיאָה־יְצִירָה־עֲשִׂיָּה.

וְכָל נִיצוֹץ, לֹא יָרַד לָעוֹלָם הַזֶּה, אַף שֶׁהִיא יְרִידָה גְּדוֹלָה וּבְחִינַת גָּלוּת מַמָּשׁ, כִּי גַּם שֶׁיִּהְיֶה צַדִּיק גָּמוּר עוֹבֵד ה' בְּיִרְאָה וְאַהֲבָה רַבָּה בְּתַעֲנוּגִים לֹא יַגִּיעַ לְמַעֲלוֹת דְּבֵיקוּתוֹ בַּה' בְּדַחִילוּ וּרְחִימוּ בְּטֶרֶם יְרִידָתוֹ לָעוֹלָם הַזֶּה הַחוּמְרִי, לֹא מִינָּהּ וְלֹא מִקְּצָתָהּ, וְאֵין עֵרֶךְ וְדִמְיוֹן בֵּינֵיהֶם כְּלָל, כַּנּוֹדָע לְכָל מַשְׂכִּיל, שֶׁהַגּוּף אֵינוֹ יָכוֹל לִסְבוֹל כּוּ', אֶלָּא יְרִידָתוֹ לָעוֹלָם הַזֶּה לְהִתְלַבֵּשׁ בַּגּוּף וְנֶפֶשׁ הַחִיּוּנִית, הוּא כְּדֵי לְתַקְּנָם בִּלְבָד, וּלְהַפְרִידָם מֵהָרָע שֶׁל שָׁלֹשׁ קְלִיפּוֹת הַטְּמֵאוֹת, עַל יְדֵי שְׁמִירַת שַׁבָּ"ת לֹא תַּעֲשֶׂה וַעֲנָפֶיהָן, וּלְהַעֲלוֹת נַפְשׁוֹ הַחִיּוּנִית עִם חֶלְקָהּ הַשַּׁיָּיךְ לָהּ מִכְּלֻלוּת עוֹלָם הַזֶּה, וּלְקַשְׁרָם וּלְיַחֲדָם בְּאוֹר־אֵין־סוֹף בָּרוּךְ־הוּא, אֲשֶׁר יַמְשִׁיךְ בָּהֶם עַל יְדֵי קִיּוּמוֹ כָּל רַמַ"ח מִצְוֹת עֲשֵׂה בְּנַפְשׁוֹ הַחִיּוּנִית, שֶׁהִיא הִיא הַמְקַיֶּמֶת כָּל מִצְוֹת מַעֲשִׂיּוֹת כַּנִּזְכָּר לְעֵיל.

וּכְמוֹ שֶׁכָּתוּב וּבְעֵץ חַיִּים שַׁעַר כ"ו), כִּי הַנְּשָׁמָה עַצְמָהּ אֵינָהּ צְרִיכָה תִּיקּוּן כְּלָל כּוּ', וְלֹא הוּצְרְכָה לְהִתְלַבֵּשׁ בָּעוֹלָם הַזֶּה וְכוּ', רַק לְהַמְשִׁיךְ אוֹר לְתַקְּנָם כּוּ', וְהוּא מַמָּשׁ דּוּגְמַת סוֹד גָּלוּת הַשְּׁכִינָה, לְבָרֵר נִיצוֹצִין וְכוּ'.

וּבָזֶה יוּבַן מַה שֶּׁהִפְלִיגוּ רַבּוֹתֵינוּ־זִכְרוֹנָם־לִבְרָכָה בְּמְאֹד מְאֹד בְּמַעֲלַת הַצְּדָקָה, וְאָמְרוּ שֶׁ"שְׁקוּלָה כְּנֶגֶד כָּל הַמִּצְוֹת", וּבְכָל תַּלְמוּד יְרוּשַׁלְמִי הִיא נִקְרֵאת בְּשֵׁם "מִצְוָה" סְתָם, כִּי כָּךְ הָיָה הֶרְגֵּל הַלָּשׁוֹן לְקָרוֹא צְדָקָה בְּשֵׁם "מִצְוָה" סְתָם, מִפְּנֵי שֶׁהִיא עִיקַּר הַמִּצְוֹת מַעֲשִׂיּוֹת, וְעוֹלָה עַל כּוּלָּנָה, שֶׁכּוּלָּן הֵן רַק לְהַעֲלוֹת נֶפֶשׁ הַחִיּוּנִית לַה', שֶׁהִיא הִיא הַמְקַיֶּמֶת אוֹתָן, וּמִתְלַבֶּשֶׁת בָּהֶן לִיכָּלֵל בְּאוֹר־אֵין־סוֹף בָּרוּךְ־הוּא הַמְלוּבָּשׁ בָּהֶן, וְאֵין לְךָ מִצְוָה שֶׁנֶּפֶשׁ הַחִיּוּנִית מִתְלַבֶּשֶׁת בָּהּ כָּל כָּךְ כִּבְמִצְוַת הַצְּדָקָה, שֶׁבְּכָל הַמִּצְוֹת אֵין מִתְלַבֵּשׁ בָּהֶן רַק כֹּחַ אֶחָד מִנֶּפֶשׁ הַחִיּוּנִית בִּשְׁעַת מַעֲשֵׂה הַמִּצְוָה לְבַד, אֲבָל בִּצְדָקָה, שֶׁאָדָם נוֹתֵן מִיגִיעַ כַּפָּיו, הֲרֵי כָּל כֹּחַ נַפְשׁוֹ הַחִיּוּנִית מְלוּבָּשׁ בַּעֲשִׂיַּית מְלַאכְתּוֹ אוֹ עֵסֶק אַחֵר שֶׁנִּשְׁתַּכֵּר בּוֹ מָעוֹת אֵלּוּ, וּכְשֶׁנּוֹתְנָן לִצְדָקָה – הֲרֵי כָּל נַפְשׁוֹ הַחִיּוּנִית עוֹלָה לַה'.

וְגַם מִי שֶׁאֵינוֹ נֶהֱנֶה מִיגִיעוֹ, מִכָּל מָקוֹם, הוֹאִיל וּבְמַעֲוֹת אֵלּוּ הָיָה יָכוֹל לִקְנוֹת חַיֵּי נַפְשׁוֹ הַחִיּוּנִית – הֲרֵי נוֹתֵן חַיֵּי נַפְשׁוֹ לַה'.

וְלָכֵן אָמְרוּ רַבּוֹתֵינוּ־זִכְרוֹנָם־לִבְרָכָה שֶׁ"מְקֻרֶבֶת אֶת הַגְּאוּלָּה", לְפִי שֶׁבְּצְדָקָה אַחַת מַעֲלֶה הַרְבֵּה מִנֶּפֶשׁ הַחִיּוּנִית, מַה שֶּׁלֹּא הָיָה יָכוֹל לְהַעֲלוֹת מִמֶּנָּה כָּל כָּךְ כֹּחוֹת וּבְחִינוֹת בְּכַמָּה מִצְוֹת מַעֲשִׂיּוֹת אֲחֵרוֹת.

וּמַה שֶּׁאָמְרוּ רַבּוֹתֵינוּ־זִכְרוֹנָם־לִבְרָכָה שֶׁ"תַּלְמוּד תּוֹרָה כְּנֶגֶד כּוּלָּם", הַיְינוּ, מִפְּנֵי שֶׁתַּלְמוּד תּוֹרָה הִיא בְּדִבּוּר וּמַחֲשָׁבָה, שֶׁהֵם לְבוּשִׁים הַפְּנִימִים שֶׁל נֶפֶשׁ הַחִיּוּנִית. וְגַם מַהוּתָן וְעַצְמוּתָן שֶׁל בְּחִינוֹת חָכְמָה־בִּינָה־דַּעַת מְקֻלְיפַּת נוֹגַהּ שֶׁבַּנֶּפֶשׁ הַחִיּוּנִית – נִכְלְלוֹת בִּקְדוּשָּׁה מַמָּשׁ כְּשֶׁעוֹסֵק בַּתּוֹרָה בְּעִיּוּן וְשֵׂכֶל.

וְאַף שֶׁמַּהוּתָן וְעַצְמוּתָן שֶׁל הַמִּדּוֹת – חֶסֶד גְּבוּרָה תִּפְאֶרֶת כו' – לֹא יָכְלוּ לָהֶם הַבֵּינוֹנִים לְהַפְּכָם לִקְדוּשָּׁה, הַיְינוּ, מִשּׁוּם שֶׁהָרַע חָזָק יוֹתֵר בַּמִּדּוֹת מִבְּחָכְמָה־בִּינָה־דַּעַת, מִפְּנֵי יְנִיקָתָן שָׁם מֵהַקְּדוּשָּׁה יוֹתֵר, כַּיָּדוּעַ לְיוֹדְעֵי חֵן:

זֹאת, וְעוֹד אַחֶרֶת, וְהִיא הָעוֹלָה עַל כּוּלָּנָה, בְּמַעֲלַת עֵסֶק תַּלְמוּד תּוֹרָה עַל כָּל הַמִּצְוֹת, עַל פִּי מַה שֶּׁנִּזְכָּר לְעֵיל בְּשֵׁם הַתִּיקוּנִים, דְּרַמַ"ח פִּיקּוּדִין הֵן רַמַ"ח אֵבָרִין דְּמַלְכָּא, וּכְמוֹ בָּאָדָם הַתַּחְתּוֹן, דֶּרֶךְ מָשָׁל, אֵין עֵרֶךְ וְדִמְיוֹן כְּלָל בֵּין הַחַיּוּת שֶׁבְּרַמַ"ח אֵיבָרָיו לְגַבֵּי הַחַיּוּת שֶׁבַּמּוֹחִין, שֶׁהוּא הַשֵּׂכֶל הַמִּתְחַלֵּק לְגֹ' בְּחִינוֹת: חָכְמָה־בִּינָה־דַּעַת – כָּכָה מַמָּשׁ דֶּרֶךְ מָשָׁל, לְהַבְדִּיל בְּרִבְבוֹת הַבְדָּלוֹת לְאֵין קֵץ, בְּהֶאָרַת אוֹר־אֵין־סוֹף בָּרוּךְ־הוּא הַמִּתְלַבָּשׁוֹת בְּמִצְוֹת מַעֲשִׂיּוֹת, לְגַבֵּי הֶאָרַת אוֹר־אֵין־סוֹף שֶׁבִּבְחִינַת חָכְמָה־בִּינָה־דַּעַת שֶׁבְּחָכְמַת הַתּוֹרָה, אִישׁ אִישׁ כְּפִי שִׂכְלוֹ וְהַשָּׂגָתוֹ.

וְאַף שֶׁאֵינוֹ מַשִּׂיג אֶלָּא בְּגַשְׁמִיּוּת, הֲרֵי הַתּוֹרָה נִמְשָׁלָה לְמַיִם, שֶׁיּוֹרְדִים מִמָּקוֹם גָּבוֹהַּ כו', כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר לְעֵיל.

וְאַף־עַל־פִּי־כֵן, אָמְרוּ רַבּוֹתֵינוּ־זִכְרוֹנָם־לִבְרָכָה: "לֹא הַמִּדְרָשׁ עִיקָּר אֶלָּא הַמַּעֲשֶׂה", וְ"הַיּוֹם לַעֲשׂוֹתָם" כְּתִיב, וּמְבַטְּלִין תַּלְמוּד תּוֹרָה לְקִיּוּם מִצְוָה מַעֲשִׂיּת כְּשֶׁאִי אֶפְשָׁר לַעֲשׂוֹתָהּ עַל יְדֵי אֲחֵרִים, מִשּׁוּם, "כִּי זֶה כָּל הָאָדָם" וְתַכְלִית בְּרִיאָתוֹ וִירִידָתוֹ לָעוֹלָם הַזֶּה, לִהְיוֹת לוֹ יִתְבָּרַךְ דִּירָה בַּתַּחְתּוֹנִים דַּוְקָא, לְאַהֲפָכָא חֶשׁוֹכָא לִנְהוֹרָא, "וְיִמָּלֵא כְבוֹד ה' אֶת כָּל הָאָרֶץ" הַגַּשְׁמִית דַּיְיקָא, "וְרָאוּ כָל בָּשָׂר יַחְדָּיו", כַּנִּזְכָּר לְעֵיל.

מַה שֶּׁאֵין כֵּן כְּשֶׁאֶפְשָׁר לַעֲשׂוֹתָהּ עַל יְדֵי אֲחֵרִים – אֵין מְבַטְּלִין תַּלְמוּד תּוֹרָה, אַף שֶׁכָּל הַתּוֹרָה אֵינָהּ אֶלָּא פֵּירוּשׁ הַמִּצְוֹת מַעֲשִׂיּוֹת, וְהַיְינוּ, מִשּׁוּם שֶׁהִיא בְּחִינַת חָכְמָה־בִּינָה־דַּעַת שֶׁל אֵין־סוֹף בָּרוּךְ־הוּא, וּבְעָסְקוֹ בָּהּ – מַמְשִׁיךְ עָלָיו אוֹר־אֵין־סוֹף בָּרוּךְ־הוּא בְּיֶתֶר שְׂאֵת

וְהָאָרָה גְּדוֹלָה לְאֵין קֵץ מֵהָאָרָה וְהַמְשָׁכָה עַל יְדֵי פִּקּוּדִין, שֶׁהֵן אֵבְרִין דְּמַלְכָּא. וְזֶהוּ שֶׁאָמַר רַב שֵׁשֶׁת: "חֲדָאי נַפְשָׁאי, לָךְ קָרְאִי לָךְ תָּנָאי", כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר בְּמָקוֹם אַחֵר בַּאֲרִיכוּת:

וְהִנֵּה, הַמְשָׁכָה וְהָאָרָה זוֹ שֶׁהָאָדָם מַמְשִׁיךְ וּמֵאִיר מֵהָאָרַת אוֹר־אֵין־סוֹף בָּרוּךְ־הוּא עַל נַפְשׁוֹ, וְעַל נַפְשׁוֹת כָּל יִשְׂרָאֵל, הִיא הַשְׂכִּינָה, כְּנֶסֶת יִשְׂרָאֵל, מְקוֹר כָּל נִשְׁמוֹת יִשְׂרָאֵל כְּמוֹ שֶׁיִּתְבָּאֵר לְקַמָּן, עַל יְדֵי עֵסֶק הַתּוֹרָה – נִקְרֵאת בִּלְשׁוֹן "קְרִיאָה" – "קוֹרֵא בַּתּוֹרָה", פֵּירוּשׁ, שֶׁעַל יְדֵי עֵסֶק הַתּוֹרָה קוֹרֵא לְהַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא לָבוֹא אֵלָיו, כִּבְיָכוֹל, כְּאָדָם הַקּוֹרֵא לַחֲבֵירוֹ שֶׁיָּבֹא אֵלָיו, וּכְבֶן קָטָן הַקּוֹרֵא לְאָבִיו לָבֹא אֵלָיו לִהְיוֹת עִמּוֹ בְּצַוָּותָא חֲדָא, וְלֹא לִיפָּרֵד מִמֶּנּוּ וְלִישָׁאֵר יְחִידִי חַס וְשָׁלוֹם.

וְזֶהוּ שֶׁכָּתוּב: "קָרוֹב ה' לְכָל קוֹרְאָיו לְכֹל אֲשֶׁר יִקְרָאוּהוּ בֶּאֱמֶת" – "וְאֵין אֱמֶת אֶלָּא תּוֹרָה", דְּהַיְינוּ, שֶׁקּוֹרֵא לְהַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא עַל יְדֵי הַתּוֹרָה דַּוְקָא, לְאַפּוּקֵי – מִי שֶׁקּוֹרֵא אוֹתוֹ שֶׁלֹּא עַל יְדֵי עֵסֶק הַתּוֹרָה, אֶלָּא צוֹעֵק כָּךְ: אַבָּא! אַבָּא! וּכְמוֹ שֶׁקּוֹבֵל עָלָיו הַנָּבִיא: "וְאֵין קוֹרֵא בְּשִׁמְךָ כוּ'", וּכְמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר בְּמָקוֹם אַחֵר. וּמִזֶּה יִתְבּוֹנֵן הַמַּשְׂכִּיל, לְהַמְשִׁיךְ עָלָיו יִרְאָה גְּדוֹלָה בִּשְׁעַת עֵסֶק הַתּוֹרָה, כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר לְעֵיל [פֶּרֶק כ"ג]:

פרק לח

וְהִנֵּה, עִם כָּל הַנִּכְתָּב לְעֵיל, יוּבַן הֵיטֵב פְּסַק הַהֲלָכָה הָעֲרוּכָה בַּתַּלְמוּד וּפוֹסְקִים דְּ"הִרְהוּר לָאו כְּדִבּוּר דָּמֵי", וְאִם קָרָא קְרִיאַת שְׁמַע בְּמַחֲשַׁבְתּוֹ וּבְלִבּוֹ לְבַד, בְּכָל כֹּחַ כַּוָּונָתוֹ – לֹא יָצָא יְדֵי חוֹבָתוֹ וְצָרִיךְ לַחֲזוֹר וְלִקְרוֹת, וְכֵן בִּבְרִכַּת הַמָּזוֹן דְּאוֹרַיְיתָא, וּבִשְׁאָר בְּרָכוֹת דְּרַבָּנָן, וּבִתְפִלָּה; וְאִם הוֹצִיא בִּשְׂפָתָיו וְלֹא כִּיוֵּן לִבּוֹ – יָצָא יְדֵי חוֹבָתוֹ בְּדִיעֲבַד, וְאֵין צָרִיךְ לַחֲזוֹר, לְבַד מִפְּסוּק רִאשׁוֹן שֶׁל קְרִיאַת שְׁמַע וּבְרָכָה רִאשׁוֹנָה שֶׁל תְּפִלַּת שְׁמוֹנֶה עֶשְׂרֵה, וְכִדְאִיתָא [בְּרֵישׁ פֶּרֶק ב' דִּבְרָכוֹת]: "עַד כָּאן מִצַּוֹת כַּוָּונָה, מִכָּאן וְאֵילַךְ מִצַּוֹת קְרִיאָה וְכוּ'".

וְהַיְינוּ, מִשּׁוּם שֶׁהַנְּשָׁמָה אֵינָהּ צְרִיכָה תִּיקּוּן לְעַצְמָהּ בַּמִּצְוֹת, רַק, לְהַמְשִׁיךְ אוֹר – לְתַקֵּן נֶפֶשׁ הַחִיּוּנִית וְהַגּוּף עַל יְדֵי אוֹתִיּוֹת הַדִּבּוּר שֶׁהַנֶּפֶשׁ מְדַבֶּרֶת בְּהֶ' מוֹצָאוֹת הַפֶּה, וְכֵן בְּמִצְוֹת מַעֲשִׂיּוֹת שֶׁהַנֶּפֶשׁ עוֹשָׂה בִּשְׁאָר אֵבְרֵי הַגּוּף:

אַף אַף־עַל־פִּי־כֵן, אָמְרוּ: תְּפִלָּה אוֹ שְׁאָר בְּרָכָה בְּלֹא כַּוָּונָה – הֵן כְּגוּף בְּלֹא נְשָׁמָה, פֵּירוּשׁ, כִּי כְּמוֹ שֶׁכָּל הַבְּרוּאִים שֶׁבָּעוֹלָם הַזֶּה שַׁיָּשׁ לָהֶם גּוּף וּנְשָׁמָה, שֶׁהֵם: "נֶפֶשׁ כָּל חַי וְרוּחַ כָּל בְּשַׂר אִישׁ", וְ"נִשְׁמַת כָּל אֲשֶׁר רוּחַ חַיִּים בְּאַפָּיו" מִכָּל בַּעֲלֵי חַיִּים, וַה' "מְחַיֶּה אֶת כּוּלָּם" וּמְהַוֶּה אוֹתָם מֵאַיִן לְיֵשׁ תָּמִיד בְּאוֹר וְחַיּוּת שֶׁמַּשְׁפִּיעַ בָּהֶם, שֶׁגַּם הַגּוּף הַחוּמְרִי, וַאֲפִילּוּ אֲבָנִים וְעָפָר הַדּוֹמֵם מַמָּשׁ – יֵשׁ בּוֹ אוֹר וְחַיּוּת מִמֶּנּוּ יִתְבָּרַךְ, שֶׁלֹּא יִחָזוֹר לִהְיוֹת אַיִן וָאֶפֶס כְּשֶׁהָיָה, וְאַף־עַל־פִּי־כֵן, אֵין עֵרֶךְ וְדִמְיוֹן כְּלָל בֵּין בְּחִינַת אוֹר וְחַיּוּת הַמֵּאִיר בַּגּוּף, לְגַבֵּי בְּחִינַת אוֹר וְחַיּוּת הַמֵּאִיר בַּנְּשָׁמָה, שֶׁהִיא נֶפֶשׁ כָּל חַי.

וְאַף שֶׁבִּשְׁנֵיהֶם אוֹר אֶחָד שָׁוֶה, בִּבְחִינַת הֶסְתֵּר פָּנִים וּלְבוּשִׁים שָׁוִים שֶׁהָאוֹר מִסְתַּתֵּר וּמִתְעַלֵּם וּמִתְלַבֵּשׁ בּוֹ, כִּי שְׁנֵיהֶם הֵם מֵעוֹלָם הַזֶּה, שֶׁבִּכְלָלוּתוֹ מִסְתַּתֵּר בְּשָׁוֶה הָאוֹר וְהַחַיּוּת שֶׁמְּרוּחַ פִּיו יִתְבָּרַךְ, בִּבְחִינַת הֶסְתֵּר פָּנִים וִירִידַת הַמַּדְרֵגוֹת בְּהִשְׁתַּלְשְׁלוּת הָעוֹלָמוֹת מִמַּדְרֵגָה לְמַדְרֵגָה בְּצִמְצוּמִים רַבִּים וַעֲצוּמִים, עַד שֶׁנִּתְלַבֵּשׁ בְּקִלִּיפַּת נוֹגַהּ לְהַחֲיוֹת כְּלָלוּת עוֹלָם הַזֶּה הַחוֹמְרִי, דְּהַיְינוּ, כָּל דְּבָרִים הַמּוּתָּרִים וְהַטְּהוֹרִים שֶׁבָּעוֹלָם הַזֶּה, וּמִמֶּנָּה וְעַל יָדָהּ מוּשְׁפָּעִים דְּבָרִים הַטְּמֵאִים, כִּי הִיא בְּחִינָה מְמוּצַעַת כַּנִּזְכָּר לְעֵיל.

אַף־עַל־פִּי־כֵן, הָאָרָה, שֶׁהִיא הַמְשָׁכַת הַחַיּוּת אֲשֶׁר ה' מֵאִיר וּמְחַיֶּה דֶּרֶךְ לְבוּשׁ זֶה, אֵינָהּ שָׁוָה בְּכוּלָּן בִּבְחִינַת צִמְצוּם וְהִתְפַּשְׁטוּת.

כִּי בַּגּוּף הַגַּשְׁמִי, וְהַדּוֹמֵם מִמָּשׁ כַּאֲבָנִים וְעָפָר – הָהָאָרָה הִיא בִּבְחִינַת צִמְצוּם גָּדוֹל אֲשֶׁר אֵין כָּמוֹהוּ, וְהַחַיּוּת שָׁבוֹ מוּעָטָת כָּל כָּךְ, עַד שֶׁאֵין בּוֹ אֲפִילּוּ כֹּחַ הַצּוֹמֵחַ, וּבַצּוֹמֵחַ – הָהָאָרָה אֵינָהּ בְּצִמְצוּם גָּדוֹל כָּל כָּךְ.

וְדֶרֶךְ כְּלָל, נֶחְלָקוֹת לְאַרְבַּע מַדְרֵגוֹת: דּוֹמֵם, צוֹמֵחַ, חַי, מְדַבֵּר כְּנֶגֶד ד' אוֹתִיּוֹת שֵׁם הַוְי"ה בָּרוּךְ־הוּא, שֶׁמִּמֶּנּוּ מוּשְׁפָּעִים.

וּכְמוֹ שֶׁאֵין עֵרֶךְ וְדִמְיוֹן הָהָאָרָה וְהַמְשָׁכַת הַחַיּוּת שֶׁבְּדוֹמֵם וְצוֹמֵחַ, לְהָהָאָרָה וְהַמְשָׁכַת הַחַיּוּת הַמְלוּבָּשֶׁת בְּחַי וּמְדַבֵּר, אַף שֶׁבְּכוּלָּן אוֹר אֶחָד שָׁוֶה בִּבְחִינַת הֶסְתֵּר פָּנִים, וּמְלוּבָּשׁ בִּלְבוּשׁ אֶחָד בְּכוּלָּן שֶׁהוּא לְבוּשׁ נוֹגַהּ, כָּךְ, אֵין עֵרֶךְ וְדִמְיוֹן כְּלָל בֵּין הָאָרַת וְהַמְשָׁכַת אוֹר־אֵין־סוֹף בָּרוּךְ־הוּא, שֶׁהוּא פְּנִימִיּוּת רְצוֹנוֹ יִתְבָּרַךְ בְּלִי הֶסְתֵּר פָּנִים וּלְבוּשׁ כְּלָל, הַמְאִירָה וּמְלוּבָּשֶׁת בְּמִצְוֹת מַעֲשִׂיּוֹת מַמָּשׁ, וְכֵן בְּמִצְוֹת הַתְּלוּיוֹת בְּדִבּוּר וּבִיטּוּי שִׂפָתַיִם בְּלִי כַוָּונָה, שֶׁהוּא נֶחְשָׁב כְּמַעֲשֶׂה מַמָּשׁ כַּנִּזְכָּר לְעֵיל – לְגַבֵּי הָהָאָרָה וְהַמְשָׁכַת אוֹר־אֵין־סוֹף בָּרוּךְ־הוּא הַמְאִירָה וּמְלוּבָּשֶׁת בְּכַוָּונַת הַמִּצְוֹת מַעֲשִׂיּוֹת, שֶׁהָאָדָם מִתְכַּוֵּין בַּעֲשִׂיָּתָן כְּדֵי לְדָבְקָה בּוֹ יִתְבָּרַךְ עַל יְדֵי קִיּוּם רְצוֹנוֹ, שֶׁהוּא וּרְצוֹנוֹ אֶחָד.

וְכֵן בְּכַוָּונַת הַתְּפִלָּה וּקְרִיאַת שְׁמַע וּבִרְכוֹתֶיהָ וּשְׁאָר בְּרָכוֹת, שֶׁבְּכַוָּונָתוֹ בָּהֶן – מְדַבֵּק מַחֲשַׁבְתּוֹ וְשִׂכְלוֹ בּוֹ יִתְבָּרַךְ.

וְלֹא שֶׁדְּבֵיקוּת הַמַּחֲשָׁבָה וְשֵׂכֶל הָאָדָם בּוֹ יִתְבָּרַךְ, הִיא מִצַּד עַצְמָהּ לְמַעְלָה מִדְּבֵיקוּת קִיּוּם הַמִּצְוֹת מַעֲשִׂיּוֹת בְּפוֹעַל מַמָּשׁ, כְּמוֹ שֶׁיִּתְבָּאֵר לְקַמָּן, אֶלָּא, מִפְּנֵי שֶׁזֶּהוּ גַּם כֵּן רְצוֹנוֹ יִתְבָּרַךְ – לְדָבְקָה בְּשֵׂכֶל וּמַחֲשָׁבָה וְכַוָּונַת הַמִּצְוֹת מַעֲשִׂיּוֹת וּבְכַוָּונַת קְרִיאַת שְׁמַע וּתְפִלָּה וּשְׁאָר בְּרָכוֹת, וְהָאָרַת רָצוֹן הָעֶלְיוֹן הַזֶּה, הַמְאִירָה וּמְלוּבָּשֶׁת בְּכַוָּונָה זוֹ, הִיא גְּדוֹלָה לְאֵין קֵץ, לְמַעְלָה מַעְלָה מֵהָאָרַת רָצוֹן הָעֶלְיוֹן הַמְאִירָה וּמְלוּבָּשֶׁת בְּקִיּוּם הַמִּצְוֹת עַצְמָן בְּמַעֲשֶׂה וּבְדִבּוּר בְּלִי כַוָּונָה – כְּגוֹדֶל מַעֲלַת אוֹר הַנִּשְׁמָה עַל הַגּוּף, שֶׁהוּא כְּלִי וּמַלְבּוּשׁ הַנִּשְׁמָה, כְּמוֹ גּוּף הַמִּצְוָה עַצְמָהּ שֶׁהוּא כְּלִי וּמַלְבּוּשׁ לְכַוָּונָתָהּ.

וְאַף שֶׁבִּשְׁתֵּיהֶן, בַּמִּצְוָה וּבְכַוָּונָתָהּ, מְלוּבָּשׁ רָצוֹן אֶחָד, פָּשׁוּט בְּתַכְלִית הַפְּשִׁיטוּת בְּלִי שׁוּם שִׁינּוּי וְרִיבּוּי חַס וְשָׁלוֹם, וּמְיוּחָד בְּמַהוּתוֹ וְעַצְמוּתוֹ יִתְבָּרֵךְ בְּתַכְלִית הַיִּחוּד, אַף־עַל־פִּי־כֵן, הַהֶאָרָה, אֵינָהּ שָׁוָה בִּבְחִינַת צִמְצוּם וְהִתְפַּשְׁטוּת,

הגהה

וּכְמוֹ שֶׁכָּתוּב בְּעֵץ חַיִּים, שֶׁכַּוָּונַת הַמִּצְוֹת וְתַלְמוּד תּוֹרָה הִיא בְּמַדְרֵגַת אוֹר, וְגוּף הַמִּצְוֹת הֵן מַדְרֵגוֹת וּבְחִינוֹת כֵּלִים, שֶׁהֵם בְּחִינַת צִמְצוּם, שֶׁעַל יְדֵי צִמְצוּם הָאוֹר נִתְהַוּוּ הַכֵּלִים, כַּיָּדוּעַ לְיוֹדְעֵי חֵן:

וְנֶחְלָקֶת גַּם כֵּן לְאַרְבַּע מַדְרֵגוֹת. כִּי גּוּף הַמִּצְוֹת עַצְמָן מַמָּשׁ – הֵן ב' מַדְרֵגוֹת, שֶׁהֵן, מִצְוֹת מַעֲשִׂיּוֹת מַמָּשׁ וּמִצְוֹת הַתְּלוּיוֹת בְּדִבּוּר וּמַחֲשָׁבָה, כְּמוֹ תַּלְמוּד תּוֹרָה וּקְרִיאַת שְׁמַע וּתְפִלָּה וּבִרְכַּת הַמָּזוֹן וּשְׁאָר בְּרָכוֹת; וְכַוָּונַת הַמִּצְוֹת לְדָבְקָה בּוֹ יִתְבָּרֵךְ, שֶׁהִיא – כְּנִשְׁמָה לַגּוּף, נֶחְלֶקֶת גַּם כֵּן לִשְׁתֵּי מַדְרֵגוֹת, כְּמוֹ שְׁתֵּי מַדְרֵגוֹת הַנִּשְׁמָה שֶׁהֵן בַּגּוּף הַחוּמְרִי, שֶׁהֵן: חַי וּמְדַבֵּר.

כִּי, מִי שֶׁדַּעְתּוֹ יָפָה לָדַעַת אֶת ה' וּלְהִתְבּוֹנֵן בִּגְדוּלָּתוֹ יִתְבָּרֵךְ, וּלְהוֹלִיד מִבִּינָתוֹ יִרְאָה עִילָּאָה בְּמוֹחוֹ וְאַהֲבַת ה' בְּחֶלֶל הַיְמָנִי שֶׁבִּלְבּוֹ, לִהְיוֹת נַפְשׁוֹ צְמֵאָה לַה', לְדָבְקָה בּוֹ עַל יְדֵי קִיּוּם הַתּוֹרָה וְהַמִּצְוֹת, שֶׁהֵן הַמְשָׁכַת וְהֶאָרַת אוֹר־אֵין־סוֹף בָּרוּךְ־הוּא עַל נַפְשׁוֹ – לְדָבְקָה בּוֹ, וּבְכַוָּונָה זוֹ – הוּא לוֹמֵד וּמְקַיֵּים הַמִּצְוֹת, וְכֵן בְּכַוָּונָה זוֹ – מִתְפַּלֵּל וּמְבָרֵךְ, הֲרֵי כַּוָּונָה זוֹ, עַל דֶּרֶךְ מָשָׁל, כְּמוֹ נְשִׁמַת הַמְדַבֵּר, שֶׁהוּא בַּעַל שֵׂכֶל וּבְחִירָה וּבְדַעַת יְדַבֵּר.

וּמִי שֶׁדַּעְתּוֹ קְצָרָה לֵידַע וּלְהִתְבּוֹנֵן בִּגְדוּלַּת אֵין־סוֹף בָּרוּךְ־הוּא, לְהוֹלִיד הָאַהֲבָה מִבִּינָתוֹ בְּהִתְגַּלּוּת לִבּוֹ, וְכֵן הַיִּרְאָה בְּמוֹחוֹ וּפַחַד ה' בְּלִבּוֹ, רַק שֶׁזּוֹכֵר וּמְעוֹרֵר אֶת הָאַהֲבָה הַטִּבְעִית הַמְסוּתֶּרֶת בְּלִבּוֹ, וּמוֹצִיאָהּ מֵהֶהָעְלֵם וְהֶסְתֵּר הַלֵּב אֶל הַגִּילּוּי בַּמּוֹחַ עַל כָּל פָּנִים, שֶׁיִּהְיֶה רְצוֹנוֹ שֶׁבְּמוֹחוֹ וְתַעֲלוּמוֹת לִבּוֹ, מְסֻכָּם וּמִתְרַצֶּה בְּרִיצוּי גָּמוּר בֶּאֱמֶת לֵאֱמִתּוֹ, לְמְסוֹר נַפְשׁוֹ בְּפוֹעַל מַמָּשׁ עַל יִחוּד ה', כְּדֵי לְדָבְקָה בּוֹ נַפְשׁוֹ הָאֱלֹהִית וּלְבוּשֶׁיהָ, וּלְכָלְכֵן בְּיִחוּדוֹ וְאַחְדוּתוֹ, שֶׁהוּא רָצוֹן הָעֶלְיוֹן הַמְלוּבָּשׁ בְּתַלְמוּד תּוֹרָה וּבְקִיּוּם הַמִּצְוֹת, כַּנִּזְכָּר לְעֵיל; וְגַם הַיִּרְאָה כְּלוּלָה בָּהּ, לְקַבֵּל מַלְכוּתוֹ שֶׁלֹּא לִמְרוֹד בּוֹ חַס וְשָׁלוֹם; וּבְכַוָּונָה זוֹ – הוּא סוּר מֵרָע וְעוֹשֶׂה טוֹב, וְלוֹמֵד וּמִתְפַּלֵּל וּמְבָרֵךְ בְּפֵירוּשׁ הַמִּלּוֹת לְבַדּוֹ, בְּלֹא דְּחִילוּ וּרְחִימוּ בְּהִתְגַּלּוּת לִבּוֹ וּמוֹחוֹ, הֲרֵי כַּוָּונָה זוֹ, עַל דֶּרֶךְ מָשָׁל, כְּמוֹ נִשְׁמַת הַחַי, שֶׁאֵינוֹ בַּעַל שֵׂכֶל וּבְחִירָה, וְכָל מִדּוֹתָיו, שֶׁהֵן יִרְאָתוֹ מִדְּבָרִים הַמַּזִּיקִים אוֹתוֹ וְאַהֲבָתוֹ לְדְבָרִים הַנֶּאֱהָבִים אֶצְלוֹ, הֵן רַק טִבְעִיִּים אֶצְלוֹ וְלֹא מִבִּינָתוֹ וְדַעְתּוֹ; וְכָךְ הֵן, עַל דֶּרֶךְ מָשָׁל, הַיִּרְאָה וְהָאַהֲבָה הַטִּבְעִיּוֹת הַמְסוּתָּרוֹת בְּלֵב כָּל יִשְׂרָאֵל, כִּי הֵן יְרוּשָּׁה לָנוּ מֵאֲבוֹתֵינוּ, וּכְמוֹ טֶבַע בְּנַפְשׁוֹתֵינוּ, כַּנִּזְכָּר לְעֵיל:

פרק לט

וּמִפְּנֵי זֶה גַּם כֵּן, נִקְרָאִים הַמַּלְאָכִים בְּשֵׁם חַיּוֹת וּבְהֵמוֹת, כְּדִכְתִיב: "וּפְנֵי אַרְיֵה אֶל הַיָּמִין וְגוֹ' וּפְנֵי שׁוֹר מֵהַשְּׂמֹאל וְגוֹ'", לְפִי שֶׁאֵינָם בַּעֲלֵי בְּחִירָה, וְיִרְאָתָם וְאַהֲבָתָם הִיא טִבְעִית לָהֶם, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב בְּ"רַעְיָא מְהֵימְנָא" פָּרָשַׁת פִּנְחָס. וְלָכֵן מַעֲלַת הַצַּדִּיקִים גְּדוֹלָה מֵהֶם, כִּי, מְדוֹר נִשְׁמוֹת הַצַּדִּיקִים – הוּא בְּעוֹלַם הַבְּרִיאָה, וּמְדוֹר הַמַּלְאָכִים – בְּעוֹלַם הַיְצִירָה.

הגהה

וְהַיְינוּ בְּסִתָם מַלְאָכִים, אֲבָל יֵשׁ מַלְאָכִים עֶלְיוֹנִים בְּעוֹלַם הַבְּרִיאָה שֶׁעֲבוֹדָתָם בְּדָחִילוּ וּרְחִימוּ שִׂכְלִיִּים, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב בְּ"רַעְיָא מְהֵימְנָא" שָׁם, שֵׁשׁ שְׁנֵי מִינֵי חַיּוֹת הַקֹּדֶשׁ: טִבְעִיִּים וְשִׂכְלִיִּים, וּכְמוֹ שֶׁכָּתוּב בְּעֵץ חַיִּים:

וְהַהֶבְדֵּל שֶׁבֵּינֵיהֶם הוּא, כִּי בְּעוֹלַם הַיְצִירָה, מְאִירוֹת שָׁם מִדּוֹתָיו שֶׁל אֵין־סוֹף בָּרוּךְ־הוּא לְבַדָּן, שֶׁהֵן אַהֲבָתוֹ וּפַחְדּוֹ וְיִרְאָתוֹ כוּ'. וּכְמוֹ שֶׁכָּתוּב [בַּתִּיקוּנִים וְעֵץ חַיִּים] "דְּשִׁית סְפִירִין מְקַנְּנִין בִּיצִירָה".

וְלָכֵן, זֹאת הִיא עֲבוֹדַת הַמַּלְאָכִים תָּמִיד, יוֹמָם וְלַיְלָה לֹא יִשְׁקוֹטוּ, לַעֲמוֹד בְּיִרְאָה וָפַחַד וְכוּ', וְהַיְינוּ, כָּל מַחֲנֵה גַּבְרִיאֵל שֶׁמֵּהַשְּׂמֹאל, וַעֲבוֹדַת מַחֲנֵה מִיכָאֵל הִיא הָאַהֲבָה כוּ'. אֲבָל בְּעוֹלַם הַבְּרִיאָה מְאִירוֹת שָׁם חָכְמָתוֹ וּבִינָתוֹ וְדַעְתּוֹ שֶׁל אֵין־סוֹף בָּרוּךְ־הוּא, שֶׁהֵן מְקוֹר הַמִּדּוֹת וְאֵם וְשֹׁרֶשׁ לָהֶן, וְכִדְאִיתָא בַּתִּיקוּנִים דְּ"אִימָּא עִילָּאָה מְקַנְּנָא בִּתְלַת סְפִירִן בְּכֶרְסְיָא", שֶׁהוּא עוֹלַם הַבְּרִיאָה.

וְלָכֵן הוּא מְדוֹר נִשְׁמוֹת הַצַּדִּיקִים, עוֹבְדֵי ה' בִּדְחִילוּ וּרְחִימוּ, הַנִּמְשָׁכוֹת מִן הַבִּינָה וָדַעַת דִּגְדוּלַת אֵין־סוֹף בָּרוּךְ־הוּא, שֶׁאַהֲבָה זוֹ נִקְרָא "רְעוּתָא דְּלִבָּא", כַּנִּזְכָּר לְעֵיל; וּמֵ"רְעוּתָא דְּלִבָּא" נַעֲשֶׂה לְבוּשׁ לַנְּשָׁמָה בְּעוֹלַם הַבְּרִיאָה, שֶׁהוּא גַּן עֵדֶן הָעֶלְיוֹן, כְּדִלְקַמָּן, וּכְמוֹ שֶׁכָּתוּב בַּזֹּהַר וַיַּקְהֵל.

אַךְ הַיְינוּ דַּוְוקָא נִשְׁמוֹת מַמָּשׁ, שֶׁהֵן בְּחִינַת מוֹחִין דְּגַדְלוּת אֵין־סוֹף בָּרוּךְ־הוּא, אֲבָל בְּחִינַת הָרוּחַ שֶׁל הַצַּדִּיקִים, וְכֵן שְׁאָר כָּל נִשְׁמוֹת יִשְׂרָאֵל שֶׁעָבְדוּ אֶת ה' בְּדָחִילוּ וּרְחִימוּ הַמְסוּתָּרוֹת בְּלֵב כְּלָלוּת יִשְׂרָאֵל, אֵין עוֹלוֹת לְשָׁם, רַק בְּשַׁבָּת וְרֹאשׁ־חֹדֶשׁ לְבַד, דֶּרֶךְ הַעֲמוּד שֶׁמִּגַּן עֵדֶן הַתַּחְתּוֹן לְגַן עֵדֶן הָעֶלְיוֹן, שֶׁהוּא עוֹלַם הַבְּרִיאָה הַנִּקְרָא גַּן עֵדֶן הָעֶלְיוֹן, לְהִתְעַנֵּג עַל ה' וְלֵיהָנוֹת מִזִּיו הַשְּׁכִינָה, כִּי אֵין הֲנָאָה וְתַעֲנוּג לְשֵׂכֶל נִבְרָא, אֶלָּא בְּמַה שֶׁמַּשְׂכִּיל וּמֵבִין וְיוֹדֵעַ וּמַשִּׂיג בְּשִׂכְלוֹ וּבִינָתוֹ, מַה שֶׁאֶפְשָׁר לוֹ לְהָבִין וּלְהַשִּׂיג מֵאוֹר־אֵין־סוֹף בָּרוּךְ־הוּא, עַל יְדֵי חָכְמָתוֹ וּבִינָתוֹ יִתְבָּרַךְ, הַמְּאִירוֹת שָׁם בְּעוֹלַם הַבְּרִיאָה.

וּמַה שֶּׁזּוֹכוֹת נְשָׁמוֹת אֵלּוּ לַעֲלוֹת לְמַעְלָה מֵהַמַּלְאָכִים, אַף שֶׁעָבְדוּ בְּדָחִילוּ וּרְחִימוּ טִבְעִיִּים לְבַד, הַיְינוּ, מִפְּנֵי שֶׁעַל יְדֵי דְּחִילוּ וּרְחִימוּ שֶׁלָּהֶם, אִתְכַּפְיָא סִטְרָא אָחֳרָא הַמְלוּבֶּשֶׁת בְּגוּפָם, בֵּין בִּבְחִינַת "סוּר מֵרָע" לִכְבּוֹשׁ הַתַּאֲווֹת וּלְשַׁבְּרָן, וּבֵין בִּבְחִינַת "וַעֲשֵׂה טוֹב"

כַּנִּזְכָּר לְעֵיל, וְהֵם הָיוּ בַּעֲלֵי בְּחִירָה לִבְחוֹר בְּרָע חַס וְשָׁלוֹם וּבָחֲרוּ בְּטוֹב, לְאַכְפְּיָא לְסִטְרָא אָחֳרָא לְאִסְתַּלְקָא יְקָרָא דְקוּדְשָׁא בְּרִיךְ־הוּא כוּ', כְּיִתְרוֹן הָאוֹר כוּ', כַּנִּזְכָּר לְעֵיל.

וְהִנֵּה, כָּל זֶה הוּא בְּמִדּוֹר הַנְּשָׁמוֹת וּמְקוֹם עֲמִידָתָן, אַךְ תּוֹרָתָן וַעֲבוֹדָתָן נִכְלָלוֹת מַמָּשׁ בְּי' סְפִירוֹת, שֶׁהֵן בְּחִינַת אֱלֹהוּת, וְאוֹר־אֵין־סוֹף מִתְיַיחֵד בָּהֶן בְּתַכְלִית הַיִּחוּד; וְהַיְינוּ, בְּי' סְפִירוֹת דִּבְרִיאָה – עַל יְדֵי דְּחִילוּ וּרְחִימוּ שִׂכְלִיִּים, וּבְי' סְפִירוֹת דִּיצִירָה – עַל יְדֵי דְּחִילוּ וּרְחִימוּ טִבְעִיִּים; וּבְתוֹכָן, מְלוּבָּשׁוֹת י' סְפִירוֹת דַּאֲצִילוּת וּמְיוּחָדוֹת בָּהֶן בְּתַכְלִית, וְי' סְפִירוֹת דַּאֲצִילוּת – מְיוּחָדוֹת בְּתַכְלִית בְּמַאֲצִילָן אֵין־סוֹף בָּרוּךְ־הוּא.

מַה שֶּׁאֵין כֵּן הַנְּשָׁמוֹת, אֵינָן נִכְלָלוֹת בֵּאלֹהוּת דְּי' סְפִירוֹת, אֶלָּא עוֹמְדוֹת בְּהֵיכָלוֹת וּמְדוֹרִין דִּבְרִיאָה אוֹ יְצִירָה, וְנֶהֱנִין מִזִּיו הַשְׁכִינָה, הוּא אוֹר־אֵין־סוֹף בָּרוּךְ־הוּא הַמְיוּחָד בְּי' סְפִירוֹת דִּבְרִיאָה אוֹ דִיצִירָה, וְהוּא זִיו תּוֹרָתָן וַעֲבוֹדָתָן מַמָּשׁ [עַיֵּין זֹהַר וַיַּקְהֵל דַּף ר"י], כִּי שִׂכַר מִצְוָה – הִיא מִצְוָה עַצְמָהּ:

וְעוֹלָם הָאֲצִילוּת שֶׁהוּא לְמַעְלָה מֵהַשֵּׂכֶל וְהַהַשָּׂגָה וְהַהֲבָנָה לְשֵׂכֶל נִבְרָא, כִּי חָכְמָתוֹ וּבִינָתוֹ וְדַעְתּוֹ שֶׁל אֵין־סוֹף בָּרוּךְ־הוּא מְיוּחָדוֹת שָׁם בּוֹ בְּתַכְלִית הַיִּחוּד, בְּיִחוּד עָצוּם וְנִפְלָא, בְּיֶתֶר שְׁאֵת וְיֶתֶר עֹז לְאֵין קֵץ מִבְּעוֹלָם הַבְּרִיאָה, כִּי שָׁם יָרְדוּ לְהָאִיר בִּבְחִינַת צִמְצוּם, כְּדֵי שֶׁיּוּכְלוּ שְׂכָלִים נִבְרָאִים לְקַבֵּל מֵהֶן חָכְמָה־בִּינָה־דַּעַת, לֵידַע אֶת ה', וּלְהָבִין וּלְהַשִּׂיג אֱיזוֹ הַשָּׂגָה בְּאוֹר־אֵין־סוֹף בָּרוּךְ־הוּא, כְּפִי כֹּחַ שִׂכְלִים הַנִּבְרָאִים, שֶׁהֵם בַּעֲלֵי גְבוּל וְתַכְלִית, שֶׁלֹּא יִתְבַּטְּלוּ בִּמְצִיאוּתָם, וְלֹא יִהְיוּ בְּגֶדֶר נִבְרָאִים כְּלָל, רַק יַחְזְרוּ לִמְקוֹרָם וְשָׁרְשָׁם שֶׁהוּא בְּחִינַת אֱלֹהוּת מַמָּשׁ.

וְהִנֵּה, צִמְצוּם זֶה, הִיא סִבַּת הַהֶאָרָה שֶׁמְּאִירוֹת שָׁם חָכְמָה־בִּינָה־דַּעַת שֶׁל אֵין־סוֹף בָּרוּךְ־הוּא לִנְשָׁמוֹת אֵלּוּ בְּעוֹלָם הַבְּרִיאָה.

מַה שֶּׁאֵין כֵּן בַּאֲצִילוּת, שֶׁאֵינָם בִּבְחִינַת צִמְצוּם כָּל כָּךְ, אִי אֶפְשָׁר לִשְׂכָלִים נִבְרָאִים לְקַבֵּל מֵהֶן, וְלָכֵן, "לֵית מַחֲשַׁבְתָּא דִילְהוֹן תְּפִיסָא שָׁם כְּלָל".

לָכֵן הוּא מָדוֹר לַצַּדִּיקִים הַגְּדוֹלִים, שֶׁעֲבוֹדָתָם הִיא לְמַעְלָה מַעְלָה אֲפִילוּ מִבְּחִינוֹת דְּחִילוּ וּרְחִימוּ הַנִּמְשָׁכוֹת מִן הַבִּינָה וְדַעַת בִּגְדוּלָתוֹ יִתְבָּרַךְ, כְּמוֹ שֶׁעוֹלָם הָאֲצִילוּת הוּא לְמַעְלָה מַעְלָה מִבְּחִינַת בִּינָה וְדַעַת לְשֵׂכֶל נִבְרָא, אֶלָּא עֲבוֹדָתָם הָיְתָה בִּבְחִינַת מֶרְכָּבָה מַמָּשׁ לְאֵין־סוֹף בָּרוּךְ־הוּא, וְלִיבָּטֵל אֵלָיו בִּמְצִיאוּת, וּלְהִכָּלֵל בְּאוֹרוֹ יִתְבָּרַךְ, הֵם וְכָל אֲשֶׁר לָהֶם, עַל יְדֵי קִיּוּם הַתּוֹרָה וְהַמִּצְוֹת, עַל דֶּרֶךְ שֶׁאָמְרוּ: "הָאָבוֹת הֵן הֵן הַמֶּרְכָּבָה", וְהַיְינוּ, לְפִי שֶׁכָּל יְמֵיהֶם הָיְתָה זֹאת עֲבוֹדָתָם.

אַךְ מִי שֶׁשֹּׂרָשׁ נִשְׁמָתוֹ קָטָן מֵהָכִיל עֲבוֹדָה תַּמָּה זוֹ, לִיבָּטֵל וְלִיכָּלֵל בְּאוֹרוֹ יִתְבָּרַךְ בַּעֲבוֹדָתוֹ בְּקִבְיעוּת, רַק לִפְרָקִים וְעִתִּים שֶׁהֵם עֵת רָצוֹן לְמַעְלָה, וּכְמוֹ בִּתְפִלַּת שְׁמוֹנֶה עֶשְׂרֵה שֶׁהִיא

בַּאֲצִילוּת, וּבִפְרָט בְּהִשְׁתַּחֲוָואוֹת שֶׁבָּהּ, שֶׁכָּל הִשְׁתַּחֲוָואָה הִיא בִּבְחִינַת אֲצִילוּת [וְכָמוֹ שֶׁכָּתוּב בִּפְרִי עֵץ חַיִּים בְּקַבָּלַת שַׁבָּת], כִּי הִיא עִנְיַן בִּיטוּל בְּאוֹרוֹ יִתְבָּרַךְ, לִהְיוֹת חֶשְׁיב קַמֵּיהּ כְּלָא מַמָּשׁ, אֲזַי גַּם כֵּן עִיקַּר קְבִיעוּת נִשְׁמָתוֹ הוּא בְּעוֹלַם הַבְּרִיאָה [רַק לִפְרָקִים בְּעֵת רָצוֹן תַּעֲלֶה נִשְׁמָתוֹ לַאֲצִילוּת בִּבְחִינַת "מַיִן נוּקְבִין", כַּיָּדוּעַ לְיוֹדְעֵי חֵן]:

וְהִנֵּה, "שְׂכַר מִצְוָה – מִצְוָה", פֵּירוּשׁ, שֶׁמִּשְׁכָּרָהּ יֵדַע מַהוּתָהּ וּמַדְרֵגָתָהּ, וְאֵין לָנוּ עֵסֶק בַּנִּסְתָּרוֹת שֶׁהֵם צַדִּיקִים הַגְּדוֹלִים, שֶׁהֵם בִּבְחִינַת מֶרְכָּבָה, רַק הַנִּגְלוֹת לָנוּ, שֶׁאַחֲרֵיהֶם כָּל אָדָם יִמְשׁוֹךְ, לֵידַע נֶאֱמָנָה מַהוּת וּמַדְרֵגַת עֲבוֹדַת ה' בִּדְחִילוּ וּרְחִימוּ בְּהִתְגַּלּוּת לִבּוֹ, הַנִּמְשָׁכוֹת מִן הַבִּינָה וְדַעַת בִּגְדוּלַּת אֵין־סוֹף בָּרוּךְ־הוּא – מְקוֹמָהּ בְּיֵי סְפִירוֹת דִּבְרִיאָה, וַעֲבוֹדָה בִּדְחִילוּ וּרְחִימוּ הַטְּבָעִיִּים שֶׁבְּמוֹחוֹ – בְּיֵי סְפִירוֹת דִּיצִירָה.

אֲבָל עֲבוֹדָה בְּלִי הִתְעוֹרְרוּת דִּחִילוּ וּרְחִימוּ אֲפִילוּ בְּמוֹחוֹ בִּבְחִינַת גִּילוּי, דְּהַיְינוּ, לְעוֹרֵר הָאַהֲבָה הַטִּבְעִית הַמְסוּתֶּרֶת בַּלֵּב, לְהוֹצִיאָהּ מֵהֶהֶעְלֵם וְהֶסְתֵּר הַלֵּב אֶל הַגִּילוּי, אֲפִילוּ בְּמוֹחוֹ וְתַעֲלוּמוֹת לִבּוֹ עַל כָּל פָּנִים, רַק הִיא נִשְׁאֶרֶת מְסוּתֶּרֶת בַּלֵּב כְּתוֹלַדְתָּהּ, כְּמוֹ שֶׁהָיְתָה קוֹדֶם הָעֲבוֹדָה, חֲרִי עֲבוֹדָה זוֹ נִשְׁאֶרֶת לְמַטָּה בְּעוֹלַם הַפֵּירוּד, הַנִּקְרָא "חִיצוֹנִיּוּת הָעוֹלָמוֹת", וְאֵין בָּהּ כֹּחַ לַעֲלוֹת וְלִיכָּלֵל בִּיְחוּדוֹ יִתְבָּרַךְ, שֶׁהֵן עֶשֶׂר סְפִירוֹת הַקְּדוֹשׁוֹת, וּכְמוֹ שֶׁכָּתוּב בַּתִּיקוּנִים, דְּ"בְלָא דְּחִילוּ וּרְחִימוּ – לָא פָרְחָא לְעֵילָּא", וְלָא יָכְלָא לְסַלְקָא וּלְמֵיקַם קֳדָם ה'.

וְהַיְינוּ, אֲפִילוּ אִם אֵינוֹ עוֹסֵק שֶׁלֹּא לִשְׁמָהּ מִמָּשׁ, לְשׁוּם אֵיזוֹ פְּנִיָּה חַס וְשָׁלוֹם, אֶלָּא כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב: "וַתְּהִי יִרְאָתָם אוֹתִי מִצְוַת אֲנָשִׁים מְלוּמָּדָה", פֵּירוּשׁ, מֵחֲמַת הֶרְגֵּל שֶׁהוּרְגַּל מִקְּטָנוּתוֹ, שֶׁהֻרְגִּילוֹ וְלִימְּדוֹ אֲבִיו וְרַבּוֹ לְיִרְאָ אֶת ה' וּלְעָבְדוֹ, וְאֵינוֹ עוֹסֵק לִשְׁמָהּ מִמָּשׁ, כִּי, לִשְׁמָהּ מִמָּשׁ אִי אֶפְשָׁר בְּלֹא הִתְעוֹרְרוּת דִּחִילוּ וּרְחִימוּ הַטְּבָעִיִּים עַל כָּל פָּנִים, לְהוֹצִיאָן מֵהֶסְתֵּר הַלֵּב אֶל הַגִּילוּי בַּמּוֹחַ וְתַעֲלוּמוֹת לִבּוֹ עַל כָּל פָּנִים, כִּי, כְּמוֹ שֶׁאֵין אָדָם עוֹשֶׂה דָּבָר בִּשְׁבִיל חֲבֵירוֹ לְמַלֹּאת רְצוֹנוֹ, אֶלָּא אִם כֵּן אוֹהֲבוֹ אוֹ יָרֵא מִמֶּנּוּ, כָּךְ, אִי אֶפְשָׁר לַעֲשׂוֹת לִשְׁמוֹ יִתְבָּרַךְ בֶּאֱמֶת לְמַלֹּאת רְצוֹנוֹ לְבַד בְּלִי זִכְרוֹן וְהִתְעוֹרְרוּת אַהֲבָתוֹ וְיִרְאָתוֹ כְּלָל בְּמוֹחוֹ וּמַחֲשַׁבְתּוֹ וְתַעֲלוּמוֹת לִבּוֹ עַל כָּל פָּנִים.

וְגַם, אַהֲבָה לְבַדָּהּ אֵינָהּ נִקְרֵאת בְּשֵׁם "עֲבוֹדָה", בְּלִי יִרְאָה תַּתָּאָה לְפָחוֹת, שֶׁהִיא מְסוּתֶּרֶת בְּלֵב כָּל יִשְׂרָאֵל, כְּמוֹ שֶׁיִּתְבָּאֵר לְקַמָּן.

וּכְשֶׁעוֹסֵק שֶׁלֹּא לִשְׁמָהּ מִמָּשׁ, לְשׁוּם אֵיזוֹ פְּנִיָּה לִכְבוֹד עַצְמוֹ, כְּגוֹן, לִהְיוֹת תַּלְמִיד חָכָם וּכְהַאי גַּוְונָא, אֲזַי, אוֹתָהּ פְּנִיָּה שֶׁמִּצַּד הַקְּלִיפָּה דְּנוֹגַהּ – מִתְלַבֶּשֶׁת בְּתוֹרָתוֹ, וְהַתּוֹרָה הִיא בִּבְחִינַת גִּלּוּת בְּתוֹךְ הַקְּלִיפָּה לְפִי שָׁעָה, עַד אֲשֶׁר יַעֲשֶׂה תְּשׁוּבָה שֶׁמְּבִיאָה רְפוּאָה לְעוֹלָם, שֶׁבְּשׁוּבוֹ אֶל ה' – גַּם תּוֹרָתוֹ שָׁבָה עִמּוֹ.

וְלָכֵן אָמְרוּ רַבּוֹתֵינוּ־זִכְרוֹנָם־לִבְרָכָה: "לְעוֹלָם יַעֲסוֹק אָדָם וְכוּ', שֶׁמִּתּוֹךְ שֶׁלֹּא לִשְׁמָהּ – בָּא לִשְׁמָהּ" בְּוַדַּאי, שֶׁבְּוַדַּאי סוֹפוֹ לַעֲשׂוֹת תְּשׁוּבָה בְּגַלְגּוּל זֶה אוֹ בְּגַלְגּוּל אַחֵר, כִּי "לֹא יִדַּח מִמֶּנּוּ נִדָּח".

אַךְ כְּשֶׁעוֹשֶׂה סְתָם, לֹא לִשְׁמָהּ וְלֹא שֶׁלֹּא לִשְׁמָהּ – אֵין הַדָּבָר תָּלוּי בִּתְשׁוּבָה, אֶלָּא מִיָּד שֶׁחוֹזֵר וְלוֹמֵד דָּבָר זֶה לִשְׁמָהּ, הֲרֵי גַּם מַה שֶׁלָּמַד בְּסָתָם, מִתְחַבֵּר וּמִצְטָרֵף לְלִימּוּד זֶה וּפָרְחָא לְעֵילָּא, מֵאַחַר שֶׁלֹּא נִתְלַבֵּשׁ בּוֹ עֲדַיִן שׁוּם קְלִיפָּה דְנוֹגַהּ. וְלָכֵן "לְעוֹלָם יַעֲסוֹק אָדָם כּוּ'".

וְכֵן הָעִנְיָן בִּתְפִלָּה שֶׁלֹּא בְכַוָּונָה, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב בַּזֹּהַר:

פרק מ

אַךְ כָּל זְמַן שֶׁלֹּא חָזַר וְלָמַד דָּבָר זֶה לִשְׁמָהּ, אֵין לִימּוּדוֹ עוֹלֶה אֲפִילּוּ בְּי' סְפִירוֹת הַמְּאִירוֹת בְּעוֹלַם הַיְצִירָה וְהָעֲשִׂיָּה, כִּי הַסְּפִירוֹת הֵן בְּחִינַת אֱלֹהוּת, וּבָהֶן מִתְלַבֵּשׁ וּמִתְיַיחֵד אוֹר־אֵין־סוֹף בָּרוּךְ־הוּא מַמָּשׁ, "וּבְלָא דְּחִילוּ וּרְחִימוּ לָא יָכְלָא לְסַלְקָא וּלְמֵיקַם קֳדָם ה'", כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב בַּתִּיקוּנִים, רַק לִימּוּדוֹ עוֹלֶה לְהֵיכָלוֹת וּמְדוֹרִין שֶׁהֵן חִיצוֹנִיּוּת הָעוֹלָמוֹת שֶׁבָּהֶן עוֹמְדִים הַמַּלְאָכִים; וּכְמוֹ שֶׁכָּתַב הָרַב חַיִּים וִיטַאל זְכוּתוֹ לְבָרְכָה בְּשַׁעַר הַנְּבוּאָה פֶּרֶק ב', שֶׁמֵּהַתּוֹרָה שֶׁלֹּא בְכַוָּונָה – נִבְרָאִים מַלְאָכִים בְּעוֹלַם הַיְצִירָה, וּמֵהַמִּצְוֹת בְּלִי כַוָּונָה – נִבְרָאִים מַלְאָכִים בְּעוֹלַם הָעֲשִׂיָּה, וְכָל הַמַּלְאָכִים, הֵם בַּעֲלֵי חוֹמֶר וְצוּרָה.

אֲבָל תּוֹרָה שֶׁלֹּא לִשְׁמָהּ מַמָּשׁ, כְּגוֹן לִהְיוֹת תַּלְמִיד חָכָם וּכְהַאי גַּוְונָא, אֵינָהּ עוֹלָה כְּלָל לְמַעְלָה אֲפִילּוּ לְהֵיכָלוֹת וּמְדוֹר הַמַּלְאָכִים דְּקְדוּשָּׁה, אֶלָּא נִשְׁאֶרֶת לְמַטָּה בָּעוֹלָם הַזֶּה הַגַּשְׁמִי שֶׁהוּא מְדוֹר הַקְּלִיפּוֹת;

הגהה

כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב בַּזֹּהַר חֵלֶק ג' דַּף ל"א עַמּוּד ב' וְדַף קכ"א עַמּוּד ב', עַיֵּין שָׁם: הַהִיא מִלָּה סָלְקָא וּבָקְעָא רְקִיעִין כּוּ' וְאִתְעַר מַה דְּאִתְעַר אִי טַב טַב כּוּ', עַיֵּין שָׁם; וְדַף ק"ה עַמּוּד א': מִלָּה דְאוֹרַיְיתָא אִתְעֲבִיד מִינַּיהּ קָלָא וְסָלִיק כּוּ'; וְדַף קס"ח עַמּוּד ב': קָלִין דְּאוֹרַיְיתָא וּצְלוֹתָא בָּקְעִין רְקִיעִין כּוּ':

וּכְמוֹ שֶׁכָּתוּב בַּזֹּהַר עַל פָּסוּק: "מַה יִּתְרוֹן לָאָדָם בְּכָל עֲמָלוֹ שֶׁיַּעֲמוֹל תַּחַת הַשָּׁמֶשׁ" דַּ"אֲפִילּוּ עֲמָלָא דְאוֹרַיְיתָא, אִי עָבִיד בְּגִין יְקָרֵיהּ כּוּ'". וְזֶהוּ שֶׁאָמְרוּ: "אַשְׁרֵי מִי שֶׁבָּא לְכָאן וְתַלְמוּדוֹ בְּיָדוֹ", פֵּירוּשׁ – שֶׁלֹּא נִשְׁאַר לְמַטָּה בָּעוֹלָם הַזֶּה.

וְאַף דְּאוֹרַיְיתָא וְקוּדְשָׁא־בְּרִיךְ־הוּא כּוּלָּא חַד, שֶׁהוּא וּרְצוֹנוֹ אֶחָד, הֲרֵי קוּדְשָׁא־בְּרִיךְ־הוּא אִיהוּ מְמַלֵּא כָּל עָלְמִין בְּשָׁוֶה, וְאַף־עַל־פִּי־כֵן, אֵין הָעוֹלָמוֹת שָׁוִים בְּמַעֲלָתָם; וְהַשִּׁינּוּי הוּא מֵהַמְקַבְּלִים, בְּבִי' בְּחִינוֹת: הָאֶחָד, שֶׁהָעֶלְיוֹנִים מְקַבְּלִים הָאָרָה יוֹתֵר גְּדוֹלָה לְאֵין קֵץ מֵהַתַּחְתּוֹנִים; וְהַשֵּׁנִית, שֶׁמְּקַבְּלִים בְּלִי לְבוּשִׁים וּמָסָכִים רַבִּים כָּל כָּךְ כְּבַתַּחְתּוֹנִים; וְעוֹלָם

הַזֶּה הוּא עוֹלָם הַשָּׁפָל בְּבִי בְּחִינוֹת: כִּי הַהֶאָרָה שֶׁבּוֹ מְצוּמְצֶמֶת מְאֹד עַד קָצֶה הָאַחֲרוֹן, וְלָכֵן הוּא חוּמְרִי וְגַשְׁמִי, וְגַם זֹאת, הִיא בִּלְבוּשִׁים וּמָסָכִים רַבִּים, עַד שֶׁנִּתְלַבְּשָׁה בְּקְלִיפַּת נוֹגַהּ לְהַחֲיוֹת כָּל דְּבָרִים הַטְּהוֹרִים שֶׁבָּעוֹלָם הַזֶּה, וּבְכָלָם – הוּא נֶפֶשׁ הַחִיּוּנִית הַמְדַבֶּרֶת שֶׁבָּאָדָם.

וְלָכֵן, כְּשֶׁמְּדַבֶּרֶת דִּבְרֵי תוֹרָה וּתְפִלָּה בְּלֹא כַוָּונָה, אַף שֶׁהֵן אוֹתִיּוֹת קְדוֹשׁוֹת, וְאֵין קְלִיפַּת נוֹגַהּ שֶׁבַּנֶּפֶשׁ הַחִיּוּנִית מָסָךְ מַבְדִּיל כְּלָל לְהַסְתִּיר וּלְכַסּוֹת עַל קְדוּשָּׁתוֹ יִתְבָּרֵךְ הַמְלוּבָּשֶׁת בָּהֶן, כְּמוֹ שֶׁהִיא מַסְתֶּרֶת וּמְכַסָּה עַל קְדוּשָּׁתוֹ יִתְבָּרֵךְ שֶׁבַּנֶּפֶשׁ הַחִיּוּנִית כְּשֶׁמְּדַבֶּרֶת דְּבָרִים בְּטֵלִים, וְשֶׁבַּנֶּפֶשׁ הַחִיּוּנִית שֶׁבִּשְׂאָר בַּעֲלֵי חַיִּים הַטְּהוֹרִים, דְּאַף דְּיֵ"לִית אֲתַר פְּנוּי מִינֵּיהּ", מִכָּל מָקוֹם, אִיהוּ סְתִימוּ דְכָל סְתִימִין, וְנִקְרָא – "אֵל מִסְתַּתֵּר", וְגַם הַהֶאָרָה וְהִתְפַּשְׁטוּת הַחַיּוּת מִמֶּנּוּ יִתְבָּרֵךְ, מִסְתַּתֶּרֶת בִּלְבוּשִׁים וּמָסָכִים רַבִּים וַעֲצוּמִים, עַד שֶׁנִּתְלַבְּשָׁה וְנִסְתַּתֶּרֶת בִּלְבוּשׁ נוֹגַהּ; מַה שֶּׁאֵין כֵּן בַּאוֹתִיּוֹת הַקְּדוֹשׁוֹת שֶׁל דִּבְרֵי תוֹרָה וּתְפִלָּה, דְּאַדְרַבָּה, קְלִיפַּת נוֹגַהּ מִתְהַפֶּכֶת לְטוֹב וְנִכְלֶלֶת בִּקְדוּשָּׁה זוֹ, כַּנִּזְכָּר לְעֵיל, מִכָּל מָקוֹם, הַהֶאָרָה שֶׁבָּהֶן מִקְּדוּשָּׁתוֹ יִתְבָּרֵךְ, הִיא בִּבְחִינַת צִמְצוּם עַד קָצֶה הָאַחֲרוֹן, מֵאַחַר שֶׁהַקּוֹל וְהַדִּבּוּר הוּא גַּשְׁמִי.

אֲבָל בִּתְפִלָּה בְּכַוָּונָה וְתוֹרָה בְּכַוָּונָה לִשְׁמָהּ, הֲרֵי הַכַּוָּונָה מִתְלַבֶּשֶׁת בְּאוֹתִיּוֹת הַדִּבּוּר, הוֹאִיל וְהִיא מָקוֹר וְשֹׁרֶשׁ לָהֶן, שֶׁמֵּחֲמָתָהּ וּבְסִיבָּתָהּ הוּא מְדַבֵּר אוֹתִיּוֹת אֵלּוּ, לָכֵן הִיא מַעֲלָה אוֹתָן עַד מְקוֹמָהּ בְּיֵ" סְפִירוֹת דִּיצִירָה אוֹ דִבְרִיאָה, לְפִי מַה שֶּׁהִיא הַכַּוָּונָה בִּדְחִילוּ וּרְחִימוּ שִׂכְלִיִּים אוֹ טִבְעִיִּים כוּ', כַּנִּכְתָּב לְעֵיל.

וְשָׁם מֵאִיר וּמִתְגַּלֶּה אוֹר־אֵין־סוֹף בָּרוּךְ־הוּא, שֶׁהוּא רָצוֹן הָעֶלְיוֹן בָּרוּךְ־הוּא, הַמְלוּבָּשׁ בְּאוֹתִיּוֹת הַתּוֹרָה שֶׁלּוֹמֵד וּבְכַוָּונָתָן, אוֹ בִּתְפִלָּה וּבְכַוָּונָתָהּ, אוֹ בְּמִצְוָה וּבְכַוָּונָתָהּ, בְּהֶאָרָה גְּדוֹלָה לְאֵין קֵץ, מַה שֶּׁלֹּא יָכוֹל לְהָאִיר וּלְהִתְגַּלּוֹת כְּלָל בְּעוֹד הָאוֹתִיּוֹת וְהַמִּצְוָה בָּעוֹלָם הַזֶּה הַגַּשְׁמִי, לֹא מִינָּהּ וְלֹא מִקְצָתָהּ, עַד עֵת קֵץ הַיָּמִין, שֶׁיִּתְעַלֶּה הָעוֹלָם מִגַּשְׁמִיּוּתוֹ, "וְנִגְלָה כְּבוֹד ה' וְגוֹ'", כַּנִּכְתָּב לְעֵיל בַּאֲרִיכוּת.

הגהה

וְשָׁם מֵאִיר וּמִתְגַּלֶּה גַּם כֵּן הַיִּחוּד הָעֶלְיוֹן הַנַּעֲשֶׂה בְּכָל מִצְוָה וְתַלְמוּד תּוֹרָה, שֶׁהוּא יִחוּד מִדּוֹתָיו יִתְבָּרֵךְ, שֶׁנִּכְלָלוֹת זוֹ בָּזוֹ, וְנִמְתָּקוֹת הַגְּבוּרוֹת בַּחֲסָדִים, עַל יְדֵי עֵת רָצוֹן הָעֶלְיוֹן אֵין־סוֹף בָּרוּךְ־הוּא, הַמֵּאִיר וּמִתְגַּלֶּה בִּבְחִינַת גִּילּוּי רַב וְעָצוּם, בְּאִתְעָרוּתָא דִלְתַתָּא הִיא עֲשִׂיַּית הַמִּצְוָה אוֹ עֶסֶק הַתּוֹרָה, שֶׁבָּהֶן מְלוּבָּשׁ רָצוֹן הָעֶלְיוֹן אֵין־סוֹף בָּרוּךְ־הוּא. אַךְ עִיקַּר הַיִּחוּד הוּא לְמַעְלָה מַעְלָה בְּעוֹלָם הָאֲצִילוּת, שֶׁשָּׁם הוּא מַהוּת וְעַצְמוּת מִדּוֹתָיו יִתְבָּרֵךְ, מְיוּחָדוֹת בְּמַאֲצִילָן אֵין־סוֹף בָּרוּךְ־הוּא, וְשָׁם הוּא מַהוּת וְעַצְמוּת רָצוֹן הָעֶלְיוֹן אֵין־סוֹף בָּרוּךְ־הוּא, וְהָאַרְתָן לְבַד הִיא מְאִירָה בִּבְרִיאָה יְצִירָה עֲשִׂיָּה, בְּכָל עוֹלָם מֵהֶן לְפִי מַעֲלָתוֹ. וְאַף שֶׁנֶּפֶשׁ הָאָדָם הָעוֹסֵק בְּתוֹרָה וּמִצְוָה זוֹ אֵינָהּ מֵאֲצִילוּת, מִכָּל מָקוֹם הֲרֵי רָצוֹן הָעֶלְיוֹן הַמְלוּבָּשׁ בְּמִצְוָה

זוֹ, וְהוּא הוּא עַצְמוֹ הַדִּבּוּר הַלָּכָה וְהַתּוֹרָה שֶׁעוֹסֵק בָּהּ, הוּא אֱלֹהוּת וְאוֹר־אֵין־סוֹף הַמַּאֲצִיל בָּרוּךְ־הוּא, שֶׁהוּא וּרְצוֹנוֹ אֶחָד, וּבִרְצוֹנוֹ יִתְבָּרֵךְ הֶאֱצִיל מִדּוֹתָיו הַמְיוּחָדוֹת בּוֹ יִתְבָּרֵךְ, וְעַל יְדֵי גִּילּוּי רְצוֹנוֹ הַמִּתְגַּלֶּה עַל יְדֵי עֵסֶק תּוֹרָה וּמִצְוָה זוֹ, הֵן נִכְלָלוֹת זוֹ בְּזוֹ וְנִמְתָּקוֹת הַגְּבוּרוֹת בַּחֲסָדִים, בְּעֵת רָצוֹן זוֹ:

וּבָזֶה יוּבַן הֵיטֵב, הָא דְּדָחִילוּ וּרְחִימוּ נִקְרָאִין "נַדְפִּין" דֶּרֶךְ מָשָׁל, כְּדִכְתִיב: "וּבִשְׁתַּיִם יְעוֹפֵף" [וּכְמוֹ שֶׁכָּתַב הָרַב חַיִּים וִיטַאל זְכֹרוֹנוֹ לִבְרָכָה בְּשַׁעַר הַיִּחוּדִים פֶּרֶק י"א], שֶׁהַכְּנָפַיִם בָּעוֹף הֵן זְרוֹעוֹת הָאָדָם כוּ'; וּבַתִּיקוּנִים פֵּירְשׁוּ, שֶׁהָעוֹסְקִים בְּתוֹרָה וּמִצְוֹת בְּדָחִילוּ וּרְחִימוּ – נִקְרָאִים "בָּנִים", וְאִם לָאו – נִקְרָאִים "אֶפְרוֹחִים", דְּלָא יָכְלִין לְפָרְחָא.

הגהה

וּבְתִיקוּן מ"ה, דְּעוֹפָא הוּא מט"ט, רֵישָׁא דִילֵיהּ – י', וְגוּפָא – וא"ו, וּתְרֵין גַּדְפִּין – ה' ה' כוּ', וְהַיְינוּ עוֹלָם הַיְצִירָה שֶׁנִּקְרָא מט"ט, וּבוֹ הֵן גּוּפֵי הֲלָכוֹת שֶׁבַּמִּשְׁנָה, וְרֵישָׁא דִילֵיהּ הֵן הַמּוֹחִין וּבְחִינוֹת חָכְמָה בִּינָה דַּעַת, שֶׁהֵן פְּנִימִיּוּת הַהֲלָכוֹת וְסוֹדָן וְטַעֲמֵיהֶן, וּתְרֵין גַּדְפִּין דְּחִילוּ וּרְחִימוּ הֵן ה' עִילָּאָה, שֶׁהִיא רְחִימוּ, וְה' תַּתָּאָה הִיא יִרְאָה תַּתָּאָה, עוֹל מַלְכוּת שָׁמַיִם וּפַחַד ה', כְּפַחַד הַמֶּלֶךְ דֶּרֶךְ מָשָׁל, שֶׁהִיא יִרְאָה חִיצוֹנִית וְנִגְלֵית; מַה שֶּׁאֵין כֵּן יִרְאָה עִילָּאָה, יְרֵא בוֹשֶׁת, הִיא מ"הַנִּסְתָּרוֹת לַה' אֱלֹהֵינוּ", וְהִיא בְּחָכְמָה עִילָּאָה יו"ד שֶׁל שֵׁם הַוְיָ"ה בָּרוּךְ־הוּא, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב בְּרַעְיָא מְהֵימְנָא:

כִּי, כְּמוֹ שֶׁכַּנְפֵי הָעוֹף אֵינָם עִיקַּר הָעוֹף, וְאֵין חִיּוּתוֹ תָּלוּי בָּהֶם כְּלָל, כְּדִתְנַן: "נִיטְּלוּ אֲגַפֶּיהָ – כְּשֵׁרָה", וְהָעִיקָּר, הוּא רֹאשׁוֹ וְכָל גּוּפוֹ, וְהַכְּנָפַיִם אֵינָם רַק מְשַׁמְּשִׁים לְרֹאשׁוֹ וְגוּפוֹ לְפָרְחָא בְּהוֹן; וְכָךְ דֶּרֶךְ מָשָׁל, הַתּוֹרָה וּמִצְוֹת הֵן עִיקַּר הַיִּחוּד הָעֶלְיוֹן, עַל יְדֵי גִּילּוּי רָצוֹן הָעֶלְיוֹן הַמִּתְגַּלֶּה עַל יְדֵיהֶן, וְהַדְּחִילוּ וּרְחִימוּ – הֵם מַעֲלִים אוֹתָן לְמָקוֹם שֶׁיִּתְגַּלֶּה בּוֹ הָרָצוֹן אוֹר־אֵין־סוֹף בָּרוּךְ־הוּא וְהַיִּחוּד, שֶׁהֵן יְצִירָה וּבְרִיאָה.

הגהה

אוֹ אֲפִילּוּ בַּעֲשִׂיָּה בְּיֵי סְפִירוֹת דִּקְדוּשָׁה, מְקוֹם מִצּוֹת מַעֲשִׂיּוֹת, וְכֵן מִקְרָא. אֲבָל בְּמִשְׁנָה מִתְגַּלֶּה הַיִּחוּד וְאוֹר־אֵין־סוֹף בָּרוּךְ־הוּא בִּיצִירָה, וּבְתַלְמוּד בִּבְרִיאָה. דְּהַיְינוּ, שֶׁבְּלִימוּד מִקְרָא מִתְפַּשֵּׁט הַיִּחוּד וְאוֹר־אֵין־סוֹף בָּרוּךְ־הוּא מֵאֲצִילוּת עַד הָעֲשִׂיָּה, וּבְמִשְׁנָה עַד הַיְצִירָה לְבַדָּהּ, וּבְתַלְמוּד עַד הַבְּרִיאָה לְבַדָּהּ, כִּי כּוּלָּן בַּאֲצִילוּת. אֲבָל קַבָּלָה אֵינָהּ מִתְפַּשֶּׁטֶת כְּלָל מֵאֲצִילוּת לִבְרִיאָה יְצִירָה עֲשִׂיָּה, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב בִּפְרִי עֵץ חַיִּים:

וְהִנֵּה, אַף דְּדָחִילוּ וּרְחִימוּ הֵם גַּם כֵּן מִתַּרְיַ"ג מִצְוֹת, אַף עַל פִּי כֵן, נִקְרָאִין "נַדְפִּין", לִהְיוֹת, כִּי תַּכְלִית הָאַהֲבָה הִיא הָעֲבוֹדָה מֵאַהֲבָה, וְאַהֲבָה בְּלִי עֲבוֹדָה, הִיא "אַהֲבָה בְּתַעֲנוּגִים", לְהִתְעַנֵּג עַל ה' מֵעֵין עוֹלָם הַבָּא וְקַבָּלַת שָׂכָר, וְ"הַיּוֹם לַעֲשׂוֹתָם", כְּתִיב, וּ"לְמָחָר לְקַבֵּל שְׂכָרָם".

וּמִי שֶׁלֹּא הִגִּיעַ לְמַדָּה זוֹ, לִטְעוֹם מֵעֵין עוֹלָם הַבָּא, אֶלָּא עֲדַיִין נַפְשׁוֹ שׁוֹקֵקָה וּצְמֵאָה לַה' וְכָלְתָה אֵלָיו כָּל הַיּוֹם, וְאֵינוֹ מְרַוֶּה צְמָאוֹנוֹ בְּמֵי הַתּוֹרָה שֶׁלְּפָנָיו – הֲרֵי זֶה כְּמִי שֶׁעוֹמֵד

בַּנָּהָר וְצוֹעֵק: "מַיִם! מַיִם לִשְׁתּוֹת!", כְּמוֹ שֶׁקּוֹבֵל עָלָיו הַנָּבִיא: "הוֹי כָּל צָמֵא לְכוּ לַמַּיִם". כִּי לְפִי פְּשׁוּטוֹ אֵינוֹ מוּבָן, דְּמִי שֶׁהוּא צָמֵא וּמִתְאַוֶּה לִלְמוֹד, פְּשִׁיטָא שֶׁיִּלְמוֹד מֵעַצְמוֹ, וְלָמָּה לוֹ לַנָּבִיא לִצְעוֹק עָלָיו "הוֹי"? וּכְמוֹ שֶׁמְּבוֹאָר בְּמָקוֹם אַחֵר בַּאֲרִיכוּת:

פרק מא

בָּרֵם, צָרִיךְ לִהְיוֹת לְזוֹכְרוֹן תָּמִיד רֵאשִׁית הָעֲבוֹדָה וְעִיקָּרָהּ וְשָׁרְשָׁהּ. וְהוּא, כִּי אַף שֶׁהַיִּרְאָה הִיא שׂוֹרֶשׁ לְ"סוּר מֵרָע" וְהָאַהֲבָה לְ"וַעֲשֵׂה טוֹב", אַף־עַל־פִּי־כֵן, לֹא דַי לְעוֹרֵר הָאַהֲבָה לְבַדָּהּ לְ"וַעֲשֵׂה טוֹב", וּלְפָחוֹת צָרִיךְ לְעוֹרֵר תְּחִלָּה הַיִּרְאָה הַטִּבְעִית הַמְסוּתֶּרֶת בְּלֵב כָּל יִשְׂרָאֵל, שֶׁלֹּא לִמְרוֹד בְּמֶלֶךְ מַלְכֵי הַמְּלָכִים הַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא, כַּנִּזְכָּר לְעֵיל, שֶׁתְּהֵא בְּהִתְגַּלּוּת לִבּוֹ אוֹ מוֹחוֹ עַל כָּל פָּנִים.

דְּהַיְינוּ, לְהִתְבּוֹנֵן בְּמַחֲשַׁבְתּוֹ עַל כָּל פָּנִים גְּדוֹלַת אֵין־סוֹף בָּרוּךְ־הוּא, וּמַלְכוּתוֹ אֲשֶׁר הִיא "מַלְכוּת כָּל עוֹלָמִים" – עֶלְיוֹנִים וְתַחְתּוֹנִים, וְאֵיהוּ "מְמַלֵּא כָּל עָלְמִין" וְ"סוֹבֵב כָּל עָלְמִין", וּכְמוֹ שֶׁכָּתוּב: "הֲלֹא אֶת הַשָּׁמַיִם וְאֶת הָאָרֶץ אֲנִי מָלֵא", וּמַנִּיחַ הָעֶלְיוֹנִים וְתַחְתּוֹנִים, וּמְיַיחֵד מַלְכוּתוֹ עַל עַמּוֹ יִשְׂרָאֵל בִּכְלָל, וְעָלָיו בִּפְרָט, כִּי חַיָּיב אָדָם לוֹמַר: "בִּשְׁבִילִי נִבְרָא הָעוֹלָם", וְהוּא גַּם הוּא מְקַבֵּל עָלָיו מַלְכוּתוֹ, לִהְיוֹת מֶלֶךְ עָלָיו, וּלְעָבְדוֹ וְלַעֲשׂוֹת רְצוֹנוֹ בְּכָל מִינֵי עֲבוֹדַת עָבֶד.

וְהִנֵּה ה' נִצָּב עָלָיו, וּ"מְלֹא כָל הָאָרֶץ כְּבוֹדוֹ", וּמַבִּיט עָלָיו, וּבוֹחֵן כְּלָיוֹת וָלֵב אִם עוֹבְדוֹ כָּרָאוּי. וְעַל כֵּן צָרִיךְ לַעֲבוֹד לְפָנָיו בְּאֵימָה וּבְיִרְאָה, כְּעוֹמֵד לִפְנֵי הַמֶּלֶךְ.

וְיַעֲמִיק בְּמַחֲשָׁבָה זוֹ וְיַאֲרִיךְ בָּהּ כְּפִי יְכוֹלֶת הַשָּׂגַת מוֹחוֹ וּמַחֲשַׁבְתּוֹ, וּכְפִי הַפְּנַאי שֶׁלּוֹ, לִפְנֵי עֶסֶק הַתּוֹרָה, אוֹ הַמִּצְוָה, כְּמוֹ לִפְנֵי לְבִישַׁת טַלִּית וּתְפִילִּין.

וְגַם יִתְבּוֹנֵן, אֵיךְ שֶׁאוֹר־אֵין־סוֹף בָּרוּךְ־הוּא, הַ"סּוֹבֵב כָּל עָלְמִין" וּ"מְמַלֵּא כָּל עָלְמִין", הוּא רָצוֹן הָעֶלְיוֹן, הוּא מְלוּבָּשׁ בְּאוֹתִיּוֹת וְחָכְמַת הַתּוֹרָה, אוֹ בְּצִיצִית וּתְפִלִּין אֵלּוּ, וּבְקִרְיָאתוֹ אוֹ בִּלְבִישָׁתוֹ הוּא מַמְשִׁיךְ אוֹרוֹ יִתְבָּרֵךְ עָלָיו, דְּהַיְינוּ עַל "חֵלֶק אֱלוֹהַּ מִמַּעַל" שֶׁבְּתוֹךְ גּוּפוֹ, לִיכָּלֵל וְלִיבָּטֵל בְּאוֹרוֹ יִתְבָּרֵךְ.

וְדֶרֶךְ פְּרָט בִּתְפִילִּין, לִיבָּטֵל וְלִיכָּלֵל בְּחִינַת חָכְמָתוֹ וּבִינָתוֹ שֶׁבְּנַפְשׁוֹ הָאֱלֹהִית, בִּבְחִינַת חָכְמָתוֹ וּבִינָתוֹ שֶׁל אֵין־סוֹף בָּרוּךְ־הוּא, הַמְלוּבָּשׁוֹת דֶּרֶךְ פְּרָט בְּפָרְשִׁיּוֹת: "קַדֶּשׁ", "וְהָיָה כִּי יְבִיאֲךָ", דְּהַיְינוּ, שֶׁלֹּא לְהִשְׁתַּמֵּשׁ בְּחָכְמָתוֹ וּבִינָתוֹ שֶׁבְּנַפְשׁוֹ, בִּלְתִּי לַה' לְבַדּוֹ, וְכֵן לִיבָּטֵל וְלִיכָּלֵל בְּחִינַת הַדַּעַת שֶׁבְּנַפְשׁוֹ, הַכּוֹלֵל חֶסֶד וּגְבוּרָה, שֶׁהֵן יִרְאָה וְאַהֲבָה שֶׁבִּלְבּוֹ, בִּבְחִינַת דַּעַת הָעֶלְיוֹן הַכּוֹלֵל חֶסֶד וּגְבוּרָה, הַמְלוּבָּשׁ בְּפָרְשִׁיּוֹת: "שְׁמַע", "וְהָיָה אִם שָׁמוֹעַ", וְהַיְינוּ כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב בְּשֻׁלְחָן עָרוּךְ: "לְשַׁעְבֵּד הַלֵּב וְהַמּוֹחַ כוּ'";

וּבַעֲטִיפַת צִיצִית, יְכַוֵּין כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב בַּזֹּהַר: לְהַמְשִׁיךְ עָלָיו מַלְכוּתוֹ יִתְבָּרֵךְ, אֲשֶׁר הִיא "מַלְכוּת כָּל עוֹלָמִים" וְכוּ', לְיַחֲדָהּ עָלֵינוּ עַל יְדֵי מִצְוָה זוֹ, וְהוּא כְּעִנְיַן "שׂוֹם תָּשִׂים עָלֶיךָ מֶלֶךְ".

וַאֲזַי, אַף אִם בְּכָל זֹאת לֹא תִפּוֹל עָלָיו אֵימָה וָפַחַד בְּהִתְגַּלּוּת לִבּוֹ, מִכָּל מָקוֹם, מֵאַחַר שֶׁמְּקַבֵּל עָלָיו מַלְכוּת שָׁמַיִם, וּמַמְשִׁיךְ עָלָיו יִרְאָתוֹ יִתְבָּרֵךְ בְּהִתְגַּלּוּת מַחֲשַׁבְתּוֹ וּרְצוֹנוֹ שֶׁבְּמוֹחוֹ, וְקַבָּלָה זוֹ הִיא אֱמִיתִּית בְּלִי שׁוּם סָפֵק, שֶׁהֲרֵי הִיא טֶבַע נַפְשׁוֹת כָּל יִשְׂרָאֵל שֶׁלֹּא לִמְרוֹד בַּמֶּלֶךְ הַקָּדוֹשׁ יִתְבָּרֵךְ – הֲרֵי הַתּוֹרָה שֶׁלּוֹמֵד אוֹ הַמִּצְוָה שֶׁעוֹשֶׂה מֵחֲמַת קַבָּלָה זוֹ וּמֵחֲמַת הַמְשָׁכַת הַיִּרְאָה שֶׁבְּמוֹחוֹ, נִקְרָאוֹת בְּשֵׁם "עֲבוֹדָה שְׁלֵימָה", כְּכָל עֲבוֹדַת הָעֶבֶד לַאֲדוֹנוֹ וּמַלְכּוֹ.

מַה שֶּׁאֵין כֵּן אִם לוֹמֵד וּמְקַיֵּים הַמִּצְוָה בְּאַהֲבָה לְבַדָּהּ, כְּדֵי לְדָבְקָה בּוֹ עַל יְדֵי תּוֹרָתוֹ וּמִצְוֹתָיו – אֵינָהּ נִקְרֵאת בְּשֵׁם עֲבוֹדַת הָעֶבֶד, וְהַתּוֹרָה אָמְרָה: "וַעֲבַדְתֶּם אֵת ה' אֱלֹהֵיכֶם וְגוֹ'", "וְאוֹתוֹ תַּעֲבֹדוּ וְגוֹ'"; וּכְמוֹ שֶׁכָּתוּב בַּזֹּהַר [פָּרָשַׁת בְּהַר]: "כְּהַאי תּוֹרָא דְּיָהֲבִין עֲלֵיהּ עוֹל בְּקַדְמֵיתָא בְּגִין לְאַפָּקָא מִינֵּיהּ טַב לְעָלְמָא כוּ', הָכֵי נַמֵּי אִצְטְרִיךְ לְבַר נַשׁ לְקַבָּלָא עֲלֵיהּ עוֹל מַלְכוּת שָׁמַיִם בְּקַדְמֵיתָא כוּ', וְאִי הַאי לָא אִשְׁתְּכַח גַּבֵּיהּ – לָא שַׁרְיָא בֵּיהּ קְדוּשָּׁה כוּ'";

[וּבְרַעְיָא מְהֵימְנָא שָׁם דַּף קי"א עַמּוּד ב'] שֶׁכָּל אָדָם צָרִיךְ לִהְיוֹת בִּשְׁתֵּי בְּחִינוֹת וּמַדְרֵגוֹת, וְהֵן: בְּחִינַת "עֶבֶד" וּבְחִינַת "בֵּן".

וְאַף דְּיֵשׁ "בֵּן" שֶׁהוּא גַּם כֵּן "עֶבֶד", הֲרֵי אִי אֶפְשָׁר לְבֹא לְמַדְרֵגָה זוֹ, בְּלִי קִדְמַת הַיִּרְאָה עִילָּאָה, כַּיָּדוּעַ לַיּוֹדְעִים:

וְהִנֵּה, אַף מִי שֶׁגַּם בְּמוֹחוֹ וּבְמַחֲשַׁבְתּוֹ אֵינוֹ מַרְגִּישׁ שׁוּם יִרְאָה וּבוּשָׁה, מִפְּנֵי פְּחִיתוּת עֶרֶךְ נַפְשׁוֹ מִמְּקוֹר חוּצְבָהּ, מִמַּדְרֵגוֹת תַּחְתּוֹנוֹת דְּיֵי סְפִירוֹת דַּעֲשִׂיָּה, אַף־עַל־פִּי־כֵן, מֵאַחַר שֶׁמִּתְכַּוֵּין בַּעֲבוֹדָתוֹ כְּדֵי לַעֲבוֹד אֶת הַמֶּלֶךְ, הֲרֵי זוֹ עֲבוֹדָה גְּמוּרָה, כִּי הַיִּרְאָה וְהָעֲבוֹדָה נֶחְשָׁבוֹת לִשְׁתֵּי מִצְוֹת בְּמִנְיַן תַּרי"ג, וְאֵינָן מְעַכְּבוֹת זוֹ אֶת זוֹ.

וְעוֹד, שֶׁבֶּאֱמֶת מְקַיֵּים גַּם מִצְוַת יִרְאָה בְּמַה שֶּׁמַּמְשִׁיךְ הַיִּרְאָה בְּמַחֲשַׁבְתּוֹ, כִּי בְּשָׁעָה וְרֶגַע זוֹ עַל כָּל פָּנִים, מוֹרָא שָׁמַיִם עָלָיו עַל כָּל פָּנִים, כְּמוֹרָא בָּשָׂר וָדָם הֶדְיוֹט לְפָחוֹת, שֶׁאֵינוֹ מֶלֶךְ, הַמַּבִּיט עָלָיו, שֶׁנִּמְנָע בַּעֲבוּרוֹ מִלַּעֲשׂוֹת דָּבָר שֶׁאֵינוֹ הָגוּן בְּעֵינָיו, שֶׁזּוֹ נִקְרֵאת יִרְאָה, כְּמוֹ שֶׁאָמַר רַבָּן יוֹחָנָן בֶּן זַכַּאי לְתַלְמִידָיו: "יְהִי רָצוֹן שֶׁיְּהֵא מוֹרָא שָׁמַיִם עֲלֵיכֶם כְּמוֹרָא בָּשָׂר וָדָם כוּ', תִּדְעוּ כְּשֶׁאָדָם עוֹבֵר עֲבֵירָה אוֹמֵר שֶׁלֹּא יִרְאֵנִי אָדָם כוּ'".

רַק שֶׁיִּרְאָה זוֹ נִקְרֵאת "יִרְאָה תַּתָּאָה" וְ"יִרְאַת חֵטְא" שֶׁקּוֹדֶמֶת לְחָכְמָתוֹ, וְ"יִרְאָה עִילָּאָה" הוּא "יְרֵא בֹּשֶׁת" כוּ', דְּ"אִית יִרְאָה וְאִית יִרְאָה כוּ'", אֲבָל בְּלִי יִרְאָה כְּלָל, לֹא פָּרְחָא לְעֵילָּא

בְּאַהֲבָה לְבַדָּהּ, כְּמוֹ שֶׁהָעוֹף אֵינוֹ יָכוֹל לִפְרוֹחַ בְּכָנָף אֶחָד, דְּדְחֵילוּ וּרְחִימוּ הֵן תְּרֵין גַּדְפִּין [כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב בַּתִּיקוּנִים].

וְכֵן הַיִּרְאָה לְבַדָּהּ – הִיא כָּנָף אֶחָד, וְלָא פָּרְחָא בָּהּ לְעֵילָּא, אַף שֶׁנִּקְרֵאת "עֲבוֹדַת עֶבֶד". וְצָרִיךְ לִהְיוֹת גַּם כֵּן בְּחִינַת "בֵּן", לְעוֹרֵר הָאַהֲבָה הַטִּבְעִית עַל כָּל פָּנִים, הַמְסוּתֶּרֶת בְּלִבּוֹ, שֶׁתִּהֵא בְּהִתְגַּלּוּת מוֹחוֹ עַל כָּל פָּנִים, לִזְכּוֹר אַהֲבָתוֹ לַה' אֶחָד בְּמַחֲשַׁבְתּוֹ וּבִרְצוֹנוֹ, לְדָבְקָה בּוֹ יִתְבָּרֵךְ.

וְזֹאת תִּהְיֶה כַּוָּונָתוֹ בְּעֶסֶק הַתּוֹרָה אוֹ הַמִּצְוָה הַזּוֹ, לְדָבְקָה בּוֹ נַפְשׁוֹ הָאֱלֹהִית וְהַחִיּוּנִית וּלְבוּשֵׁיהֶן, כַּנִּזְכָּר לְעֵיל.

אַךְ אֶמְנָם, אָמְרוּ רַבּוֹתֵינוּ־זִכְרוֹנָם־לִבְרָכָה: "לְעוֹלָם אַל יוֹצִיא אָדָם עַצְמוֹ מִן הַכְּלָל", לָכֵן יִתְכַּוֵּין לְיַחֵד וּלְדָבְקָה בּוֹ יִתְבָּרֵךְ, מְקוֹר נַפְשׁוֹ הָאֱלֹהִית וּמְקוֹר נַפְשׁוֹת כָּל יִשְׂרָאֵל, שֶׁהוּא רוּחַ פִּיו יִתְבָּרֵךְ, הַנִּקְרָא בְּשֵׁם "שְׁכִינָה", עַל שֵׁם שֶׁשּׁוֹכֶנֶת וּמִתְלַבֶּשֶׁת תּוֹךְ כָּל עָלְמִין לְהַחֲיוֹתָן וּלְקַיְּמָן, וְהִיא הִיא – הַמַּשְׁפַּעַת בּוֹ כֹּחַ הַדִּבּוּר הַזֶּה שֶׁמְּדַבֵּר בְּדִבְרֵי תוֹרָה, אוֹ כֹּחַ הַמַּעֲשֶׂה הַזֶּה לַעֲשׂוֹת מִצְוָה זוֹ.

וְיִחּוּד זֶה, הוּא עַל יְדֵי הַמַּשָּׂכַת אוֹר־אֵין־סוֹף בָּרוּךְ־הוּא לְמַטָּה, עַל יְדֵי עֶסֶק הַתּוֹרָה וְהַמִּצְוֹת שֶׁהוּא מְלוּבָּשׁ בָּהֶן.

וְיִתְכַּוֵּין לְהַמְשִׁיךְ אוֹרוֹ יִתְבָּרֵךְ עַל מְקוֹר נַפְשׁוֹ וְנַפְשׁוֹת כָּל יִשְׂרָאֵל לְיַחֲדָן, וּכְמוֹ שֶׁיִּתְבָּאֵר לְקַמָּן פֶּירוּשׁ יִחּוּד זֶה בַּאֲרִיכוּת, עַיֵּין שָׁם. וְזֶהוּ פֵּירוּשׁ "לְשֵׁם יִחּוּד קוּדְשָׁא־בְּרִיךְ־הוּא וּשְׁכִינְתֵּיהּ בְּשֵׁם כָּל יִשְׂרָאֵל".

הגהה

וְגַם עַל יְדֵי זֶה יִתְמַתְּקוּ גַּם כֵּן הַגְּבוּרוֹת בַּחֲסָדִים מִמֵּילָא, בְּהִתְכַּלְלוּת הַמִּדּוֹת וְיִחּוּדָם, עַל יְדֵי גִּילּוּי רָצוֹן הָעֶלְיוֹן בָּרוּךְ־הוּא, הַמִּתְגַּלֶּה לְמַעְלָה בְּאִתְעָרוּתָא דִלְתַתָּא, הוּא גִּילּוּיוֹ לְמַטָּה בְּעֶסֶק הַתּוֹרָה וְהַמִּצְוָה שֶׁהֵן רְצוֹנוֹ יִתְבָּרֵךְ; וּכְמוֹ שֶׁכָּתוּב בְּאִדְרָא רַבָּא וּבְמִשְׁנַת חֲסִידִים מַסֶּכֶת אֲרִיךְ אַנְפִּין פֶּרֶק ד', שֶׁתִּתְרֵי"ג מִצְוֹת הַתּוֹרָה נִמְשָׁכוֹת מֵ"חִיּוּרְתָּא דַּאֲרִיךְ אַנְפִּין", שֶׁהוּא רְצוֹן הָעֶלְיוֹן, מְקוֹר הַחֲסָדִים:

וְאַף שֶׁלִּהְיוֹת כַּוָּונָה זוֹ אֱמִתִּית בְּלִבּוֹ, שֶׁיִּהְיֶה לִבּוֹ חָפֵץ בֶּאֱמֶת יִחּוּד הָעֶלְיוֹן הַזֶּה, צָרִיךְ לִהְיוֹת בְּלִבּוֹ אַהֲבָה רַבָּה לַה' לְבַדּוֹ, לַעֲשׂוֹת נַחַת רוּחַ לְפָנָיו לְבַד, וְלֹא לְרִוּוּת נַפְשׁוֹ הַצְּמֵאָה לַה', אֶלָּא כִּבְרָא דְּאִשְׁתַּדֵּל בָּתַר אֲבוֹי וְאִמַּיהּ, דְּרָחִים לוֹן יַתִּיר מִגַּרְמֵיהּ וְנַפְשֵׁיהּ כוּ' וְכָמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר לְעֵיל בְּשֵׁם רַעְיָא מְהֵימְנָא], מִכָּל מָקוֹם, יֵשׁ לְכָל אָדָם לְהַרְגִּיל עַצְמוֹ בְּכַוָּונָה זוֹ. כִּי אַף שֶׁאֵינָהּ בֶּאֱמֶת לַאֲמִיתּוֹ לְגַמְרֵי בְּלִבּוֹ שֶׁיַּחְפּוֹץ בָּזֶה בְּכָל לִבּוֹ, מִכָּל מָקוֹם, מֵעַט מִזְּעֵר חָפֵץ לִבּוֹ בָּזֶה בֶּאֱמֶת, מִפְּנֵי אַהֲבָה הַטִּבְעִית שֶׁבְּלֵב כָּל יִשְׂרָאֵל לַעֲשׂוֹת כָּל מַה שֶּׁהוּא רָצוֹן הָעֶלְיוֹן בָּרוּךְ־הוּא, וְיִחּוּד זֶה הוּא רְצוֹנוֹ הָאֲמִיתִי. וְהֵיינוּ יִחּוּד הָעֶלְיוֹן שֶׁבַּאֲצִילוּת, הַנַּעֲשֶׂה בְּאִתְעָרוּתָא דִלְתַתָּא, עַל יְדֵי יִחּוּד נֶפֶשׁ הָאֱלֹהִית וְהִתְכַּלְלוּתָהּ בְּאוֹר ה' הַמְלוּבָּשׁ בַּתּוֹרָה

וּמִצְוֹת שֶׁעוֹסֶקֶת בָּהֶן, וְהָיוּ לַאֲחָדִים מַמָּשׁ, כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר לְעֵיל, כִּי עַל יְדֵי זֶה מִתְיַחֲדִים גַּם כֵּן מְקוֹר הַתּוֹרָה וְהַמִּצְוֹת, שֶׁהוּא הַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא, עִם מְקוֹר נַפְשׁוֹ הָאֱלֹהִית, הַנִּקְרָא בְּשֵׁם "שְׁכִינָה", שֶׁהֵן בְּחִינַת "מְמַלֵּא כָּל עָלְמִין" וּבְחִינַת "סוֹבֵב כָּל עָלְמִין", כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר בְּמָקוֹם אַחֵר בַּאֲרִיכוּת.

אֲבָל יִחוּד נַפְשׁוֹ וְהִתְכַּלְלוּתָהּ בְּאוֹר ה' – לִהְיוֹת לַאֲחָדִים, בָּזֶה חָפֵץ כָּל אָדָם מִיִּשְׂרָאֵל בֶּאֱמֶת לַאֲמִיתּוֹ לְגַמְרֵי בְּכָל לֵב וּבְכָל נֶפֶשׁ, מֵאַהֲבָה הַטִּבְעִית הַמְסוּתֶּרֶת בְּלֵב כָּל יִשְׂרָאֵל לְדָבְקָה בַּה', וְלֹא לִיפָּרֵד וְלִהְיוֹת נִכְרָת וְנִבְדָּל חַס וְשָׁלוֹם מִיִּחוּדוֹ וְאַחְדוּתוֹ יִתְבָּרַךְ בְּשׁוּם אוֹפָן, אֲפִילוּ בְּמִסִּירַת נֶפֶשׁ מַמָּשׁ.

וְעֵסֶק הַתּוֹרָה וּמִצְוֹת וְהַתְּפִלָּה, הוּא גַּם כֵּן עִנְיַן מְסִירַת נֶפֶשׁ מַמָּשׁ, כְּמוֹ בְּצֵאתָהּ מִן הַגּוּף בִּמְלֹאת שִׁבְעִים שָׁנָה, שֶׁאֵינָהּ מְהַרְהֶרֶת בְּצָרְכֵי הַגּוּף, אֶלָּא, מַחֲשַׁבְתָּהּ מְיוּחֶדֶת וּמְלוּבֶּשֶׁת בְּאוֹתִיּוֹת הַתּוֹרָה וְהַתְּפִלָּה, שֶׁהֵן דִּבֵּר ה' וּמַחֲשַׁבְתּוֹ יִתְבָּרַךְ, וְהָיוּ לְאַחְדִים מַמָּשׁ, שֶׁזֶּהוּ כָּל עֵסֶק הַנְּשָׁמוֹת בְּגַן עֵדֶן, כִּדְאִיתָא בַּגְּמָרָא וּבַזֹּהַר, אֶלָּא שֶׁשָּׁם מִתְעַנְּגִים בְּהַשָּׂגָתָם וְהִתְכַּלְלוּתָם בְּאוֹר ה'.

וְזֶהוּ שֶׁתִּקְּנוּ בִּתְחִלַּת בִּרְכוֹת הַשַּׁחַר קוֹדֶם הַתְּפִלָּה: "אֱלֹהַי, נְשָׁמָה וְכוּ' וְאַתָּה נְפַחְתָּהּ כוּ' וְאַתָּה עָתִיד לִיטְלָהּ מִמֶּנִּי כוּ'", כְּלוֹמַר, מֵאַחַר שֶׁ"אַתָּה נְפַחְתָּהּ בִּי וְאַתָּה עָתִיד לִיטְלָהּ מִמֶּנִּי", לָכֵן, מֵעַתָּה אֲנִי מוֹסְרָהּ וּמַחֲזִירָהּ לְךָ לְיַיחֲדָהּ בְּאַחְדוּתְךָ, וּכְמוֹ שֶׁכָּתוּב: "אֵלֶיךָ, ה', נַפְשִׁי אֶשָּׂא", וְהַיְינוּ, עַל יְדֵי הִתְקַשְּׁרוּת מַחֲשַׁבְתִּי בְּמַחֲשַׁבְתְּךָ וְדִיבּוּרִי בְּדִיבּוּרְךָ – בְּאוֹתִיּוֹת הַתּוֹרָה וְהַתְּפִלָּה, וּבִפְרָט בַּאֲמִירָה לַה' לְנֹכַח, כְּמוֹ "בָּרוּךְ אַתָּה", וּכְהַאי גַּוְונָא.

וְהִנֵּה, בַּהֲכָנָה זוֹ שֶׁל מְסִירַת נַפְשׁוֹ לַה', יַתְחִיל בִּרְכוֹת הַשַּׁחַר, "בָּרוּךְ אַתָּה כוּ'", וְכֵן בַּהֲכָנָה זוֹ יַתְחִיל לִלְמוֹד שִׁיעוּר קָבוּעַ מִיָּד אַחַר הַתְּפִלָּה, וְכֵן בְּאֶמְצַע הַיּוֹם, קוֹדֶם שֶׁיִּתְחִיל לִלְמוֹד, צָרִיכָה הֲכָנָה זוֹ לְפָחוֹת, כַּנּוֹדָע, שֶׁעִיקַּר הַהֲכָנָה לִשְׁמָהּ לְעַכֵּב – הוּא בִּתְחִלַּת הַלִּימוּד בַּבֵּינוֹנִים, וּכְמוֹ בְּגֵט וְסֵפֶר תּוֹרָה, שֶׁצְּרִיכִים לִשְׁמָהּ לְעַכֵּב, וְדַיְּוֹ שֶׁיֹּאמַר בִּתְחִלַּת הַכְּתִיבָה: "הֲרֵינִי כּוֹתֵב לְשֵׁם קְדוּשַּׁת סֵפֶר תּוֹרָה", אוֹ "לִשְׁמוֹ וְלִשְׁמָהּ" כוּ'.

וּכְשֶׁלּוֹמֵד שָׁעוֹת הַרְבֵּה רְצוּפוֹת, יֵשׁ לוֹ לְהִתְבּוֹנֵן בַּהֲכָנָה זוֹ הַנִּזְכֶּרֶת לְעֵיל, בְּכָל שָׁעָה וְשָׁעָה עַל כָּל פָּנִים, כִּי, בְּכָל שָׁעָה וְשָׁעָה הִיא הַמְּשָׁכָה אֲחֶרֶת מֵעוֹלָמוֹת עֶלְיוֹנִים לְהַחֲיוֹת הַתַּחְתּוֹנִים, וְהַמְּשָׁכַת הַחַיּוּת שֶׁבְּשָׁעָה שֶׁלְּפָנֶיהָ – חוֹזֶרֶת לְמְקוֹרָהּ [בְּסוֹד "רָצוֹא וְשׁוֹב" שֶׁבְּסֵפֶר יְצִירָה] עִם כָּל הַתּוֹרָה וּמַעֲשִׂים טוֹבִים שֶׁל הַתַּחְתּוֹנִים, כִּי בְּכָל שָׁעָה שׁוֹלֵט צִירוּף אֶחָד מִי"ב צִירוּפֵי שֵׁם הַוְיָ"ה בָּרוּךְ־הוּא בְּי"ב שְׁעוֹת הַיּוֹם, וְצִירוּפֵי שֵׁם אֲדנָ"י בַּלַּיְלָה, כַּנּוֹדָע.

וְהִנֵּה, כָּל כַּוָּונָתוֹ בְּמִסִירַת נַפְשׁוֹ לַה' עַל יְדֵי הַתּוֹרָה וְהַתְּפִלָּה, לְהַעֲלוֹת נִיצוֹץ אֱלֹהוּת שֶׁבְּתוֹכָהּ לְמְקוֹרוֹ, תְּהֵא רַק כְּדֵי לַעֲשׂוֹת נַחַת רוּחַ לְפָנָיו יִתְבָּרַךְ, כִּמְשֹׁל שִׂמְחַת הַמֶּלֶךְ בְּבוֹא אֵלָיו בְּנוֹ יְחִידוֹ, בְּצֵאתוֹ מִן הַשִּׁבְיָה וּבֵית הָאֲסוּרִים, כַּנִּזְכָּר לְעֵיל.

וְהִנֵּה, כַּוָּונָה זוֹ הִיא אֲמִיתִּית בֶּאֱמֶת לַאֲמִיתּוֹ לְגַמְרֵי, בְּכָל נֶפֶשׁ מִיִּשְׂרָאֵל, בְּכָל עֵת וּבְכָל שָׁעָה, מֵאַהֲבָה הַטְבָּעִית שֶׁהִיא יְרוּשָּׁה לָנוּ מֵאֲבוֹתֵינוּ. רַק שֶׁצָּרִיךְ לְקַבּוֹעַ עִתִּים לְהִתְבּוֹנֵן בִּגְדוּלַּת ה', לְהַשִּׂיג דְּחִילוּ וּרְחִימוּ שִׂכְלִיִּים, וְכוּלֵי הַאי וְאוּלַי וְכוּ', כַּנִּזְכָּר לְעֵיל:

פרק מב

וְהִנֵּה, בְּמַה שֶּׁנִּתְבָּאֵר לְעֵיל בְּעִנְיַן יִרְאָה תַּתָּאָה, יוּבַן הֵיטֵב מַה שֶּׁכָּתוּב בַּגְּמָרָא עַל פָּסוּק "וְעַתָּה יִשְׂרָאֵל מָה ה' אֱלֹהֶיךָ שׁוֹאֵל מֵעִמָּךְ כִּי אִם לְיִרְאָה אֶת ה' אֱלֹהֶיךָ": "אֲטוּ יִרְאָה מִילְּתָא זוּטַרְתִּי הִיא"? אִין, לְגַבֵּי מֹשֶׁה מִילְּתָא זוּטַרְתִּי הִיא וְכוּ'.

דִּלְכְאוֹרָה אֵינוֹ מוּבָן הַתֵּירוּץ, דְּהָא "שׁוֹאֵל מֵעִמָּךְ" כְּתִיב. אֶלָּא הָעִנְיָן הוּא, כִּי כָּל נֶפֶשׁ וְנֶפֶשׁ מִבֵּית יִשְׂרָאֵל יֵשׁ בָּהּ מִבְּחִינַת מֹשֶׁה רַבֵּינוּ עָלָיו הַשָּׁלוֹם, כִּי הוּא מִשְׁבָּעָה רוֹעִים הַמַּמְשִׁיכִים חִיּוּת וֶאלֹהוּת לְכָלְלוּת נִשְׁמוֹת יִשְׂרָאֵל, שֶׁלָּכֶן, נִקְרָאִים בְּשֵׁם "רוֹעִים", וּמֹשֶׁה רַבֵּינוּ עָלָיו הַשָּׁלוֹם – הוּא כְּלָלוּת כּוּלָּם, וְנִקְרָא "רַעְיָא מְהֵימְנָא", דְּהַיְינוּ, שֶׁמַּמְשִׁיךְ בְּחִינַת הַדַּעַת לְכָלְלוּת יִשְׂרָאֵל, לְיַדֵּעַ אֶת ה', כָּל אֶחָד כְּפִי הַשָּׂגַת נִשְׁמָתוֹ וְשָׁרְשָׁהּ לְמַעְלָה, וְיניקָתָהּ מִשֹּׁרֶשׁ נִשְׁמַת מֹשֶׁה רַבֵּינוּ עָלָיו הַשָּׁלוֹם, הַמּוּשְׁרֶשֶׁת בְּדַעַת הָעֶלְיוֹן שֶׁבְּיֵי סְפִירוֹת דַּאֲצִילוּת, הַמְיוּחָדוֹת בְּמַאֲצִילָן בָּרוּךְ־הוּא, שֶׁהוּא וְדַעְתּוֹ אֶחָד וְ"הוּא הַמַּדָּע כּוּ'".

וְעוֹד זֹאת יֶתֶר עַל כֵּן, בְּכָל דּוֹר וָדוֹר יוֹרְדִין נִיצוֹצִין מִנִּשְׁמַת מֹשֶׁה רַבֵּינוּ עָלָיו הַשָּׁלוֹם וּמִתְלַבְּשִׁין בְּגוּף וְנֶפֶשׁ שֶׁל חַכְמֵי הַדּוֹר "עֵינֵי הָעֵדָה", לְלַמֵּד דַּעַת אֶת הָעָם, וְלֵידַע גְּדוּלַּת ה', וּלְעָבְדוֹ בְּלֵב וָנֶפֶשׁ, כִּי הָעֲבוֹדָה שֶׁבַּלֵּב – הִיא לְפִי הַדַּעַת, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב: "דַּע אֶת אֱלֹהֵי אָבִיךָ וְעָבְדֵהוּ בְּלֵב שָׁלֵם וְנֶפֶשׁ חֶפֵּיצָה", וְלֶעָתִיד הוּא אוֹמֵר: "וְלֹא יְלַמְּדוּ אִישׁ אֶת רֵעֵהוּ לֵאמֹר דְּעוּ אֶת ה', כִּי כוּלָּם יֵדְעוּ אוֹתִי וְגוֹ'".

אַךְ עִיקַּר הַדַּעַת, אֵינָהּ הַיְדִיעָה לְבַדָּהּ, שֶׁיֵּדְעוּ גְּדוּלַּת ה' מִפִּי סוֹפְרִים וּמִפִּי סְפָרִים, אֶלָּא הָעִיקָּר הוּא, לְהַעֲמִיק דַּעְתּוֹ בִּגְדוּלַּת ה', וְלִתְקוֹעַ מַחֲשַׁבְתּוֹ בַּה' בְּחוֹזֶק וְאוֹמֶץ הַלֵּב וְהַמּוֹחַ, עַד שֶׁתְּהֵא מַחֲשַׁבְתּוֹ מְקוּשֶּׁרֶת בַּה' בְּקֶשֶׁר אַמִּיץ וְחָזָק, כְּמוֹ שֶׁהִיא מְקוּשֶּׁרֶת בְּדָבָר גַּשְׁמִי שֶׁרוֹאֶה בְּעֵינָיו בָּשָׂר וּמַעֲמִיק בּוֹ מַחֲשַׁבְתּוֹ, כַּנּוֹדָע, שֶׁדַּעַת הוּא לְשׁוֹן הִתְקַשְּׁרוּת, כְּמוֹ: "וְהָאָדָם יָדַע וְגוֹ'".

וְכֹחַ זֶה וּמִדָּה זוֹ לְקַשֵּׁר דַּעְתּוֹ בַּה', יֵשׁ בְּכָל נֶפֶשׁ מִבֵּית יִשְׂרָאֵל, בִּינִיקָתָהּ מִנִּשְׁמַת מֹשֶׁה רַבֵּינוּ עָלָיו הַשָּׁלוֹם. רַק מֵאַחַר שֶׁנִּתְלַבְּשָׁה הַנֶּפֶשׁ בַּגּוּף, צְרִיכָה לִיגִיעָה רַבָּה וַעֲצוּמָה כְּפוּלָה וּמְכוּפֶלֶת. הָאַחַת – הִיא יְגִיעַת בָּשָׂר, לְבַטֵּשׁ אֶת הַגּוּף וּלְהַכְנִיעוֹ שֶׁלֹּא יַחְשִׁיךְ עַל

אוֹר הַנֶּפֶשׁ, כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר לְעֵיל בְּשֵׁם הַזֹּהַר, דְּ"גוּפָא דִּלָּא סָלִיק בֵּיהּ נְהוֹרָא דְּנִשְׁמְתָא מְבַטְּשִׁין לֵיהּ", וְהַיְינוּ, עַל יְדֵי הִרְהוּרֵי תְּשׁוּבָה מֵעוֹמֶק הַלֵּב, כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר שָׁם.

וְהַשֵּׁנִית – הִיא יְגִיעַת הַנֶּפֶשׁ, שֶׁלֹּא תִּכְבַּד עָלֶיהָ הֲעֲבוֹדָה לְיַגֵּעַ מַחֲשַׁבְתָּהּ לְהַעֲמִיק וּלְהִתְבּוֹנֵן בִּגְדוּלַּת ה' שָׁעָה גְּדוֹלָה וְרָצוּפָה. כִּי שִׁיעוּר שָׁעָה זוֹ – אֵינוֹ שָׁוֶה בְּכָל נֶפֶשׁ, יֵשׁ נֶפֶשׁ זַכָּה בְּטִבְעָהּ, שֶׁמִּיָּד שֶׁמִּתְבּוֹנֶנֶת בִּגְדוּלַּת ה' – יַגִּיעַ אֵלֶיהָ הַיִּרְאָה וּפַחַד ה', כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב בְּשֻׁלְחָן עָרוּךְ אוֹרַח חַיִּים סִימָן א': "כְּשֶׁיִּתְבּוֹנֵן הָאָדָם שֶׁהַמֶּלֶךְ מֶלֶךְ הַמְּלָכִים הַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא, אֲשֶׁר "מְלֹא כָל הָאָרֶץ כְּבוֹדוֹ", עוֹמֵד עָלָיו וְרוֹאֶה בְּמַעֲשָׂיו – מִיָּד יַגִּיעַ אֵלָיו הַיִּרְאָה וכו'".

וְיֵשׁ נֶפֶשׁ שְׁפָלָה בְּטִבְעָהּ וְתוֹלַדְתָּהּ, מִמְּקוֹר חוּצְבָּהּ מִמַּדְרֵגוֹת תַּחְתּוֹנוֹת דִּי' סְפִירוֹת דַּעֲשִׂיָּה, וְלֹא תוּכַל לִמְצוֹא בְּמַחֲשַׁבְתָּהּ הָאֱלֹהוּת, כִּי אִם בְּקוֹשִׁי וּבְחֻזְקָה, וּבִפְרָט אִם הוּטַּמְאָה בְּחַטָּאת נְעוּרִים, שֶׁהֲעֲוונוֹת מַבְדִּילִים כוּ' וְכְמוֹ שֶׁכָּתוּב בְּסֵפֶר חֲסִידִים סִימָן ל"ה].

וּמִכָּל מָקוֹם, בְּקוֹשִׁי וּבְחֻזְקָה – שֶׁתִּתְחַזֵּק מְאֹד מַחֲשַׁבְתּוֹ בְּאוֹמֶץ וְיגִיעָה רַבָּה וְעוֹמֶק גָּדוֹל, לְהַעֲמִיק בִּגְדוּלַּת ה' שָׁעָה גְּדוֹלָה – בְּוַדַּאי תַּגִּיעַ אֵלָיו עַל כָּל פָּנִים הַיִּרְאָה תַּתָּאָה הַנִּזְכֶּרֶת לְעֵיל, וּכְמוֹ שֶׁאָמְרוּ רַבּוֹתֵינוּ־זִכְרוֹנָם־לִבְרָכָה: "יָגַעְתִּי וּמָצָאתִי – תַּאֲמִין", וּכְדִכְתִיב: "אִם תְּבַקְּשֶׁנָּה כַּכֶּסֶף וְכַמַּטְמוֹנִים תַּחְפְּשֶׂנָּה – אָז תָּבִין יִרְאַת ה'", פֵּירוּשׁ, כְּדֶרֶךְ שֶׁמְּחַפֵּשׂ אָדָם מַטְמוֹן וְאוֹצָר הַטָּמוּן בְּתַחְתִּיּוֹת הָאָרֶץ, שֶׁחוֹפֵר אַחֲרָיו בִּיגִיעָה עֲצוּמָה, כָּךְ, צָרִיךְ לַחְפּוֹר בִּיגִיעָה עֲצוּמָה לְגַלּוֹת אוֹצָר שֶׁל יִרְאַת שָׁמַיִם, הַצָּפוּן וּמוּסְתָּר בְּבִינַת הַלֵּב שֶׁל כָּל אָדָם מִישְׂרָאֵל, שֶׁהִיא בְּחִינָה וּמַדְרֵגָה שֶׁלְּמַעְלָה מֵהַזְּמַן, וְהִיא הַיִּרְאָה הַטְּבָעִית הַמְסוּתֶּרֶת הַנִּזְכֶּרֶת לְעֵיל.

רַק, שֶׁכְּדֵי שֶׁתָּבֹא לִידֵי מַעֲשֶׂה בִּבְחִינַת יִרְאַת חֵטְא, לִהְיוֹת "סוּר מֵרָע" בְּמַעֲשֶׂה דִּבּוּר וּמַחֲשָׁבָה, צָרִיךְ לְגַלּוֹתָהּ מִמַּצְפּוּנֵי בִּינַת הַלֵּב שֶׁלְּמַעְלָה מֵהַזְּמַן, לַהֲבִיאָהּ לִבְחִינַת מַחֲשָׁבָה מַמָּשׁ שֶׁבַּמּוֹחַ, לְהַעֲמִיק בָּהּ מַחֲשַׁבְתּוֹ מֶשֶׁךְ זְמַן מָה מַמָּשׁ, עַד שֶׁתֵּצֵא פְּעוּלָּתָהּ מֵהַכֹּחַ אֶל הַפּוֹעַל מַמָּשׁ, דְּהַיְינוּ, לִהְיוֹת "סוּר מֵרָע וַעֲשֵׂה טוֹב" בְּמַחֲשָׁבָה דִּבּוּר וּמַעֲשֶׂה, מִפְּנֵי ה' הַצּוֹפֶה וּמַבִּיט וּמַאֲזִין וּמְקַשִּׁיב וּמֵבִין אֶל כָּל מַעֲשֵׂהוּ, וּבוֹחֵן כִּלְיוֹתָיו וְלִבּוֹ, וּכְמַאֲמַר רַבּוֹתֵינוּ־זִכְרוֹנָם־לִבְרָכָה: "הִסְתַּכֵּל בִּשְׁלֹשָׁה דְּבָרִים כוּ', עַיִן רוֹאָה וְאוֹזֶן שׁוֹמַעַת כוּ'".

וְגַם כִּי אֵין לוֹ דְּמוּת הַגּוּף, הֲרֵי אַדְרַבָּה – הַכֹּל גָּלוּי וְיָדוּעַ לְפָנָיו, בְּיֶתֶר שְׂאֵת לְאֵין קֵץ מֵרְאִיַּת הָעַיִן וּשְׁמִיעַת הָאֹזֶן עַל דֶּרֶךְ מָשָׁל, רַק הוּא עַל דֶּרֶךְ מָשָׁל, כְּמוֹ אָדָם הַיּוֹדֵעַ וּמַרְגִּישׁ בְּעַצְמוֹ כָּל מַה שֶּׁנַּעֲשֶׂה וְנִפְעָל בְּאֶחָד מִכָּל רַמ"ח אֵיבָרָיו, כְּמוֹ קוֹר אוֹ חוֹם, וַאֲפִילּוּ חוֹם

שֶׁבְּצַפְרְנֵי רַגְלָיו עַל דֶּרֶךְ מָשָׁל – אִם נִכְוֶה בָּאוּר, וְכֵן מַהוּתָם וְעַצְמוּתָם וְכָל מַה שֶּׁמִּתְפָּעֵל בָּהֶם, יוֹדֵעַ וּמַרְגִּישׁ בְּמוֹחוֹ.

וּכְעֵין יְדִיעָה זוֹ עַל דֶּרֶךְ מָשָׁל, יוֹדֵעַ הַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא כָּל הַנִּפְעָל בְּכָל הַנִּבְרָאִים, עֶלְיוֹנִים וְתַחְתּוֹנִים, לִהְיוֹת כּוּלָּם מוּשְׁפָּעִים מִמֶּנּוּ יִתְבָּרֵךְ, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב: "כִּי מִמְּךָ הַכֹּל", וְזֶהוּ שֶׁאוֹמְרִים: "וְגַם כָּל הַיָּצוּר לֹא נִכְחָד מִמֶּךָּ", וּכְמוֹ שֶׁכָּתַב הָרַמְבַּ"ם, [וְהִסְכִּימוּ לָזֶה חַכְמֵי הַקַּבָּלָה, כְּמוֹ שֶׁכָּתַב הָרַמַּ"ק בַּפַּרְדֵּ"ס] שֶׁבִּידִיעַת עַצְמוֹ כִּבְיָכוֹל, יוֹדֵעַ כָּל הַנִּבְרָאִים הַנִּמְצָאִים מֵאֲמִיתַּת הִמָּצְאוֹ וְכוּ'.

רַק שֶׁמָּשָׁל זֶה, אֵינוֹ אֶלָּא לְשַׁכֵּךְ אֶת הָאֹזֶן, אֲבָל בֶּאֱמֶת, אֵין הַמָּשָׁל דּוֹמֶה לַנִּמְשָׁל כְּלָל, כִּי נֶפֶשׁ הָאָדָם, אֲפִילּוּ הַשִּׂכְלִית וְהָאֱלֹהִית, הִיא מִתְפָּעֶלֶת מִמְּאוֹרְעֵי הַגּוּף וְצַעֲרוֹ, מֵחֲמַת הִתְלַבְּשׁוּתָהּ מַמָּשׁ בַּנֶּפֶשׁ הַחִיּוּנִית הַמְלוּבֶּשֶׁת בַּגּוּף מַמָּשׁ.

אֲבָל הַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא, אֵינוֹ מִתְפָּעֵל חַס וְשָׁלוֹם מִמְּאוֹרְעֵי הָעוֹלָם וְשִׁינּוּיָיו, וְלֹא מֵהָעוֹלָם עַצְמוֹ, שֶׁכּוּלָּם, אֵינָן פּוֹעֲלִים בּוֹ שׁוּם שִׁינּוּי חַס וְשָׁלוֹם. וְהִנֵּה, כְּדֵי לְהַשְׂכִּיל זֶה הֵיטֵב בְּשִׂכְלֵנוּ, כְּבָר הֶאֱרִיכוּ חַכְמֵי הָאֱמֶת בְּסִפְרֵיהֶם, אַךְ כָּל יִשְׂרָאֵל מַאֲמִינִים בְּנֵי מַאֲמִינִים בְּלִי שׁוּם חֲקִירַת שֵׂכֶל אֱנוֹשִׁי, וְאוֹמְרִים: "אַתָּה הוּא עַד שֶׁלֹּא נִבְרָא הָעוֹלָם וְכוּ'", כַּנִּזְכָּר לְעֵיל פֶּרֶק כ':

וְהִנֵּה, כָּל אָדָם מִיִּשְׂרָאֵל, יְהֶיֶה מִי שֶׁיִּהְיֶה, כְּשֶׁיִּתְבּוֹנֵן בָּזֶה שָׁעָה גְּדוֹלָה בְּכָל יוֹם, אֵיךְ שֶׁהַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא מָלֵא מַמָּשׁ אֶת הָעֶלְיוֹנִים וְאֶת הַתַּחְתּוֹנִים, וְאֶת הַשָּׁמַיִם וְאֶת הָאָרֶץ מַמָּשׁ, "מְלֹא כָל הָאָרֶץ כְּבוֹדוֹ" מַמָּשׁ, וְצוֹפֶה וּמַבִּיט וּבוֹחֵן כִּלְיוֹתָיו וְלִבּוֹ וְכָל מַעֲשָׂיו וְדִיבּוּרָיו, וְכָל צַעֲדָיו יִסְפּוֹר, אָז, תִּקַּבַּע בְּלִבּוֹ הַיִּרְאָה לְכָל הַיּוֹם כּוּלּוֹ, כְּשֶׁיַּחֲזוֹר וְיִתְבּוֹנֵן בָּזֶה אֲפִילּוּ בְּהִתְבּוֹנְנוּת קַלָּה, בְּכָל עֵת וּבְכָל שָׁעָה – יְהֶיֶה "סוּר מֵרָע וַעֲשֵׂה טוֹב" בְּמַחֲשָׁבָה דִּבּוּר וּמַעֲשֶׂה, שֶׁלֹּא לַמְרוֹת חַס וְשָׁלוֹם עֵינֵי כְבוֹדוֹ, אֲשֶׁר מָלֵא כָל הָאָרֶץ, וּכְמַאֲמַר רַבָּן יוֹחָנָן בֶּן זַכַּאי לְתַלְמִידָיו כַּנִּזְכָּר לְעֵיל.

וְזֶהוּ שֶׁאָמַר הַכָּתוּב: "כִּי אִם לְיִרְאָה אֶת ה' אֱלֹהֶיךָ לָלֶכֶת בְּכָל דְּרָכָיו", שֶׁהִיא יִרְאָה הַמְּבִיאָה לְקִיּוּם מִצְוֹתָיו יִתְבָּרֵךְ בְּ"סוּר מֵרָע וַעֲשֵׂה טוֹב", וְהִיא יִרְאָה תַּתָּאָה הַנִּזְכֶּרֶת לְעֵיל, וּלְגַבֵּי מֹשֶׁה, דְּהַיְינוּ, לְגַבֵּי בְּחִינַת הַדַּעַת שֶׁבְּכָל נֶפֶשׁ מִיִּשְׂרָאֵל – הָאֱלֹהִית, מִילְּתָא זוּטַרְתִּי הִיא, כַּנִּזְכָּר לְעֵיל. [שֶׁהַדַּעַת הוּא הַמְקַשֵּׁר מַצְפּוּנֵי בִּינַת הַלֵּב אֶל בְּחִינַת גִּילּוּי בְּמַחֲשָׁבָה מַמָּשׁ, כַּיָּדוּעַ לִיוֹדְעֵי חֵן.]

וְעוֹד זֹאת יְזְכּוֹר, כִּי, כְּמוֹ שֶׁבְּמֶלֶךְ בָּשָׂר וָדָם עִיקַּר הַיִּרְאָה הִיא מִפְּנִימִיּוּתוֹ וְחִיּוּתוֹ וְלֹא מִגּוּפוֹ, שֶׁהֲרֵי כְּשֶׁיָּשֵׁן – אֵין שׁוּם יִרְאָה מִמֶּנּוּ, וְהִנֵּה, פְּנִימִיּוּתוֹ וְחִיּוּתוֹ, אֵין נִרְאֶה לְעֵינֵי בָשָׂר, רַק בְּעֵינֵי הַשֵּׂכֶל – עַל יְדֵי רְאִיַּית עֵינֵי בָשָׂר בְּגוּפוֹ וּלְבוּשָׁיו, שֶׁיּוֹדֵעַ שֶׁחַיּוּתוֹ מְלוּבָּשׁ

בְּתוֹכָם, וְאִם כֵּן, כָּכָה מַמָּשׁ יֵשׁ לוֹ לִירֹא אֶת ה', עַל יְדֵי רְאִיַּית עֵינַי בָּשָׂר בַּשָּׁמַיִם וָאָרֶץ וְכָל צְבָאָם, אֲשֶׁר אוֹר־אֵין־סוֹף בָּרוּךְ־הוּא מְלוּבָּשׁ בָּהֶם לְהַחֲיוֹתָם.

הגהה

וְגַם נִרְאֶה בְּרְאִיַּית הָעַיִן, שֶׁהֵם בְּטֵלִים לְאוֹרוֹ יִתְבָּרַךְ בְּהִשְׁתַּחֲוָואָתָם כָּל יוֹם כְּלַפֵּי מַעֲרָב בִּשְׁקִיעָתָם, – כְּמַאֲמַר רַבּוֹתֵינוּ־זִכְרוֹנָם־לִבְרָכָה עַל פָּסוּק: "וּצְבָא הַשָּׁמַיִם לְךָ מִשְׁתַּחֲוִים" – שֶׁהַשְּׁכִינָה בַּמַּעֲרָב, וְנִמְצָא – הֵילּוּכָם כָּל הַיּוֹם כְּלַפֵּי מַעֲרָב הוּא דֶּרֶךְ הִשְׁתַּחֲוָואָה וּבִיטּוּל. וְהִנֵּה, גַּם מִי שֶׁלֹּא רָאָה אֶת הַמֶּלֶךְ מֵעוֹלָם, וְאֵינוֹ מַכִּירוֹ כְּלָל, אַף־עַל־פִּי־כֵן כְּשֶׁנִּכְנָס לַחֲצַר הַמֶּלֶךְ וְרוֹאֶה שָׂרִים רַבִּים וְנִכְבָּדִים מִשְׁתַּחֲוִים לְאִישׁ אֶחָד – תִּפּוֹל עָלָיו אֵימָה וָפַחַד:

וְאַף שֶׁהוּא עַל יְדֵי הִתְלַבְּשׁוּת בִּלְבוּשִׁים רַבִּים, הֲרֵי אֵין הֶבְדֵּל וְהֶפְרֵשׁ כְּלָל בְּיִרְאַת מֶלֶךְ בָּשָׂר וָדָם, בֵּין שֶׁהוּא עָרוֹם, וּבֵין שֶׁהוּא לָבוּשׁ לְבוּשׁ אֶחָד, וּבֵין שֶׁהוּא לָבוּשׁ בִּלְבוּשִׁים רַבִּים. אֶלָּא הָעִיקָּר הוּא הַהֲרָגֵל, לְהַרְגִּיל דַּעְתּוֹ וּמַחֲשַׁבְתּוֹ תָּמִיד, לִהְיוֹת קָבוּעַ בְּלִבּוֹ וּמוּחוֹ תָּמִיד, אֲשֶׁר כָּל מַה שֶּׁרוֹאֶה בְּעֵינָיו, הַשָּׁמַיִם וְהָאָרֶץ וּמְלוֹאָהּ, הַכֹּל הֵם לְבוּשִׁים הַחִיצוֹנִים שֶׁל הַמֶּלֶךְ הַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא, וְעַל יְדֵי זֶה – יִזְכּוֹר תָּמִיד עַל פְּנִימִיּוּתָם וְחִיּוּתָם. וְזֶה נִכְלָל גַּם כֵּן בִּלְשׁוֹן "אֱמוּנָה", שֶׁהוּא לְשׁוֹן רְגִילוּת, שֶׁמַּרְגִּיל הָאָדָם אֶת עַצְמוֹ, כְּמוֹ אוּמָן הַמְאַמֵּן יָדָיו וְכוּ'.

וְגַם לִהְיוֹת לְזִכָּרוֹן תָּמִיד – לְשׁוֹן חֲכָמֵינוּ־זִכְרוֹנָם־לִבְרָכָה, "קַבָּלַת עוֹל מַלְכוּת שָׁמַיִם", שֶׁהוּא כְּעִנְיַן "שׂוֹם תְּשִׂים עָלֶיךָ מֶלֶךְ", כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר בְּמָקוֹם אַחֵר וְכוּ', כִּי הַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא מַנְיַחַ אֶת הָעֶלְיוֹנִים וְהַתַּחְתּוֹנִים, וּמְיַיחֵד מַלְכוּתוֹ עָלֵינוּ וְכוּ', וַאֲנַחְנוּ מְקַבְּלִים וְכוּ', וְזֶהוּ עִנְיַן הַהִשְׁתַּחֲוָואוֹת שֶׁבִּתְפִלַּת י"ח, אַחַר קַבָּלַת עוֹל מַלְכוּת שָׁמַיִם בְּדִבּוּר בְּקָרִיאַת שְׁמַע, לַחֲזוֹר וּלְקַבֵּל בְּפוֹעַל מַמָּשׁ, בְּמַעֲשֶׂה וְכוּ', כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר בְּמָקוֹם אַחֵר:

פרק מג

וְהִנֵּה עַל יִרְאָה תַּתָּאָה זוֹ, שֶׁהִיא לְקִיּוּם מִצְוֹתָיו יִתְבָּרַךְ בִּבְחִינַת "סוּר מֵרָע וַעֲשֵׂה טוֹב", אָמְרוּ: "אִם אֵין יִרְאָה אֵין חָכְמָה".

וְיֵשׁ בָּהּ בְּחִינַת קַטְנוּת וּבְחִינַת גַּדְלוּת. דְּהַיְינוּ, כְּשֶׁנִּמְשֶׁכֶת בְּחִינַת יִרְאָה זוֹ מֵהַהִתְבּוֹנְנוּת בִּגְדוּלַּת ה', דְּאִיהוּ מְמַלֵּא כָּל עָלְמִין, וּ"מְלֹא כָל הָאָרֶץ לָרָקִיעַ מַהֲלָךְ תּ"ק שָׁנָה וְכוּ', וּבֵין רָקִיעַ לְרָקִיעַ כוּ', רַגְלֵי הַחַיּוֹת כְּנֶגֶד כּוּלָּן וְכוּ'", וְכֵן הִשְׁתַּלְשְׁלוּת כָּל הָעוֹלָמוֹת לְמַעְלָה מַעְלָה עַד רוּם הַמַּעֲלוֹת – אַף־עַל־פִּי־כֵן, נִקְרֵא יִרְאָה זוֹ יִרְאָה חִיצוֹנִית וְתַתָּאָה, מֵאַחַר שֶׁנִּמְשֶׁכֶת מֵהָעוֹלָמוֹת, שֶׁהֵם לְבוּשִׁים שֶׁל הַמֶּלֶךְ הַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא, אֲשֶׁר מִסְתַּתֵּר וּמִתְעַלֵּם וּמִתְלַבֵּשׁ בָּהֶם לְהַחֲיוֹתָם וּלְקַיְּמָם לִהְיוֹת יֵשׁ מֵאַיִן וְכוּ', רַק שֶׁהִיא הַשַּׁעַר וְהַפֶּתַח לְקִיּוּם הַתּוֹרָה וְהַמִּצְוֹת.

אַךְ הַיִּרְאָה עִילָּאָה, יִרְא בשֵׁת וְיִרְאָה פְּנִימִית, שֶׁהִיא נִמְשֶׁכֶת מִפְּנִימִית הָאֱלֹהוּת שֶׁבְּתוֹךְ הָעוֹלָמוֹת, עָלֶיהָ אָמְרוּ: "אִם אֵין חָכְמָה אֵין יִרְאָה", דְּחָכְמָה, הִיא כ"חַ מָ"ה – "וְהַחָכְמָה מֵאַיִן תִּמָּצֵא", וְ"אֵיזֶהוּ חָכָם הָרוֹאֶה אֶת הַנּוֹלָד", פֵּירוּשׁ, שֶׁרוֹאֶה כָּל דָּבָר אֵיךְ נוֹלָד וְנִתְהַוֶּה מֵאַיִן לְיֵשׁ, בִּדְבַר ה' וְרוּחַ פִּיו יִתְבָּרֵךְ, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב: "וּבְרוּחַ פִּיו כָּל צְבָאָם".

וְאֵי לָזֹאת, הֲרֵי הַשָּׁמַיִם וְהָאָרֶץ וְכָל צְבָאָם, בְּטֵלִים בְּמְצִיאוּת מַמָּשׁ בִּדְבַר ה' וְרוּחַ פִּיו, וּכְלָא מַמָּשׁ חֲשִׁיבֵי וְאַיִן וָאֶפֶס מַמָּשׁ, כְּבִיטוּל אוֹר וְזִיו הַשֶּׁמֶשׁ – בְּגוּף הַשֶּׁמֶשׁ עַצְמָהּ, וְאַל יוֹצִיא אָדָם עַצְמוֹ מֵהַכְּלָל, שֶׁגַּם גּוּפוֹ וְנַפְשׁוֹ וְרוּחוֹ וְנִשְׁמָתוֹ בְּטֵלִים בְּמְצִיאוּת בִּדְבַר ה', וְדִבּוּרוֹ יִתְבָּרֵךְ מְיוּחָד בְּמַחֲשַׁבְתּוֹ כוּ', וְכִנְזָכָר לְעֵיל [פְּרָקִים כ' וכ"א] בַּאֲרִיכוּת בְּדֶרֶךְ מָשָׁל מִנֶּפֶשׁ הָאָדָם, שֶׁדִּבּוּר אֶחָד מִדִּבּוּרוֹ וּמַחֲשַׁבְתּוֹ – כְּלָא מַמָּשׁ כוּ'. וְזֶהוּ שֶׁאָמַר הַכָּתוּב: "הֵן יִרְאַת ה' הִיא חָכְמָה".

אַךְ אִי אֶפְשָׁר לְהַשִּׂיג לְיִרְאָה וְחָכְמָה זוֹ, אֶלָּא בְּקִיּוּם הַתּוֹרָה וְהַמִּצְוֹת, עַל־יְדֵי יִרְאָה תַּתָּאָה הַחִיצוֹנִית, וְזֶהוּ שֶׁאָמְרוּ "אִם אֵין יִרְאָה אֵין חָכְמָה".

וְהִנֵּה, בְּאַהֲבָה יֵשׁ גַּם כֵּן שְׁתֵּי מַדְרֵגוֹת: "אַהֲבָה רַבָּה" וְ"אַהֲבַת עוֹלָם", "אַהֲבָה רַבָּה" – הִיא "אַהֲבָה בְּתַעֲנוּגִים", וְהִיא שַׁלְהֶבֶת הָעוֹלָה מֵאֵלֶיהָ, וּבָאָה מִלְּמַעְלָה בִּבְחִינַת מַתָּנָה לְמִי שֶׁהוּא שָׁלֵם בְּיִרְאָה, כַּנּוֹדָע עַל מַאֲמַר רַבּוֹתֵינוּ־זִכְרוֹנָם־לִבְרָכָה: "דַּרְכּוֹ שֶׁל אִישׁ לְחַזֵּר אַחַר אִשָּׁה", שֶׁאַהֲבָה נִקְרֵאת "אִישׁ" וְ"זָכָר", כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב: "זָכָר חַסְדּוֹ", וְ"אִשָּׁה – יִרְאַת ה'", כַּנּוֹדָע; וּבְלִי קְדִימַת הַיִּרְאָה, אִי אֶפְשָׁר לְהַגִּיעַ לְאַהֲבָה רַבָּה זוֹ, כִּי אַהֲבָה זוֹ הִיא מִבְּחִינַת אֲצִילוּת, דְּלֵית תַּמָּן קִיצּוּץ וּפֵירוּד חַס וְשָׁלוֹם.

אַךְ "אַהֲבַת עוֹלָם" הִיא הַבָּאָה מֵהַתְבּוֹנָה וְדַעַת בִּגְדוּלַּת ה' אֵין־סוֹף בָּרוּךְ־הוּא, הַמְמַלֵּא כָּל עָלְמִין וְסוֹבֵב כָּל עָלְמִין, וְכוּלָּא קַמֵּיהּ כְּלָא מַמָּשׁ חֲשִׁיב, וּכְבִיטוּל דִּבּוּר אֶחָד בַּנֶּפֶשׁ הַמְשַׂכֶּלֶת בְּעוֹדוֹ בְּמַחֲשַׁבְתָּהּ אוֹ בְּחָמְדַּת הַלֵּב כַּנִּזְכָּר לְעֵיל, אֲשֶׁר עַל יְדֵי הִתְבּוֹנְנוּת זוֹ, מִמֵּילָא תִּתְפַּשֵּׁט מִדַּת הָאַהֲבָה שֶׁבַּנֶּפֶשׁ מִלְּבוּשֶׁיהָ, דְּהַיְינוּ, שֶׁלֹּא תִּתְלַבֵּשׁ בְּשׁוּם דָּבָר הֶנְאָה וְתַעֲנוּג גַּשְׁמִי אוֹ רוּחָנִי לְאַהֲבָה אוֹתוֹ, וְלֹא לַחְפּוֹץ כְּלָל שׁוּם דָּבָר בָּעוֹלָם, בִּלְתִּי ה' לְבַדּוֹ – מְקוֹר הַחַיִּים שֶׁל כָּל הַתַּעֲנוּגִים, שֶׁכּוּלָּם בְּטֵילִים בִּמְצִיאוּת וּכְלָא מַמָּשׁ קַמֵּיהּ חֲשִׁיבֵי, וְאֵין עָרוֹךְ וְדִמְיוֹן כְּלָל בֵּינֵיהֶם חַס וְשָׁלוֹם, כְּמוֹ שֶׁאֵין עָרוֹךְ לְאַיִן וָאֶפֶס הַמּוּחְלָט לְגַבֵּי חַיִּים נִצְחִיִּים, וּכְמוֹ שֶׁכָּתוּב: "מִי לִי בַּשָּׁמַיִם, וְעִמְּךָ לֹא חָפַצְתִּי בָאָרֶץ, כָּלָה שְׁאֵרִי וּלְבָבִי, צוּר לְבָבִי וְגוֹ'", וּכְמוֹ שֶׁיִּתְבָּאֵר לְקַמָּן.

וְגַם מִי שֶׁאֵין מִדַּת אַהֲבָה שֶׁבְּנַפְשׁוֹ מְלוּבָּשֶׁת כְּלָל בְּשׁוּם תַּעֲנוּג גַּשְׁמִי אוֹ רוּחָנִי – יָכוֹל לְהַלְהִיב נַפְשׁוֹ כְּרִשְׁפֵּי אֵשׁ וְשַׁלְהֶבֶת עַזָּה וְלַהַב הָעוֹלֶה הַשָּׁמַיְמָה, עַל יְדֵי הִתְבּוֹנְנוּת הַנִּזְכֶּרֶת לְעֵיל, כְּמוֹ שֶׁיִּתְבָּאֵר לְקַמָּן.

וְהִנֵּה, בְּחִינַת אַהֲבָה זוֹ, פְּעָמִים שֶׁקּוֹדֶמֶת לְיִרְאָה, כְּפִי בְּחִינַת הַדַּעַת הַמּוֹלִידָהּ, כַּנּוֹדָע [שֶׁהַדַּעַת כּוֹלֵל חֲסָדִים וּגְבוּרוֹת, שֶׁהֵם אַהֲבָה וְיִרְאָה, וּפְעָמִים שֶׁהַחֲסָדִים קוֹדְמִים לַיִּרֵד וּלְהִתְגַּלּוֹת], וְלָכֵן אֶפְשָׁר לְרָשָׁע וּבַעַל עֲבֵירוֹת שֶׁיַּעֲשֶׂה תְּשׁוּבָה מֵאַהֲבָה הַנּוֹלָדָה בְּלִבּוֹ, בְּזָכְרוֹ אֶת ה' אֱלֹהָיו.

וּמִכָּל מָקוֹם, הַיִּרְאָה גַּם כֵּן כְּלוּלָה בָּהּ מִמֵּילָא, רַק שֶׁהִיא בִּבְחִינַת קְטָנוּת וְהֶעְלֵם, דְּהַיְנוּ, יִרְאַת חֵטְא, לְמָרֵד בּוֹ חַס וְשָׁלוֹם, וְהָאַהֲבָה – הִיא בְּהִתְגַּלּוּת לִבּוֹ וּמֹחוֹ. אַךְ זֶהוּ דֶּרֶךְ מְקֻרֶה וְהוֹרָאַת שָׁעָה, בְּהַשְׁגָּחָה פְּרָטִית מֵאֵת ה', לְצוֹרֶךְ שָׁעָה, כְּמַעֲשֶׂה דְּרַבִּי אֶלְעָזָר בֶּן דּוּרְדַּיָּא. אֲבָל סֵדֶר הָעֲבוֹדָה הַקְּבוּעָה וּתְלוּיָה בִּבְחִירַת הָאָדָם – צָרִיךְ לְהַקְדִּים תְּחִלָּה קִיּוּם הַתּוֹרָה וְהַמִּצְוֹת עַל יְדֵי יִרְאָה תַּתָּאָה בִּבְחִינַת קְטָנוּת עַל כָּל פָּנִים, בְּ"סוּר מֵרָע וַעֲשֵׂה טוֹב", לְהָאִיר נַפְשׁוֹ הָאֱלֹהִית בְּאוֹר הַתּוֹרָה וּמִצְוֹתֶיהָ, וְאַחַר כָּךְ, יָאִיר עָלֶיהָ אוֹר הָאַהֲבָה [כִּי "וְאָהַבְתָּ" בְּגִימַטְרִיָּא ב' פְּעָמִים "אוֹר", כַּיָּדוּעַ לְיוֹדְעֵי חֵן]:

פרק מד

וְהִנֵּה, כָּל מַדְרֵגַת אַהֲבָה מִב' מַדְרֵגוֹת אֵלּוּ: "אַהֲבָה רַבָּה" וְ"אַהֲבַת עוֹלָם" – נֶחְלֶקֶת לְכַמָּה בְּחִינוֹת וּמַדְרֵגוֹת לְאֵין קֵץ, כָּל חַד לְפוּם שִׁיעוּרָא דִּילֵיהּ, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב בַּזֹּהַר הַקָּדוֹשׁ עַל פָּסוּק: "נוֹדָע בַּשְּׁעָרִים בַּעֲלָהּ" – "דָּא קוּדְשָׁא־בְּרִיךְ־הוּא, דְּאִיהוּ אִתְיְדַע וְאִתְדַּבַּק לְכָל חַד לְפוּם מָה דְּמִשְׁעַר בְּלִבֵּיהּ וְכוּ'".

וְלָכֵן נִקְרָאִים דְּחִילוּ וּרְחִימוּ – "הַנִּסְתָּרוֹת לַה' אֱלֹהֵינוּ", וְתוֹרָה וּמִצְוֹת – הֵן "הַנִּגְלוֹת לָנוּ וּלְבָנֵינוּ לַעֲשׂוֹת כּוּ'". כִּי תּוֹרָה אַחַת וּמִשְׁפָּט אֶחָד לְכוּלָּנוּ, בְּקִיּוּם כָּל הַתּוֹרָה וּמִצְוֹת בִּבְחִינַת מַעֲשֶׂה, מַה־שֶּׁאֵין־כֵּן בִּדְחִילוּ וּרְחִימוּ שֶׁהֵם לְפִי הַדַּעַת אֶת ה' שֶׁבְּמוֹחַ וָלֵב, כַּנִּזְכָּר לְעֵיל.

אַךְ אַחַת הִיא אַהֲבָה הַכְּלוּלָה מִכָּל בְּחִינוֹת וּמַדְרֵגוֹת "אַהֲבָה רַבָּה" וְ"אַהֲבַת עוֹלָם", וְהִיא שָׁוָה לְכָל נֶפֶשׁ מִיִּשְׂרָאֵל, וִירוּשָּׁה לָנוּ מֵאֲבוֹתֵינוּ.

וְהַיְינוּ, מַה שֶּׁכָּתַב הַזֹּהַר עַל פָּסוּק: "נַפְשִׁי אִוִּיתִיךְ בַּלַּיְלָה וְגוֹ'" – "דְּיַרְחִים לְקוּדְשָׁא־בְּרִיךְ־הוּא רְחִימוּתָא דְנַפְשָׁא וְרוּחָא כְּמָה דְּאִתְדַּבְּקוּ אִילֵּין בְּגוּפָא וְגוּפָא רָחִים לוֹן וְכוּ'". וְזֶהוּ שֶׁכָּתוּב: "נַפְשִׁי אִוִּיתִיךְ", כְּלוֹמַר, מִפְּנֵי שֶׁאַתָּה ה' "נַפְשִׁי" וְחַיֵּי הָאֲמִתִּים, לְכָךְ – "אִוִּיתִיךְ", פֵּירוּשׁ, שֶׁאֲנִי מִתְאַוֶּה וְתָאֵב לְךָ כְּאָדָם הַמִּתְאַוֶּה לְחַיֵּי נַפְשׁוֹ, וּכְשֶׁהוּא חֹלֶשׁ וּמְעוּנֶּה – מִתְאַוֶּה וְתָאֵב שֶׁתְּשׁוּב נַפְשׁוֹ אֵלָיו, וְכֵן כְּשֶׁהוּא הוֹלֵךְ לִישׁן – מִתְאַוֶּה וְחָפֵץ שֶׁתָּשׁוּב נַפְשׁוֹ אֵלָיו כְּשֶׁיֵּעוֹר מִשְּׁנָתוֹ, כָּךְ, אֲנִי מִתְאַוֶּה וְתָאֵב לְאוֹר אֵין־סוֹף בָּרוּךְ־הוּא, חַיֵּי הַחַיִּים הָאֲמִתִּיִּים, לְהַמְשִׁיכוֹ בְּקִרְבִּי עַל יְדֵי עֵסֶק הַתּוֹרָה בַּהֲקִיצִי מִשְּׁנָתִי בַּלַּיְלָה, דְּאוֹרַיְיתָא וְקוּדְשָׁא־בְּרִיךְ־הוּא כּוּלָּא חַד.

כְּמוֹ שֶׁכָּתַב הַזֹּהַר שָׁם: "דְּבָעֵי בַּר נַשׁ מֵרַחֲמוּתָא דְקוּדְשָׁא־בְּרִיךְ־הוּא לְמֵיקַם בְּכָל לֵילְיָא, לְאִשְׁתַּדְּלָא בְּפוּלְחָנֵיהּ עַד צַפְרָא כוּ'".

וְאַהֲבָה רַבָּה וּגְדוֹלָה מְזוּ, וְהִיא מְסוּתֶּרֶת גַּם כֵּן בְּכָל נֶפֶשׁ מִיִּשְׂרָאֵל בִּירוּשָׁה מֵאֲבוֹתֵינוּ, הִיא, מַה שֶּׁכָּתוּב בְּרַעְיָא מְהֵימְנָא: "כִּבְרָא דְּאִשְׁתַּדֵּל בָּתַר אֲבוֹי וְאִימֵּיהּ, דְּרָחִים לוֹן יַתִּיר מִגַּרְמֵיהּ וְנַפְשֵׁיהּ וְרוּחֵיהּ כוּ'", כִּי הֲלֹא אָב אֶחָד לְכוּלָּנוּ.

וְאַף כִּי מִי הוּא זֶה וְאֵיזֶהוּ אֲשֶׁר עָרַב לִבּוֹ לָגֶשֶׁת לְהַשִּׂיג אֲפִילוּ חֵלֶק אֶחָד מִנִּי אֶלֶף מִמַּדְרֵגַת אַהֲבַת "רַעְיָא מְהֵימְנָא"? מִכָּל מָקוֹם, הֲרֵי אֶפֶס קָצֵהוּ וְשֶׁמֶץ מֶנְהוּ מֵרֹב טוּבוֹ וְאוֹרוֹ – מֵאִיר לְכָלְלוּת יִשְׂרָאֵל בְּכָל דּוֹר וְדוֹר, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב בַּתִּיקוּנִים, דְּ"אִתְפַּשְׁטוּתֵיהּ בְּכָל דָּרָא וְדָרָא לְאַנְהָרָא לוֹן וְכוּ'".

רַק שֶׁהָאָרָה זוֹ הִיא בִּבְחִינַת הֶסְתֵּר וְהֶעְלֵם גָּדוֹל בְּנַפְשׁוֹת כָּל בֵּית יִשְׂרָאֵל, וּלְהוֹצִיא אַהֲבָה זוֹ הַמְסוּתֶּרֶת מֵהֶעְלֵם וְהַהֶסְתֵּר אֶל הַגִּילּוּי, לִהְיוֹת בְּהִתְגַּלּוּת לִבּוֹ וּמוֹחוֹ – "לֹא נִפְלֵאת וְלֹא רְחוֹקָה הִיא", אֶלָּא "קָרוֹב הַדָּבָר מְאֹד בְּפִיךָ וּבִלְבָבְךָ", דְּהַיְינוּ, לִהְיוֹת רָגִיל עַל לְשׁוֹנוֹ וְקוֹלוֹ – לְעוֹרֵר כַּוָּונַת לִבּוֹ וּמוֹחוֹ, לְהַעֲמִיק מַחֲשַׁבְתּוֹ בְּחַיֵּי הַחַיִּים אֵין־סוֹף בָּרוּךְ־הוּא, כִּי הוּא אָבִינוּ מַמָּשׁ הָאֲמִיתִי וּמְקוֹר חַיֵּינוּ, וּלְעוֹרֵר אֵלָיו הָאַהֲבָה כְּאַהֲבַת הַבֵּן אֶל הָאָב. וּכְשֶׁיַּרְגִּיל עַצְמוֹ כֵּן תָּמִיד הֲרֵי הַהֶרְגֵּל נַעֲשֶׂה טֶבַע.

וְאַף אִם נִדְמֶה לוֹ לִכְאוֹרָה, שֶׁהוּא כֹּחַ דִּמְיוֹנִי – לֹא יָחוּשׁ, מֵאַחַר שֶׁהוּא אֱמֶת לַאֲמִיתּוֹ מִצַּד עַצְמוֹ בִּבְחִינַת "אַהֲבָה מְסוּתֶּרֶת". רַק שֶׁתּוֹעֶלֶת יְצִיאָתָהּ אֶל הַגִּילּוּי כְּדֵי לַהֲבִיאָהּ לִידֵי מַעֲשֶׂה, שֶׁהוּא עֵסֶק הַתּוֹרָה וְהַמִּצְוֹת שֶׁלּוֹמֵד וּמְקַיֵּים עַל יְדֵי זֶה, כְּדֵי לַעֲשׂוֹת נַחַת רוּחַ לְפָנָיו יִתְבָּרַךְ כְּבֵן הָעוֹבֵד אֶת אָבִיו.

וְעַל זֶה אָמְרוּ: "מַחֲשָׁבָה טוֹבָה הַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא מְצָרְפָהּ לְמַעֲשֶׂה", לִהְיוֹת גַּדְפִּין לְפָרְחָא, כַּנִּזְכָּר לְעֵיל. וְהַנַּחַת רוּחַ הוּא, כִּמְשַׁל שִׂמְחַת הַמֶּלֶךְ מִבְּנוֹ שֶׁבָּא אֵלָיו בְּצֵאתוֹ מִבֵּית הָאֲסוּרִים כַּנִּזְכָּר לְעֵיל, אוֹ "לִהְיוֹת לוֹ דִּירָה בַּתַּחְתּוֹנִים", כַּנִּזְכָּר לְעֵיל.

וְהִנֵּה, גַּם לִבְחִינַת "נַפְשִׁי אִוִּיתִיךְ" הַנִּזְכָּר לְעֵיל, קָרוֹב הַדָּבָר מְאֹד לְהוֹצִיאָהּ מֵהֶעְלֵם אֶל הַגִּילּוּי, עַל יְדֵי הַהֶרְגֵּל תָּמִיד בְּפִיו וְלִבּוֹ שָׁוִין.

אַךְ אִם אֵינוֹ יָכוֹל לְהוֹצִיאָהּ אֶל הַגִּילּוּי בְּלִבּוֹ, אַף־עַל־פִּי־כֵן, יָכוֹל לַעֲסוֹק בַּתּוֹרָה וּמִצְוֹת לִשְׁמָן, עַל יְדֵי צִיּוּר עִנְיַן אַהֲבָה זוֹ בַּמַּחֲשָׁבָה שֶׁבְּמוֹחוֹ, וּ"מַחֲשָׁבָה טוֹבָה – הַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא מְצָרְפָהּ כוּ'":

וְהִנֵּה, בִּ' בְּחִינוֹת אֲהָבוֹת אֵלּוּ, אַף שֶׁהֵן יְרוּשָׁה לָנוּ מֵאֲבוֹתֵינוּ וּכְמוֹ טֶבַע בְּנַפְשׁוֹתֵינוּ, וְכֵן הַיִּרְאָה הַכְּלוּלָה בָּהֶן, שֶׁהִיא, לְיִרְאַ מִלִּיפָּרֵד חַס וְשָׁלוֹם מִמְּקוֹר חַיֵּינוּ וְאָבִינוּ הָאֲמִיתִי בָּרוּךְ־הוּא, אַף־עַל־פִּי־כֵן, אֵינָן נִקְרָאוֹת בְּשֵׁם "דְּחִילוּ וּרְחִימוּ טִבְעִיִּים", אֶלָּא כְּשֶׁהֵן בְּמוֹחוֹ

וּמַחֲשַׁבְתּוֹ לְבַד וְתַעֲלוּמוֹת לִבּוֹ, וְאָז, מְקוֹמָן בִּי׳ סְפִירוֹת דִּיצִירָה, וּלְשָׁם הֵן מַעֲלוֹת עִמָּהֶן הַתּוֹרָה וְהַמִּצְוֹת הַבָּאוֹת מֵחֲמָתָן וּבְסִיבָּתָן.

אֲבָל כְּשֶׁהֵן בְּהִתְגַּלּוּת לִבּוֹ – נִקְרָאִים "רְעוּתָא דְלִבָּא" בַּזּוֹהַר, וּמְקוֹמָן – בִּי׳ סְפִירוֹת דִּבְרִיאָה, וּלְשָׁם הֵן מַעֲלוֹת עִמָּהֶן הַתּוֹרָה וְהַמִּצְוֹת הַבָּאוֹת מֵחֲמָתָן. מִפְּנֵי שֶׁיְּצִיאָתָן מֵהַהֶעְלֵם וְהֶסְתֵּר הַלֵּב אֶל בְּחִינַת גִּילּוּי, הִיא עַל יְדֵי הַדַּעַת וּתְקִיעַת הַמַּחֲשָׁבָה בְּחוּזָק וְהִתְבּוֹנְנוּת עֲצוּמָה מֵעוּמְקָא דְלִבָּא, יַתִּיר וְתַדִּיר, בְּאֵין־סוֹף בָּרוּךְ־הוּא, אֵיךְ הוּא חַיֵּינוּ מַמָּשׁ וְאָבִינוּ הָאֲמִיתִּי בָּרוּךְ־הוּא.

וּמוּדַעַת זֹאת מַה שֶּׁכָּתוּב בַּתִּיקוּנִים: כִּי "בְּעוֹלָם הַבְּרִיאָה מְקַנְּנָא תַּמָּן אִימָּא עִילָּאָה", שֶׁהִיא הַהִתְבּוֹנְנוּת בְּאוֹר־אֵין־סוֹף חַיֵּי־הַחַיִּים בָּרוּךְ־הוּא, וּכְמַאֲמַר אֱלִיָּהוּ: "בִּינָה לִבָּא וּבָהּ הַלֵּב מֵבִין".

וְלֹא עוֹד, אֶלָּא שֶׁבִּ׳ בְּחִינוֹת אֲהָבוֹת אֵלּוּ הַנִּזְכָּרוֹת לְעֵיל, הֵן כְּלוּלוֹת מִן בְּחִינַת "אַהֲבָה רַבָּה", וּגְדוֹלָה וּמְעוּלֶּה מִ"דְּחִילוּ וּרְחִימוּ שִׂכְלִיִּים" – אֲשֶׁר הָאַהֲבָה נִקְרֵאת לְעֵיל בְּשֵׁם "אַהֲבַת עוֹלָם".

רַק שֶׁאַף־עַל־פִּי־כֵן, צָרִיךְ לְטָרוֹחַ בְּשִׂכְלוֹ לְהַשִּׂיג וּלְהַגִּיעַ גַּם לִבְחִינַת "אַהֲבַת עוֹלָם" הַנִּזְכֶּרֶת לְעֵיל, הַבָּאָה מֵהַתְבּוֹנָה וָדַעַת בִּגְדוּלַּת ה', כְּדֵי לְהַגְדִּיל מְדוּרַת אֵשׁ הָאַהֲבָה בְּרִשְׁפֵּי אֵשׁ וְשַׁלְהֶבֶת עַזָּה וְלַהַב הָעוֹלֶה הַשָּׁמַיְמָה, עַד שֶׁ"מַּיִם רַבִּים לֹא יוּכְלוּ לְכַבּוֹת וְכו' וּנְהָרוֹת לֹא יִשְׁטְפוּהָ וְכו'". כִּי יֵשׁ יִתְרוֹן וּמַעֲלָה לִבְחִינַת אַהֲבָה כְּרִשְׁפֵּי אֵשׁ וְשַׁלְהֶבֶת עַזָּה וְכו', הַבָּאָה מֵהַתְבּוֹנָה וָדַעַת בִּגְדוּלַּת אֵין־סוֹף בָּרוּךְ־הוּא, עַל שְׁתֵּי בְּחִינוֹת אַהֲבָה הַנִּזְכָּרוֹת לְעֵיל – כַּאֲשֶׁר אֵינָן כְּרִשְׁפֵּי אֵשׁ וְשַׁלְהֶבֶת כו', כְּיִתְרוֹן וּמַעֲלַת הַזָּהָב עַל הַכֶּסֶף וְכו', כְּמוֹ שֶׁיִּתְבָּאֵר לְקַמָּן.

וְגַם, "כִּי זֶה כָּל הָאָדָם" וְתַכְלִיתוֹ, לְמַעַן דַּעַת אֶת כְּבוֹד ה' וְיִקַּר תִּפְאֶרֶת גְּדוּלָּתוֹ, אִישׁ אִישׁ כְּפִי אֲשֶׁר יוּכַל שְׂאֵת, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב בְּרַעְיָא מְהֵימְנָא פָּרָשַׁת בֹּא: "בְּגִין דְּיִשְׁתְּמוֹדְעוּן לֵיהּ וְכו'", וְכַנּוֹדָע:

פרק מה

עוֹד יֵשׁ דֶּרֶךְ יָשָׁר לִפְנֵי אִישׁ, לַעֲסוֹק בַּתּוֹרָה וּמִצְוֹת לִשְׁמָן, עַל יְדֵי מִדָּתוֹ שֶׁל יַעֲקֹב אָבִינוּ עָלָיו הַשָּׁלוֹם, שֶׁהִיא מִדַּת הָרַחֲמִים, לְעוֹרֵר בְּמַחֲשַׁבְתּוֹ תְּחִלָּה רַחֲמִים רַבִּים לִפְנֵי ה' עַל נִיצוֹץ אֱלֹהוּת הַמְחַיֶּה נַפְשׁוֹ, אֲשֶׁר יָרַד מִמְּקוֹרוֹ – חַיֵּי הַחַיִּים אֵין־סוֹף בָּרוּךְ־הוּא, הַמְמַלֵּא כָּל עָלְמִין, וְסוֹבֵב כָּל עָלְמִין, וְכוּלָּא קַמֵּיהּ כְּלָא חֲשִׁיב, וְנִתְלַבֵּשׁ בִּ"מַּשְׁבָּא דְחִוְיָא", הָרָחוֹק מֵאוֹר פְּנֵי הַמֶּלֶךְ בְּתַכְלִית הָרָחֵק – כִּי הָעוֹלָם הַזֶּה הוּא תַּכְלִית הַקְּלִיפּוֹת הַגַּסּוֹת כו'.

וּבִפְרָט, כְּשֶׁיִּזְכּוֹר עַל כָּל מַעֲשָׂיו וְדִבּוּרָיו וּמַחְשְׁבוֹתָיו מִיּוֹם הֱיוֹתוֹ, אֲשֶׁר לֹא טוֹבִים הֵמָּה, וּ"מֶלְךְ אָסוּר בָּרָהָטִים" – "בִּרְהִיטֵי מוֹחָא", כִּי "יַעֲקֹב חֶבֶל נַחֲלָתוֹ". וְכִמְשַׁל הַמּוֹשֵׁךְ בְּחֶבֶל וְכוּ', וְהוּא סוֹד גְּלוּת הַשְּׁכִינָה. וְעַל זֶה נֶאֱמַר: "וְיָשׁוֹב אֶל ה' וִירַחֲמֵהוּ", לְעוֹרֵר רַחֲמִים רַבִּים עַל שֵׁם ה' הַשּׁוֹכֵן אִתָּנוּ, כְּדִכְתִיב: "הַשּׁוֹכֵן אִתָּם בְּתוֹךְ טֻמְאֹתָם".

וְזֶהוּ שֶׁאָמַר הַכָּתוּב: "וַיִּשַּׂק יַעֲקֹב לְרָחֵל, וַיִּשָּׂא אֶת קוֹלוֹ וַיֵּבְךְּ". כִּי רָחֵל הִיא כְּנֶסֶת יִשְׂרָאֵל, מְקוֹר כָּל הַנְּשָׁמוֹת. וְיַעֲקֹב בְּמִדָּתוֹ הָעֶלְיוֹנָה, שֶׁהִיא מִדַּת הָרַחֲמִים שֶׁבַּאֲצִילוּת, הוּא הַמְעוֹרֵר רַחֲמִים רַבִּים עָלֶיהָ. וַיִּשָּׂא אֶת קוֹלוֹ – לְמַעְלָה, לְמְקוֹר הָרַחֲמִים הָעֶלְיוֹנִים, הַנִּקְרָא "אָב הָרַחֲמִים" וּמְקוֹרָם. וַיֵּבְךְּ – לְעוֹרֵר וּלְהַמְשִׁיךְ מִשָּׁם רַחֲמִים רַבִּים עַל כָּל הַנְּשָׁמוֹת וְעַל מְקוֹר כְּנֶסֶת יִשְׂרָאֵל, לְהַעֲלוֹתָן מִגָּלוּתָן, וּלְיַיחֵדָן בַּיִּחוּד הָעֶלְיוֹן אוֹר־אֵין־סוֹף בָּרוּךְ־הוּא, בְּבְחִינַת נְשִׁיקִין, שֶׁהִיא – אִתְדַּבְּקוּת רוּחָא בְּרוּחָא, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב: "יִשָּׁקֵנִי מִנְּשִׁיקוֹת פִּיהוּ", דְּהַיְינוּ, הִתְקַשְּׁרוּת דִּבּוּר הָאָדָם בְּ"דִבֶּר ה' זוֹ הֲלָכָה", וְכֵן מַחֲשָׁבָה בְּמַחֲשָׁבָה, וּמַעֲשֶׂה בְּמַעֲשֶׂה, שֶׁהוּא מַעֲשֶׂה הַמִּצְוֹת, וּבִפְרָט מַעֲשֶׂה הַצְּדָקָה וָחֶסֶד. דְּ"חֶסֶד דְּרוֹעָא יְמִינָא", וְהוּא בְּחִינַת חִיבּוּק מַמָּשׁ, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב: "וִימִינוֹ תְּחַבְּקֵנִי". וְעֵסֶק הַתּוֹרָה בְּדִבּוּר וּמַחֲשֶׁבֶת הָעִיּוּן – הֵן בְּחִינַת נְשִׁיקִין מַמָּשׁ.

וְהִנֵּה, עַל יְדֵי זֶה, יָכוֹל לָבוֹא לִבְחִינַת "אַהֲבָה רַבָּה" בְּהִתְגַּלּוּת לִבּוֹ, כְּדִכְתִיב: "לְיַעֲקֹב אֲשֶׁר פָּדָה אֶת אַבְרָהָם", כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר בְּמָקוֹם אַחֵר:

פרק מו

וְיֵשׁ דֶּרֶךְ יָשָׁר לִפְנֵי אִישׁ, שָׁוֶה לְכָל נֶפֶשׁ, וְקָרוֹב הַדָּבָר מְאֹד מְאֹד, לְעוֹרֵר וּלְהָאִיר אוֹר הָאַהֲבָה הַתְּקוּעָה וּמְסוּתֶּרֶת בְּלִבּוֹ, לִהְיוֹת מְאִירָה בְּתוֹקֶף אוֹרָהּ כְּאֵשׁ בּוֹעֶרֶת בְּהִתְגַּלּוּת לִבּוֹ וּמוֹחוֹ, לְמְסוֹר נַפְשׁוֹ לַה' וְגוּפוֹ וּמְאוֹדוֹ בְּכָל לֵב וּבְכָל נֶפֶשׁ וּמְאֹד, מֵעוּמְקָא דְלִבָּא בֶּאֱמֶת לַאֲמִתּוֹ, וּבִפְרָט בִּשְׁעַת קְרִיאַת שְׁמַע וּבִרְכוֹתֶיהָ, כְּמוֹ שֶׁיִּתְבָּאֵר.

וְהוּא, כַּאֲשֶׁר יָשִׂים אֶל לִבּוֹ מַה שֶּׁאָמַר הַכָּתוּב: "כַּמַּיִם הַפָּנִים לַפָּנִים, כֵּן לֵב הָאָדָם אֶל הָאָדָם"; פֵּירוּשׁ, כְּמוֹ שֶׁכִּדְמוּת וְצוּרַת הַפָּנִים שֶׁהָאָדָם מַרְאֶה בַּמַּיִם, כֵּן נִרְאֶה לוֹ שָׁם בַּמַּיִם אוֹתָהּ צוּרָה עַצְמָהּ – כָּכָה מַמָּשׁ, "לֵב הָאָדָם" הַנֶּאֱמָן בְּאַהֲבָתוֹ לְאִישׁ אַחֵר, הֲרֵי הָאַהֲבָה זוֹ מְעוֹרֶרֶת אַהֲבָה בְּלֵב חֲבֵירוֹ אֵלָיו גַּם כֵּן, לִהְיוֹת אוֹהֲבִים נֶאֱמָנִים זֶה לָזֶה, בִּפְרָט כְּשֶׁרוֹאֶה אַהֲבַת חֲבֵירוֹ אֵלָיו.

וְהִנֵּה, זֶהוּ טֶבַע הַנְּהוּג בְּמִדַּת כָּל אָדָם, אַף אִם שְׁנֵיהֶם שָׁוִים בְּמַעֲלָה. וְעַל אַחַת כַּמָּה וְכַמָּה, אִם מֶלֶךְ גָּדוֹל וְרַב, מַרְאֶה אַהֲבָתוֹ הַגְּדוֹלָה וְהָעֲצוּמָה לְאִישׁ הֶדְיוֹט וְנִבְזֶה וּשְׁפַל אֲנָשִׁים וּמְנֻוָּל הַמּוּטָל בְּאַשְׁפָּה, וְיוֹרֵד אֵלָיו מִמְּקוֹם כְּבוֹדוֹ עִם כָּל שָׂרָיו יַחְדָּיו, וּמְקִימוֹ וּמְרִימוֹ מֵאַשְׁפָּתוֹ, וּמַכְנִיסוֹ לְהֵיכָלוֹ הֵיכַל הַמֶּלֶךְ, חֶדֶר לִפְנִים מֵחֶדֶר, מָקוֹם שֶׁאֵין כָּל עֶבֶד

וְשָׁר נִכְנָס לְשָׁם, וּמִתְיַיחֵד עִמּוֹ שָׁם בְּיִחוּד וְקֵירוּב אֲמִיתִי וְחִיבּוּק וְנִישּׁוּק וְאִתְדַּבְּקוּת רוּחָא בְּרוּחָא בְּכָל לֵב וָנֶפֶשׁ – עַל אַחַת כַּמָּה וְכַמָּה, שֶׁתִּתְעוֹרֵר מִמֵּילָא הָאַהֲבָה כְּפוּלָה וּמְכוּפֶלֶת בְּלֵב הַהֶדְיוֹט וּשְׁפַל אֲנָשִׁים הַזֶּה אֶל נֶפֶשׁ הַמֶּלֶךְ, בְּהִתְקַשְּׁרוּת הַנֶּפֶשׁ מַמָּשׁ מִלֵּב וָנֶפֶשׁ מֵעוּמְקָא דְלִבָּא לְאֵין קֵץ, וְאַף אִם לִבּוֹ כְּלֵב הָאֶבֶן – הֵמֵס יִמַּס וְהָיָה לְמַיִם, וְתִשְׁתַּפֵּךְ נַפְשׁוֹ כַּמַּיִם – בְּכָלוֹת הַנֶּפֶשׁ מַמָּשׁ לְאַהֲבַת הַמֶּלֶךְ:

וְהִנֵּה, כָּל הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה וּכְכָל הַחִזָּיוֹן הַזֶּה, וְגָדוֹל יָתֵר מְאֹד בְּכִפְלֵי כִפְלַיִם לְאֵין קֵץ, עֲשָׂה לָנוּ אֱלֹהֵינוּ. כִּי לִגְדוּלָתוֹ אֵין חֵקֶר, וְ"אִיהוּ מְמַלֵּא כָּל עָלְמִין" וְ"סוֹבֵב כָּל עָלְמִין", וְנוֹדָע מִזֹּהַר הַקָּדוֹשׁ וְהָאָרַ"י זִכְרוֹנוֹ לִבְרָכָה, רִיבּוּי הַהֵיכָלוֹת וְהָעוֹלָמוֹת עַד אֵין מִסְפָּר, וּבְכָל עוֹלָם וְהֵיכָל רִיבּוֹא רִבָבוֹת מַלְאָכִים לְאֵין קֵץ וְתַכְלִית, וּכְמוֹ שֶׁכָּתוּב בַּגְּמָרָא: כְּתִיב, "הֲיֵשׁ מִסְפָּר לִגְדוּדָיו", וּכְתִיב, "אֶלֶף אַלְפִין יְשַׁמְּשׁוּנֵיהּ, וְרִיבּוֹ רִבְבָן קָדָמוֹהִי כוּ'", וּמְשַׁנֵּי: "אֶלֶף אַלְפִין וְכוּ' – מִסְפַּר גְּדוּד אֶחָד, אֲבָל לִגְדוּדָיו – אֵין מִסְפָּר", וְכוּלָּם קַמֵּיהּ כְּלָא מַמָּשׁ חֲשִׁיבִי, וּבְטֵלִים בְּמְצִיאוּת מַמָּשׁ, כְּבִיטוּל דְּבוּר אֶחָד מַמָּשׁ לְגַבֵּי מַהוּת הַנֶּפֶשׁ הַמְדַבֶּרֶת וְעַצְמוּתָהּ, בְּעוֹד שֶׁהָיָה דִיבּוּרָהּ עֲדַיִן בְּמַחֲשַׁבְתָּהּ אוֹ בְּרִצּוֹן וְחֶמְדַּת הַלֵּב, כַּנִּזְכָּר לְעֵיל בַּאֲרִיכוּת:

וְכוּלָּם שׁוֹאֲלִים: "אַיֵּה מְקוֹם כְּבוֹדוֹ", וְעוֹנִים: "מְלֹא כָל הָאָרֶץ כְּבוֹדוֹ" – הֵם יִשְׂרָאֵל עַמּוֹ, כִּי הִנֵּיחַ הַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא אֶת הָעֶלְיוֹנִים וְאֶת הַתַּחְתּוֹנִים, וְלֹא בָחַר בְּכוּלָּם כִּי אִם בְּיִשְׂרָאֵל עַמּוֹ, וְהוֹצִיאָם מִמִּצְרַיִם, עֶרְוַת הָאָרֶץ, מְקוֹם הַזּוֹהֲמָא וְהַטּוּמְאָה, לֹא עַל יְדֵי מַלְאָךְ וְלֹא עַל יְדֵי כוּ', אֶלָּא הַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא בְּכְבוֹדוֹ וּבְעַצְמוֹ יָרַד לְשָׁם, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב: "וָאֵרֵד לְהַצִּילוֹ וְגוֹ'", כְּדֵי לְקָרְבָם אֵלָיו בְּקֵירוּב וְיִחוּד אֲמִיתִי, בְּהִתְקַשְּׁרוּת הַנֶּפֶשׁ מַמָּשׁ בִּבְחִינַת נְשִׁיקִין פֶּה לַפֶּה – לְדַבֵּר דְּבַר ה' זוֹ הֲלָכָה, וְאִתְדַּבְּקוּת רוּחָא בְּרוּחָא – הִיא הַשָּׂגַת הַתּוֹרָה וְיִדִיעַת רְצוֹנוֹ וְחָכְמָתוֹ, דְּכוּלָּא חַד מַמָּשׁ, וְגַם בִּבְחִינַת חִיבּוּק – הוּא קִיּוּם הַמִּצְוֹת מַעֲשִׂיּוֹת בְּרַמַ"ח אֵבָרִים, דְּרַמַ"ח פִּיקּוּדִין הֵן רַמַ"ח אֵבָרִין דְּמַלְכָּא כַּנִּזְכָּר לְעֵיל, וְדֶרֶךְ כְּלָל, נֶחְלָקִין לְשָׁלֹשׁ בְּחִינוֹת: יָמִין וּשְׂמֹאל וְאֶמְצַע, שֶׁהֵן: חֶסֶד דִּין רַחֲמִים – תֹּרִין דְּרוֹעִין וְגוּפָא וְכוּ'.

וְזֶהוּ שֶׁאוֹמְרִים: "אֲשֶׁר קִדְּשָׁנוּ בְּמִצְוֹתָיו", כְּאָדָם הַמְקַדֵּשׁ אִשָּׁה לִהְיוֹת מְיוּחֶדֶת עִמּוֹ בְּיִחוּד גָּמוּר, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב: "וְדָבַק בְּאִשְׁתּוֹ וְהָיוּ לְבָשָׂר אֶחָד". – כָּכָה מַמָּשׁ וְיֶתֶר עַל כֵּן לְאֵין קֵץ, הוּא יִחוּד נֶפֶשׁ הָאֱלֹהִית הָעוֹסֶקֶת בַּתּוֹרָה וּמִצְוֹת וְנֶפֶשׁ הַחִיּוּנִית וּלְבוּשֵׁיהֶן – הַנִּזְכָּרִים לְעֵיל – בְּאוֹר־אֵין־סוֹף בָּרוּךְ־הוּא.

וְלָכֵן הִמְשִׁיל שְׁלֹמֹה עָלָיו הַשָּׁלוֹם בְּ"שִׁיר הַשִּׁירִים", יִחוּד זֶה לְיִחוּד חָתָן וְכַלָּה, בְּדִבְיקָה חֲשִׁיקָה וַחֲפִיצָה בְּחִיבּוּק וְנִישּׁוּק.

וְזֶהוּ שֶׁאוֹמְרִים: "אֲשֶׁר קִדְּשָׁנוּ בְּמִצְוֹתָיו" – שֶׁהֶעֱלָנוּ לְמַעֲלַת קוֹדֶשׁ הָעֶלְיוֹן בָּרוּךְ־הוּא, שֶׁהִיא קְדוּשָּׁתוֹ שֶׁל הַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא בִּכְבוֹדוֹ וּבְעַצְמוֹ, וּקְדוּשָּׁה – הִיא לְשׁוֹן הַבְדָּלָה, מַה שֶּׁהַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא הוּא מוּבְדָּל מֵהָעוֹלָמוֹת, וְהִיא בְּחִינַת סוֹבֵב כָּל עָלְמִין, מַה שֶּׁאֵינוֹ יָכוֹל לְהִתְלַבֵּשׁ בָּהֶן.

כִּי עַל יְדֵי יִחוּד הַנֶּפֶשׁ וְהִתְכַּלְלוּתָהּ בְּאוֹר־אֵין־סוֹף בָּרוּךְ־הוּא, הֲרֵי הִיא בְּמַעֲלַת וּמַדְרֵגַת קְדוּשַּׁת אֵין־סוֹף בָּרוּךְ־הוּא מַמָּשׁ, מֵאַחַר שֶׁמִּתְיַיחֶדֶת וּמִתְכַּלֶּלֶת בּוֹ יִתְבָּרַךְ, וְהָיוּ לַאֲחָדִים מַמָּשׁ. וְזֶהוּ שֶׁכָּתוּב: "וִהְיִיתֶם לִי קְדוֹשִׁים כִּי קָדוֹשׁ אֲנִי ה', וַאַבְדִּיל אֶתְכֶם מִן הָעַמִּים לִהְיוֹת לִי", וְאוֹמֵר: "וַעֲשִׂיתֶם אֶת כָּל מִצְוֹתַי וִהְיִיתֶם קְדוֹשִׁים לֵאלֹהֵיכֶם אֲנִי ה' אֱלֹהֵיכֶם וְגוֹ'"; פֵּירוּשׁ, כִּי עַל יְדֵי קִיּוּם הַמִּצְוֹת הֲרֵינִי אֱלוֹהַּ שֶׁלָּכֶם, כְּמוֹ "אֱלֹהֵי אַבְרָהָם אֱלֹהֵי יִצְחָק וְכוּ'", שֶׁנִּקְרָא כֵּן מִפְּנֵי שֶׁהָאָבוֹת הָיוּ בְּחִינַת מֶרְכָּבָה לוֹ יִתְבָּרַךְ וּבְטֵלִים וְנִכְלָלִים בְּאוֹרוֹ.

וְכָכָה הוּא בְּכָל נֶפֶשׁ מִיִּשְׂרָאֵל בְּשָׁעַת עֵסֶק הַתּוֹרָה וְהַמִּצְוֹת. וְלָכֵן חִיְּבוּ רַבּוֹתֵינוּ־זִכְרוֹנָם־לִבְרָכָה לָקוּם וְלַעֲמוֹד מִפְּנֵי כָּל עוֹסֵק בְּמִצְוָה, אַף אִם הוּא בּוּר וְעַם הָאָרֶץ, וְהַיְינוּ, מִפְּנֵי ה' הַשּׁוֹכֵן וּמִתְלַבֵּשׁ בְּנַפְשׁוֹ בְּשָׁעָה זוֹ, רַק שֶׁאֵין נַפְשׁוֹ מַרְגֶּשֶׁת, מִפְּנֵי מָסָךְ הַחוֹמֶר הַגּוּפָנִי, שֶׁלֹּא נִזְדַּכֵּךְ, וּמַחֲשִׁיךְ עֵינֵי הַנֶּפֶשׁ מֵרְאוֹת מַרְאוֹת אֱלֹהִים כְּמוֹ הָאָבוֹת וְכֵיוֹצֵא בָהֶן, שֶׁרָאוּ עוֹלָמָם בְּחַיֵּיהֶם.

וְזֶהוּ שֶׁאָמַר אָסָף בְּרוּחַ הַקֹּדֶשׁ בְּעַד כָּל כְּנֶסֶת יִשְׂרָאֵל שֶׁבַּגּוֹלָה: "וַאֲנִי בַעַר וְלֹא אֵדָע, בְּהֵמוֹת הָיִיתִי עִמָּךְ, וַאֲנִי תָּמִיד עִמָּךְ". כְּלוֹמַר שֶׁאַף עַל פִּי שֶׁאֲנִי כִּבְהֵמָה בִּהְיוֹתִי עִמָּךְ, וְלֹא אֵדַע וְלֹא אַרְגִּישׁ בְּנַפְשִׁי יְחִידָה זֶה – שֶׁתִּפּוֹל עָלֶיהָ אֵימָתָה וְפַחַד תְּחִלָּה, וְאַחַר כָּךְ אַהֲבָה רַבָּה בְּתַעֲנוּגִים אוֹ כְּרִשְׁפֵּי אֵשׁ, כְּמִדַּת הַצַּדִּיקִים שֶׁנִּזְדַּכֵּךְ חוּמָרָם; וְכַנּוֹדָע, שֶׁזַּעַת הוּא לְשׁוֹן הַרְגָּשָׁה בַּנֶּפֶשׁ, וְהוּא כּוֹלֵל חֶסֶד וּגְבוּרָה – אַף־עַל־פִּי־כֵן, "אֲנִי תָּמִיד עִמָּךְ", כִּי אֵין הַחוֹמֶר מוֹנֵעַ יִחוּד הַנֶּפֶשׁ בְּאוֹר־אֵין־סוֹף בָּרוּךְ־הוּא הַמְמַלֵּא כָּל עָלְמִין, וּכְמוֹ שֶׁכָּתוּב: "גַּם חוֹשֶׁךְ לֹא יַחְשִׁיךְ מִמֶּךָּ".

וּבָזֶה יוּבַן חוֹמֶר עוֹנֶשׁ אִיסּוּר מְלָאכָה בְּשַׁבָּתוֹת וְחָמֵץ בַּפֶּסַח הַשָּׁוֶה לְכָל נֶפֶשׁ, לְפִי שֶׁאַף בְּנֶפֶשׁ בּוּר וְעַם הָאָרֶץ גָּמוּר, מֵאִיר אוֹר קְדוּשַּׁת שַׁבָּת וְיוֹם טוֹב, וְנִידּוֹן בְּנַפְשׁוֹ בְּכָרֵת וּסְקִילָה עַל חִילּוּל קְדוּשָּׁה זוֹ.

וְגַם מַשֶּׁהוּ חָמֵץ אוֹ טְלְטוּל מוּקְצֶה – פּוֹגֵם בַּקְּדוּשָּׁה שֶׁעַל נַפְשׁוֹ כְּמוֹ בִּקְדוּשַּׁת נֶפֶשׁ הַצַּדִּיק, כִּי תּוֹרָה אַחַת לְכוּלָּנוּ.

וּמַה שֶּׁכָּתוּב "בְּהֵמוֹת" לְשׁוֹן רַבִּים, לְרַמֵּז – כִּי לְפָנָיו יִתְבָּרַךְ גַּם בְּחִינַת דַּעַת הָעֶלְיוֹן, הַכּוֹלֵל חֶסֶד וּגְבוּרָה, נִדְמֶה כִּבְהֵמוֹת וַעֲשָׂיָיה גּוּפָנִית לְגַבֵּי אוֹר־אֵין־סוֹף, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב:

"כּוּלָּם בְּחָכְמָה עָשִׂיתָ", וְנִקְרָא "בְּהֵמָה רַבָּה", כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר בְּמָקוֹם אַחֵר. וְהוּא שֵׁם "בַּ"ן" בְּגִימַטְרִיָּא "בְּהֵמָ"ה" שֶׁלְּפָנֵי הָאֲצִילוּת]:

פרק מז

וְהִנֵּה, "בְּכָל דּוֹר וָדוֹר, – וְכָל יוֹם וְיוֹם – חַיָּיב אָדָם לִרְאוֹת עַצְמוֹ כְּאִילּוּ הוּא יָצָא הַיּוֹם מִמִּצְרַיִם". וְהֵיא יְצִיאַת נֶפֶשׁ הָאֱלֹהִית מִמַּאֲסַר הַגּוּף, "מַשְׁכָּא דְחִוְיָא", לִיכָּלֵל בְּיִחוּד אוֹר־אֵין־סוֹף בָּרוּךְ־הוּא, עַל יְדֵי עֵסֶק הַתּוֹרָה וְהַמִּצְוֹת בִּכְלָל, וּבִפְרָט בְּקַבָּלַת מַלְכוּת שָׁמַיִם בְּקְרִיאַת שְׁמַע, שֶׁבָּהּ מְקַבֵּל וּמַמְשִׁיךְ עָלָיו יִחוּדוֹ יִתְבָּרַךְ בְּפֵירוּשׁ, בְּאָמְרוֹ: "ה' אֱלֹהֵינוּ ה' אֶחָד".

וּכְמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר לְעֵיל, כִּי "אֱלֹהֵינוּ" הוּא כְּמוֹ "אֱלֹהֵי אַבְרָהָם וְכוּ'", לְפִי שֶׁהָיָה בָּטֵל וְנִכְלָל בְּיִחוּד אוֹר־אֵין־סוֹף בָּרוּךְ־הוּא. רַק שֶׁאַבְרָהָם זָכָה לָזֶה בְּמַעֲשָׂיו וְהִילּוּכוֹ בַּקּוֹדֶשׁ מִמַּדְרֵגָה לְמַדְרֵגָה. כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב: "וַיִּסַּע אַבְרָם הָלוֹךְ וְנָסוֹעַ וְגוֹ'":

אֲבָל אֲנַחְנוּ, יְרוּשָּׁה וּמַתָּנָה הִיא לָנוּ, שֶׁנָּתַן לָנוּ אֶת תּוֹרָתוֹ, וְהִלְבִּישׁ בָּהּ רְצוֹנוֹ וְחָכְמָתוֹ יִתְבָּרַךְ, הַמְיוּחָדִים בְּמַהוּתוֹ וְעַצְמוּתוֹ יִתְבָּרַךְ בְּתַכְלִית הַיִּחוּד, וַהֲרֵי זֶה כְּאִלּוּ נָתַן לָנוּ אֶת עַצְמוֹ כְּבָיְכוֹל. כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב בַּזֹּהַר הַקָּדוֹשׁ עַל פָּסוּק: "וְיִקְחוּ לִי תְּרוּמָה" וְדִ"לִי" כְּלוֹמַר "אוֹתִי", וַהֲוָה־לֵיהּ־לְמֵימַר "וּתְרוּמָה", אֶלָּא מְשׁוּם דְּכוּלָּא חַד, עַיֵּין שָׁם הֵיטֵב]:

וְזֶהוּ שֶׁאוֹמְרִים: "וַתִּתֶּן לָנוּ ה' אֱלֹהֵינוּ בְּאַהֲבָה כּוּ'", "כִּי בְאוֹר פָּנֶיךָ נָתַתָּ לָנוּ ה' אֱלֹהֵינוּ כּוּ'". וְלָזֶה אֵין מוֹנֵעַ לָנוּ מִדְּבֵיקוּת הַנֶּפֶשׁ בְּיִחוּדוֹ וְאוֹרוֹ יִתְבָּרַךְ, אֶלָּא הָרְצוֹן, שֶׁאִם אֵין הָאָדָם רוֹצֶה כְּלָל חַס וְשָׁלוֹם לְדָבְקָה בּוֹ כּוּ'. אֲבָל מִיָּד שֶׁרוֹצֶה וּמְקַבֵּל וּמַמְשִׁיךְ עָלָיו אֱלֹהוּתוֹ יִתְבָּרַךְ וְאוֹמֵר "ה' אֱלֹהֵינוּ ה' אֶחָד" – הֲרֵי מִמֵּילָא נִכְלֶלֶת נַפְשׁוֹ בְּיִחוּדוֹ יִתְבָּרַךְ, דְּ"רוּחַ אַיְיתֵי רוּחַ וְאַמְשִׁיךְ רוּחַ", וְהֵיא בְּחִינַת יְצִיאַת מִצְרַיִם. וְלָכֵן תִּקְּנוּ פָּרָשַׁת יְצִיאַת מִצְרַיִם בְּשָׁעַת קְרִיאַת־שְׁמַע דַּוְקָא, אַף שֶׁהִיא מִצְוָה בִּפְנֵי עַצְמָהּ, וְלֹא מִמִּצְוַת קְרִיאַת שְׁמַע, כִּדְאִיתָא בַּגְּמָרָא וּפוֹסְקִים, אֶלָּא מִפְּנֵי שֶׁהֵן דָּבָר אֶחָד מַמָּשׁ. וְכֵן בְּסוֹף פָּרָשַׁת יְצִיאַת מִצְרַיִם מְסַיֵּים גַּם כֵּן "אֲנִי ה' אֱלֹהֵיכֶם", וְהֵיינוּ גַּם כֵּן כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר לְעֵיל:

פרק מח

וְהִנֵּה, כַּאֲשֶׁר יִתְבּוֹנֵן הַמַּשְׂכִּיל בִּגְדוּלַּת אֵין־סוֹף בָּרוּךְ־הוּא, כִּי כִּשְׁמוֹ כֵּן הוּא – אֵין־סוֹף וְאֵין קֵץ וְתַכְלִית כְּלָל, לְאוֹר וְחַיּוּת הַמִּתְפַּשֵּׁט מִמֶּנּוּ יִתְבָּרַךְ בִּרְצוֹנוֹ הַפָּשׁוּט וּמְיוּחָד בְּמַהוּתוֹ וְעַצְמוּתוֹ יִתְבָּרַךְ בְּתַכְלִית הַיִּחוּד. וְאִילּוּ הָיְתָה הִשְׁתַּלְשְׁלוּת הָעוֹלָמוֹת מֵאוֹר־אֵין־סוֹף בָּרוּךְ־הוּא בְּלִי צִמְצוּמִים, רַק כְּסֵדֶר הַמַּדְרֵגוֹת מִמַּדְרֵגָה לְמַדְרֵגָה בְּדֶרֶךְ עֹלֶה וְעָלוּל – לֹא הָיָה הָעוֹלָם הַזֶּה נִבְרָא כְּלָל כְּמוֹ שֶׁהוּא עַתָּה בִּבְחִינַת גְּבוּל וְתַכְלִית, "מֵהָאָרֶץ לָרָקִיעַ מַהֲלַךְ תְּ"ק שָׁנָה", וְכֵן בֵּין כָּל רָקִיעַ לְרָקִיעַ, וְכֵן עוֹבִי כָּל רָקִיעַ וְרָקִיעַ.

וַאֲפִילוּ עוֹלָם הַבָּא וְגַן עֵדֶן הָעֶלְיוֹן, מְדוֹר נִשְׁמוֹת הַצַּדִּיקִים הַגְּדוֹלִים וְהַנְּשָׁמוֹת עַצְמָן, וְאֵין צָרִיךְ לוֹמַר הַמַּלְאָכִים – הֵן בִּבְחִינַת גְּבוּל וְתַכְלִית, כִּי יֵשׁ גְּבוּל לְהַשָּׂגָתָן בְּאוֹר־אֵין־סוֹף בָּרוּךְ־הוּא הַמֵּאִיר עֲלֵיהֶן בְּהִתְלַבְּשׁוּת חָכְמָה־בִּינָה־דַּעַת כוּ'. וְלָכֵן יֵשׁ גְּבוּל לַהֲנָאָתָן שֶׁנֶּהֱנִין מִזִּיו הַשְּׁכִינָה וּמִתְעַנְּגִין בְּאוֹר ה', כִּי אֵין יְכוֹלִין לְקַבֵּל הֶנָאָה וְתַעֲנוּג בִּבְחִינַת אֵין־סוֹף מַמָּשׁ, שֶׁלֹּא יִתְבַּטְּלוּ מִמְּצִיאוּתָן וְיַחְזְרוּ לִמְקוֹרָן.

וְהִנֵּה, פְּרָטִיּוּת הַצְמְצוּמִים, אֵיךְ וּמָה – אֵין כָּאן מָקוֹם בֵּיאוּרָם. אַךְ דֶּרֶךְ כְּלָל, הֵן הֵם בְּחִינַת הֶסְתֵּר וְהֶעְלֵם הַמְּשָׂכַת הָאוֹר וְהַחִיּוּת, שֶׁלֹּא יָאִיר וְיוּמְשַׁךְ לַתַּחְתּוֹנִים בִּבְחִינַת גִּילּוּי, לְהִתְלַבֵּשׁ וּלְהַשְׁפִּיעַ בָּהֶן וּלְהַחֲיוֹתָם לִהְיוֹת יֵשׁ מֵאַיִן – כִּי אִם, מְעַט מִזְּעַר אוֹר וְחִיּוּת, בִּכְדֵי שֶׁיִּהְיוּ בִּבְחִינַת גְּבוּל וְתַכְלִית, שֶׁהִיא הֶאָרָה מוּעֶטֶת מְאֹד וּמַמָּשׁ כְּלָא חֲשִׁיבֵי לְגַבֵּי בְּחִינַת הֶאָרָה בְּלִי גְבוּל וְתַכְלִית, וְאֵין בֵּינֵיהֶם עֵרֶךְ וְיַחַס כְּלָל, כַּנּוֹדָע פֵּירוּשׁ מִלַּת 'עֵרֶךְ' בְּמִסְפָּרִים, שֶׁאֶחָד בְּמִסְפָּר, יֵשׁ לוֹ עֵרֶךְ לְגַבֵּי מִסְפָּר אֶלֶף אֲלָפִים, שֶׁהוּא חֵלֶק אֶחָד מִנִּי אֶלֶף אֲלָפִים, אֲבָל לְגַבֵּי דָּבָר שֶׁהוּא בִּבְחִינַת בְּלִי גְבוּל וּמִסְפָּר כְּלָל – אֵין כְּנֶגְדּוֹ שׁוּם עֵרֶךְ בְּמִסְפָּרִים, שֶׁאֲפִילוּ אֶלֶף אַלְפֵי אֲלָפִים וְרִיבּוֹא רְבָבוֹת, אֵינָן אֲפִילוּ כְּעֵרֶךְ מִסְפָּר אֶחָד לְגַבֵּי אֶלֶף אַלְפֵי אֲלָפִים וְרִבּוֹא רְבָבוֹת, אֶלָּא כְּלָא מַמָּשׁ חֲשִׁיבֵי.

וְכָכָה מַמָּשׁ הִיא בְּחִינַת הַהֶאָרָה מוּעֶטֶת זוֹ, הַמִּתְלַבֶּשֶׁת בְּעוֹלָמוֹת עֶלְיוֹנִים וְתַחְתּוֹנִים לְהַשְׁפִּיעַ בָּהֶם לְהַחֲיוֹתָם, לְגַבֵּי עֵרֶךְ אוֹר הַגְּנוּז וְנֶעְלָם, שֶׁהוּא בִּבְחִינַת "אֵין־סוֹף", וְאֵינוֹ מִתְלַבֵּשׁ וּמַשְׁפִּיעַ בְּעוֹלָמוֹת בִּבְחִינַת גִּילּוּי לְהַחֲיוֹתָם, אֶלָּא מַקִּיף עֲלֵיהֶם מִלְמַעְלָה, וְנִקְרָא – "סוֹבֵב כָּל עָלְמִין".

וְאֵין הַפֵּירוּשׁ סוֹבֵב וּמַקִּיף מִלְמַעְלָה בִּבְחִינַת מָקוֹם חַס וְשָׁלוֹם, כִּי לֹא שַׁיָּיךְ כְּלָל בִּבְחִינַת מָקוֹם בָּרוּחָנִיּוּת. אֶלָּא רוֹצֶה לוֹמַר, סוֹבֵב וּמַקִּיף מִלְמַעְלָה לְעִנְיַן בְּחִינַת גִּילּוּי הַשְׁפָּעָה, כִּי הַהַשְׁפָּעָה שֶׁהוּא בִּבְחִינַת גִּילּוּי בָּעוֹלָמוֹת – נִקְרֵאת בְּשֵׁם "הַלְבָּשָׁה", שֶׁמִּתְלַבֶּשֶׁת בָּעוֹלָמוֹת, כִּי הֵם מַלְבִּישִׁים וּמַשִּׂיגִים הַהַשְׁפָּעָה שֶׁמְּקַבְּלִים, מַה שֶּׁאֵין כֵּן הַהַשְׁפָּעָה שֶׁאֵינָהּ בִּבְחִינַת גִּילּוּי אֶלָּא בְּהֶסְתֵּר וְהֶעְלֵם, וְאֵין הָעוֹלָמוֹת מַשִּׂיגִים אוֹתָהּ – אֵינָהּ נִקְרֵאת "מִתְלַבֶּשֶׁת" אֶלָּא מַקֶּפֶת וְסוֹבֶבֶת. הִלְכָּךְ, מֵאַחַר שֶׁהָעוֹלָמוֹת הֵם בִּבְחִינַת גְּבוּל וְתַכְלִית – נִמְצָא שֶׁאֵין הַשְׁפָּעַת אוֹר־אֵין־סוֹף מִתְלַבֶּשׁ וּמִתְגַּלֶּה בָּהֶם בִּבְחִינַת גִּילּוּי, רַק מְעַט מִזְּעַר, הֶאָרָה מוּעֶטֶת מְצוּמְצֶמֶת מְאֹד מְאֹד, וְהִיא רַק כְּדֵי לְהַחֲיוֹתָם בִּבְחִינַת גְּבוּל וְתַכְלִית.

אֲבָל עִיקַּר הָאוֹר בְּלִי צִמְצוּם כָּל כָּךְ נִקְרָא "מַקִּיף" וְ"סוֹבֵב", מֵאַחַר שֶׁאֵין הַשְׁפָּעָתוֹ מִתְגַּלִּית בְּתוֹכָם, מֵאַחַר שֶׁהֵם בִּבְחִינַת גְּבוּל וְתַכְלִית.

וְהַמָּשָׁל בָּזֶה, הִנֵּה הָאָרֶץ הַלֵּזוּ הַגַּשְׁמִיּוּת, אַף שֶׁ"מְּלֹא כָל הָאָרֶץ כְּבוֹדוֹ", וְהַיְינוּ אוֹר־אֵין־סוֹף בָּרוּךְ־הוּא, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב: "הֲלֹא אֶת הַשָּׁמַיִם וְאֶת הָאָרֶץ אֲנִי מָלֵא, נְאֻם ה'".

אַף־עַל־פִּי־כֵן, אֵין מִתְלַבֵּשׁ בְּתוֹכָהּ בִּבְחִינַת גִּילּוּי הַהַשְׁפָּעָה, רַק חִיּוּת מְעַט מִזְּעֵר, בְּחִינוֹת דּוֹמֵם וְצוֹמֵחַ לְבַד. וְכָל אוֹר־אֵין־סוֹף בָּרוּךְ־הוּא נִקְרָא סוֹבֵב עָלֶיהָ, אַף שֶׁהוּא בְּתוֹכָהּ מַמָּשׁ. מֵאַחַר שֶׁאֵין הַשְׁפָּעָתוֹ מִתְגַּלִּית בָּהּ יוֹתֵר, רַק מַשְׁפִּיעַ בָּהּ בִּבְחִינַת הֶסְתֵּר וְהֶעְלֵם, וְכָל הַשְׁפָּעָה שֶׁבִּבְחִינַת הֶסְתֵּר, נִקְרָא מַקִּיף מִלְמַעְלָה, כִּי, "עָלְמָא דְאִתְכַּסְיָא" הוּא לְמַעְלָה בְּמַדְרֵגָה מ"עָלְמָא דְאִתְגַּלְיָא".

וּלְקָרֵב אֶל הַשֵּׂכֶל יוֹתֵר, הוּא בְּדֶרֶךְ מָשָׁל: כְּמוֹ הָאָדָם שֶׁמְּצַיֵּיר בְּדַעְתּוֹ אֵיזֶה דָּבָר שֶׁרָאָה אוֹ שֶׁרוֹאֶה, הִנֵּה אַף שֶׁכָּל גּוּף עֶצֶם הַדָּבָר הַהוּא וְנִבּוּ וְתוֹכוֹ וְתוֹךְ תּוֹכוֹ, כּוּלּוֹ מְצוּיָּר בְּדַעְתּוֹ וּמַחֲשַׁבְתּוֹ, מִפְּנֵי שֶׁרָאָהוּ כּוּלּוֹ אוֹ שֶׁרוֹאֵהוּ, הִנֵּה נִקְרֵאת דַּעְתּוֹ מַקֶּפֶת הַדָּבָר הַהוּא כּוּלּוֹ. וְהַדָּבָר הַהוּא מוּקָף בְּדַעְתּוֹ וּמַחֲשַׁבְתּוֹ, רַק, שֶׁאֵינוֹ מוּקָף בְּפוֹעַל מַמָּשׁ – רַק בְּדִמְיוֹן מַחֲשֶׁבֶת הָאָדָם וְדַעְתּוֹ.

אֲבָל הַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא דִּכְתִיב בֵּיהּ: "כִּי לֹא מַחְשְׁבוֹתַי מַחְשְׁבוֹתֵיכֶם כוּ'", הֲרֵי מַחֲשַׁבְתּוֹ וְדַעְתּוֹ שֶׁיּוֹדֵעַ כָּל הַנִּבְרָאִים, מַקֶּפֶת כָּל נִבְרָא וְנִבְרָא מֵרֹאשׁוֹ וְעַד תַּחְתִּיתוֹ, וְתוֹכוֹ וְתוֹךְ תּוֹכוֹ, הַכֹּל בְּפוֹעַל מַמָּשׁ.

לְמָשָׁל, כַּדּוּר הָאָרֶץ הַלָּזוּ, הֲרֵי יְדִיעָתוֹ יִתְבָּרַךְ מַקֶּפֶת כָּל עוֹבִי כַּדּוּר הָאָרֶץ וְכָל אֲשֶׁר בְּתוֹכוֹ וְתוֹךְ תּוֹכוֹ עַד תַּחְתִּיתוֹ, הַכֹּל בְּפוֹעַל מַמָּשׁ, שֶׁהֲרֵי, יְדִיעָה זוֹ, הִיא חִיּוּת כָּל עוֹבִי כַּדּוּר הָאָרֶץ כּוּלּוֹ, וְהִתְהַוּוּתוֹ מֵאַיִן לְיֵשׁ. רַק שֶׁלֹּא הָיָה מִתְהַוֶּה כְּמוֹת שֶׁהוּא עַתָּה, בַּעַל גְּבוּל וְתַכְלִית וְחִיּוּת מוּעָטֶת מְאֹד, כְּדֵי בְּחִינוֹת דּוֹמֵם וְצוֹמֵחַ. אִם לֹא, עַל יְדֵי צִמְצוּמִים רַבִּים וַעֲצוּמִים, שֶׁצִּמְצֵמוּ הָאוֹר וְהַחִיּוּת שֶׁנִּתְלַבֵּשׁ בְּכַדּוּר הָאָרֶץ לְהַחֲיוֹתוֹ וּלְקַיְּימוֹ בִּבְחִינַת גְּבוּל וְתַכְלִית, וּבִבְחִינוֹת דּוֹמֵם וְצוֹמֵחַ בִּלְבָד.

אַף יְדִיעָתוֹ יִתְבָּרַךְ הַמְיוּחֶדֶת בְּמַהוּתוֹ וְעַצְמוּתוֹ – כִּי "הוּא הַמַּדָּע וְהוּא הַיּוֹדֵעַ וְהוּא הַיָּדוּעַ, וּבִידִיעַת עַצְמוֹ כְּבָיְכוֹל יוֹדֵעַ כָּל הַנִּבְרָאִים, וְלֹא בִּידִיעָה שֶׁחוּץ מִמֶּנּוּ כִּידִיעַת הָאָדָם, כִּי כּוּלָּם נִמְצָאִים מֵאֲמִיתָּתוֹ יִתְבָּרַךְ, וְדָבָר זֶה אֵין בִּיכוֹלֶת הָאָדָם לְהַשִּׂיגוֹ עַל בּוּרְיוֹ וְכוּ'"

הגהה

כְּמוֹ שֶׁכָּתַב הָרַמְבַּ"ם זְכִרוֹנוֹ לִבְרָכָה, וְהִסְכִּימוּ עִמּוֹ חַכְמֵי הַקַּבָּלָה, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב בַּפְּרַדֵּ"ס מֵהָרַמַ"ק זְכִרוֹנוֹ לִבְרָכָה. וְכֵן הוּא לְפִי קַבָּלַת הָאֲרִ"י זְכִרוֹנוֹ לִבְרָכָה, בְּסוֹד הַצִּמְצוּמִים וְהִתְלַבְּשׁוּת אוֹרוֹת בַּכֵּלִים, כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר לְעֵיל פֶּרֶק ב':

– הֲרֵי יְדִיעָה זוֹ, מֵאַחַר שֶׁהִיא בִּבְחִינַת אֵין־סוֹף, אֵינָהּ נִקְרֵאת בְּשֵׁם מִתְלַבֶּשֶׁת בְּכַדּוּר הָאָרֶץ שֶׁהוּא בַּעַל גְּבוּל וְתַכְלִית, אֶלָּא מַקֶּפֶת וְסוֹבֶבֶת. אַף שֶׁיְּדִיעָה זוֹ כּוֹלֶלֶת כָּל עָבְיוֹ וְתוֹכוֹ בְּפוֹעַל מַמָּשׁ, וּמְהַוֶּוה אוֹתוֹ עַל יְדֵי זֶה מֵאַיִן לְיֵשׁ, וּכְמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר בְּמָקוֹם אַחֵר:

פרק מט

וְהִנֵּה, אַף כִּי פְּרָטֵי בְּחִינוֹת הַהֶסְתֵּר וְהַהֶעְלֵם אוֹר־אֵין־סוֹף בָּרוּךְ־הוּא, בְּהִשְׁתַּלְשְׁלוּת הָעוֹלָמוֹת עַד שֶׁנִּבְרָא עוֹלָם הַזֶּה הַגַּשְׁמִי עָצְמוֹ מִסְפָּר, וּמִינִים מִמִּינִים שׁוֹנִים, כַּיָּדוּעַ לַטּוֹעֲמִים מֵעֵץ הַחַיִּים, אַךְ דֶּרֶךְ כְּלָל, הֵם שְׁלֹשָׁה מִינֵי צְמְצוּמִים עֲצוּמִים כְּלָלִיִּים. לִשְׁלֹשָׁה מִינֵי עוֹלָמוֹת כְּלָלִיִּים. וּבְכָל כְּלָל יֵשׁ רִבּוֹא רְבָבוֹת פְּרָטִיִּים, וְהֵם שְׁלֹשָׁה עוֹלָמוֹת בְּרִיאָה, יְצִירָה, עֲשִׂיָּה. כִּי עוֹלַם הָאֲצִילוּת – הוּא אֱלֹהוּת מַמָּשׁ.

וּכְדֵי לִבְרוֹא עוֹלַם הַבְּרִיאָה, שֶׁהֵן נְשָׁמוֹת וּמַלְאָכִים עֶלְיוֹנִים, אֲשֶׁר עֲבוֹדָתָם לַה' בִּבְחִינַת חָכְמָה־בִּינָה־דַּעַת הַמִּתְלַבְּשִׁים בָּהֶם, וְהֵם מַשִּׂיגִים וּמְקַבְּלִים מֵהֶם – הָיָה תְּחִלָּה צִמְצוּם עָצוּם, כַּנִּזְכָּר לְעֵיל.

וְכֵן מִבְּרִיאָה לִיצִירָה, כִּי אוֹר מְעַט מִזְּעֵר הַמִּתְלַבֵּשׁ בְּעוֹלַם הַבְּרִיאָה, עֲדַיִן הוּא בִּבְחִינַת אֵין־סוֹף לְגַבֵּי עוֹלַם הַיְצִירָה, וְאִי אֶפְשָׁר לְהִתְלַבֵּשׁ בּוֹ, אֶלָּא עַל יְדֵי צִמְצוּם וְהֶעְלֵם. וְכֵן מִיצִירָה לַעֲשִׂיָּה [וּכְמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר בְּמָקוֹם אַחֵר בֵּיאוּר שְׁלֹשָׁה צִמְצוּמִים אֵלּוּ בַּאֲרִיכוּת, לְקָרֵב אֶל שִׂכְלֵינוּ הַדַּל].

וְתַכְלִית כָּל הַצִּמְצוּמִים הוּא – כְּדֵי לִבְרוֹא גּוּף הָאָדָם הַחוֹמְרִי, וּלְאַכְפְּיָא לְסִטְרָא אָחֳרָא, וְלִהְיוֹת יִתְרוֹן הָאוֹר מִן הַחוֹשֶׁךְ – בְּהַעֲלוֹת הָאָדָם אֶת נַפְשׁוֹ הָאֱלֹהִית וְהַחַיּוּנִית וּלְבוּשֶׁיהָ וְכָל כֹּחוֹת הַגּוּף כּוּלָּן לַה' לְבַדּוֹ, כַּנִּזְכָּר לְעֵיל בַּאֲרִיכוּת, כִּי זֶה תַּכְלִית הִשְׁתַּלְשְׁלוּת הָעוֹלָמוֹת.

וְהִנֵּה, "כַּמַּיִם הַפָּנִים לַפָּנִים" – כְּמוֹ שֶׁהַקְּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא, כְּבְיָכוֹל, הִנִּיחַ וְסִילֵּק לְצַד אֶחָד, דֶּרֶךְ מָשָׁל, אֶת אוֹרוֹ הַגָּדוֹל הַבִּלְתִּי תַכְלִית, וּגְנָזוֹ וְהִסְתִּירוֹ בְּגֹ' מִינֵי צִמְצוּמִים שׁוֹנִים, וְהַכֹּל בִּשְׁבִיל אַהֲבַת הָאָדָם הַתַּחְתּוֹן – לְהַעֲלוֹתוֹ לַה', כִּי "אַהֲבָה דּוֹחֶקֶת הַבָּשָׂר", עַל אַחַת כַּמָּה וְכַמָּה, בְּכִפְלֵי כִפְלַיִים לְאֵין קֵץ, כִּי רָאוּי לְאָדָם גַּם כֵּן לְהַנִּיחַ וְלַעֲזוֹב כָּל אֲשֶׁר לוֹ מִנֶּפֶשׁ וְעַד בָּשָׂר, וּלְהַפְקִיר הַכֹּל – בִּשְׁבִיל לְדָבְקָה בּוֹ יִתְבָּרַךְ בְּדִבְיקָה חֲשִׁיקָה וַחֲפִיצָה, וְלֹא יִהְיֶה שׁוּם מוֹנֵעַ מִבַּיִת וּמִבַּחוּץ, לֹא גּוּף וְלֹא נֶפֶשׁ וְלֹא מָמוֹן, וְלֹא אִשָּׁה וּבָנִים.

וּבָזֶה יוּבַן טוּב טַעַם וְדַעַת לְתַקָּנַת חֲכָמִים, שֶׁתִּקְּנוּ בִּרְכוֹת קְרִיאַת שְׁמַע "שְׁתַּיִם לְפָנֶיהָ וּשְׁאַר כּוּ"", דִּלְכְאוֹרָה, אֵין לָהֶם שַׁיְּכוּת כְּלָל עִם קְרִיאַת שְׁמַע, כְּמוֹ שֶׁכָּתְבוּ הָרַשְׁבָּ"א וּשְׁאָר פּוֹסְקִים, וְלָמָּה קָרְאוּ אוֹתָן "בִּרְכוֹת קְרִיאַת שְׁמַע"? וְלָמָּה תִּקְּנוּ אוֹתָן לְפָנֶיהָ דַּוְוקָא?

אֶלָּא מִשּׁוּם שֶׁעִיקַּר קְרִיאַת שְׁמַע – לְקַיֵּים "בְּכָל לְבָבְךָ כּוּ"" – "בִּשְׁנֵי יְצָרֶיךָ כּוּ"", דְּהַיְינוּ, לַעֲמוֹד נֶגֶד כָּל מוֹנֵעַ מֵאַהֲבַת ה'; וּ"לְבָבְךָ" – הֵן הָאִשָּׁה וִילָדֶיהָ, שֶׁלִּבּוֹ שֶׁל אָדָם קְשׁוּרָה בָּהֶן בְּטִבְעוֹ, כְּמוֹ שֶׁאָמְרוּ רַבּוֹתֵינוּ־זִכְרוֹנָם־לִבְרָכָה עַל פָּסוּק: "הוּא אָמַר וַיֶּהִי" – "זוֹ אִשָּׁה",

"הוּא צִוָּה וַיַּעֲמוֹד" – "אֵלּוּ בָּנִים"; וְ"נַפְשֵׁךְ" וּ"מְאֹדֶךָ" – כְּמַשְׁמָעוֹ, חַיֵּי וּמְזוֹנֵי – לְהַפְקִיר הַכֹּל בִּשְׁבִיל אַהֲבַת ה'.

וְאֵיךְ יָבֹא הָאָדָם הַחוֹמְרִי לְמִדָּה זוֹ? לָכֵן, סִידְּרוּ תְּחִלָּה – בִּרְכַּת "יוֹצֵר אוֹר", וְשָׁם נֶאֱמַר וְנִשְׁנָה בַּאֲרִיכוּת עִנְיַן וְסֵדֶר הַמַּלְאָכִים "הָעוֹמְדִים בְּרוּם עוֹלָם", לְהוֹדִיעַ גְּדוּלָּתוֹ שֶׁל הַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא, אֵיךְ שֻׁכּוּלָּם בְּטֵלִים לְאוֹרוֹ יִתְבָּרֵךְ, "וּמַשְׁמִיעִים בְּיִרְאָה כּוּ', וּמַקְדִּישִׁים כּוּ', וְאוֹמְרִים בְּיִרְאָה קָדוֹשׁ כּוּ'", כְּלוֹמַר, שֶׁהוּא מוּבְדָּל מֵהֶן וְאֵינוֹ מִתְלַבֵּשׁ בָּהֶן בִּבְחִינַת גִּילּוּי, אֶלָּא, "מְלֹא כָל הָאָרֶץ כְּבוֹדוֹ" – הִיא כְּנֶסֶת יִשְׂרָאֵל לְמַעְלָה וְיִשְׂרָאֵל לְמַטָּה, כַּנִּזְכָּר לְעֵיל.

וְכֵן "הָאוֹפַנִּים וְחַיּוֹת הַקּוֹדֶשׁ בְּרַעַשׁ גָּדוֹל וְכוּ', בְּרוּךְ כְּבוֹד ה' מִמְּקוֹמוֹ", לְפִי שֶׁאֵין יוֹדְעִים וּמַשִּׂיגִים מְקוֹמוֹ, וּכְמוֹ שֶׁאוֹמְרִים: "כִּי הוּא לְבַדּוֹ מָרוֹם וְקָדוֹשׁ".

וְאַחַר־כָּךְ בְּרָכָה שְׁנִיָּה: – "אַהֲבַת עוֹלָם אָהַבְתָּנוּ ה' אֱלֹהֵינוּ", כְּלוֹמַר, שֶׁהִנִּיחַ כָּל צְבָא מַעְלָה הַקְּדוֹשִׁים, וְהִשְׁרָה שְׁכִינָתוֹ עָלֵינוּ, לִהְיוֹת נִקְרָא "אֱלֹהֵינוּ", כְּמוֹ "אֱלֹהֵי אַבְרָהָם כּוּ'" כַּנִּזְכָּר לְעֵיל. וְהַיְינוּ, כִּי אַהֲבָה דּוֹחֶקֶת הַבָּשָׂר, וְלָכֵן נִקְרָא "אַהֲבַת עוֹלָם" – שֶׁהִיא בְּחִינַת צְמָצוּם אוֹרוֹ הַגָּדוֹל הַבִּלְתִּי תַכְלִית, לְהִתְלַבֵּשׁ בִּבְחִינַת גְּבוּל הַנִּקְרָא "עוֹלָם", בַּעֲבוּר אַהֲבַת עַמּוֹ יִשְׂרָאֵל, כְּדֵי לְקָרְבָם אֵלָיו, לִיכָּלֵל בְּיִחוּדוֹ וְאַחְדּוּתוֹ יִתְבָּרֵךְ.

וְזֶהוּ שֶׁאוֹמְרִים "חֶמְלָה גְדוֹלָה וִיתֵרָה", פֵּירוּשׁ, יְתֵרָה עַל קִרְבַת אֱלֹהִים שֶׁבְּכָל צְבָא מַעְלָה; "וּבָנוּ בָחַרְתָּ מִכָּל עַם וְלָשׁוֹן" – הוּא הַגּוּף הַחוֹמְרִי הַנִּדְמֶה בְּחוֹמְרִיּוּתוֹ לְגוּפֵי אוּמּוֹת הָעוֹלָם; "וְקֵרַבְתָּנוּ וְכוּ' לְהוֹדוֹת וְכוּ'", וּפֵירוּשׁ הוֹדָאָה יִתְבָּאֵר בְּמָקוֹם אַחֵר; "וּלְיַחֶדְךָ כּוּ'" – לִיכָּלֵל בְּיִחוּדוֹ יִתְבָּרֵךְ, כַּנִּזְכָּר לְעֵיל.

וְהִנֵּה, כַּאֲשֶׁר יָשִׂים הַמַּשְׂכִּיל אֶלֶּה הַדְּבָרִים אֶל עוּמְקָא דִּלְבָּא וּמוֹחָא, אָז מְמַיֵּלָא, "כַּמַּיִם הַפָּנִים לַפָּנִים" – תִּתְלַהֵט נַפְשׁוֹ וְתִתְלַבֵּשׁ בְּרוּחַ נְדִיבָה, לְהִתְנַדֵּב לְהַנִּיחַ וְלַעֲזוֹב כָּל אֲשֶׁר לוֹ מִנֶּגֶד, וְרַק לְדָבְקָה בּוֹ יִתְבָּרֵךְ וְלִיכָּלֵל בְּאוֹרוֹ בִּדְבִיקָה חֲשִׁיקָה וְכוּ', בִּבְחִינַת נְשִׁיקִין וְ"אִתְדַּבְּקוּת רוּחָא בְּרוּחָא" כַּנִּזְכָּר לְעֵיל.

אַךְ אֵיךְ הִיא בְּחִינַת "אִתְדַּבְּקוּת רוּחָא בְּרוּחָא"? לָזֶה אָמַר: "וְהָיוּ הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה כּוּ' עַל לְבָבֶךָ, וְדִבַּרְתָּ בָּם כּוּ'", וּכְמוֹ שֶׁכָּתוּב בְּעֵץ חַיִּים, שֶׁיִּחוּד הַנִּשִׁיקִין, עִיקָּרוֹ הוּא יִחוּד חָכְמָה־בִּינָה־דַּעַת בְּחָכְמָה־בִּינָה־דַּעַת, וְהוּא – עִיּוּן הַתּוֹרָה; וְהַפֶּה – הוּא מוֹצָא הָרוּחַ וְגִילּוּיוֹ בִּבְחִינַת גִּילּוּי, וְהַיְינוּ – בְּחִינַת הַדִּבּוּר בְּדִבְרֵי תוֹרָה, "כִּי עַל מוֹצָא פִּי ה' יִחְיֶה הָאָדָם".

וּמִכָּל מָקוֹם, לֹא יָצָא יָדֵי חוֹבָתוֹ בְּהִרְהוּר וְעִיּוּן לְבַדּוֹ עַד שֶׁיּוֹצִיא בִּשְׂפָתָיו, כְּדֵי לְהַמְשִׁיךְ אוֹר־אֵין־סוֹף בָּרוּךְ־הוּא לְמַטָּה עַד נֶפֶשׁ הַחִיּוּנִית הַשּׁוֹכֶנֶת בְּדַם הָאָדָם, הַמִּתְהַוֶּה

מִדּוֹמֵם־צוֹמֵחַ־חַי, כְּדֵי לְהַעֲלוֹת כּוּלָּן לַה' עִם כָּל הָעוֹלָם כּוּלּוֹ, וּלְכָלְלָן בְּיִחוּדוֹ וְאוֹרוֹ יִתְבָּרֵךְ, אֲשֶׁר יָאִיר לָאָרֶץ וְלַדָּרִים בְּבִחִינַת גִּילּוּי, "וְנִגְלָה כְּבוֹד ה', וְרָאוּ כָל בָּשָׂר וְכוּ'", שֶׁזֶּהוּ תַּכְלִית הִשְׁתַּלְשְׁלוּת כָּל הָעוֹלָמוֹת, לִהְיוֹת כְּבוֹד ה' מָלֵא כָל הָאָרֶץ הַלָּזוּ דַּוְקָא בְּבִחִינַת גִּילּוּי, לְאַהֲפָכָא חֶשׁוֹכָא לִנְהוֹרָא וּמְרִירָא לְמִיתְקָא, כַּנַּזְכָּר לְעֵיל בַּאֲרִיכוּת.

וְזֶהוּ תַּכְלִית כַּוָּונַת הָאָדָם בַּעֲבוֹדָתוֹ, לְהַמְשִׁיךְ אוֹר־אֵין־סוֹף בָּרוּךְ־הוּא לְמַטָּה, רַק שֶׁצָּרִיךְ תְּחִלָּה הַעֲלָאַת "מַיִן נוּקְבִין", – לְמָסוֹר לוֹ נַפְשׁוֹ וּמְאוֹדוֹ כַּנַּזְכָּר לְעֵיל:

פרק נ

וְהִנֵּה, כָּל בְּחִינוֹת וּמַדְרֵגוֹת אַהֲבָה הַנִּזְכָּרוֹת לְעֵיל – הֵן מִסְטְרָא דְּיַמִּינָא וּבְחִינַת "כֹּהֵן אִישׁ חֶסֶד", וְנִקְרָאוֹת "כֶּסֶף הַקֳּדָשִׁים", מִלְּשׁוֹן "נִכְסוֹף נִכְסַפְתָּ לְבֵית אָבִיךְ".

אַךְ יֵשׁ עוֹד בְּחִינַת אַהֲבָה הָעוֹלָה עַל כּוּלָּנָה, כְּמַעֲלַת הַזָּהָב עַל הַכֶּסֶף, וְהִיא אַהֲבָה כְּ"רִשְׁפֵּי אֵשׁ" – מִבְּחִינַת גְּבוּרוֹת עֶלְיוֹנוֹת דְּבִינָה עִילָּאָה.

דְּהַיְינוּ, שֶׁעַל יְדֵי הִתְבּוֹנְנוּת בְּגָדְלַת אֵין־סוֹף בָּרוּךְ־הוּא, דְּכוּלָּא קַמֵּיהּ כְּלָא מַמָּשׁ חֲשִׁיב – תִּתְלַהֵט וְתִתְלַהֵב הַנֶּפֶשׁ לִיקַר תִּפְאֶרֶת גְּדוּלָּתוֹ וּלְאִסְתַּכְלָא בִּיקָרָא דְמַלְכָּא, כְּרִשְׁפֵּי אֵשׁ שַׁלְהֶבֶת עַזָּה הָעוֹלָה לְמַעְלָה, וְלִיפָּרֵד מֵהַפְּתִילָה וְהָעֵצִים שֶׁנֶּאֱחֶזֶת בָּהֶן, וְהִיְינוּ, עַל יְדֵי תְּגִבּוֹרֶת יְסוֹד הָאֵשׁ אֱלֹהִי שֶׁבַּנֶּפֶשׁ הָאֱלֹהִית, וּמִזֶּה בָּאָה לִידֵי צְמָאוֹן, וּכְמוֹ שֶׁכָּתוּב: "צָמְאָה לְךָ נַפְשִׁי", וְאַחַר כָּךְ לִבְחִינַת "חוֹלַת אַהֲבָה", וְאַחַר כָּךְ בָּאָה לִידֵי כְּלוֹת הַנֶּפֶשׁ מַמָּשׁ, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב: "גַּם כָּלְתָה נַפְשִׁי".

וְהִנֵּה, מִכָּאן יָצָא שׁוֹרֶשׁ הַלְוִיִּם לְמַטָּה [וְלֶעָתִיד שֶׁהָעוֹלָם יִתְעַלֶּה – יִהְיוּ הֵם הַכֹּהֲנִים, וּכְמוֹ שֶׁאָמַר הָאֲרִ"י זִכְרוֹנוֹ לִבְרָכָה עַל פָּסוּק: "וְהַכֹּהֲנִים הַלְוִיִּם" שֶׁהַלְוִיִּם שֶׁל עַכְשָׁיו יִהְיוּ כֹּהֲנִים לֶעָתִיד], וַעֲבוֹדַת הַלְוִיִּם הָיְתָה לְהָרִים קוֹל רִינָּה וְתוֹדָה, בְּשִׁירָה וְזִמְרָה, בְּנִיגּוּן וּנְעִימָה, בִּבְחִינַת "רָצוֹא וָשׁוֹב", שֶׁהִיא בְּחִינַת אַהֲבָה עַזָּה זוֹ כְּשֶׁלְּהֶבֶת הַיּוֹצֵא מִן הַבָּזָק, כִּדְאִיתָא בַּגְּמָרָא [פֶּרֶק בְּ' דַּחֲגִיגָה].

וְאִי אֶפְשָׁר לְבָאֵר עִנְיָן זֶה הֵיטֵב בְּמִכְתָּב, רַק כָּל אִישׁ נִלְבָּב וְנָבוֹן, הַמַּשְׂכִּיל עַל דָּבָר וּמַעֲמִיק לְקַשֵּׁר דַּעְתּוֹ וּתְבוּנָתוֹ בַּה' – יִמְצָא טוֹב וְאוֹר הַגָּנוּז בְּנַפְשׁוֹ הַמַּשְׂכֶּלֶת, כָּל חַד לְפוּם שִׁיעוּרָא דִילֵיהּ [יֵשׁ מִתְפַּעֵל כוּ' וְיֵשׁ מִתְפָּעֵל כוּ'], אַחֲרֵי קְדִימַת יִרְאַת חֵטְא, לִהְיוֹת סוּר מֵרָע בְּתַכְלִית שֶׁלֹּא לִהְיוֹת "עֲוֹנוֹתֵיכֶם מַבְדִּילִים" כוּ' חַס וְשָׁלוֹם.

וְהִנֵּה, סֵדֶר הָעֲבוֹדָה בְּעֵסֶק הַתּוֹרָה וְהַמִּצְוֹת הַנִּמְשָׁכֶת מִבְּחִינַת אַהֲבָה עַזָּה זוֹ, הִיא בִּבְחִינַת "שׁוֹב" לְבַד, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב בְּסֵפֶר יְצִירָה: "וְאִם רָץ לְבָךְ – שׁוּב לְאֶחָד", פֵּירוּשׁ "וְאִם רָץ לִבְּךָ" – הִיא תְּשׁוּקַת הַנֶּפֶשׁ שֶׁבַּלֵּב בֶּחָלָל הַיְמָנִי, כְּשֶׁמִּתְגַּבֶּרֶת וּמִתְלַהֶבֶת וּמִתְלַהֶטֶת בְּמִאֹד מְאֹד עַד כְּלוֹת הַנֶּפֶשׁ מַמָּשׁ, לְהִשְׁתַּפֵּךְ אֶל חֵיק אָבִיהָ חַיֵּי הַחַיִּים בָּרוּךְ־הוּא,

וְלָצֵאת מִמַּאֲסָרָהּ בַּגּוּף הַגּוּפָנִי וְנַשְׁמִי לְדָבְקָה בּוֹ יִתְבָּרֵךְ – אֲזַי, זֹאת יָשִׁיב אֶל לִבּוֹ: מַאֲמַר רַבּוֹתֵינוּ־זִכְרוֹנָם־לִבְרָכָה, כִּי "עַל כָּרְחָךְ אַתָּה חַי" בַּגּוּף הַזֶּה לְהַחֲיוֹתוֹ, כְּדֵי לְהַמְשִׁיךְ חַיִּים עֶלְיוֹנִים מֵחַיֵּי הַחַיִּים בָּרוּךְ־הוּא לְמַטָּה, עַל יְדֵי תּוֹרַת חַיִּים, לִהְיוֹת דִּירָה בַּתַּחְתּוֹנִים לְאַחְדּוּתוֹ יִתְבָּרֵךְ בִּבְחִינַת גִּילּוּי, כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר לְעֵיל, וּכְמוֹ שֶׁכָּתוּב בַּזֹּהַר הַקָּדוֹשׁ: "לְמֶהֱוֵי אֶחָד בְּאֶחָד", פֵּירוּשׁ, שֶׁהַיִּחוּד הַנַּעֲלָם יִהְיֶה בִּבְחִינַת "עָלְמָא דְאִתְגַּלְיָא".

וְזֶהוּ שֶׁאוֹמְרִים: "לְכָה דוֹדִי וְכוּ'". וּבָזֶה יוּבַן מַאֲמַר רַבּוֹתֵינוּ־זִכְרוֹנָם־לִבְרָכָה: "עַל כָּרְחָךְ אַתָּה חַי, וְעַל כָּרְחָךְ וכוּ'", וְאֶלָּא אֵיךְ יִהְיֶה רְצוֹנוֹ? וּכְמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר בְּמָקוֹם אַחֵר בַּאֲרִיכוּת עַל מִשְׁנָה זוֹ – "עַל כָּרְחָךְ אַתָּה חַי", בְּעֶזְרַת חַיֵּי הַחַיִּים בָּרוּךְ־הוּא:

פרק נא

וְהִנֵּה, לְתוֹסֶפֶת בֵּיאוּר לְשׁוֹן הַיַּנּוּקָא דִּלְעֵיל, צָרִיךְ לְבָאֵר תְּחִלָּה, לְהָבִין קְצָת עִנְיַן הַשְׁרָאַת הַשְּׁכִינָה שֶׁהָיְתָה שׁוֹרָה בְּבֵית קָדְשֵׁי קָדָשִׁים, וְכֵן כָּל מָקוֹם הַשְׁרָאַת הַשְּׁכִינָה, מָה עִנְיָנוֹ? הֲלֹא "מְלֹא כָל הָאָרֶץ כְּבוֹדוֹ", וְ"לֵית אֲתַר פָּנוּי מִינֵּיהּ"!

אַךְ הָעִנְיָן, כְּדִכְתִיב: "וּמִבְּשָׂרִי אֱחֱזֶה אֱלוֹהַּ", שֶׁכְּמוֹ שֶׁנִּשְׁמַת הָאָדָם הִיא מְמַלְּאָה כָּל רַמַ"ח אֵבְרֵי הַגּוּף מֵרֹאשׁוֹ וְעַד רַגְלוֹ, וְאַף־עַל־פִּי־כֵן, עִיקַּר מִשְׁכָּנָהּ וְהַשְׁרָאָתָהּ הִיא בְּמוֹחוֹ, וּמֵהַמּוֹחַ מִתְפַּשֶּׁטֶת לְכָל הָאֵבָרִים, וְכָל אֵבֶר מְקַבֵּל מִמֶּנָּה חִיּוּת וְכֹחַ הָרְאוּי לוֹ לְפִי מִזְגּוֹ וּתְכוּנָתוֹ, הָעַיִן לִרְאוֹת, וְהָאֹזֶן לִשְׁמוֹעַ, וְהַפֶּה לְדַבֵּר, וְהָרַגְלַיִם לְהָלוֹךְ, כַּנִּרְאֶה בְּחוּשׁ – שֶׁבַּמּוֹחַ מַרְגִּישׁ כָּל הַנִּפְעָל בְּרַמַ"ח אֵבָרִים וְכָל הַקּוֹרוֹת אוֹתָם.

וְהִנֵּה, אֵין שִׁינּוּי קִבָּלַת הַכֹּחוֹת וְהַחִיּוּת שֶׁבְּאֵבְרֵי הַגּוּף מִן הַנִּשְׁמָה מִצַּד עַצְמָהּ וּמַהוּתָהּ, שֶׁיִּהְיֶה מַהוּתָהּ וְעַצְמוּתָהּ מִתְחַלֵּק לְרַמַ"ח חֲלָקִים שׁוֹנִים מִתְלַבְּשִׁים בְּרַמַ"ח מְקוֹמוֹת, כְּפִי צִיּוּר חֶלְקֵי מְקוֹמוֹת אֵבְרֵי הַגּוּף, – שֶׁלְּפִי זֶה נִמְצָא עַצְמוּתָהּ וּמַהוּתָהּ מְצוּיָּר בְּצִיּוּר גַּשְׁמִי וּדְמוּת וְתַבְנִית כְּתַבְנִית הַגּוּף חַס וְשָׁלוֹם, אֶלָּא כּוּלָּהּ עֶצֶם אֶחָד רוּחָנִי, פָּשׁוּט וּמוּפְשָׁט מִכָּל צִיּוּר גַּשְׁמִי וּמִבְּחִינַת וֶגֶד מָקוֹם וּמִדָּה וּגְבוּל גַּשְׁמִי מִצַּד מַהוּתָהּ וְעַצְמוּתָהּ, וְלֹא שַׁיָּךְ בְּמַהוּתָהּ וְעַצְמוּתָהּ לוֹמַר שֶׁהִיא בַּמּוֹחִין שֶׁבְּרֹאשׁ יוֹתֵר מִבְּרַגְלַיִם, מֵאַחַר שֶׁמַּהוּתָהּ וְעַצְמוּתָהּ אֵינוֹ בְּגֶדֶר וּבְחִינַת מָקוֹם וּגְבוּל גַּשְׁמִי, רַק שֶׁתַּתְרֵי"ג מִינֵי כֹּחוֹת וְחִיּוּת כְּלוּלִים בָּהּ בְּמַהוּתָהּ וְעַצְמוּתָהּ, לָצֵאת אֶל הַפּוֹעַל וְהַגִּילּוּי מֵהֶהָעְלֵם, לְהַחֲיוֹת רַמַ"ח אֵבָרִין וְשַׂסַ"ה גִּידִין שֶׁבַּגּוּף עַל יְדֵי הִתְלַבְּשׁוּתָם בַּנֶּפֶשׁ הַחִיּוּנִית, שֶׁיֵּשׁ לָהּ גַּם כֵּן רַמַ"ח וְשַׂסַ"ה כֹּחוֹת וְחִיּוּת הַלָּלּוּ.

וְהִנֵּה, עַל הַמְשָׁכַת כָּל הַתַּתְרֵי"ג מִינֵי כֹּחוֹת וְחִיּוּת מֵהֶעְלֵם הַנִּשְׁמָה אֶל הַגּוּף לְהַחֲיוֹתוֹ – עָלֶיהָ אָמְרוּ, שֶׁעִיקַּר מִשְׁכָּנָהּ וְהַשְׁרָאָתָהּ שֶׁל הַמְשָׁכָה זוֹ וְגִילּוּי זֶה – הוּא כּוּלּוֹ בַּמּוֹחִין שֶׁבְּרֹאשׁ, וְלָכֵן הֵם מְקַבְּלִים תְּחִלָּה הַכֹּחַ וְהַחִיּוּת הָרָאוּי לָהֶם לְפִי מִזְגָּם וּתְכוּנָתָם, שֶׁהֵן

חָכְמָה־בִּינָה־דַּעַת וְכֹל הַשַּׂיָּיךְ לַמּוֹחִין. וְלֹא זוֹ בִּלְבָד, אֶלָּא גַּם כְּלָלוּת כָּל הַמָּשְׂכוֹת הַחַיּוּת לִשְׁאָר הָאֲבָרִים, גַּם כֵּן כְּלוּלָה וּמְלוּבֶּשֶׁת בַּמּוֹחִין שֶׁבְּרֹאשׁ, וְשָׁם הוּא עִיקָּרָהּ וְשָׁרְשָׁהּ שֶׁל הַמָּשְׂכָה זוֹ, בִּבְחִינַת גִּילּוּי הָאוֹר וְהַחַיּוּת שֶׁל כָּל הַנְּשָׁמָה כּוּלָּהּ, וּמִשָּׁם מִתְפַּשֶּׁטֶת הָאָרָה לִשְׁאָר כָּל הָאֲבָרִים, וּמְקַבֵּל כָּל אֶחָד כֹּחַ וְחַיּוּת הָרָאוּי לוֹ כְּפִי מִזְגּוֹ וּתְכוּנָתוֹ: כֹּחַ הָרְאִיָּה מִתְגַּלֶּה בָּעַיִן, וְכֹחַ הַשְּׁמִיעָה בָּאוֹזֶן וְכוּ'. וְכָל הַכֹּחוֹת מִתְפַּשְּׁטִים מֵהַמּוֹחַ כַּנּוֹדָע, כִּי שָׁם הוּא עִיקַּר מִשְׁכַּן הַנְּשָׁמָה כּוּלָּהּ בִּבְחִינַת גִּילּוּי, שֶׁנִּגְלֵית שָׁם כְּלָלוּת הַחַיּוּת הַמִּתְפַּשֶּׁטֶת מִמֶּנָּה. רַק כֹּחוֹתֶיהָ שֶׁל כְּלָלוּת הַחַיּוּת מְאִירִים וּמִתְפַּשְּׁטִים מִשָּׁם לְכָל אֵבְרֵי הַגּוּף, כְּדִמְיוֹן הָאוֹר הַמִּתְפַּשֵּׁט וּמֵאִיר מֵהַשֶּׁמֶשׁ לְחַדְרֵי חֲדָרִים. [וַאֲפִילּוּ הַלֵּב – מְקַבֵּל מֵהַמּוֹחַ, וְלָכֵן הַמּוֹחַ שַׁלִּיט עָלָיו בְּתוֹלַדְתּוֹ, כַּנִּזְכָּר לְעֵיל].

וְכָכָה מַמָּשׁ, עַל דֶּרֶךְ מָשָׁל, אֵין־סוֹף בָּרוּךְ־הוּא מְמַלֵּא כָּל עָלְמִין לְהַחֲיוֹתָם, וּבְכָל עוֹלָם יֵשׁ בְּרוּאִים לְאֵין קֵץ וְתַכְלִית, רִבּוֹא רְבָבוֹת מִינֵי מַדְרֵגוֹת מַלְאָכִים וּנְשָׁמוֹת כּוּ', וְכֵן רִיבּוּי הָעוֹלָמוֹת אֵין לוֹ קֵץ וּגְבוּל, גָּבוֹהַּ עַל גָּבוֹהַּ כּוּ'.

וְהִנֵּה, מַהוּתוֹ וְעַצְמוּתוֹ שֶׁל אֵין־סוֹף בָּרוּךְ־הוּא שָׁוֶה בָּעֶלְיוֹנִים וְתַחְתּוֹנִים, כְּמַשַּׁל הַנְּשָׁמָה הַנִּזְכָּר לְעֵיל, וּכְמוֹ שֶׁכָּתוּב בַּתִּיקּוּנִים: "דְּאִיהוּ סְתִימוּ דְּכָל סְתִימִין", פֵּירוּשׁ, דַּאֲפִילּוּ בָּעָלְמִין סְתִימִין דִּלְעֵילָּא, הוּא סָתוּם וְנֶעְלָם בְּתוֹכָם, כְּמוֹ שֶׁהוּא סָתוּם וְנֶעְלָם בַּתַּחְתּוֹנִים, כִּי "לֵית מַחֲשָׁבָה תִּפִיסָא בֵּיהּ כְּלָל", אֲפִילּוּ בְּעוֹלָמוֹת עֶלְיוֹנִים, וְנִמְצָא, כְּמוֹ שֶׁמְּצוּי שָׁם – כָּךְ נִמְצָא בַּתַּחְתּוֹנִים מַמָּשׁ.

וְהַהֶבְדֵּל שֶׁבֵּין עוֹלָמוֹת עֶלְיוֹנִים וְתַחְתּוֹנִים, הוּא מִצַּד הַמְּשָׂכַת הַחַיּוּת אֲשֶׁר אֵין־סוֹף בָּרוּךְ־הוּא מַמְשִׁיךְ וּמֵאִיר בִּבְחִינַת גִּילּוּי מֵהַהֶעְלֵם [שֶׁזֶּה אֶחָד מֵהַטְּעָמִים שֶׁהַהִשְׁפָּעָה וְהַמְּשָׂכַת הַחַיּוּת מְכוּנָּה בְּשֵׁם "אוֹר" עַל דֶּרֶךְ מָשָׁל], לְהַחֲיוֹת הָעוֹלָמוֹת וְהַבְּרוּאִים שֶׁבָּהֶם, שֶׁהָעוֹלָמוֹת הָעֶלְיוֹנִים מְקַבְּלִים בִּבְחִינַת גִּילּוּי קְצָת יוֹתֵר מֵהַתַּחְתּוֹנִים, וְכָל הַבְּרוּאִים שֶׁבָּהֶם מְקַבְּלִים כָּל אֶחָד כְּפִי כֹּחוֹ וּתְכוּנָתוֹ, שֶׁהִיא תְּכוּנַת וּבְחִינַת הַמְּשָׂכָה הַפְּרָטִית אֲשֶׁר אֵין־סוֹף בָּרוּךְ־הוּא מַמְשִׁיךְ וּמֵאִיר לוֹ.

וְהַתַּחְתּוֹנִים, אֲפִילּוּ הָרוּחָנִיִּים, אֵינָם מְקַבְּלִים בִּבְחִינַת גִּילּוּי כָּל כָּךְ, רַק בִּלְבוּשִׁים רַבִּים אֲשֶׁר אֵין־סוֹף בָּרוּךְ־הוּא מַלְבִּישׁ בָּהֶם הַחַיּוּת וְהָאוֹר אֲשֶׁר מַמְשִׁיךְ וּמֵאִיר לָהֶם לְהַחֲיוֹתָם.

וְכָל כָּךְ עָצְמוּ וְגָבְרוּ הַלְּבוּשִׁים אֲשֶׁר אֵין־סוֹף בָּרוּךְ־הוּא מַלְבִּישׁ וּמַסְתִּיר בָּהֶם הָאוֹר וְהַחַיּוּת, עַד אֲשֶׁר בָּרָא בּוֹ עוֹלָם הַזֶּה הַחוּמְרִי וְהַגַּשְׁמִי מַמָּשׁ, וּמְהַוֵּוהוּ וּמְחַיֵּיהוּ בְּחַיּוּת וְאוֹר אֲשֶׁר מַמְשִׁיךְ וּמֵאִיר לוֹ, אוֹר הַמְלוּבָּשׁ וּמְכוּסֶּה וּמוּסְתָּר בְּתוֹךְ הַלְּבוּשִׁים הָרַבִּים וְהָעֲצוּמִים הַמַּעֲלִימִים וּמַסְתִּירִים הָאוֹר וְהַחַיּוּת, עַד שֶׁאֵין נִרְאֶה וְנִגְלֶה שׁוּם אוֹר וְחַיּוּת רַק דְּבָרִים חוּמְרִיִּים וְגַשְׁמִיִּים, וְנִרְאִים מֵתִים, אַךְ בְּתוֹכָם – יֵשׁ אוֹר וְחַיּוּת הַמְהַוֶּה אוֹתָם

מֵאֵין לְיֵשׁ תָּמִיד, שֶׁלֹּא יַחְזְרוּ לִהְיוֹת אַיִן וָאֶפֶס כְּשֶׁהָיוּ, וְאוֹר זֶה הוּא מֵאֵין־סוֹף בָּרוּךְ־הוּא, רַק שֶׁנִּתְלַבֵּשׁ בִּלְבוּשִׁים רַבִּים, וּכְמוֹ שֶׁכָּתוּב בְּעֵץ חַיִּים, שֶׁאוֹר וְחַיּוּת כַּדּוּר הָאָרֶץ הַחוֹמְרִי הַנִּרְאֶה לְעֵינֵי בָּשָׂר, הוּא מִמַּלְכוּת דְּמַלְכוּת דַּעֲשִׂיָּה, וּבְתוֹכָהּ – מַלְכוּת דִּיצִירָה וְכוּ', עַד שֶׁבְּתוֹךְ כּוּלָּן – יֵ' סְפִירוֹת דַּאֲצִילוּת הַמְיוּחָדוֹת בְּמַאֲצִילָן אֵין־סוֹף בָּרוּךְ־הוּא:

פרק נב

וּכְמוֹ שֶׁבְּנִשְׁמַת הָאָדָם עִיקַּר גִּילּוּי כְּלָלוּת הַחַיּוּת – הוּא בַּמּוֹחִין, וְכָל הָאֵבָרִים, מְקַבְּלִים אוֹר וְכֹחַ לְבַד, הַמֵּאִיר לָהֶם מִמְּקוֹר גִּילּוּי הַחַיּוּת שֶׁבַּמּוֹחִין – כָּכָה מַמָּשׁ, עַל דֶּרֶךְ מָשָׁל, עִיקַּר גִּילּוּי כְּלָלוּת הַמְּשָׁכַת הַחַיּוּת, לְהַחַיּוֹת הָעוֹלָמוֹת וְהַבְּרוּאִים שֶׁבָּהֶם – הוּא מְלוּבָּשׁ וְנִכְלָל בִּרְצוֹנוֹ וְחָכְמָתוֹ וּבִינָתוֹ וְדַעְתּוֹ יִתְבָּרֵךְ, הַנִּקְרָאִין בְּשֵׁם "מוֹחִין", וְהֵן הֵן הַמְלוּבָּשִׁים בַּתּוֹרָה וּמִצְוֹתֶיהָ.

וְגִילּוּי כְּלָלוּת הַמְּשָׁכָה זוֹ – הוּא מְקוֹר הַחַיּוּת, אֲשֶׁר הָעוֹלָמוֹת מְקַבְּלִים כָּל אֶחָד בִּפְרָטוּת. רַק הָאָרָה מִתְפַּשֶּׁטֶת וּמְאִירָה מִמְּקוֹר זֶה, כְּדִמְיוֹן אוֹר הַמִּתְפַּשֵּׁט מֵהַשֶּׁמֶשׁ עַל דֶּרֶךְ מָשָׁל, וְכֹחוֹת אֲבָרֵי הַגּוּף מֵהַמּוֹחַ הַנִּזְכָּר לְעֵיל.

וּמָקוֹר זֶה, הוּא הַנִּקְרָא "עָלְמָא דְּאִתְגַּלְיָא", וּ"מַטְרוֹנִיתָא", וְ"אִימָּא תַּתָּאָה", וּ"שְׁכִינָה" מִלְּשׁוֹן "וְשָׁכַנְתִּי בְּתוֹכָם", עַל שֵׁם, שֶׁמָּקוֹר זֶה הוּא רֵאשִׁית הִתְגַּלּוּת אוֹר־אֵין־סוֹף, אֲשֶׁר מַמְשִׁיךְ וּמֵאִיר לָעוֹלָמוֹת בִּבְחִינַת גִּילּוּי, וּמִמָּקוֹר זֶה, נִמְשָׁךְ לְכָל אֶחָד הָאוֹר וְחַיּוּת פְּרָטִי הָרָאוּי לוֹ וְשׁוֹכֵן וּמִתְלַבֵּשׁ בְּתוֹכָם לְהַחֲיוֹתָם.

וְלָכֵן נִקְרָא "אֵם הַבָּנִים" עַל דֶּרֶךְ מָשָׁל, וּ"כְּנֶסֶת יִשְׂרָאֵל", שֶׁמִּמָּקוֹר זֶה, נֶאֱצְלוּ נְשָׁמוֹת דַּאֲצִילוּת וְנִבְרְאוּ נְשָׁמוֹת דִּבְרִיאָה וְכוּ'. וְכוּלָּן אֵינָן, רַק מֵהִתְפַּשְּׁטוּת הַחַיּוּת וְהָאוֹר מֵהַמָּקוֹר הַזֶּה הַנִּקְרָא "שְׁכִינָה", כְּהִתְפַּשְּׁטוּת הָאוֹר מֵהַשֶּׁמֶשׁ.

אֲבָל הַשְּׁכִינָה עַצְמָהּ, שֶׁהִיא רֵאשִׁית הַגִּילּוּי וְעִיקָּרוֹ, מַה שֶּׁאֵין־סוֹף בָּרוּךְ־הוּא מֵאִיר לָעוֹלָמוֹת בִּבְחִינַת גִּילּוּי, וְהִיא מְקוֹר כָּל הַמְּשָׁכוֹת הַחַיּוּת שֶׁבְּכָל הָעוֹלָמוֹת [שֶׁכָּל הַחַיּוּת שֶׁבָּהֶם, אֵינוֹ רַק אוֹר הַמִּתְפַּשֵּׁט מִמֶּנָּה – כַּאוֹר הַמִּתְפַּשֵּׁט מֵהַשֶּׁמֶשׁ] – אִי אֶפְשָׁר לָעוֹלָמוֹת לְסָבוֹל וּלְקַבֵּל אוֹר שְׁכִינָתָהּ, שֶׁתִּשְׁכּוֹן וְתִתְלַבֵּשׁ בְּתוֹכָם מַמָּשׁ, בְּלֹא לְבוּשׁ הַמַּעֲלִים וּמַסְתִּיר אוֹרָהּ מֵהֶם, שֶׁלֹּא יִתְבַּטְּלוּ בְּמְצִיאוּת לְנֶגְדֵּי בְּמְקוֹרָם, כְּבִיטּוּל אוֹר הַשֶּׁמֶשׁ בְּמְקוֹרוֹ בְּגוּף הַשֶּׁמֶשׁ, שֶׁאֵין נִרְאֶה שָׁם אוֹר זֶה, רַק עֶצֶם גּוּף הַשֶּׁמֶשׁ בִּלְבָד.

וּמַהוּ הַלְּבוּשׁ שֶׁיּוּכַל לְהַסְתִּירָהּ וּלְהַלְבִּישָׁהּ, וְלֹא יִתְבַּטֵּל בְּמְצִיאוּת בְּאוֹרָהּ? הוּא רְצוֹנוֹ יִתְבָּרֵךְ וְחָכְמָתוֹ וְכוּ' הַמְלוּבָּשִׁים בַּתּוֹרָה וּמִצְוֹתֶיהָ, הַנִּגְלִית לָנוּ וּלְבָנֵינוּ, דְּ"אוֹרַיְיתָא מֵחָכְמָה נָפְקַת", הִיא חָכְמָה עִילָּאָה, דִּלְעֵילָּא לְעֵילָּא מֵעָלְמָא דְּאִתְגַּלְיָא, דְּאִיהוּ חַכִּים וְלָא בְּחָכְמָה יְדִיעָה וְכוּ', וּכְמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר לְעֵיל, שֶׁאוֹר־אֵין־סוֹף בָּרוּךְ־הוּא מְלוּבָּשׁ וּמְיוּחָד

בְּחָכְמָה עִילָּאָה, וְהוּא יִתְבָּרֵךְ וְחָכְמָתוֹ אֶחָד. רַק שֶׁיֵּרָדָה בְּסֵתֶר הַמַּדְרֵגוֹת מִמַּדְרֵיגָה לְמַדְרֵיגָה בְּהִשְׁתַּלְשְׁלוּת הָעוֹלָמוֹת, עַד שֶׁנִּתְלַבְּשָׁה בִּדְבָרִים גַּשְׁמִיִּים, שֶׁהֵן תַּרְי"ג מִצְוֹת הַתּוֹרָה.

וּבִירִידָתָהּ בְּהִשְׁתַּלְשְׁלוּת מֵעוֹלָם לְעוֹלָם – גַּם הַשְּׁכִינָה יָרְדָה וְנִתְלַבְּשָׁה בָּהּ בְּכָל עוֹלָם וְעוֹלָם, וְזֶהוּ הֵיכַל קָדְשֵׁי קָדָשִׁים שֶׁבְּכָל עוֹלָם וְעוֹלָם, וּכְמוֹ שֶׁכָּתוּב בַּזֹּהַר וְעֵץ חַיִּים, שֶׁהַשְּׁכִינָה, שֶׁהִיא מַלְכוּת דַּאֲצִילוּת [שֶׁהִיא בְּחִינַת גִּילּוּי אוֹר־אֵין־סוֹף בָּרוּךְ־הוּא וְחַיּוּת שֶׁמֵּאִיר לָעוֹלָמוֹת, וְלָכֵן הִיא נִקְרֵאת "דִּבֵּר ה'" "רוּחַ פִּיו", כִּבְיָכוֹל עַל דֶּרֶךְ מָשָׁל, כְּמוֹ שֶׁבָּאָדָם הַדִּבּוּר הוּא מְגַלֶּה מַחֲשַׁבְתּוֹ הַסְּתוּמָה וְנַעֲלָמָה לְהַשּׁוֹמְעִים] – הִיא מִתְלַבֶּשֶׁת בְּהֵיכַל קָדְשֵׁי קָדָשִׁים דִּבְרִיאָה, שֶׁהִיא חָכְמָה־בִּינָה־דַּעַת דִּבְרִיאָה, וּבְהִתְלַבְּשׁוּתָן בְּמַלְכוּת דִּבְרִיאָה – נִבְרְאוּ הַנְּשָׁמוֹת וְהַמַּלְאָכִים שֶׁבַּבְּרִיאָה.

וְגַם מִשָּׁם נִמְשָׁךְ הַתַּלְמוּד שֶׁלְּפָנֵינוּ, וּכְמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר לְעֵיל בְּשֵׁם הַתִּיקוּנִים, שֶׁבְּעוֹלַם הַבְּרִיאָה, מְאִירוֹת וּמַשְׁפִּיעוֹת שָׁם חָכְמָתוֹ וּבִינָתוֹ וְדַעְתּוֹ שֶׁל אֵין־סוֹף בָּרוּךְ־הוּא בִּבְחִינַת צִמְצוּם עָצוּם, בִּכְדֵי שֶׁיּוּכְלוּ הַנְּשָׁמוֹת וְהַמַּלְאָכִים, שֶׁהֵם בַּעֲלֵי גְּבוּל וְתַכְלִית, לְקַבֵּל הַשְׁפָּעָה מִבְּחִינַת חָכְמָה־בִּינָה־דַּעַת אֵלּוּ, וְלָכֵן נִמְשָׁךְ מִשָּׁם הַתַּלְמוּד, שֶׁהוּא גַּם כֵּן בְּחִינַת חָכְמָה־בִּינָה־דַּעַת, שֶׁהַתַּלְמוּד הוּא טַעֲמֵי הַהֲלָכוֹת עַל בּוּרְיָין, וְהַטְּעָמִים – הֵם בְּחִינַת חָכְמָה־בִּינָה־דַּעַת, וְהַהֲלָכוֹת עַצְמָן – הֵן מִמִּדּוֹתָיו שֶׁל אֵין־סוֹף בָּרוּךְ־הוּא, שֶׁהֵן: חֶסֶד דִּין רַחֲמִים כוּ', שֶׁמֵּהֶן נִמְשָׁךְ הַהֶיתֵּר וְהָאִיסּוּר, וְהַכָּשֵׁר וְהַפָּסוּל, וְהַחִיּוּב וְהַפְּטוּר, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב בַּתִּיקוּנִים.

וּבְהִתְלַבְּשׁוּת מַלְכוּת דַּאֲצִילוּת בְּמַלְכוּת דִּבְרִיאָה, מִתְלַבֶּשֶׁת בְּהֵיכַל קָדְשֵׁי קָדָשִׁים דִּיצִירָה שֶׁהוּא חָכְמָה־בִּינָה־דַּעַת דִּיצִירָה. וּבְהִתְלַבְּשׁוּתָן בְּמַלְכוּת דִּיצִירָה – נוֹצְרוּ הָרוּחוֹת וְהַמַּלְאָכִים שֶׁבִּיצִירָה.

וְגַם מִשָּׁם הִיא הַמִּשְׁנָה שֶׁלְּפָנֵינוּ, שֶׁהִיא הֲלָכוֹת פְּסוּקוֹת, הַנִּמְשָׁכוֹת גַּם כֵּן מֵחָכְמָה־בִּינָה־דַּעַת שֶׁל אֵין־סוֹף בָּרוּךְ־הוּא.

רַק שֶׁבְּחִינוֹת חָכְמָה־בִּינָה־דַּעַת שֶׁהֵם טַעֲמֵי הַהֲלָכוֹת, הֵם מְלוּבָּשִׁים וּגְנוּזִים בְּגוּפֵי הַהֲלָכוֹת, וְלֹא בִּבְחִינַת גִּילּוּי. וְגוּפֵי הַהֲלָכוֹת שֶׁהֵן בִּבְחִינַת גִּילּוּי – הֵן הֵן הָאָרַת מִדּוֹתָיו שֶׁל אֵין־סוֹף בָּרוּךְ־הוּא בִּבְחִינַת גִּילּוּי, כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר לְעֵיל בְּשֵׁם הַתִּיקוּנִים דְּ"שִׁית סְפִירָן מְקַנְּנִין בִּיצִירָה", שֶׁהֵן דֶּרֶךְ כְּלַל שְׁנֵי קַוִּין, יָמִין וּשְׂמֹאל – לְהָקֵל מִסִּטְרָא דְּחֶסֶד, דְּהַיְינוּ, לְהַתִּיר – שֶׁיּוּכַל לַעֲלוֹת אֶל ה', אוֹ לְהַחֲמִיר כוּ'; וְהַכֹּל, עַל פִּי חָכְמָה עִילָּאָה דַּאֲצִילוּת, וּבִינָה וְדַעַת כְּלוּלוֹת בָּהּ, וּמְיוּחָדוֹת בְּאֵין־סוֹף בָּרוּךְ־הוּא, כִּי בְּתוֹךְ כּוּלָּן מְלוּבָּשׁוֹת חָכְמָה־בִּינָה־דַּעַת דַּאֲצִילוּת, שֶׁאוֹר־אֵין־סוֹף בָּרוּךְ־הוּא מְיוּחָד בָּהֶן בְּתַכְלִית הַיִּחוּד.

וְכֵן בְּדֶרֶךְ זֶה, יְרֻדָּה הַשְׁכִּינָה וְנִתְלַבְּשָׁה בְּהֵיכַל קָדְשֵׁי קָדָשִׁים דַּעֲשִׂיָּה.
וְכָל עוֹלָם מִנ' עוֹלָמוֹת אֵלּוּ מִתְחַלֵּק לְרִבְבוֹת מַדְרֵיגוֹת, הַנִּקְרָאוֹת גַּם כֵּן עוֹלָמוֹת פְּרָטִים, וּמַלְכוּת דַּאֲצִילוּת מְלוּבָּשֶׁת בַּמַּלְכוּת
הגהה
וּבָזֶה יוּבַן לְשׁוֹן הַכָּתוּב: "מַלְכוּתְךָ מַלְכוּת כָּל עוֹלָמִים":
שֶׁל כָּל עוֹלָם פְּרָטִי – יוֹרֶדֶת וּמִתְלַבֶּשֶׁת בְּהֵיכַל קָדְשֵׁי קָדָשִׁים, שֶׁהוּא חָכְמָה־בִּינָה־דַּעַת שֶׁבָּעוֹלָם שֶׁלְּמַטָּה מִמֶּנּוּ בְּמַדְרֵגָה.
וְהִנֵּה, מֵהַשְׁכִּינָה הַמְלוּבָּשֶׁת בְּהֵיכַל קָדְשֵׁי קָדָשִׁים שֶׁל כָּל עוֹלָם וְעוֹלָם, כְּלָלִי אוֹ פְּרָטִי, נִמְשָׁךְ וּמִתְפַּשֵּׁט מִמֶּנָּה אוֹר וְחַיּוּת לְכָל הָעוֹלָם וְהַבְּרוּאִים שֶׁבּוֹ, נְשָׁמוֹת וּמַלְאָכִים וְכוּ', כִּי כּוּלָּם נִבְרְאוּ בַּעֲשָׂרָה מַאֲמָרוֹת שֶׁבְּמַעֲשֵׂה בְרֵאשִׁית, שֶׁהֵם "דִּבֶּר ה'" הַנִּקְרָא בְּשֵׁם "שְׁכִינָה":

פרק נג

וְהִנֵּה, כְּשֶׁהָיָה בַּיִת רִאשׁוֹן קַיָּים, שֶׁבּוֹ הָיָה הָאָרוֹן וְהַלּוּחוֹת בְּבֵית קָדְשֵׁי קָדָשִׁים – הָיְתָה הַשְׁכִּינָה, שֶׁהִיא מַלְכוּת דַּאֲצִילוּת, שֶׁהִיא בְּחִינַת גִּילּוּי אוֹר־אֵין־סוֹף בָּרוּךְ־הוּא, שׁוֹרָה שָׁם, וּמְלוּבָּשֶׁת בַּעֲשָׂרָת הַדִּבְּרוֹת, בְּיֶתֶר שְׁאֵת וְיֶתֶר עֹז, בְּגִילּוּי רַב וְעָצוּם יוֹתֵר מִגִּילּוּיהּ בְּהֵיכְלוֹת קָדְשֵׁי קָדָשִׁים שֶׁלְּמַעְלָה בְּעוֹלָמוֹת עֶלְיוֹנִים.
כִּי עֲשָׂרֶת הַדִּבְּרוֹת הֵן כְּלָלוּת הַתּוֹרָה כּוּלָּהּ, דְּנָפְקָא מִנּוֹ חָכְמָה עִילָּאָה, דִּלְעֵילָּא לְעֵילָּא מֵעָלְמָא דְּאִתְגַּלְיָא, וּכְדֵי לְחָקְקָן בְּלוּחוֹת אֲבָנִים גַּשְׁמִיִּים – לֹא יָרְדָה מִמַּדְרֵגָה לְמַדְרֵגָה, כְּדֶרֶךְ הִשְׁתַּלְשְׁלוּת הָעוֹלָמוֹת עַד עוֹלָם הַזֶּה הַגַּשְׁמִי, כִּי עוֹלָם הַזֶּה הַגַּשְׁמִי – מִתְנַהֵג בְּהִתְלַבְּשׁוּת הַטֶּבַע הַגַּשְׁמִי, "וְהַלּוּחוֹת – מַעֲשֵׂה אֱלֹהִים הֵמָּה, וְהַמִּכְתָּב – מִכְתַּב אֱלֹהִים הוּא", לְמַעְלָה מֵהַטֶּבַע שֶׁל עוֹלָם הַזֶּה הַגַּשְׁמִי, הַנִּשְׁפָּע מֵהָאָרֶת הַשְׁכִינָה שֶׁבְּהֵיכַל קָדְשֵׁי קָדָשִׁים דַּעֲשִׂיָּה, שֶׁמְּמֻנָּה נִמְשָׁךְ אוֹר וְחַיּוּת לְעוֹלָם הָעֲשִׂיָּה, שֶׁגַּם עוֹלָם הַזֶּה בִּכְלָלוֹ, אֶלָּא, בְּחִינַת חָכְמָה עִילָּאָה דַּאֲצִילוּת, שֶׁהִיא כְּלָלוּת הַתּוֹרָה שֶׁבְּיֵי הַדִּבְּרוֹת, נִתְלַבְּשָׁה בְּמַלְכוּת דַּאֲצִילוּת וְדִבְרִיאָה לְבַדָּן, וְהֵן לְבַדָּן הַמְיוּחָדוֹת בְּאוֹר־אֵין־סוֹף שֶׁבְּתוֹכָן – הֵן הַנִּקְרָאוֹת בְּשֵׁם "שְׁכִינָה", הַשּׁוֹרָה בְּקָדְשֵׁי קָדָשִׁים דְּבֵית רִאשׁוֹן, עַל יְדֵי הִתְלַבְּשׁוּתָהּ בְּיֵי הַדִּבְּרוֹת הַחֲקוּקוֹת בַּלּוּחוֹת שֶׁבָּאָרוֹן בְּנֵס וּמַעֲשֵׂה אֱלֹהִים חַיִּים [הוּא "עָלְמָא דְּאִתְכַּסְיָא", הַמְקַנֵּן בְּעוֹלַם הַבְּרִיאָה, כַּנּוֹדָע לְיוֹדְעֵי חֵן].
וּבְבֵית שֵׁנִי שֶׁלֹּא הָיָה בּוֹ הָאָרוֹן וְהַלּוּחוֹת, אָמְרוּ רַבּוֹתֵינוּ־זִכְרוֹנָם־לִבָּרָכָה, שֶׁלֹּא הָיְתָה שְׁכִינָה שׁוֹרָה בּוֹ, פֵּירוּשׁ, מַדְרֵגַת שְׁכִינָה שֶׁהָיְתָה שׁוֹרָה בְּבֵית רִאשׁוֹן שֶׁלֹּא כְּדֶרֶךְ הִשְׁתַּלְשְׁלוּת הָעוֹלָמוֹת. אֶלָּא, בְּבֵית שֵׁנִי, הָיְתָה שׁוֹרָה כְּדֶרֶךְ הִשְׁתַּלְשְׁלוּת וְהִתְלַבְּשׁוּת מַלְכוּת דַּאֲצִילוּת בְּמַלְכוּת דִּבְרִיאָה, וְדִבְרִיאָה בְּמַלְכוּת דִּיצִירָה, וְדִיצִירָה בְּהֵיכַל קָדְשֵׁי

קָדָשִׁים דַּעֲשִׂיָּה, וְקָדְשֵׁי קָדָשִׁים דַּעֲשִׂיָּה הָיָה מִתְלַבֵּשׁ בְּקָדְשֵׁי קָדָשִׁים שֶׁבְּבֵית הַמִּקְדָּשׁ שֶׁלְּמַטָּה, וְשָׁרְתָה בּוֹ הַשְּׁכִינָה – מַלְכוּת דִּיצִירָה הַמְלוּבֶּשֶׁת בְּקָדְשֵׁי קָדָשִׁים דַּעֲשִׂיָּה, וְלָכֵן לֹא הָיָה רַשַּׁאי שׁוּם אָדָם לִיכָּנֵס שָׁם, לְבַד כֹּהֵן גָּדוֹל בְּיוֹם הַכִּפּוּרִים. – וי"מְשֻׁחָרַב בֵּית הַמִּקְדָּשׁ אֵין לוֹ לְהַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא בְּעוֹלָמוֹ אֶלָּא ד' אַמּוֹת שֶׁל הֲלָכָה בִּלְבָד", וַי"אֲפִילוּ אֶחָד שֶׁיּוֹשֵׁב וְעוֹסֵק בַּתּוֹרָה – שְׁכִינָה עִמּוֹ", כִּדְאִיתָא בִּבְרָכוֹת פֶּרֶק קַמָּא, פֵּירוּשׁ "שְׁכִינָה עִמּוֹ" – כְּדֶרֶךְ הִשְׁתַּלְשְׁלוּת וְהִתְלַבְּשׁוּת מַלְכוּת דַּאֲצִילוּת בְּמַלְכוּת דִּבְרִיאָה וְיִצִירָה וַעֲשִׂיָּה. כִּי תַּרְיַ"ג מִצְוֹת הַתּוֹרָה, רוּבָּן כְּכוּלָּן הֵן מִצְוֹת מַעֲשִׂיּוֹת, וְגַם הַתְּלוּיוֹת בְּדִבּוּר וּמַחֲשָׁבָה, כְּמוֹ תַּלְמוּד תּוֹרָה וּבִרְכַּת הַמָּזוֹן וּקְרִיאַת שְׁמַע וּתְפִלָּה – הָא קַיְימָא לָן, דְּ"הַרְהוּר – לָאו כְּדִבּוּר דָּמֵי", וְאֵינוֹ יוֹצֵא יְדֵי חוֹבָתוֹ בְּהַרְהוּר וְכַוָּונָה לְבַד, עַד שֶׁיּוֹצִיא בִּשְׂפָתָיו, וְקַיְימָא לָן דַּ"עֲקִימַת שְׂפָתָיו הֲוֵי מַעֲשֶׂה".

וְתַרְיַ"ג מִצְוֹת הַתּוֹרָה עִם שֶׁבַע מִצְוֹת דְּרַבָּנָן – בְּגִימַטְרִיָּא "כֶּתֶ"ר", שֶׁהוּא רָצוֹן הָעֶלְיוֹן בָּרוּךְ הוּא הַמְלוּבָּשׁ בְּחָכְמָתוֹ יִתְבָּרַךְ, הַמְיוּחָדוֹת בְּאוֹר־אֵין־סוֹף בָּרוּךְ־הוּא בְּתַכְלִית הַיִּחוּד. וַי"ה' בְּחָכְמָה יָסַד אָרֶץ" הִיא תּוֹרָה שֶׁבְּעַל פֶּה דְּנָפְקָא מֵחָכְמָה עִילָּאָה, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב בַּזֹּהַר דְּ"אַבָּא יָסַד בְּרַתָּא".

וְזֶהוּ שֶׁאָמַר הַיְנוּקָא: "דִּנְהוֹרָא עִילָּאָה דְּאַדְלִיק עַל רֵישֵׁיהּ" הִיא שְׁכִינָתָא – "אִצְטְרִיךְ לְמִשְׁחָא", פֵּירוּשׁ, לְהִתְלַבֵּשׁ בְּחָכְמָה, הַנִּקְרֵאת "שֶׁמֶן מִשְׁחַת קוֹדֶשׁ", כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב בַּזֹּהַר, וְ"אִינּוּן עוֹבָדִין טָבִין" – הֵן תַּרְיַ"ג מִצְוֹת הַנִּמְשָׁכוֹת מֵחָכְמָתוֹ יִתְבָּרַךְ, כְּדֵי לֶאֱחוֹז אוֹר הַשְּׁכִינָה בַּפְּתִילָה, הִיא נֶפֶשׁ הַחִיּוּנִית שֶׁבַּגּוּף, הַנִּקְרֵאת פְּתִילָה עַל דֶּרֶךְ מָשָׁל. כִּי, כְּמוֹ שֶׁבַּנֵּר הַגַּשְׁמִי, הָאוֹר מֵאִיר עַל יְדֵי כְּלִיוֹן וּשְׂרֵיפַת הַפְּתִילָה הַנֶּהְפֶּכֶת לְאֵשׁ, כָּךְ, אוֹר הַשְּׁכִינָה שׁוֹרֶה עַל נֶפֶשׁ הָאֱלֹהִית עַל יְדֵי כְּלִיוֹן נֶפֶשׁ הַבַּהֲמִית וְהִתְהַפְּכוּתָהּ מֵחֻשְׁכָּא לְנְהוֹרָא וּמְמָרִירוּ לְמִתְקָא – בַּצַּדִּיקִים, אוֹ לְפָחוֹת, עַל יְדֵי כְּלִיוֹן לְבוּשֶׁיהָ שֶׁהֵן מַחֲשָׁבָה דִּבּוּר וּמַעֲשֶׂה, וְהִתְהַפְּכוּתָן מֵחֹשֶׁךְ הַקְּלִיפּוֹת לְאוֹר ה' אֵין־סוֹף בָּרוּךְ־הוּא הַמְלוּבָּשׁ וּמְיוּחָד בְּמַחֲשָׁבָה דִּבּוּר וּמַעֲשֶׂה שֶׁל תַּרְיַ"ג מִצְוֹת הַתּוֹרָה – בַּבֵּינוֹנִים.

כִּי עַל יְדֵי הִתְהַפְּכוּת נֶפֶשׁ הַבַּהֲמִית, הַבָּאָה מִקְּלִיפַּת נוֹגַהּ, מֵחֻשְׁכָּא לְנְהוֹרָא וְכוּ' – נַעֲשֶׂה בְּחִינַת "הַעֲלָאַת מַיִין נוּקְבִין", לְהַמְשִׁיךְ אוֹר הַשְּׁכִינָה, הִיא בְּחִינַת גִּילּוּי אוֹר־אֵין־סוֹף בָּרוּךְ־הוּא, עַל נַפְשׁוֹ הָאֱלֹהִית שֶׁבַּמּוֹחִין שֶׁבְּרֹאשׁוֹ. וּבָזֶה יוּבַן הֵיטֵב מַה שֶּׁכָּתוּב: "כִּי ה' אֱלֹהֶיךָ אֵשׁ אוֹכְלָה הוּא", וּכְמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר בְּמָקוֹם אַחֵר:

נִשְׁלַם חֵלֶק רִאשׁוֹן בְּעֶזְרַת ה' יִתְבָּרַךְ וְיִתְעַלֶּה

חלק שני; שער היחוד והאמונה

חינוך קטן

לִקּוּטֵי אֲמָרִים חֵלֶק שֵׁנִי

הַנִּקְרָא בְּשֵׁם "חִינּוּךְ קָטָן"

מְלוּקָּט מִפִּי סְפָרִים וּמִפִּי סוֹפְרִים קְדוֹשֵׁי עֶלְיוֹן נִשְׁמָתָם־עֵדֶן, מְיוּסָּד עַל פָּרָשָׁה רִאשׁוֹנָה שֶׁל קְרִיאַת־שְׁמַע:

חָנוּךְ לַנַּעַר עַל פִּי דַּרְכּוֹ, גַּם כִּי יָזִקִין לֹא יָסוּר מִמֶּנָּה. הִנֵּה, מִדִּכְתִיב: "עַל פִּי דַּרְכּוֹ", מַשְׁמַע, שֶׁאֵינָהּ דֶּרֶךְ הָאֱמֶת לַאֲמִיתּוֹ, וְאִם כֵּן, מַאי מַעֲלִיוּתָא שֶׁגַּם כִּי יָזִקִין לֹא יָסוּר מִמֶּנָּה"?

אַךְ הִנֵּה מוּדַעַת זֹאת, כִּי שָׁרְשֵׁי עֲבוֹדַת ה' וְיסוֹדוֹתֶיהָ, הֵן דְּחִילוּ וּרְחִימוּ, הַיְרָאָה – שֹׂרֶשׁ וְיסוֹד לְ"סוּר מֵרָע", וְהָאַהֲבָה – לְ"וַעֲשֵׂה טוֹב" וְקִיּוּם כָּל מִצְוֹת עֲשֵׂה דְּאוֹרַיְיתָא וּדְרַבָּנָן, כְּמוֹ שֶׁיִּתְבָּאֵר בִּמְקוֹמָן. (וּמִצְוַת הַחִינּוּךְ הִיא גַּם כֵּן בְּמִצְוֹת עֲשֵׂה, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב בְּאוֹרַח חַיִּים סִימָן שמ"ג):

וְהִנֵּה, בְּאַהֲבָה כְּתִיב בְּסוֹף פָּרָשַׁת עֵקֶב: "אֲשֶׁר אָנֹכִי מְצַוְּךָ אֶתְכֶם לַעֲשׂוֹתָהּ, לְאַהֲבָה אֶת ה' וְגוֹ'". וְצָרִיךְ לְהָבִין, אֵיךְ שַׁיָּיךְ לְשׁוֹן "עֲשִׂיָּיה" גַּבֵּי אַהֲבָה שֶׁבַּלֵּב?

אַךְ הָעִנְיָן הוּא, דְּיֵשׁ שְׁנֵי מִינֵי אַהֲבַת ה'. הָאַחַת, הִיא כְּלוֹת הַנֶּפֶשׁ בְּטִבְעָהּ אֶל בּוֹרְאָהּ, כַּאֲשֶׁר תִּתְגַּבֵּר נֶפֶשׁ הַשִּׂכְלִית עַל הַחוֹמֶר וְתַשְׁפִּילֵהוּ וְתַכְנִיעֵהוּ תַּחְתֶּיהָ, אָזַי תִּתְלַהֵב וְתִתְלַהֵט בְּשַׂלְהֶבֶת הָעוֹלָה מֵאֵלֶיהָ, וְתָגֵל וְתִשְׂמַח בַּה' עוֹשָׂהּ, וְתִתְעַנֵּג עַל ה' תַּעֲנוּג נִפְלָא. וְהַזּוֹכִים לְמַעֲלַת אַהֲבָה רַבָּה זוֹ – הֵם הַנִּקְרָאִים צַדִּיקִים, כְּדִכְתִיב: "שִׂמְחוּ צַדִּיקִים בַּה'".

אַךְ לֹא כָּל אָדָם זוֹכֶה לָזֶה, כִּי לָזֶה צָרִיךְ זִיכּוּךְ הַחוֹמֶר בְּמִאֹד מְאֹד, וְגַם תּוֹרָה וּמַעֲשִׂים טוֹבִים הַרְבֵּה, לִזְכּוֹת לִנְשָׁמָה עֶלְיוֹנָה שֶׁלְּמַעְלָה מִמַּדְרֵגַת רוּחַ וָנֶפֶשׁ, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב בְּרֵאשִׁית חָכְמָה שַׁעַר הָאַהֲבָה.

וְהַשֵּׁנִית, הִיא אַהֲבָה שֶׁכָּל אָדָם יוּכַל לְהַגִּיעַ אֵלֶיהָ, כְּשֶׁיִּתְבּוֹנֵן הֵיטֵב בְּעוּמְקָא דְלִבָּא בִּדְבָרִים הַמְּעוֹרְרִים אֶת הָאַהֲבָה לַה' בְּלֵב כָּל יִשְׂרָאֵל. הֵן דֶּרֶךְ כְּלָל – כִּי הוּא חַיֵּינוּ מַמָּשׁ, וְכַאֲשֶׁר הָאָדָם אוֹהֵב אֶת נַפְשׁוֹ וְחַיָּיו – כֵּן יֶאֱהַב אֶת ה', כַּאֲשֶׁר יִתְבּוֹנֵן וְיָשִׂים אֶל לִבּוֹ כִּי ה' הוּא נַפְשׁוֹ הָאֲמִיתִּית וְחַיָּיו מַמָּשׁ, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב בַּזֹּהַר עַל פָּסוּק: "נַפְשִׁי אִוִּיתִיךָ וְגוֹ'". וְהֵן דֶּרֶךְ פְּרָט – שֶׁכְּשֶׁיָּבִין וְיַשְׂכִּיל בִּגְדוּלָּתוֹ שֶׁל מֶלֶךְ מַלְכֵי הַמְּלָכִים הַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא דֶּרֶךְ פְּרָטִית, כַּאֲשֶׁר יוּכַל שְׂאֵת בְּשִׂכְלוֹ וּמַה שֶּׁלְּמַעְלָה מִשִּׂכְלוֹ.

וְאַחַר כָּךְ, יִתְבּוֹנֵן בְּאַהֲבַת ה' הַגְּדוֹלָה וְנִפְלָאָה אֲלֵינוּ, לִירֵד לְמִצְרֵי"ם "עֲרוֹת הָאָרֶץ", לְהוֹצִיא נִשְׁמוֹתֵינוּ מִ"כּוּר הַבַּרְזֶל", שֶׁהוּא הַ"סִּטְרָא אָחֳרָא" רַחֲמָנָא לִצְלָן, לְקָרְבֵנוּ אֵלָיו וּלְדַבְּקֵנוּ בְּשִׁמּוֹ מַמָּשׁ, וְהוּא וּשְׁמוֹ אֶחָד, דְּהַיְינוּ, שֶׁרוֹמְמָנוּ מִתַּכְלִית הַשִּׁפְלוּת וְהַטּוּמְאָה – לְתַכְלִית

הַקְּדוּשָׁה, וּגְדוּלָּתוֹ יִתְבָּרַךְ שֶׁאֵין לָהּ קֵץ וְתַכְלִית, אֲזַי "כַּמַּיִם הַפָּנִים אֶל פָּנִים" – תִּתְעוֹרֵר הָאַהֲבָה בְּלֵב כָּל מַשְׂכִּיל וּמִתְבּוֹנֵן בְּעִנְיָן זֶה בְּעוּמְקָא דְלִבָּא, לֶאֱהוֹב אֶת ה' אַהֲבָה עַזָּה, וּלְדָבְקָה בּוֹ בְּלֵב וָנֶפֶשׁ, כְּמוֹ שֶׁיִּתְבָּאֵר בִּמְקוֹמָהּ בַּאֲרִיכוּת.

וְהִנֵּה, עִנְיַן אַהֲבָה זוֹ רָצָה מֹשֶׁה רַבֵּינוּ עָלָיו־הַשָּׁלוֹם לִיתֵּן בְּלֵב כָּל יִשְׂרָאֵל, בְּפָרָשָׁה: "וְעַתָּה יִשְׂרָאֵל וְגוֹ'", בַּפָּסוּק: "הֲן לַה' אֱלֹהֶיךָ הַשָּׁמַיִם וְגוֹ', רַק בַּאֲבוֹתֶיךָ חָשַׁק וְגוֹ', וּמַלְתֶּם וְגוֹ', בְּשִׁבְעִים נֶפֶשׁ וְגוֹ', וְאָהַבְתָּ וְגוֹ'". וְלָכֵן סִיֵּם דְּבָרָיו עַל אַהֲבָה זוֹ: "אֲשֶׁר אָנֹכִי מְצַוְּךָ אֶתְכֶם לַעֲשׂוֹתָהּ", שֶׁהִיא אַהֲבָה עֲשׂוּיָה בַּלֵּב, עַל יְדֵי הַבִּינָה וְהַדַּעַת בִּדְבָרִים הַמְעוֹרְרִים אֶת הָאַהֲבָה. וְעַל זֶה צִוּוּי כְּבָר תְּחִלָּה: "וְהָיוּ הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה אֲשֶׁר אָנֹכִי מְצַוְּךָ הַיּוֹם עַל לְבָבֶךָ", כְּדֵי שֶׁעַל יְדֵי זֶה תָּבֹא לְאַהֲבָה אֶת ה', כִּדְאִיתָא בְּסִפְרֵי עַל פָּסוּק זֶה.

וְהִנֵּה, עַל אַהֲבָה זוֹ, הַשֵּׁנִית, שַׁיָּיךְ לְשׁוֹן מִצְוָה וְצִוּוּי, דְּהַיְינוּ, לְשׁוֹם לִבּוֹ וְדַעְתּוֹ בִּדְבָרִים הַמְעוֹרְרִים אֶת הָאַהֲבָה. אֲבָל בְּאַהֲבָה רִאשׁוֹנָה, שֶׁהִיא שַׁלְהֶבֶת הָעוֹלָה מֵאֵלֶיהָ, לֹא שַׁיָּיךְ לְשׁוֹן צִוּוּי וּמִצְוָה כְּלָל. וְלֹא עוֹד, אֶלָּא שֶׁהִיא מַתַּן שְׂכָרָן שֶׁל צַדִּיקִים, לִטְעוֹם מֵעֵין עוֹלָם הַבָּא בָּעוֹלָם הַזֶּה, שֶׁעָלֶיהָ נֶאֱמַר: "עֲבוֹדַת מַתָּנָה אֶתֵּן אֶת כְּהוּנַּתְכֶם", כְּמוֹ שֶׁיִּתְבָּאֵר בִּמְקוֹמָהּ.

אַךְ הִנֵּה יָדוּעַ לַיּוֹדְעִים, טַעֲמָא דִקְרָא מַאי דִּכְתִיב: "כִּי שֶׁבַע יִפּוֹל צַדִּיק וָקָם", וּבִפְרָט שֶׁהָאָדָם נִקְרָא "מְהַלֵּךְ" וְלֹא "עוֹמֵד", וְצָרִיךְ לֵילֵךְ מִמַּדְרֵגָה לְמַדְרֵגָה, וְלֹא לַעֲמוֹד בְּמַדְרֵגָה אַחַת לְעוֹלָם, וּבֵין מַדְרֵגָה לְמַדְרֵגָה, טֶרֶם שֶׁיַּגִּיעַ לְמַדְרֵגָה עֶלְיוֹנָה מִמֶּנָּה, הוּא בִּבְחִינַת "נְפִילָה" מִמַּדְרֵגָה הָרִאשׁוֹנָה. אַךְ, "כִּי יִפּוֹל – לֹא יוּטָל" כְּתִיב, וְאֵינָהּ נִקְרֵאת נְפִילָה, אֶלָּא לְגַבֵּי מַדְרֵיגָתוֹ הָרִאשׁוֹנָה, וְלֹא לְגַבֵּי שְׁאָר כָּל אָדָם חַס וְשָׁלוֹם, שֶׁאַף־עַל־פִּי־כֵן, הוּא לְמַעְלָה מִכָּל הָאָדָם בַּעֲבוֹדָתוֹ, כִּי נִשְׁאַר בָּהּ בְּחִינַת רְשִׁימוּ מִמַּדְרֵיגָתוֹ הָרִאשׁוֹנָה. אַךְ עִיקָּרהּ, מֵאַהֲבָה שֶׁנִּתְחַנֵּךְ וְהוּרְגַּל בָּהּ מִנְּעוּרָיו, בְּטֶרֶם שֶׁהִגִּיעַ לְמַדְרֵגַת צַדִּיק. וְזֶהוּ שֶׁכָּתוּב: "גַּם כִּי יָזָקִין וְגוֹ'". וְהִנֵּה, רֵאשִׁית הַדְּבָרִים הַמְעוֹרְרִים הָאַהֲבָה וְהַיִּרְאָה וְיסוֹדָן – הִיא הָאֱמוּנָה הַטְּהוֹרָה וְנֶאֱמָנָה בְּיִחוּדוֹ וְאַחְדּוּתוֹ יִתְבָּרַךְ וְיִתְעַלֶּה:

פרק א

לְהָבִין מְעַט מִזְעֵר מַה שֶּׁכָּתוּב בַּזֹּהַר, דְּ"שְׁמַע יִשְׂרָאֵל כּוּ'" – הוּא "יְחוּדָא עִילָּאָה", וּ"בָרוּךְ שֵׁם כְּבוֹד מַלְכוּתוֹ לְעוֹלָם וָעֶד" – הוּא "יְחוּדָא תַּתָּאָה":

וְיָדַעְתָּ הַיּוֹם וַהֲשֵׁבוֹתָ אֶל לְבָבֶךָ, כִּי ה' הוּא הָאֱלֹהִים בַּשָּׁמַיִם מִמַּעַל וְעַל הָאָרֶץ מִתָּחַת – אֵין עוֹד. וְצָרִיךְ לְהָבִין: וְכִי תַּעֲלֶה עַל דַּעְתְּךָ שֶׁיֵּשׁ אֱלֹהִים נִשְׁרֶה בַּמַּיִם מִתַּחַת לָאָרֶץ, שֶׁצָּרִיךְ לְהַזְהִיר כָּל כָּךְ "וַהֲשֵׁבוֹתָ אֶל לְבָבֶךָ"?

הִנֵּה, כְּתִיב: "לְעוֹלָם, ה', דְּבָרְךָ נִצָּב בַּשָּׁמָיִם", וּפֵירֵשׁ הַבַּעַל־שֵׁם־טוֹב זִכְרוֹנוֹ לִבְרָכָה: כִּי "דְּבָרְךָ" שֶׁאָמַרְתָּ "יְהִי רָקִיעַ בְּתוֹךְ הַמָּיִם וְגוֹ'" – תֵּיבוֹת וְאוֹתִיּוֹת אֵלּוּ, הֵן נִצָּבוֹת וְעוֹמְדוֹת לְעוֹלָם בְּתוֹךְ רְקִיעַ הַשָּׁמַיִם, וּמְלוּבָּשׁוֹת בְּתוֹךְ כָּל הָרְקִיעִים לְעוֹלָם לְהַחֲיוֹתָם, כְּדִכְתִיב: "וּדְבַר אֱלֹהֵינוּ יָקוּם לְעוֹלָם", "וּדְבָרָיו חַיִּים וְקַיָּמִים לָעַד כּוּ'", כִּי אִילּוּ הָיוּ הָאוֹתִיּוֹת מִסְתַּלְּקוֹת כְּרֶגַע חַס וְשָׁלוֹם וְחוּזְרוֹת לִמְקוֹרָן, הָיוּ כָּל הַשָּׁמַיִם אַיִן וָאֶפֶס מַמָּשׁ, וְהָיוּ כְּלֹא הָיוּ כְּלָל, וּכְמוֹ קוֹדֶם מַאֲמַר "יְהִי רָקִיעַ כּוּ'" מַמָּשׁ.

וְכֵן בְּכָל הַבְּרוּאִים שֶׁבְּכָל הָעוֹלָמוֹת עֶלְיוֹנִים וְתַחְתּוֹנִים, וַאֲפִילּוּ אֶרֶץ הַלַּזּוּ הַגַּשְׁמִית וּבְחִינַת דּוֹמֵם מַמָּשׁ, אִילּוּ הָיוּ מִסְתַּלְּקוֹת מִמֶּנָּה כְּרֶגַע חַס וְשָׁלוֹם הָאוֹתִיּוֹת מַעֲשָׂרָה מַאֲמָרוֹת שֶׁבָּהֶן נִבְרֵאת הָאָרֶץ בְּשֵׁשֶׁת יְמֵי בְרֵאשִׁית, הָיְתָה חוֹזֶרֶת לְאַיִן וָאֶפֶס מַמָּשׁ, כְּמוֹ לִפְנֵי שֵׁשֶׁת יְמֵי בְרֵאשִׁית מַמָּשׁ.

וְזֶהוּ שֶׁאָמַר הָאָר"י זִכְרוֹנוֹ לִבְרָכָה, שֶׁגַּם בְּדוֹמֵם מַמָּשׁ, כְּמוֹ אֲבָנִים וְעָפָר וּמַיִם, יֵשׁ בְּחִינַת נֶפֶשׁ וְחַיּוּת רוּחָנִית. דְּהַיְינוּ, בְּחִינַת הִתְלַבְּשׁוּת אוֹתִיּוֹת הַדִּבּוּר מֵעֲשָׂרָה מַאֲמָרוֹת הַמְחַיּוֹת וּמְהַוּוֹת אֶת הַדּוֹמֵם, לִהְיוֹת יֵשׁ מֵאַיִן וָאֶפֶס שֶׁלִּפְנֵי שֵׁשֶׁת יְמֵי בְרֵאשִׁית.

וְאַף שֶׁלֹּא הוּזְכַּר שֵׁם "אֶבֶן" בַּעֲשָׂרָה מַאֲמָרוֹת שֶׁבַּתּוֹרָה, אַף־עַל־פִּי־כֵן, נִמְשָׁךְ חַיּוּת לָאֶבֶן עַל יְדֵי צֵירוּפִים וְחִילּוּפֵי אוֹתִיּוֹת, הַמִּתְגַּלְגְּלוֹת בְּרל"א שְׁעָרִים פָּנִים וְאָחוֹר, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב בְּסֵפֶר יְצִירָה, עַד שֶׁמִּשְׁתַּלְשֵׁל מֵעֲשָׂרָה מַאֲמָרוֹת וְנִמְשָׁךְ מֵהֶן צֵירוּף שֵׁם "אֶבֶן", וְהוּא חַיּוּתוֹ שֶׁל הָאֶבֶן.

וְכֵן בְּכָל הַנִּבְרָאִים שֶׁבָּעוֹלָם, הַשֵּׁמוֹת שֶׁנִּקְרָאִים בָּהֶם בִּלְשׁוֹן הַקֹּדֶשׁ – הֵן הֵן אוֹתִיּוֹת הַדִּבּוּר, הַמִּשְׁתַּלְשְׁלוֹת מִמַּדְרֵגָה לְמַדְרֵגָה מֵעֲשָׂרָה מַאֲמָרוֹת שֶׁבַּתּוֹרָה, עַל יְדֵי חִילּוּפִים וּתְמוּרוֹת הָאוֹתִיּוֹת בְּרל"א שְׁעָרִים, עַד שֶׁמַּגִּיעוֹת וּמִתְלַבְּשׁוֹת בְּאוֹתוֹ נִבְרָא לְהַחֲיוֹתוֹ.

לְפִי שֶׁאֵין פְּרָטֵי הַנִּבְרָאִים יְכוֹלִים לְקַבֵּל חַיּוּתָם מֵעֲשָׂרָה מַאֲמָרוֹת עַצְמָן שֶׁבַּתּוֹרָה, שֶׁהַחַיּוּת הַנִּמְשָׁךְ מֵהֶן עַצְמָן – גָּדוֹל מְאֹד מִבְּחִינַת הַנִּבְרָאִים פְּרָטִיִּים, וְאֵין כֹּחַ בָּהֶם לְקַבֵּל הַחַיּוּת, אֶלָּא עַל יְדֵי שֶׁיּוֹרֵד הַחַיּוּת וּמִשְׁתַּלְשֵׁל מִמַּדְרֵגָה לְמַדְרֵגָה פְּחוּתָה מִמֶּנָּה, עַל יְדֵי חִילּוּפִים וּתְמוּרוֹת הָאוֹתִיּוֹת, וְגִימַטְרִיָּאוֹת שֶׁהֵן חֶשְׁבּוֹן הָאוֹתִיּוֹת, עַד שֶׁיּוּכַל לְהִתְצַמְצֵם וּלְהִתְלַבֵּשׁ וּלְהִתְהַוּוֹת מִמֶּנּוּ נִבְרָא פְּרָטִי.

וְזֶה שְׁמוֹ אֲשֶׁר יִקְרָאוּ לוֹ בִּלְשׁוֹן הַקֹּדֶשׁ, הוּא כְּלִי לַחַיּוּת הַמְצוּמְצָם בְּאוֹתִיּוֹת שֵׁם זֶה, שֶׁנִּשְׁתַּלְשֵׁל מֵעֲשָׂרָה מַאֲמָרוֹת שֶׁבַּתּוֹרָה, שֶׁיֵּשׁ בָּהֶם כֹּחַ וְחַיּוּת לִבְרוֹא יֵשׁ מֵאַיִן, וּלְהַחֲיוֹתוֹ לְעוֹלָם, דְּ"אוֹרַיְיתָא וְקוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא כּוּלָּא חַד":

פרק ב

וְהִנֵּה, מִכָּאן תְּשׁוּבַת הַמִּינִים וְגִילּוּי שׁוֹרֶשׁ טָעוּתָם, הַכּוֹפְרִים בְּהַשְׁגָּחָה פְּרָטִית וּבְאוֹתוֹת וּמוֹפְתֵי הַתּוֹרָה, שֶׁטּוֹעִים בְּדִמְיוֹנָם הַכּוֹזֵב, שֶׁמְּדַמִּין מַעֲשֶׂה ה' – "עוֹשֶׂה שָׁמַיִם וָאָרֶץ" לְמַעֲשֶׂה אֱנוֹשׁ וְתַחְבּוּלוֹתָיו, כִּי כַּאֲשֶׁר יָצָא לַצּוֹרֵךְ כְּלִי – שׁוּב אֵין הַכְּלִי צָרִיךְ לִידֵי הַצּוֹרֵךְ, כִּי אַף שֶׁיָּדָיו מְסוּלָקוֹת הֵימֶנּוּ וְהוֹלֵךְ לוֹ בַּשּׁוּק – הַכְּלִי קַיָּים בְּתַכְלִיתוֹ וְצַלְמוֹ מַמָּשׁ כַּאֲשֶׁר יָצָא מִידֵי הַצּוֹרֵךְ, כָּךְ מְדַמִּין הַסְּכָלִים הָאֵלּוּ מַעֲשֶׂה שָׁמַיִם וָאָרֶץ.

אַךְ "טַח מֵרְאוֹת עֵינֵיהֶם", הַהֶבְדֵּל הַגָּדוֹל שֶׁבֵּין מַעֲשֶׂה אֱנוֹשׁ וְתַחְבּוּלוֹתָיו, שֶׁהוּא יֵשׁ מִיֵּשׁ, רַק שֶׁמְּשַׁנֶּה הַצּוּרָה וְהַתְמוּנָה מִתְּמוּנַת חֻתִּיכַת כֶּסֶף לִתְמוּנַת כְּלִי, לְמַעֲשֶׂה שָׁמַיִם וָאָרֶץ, שֶׁהוּא יֵשׁ מֵאַיִן.

וְהוּא פֶּלֶא גָּדוֹל יוֹתֵר מִקְּרִיעַת יַם סוּף עַל דֶּרֶךְ מָשָׁל, שֶׁ"הוֹלִיךְ ה' אֶת הַיָּם בְּרוּחַ קָדִים עַזָּה כָּל הַלַּיְלָה וַיָּבֶקּעוּ הַמָּיִם", וְ"נִצְּבוּ כְמוֹ נֵד" וּכְחוֹמָה וְאִילּוּ הִפְסִיק ה' אֶת הָרוּחַ כָּרֶגַע – הָיוּ הַמַּיִם חוֹזְרִים וְנִיגָּרִים בְּמוֹרָד כְּדַרְכָּם וְטִבְעָם, וְלֹא קָמוּ כְּחוֹמָה בְּלִי סָפֵק, אַף שֶׁהַטֶּבַע הַזֶּה בַּמַּיִם גַּם כֵּן נִבְרָא וּמְחוּדָּשׁ יֵשׁ מֵאַיִן, שֶׁהֲרֵי חוֹמַת אֲבָנִים נִצֶּבֶת מֵעַצְמָהּ בְּלִי רוּחַ, רַק שֶׁטֶּבַע הַמַּיִם אֵינוֹ כֵּן.

וְכָל שֶׁכֵּן וְקַל וָחוֹמֶר בִּבְרִיאַת יֵשׁ מֵאַיִן, שֶׁהִיא לְמַעְלָה מֵהַטֶּבַע, וְהַפֶּלֶא וָפֶלֶא יוֹתֵר מִקְּרִיעַת יַם סוּף, עַל אַחַת כַּמָּה וְכַמָּה שֶׁבְּהִסְתַּלְקוּת כֹּחַ הַבּוֹרֵא מִן הַנִּבְרָא חַס וְשָׁלוֹם – יָשׁוּב הַנִּבְרָא לְאַיִן וָאֶפֶס מַמָּשׁ. אֶלָּא צָרִיךְ לִהְיוֹת כֹּחַ הַפּוֹעֵל בַּנִּפְעָל תָּמִיד, לְהַחֲיוֹתוֹ וּלְקַיְּמוֹ. וְהֵן הֵן בְּחִינוֹת אוֹתִיּוֹת הַדִּבּוּר מֵעֲשָׂרָה מַאֲמָרוֹת שֶׁבָּהֶם נִבְרְאוּ.

וְעַל זֶה נֶאֱמַר: "וְאַתָּה מְחַיֶּה אֶת כּוּלָּם" – אַל תִּקְרֵי "מְחַיֶּה", אֶלָּא "מְהַוֶּה", דְּהַיְינוּ, יֵשׁ מֵאַיִן, "אַתָּה" – הֵן בְּחִינוֹת הָאוֹתִיּוֹת מֵאָלֶ"ף וְעַד תָּי"ו, וְהַהֵ"א – הִיא ה' מוֹצָאוֹת הַפֶּה, מְקוֹר הָאוֹתִיּוֹת. וְהֵן הֵן בְּחִינוֹת אוֹתִיּוֹת הַדִּבּוּר מֵעֲשָׂרָה מַאֲמָרוֹת שֶׁבָּהֶם נִבְרְאוּ.

וְאַף שֶׁאֵין לוֹ דְּמוּת הַגּוּף – הֲרֵי מִקְרָא מַלֵּא דִּבֶּר הַכָּתוּב: "וַיְדַבֵּר ה'", "וַיֹּאמֶר ה'", וְהִיא בְּחִינַת הִתְגַּלּוּת הַכ"ב אוֹתִיּוֹת עֶלְיוֹנוֹת לַנְּבִיאִים, וּמִתְלַבְּשׁוֹת בְּשִׂכְלָם וְהַשָּׂגָתָם בְּמַרְאֵה הַנְּבוּאָה, וְגַם בְּמַחֲשַׁבְתָּם וְדִיבּוּרָם, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב: "רוּחַ ה' דִּבֶּר בִּי, וּמִלָּתוֹ עַל לְשׁוֹנִי", וּכְמוֹ שֶׁאָמַר הָאֲרִ"י זִכְרוֹנוֹ לִבְרָכָה [בְּשַׁעַר הַנְּבוּאָה].

וּכְעֵין זֶה הִיא הִתְלַבְּשׁוּת הָאוֹתִיּוֹת בַּבְּרוּאִים, כִּדְכְתִיב: "בִּדְבַר ה' שָׁמַיִם נַעֲשׂוּ, וּבְרוּחַ פִּיו כָּל צְבָאָם", רַק, שֶׁהִיא עַל יְדֵי הִשְׁתַּלְשְׁלוּת רַבּוֹת וַעֲצוּמוֹת, עַד שֶׁיּוֹרְדוֹת לַעֲשִׂיָּה גּוּפָנִית, מַה שֶּׁאֵין כֵּן הַשָּׂגַת הַנְּבִיאִים, הִיא בַּאֲצִילוּת הַמִּתְלַבֶּשֶׁת בְּעוֹלָם הַבְּרִיאָה:

פרק ג

וְהִנֵּה, אַחֲרֵי הַדְּבָרִים וְהָאֱמֶת הָאֱלֹה, כָּל מַשְׂכִּיל עַל דָּבָר יָבִין לַאֲשׁוּרוֹ, אֵיךְ שֶׁכָּל נִבְרָא וְיֵשׁ הוּא בֶּאֱמֶת נֶחְשָׁב לְאַיִן וְאֶפֶס מַמָּשׁ לְגַבֵּי כֹּחַ הַפּוֹעֵל וְרוּחַ פִּיו שֶׁבַּנִּפְעָל, הַמְהַוֶּה אוֹתוֹ תָּמִיד וּמוֹצִיאוֹ מֵאַיִן מַמָּשׁ לְיֵשׁ.

וּמַה שֶּׁכָּל נִבְרָא וְנִפְעָל נִרְאֶה לָנוּ לְיֵשׁ וּמַמָּשׁוּת, זֶהוּ, מֵחֲמַת שֶׁאֵין אָנוּ מַשִּׂיגִים וְרוֹאִים בְּעֵינֵי בָּשָׂר אֶת כֹּחַ ה' וְרוּחַ פִּיו שֶׁבַּנִּבְרָא, אֲבָל אִילּוּ נִיתְּנָה רְשׁוּת לָעַיִן לִרְאוֹת וּלְהַשִּׂיג אֶת הַחַיּוּת וְרוּחָנִיּוּת שֶׁבְּכָל נִבְרָא, הַשּׁוֹפֵעַ בּוֹ מִ"מּוֹצָא פִּי ה'" וְרוּחַ פִּיו – לֹא הָיָה גַּשְׁמִיּוּת הַנִּבְרָא וְחוּמְרוֹ וּמַמָּשׁוֹ נִרְאֶה כְּלָל לְעֵינֵינוּ, כִּי הוּא בָּטֵל בִּמְצִיאוּת מַמָּשׁ לְגַבֵּי הַחַיּוּת וְהָרוּחָנִיּוּת שֶׁבּוֹ, מֵאַחַר שֶׁמִּבַּלְעֲדֵי הָרוּחָנִיּוּת, הָיָה אַיִן וְאֶפֶס מַמָּשׁ, כְּמוֹ קוֹדֶם שֵׁשֶׁת יְמֵי בְרֵאשִׁית מַמָּשׁ, וְהָרוּחָנִיּוּת הַשּׁוֹפֵעַ עָלָיו מִ"מּוֹצָא פִּי ה'" וְרוּחַ פִּיו, הוּא לְבַדּוֹ הַמּוֹצִיאוֹ תָּמִיד מֵאֶפֶס וְאַיִן לְיֵשׁ, וּמְהַוֶּה אוֹתוֹ, אִם כֵּן, אֶפֶס בִּלְעָדוֹ בֶּאֱמֶת.

וְהַמָּשָׁל לָזֶה הוּא, אוֹר הַשֶּׁמֶשׁ "הַמֵּאִיר לָאָרֶץ וְלַדָּרִים", שֶׁהוּא זִיו וְאוֹר הַמִּתְפַּשֵּׁט מִגּוּף הַשֶּׁמֶשׁ וְנִרְאֶה לְעַיִן כֹּל, מֵאִיר עַל הָאָרֶץ וּבַחֲלַל הָעוֹלָם, וְהִנֵּה, זֶה פָּשׁוּט, שֶׁאוֹר וְזִיו הַזֶּה יֶשְׁנוֹ גַּם כֵּן בְּגוּף וְחוֹמֶר כַּדּוּר הַשֶּׁמֶשׁ עַצְמוֹ שֶׁבַּשָּׁמַיִם, שֶׁאִם מִתְפַּשֵּׁט וּמֵאִיר לְמֶרְחוֹק כָּל כָּךְ, כָּל שֶׁכֵּן שֶׁיּוּכַל לְהָאִיר בְּמְקוֹמוֹ מַמָּשׁ, רַק שֶׁשָּׁם, בִּמְקוֹמוֹ מַמָּשׁ, נֶחְשָׁב הַזִּיו הַזֶּה לְאַיִן וְאֶפֶס מַמָּשׁ, כִּי בָּטֵל מַמָּשׁ בִּמְצִיאוּת לְגַבֵּי גּוּף כַּדּוּר הַשֶּׁמֶשׁ, שֶׁהוּא מְקוֹר הָאוֹר וְהַזִּיו הַזֶּה, שֶׁהַזִּיו וְהָאוֹר הַזֶּה, אֵינוֹ רַק הֶאָרָה מְאִירָה מִגּוּף וְעֶצֶם כַּדּוּר הַשֶּׁמֶשׁ; רַק בַּחֲלַל הָעוֹלָם, תַּחַת כָּל הַשָּׁמַיִם וְעַל הָאָרֶץ, שֶׁאֵין כָּאן גּוּף כַּדּוּר הַשֶּׁמֶשׁ בִּמְצִיאוּת – נִרְאֶה כָּאן הָאוֹר וְהַזִּיו הַזֶּה לְיֵשׁ מַמָּשׁ לְעֵין כֹּל, וְנוֹפֵל עָלָיו כָּאן שֵׁם "יֵשׁ" בֶּאֱמֶת, מַה־שֶּׁאֵין־כֵּן כְּשֶׁהוּא בִּמְקוֹרוֹ בְּגוּף הַשֶּׁמֶשׁ – אֵין נוֹפֵל עָלָיו שֵׁם "יֵשׁ" כְּלָל, רַק שֵׁם "אַיִן" וְ"אֶפֶס", כִּי בֶּאֱמֶת, הוּא שָׁם לְאַיִן וְאֶפֶס מַמָּשׁ, שֶׁאֵין מֵאִיר שָׁם רַק מְקוֹרוֹ לְבַדּוֹ, שֶׁהוּא גּוּף הַשֶּׁמֶשׁ הַמֵּאִיר, וְאֶפֶס בִּלְעָדוֹ.

וְכִדְבָרִים הָאֱלֹה מַמָּשׁ, בְּדִמּוּתָם כְּצַלְמָם, הֵם כָּל הַבְּרוּאִים – לְגַבֵּי שֶׁפַע הָאֱלֹהִי מֵרוּחַ פִּיו, הַשּׁוֹפֵעַ עֲלֵיהֶם וּמְהַוֶּה אוֹתָם, וְהוּא מְקוֹרָם, וְהֵם עַצְמָם, אַיִנָם, רַק כְּמוֹ אוֹר וְזִיו מִתְפַּשֵּׁט מִן הַשֶּׁפַע וְרוּחַ ה' הַשּׁוֹפֵעַ וּמִתְלַבֵּשׁ בְּתוֹכָם וּמוֹצִיאָם מֵאַיִן לְיֵשׁ, וְלָכֵן הֵם בְּטֵלִים בִּמְצִיאוּת לְגַבֵּי מְקוֹרָם, כְּמוֹ אוֹר הַשֶּׁמֶשׁ שֶׁבָּטֵל בִּמְצִיאוּת וְנֶחְשָׁב לְאַיִן וְאֶפֶס מַמָּשׁ, וְאֵינוֹ נִקְרָא בְּשֵׁם "יֵשׁ" כְּלָל כְּשֶׁהוּא בִּמְקוֹרוֹ, רַק תַּחַת הַשָּׁמַיִם – שֶׁאֵין שָׁם מְקוֹרוֹ, כָּךְ כָּל הַבְּרוּאִים, אֵין נוֹפֵל עֲלֵיהֶם שֵׁם "יֵשׁ" כְּלָל, אֶלָּא לְעֵינֵי בָּשָׂר שֶׁלָּנוּ, שֶׁאֵין אָנוּ רוֹאִים וּמַשִּׂיגִים כְּלָל אֶת הַמָּקוֹר, שֶׁהוּא רוּחַ ה' הַמְהַוֶּה אוֹתָם, וְלָכֵן נִרְאֶה לְעֵינֵינוּ גַּשְׁמִיּוּת הַנִּבְרָאִים וְחוּמְרָם וּמַמָּשָׁם שֶׁהֵם יֵשׁ גָּמוּר, כְּמוֹ שֶׁנִּרְאֶה אוֹר הַשֶּׁמֶשׁ יֵשׁ גָּמוּר כְּשֶׁאֵינוֹ בִּמְקוֹרוֹ.

רַק שֶׁבָּזֶה, אֵין הַמָּשָׁל דּוֹמֶה לַנִּמְשָׁל לְגַמְרֵי לִכְאוֹרָה, שֶׁבַּמָּשָׁל, אֵין הַמָּקוֹר בִּמְצִיאוּת כְּלָל בַּחֲלַל הָעוֹלָם וְעַל הָאָרֶץ שֶׁנִּרְאֶה שָׁם אוֹרוֹ לְיֵשׁ גָּמוּר, מַה־שֶּׁאֵין־כֵּן כָּל הַבְּרוּאִים, הֵם בִּמְקוֹרָם תָּמִיד, רַק שֶׁאֵין הַמָּקוֹר נִרְאֶה לְעֵינֵי בָשָׂר. וְלָמָּה אֵינָן בְּטֵלִים בִּמְצִיאוּת לִמְקוֹרָם? אַךְ לְהָבִין זֶה – צָרִיךְ לְהַקְדִּים:

פרק ד

כִּי הִנֵּה כְּתִיב: "כִּי שֶׁמֶשׁ וּמָגֵן ה' אֱלֹהִים", פֵּירוּשׁ, "מָגֵן" – הוּא נַרְתֵּק לְשֶׁמֶשׁ, לְהָגֵן שֶׁיּוּכְלוּ הַבְּרִיּוֹת לְסָבְלוֹ, כְּמַאֲמַר רַבּוֹתֵינוּ־זִכְרוֹנָם־לִבְרָכָה: "לֶעָתִיד לָבֹא הַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא מוֹצִיא חַמָּה מִנַּרְתֵּקָהּ, רְשָׁעִים נִידּוֹנִין בָּהּ כּוּ'". וּכְמוֹ שֶׁהַנַּרְתֵּק מֵגִין בְּעַד הַשֶּׁמֶשׁ, כָּךְ שֵׁם "אֱלֹהִים" מֵגִין לְשֵׁם הַוָּי"ה בָּרוּךְ־הוּא.

דְּשֵׁם הַוָּי"ה, פֵּירוּשׁוֹ – שֶׁמְּהַוֶּה אֶת הַכֹּל מֵאַיִן לְיֵשׁ, וְהַיּוּ"ד מְשַׁמֶּשֶׁת עַל הַפְּעוּלָה שֶׁהִיא בִּלְשׁוֹן הֹוֶה וְתָמִיד, כִּדְפֵירֵשׁ רַשׁ"י עַל פָּסוּק: "כָּכָה יַעֲשֶׂה אִיּוֹב כָּל הַיָּמִים", וְהַיְינוּ – הַחִיּוּת הַנִּשְׁפָּע בְּכָל רֶגַע מַמָּשׁ בְּכָל הַבְּרוּאִים מִמּוֹצָא פִּי ה' וְרוּחוֹ, וּמְהַוֶּה אוֹתָם מֵאַיִן לְיֵשׁ בְּכָל רֶגַע, כִּי לֹא דַי לָהֶם בְּמַה שֶׁנִּבְרְאוּ בְּשִׁשֶּׁת יְמֵי בְרֵאשִׁית לִהְיוֹת קַיָּימִים בָּזֶה, כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר לְעֵיל.

וְהִנֵּה, בְּסִידּוּר שְׁבָחָיו שֶׁל הַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא כְּתִיב: "הַגָּדוֹל הַגִּבּוֹר כּוּ'", וּפֵירוּשׁ "הַגָּדוֹל" – הִיא מִדַּת חֶסֶד וְהִתְפַּשְׁטוּת הַחִיּוּת בְּכָל הָעוֹלָמוֹת וּבְרוּאִים לְאֵין קֵץ וְתַכְלִית, לִהְיוֹת בְּרוּאִים מֵאַיִן לְיֵשׁ וְקַיָּימִים בְּחֶסֶד חִנָּם, וְנִקְרֵאת "גְּדוּלָה", כִּי בָּאָה מִגְּדוּלָתוֹ שֶׁל הַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא בְּכִבּוּדוֹ וּבְעַצְמוֹ, "כִּי גָדוֹל ה' וְלִגְדוּלָתוֹ אֵין חֵקֶר", וְלָכֵן מַשְׁפִּיעַ גַּם כֵּן חִיּוּת וְהִתְהַוּוּת מֵאַיִן לְיֵשׁ לְעוֹלָמוֹת וּבְרוּאִים אֵין קֵץ, שֶׁטֶבַע הַטּוֹב לְהֵטִיב.

וְהִנֵּה, כְּמוֹ שֶׁמִּדָּה זוֹ הִיא שְׁבָחוֹ שֶׁל הַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא לְבַדּוֹ, שֶׁאֵין בִּיכוֹלֶת שׁוּם נִבְרָא לִבְרוֹא יֵשׁ מֵאַיִן וּלְהַחֲיוֹתוֹ, וְגַם, מִדָּה זוֹ הִיא לְמַעְלָה מֵהַשְׂכָּלַת כָּל הַבְּרוּאִים וְהַשָּׂגָתָם, שֶׁאֵין כֹּחַ בְּשֵׂכֶל שׁוּם נִבְרָא לְהַשְׂכִּיל וּלְהַשִּׂיג מִדָּה זוֹ וְיִכְלְתָּהּ לִבְרוֹא יֵשׁ מֵאַיִן וּלְהַחֲיוֹתוֹ, כִּי הַבְּרִיאָה יֵשׁ מֵאַיִן הוּא דָּבָר שֶׁלְּמַעְלָה מִשֵּׂכֶל הַנִּבְרָאִים, כִּי הִיא מִמִּדַּת גְּדוּלָתוֹ שֶׁל הַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא, וְהַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא וּמִדּוֹתָיו – אַחְדוּת פָּשׁוּט, כִּדְאִיתָא בַּזֹּהַר הַקָּדוֹשׁ דְּ"אִיהוּ וְגַרְמוֹהִי חַד", וּכְשֵׁם שֶׁאֵין בִּיכוֹלֶת שׁוּם שֵׂכֶל נִבְרָא לְהַשִּׂיג בּוֹרְאוֹ, כָּךְ אֵינוֹ יָכוֹל לְהַשִּׂיג מִדּוֹתָיו.

וּכְמוֹ שֶׁאֵין בִּיכוֹלֶת שׁוּם שֵׂכֶל נִבְרָא לְהַשִּׂיג מִדַּת גְּדוּלָתוֹ, שֶׁהִיא הַיְכוֹלֶת לִבְרוֹא יֵשׁ מֵאַיִן וּלְהַחֲיוֹתוֹ, כְּדִכְתִיב: "עוֹלָם חֶסֶד יִבָּנֶה" – כָּךְ מַמָּשׁ אֵין בִּיכָלְתּוֹ לְהַשִּׂיג מִדַּת גְּבוּרָתוֹ שֶׁל הַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא, שֶׁהִיא מִדַּת הַצִּמְצוּם וּמְנִיעַת הִתְפַּשְׁטוּת הַחִיּוּת מִגְּדוּלָתוֹ, מְלֵירֵד וּלְהִתְגַּלּוֹת עַל הַנִּבְרָאִים לְהַחֲיוֹתָם וּלְקַיְּימָם בְּגִילּוּי, כִּי אִם בְּהֶסְתֵּר פָּנִים, שֶׁהַחִיּוּת מִסְתַּתֵּר

בְּגוּף הַנִּבְרָא, וּכְאִילּוּ גּוּף הַנִּבְרָא הוּא דָּבָר בִּפְנֵי עַצְמוֹ, וְאֵינוֹ הִתְפַּשְּׁטוּת הַחַיּוּת וְהָרוּחָנִיּוּת כְּהִתְפַּשְּׁטוּת הַזִּיו וְהָאוֹר מֵהַשֶּׁמֶשׁ, אֶלָּא הוּא דָּבָר בִּפְנֵי עַצְמוֹ.

וְאַף שֶׁבֶּאֱמֶת, אֵינוֹ דָּבָר בִּפְנֵי עַצְמוֹ, אֶלָּא כְּמוֹ הִתְפַּשְּׁטוּת הָאוֹר מֵהַשֶּׁמֶשׁ, מִכָּל מָקוֹם, הֵן הֵן גְּבוּרוֹתָיו שֶׁל הַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא, אֲשֶׁר כֹּל יָכוֹל, לְצַמְצֵם הַחַיּוּת וְהָרוּחָנִיּוּת הַנִּשְׁפָּע מֵרוּחַ פִּיו וּלְהַסְתִּירוֹ, שֶׁלֹּא יִבָּטֵל גּוּף הַנִּבְרָא בִּמְצִיאוּת.

וְזֶה, אֵין בְּשֵׂכֶל שׁוּם נִבְרָא לְהַשִּׂיג מַהוּת הַצִּמְצוּם וְהַהֶסְתֵּר, וְשֶׁיִּהְיֶה אַף־עַל־פִּי־כֵן גּוּף הַנִּבְרָא – נִבְרָא מֵאַיִן לְיֵשׁ, כְּמוֹ שֶׁאֵין יְכוֹלֶת בְּשֵׂכֶל שׁוּם נִבְרָא, לְהַשִּׂיג מַהוּת הַבְּרִיאָה מֵאַיִן לְיֵשׁ.

[וְהִנֵּה, בְּחִינַת הַצִּמְצוּם וְהֶסְתֵּר הַחַיּוּת – נִקְרָא בְּשֵׁם "כֵּלִים", וְהַחַיּוּת עַצְמוֹ – נִקְרָא בְּשֵׁם "אוֹר", שֶׁכְּמוֹ שֶׁהַכֵּלִי מְכַסֶּה עַל מַה שֶּׁבְּתוֹכוֹ, כָּךְ בְּחִינַת הַצִּמְצוּם מְכַסֶּה וּמַסְתִּיר הָאוֹר וְהַחַיּוּת הַשּׁוֹפֵעַ; וְהַכֵּלִים – הֵן הֵן הָאוֹתִיּוֹת, שֶׁשְּׁרָשָׁן ה' אוֹתִיּוֹת מנצפ"ך, שֶׁהֵן ה' גְּבוּרוֹת הַמְחַלְּקוֹת וּמַפְרִידוֹת הַהֶבֶל וְהַקּוֹל בְּה' מוֹצָאוֹת הַפֶּה לְהִתְהַוּוֹת כ"ב אוֹתִיּוֹת, וְשֹׁרֶשׁ הַה' גְּבוּרוֹת – הוּא "בּוּצִינָא דְקַרְדּוּנִיתָא", שֶׁהִיא גְּבוּרָה עֶילָּאָה דְּ"עַתִּיק יוֹמִין", וְשֹׁרֶשׁ הַחֲסָדִים – הוּא גַּם כֵּן חֶסֶד דְּ"עַתִּיק יוֹמִין", כַּיָּדוּעַ לְיוֹדְעֵי חֵן]:

פרק ה

וְהִנֵּה, עַל זֶה אָמְרוּ רַבּוֹתֵינוּ־זִכְרוֹנָם־לִבְרָכָה: "בִּתְחִלָּה עָלָה בְּמַחֲשָׁבָה לִבְרוֹא אֶת הָעוֹלָם בְּמִדַּת הַדִּין, רָאָה שֶׁאֵין הָעוֹלָם מִתְקַיֵּים – שִׁתַּף בּוֹ מִדַּת רַחֲמִים", דְּהַיְינוּ, הִתְגַּלּוּת אֱלֹהוּת עַל יְדֵי צַדִּיקִים וְאוֹתוֹת וּמוֹפְתִים שֶׁבַּתּוֹרָה.

וְהִנֵּה עַל זֶה אָמְרוּ בַּזֹּהַר, דְּ"לְעֵילָּא, בְּסִטְרָא דִּקְדוּשָׁה עִילָּאָה, אִית יְמִינָא וְאִית שְׂמָאלָא", דְּהַיְינוּ, חֶסֶד וּגְבוּרָה, פֵּירוּשׁ, דִּשְׁתֵּיהֶן הֵן מִדּוֹת אֱלֹהוּת לְמַעְלָה מִשֵּׂכֶל הַנִּבְרָאִים וְהַשָּׂגָתָם, "דְּאִיהוּ וְגַרְמוֹהִי חַד" בְּעוֹלַם הָאֲצִילוּת. וְאַף הַשָּׂגַת מֹשֶׁה רַבֵּינוּ עָלָיו־הַשָּׁלוֹם בִּנְבוּאָתוֹ, לֹא הָיְתָה בְּעוֹלַם הָאֲצִילוּת, אֶלָּא עַל יְדֵי הִתְלַבְּשׁוּתוֹ בְּעוֹלַם הַבְּרִיאָה. וְאַף גַּם זֹאת, לֹא בְּשִׁתֵּי מִדּוֹת אֵלּוּ – חֶסֶד וּגְבוּרָה, אֶלָּא עַל יְדֵי הִתְלַבְּשׁוּתָן בְּמִדּוֹת שֶׁלְּמַטָּה מֵהֶן בְּמַדְרֵגָה, שֶׁהֵן מִדּוֹת נֶצַח־הוֹד־יְסוֹד [כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב בְּשַׁעַר הַנְּבוּאָה].

רַק שֶׁמַּתַּן שְׂכָרָם שֶׁל צַדִּיקִים בְּגַן עֵדֶן, הוּא הַשָּׂגַת הִתְפַּשְּׁטוּת הַחַיּוּת וְאוֹר הַנִּמְשָׁךְ מִשְּׁתֵּי מִדּוֹת אֵלּוּ חֶסֶד וּגְבוּרָה, וְהוּא – מְזוֹן נְשָׁמוֹת הַצַּדִּיקִים שֶׁעָסְקוּ בַּתּוֹרָה לִשְׁמָהּ בָּעוֹלָם הַזֶּה. כִּי מֵהִתְפַּשְּׁטוּת שְׁתֵּי מִדּוֹת אֵלּוּ, נִמְתָּח רָקִיעַ עַל הַנְּשָׁמוֹת שֶׁבְּגַן עֵדֶן, וְרָקִיעַ זֶה נִקְרָא "רָזָא דְאוֹרַיְיתָא", וּבוֹ סוֹד כ"ב אוֹתִיּוֹת הַתּוֹרָה, הַנִּתּוֹנָה מִשְּׁתֵּי מִדּוֹת אֵלּוּ, כִּדְכְתִיב: "מִימִינוֹ אֵשׁ דָּת לָמוֹ", וּמֵרָקִיעַ זֶה, נוֹטֶה טַל לִמְזוֹן הַנְּשָׁמוֹת, דְּהַיְינוּ, יְדִיעַת סוֹד כ"ב אוֹתִיּוֹת הַתּוֹרָה,

כִּי הָרָקִיעַ הַזֶּה – הוּא סוֹד הַדַּעַת, וְהַתּוֹרָה – הִיא מְזוֹן הַנִּשְׁמוֹת בְּגַן עֵדֶן, וְהַמִּצְוֹת – הֵן לְבוּשִׁים, כְּמְבוֹאָר כָּל זֶה [בַּזֹּהַר וַיַּקְהֵל דַּף ר״ט וְר״י, וּבְעֵץ חַיִּים שַׁעַר מ״ד פֶּרֶק ג׳]:

פרק ו

וְהִנֵּה, שֵׁם ״אֱלֹהִים״, הוּא שֵׁם מִדַּת הַגְּבוּרָה וְהַצִּמְצוּם, וְלָכֵן הוּא גַּם כֵּן בְּגִימַטְרִיָּא ״הַטֶּבַע״, לְפִי שֶׁמַּסְתִּיר הָאוֹר שֶׁלְּמַעְלָה – הַמְהַוֶּה וּמְחַיֶּה הָעוֹלָם, וְנִרְאֶה, כְּאִילּוּ הָעוֹלָם עוֹמֵד וּמִתְנַהֵג בְּדֶרֶךְ הַטֶּבַע. וְשֵׁם ״אֱלֹהִים״ זֶה, הוּא מָגֵן וְנֶרְתֵּק לְשֵׁם הַוָיְ״ה, לְהַעֲלִים הָאוֹר וְהַחִיּוּת הַנִּמְשָׁךְ מִשֵּׁם הַוָיְ״ה וּמְהַוֶּה מֵאַיִן לְיֵשׁ, שֶׁלֹּא יִתְגַּלֶּה לַנִּבְרָאִים וִיבַטְּלוּ בְּמְצִיאוּת. וַהֲרֵי – בְּחִינַת גְּבוּרָה זוֹ וְצִמְצוּם הַזֶּה, הוּא גַּם כֵּן בְּחִינַת חֶסֶד שֶׁהָעוֹלָם יִבָּנֶה בּוֹ, וְזוֹ הִיא בְּחִינַת גְּבוּרָה הַכְּלוּלָה בְּחֶסֶד.

וְהִנֵּה, מֵהִתְכַּלְלוּת הַמִּדּוֹת זוֹ בָּזוֹ, נִרְאֶה לָעַיִן דְּ״אִיהוּ וְגַרְמוֹהִי חַד״, שֶׁהֵן מִדּוֹתָיו, כִּי מֵאַחַר שֶׁהֵן בְּיִחוּד גָּמוּר עִמּוֹ, לָכֵן הֵן מִתְיַיחֲדוֹת זוֹ בָּזוֹ וּכְלוּלוֹת זוֹ מִזּוֹ, כְּמַאֲמַר אֱלִיָּהוּ: ״וְאַנְתְּ הוּא דְּקַשְׁיר לוֹן וּמְיַחֵד לוֹן וְכוּ׳, וּבַר מִינָּךְ לֵית יְחוּדָא בְּעֵילָּאֵי כּוּ״״.

וְזֶהוּ שֶׁכָּתוּב: ״וְהֲשֵׁבוֹתָ אֶל לְבָבֶךָ, כִּי ה׳ הוּא הָאֱלֹהִים״, פֵּירוּשׁ, שֶׁשְּׁנֵי שֵׁמוֹת אֵלּוּ – הֵם אֶחָד מַמָּשׁ, שֶׁגַּם שֵׁם ״אֱלֹהִים״ הַמְצַמְצֵם וּמַעֲלִים הָאוֹר, הוּא בְּחִינַת חֶסֶד – כְּמוֹ שֵׁם הַוָיְ״ה, מְשׁוּם שֶׁמִּדּוֹתָיו שֶׁל הַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא מִתְיַיחֲדוֹת עִמּוֹ בְּיִחוּד גָּמוּר, וְהוּא וּשְׁמוֹ אֶחָד, שֶׁמִּדּוֹתָיו הֵן שְׁמוֹתָיו.

וְאִם כֵּן, מֵמֵילָא תֵּדַע שֶׁ״בַּשָּׁמַיִם מִמַּעַל וְעַל הָאָרֶץ מִתָּחַת – אֵין עוֹד״, פֵּירוּשׁ, שֶׁגַּם הָאָרֶץ הַחוּמְרִית שֶׁנִּרְאֵית יֵשׁ גָּמוּר לְעֵין כֹּל, הִיא אַיִן וְאֶפֶס מַמָּשׁ לְגַבֵּי הַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא, כִּי שֵׁם ״אֱלֹהִים״ אֵינוֹ מַעֲלִים וּמְצַמְצֵם אֶלָּא לַתַּחְתּוֹנִים, וְלֹא לְגַבֵּי הַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא, מֵאַחַר שֶׁהוּא וּשְׁמוֹ ״אֱלֹהִים״ – אֶחָד, וְלָכֵן, גַּם הָאָרֶץ וּמִתַּחַת לָאָרֶץ הֵן אַיִן וְאֶפֶס מַמָּשׁ לְגַבֵּי הַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא, וְאֵינָן נִקְרָאוֹת בְּשֵׁם כְּלָל, אֲפִילּוּ בְּשֵׁם ״עוֹד״ שֶׁהוּא לְשׁוֹן טָפֵל, כְּמַאֲמַר רַבּוֹתֵינוּ־זִכְרוֹנָם־לִבְרָכָה ״יְהוּדָה וְעוֹד לִקְרָא״, וּכְגוֹף שֶׁהוּא טָפֵל לַנְּשָׁמָה וְחַיּוּת שֶׁבְּתוֹכוֹ [וְזֶהוּ שֶׁכָּתוּב: ״אֱהַלְלָה ה׳ בְּחַיָּי, אֲזַמְּרָה לֵאלֹהַי בְּעוֹדִי״, שֶׁהַחַיִּים נִמְשָׁכִים מִשֵּׁם הַוָיְ״ה, וְהָ״עוֹד״ שֶׁהוּא הַגּוּף הַטָּפֵל – מִשֵּׁם ״אֱלֹהִים״], לְפִי שֶׁהַנְּשָׁמָה אֵינָהּ מְהַוֶּה הַגּוּף מֵאַיִן לְיֵשׁ, אֲבָל הַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא הַמְהַוֶּה אֶת הַכֹּל מֵאַיִן לְיֵשׁ – הַכֹּל בָּטֵל בִּמְצִיאוּת אֶצְלוֹ, כְּמוֹ אוֹר הַשֶּׁמֶשׁ בַּשֶּׁמֶשׁ.

וְלָכֵן הוּצְרַךְ הַכָּתוּב לְהַזְהִיר ״וְיָדַעְתָּ הַיּוֹם וַהֲשֵׁבוֹתָ אֶל לְבָבֶךָ וְגוֹ׳״, שֶׁלֹּא תַּעֲלֶה עַל דַּעְתְּךָ שֶׁהַשָּׁמַיִם וְכָל צְבָאָם וְהָאָרֶץ וּמְלוֹאָהּ הֵם דָּבָר נִפְרָד בִּפְנֵי עַצְמוֹ, וְהַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא מְמַלֵּא כָּל הָעוֹלָם כְּהִתְלַבְּשׁוּת הַנְּשָׁמָה בַּגּוּף, וּמַשְׁפִּיעַ כֹּחַ הַצּוֹמֵחַ בָּאָרֶץ, וְכֹחַ הַתְנוּעָה בַּגַּלְגַּלִּים, וּמְנִיעָם וּמַנְהִיגָם כִּרְצוֹנוֹ, כְּמוֹ שֶׁהַנְּשָׁמָה מְנִיעָה אֶת הַגּוּף וּמַנְהִיגָתוֹ כִּרְצוֹנָהּ.

אַךְ בֶּאֱמֶת, אֵין הַמָּשָׁל דּוֹמֶה לַנִּמְשָׁל כְּלָל, כִּי הַנְּשָׁמָה וְהַגּוּף הֵם בֶּאֱמֶת נִפְרָדִים זֶה מִזֶּה בְּשָׁרְשָׁם, כִּי אֵין הִתְהַוּוּת שֹׁרֶשׁ הַגּוּף וְעַצְמוּתוֹ – מִנְּשָׁמָתוֹ, אֶלָּא – מִטִּפּוֹת אָבִיו וְאִמּוֹ, וְגַם אַחֲרֵי כֵן, אֵין גִּידּוּלוֹ מִנְּשָׁמָתוֹ לְבַדָּהּ, אֶלָּא עַל יְדֵי אֲכִילַת וּשְׁתִיַּית אִמּוֹ כָּל תִּשְׁעָה חֳדָשִׁים, וְאַחַר כָּךְ עַל יְדֵי אֲכִילָתוֹ וּשְׁתִיָּיתוֹ בְּעַצְמוֹ, מַה־שֶּׁאֵין־כֵּן הַשָּׁמַיִם וְהָאָרֶץ, שֶׁכָּל עַצְמוּתָם וּמַהוּתָם נִתְהַוָּה מֵאַיִן וְאֶפֶס הַמּוּחְלָט – רַק בִּדְבַר ה' וְרוּחַ פִּיו יִתְבָּרֵךְ, וְגַם עַדַיִן נִצָּב דְּבַר ה' לְעוֹלָם, וְשׁוֹפֵעַ בָּהֶם תָּמִיד בְּכָל רֶגַע, וּמְהַוֶּה אוֹתָם תָּמִיד מֵאַיִן לְיֵשׁ, כְּהִתְהַוּוּת הָאוֹר מֵהַשֶּׁמֶשׁ בְּתוֹךְ גּוּף כַּדּוּר הַשֶּׁמֶשׁ עַצְמוֹ דֶּרֶךְ מָשָׁל, וְאִם כֵּן, הֵם בְּטֵלִים בֶּאֱמֶת בְּמְצִיאוּת לְגַמְרֵי לְגַבֵּי דְּבַר ה' וְרוּחַ פִּיו יִתְבָּרֵךְ, הַמְיוּחָדִים בְּמַהוּתוֹ וְעַצְמוּתוֹ יִתְבָּרֵךְ כְּמוֹ שֶׁיִּתְבָּאֵר לְקַמָּן, כְּבִיטּוּל אוֹר הַשֶּׁמֶשׁ בַּשֶּׁמֶשׁ.

רַק שֶׁהֵן הֵן גְּבוּרוֹתָיו, בְּמִדַּת הַגְּבוּרָה וְהַצִּמְצוּם, לְהַסְתִּיר וּלְהַעֲלִים הַחַיּוּת הַשּׁוֹפֵעַ בָּהֶם, שֶׁיִּהְיוּ נִרְאִים הַשָּׁמַיִם וְהָאָרֶץ וְכָל צְבָאָם כְּאִילּוּ הֵם דָּבָר בִּפְנֵי עַצְמוֹ. אַךְ אֵין הַצִּמְצוּם וְהַהֶסְתֵּר אֶלָּא לַתַּחְתּוֹנִים, אֲבָל לְגַבֵּי הַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא – "כּוּלָּא קַמֵּיהּ כְּלָא מַמָּשׁ חֲשִׁיבִי", כְּאוֹר הַשֶּׁמֶשׁ בַּשֶּׁמֶשׁ, וְאֵין מִדַּת הַגְּבוּרָה מַסְתֶּרֶת חַס וְשָׁלוֹם לְפָנָיו יִתְבָּרֵךְ, כִּי אֵינָהּ דָּבָר בִּפְנֵי עַצְמוֹ אֶלָּא "ה' הוּא הָאֱלֹהִים":

פרק ז

וּבָזֶה יוּבַן מַה שֶּׁכָּתוּב בַּזֹּהַר הַקָּדוֹשׁ, דְּפָסוּק "שְׁמַע יִשְׂרָאֵל" – הוּא "יְחוּדָא עִילָּאָה", וּ"בָרוּךְ שֵׁם כְּבוֹד מַלְכוּתוֹ לְעוֹלָם וָעֶד" – הוּא "יְחוּדָא תַּתָּאָה", כִּי "וָעֶד" הוּא "אֶחָד" בְּחִלּוּפֵי אַתְוָון.

כִּי הִנֵּה, סִיבַּת וְטַעַם הַצִּמְצוּם וְהַהֶסְתֵּר הַזֶּה, שֶׁהִסְתִּיר וְהֶעֱלִים הַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא אֶת הַחַיּוּת שֶׁל הָעוֹלָם כְּדֵי שֶׁיִּהְיֶה הָעוֹלָם נִרְאֶה דָּבָר נִפְרָד בִּפְנֵי עַצְמוֹ, הִנֵּה הוּא יָדוּעַ לַכֹּל, כִּי תַּכְלִית בְּרִיאַת הָעוֹלָם הוּא בִּשְׁבִיל הִתְגַּלּוּת מַלְכוּתוֹ יִתְבָּרֵךְ, דְּ"אֵין מֶלֶךְ בְּלֹא עָם", פֵּירוּשׁ "עָם" – מִלְּשׁוֹן "עוֹמְמוּת", שֶׁהֵם דְּבָרִים נִפְרָדִים וְזָרִים וּרְחוֹקִים מִמַּעֲלַת הַמֶּלֶךְ, כִּי אִילּוּ אֲפִילּוּ הָיוּ לוֹ בָּנִים רַבִּים מְאֹד – לֹא שַׁיָּיךְ שֵׁם "מְלוּכָה" עֲלֵיהֶם, וְכֵן אֲפִילּוּ עַל שָׂרִים לְבַדָּם, רַק "בְּרוֹב עָם" – דַּוְוקָא – "הַדְרַת מֶלֶךְ".

וְשֵׁם הַמּוֹרֶה עַל מִדַּת מַלְכוּתוֹ יִתְבָּרֵךְ, הוּא שֵׁם אֲדנוּת, כִּי הוּא אָדוֹן כָּל הָאָרֶץ. וְנִמְצָא, כִּי מִדָּה זוֹ וְשֵׁם זֶה – הֵן הַמְּהַוִּין וּמְקַיְּמִין הָעוֹלָם, לִהְיוֹת עוֹלָם כְּמוֹת שֶׁהוּא עַכְשָׁיו, יֵשׁ גָּמוּר וְדָבָר נִפְרָד בִּפְנֵי עַצְמוֹ וְאֵינוֹ בָּטֵל בִּמְצִיאוּת מַמָּשׁ, כִּי בְּהִסְתַּלְקוּת מִדָּה זוֹ וְשֵׁם זֶה חַס וְשָׁלוֹם, הָיָה הָעוֹלָם חוֹזֵר לְמִקּוֹרוֹ בִּדְבַר ה' וְרוּחַ פִּיו יִתְבָּרֵךְ, וּבָטֵל שָׁם בִּמְצִיאוּת מַמָּשׁ, וְלֹא הָיָה שֵׁם "עוֹלָם" עָלָיו כְּלָל.

וְהִנֵּה, גֶּדֶר וּבְחִינַת שֵׁם "עוֹלָם" נוֹפֵל עַל בְּחִינַת מָקוֹם וּבְחִינַת זְמַן דַּוְקָא. בְּחִינַת מָקוֹם – הוּא: מִזְרָח וּמַעֲרָב, צָפוֹן, דָּרוֹם, מַעְלָה וּמַטָּה. בְּחִינַת זְמַן – עָבָר, הֹוֶה וְעָתִיד.

וְהִנֵּה, כָּל בְּחִינוֹת אֵלּוּ אֵין לָהֶן שַׂייָכוּת בַּמִּדּוֹת הַקְּדוֹשׁוֹת הָעֶלְיוֹנוֹת, כִּי אִם בְּמִדַּת מַלְכוּתוֹ יִתְבָּרַךְ לְבַדָּהּ, שַׂייָךְ לוֹמַר שֶׁהוּא יִתְבָּרַךְ מֶלֶךְ לְמַעְלָה עַד אֵין קֵץ וּלְמַטָּה עַד אֵין תַּכְלִית, וְכֵן לְד' סִטְרִין, וְכֵן בִּבְחִינַת זְמַן – "ה' מָלָךְ, ה' מָלָךְ, ה' יִמְלוֹךְ" וְנִמְצָא, שֶׁחֲיּוּת הַמָּקוֹם וְכֵן חֲיּוּת הַזְּמַן, וְהִתְהַוּוּתָם מֵאַיִן לְיֵשׁ, וְקִיּוּמָם כָּל זְמַן קִיּוּמָם, הוּא מִמִּדַּת מַלְכוּתוֹ יִתְבָּרַךְ וְשָׁם אַדְנוּת בָּרוּךְ־הוּא.

וּלְפִי שֶׁמִּדַּת מַלְכוּתוֹ יִתְבָּרַךְ מְיוּחֶדֶת בְּמַהוּתוֹ וְעַצְמוּתוֹ יִתְבָּרַךְ בְּתַכְלִית הַיִּחוּד, כְּמוֹ שֶׁיִּתְבָּאֵר, הִלְכָךְ, גַּם בְּחִינַת הַמָּקוֹם וְהַזְּמַן בְּטֵילִים בִּמְצִיאוּת מַמָּשׁ לְגַבֵּי מַהוּתוֹ וְעַצְמוּתוֹ יִתְבָּרַךְ, כְּבִיטּוּל אוֹר הַשֶּׁמֶשׁ בַּשֶּׁמֶשׁ.

וְזֶהוּ שִׁילּוּב שֵׁם אַדְנוּת בְּשֵׁם הַוָיְ"ה, כִּי שֵׁם הַוָיְ"ה מוֹרֶה שֶׁהוּא לְמַעְלָה מִן הַזְּמַן, שֶׁהוּא הָיָה הֹוֶה וְיִהְיֶה בְּרֶגַע אֶחָד כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב [בְּרֵעְיָא מְהֵימְנָא פָּרָשַׁת פִּנְחָס], וְכֵן לְמַעְלָה מִבְּחִינַת מָקוֹם, כִּי הוּא מְהַוֶּה תָּמִיד אֶת כָּל בְּחִינַת הַמָּקוֹם כּוּלּוֹ מִלְּמַעְלָה עַד לְמַטָּה וּלְד' סִטְרִין.

וְהִנֵּה, אַף־עַל־פִּי שֶׁהוּא יִתְבָּרַךְ לְמַעְלָה מֵהַמָּקוֹם וְהַזְּמַן, אַף־עַל־פִּי־כֵן – הוּא נִמְצָא גַּם לְמַטָּה בְּמָקוֹם וּזְמַן, דְּהַיְינוּ, שֶׁמִּתְייַחֵד בְּמִדַּת מַלְכוּתוֹ שֶׁמְּמָנָּה נִמְשָׁךְ וְנִתְהַוֶּוה הַמָּקוֹם וְהַזְּמַן, וְזֶהוּ יְחוּדָא תַּתָּאָה [שִׁילּוּב הַוָיְ"ה בְּאַדְנוּת בָּרוּךְ־הוּא], דְּהַיְינוּ, שֶׁמַּהוּתוֹ וְעַצְמוּתוֹ יִתְבָּרַךְ, הַנִּקְרָא בְּשֵׁם "אֵין־סוֹף" בָּרוּךְ־הוּא – מָלֵא אֶת כָּל הָאָרֶץ מַמָּשׁ בִּזְמַן וּמָקוֹם, כִּי בַּשָּׁמַיִם מִמַּעַל וּבָאָרֶץ וּלְד' סִטְרִין, הַכֹּל מָלֵא מֵאוֹר־אֵין־סוֹף בָּרוּךְ־הוּא בְּשָׁוֶה מַמָּשׁ, כִּי כָּךְ הוּא בָּאָרֶץ מִתַּחַת כְּמוֹ בַּשָּׁמַיִם מִמַּעַל מַמָּשׁ, כִּי הַכֹּל הוּא בְּחִינַת מָקוֹם – הַבָּטֵל בִּמְצִיאוּת בְּאוֹר־אֵין־סוֹף בָּרוּךְ־הוּא, הַמִּתְלַבֵּשׁ בּוֹ עַל יְדֵי מִדַּת מַלְכוּתוֹ הַמְיוּחֶדֶת בּוֹ יִתְבָּרַךְ.

רַק, שֶׁמִּדַּת מַלְכוּתוֹ הִיא מִדַּת הַצִּמְצוּם וְהַהֶסְתֵּר, לְהַסְתִּיר אוֹר־אֵין־סוֹף בָּרוּךְ־הוּא, שֶׁלֹּא יִבָּטְלוּ הַזְּמַן וְהַמָּקוֹם מִמְּצִיאוּתָם לְגַמְרֵי, וְלֹא יִהְיֶה שׁוּם בְּחִינַת זְמַן וּמָקוֹם בִּמְצִיאוּת אֲפִילּוּ לַתַּחְתּוֹנִים.

וְהִנֵּה, בְּמַה שֶׁנִּתְבָּאֵר, יוּבַן מַה שֶּׁכָּתוּב: "אֲנִי ה' לֹא שָׁנִיתִי", פֵּירוּשׁ, שֶׁאֵין שׁוּם שִׁינּוּי כְּלָל, כְּמוֹ שֶׁהָיָה לְבַדּוֹ קוֹדֶם בְּרִיאַת הָעוֹלָם – כָּךְ הוּא לְבַדּוֹ אַחַר שֶׁנִּבְרָא. וְזֶהוּ שֶׁאוֹמְרִים: "אַתָּה הוּא עַד שֶׁלֹּא נִבְרָא הָעוֹלָם, אַתָּה הוּא כּוּ'", בְּלִי שׁוּם שִׁינּוּי בְּעַצְמוּתוֹ, וְלֹא בְּדַעְתּוֹ, כִּי בִּידִיעַת עַצְמוֹ יוֹדֵעַ כָּל הַנִּבְרָאִים, שֶׁהַכֹּל מִמֶּנּוּ וּבָטֵל בִּמְצִיאוּת אֶצְלוֹ, וּכְמוֹ שֶׁכָּתַב הָרַמְבַּ"ם זְכוּרוֹנוֹ לִבְרָכָה, שֶׁ"הוּא הַיּוֹדֵעַ, וְהוּא הַיְּדוּעַ, וְהוּא הַדִּיעָה עַצְמָהּ – הַכֹּל אֶחָד, וְדָבָר זֶה אֵין כֹּחַ בַּפֶּה לְאָמְרוֹ, וְלֹא בָּאָזֶן לִשְׁמְעוֹ, וְלֹא בְּלֵב הָאָדָם לְהַכִּירוֹ עַל בּוּרְיוֹ".

כִּי הַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא, מַהוּתוֹ וְעַצְמוּתוֹ וְדַעְתּוֹ – הַכֹּל אֶחָד מַמָּשׁ מִכָּל צַד וּפִינָּה, בְּכָל דֶּרֶךְ יִחוּד, וְאֵין דַּעְתּוֹ דָּבָר נוֹסָף עַל מַהוּתוֹ וְעַצְמוּתוֹ, כְּמוֹ שֶׁהוּא בְּנֶפֶשׁ הָאָדָם, שֶׁדַּעְתָּהּ דָּבָר נוֹסָף עַל מַהוּתָהּ וּמוּרְכָּב בָּהּ, שֶׁהֲרֵי כְּשֶׁהָאָדָם לוֹמֵד וְיוֹדֵעַ אֵיזֶה דָּבָר – כְּבָר הָיְתָה בּוֹ נַפְשׁוֹ הַמַּשְׂכֶּלֶת בְּטֶרֶם שֶׁלָּמַד וְיָדַע, וְאַחַר שֶׁלָּמַד וְיָדַע – נִיתּוֹסְפָה יְדִיעָה זוֹ בְּנַפְשׁוֹ, וְכֵן מִיּוֹם יוֹם בְּיוֹם – "יָמִים יְדַבֵּרוּ, וְרוֹב שָׁנִים יוֹדִיעוּ חָכְמָה", וְאֵין זוֹ אַחְדוּת פְּשׁוּטָה, אֶלָּא מוּרְכֶּבֶת.

אֲבָל הַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא – הוּא אַחְדוּת פָּשׁוּט בְּלִי שׁוּם הַרְכָּבָה וְצַד רִיבּוּי כְּלָל. וְאִם כֵּן, עַל כָּרְחֲךָ מַהוּתוֹ וְעַצְמוּתוֹ וְדַעְתּוֹ – הַכֹּל דָּבָר אֶחָד מַמָּשׁ, בְּלִי שׁוּם הַרְכָּבָה. וּלְפִיכָךְ, כְּשֵׁם שֶׁאִי אֶפְשָׁר לְשׁוּם נִבְרָא בָּעוֹלָם לְהַשִּׂיג מַהוּת הַבּוֹרֵא וְעַצְמוּתוֹ, כָּךְ, אִי אֶפְשָׁר לְהַשִּׂיג מַהוּת דַּעְתּוֹ, רַק לְהַאֲמִין בֶּאֱמוּנָה, שֶׁהִיא לְמַעְלָה מֵהַשֵּׂכֶל וּמֵהַשְׁגָּנָה, שֶׁהַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא יָחִיד וּמְיוּחָד – הוּא וְדַעְתּוֹ הַכֹּל אֶחָד מַמָּשׁ, וּבִידִיעַת עַצְמוֹ – מַכִּיר וְיוֹדֵעַ כָּל הַנִּמְצָאִים עֶלְיוֹנִים וְתַחְתּוֹנִים, עַד שִׁלְשׁוּל קָטָן שֶׁבַּיָּם, וְעַד יַתּוּשׁ קָטָן שֶׁיִּהְיֶה בְּטַבּוּר הָאָרֶץ – אֵין דָּבָר נֶעְלָם מִמֶּנּוּ, וְאֵין יְדִיעָה זוֹ מוֹסִיפָה בּוֹ רִיבּוּי וְהַרְכָּבָה כְּלָל, מֵאַחַר שֶׁאֵינָהּ – רַק יְדִיעַת עַצְמוֹ, וְעַצְמוּתוֹ וְדַעְתּוֹ הַכֹּל אֶחָד.

וּלְפִי שֶׁזֶּה קָשֶׁה מְאֹד לְצַיֵּיר בְּשִׂכְלֵנוּ, עַל כֵּן אָמַר הַנָּבִיא: "כִּי גְבֹהוּ שָׁמַיִם מֵאָרֶץ – כֵּן גָּבְהוּ דְרָכַי מִדַּרְכֵיכֶם וּמַחְשְׁבוֹתַי מִמַּחְשְׁבוֹתֵיכֶם", וּכְתִיב: "הַחֵקֶר אֱלוֹהַּ תִּמְצָא וְגוֹ'", וּכְתִיב: "הֲעֵינֵי בָשָׂר לָךְ, אִם כִּרְאוֹת אֱנוֹשׁ תִּרְאֶה", שֶׁהָאָדָם רוֹאֶה וְיוֹדֵעַ כָּל הַדְּבָרִים בִּידִיעָה שָׁחוּץ מִמֶּנּוּ, וְהַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא – בִּידִיעַת עַצְמוֹ. עַד כָּאן לְשׁוֹנוֹ.

[עַיֵּין שָׁם בְּהִלְכוֹת יְסוֹדֵי הַתּוֹרָה. וְהִסְכִּימוּ עִמּוֹ חַכְמֵי הַקַּבָּלָה, כִּמְבוֹאָר בַּפַּרְדֵּס מֵהָרַמַ"ק זִכְרוֹנוֹ לִבְרָכָה]:

וְהִנֵּה, מִכָּאן יֵשׁ לְהָבִין שִׁגְגַת מְקֻצָּת חֲכָמִים בְּעֵינֵיהֶם, ה' יְכַפֵּר בַּעֲדָם, שֶׁשָּׁגוּ וְטָעוּ בְּעִיּוּנָם בְּכִתְבֵי הָאֲרִ"י זִכְרוֹנוֹ לִבְרָכָה, וְהֵבִינוּ עִנְיַן הַצִּמְצוּם הַמּוּזְכָּר שָׁם כִּפְשׁוּטוֹ, שֶׁהַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא סִילֵּק עַצְמוֹ וּמַהוּתוֹ חַס וְשָׁלוֹם מֵעוֹלָם הַזֶּה, רַק שֶׁמַּשְׁגִּיחַ מִלְּמַעְלָה בְּהַשְׁגָּחָה פְּרָטִית עַל כָּל הַיְצוּרִים כּוּלָּם, אֲשֶׁר בַּשָּׁמַיִם מִמַּעַל וְעַל הָאָרֶץ מִתָּחַת.

וְהִנֵּה, מִלְּבַד שֶׁאִי אֶפְשָׁר כְּלָל לוֹמַר עִנְיַן הַצִּמְצוּם כִּפְשׁוּטוֹ – שֶׁהוּא מִמִּקְרֵי הַגּוּף – עַל הַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא, הַנִּבְדָּל מֵהֶם רִיבּוֹא רִבְבוֹת הֶבְדֵּלוֹת עַד אֵין קֵץ; אַף גַּם זֹאת, לֹא בְּדַעַת יְדַבֵּרוּ, מֵאַחַר שֶׁהֵם מַאֲמִינִים בְּנֵי מַאֲמִינִים שֶׁהַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא יוֹדֵעַ כָּל הַיְצוּרִים שֶׁבָּעוֹלָם הַזֶּה הַשָּׁפָל וּמַשְׁגִּיחַ עֲלֵיהֶם, וְעַל כָּרְחֲךָ אֵין יְדִיעָתוֹ אוֹתָם מוֹסִיפָה בּוֹ רִיבּוּי וְחִידּוּשׁ, מִפְּנֵי שֶׁיּוֹדֵעַ הַכֹּל בִּידִיעַת עַצְמוֹ, הֲרֵי כְּבָיְכוֹל – מַהוּתוֹ וְעַצְמוּתוֹ וְדַעְתּוֹ הַכֹּל אֶחָד.

וְזֶהוּ שֶׁכָּתוּב בַּתִּקּוּנִים תִּיקּוּן נ"ז: "דְּלֵית אֲתַר פָּנוּי מִינֵיהּ, לָא בְּעֶלְיָאִין וְלָא בְּתַתָּאִין"; וּבְרַעְיָא מְהֵימְנָא פָּרָשַׁת פִּינְחָס: "אִיהוּ תָּפִיס בְּכוּלָּא וְלֵית מַאן דְּתָפִיס בֵּיהּ כוּ', אִיהוּ סוֹבֵב

כָּל עָלְמִין כּוּ', וְלֵית מַאן דְּנָפִיק מֵרְשׁוּתֵיהּ לְבַר, אִיהוּ מְמַלֵּא כָּל עָלְמִין כּוּ', אִיהוּ מְקַשֵּׁר וּמְיַחֵד זִינָא לְזִינֵיהּ עֵילָּא וְתַתָּא, וְלֵית קוּרְבָּא בְּדִ' יְסוֹדִין, אֶלָּא בְּקוּדְשָׁא־בְּרִיךְ־הוּא כַּד אִיהוּ בֵּינַיְיהוּ", עַד כָּאן לְשׁוֹנוֹ.

וְרוֹצֶה לוֹמַר: "לֵית מַאן דְּתָפִיס בֵּיהּ" – שֶׁאֵין מִי שֶׁיִּתְפּוֹס בְּהַשָּׂגַת שִׂכְלוֹ מִכָּל שְׂכָלִים הָעֶלְיוֹנִים, בְּמַהוּתוֹ וְעַצְמוּתוֹ שֶׁל הַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב בַּתִּקּוּנִים: "סְתִימָא דְּכָל סְתִימִין, וְלֵית מַחֲשָׁבָה תְּפִיסָא בָּךְ כְּלָל". וְגַם בַּתַּחְתּוֹנִים, אַף־עַל־גַּב דְּאִיהוּ מְמַלֵּא כָּל עָלְמִין, אֵינוֹ כִּנְשִׁמַת הָאָדָם תּוֹךְ גּוּפוֹ, שֶׁהִיא נִתְפֶּסֶת תּוֹךְ הַגּוּף עַד שֶׁמִּתְפָּעֶלֶת וּמְקַבֶּלֶת שִׁינּוּיִים מִשִּׁינּוּיֵי הַגּוּף וְצַעֲרוֹ, מֵהַכָּאוֹת אוֹ קְרִירוּת אוֹ חֲמִימוּת הָאֵשׁ וְכַיּוֹצֵא, מַה־שֶּׁאֵין־כֵּן בְּהַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא, שֶׁאֵינוֹ מְקַבֵּל שׁוּם שִׁינּוּי מִשִּׁינּוּיֵי עוֹלָם הַזֶּה, מִקֵּיץ לְחוֹרֶף וּמִיּוֹם לְלַיְלָה, כְּדִכְתִיב: "גַּם חֹשֶׁךְ לֹא יַחְשִׁיךְ מִמֶּךָּ, וְלַיְלָה כַּיּוֹם יָאִיר", לְפִי, שֶׁאֵינוֹ נִתְפָּס כְּלָל תּוֹךְ הָעוֹלָמוֹת, אַף־עַל־גַּב דְּמְמַלֵּא לוֹן.

וְזֶהוּ גַּם כֵּן עִנְיַן "סוֹבֵב כָּל עָלְמִין", פֵּירוּשׁ, דֶּרֶךְ מָשָׁל, כְּשֶׁאָדָם מִתְבּוֹנֵן בְּאֵיזֶה דָּבָר חָכְמָה בְּשִׂכְלוֹ אוֹ דָּבָר גַּשְׁמִי בְּמַחֲשַׁבְתּוֹ, אֲזַי, שִׂכְלוֹ וּמַחֲשַׁבְתּוֹ מַקִּיפִים עַל הַדָּבָר הַהוּא הַמְצוּיָּר בְּמַחֲשַׁבְתּוֹ אוֹ בְּשִׂכְלוֹ, אַךְ אֵין מַקִּיפִים עַל הַדָּבָר הַהוּא מַמָּשׁ – בְּפוֹעַל מַמָּשׁ; אֲבָל הַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא דִּכְתִיב בֵּיהּ "כִּי לֹא מַחְשְׁבוֹתַי מַחְשְׁבוֹתֵיכֶם וְגוֹ'", מַחֲשַׁבְתּוֹ וִידִיעָתוֹ שֶׁיּוֹדֵעַ כָּל הַנִּבְרָאִים, מַקֶּפֶת כָּל נִבְרָא וְנִבְרָא בְּפוֹעַל מַמָּשׁ, שֶׁהֲרֵי, הִיא הִיא חַיּוּתוֹ וְהִתְהַוּוּתוֹ מֵאַיִן לְיֵשׁ בְּפוֹעַל מַמָּשׁ.

וּ"מְמַלֵּא כָּל עָלְמִין" – הִיא בְּחִינַת הַחַיּוּת הַמִּתְלַבֶּשֶׁת תּוֹךְ עֶצֶם הַנִּבְרָא, שֶׁהִיא מְצוּיֶּמֶת בְּתוֹכוֹ בְּצִמְצוּם רַב, כְּפִי עֵרֶךְ מַהוּת הַנִּבְרָא, שֶׁהוּא בַּעַל גְּבוּל וְתַכְלִית בְּכַמּוּתוֹ וְאֵיכוּתוֹ, דְּהַיְינוּ – מַעֲלָתוֹ וַחֲשִׁיבוּתוֹ. כְּגוֹן הַשֶּׁמֶשׁ, שֶׁגּוּפוֹ יֵשׁ לוֹ גְּבוּל וְתַכְלִית בְּכַמּוּתוֹ, שֶׁהוּא כְּמוֹ קס"ז פְּעָמִים כְּגוֹדֶל כַּדּוּר הָאָרֶץ, וְאֵיכוּתוֹ וּמַעֲלָתוֹ, הוּא אוֹרוֹ, גַּם כֵּן יֵשׁ לוֹ גְּבוּל עַד כַּמָּה יוּכַל לְהָאִיר, כִּי לֹא יָאִיר לְבִלְתִּי תַכְלִית, מֵאַחַר שֶׁהוּא נִבְרָא, וְכֵן כָּל הַנִּבְרָאִים הֵם בַּעֲלֵי גְּבוּל וְתַכְלִית, כִּי מֵהָאָרֶץ לָרָקִיעַ מַהֲלַךְ ת"ק שָׁנָה כּוּ'.

וְאִם כֵּן, הַחַיּוּת הַמְלוּבָּשֶׁת בָּהֶם, הִיא בִּבְחִינַת צִמְצוּם רַב וְעָצוּם, כִּי צְרִיכָה תְּחִלָּה לְהִתְצַמְצֵם צִמְצוּמִים רַבִּים וַעֲצוּמִים, עַד שֶׁיִּתְהַוֶּה מִכֹּחָהּ וְאוֹרָהּ עֶצֶם הַנִּבְרָאִים כְּמוֹת שֶׁהֵם, בַּעֲלֵי גְּבוּל וְתַכְלִית.

כִּי מְקוֹר הַחַיּוּת – הוּא רוּחַ פִּיו שֶׁל הַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא הַמִּתְלַבֵּשׁ בַּעֲשָׂרָה מַאֲמָרוֹת שֶׁבַּתּוֹרָה, וְרוּחַ פִּיו יִתְבָּרַךְ, הָיָה יָכוֹל לְהִתְפַּשֵּׁט לְאֵין קֵץ וְתַכְלִית, וְלִבְרוֹא עוֹלָמוֹת אֵין קֵץ וְתַכְלִית לְכַמּוּתָם וְאֵיכוּתָם, וּלְהַחֲיוֹתָם עֲדֵי עַד, וְלֹא הָיָה נִבְרָא עוֹלָם הַזֶּה כְּלָל (שֶׁכְּמוֹ שֶׁהַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא נִקְרָא "אֵין־סוֹף", כָּךְ כָּל מִדּוֹתָיו וּפְעוּלּוֹתָיו, דְּ"אִיהוּ וְגַרְמוֹהִי חַד",

הַיְינוּ הַחַיּוּת הַנִּמְשָׁכֶת מִמִּדּוֹתָיו, שֶׁהֵן חֶסֶד וְרַחֲמִים וּשְׁאָר מִדּוֹתָיו הַקְּדוֹשׁוֹת, עַל יְדֵי הִתְלַבְּשׁוּתָן שֶׁמִּתְלַבְּשׁוֹת בְּרוּחַ פִּיו – "כִּי הוּא אָמַר וַיֶּהִי", וְ"עוֹלָם" – עַל יְדֵי – "חֶסֶד יִבָּנֶה" בִּדְבַר ה' וְרוּחַ פִּיו, הַנַּעֲשֶׂה כְּלִי וּלְבוּשׁ לְחֶסֶד זֶה, כִּ"הֲדֵין קַמְצָא דִּלְבוּשֵׁיהּ מִינֵּיהּ וּבֵיהּ").

אֶלָּא שֶׁצִּמְצֵם הַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא הָאוֹר וְהַחַיּוּת, שֶׁיּוּכַל לְהִתְפַּשֵּׁט מֵרוּחַ פִּיו, וְהִלְבִּישׁוֹ תּוֹךְ צֵירוּפֵי אוֹתִיּוֹת שֶׁל עֲשָׂרָה מַאֲמָרוֹת וְצֵירוּפֵי צֵירוּפֵיהֶן בְּחִילּוּפֵי וּתְמוּרוֹת הָאוֹתִיּוֹת עַצְמָן וּבְחֶשְׁבּוֹנָן וּמִסְפָּרָן. שֶׁכָּל חִילּוּף וּתְמוּרָה, מוֹרֶה עַל יְרִידַת הָאוֹר וְהַחַיּוּת מִמַּדְרֵגָה לְמַדְרֵגָה, דְּהַיְינוּ, שֶׁיּוּכַל לִבְרוֹא וּלְהַחֲיוֹת בְּרוּאִים שֶׁמַּדְרֵגוֹת אֵיכוּתָם וּמַעֲלָתָם הִיא פְּחוּתָה מִמַּדְרֵגוֹת אֵיכוּת וּמַעֲלַת הַבְּרוּאִים הַנִּבְרָאִים מֵאוֹתִיּוֹת וְתֵיבוֹת עַצְמָן שֶׁבַּעֲשָׂרָה מַאֲמָרוֹת, שֶׁבָּהֶן מִתְלַבֵּשׁ הַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא בִּכְבוֹדוֹ וּבְעַצְמוֹ – שֶׁהֵן מִדּוֹתָיו.

וְהַחֶשְׁבּוֹן, מוֹרֶה עַל מִיעוּט הָאוֹר וְהַחַיּוּת, מִיעוּט אַחַר מִיעוּט, עַד שֶׁלֹּא נִשְׁאַר מִמֶּנּוּ אֶלָּא בְּחִינָה אַחֲרוֹנָה, שֶׁהוּא בְּחִינַת הַחֶשְׁבּוֹן וּמִסְפָּר, כַּמָּה מִינֵי כֹּחוֹת וּמַדְרֵגוֹת כְּלוּלוֹת בְּאוֹר וְחַיּוּת הַזֶּה הַמְלוּבָּשׁ בְּצֵירוּף זֶה שֶׁל תֵּיבָה זוֹ.

(וְאַחַר כָּל הַצִּמְצוּמִים הָאֵלֶּה וְכִיּוֹצֵא בָהֶן כַּאֲשֶׁר גָּזְרָה חָכְמָתוֹ יִתְבָּרַךְ, הוּא שֶׁהָיָה יָכוֹל הָאוֹר וְהַחַיּוּת לְהִתְלַבֵּשׁ גַּם בַּתַּחְתּוֹנִים, כְּמוֹ אֲבָנִים וְעָפָר הַדּוֹמֵם, כִּי "אֶבֶן", דֶּרֶךְ מָשָׁל, שְׁמָהּ מוֹרֶה, כִּי שָׁרְשָׁהּ מִשֵּׁם הָעוֹלֶה בַּ"ן בְּמִסְפָּרוֹ, וְעוֹד אַלֶ"ף נוֹסֶפֶת מִשֵּׁם אַחֵר, לְטַעַם הַיְדוּעַ לְיוֹצְרָהּ. וְהִנֵּה, שֵׁם בַּ"ן בְּעַצְמוֹ, הוּא בְּעוֹלְמוֹת עֶלְיוֹנִים מְאֹד, רַק שֶׁעַל יְדֵי צִמְצוּמִים רַבִּים וַעֲצוּמִים מִמַּדְרֵגָה לְמַדְרֵגָה, יָרַד מִמֶּנּוּ חַיּוּת מוּעָט בְּמְאֹד מְאֹד, עַד שֶׁיּוּכַל לְהִתְלַבֵּשׁ בְּאֶבֶן. וְזוֹ הִיא נֶפֶשׁ הַדּוֹמֵם, הַמְחַיָּה וּמְהַוֶּה אוֹתוֹ מֵאַיִן לְיֵשׁ בְּכָל רֶגַע, וּכְמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר לְעֵיל. וְזוֹ הִיא בְּחִינַת "מְמַלֵּא כָּל עָלְמִין", מַה־שֶּׁאֵין־כֵּן בְּחִינַת "סוֹבֵב כָּל עָלְמִין").

וְכָל כֹּחַ וּמַדְרֵגָה, יָכוֹל לִבְרוֹא בְּרוּאִים כְּפִי בְּחִינַת מַדְרֵגָה זוֹ, גַּם כֵּן לְאֵין קֵץ וְתַכְלִית בְּכַמּוּתָם וְאֵיכוּתָם, לְהַחֲיוֹת עֲדֵי עַד, מֵאַחַר שֶׁהוּא כֹּחַ ה' הַמִּתְפַּשֵּׁט וְנֶאֱצָל מֵרוּחַ פִּיו, וְאֵין מַעֲצוֹר כוֹ', אַךְ שֶׁלֹּא יִהְיֶה אֵיכוּתָם בְּמַעֲלָה גְּדוֹלָה כָּל כָּךְ, כְּאֵיכוּת וּמַעֲלַת בְּרוּאִים שֶׁיּוּכְלוּ לְהִבָּרְאוֹת מִבְּחִינַת כֹּחַ וּמַדְרֵיגַת הָאוֹתִיּוֹת עַצְמָן:

פרק ח

וְהִנֵּה, מַה שֶּׁכָּתַב הָרַמְבַּ"ם זִכְרוֹנוֹ לִבְרָכָה שֶׁהַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא מַהוּתוֹ וְעַצְמוּתוֹ וְדַעְתּוֹ הַכֹּל אֶחָד מַמָּשׁ, אַחְדוּת פְּשׁוּטָה וְלֹא מוּרְכֶּבֶת כְּלָל – כֵּן הָעִנְיָן מַמָּשׁ בְּכָל מִדּוֹתָיו שֶׁל הַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא, וּבְכָל שְׁמוֹתָיו הַקְּדוֹשִׁים וְהַכִּינּוּיִים שֶׁכִּינּוּ לוֹ הַנְּבִיאִים וַחֲכָמֵינוּ־זִכְרוֹנָם־לִבְרָכָה, כְּגוֹן "חַנּוּן" וְ"רַחוּם" וְ"חָסִיד" וְכַיּוֹצֵא בָהֶן, וְכֵן מַה שֶּׁנִּקְרָא "חָכָם", דִּכְתִיב: "וְגַם הוּא חָכָם וְגוֹ'", וְכֵן רְצוֹנוֹ "כִּי רוֹצֶה ה' אֶת יְרֵאָיו" וְ"חָפֵץ חֶסֶד הוּא" וְ"רוֹצֶה בִּתְשׁוּבָתָם שֶׁל רְשָׁעִים וְאֵינוֹ חָפֵץ בְּמִיתָתָם וּבְרִשְׁעָתָם" וּ"טְהוֹר עֵינַיִם מֵרְאוֹת

בָּרָע", אֵין רְצוֹנוֹ וְחָכְמָתוֹ וּמִדַּת חַסְדּוֹ וְרַחֲמָנוּתוֹ וּשְׁאָר מִדּוֹתָיו מוֹסִיפִים בּוֹ רִיבּוּי וְהַרְכָּבָה חַס וְשָׁלוֹם בְּמַהוּתוֹ וְעַצְמוּתוֹ, אֶלָּא עַצְמוּתוֹ וּמַהוּתוֹ וּרְצוֹנוֹ וְחָכְמָתוֹ וּבִינָתוֹ וְדַעְתּוֹ, וּמִדַּת חַסְדּוֹ וּגְבוּרָתוֹ, וְרַחֲמָנוּתוֹ וְתִפְאַרְתּוֹ הַכְּלוּלָה מֵחַסְדּוֹ וּגְבוּרָתוֹ, וְכֵן שְׁאָר מִדּוֹתָיו הַקְּדוֹשׁוֹת – הַכֹּל אַחְדוּת פְּשׁוּטָה מַמָּשׁ, שֶׁהִיא הִיא עַצְמוּתוֹ וּמַהוּתוֹ.

וּכְמוֹ שֶׁכָּתַב הָרַמְבַּ"ם זִכְרוֹנוֹ לִבְרָכָה, שֶׁדָּבָר זֶה אֵין כֹּחַ בַּפֶּה לְאָמְרוֹ, וְלֹא בְּאֹזֶן לִשְׁמְעוֹ, וְלֹא בְּלֵב הָאָדָם לְהַכִּירוֹ עַל בּוּרְיוֹ. כִּי הָאָדָם מְצַיֵּיר בְּשִׂכְלוֹ כָּל הַמּוּשְׂכָלוֹת שֶׁרוֹצֶה לְהַשְׂכִּיל וּלְהָבִין – הַכֹּל כְּמוֹת שֶׁהֵם בּוֹ, כְּגוֹן שֶׁרוֹצֶה לְצַיֵּיר בְּשִׂכְלוֹ מַהוּת הָרָצוֹן, אוֹ מַהוּת חָכְמָה, אוֹ בִּינָה, אוֹ דַּעַת, אוֹ מַהוּת מִדַּת חֶסֶד וְרַחֲמִים וְכַיּוֹצֵא בָהֶן, הוּא מְצַיֵּיר כּוּלָּן כְּמוֹת שֶׁהֵן בּוֹ. אֲבָל בָּאֱמֶת, הַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא, הוּא רָם וְנִשָּׂא וְקָדוֹשׁ שְׁמוֹ, כְּלוֹמַר, שֶׁהוּא קָדוֹשׁ וּמוּבְדָּל רִיבּוֹא רְבָבוֹת עַד אֵין קֵץ וְתַכְלִית מַדְרֵגוֹת הַבְּדָלוֹת, לְמַעְלָה מַעְלָה מֵעֲרֵךְ וְסוֹג וּמִין כָּל הַתִּשְׁבָּחוֹת וְהַמַּעֲלוֹת שֶׁיּוּכְלוּ הַנִּבְרָאִים לְהַשִּׂיג וּלְצַיֵּיר בְּשִׂכְלָם.

כִּי הַמַּעֲלָה וּמַדְרֵגָה הָרִאשׁוֹנָה אֲצֶל הַנִּבְרָאִים הִיא הַחָכְמָה, שֶׁלָּכֵן נִקְרֵאת "רֵאשִׁית", כִּי בֶּאֱמֶת הִיא רֵאשִׁית וּמְקוֹר כָּל הַחַיּוּת בַּנִּבְרָאִים, כִּי מֵהַחָכְמָה נִמְשָׁכוֹת בִּינָה וָדַעַת, וּמֵהֶן נִמְשָׁכוֹת כָּל הַמִּדּוֹת שֶׁבַּנֶּפֶשׁ הַמַּשְׂכֶּלֶת, כְּמוֹ אַהֲבָה וְחֶסֶד וְרַחֲמִים וְכַיּוֹצֵא בָּהֶן, וְכַנִּרְאֶה בְּחוּשׁ, שֶׁהַקָּטָן שֶׁאֵין בּוֹ דַּעַת, הוּא בְּכַעַס תָּמִיד וְאַכְזָרִי, וְגַם אַהֲבָתוֹ, הִיא לִדְבָרִים קְטַנִּים שֶׁאֵין רָאוּי לְאָהֳבָם, מִפְּנֵי שֶׁאֵין בּוֹ דַּעַת לֶאֱהוֹב דְּבָרִים הָרְאוּיִים לְאָהֳבָם, שֶׁהַאֲהֲבָה כְּפִי הַדַּעַת.

וּמֵהַמִּדּוֹת שֶׁבַּנֶּפֶשׁ נִמְשָׁכוֹת בְּהּ תֵּיבוֹת וְאוֹתִיּוֹת הַמַּחֲשָׁבָה, שֶׁהַנֶּפֶשׁ מְחַשֶּׁבֶת בְּדָבָר שֶׁאוֹהֶבֶת, אוֹ אֵיךְ לִפְעוֹל הַחֶסֶד וְרַחֲמִים, וְכֵן בִּשְׁאָר מִדּוֹת. וּבְכָל מַחֲשָׁבָה שֶׁבָּעוֹלָם – מְלוּבֶּשֶׁת בְּהּ אֵיזוֹ מִדָּה הַמְּבִיאָה לַחֲשׁוֹב מַחֲשָׁבָה זוֹ, וּמִדָּה זוֹ – הִיא חִיּוּתָהּ שֶׁל מַחֲשָׁבָה זוֹ. וּמֵאוֹתִיּוֹת הַמַּחֲשָׁבָה נִמְשָׁכוֹת אוֹתִיּוֹת הַדִּבּוּר, וְהֵן חִיּוּתָן מַמָּשׁ. וְהַדִּבּוּר מֵבִיא לִידֵי מַעֲשֶׂה הַצָּדָקָה וָחֶסֶד, כְּגוֹן הַמֶּלֶךְ שֶׁמְּצַוֶּה לַעֲבָדָיו לִיתֵּן.

וְגַם כְּשֶׁהָאָדָם עוֹשֶׂה בְּעַצְמוֹ אֵיזֶה דָּבָר, הֲרֵי כֹּחַ הַנֶּפֶשׁ וְחִיּוּתָהּ הַמִּתְלַבֵּשׁ בַּעֲשִׂיָּה זוֹ, הוּא כְּאֵין מַמָּשׁ לְגַבֵּי כֹּחַ הַנֶּפֶשׁ וְחִיּוּתָהּ הַמִּתְלַבֵּשׁ בְּדִבּוּר הָאָדָם, וּכְעֵרֶךְ וּמְשַׁל הַגּוּף לַנְּשָׁמָה, וְכֵן עֵרֶךְ אוֹתִיּוֹת הַדִּבּוּר לְאוֹתִיּוֹת הַמַּחֲשָׁבָה, וְכֵן עֵרֶךְ אוֹתִיּוֹת הַמַּחֲשָׁבָה לְמַהוּת הַמִּדָּה הַמְלוּבֶּשֶׁת בָּהּ וּמְחַיָּה אוֹתָהּ, וְכֵן עֵרֶךְ מַהוּת וְחִיּוּת הַמִּדָּה לְגַבֵּי הַחָכְמָה וּבִינָה וָדַעַת, שֶׁכְּלוּלוֹתָן הוּא הַשֵּׂכֶל שֶׁמִּמֶּנּוּ נִמְשְׁכָה מִדָּה זוֹ.

וְכָל זֶה בְּנֶפֶשׁ הָאָדָם וְנֶפֶשׁ כָּל הַבְּרוּאִים שֶׁבְּכָל הָעוֹלָמוֹת עֶלְיוֹנִים וְתַחְתּוֹנִים, שֶׁבְּכוּלָּם הַחָכְמָה הִיא רֵאשִׁית וּמְקוֹר הַחַיּוּת:

פרק ט

אֲבָל לְגַבֵּי הַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא, מַדְרֵגַת הַחָכְמָה, שֶׁהִיא תְּחִלַּת מַחֲשָׁבָה וְרֵאשִׁיתָהּ – הִיא סוֹף מַעֲשֶׂה אֶצְלוֹ, דְּהַיְינוּ, שֶׁנֶּחְשֶׁבֶת כְּאִילּוּ הִיא בְּחִינַת וּמַדְרֵגַת עֲשִׂיָּיה לְגַבֵּי הַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא, כְּדִכְתִיב: "כּוּלָּם בְּחָכְמָה עָשִׂיתָ".

וְהַיְינוּ לוֹמַר, שֶׁכְּעֵרֶךְ הַחַיּוּת שֶׁבַּעֲשִׂיָּה גּוּפָנִית וְגַשְׁמִיִּית לְעֵרֶךְ חַיּוּת הַחָכְמָה, שֶׁהִיא רֵאשִׁית וּמְקוֹר הַחַיּוּת בָּאָדָם וְכָל הַבְּרוּאִים גַּשְׁמִיִּים, שֶׁהוּא כְּאַיִן לְגַבֵּי חַיּוּת שֶׁבְּאוֹתִיּוֹת הַדִּבּוּר, שֶׁהוּא כְּאַיִן לְגַבֵּי הַחַיּוּת שֶׁבְּאוֹתִיּוֹת הַמַּחֲשָׁבָה, שֶׁהוּא כְּאַיִן לְגַבֵּי חַיּוּת וּמַעֲלַת הַמִּדּוֹת שֶׁמֵּהֶן נִמְשְׁכָה מַחֲשָׁבָה זוֹ, שֶׁהוּא כְּאַיִן לְגַבֵּי חַיּוּת וּמַעֲלַת וּמַדְרֵגַת הַחָכְמָה בִּינָה וְדַעַת מְקוֹר הַמִּדּוֹת, כֵּן מַמָּשׁ, עֵרֶךְ מַדְרֵגַת וּמַעֲלַת הַחָכְמָה, שֶׁהִיא רֵאשִׁית וּמְקוֹר הַחַיּוּת שֶׁבְּכָל הָעוֹלָמוֹת – לְגַבֵּי הַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא בִּכְבוֹדוֹ וּבְעַצְמוֹ, הַמְרוֹמָם וְהַמִּתְנַשֵּׂא רִיבּוֹא רִבְבוֹת מַדְרֵגוֹת רוֹמְמוּת, יוֹתֵר מֵרוֹמְמוּת מַדְרֵגַת הַחָכְמָה עַל בְּחִינַת חַיּוּת שֶׁבָּעֲשִׂיָּיה, שֶׁהִיא רוֹמְמוּת חָמֵשׁ מַדְרֵגוֹת לְבַד, שֶׁהֵן מַדְרֵגוֹת בְּחִינוֹת עֲשִׂיָּיה וְדִבּוּר וּמַחֲשָׁבָה וּמִדּוֹת וְשֵׂכֶל. אֲבָל הַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא, רָם וּמִתְנַשֵּׂא מִמַּדְרֵגַת הַחָכְמָה – רִבְבוֹת מַדְרֵגוֹת כְּאֵלּוּ עַד אֵין קֵץ.

רַק מִפְּנֵי שֶׁאֵין בַּנִּבְרָאִים כֹּחַ לְהַשִּׂיג רַק הַהִשְׁתַּלְשְׁלוּת מִמַּדְרֵגַת חָכְמָה, שֶׁהִיא רֵאשִׁיתָם, לְמַדְרֵגַת עֲשִׂיָּה הַשְּׁפֵלָה, לְכָךְ אָנוּ אוֹמְרִים, שֶׁלְּגַבֵּי הַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא, נֶחְשֶׁבֶת מַדְרֵגַת הַחָכְמָה כְּמַדְרֵגַת עֲשִׂיָּה מַמָּשׁ.

דְּהַיְינוּ לוֹמַר, שֶׁהוּא רָם וְנִשָּׂא וְנַעֲלֶה עִילּוּי רַב מְאֹד מְאֹד מִמַּדְרֵגַת הַחָכְמָה, וְלֹא שַׁיָּיךְ כְּלָל לְיַיחֵס אֶצְלוֹ שׁוּם עִנְיָן הַמִּתְיַיחֵס לְחָכְמָה, אֲפִילּוּ בְּדֶרֶךְ מַעֲלָה וְעִילּוּי רַב, כְּגוֹן לוֹמַר עָלָיו שֶׁאִי אֶפְשָׁר לְשׁוּם נִבְרָא עֶלְיוֹנִים וְתַחְתּוֹנִים לְהַשִּׂיג חָכְמָתוֹ אוֹ מַהוּתוֹ, כִּי עִנְיַן הַהַשָּׂגָה מִתְיַיחֵס וְנוֹפֵל עַל דָּבָר חָכְמָה וְשֵׂכֶל, לוֹמַר שֶׁאֶפְשָׁר לְהַשִּׂיגוֹ, אוֹ אִי אֶפְשָׁר לְהַשִּׂיגוֹ מִפְּנֵי עוֹמֶק הַמּוּשָׂג; אֲבָל הַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא שֶׁהוּא לְמַעְלָה מִן הַשֵּׂכֶל וְהַחָכְמָה – לֹא שַׁיָּיךְ כְּלָל לוֹמַר בּוֹ שֶׁאִי אֶפְשָׁר לְהַשִּׂיגוֹ מִפְּנֵי עוֹמֶק הַמּוּשָׂג, כִּי אֵינוֹ בִּבְחִינַת הַשָּׂגָה כְּלָל, וְהָאוֹמֵר עָלָיו שֶׁאִי אֶפְשָׁר לְהַשִּׂיגוֹ – הוּא כְּאוֹמֵר עַל אֵיזוֹ חָכְמָה רָמָה וַעֲמוּקָה, שֶׁאִי אֶפְשָׁר לְמַשְׁשֵׁהּ בְּיָדִים מִפְּנֵי עוֹמֶק הַמּוּשָׂג, שֶׁכָּל הַשּׁוֹמֵעַ יִצְחַק לוֹ, לְפִי שֶׁחוּשׁ הַמִּישּׁוּשׁ אֵינוֹ מִתְיַיחֵס וְנוֹפֵל אֶלָּא עַל עֲשִׂיָּיה גַּשְׁמִית הַנִּתְפֶּסֶת בְּיָדִים, וְכָכָה מַמָּשׁ, נֶחְשֶׁבֶת לְגַבֵּי הַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא מַדְרֵגַת הַשֵּׂכֶל וְהַהַשָּׂגָה כַּעֲשִׂיָּיה גַּשְׁמִית מַמָּשׁ, וַאֲפִילּוּ הַשָּׂגַת שִׂכְלִים שֶׁבְּעוֹלָמוֹת עֶלְיוֹנִים, וַאֲפִילּוּ מַדְרֵגַת חָכְמָה עִילָּאָה הַמְחַיָּה אֶת כּוּלָּם, כְּדִכְתִיב: "כּוּלָּם בְּחָכְמָה עָשִׂיתָ".

וּמַה שֶּׁהַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא נִקְרָא "חָכָם" בַּכָּתוּב, וְגַם חֲכָמֵינוּ־זִכְרוֹנָם־לִבְרָכָה כִּינוּ לוֹ מַדְרֵגַת וּמַעֲלַת הַחָכְמָה, הַיְינוּ, מִשּׁוּם שֶׁהוּא מְקוֹר הַחָכְמָה, שֶׁמִּמֶּנּוּ יִתְבָּרֵךְ נִמְשָׁךְ וְנֶאֱצָל מַהוּת מַדְרֵגַת חָכְמָה עִילָּאָה שֶׁבְּעוֹלָם הָאֲצִילוּת. וְכֵן "רַחוּם" וְ"חָסִיד", עַל שֵׁם שֶׁהוּא מְקוֹר הָרַחֲמִים וְהַחֲסָדִים. וְכֵן שְׁאָר הַמִּדּוֹת, שֶׁכּוּלָּן נִמְשְׁכוּ וְנֶאֱצְלוּ מִמֶּנּוּ יִתְבָּרֵךְ. וְדֶרֶךְ וְעִנְיַן הַהִמְשָׁכָה וְהָאֲצִילוּת אֵיךְ וּמָה, יָדוּעַ לַמַּשְׂכִּילִים

הגהה

סוֹד הַצִּמְצוּם בְּאוֹר־אֵין־סוֹף בָּרוּךְ־הוּא, וְצִמְצוּם אָדָם קַדְמוֹן, וְסוֹד הַדִּיקְנָא, שֶׁסּוֹד כָּל הַצִּמְצוּמִים לְצַמְצֵם הָאוֹר שֶׁיִּתְלַבֵּשׁ בִּבְחִינוֹת כֵּלִים דִּי סְפִירוֹת. וְהִנֵּה, אַחַר שֶׁנִּתְלַבֵּשׁ אוֹר־אֵין־סוֹף בִּבְחִינוֹת כֵּלִים דְּחָכְמָה־בִּינָה־דַּעַת, אָז שַׁיָּיךְ לוֹמַר מַה שֶּׁכָּתַב הָרַמְבַּ"ם: "הוּא הַיּוֹדֵעַ, וְהוּא הַמַּדָּע, וְהוּא הַיָּדוּעַ, וּבִידִיעַת עַצְמוֹ וְכוּ'", לְפִי שֶׁבְּחִינוֹת כֵּלִים דַּאֲצִילוּת נַעֲשִׂים נִשְׁמָה וְחַיּוּת לִבְרִיאָה־יְצִירָה־עֲשִׂיָּה וּלְכָל אֲשֶׁר בָּהֶם. אֲבָל בְּלִי צִמְצוּם וְהִלְבָּשָׁה הַנִּזְכָּר לְעֵיל לֹא שַׁיָּיךְ כְּלָל לוֹמַר "הוּא הַיּוֹדֵעַ, וְהוּא הַמַּדָּע וְכוּ'", כִּי אֵינוֹ בִּבְחִינַת וְגֶדֶר דַּעַת וּמַדָּע כְּלָל חַס וְשָׁלוֹם, אֶלָּא לְמַעְלָה מַעְלָה עִילּוּי רַב עַד אֵין קֵץ אֲפִילּוּ מִבְּחִינַת וְגֶדֶר חָכְמָה, עַד שֶׁבְּחִינַת חָכְמָה נֶחְשֶׁבֶת אֶצְלוֹ יִתְבָּרֵךְ כִּבְחִינַת עֶשְׂיָה גַּשְׁמִית:

וְהִנֵּה, אֵין לָנוּ עֵסֶק בַּנִּסְתָּרוֹת, אַךְ "הַנִּגְלוֹת לָנוּ", לְהַאֲמִין אֱמוּנָה שְׁלֵימָה דְּ"אִיהוּ וְגַרְמוֹהִי חַד", דְּהַיְינוּ, מִדּוֹתָיו שֶׁל הַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא וּרְצוֹנוֹ וְחָכְמָתוֹ וּבִינָתוֹ וְדַעְתּוֹ עִם מַהוּתוֹ וְעַצְמוּתוֹ, הַמְרוֹמָם לְבַדּוֹ רוֹמְמוּת אֵין קֵץ מִבְּחִינַת חָכְמָה וְשֵׂכֶל וְהַשָּׂגָה. וְלָכֵן, גַּם יְחוּדוֹ שֶׁמִּתְיַיחֵד עִם מִדּוֹתָיו שֶׁהֶאֱצִיל מֵאִתּוֹ יִתְבָּרֵךְ, גַּם כֵּן אֵינוֹ בִּבְחִינַת הַשָּׂגָה לְהַשִּׂיג אֵיךְ מִתְיַיחֵד בָּהֶן. וְלָכֵן נִקְרְאוּ מִדּוֹתָיו שֶׁל הַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא – שֶׁהֵן הַסְּפִירוֹת – בַּזֹּהַר הַקָּדוֹשׁ: "רָזָא דְמֵהֵימְנוּתָא", שֶׁהִיא הָאֱמוּנָה שֶׁלְּמַעְלָה מִן הַשֵּׂכֶל:

פרק י

אַךְ מִכָּל מָקוֹם, הוֹאִיל "וְדִבְּרָה תּוֹרָה כִּלְשׁוֹן בְּנֵי אָדָם", "לְשַׁכֵּךְ אֶת הָאָזֶן מַה שֶּׁהִיא יְכוֹלָה לִשְׁמוֹעַ", לְכָךְ נִיתַּן רְשׁוּת לְחַכְמֵי הָאֱמֶת לְדַבֵּר בְּסִפְירוֹת בְּדֶרֶךְ מָשָׁל, וְקִרְאוּ אוֹתָן "אוֹרוֹת", כְּדֵי שֶׁעַל יְדֵי הַמָּשָׁל הַזֶּה יוּבַן לָנוּ קְצָת עִנְיַן הַיִּחוּד שֶׁל הַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא וּמִדּוֹתָיו, שֶׁהוּא בְּדֶרֶךְ מָשָׁל, כְּעֵין יְחוּד אוֹר הַשֶּׁמֶשׁ שֶׁבְּתוֹךְ גּוּף כַּדּוּר הַשֶּׁמֶשׁ עִם גּוּף הַשֶּׁמֶשׁ – שֶׁנִּקְרָא "מָאוֹר", כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב: "אֶת הַמָּאוֹר הַגָּדוֹל וְגוֹ'", וְהַזִּיו וְהַנִּיצוֹץ הַמִּתְפַּשֵּׁט וּמֵאִיר מִמֶּנּוּ – נִקְרָא "אוֹר", כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב: "וַיִּקְרָא אֱלֹהִים לָאוֹר יוֹם", וּכְשֶׁהָאוֹר הוּא בְּמְקוֹרוֹ בְּגוּף הַשֶּׁמֶשׁ – הוּא מְיוּחָד עִמּוֹ בְּתַכְלִית הַיִּחוּד, כִּי אֵין שָׁם, רַק עֶצֶם אֶחָד שֶׁהוּא גּוּף הַמָּאוֹר הַמֵּאִיר, כִּי הַזִּיו וְהָאוֹר שָׁם – עֶצֶם אֶחָד מַמָּשׁ עִם גּוּף הַמָּאוֹר הַמֵּאִיר, וְאֵין לוֹ שׁוּם מְצִיאוּת כְּלָל בִּפְנֵי עַצְמוֹ.

וְכַדְּבָרִים הָאֵלֶּה מַמָּשׁ, וְיוֹתֵר מִזֶּה, הֵן מִדּוֹתָיו שֶׁל הַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא וּרְצוֹנוֹ וְחָכְמָתוֹ בְּעוֹלָם הָאֲצִילוּת עִם מַהוּתוֹ וְעַצְמוּתוֹ כִּבְיָכוֹל, הַמִּתְלַבֵּשׁ בְּתוֹכָם וּמִתְיַיחֵד עִמָּהֶם בְּתַכְלִית

הַיִּחוּד, מֵאַחַר שֶׁנִּמְשְׁכוּ וְנֶאֱצְלוּ מֵאִתּוֹ יִתְבָּרַךְ, עַל דֶּרֶךְ מָשָׁל כְּדֶרֶךְ הִתְפַּשְּׁטוּת הָאוֹר מֵהַשֶּׁמֶשׁ. אַךְ לֹא מַמָּשׁ בְּדֶרֶךְ זֶה, רַק בְּדֶרֶךְ רְחוֹקָה וְנִפְלָאָה מֵהַשָּׂגָתֵינוּ, כִּי גָּבְהוּ דְרָכָיו מִדְּרָכֵינוּ.

וּמִכָּל מָקוֹם, לְשַׁכֵּךְ הָאָזֶן, נִשְׁמַע וְנִתְבּוֹנֵן מִמָּשָׁל אוֹר הַשֶּׁמֶשׁ, הַמְיוּחָד וּבָטֵל בִּמְקוֹרוֹ וְאֵינוֹ עוֹלֶה בְּשֵׁם כְּלָל בִּפְנֵי עַצְמוֹ, רַק שֵׁם הַמָּקוֹר לְבַדּוֹ – כָּךְ כָּל מִדּוֹתָיו שֶׁל הַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא וּרְצוֹנוֹ וְחָכְמָתוֹ, אֵינָן עוֹלוֹת וְנִקְרָאוֹת בְּשֵׁמוֹת אֵלּוּ כְּלָל, אֶלָּא לְגַבֵּי הַנִּבְרָאִים עֶלְיוֹנִים וְתַחְתּוֹנִים, שֶׁהֲוָויָתָם וְחַיּוּתָם וְהַנְהָגָתָם, שֶׁהַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא מְהַוֶּה וּמְחַיֶּה אוֹתָם וּמַנְהִיגָם, הוּא בִּרְצוֹנוֹ וְחָכְמָתוֹ וּבִינָתוֹ וְדַעְתּוֹ הַמִּתְלַבְּשׁוֹת בְּמִדּוֹתָיו הַקְּדוֹשׁוֹת, כִּדְאִיתָא בַּמִּדְרָשׁ: "בַּעֲשָׂרָה דְבָרִים נִבְרָא הָעוֹלָם: בְּחָכְמָה, בִּתְבוּנָה וּבְדַעַת וְכוּ', דִּכְתִיב, 'ה' בְּחָכְמָה יָסַד אָרֶץ, כּוֹנֵן שָׁמַיִם בִּתְבוּנָה, בְּדַעְתּוֹ תְּהוֹמוֹת נִבְקָעוּ וְגוֹ'". וּכְמַאֲמַר אֱלִיָּהוּ: "דְּאַפֵּיקַת עֲשַׂר תִּיקוּנִין, וְקָרֵינָן לְהוֹן עֲשַׂר סְפִירָן, לְאַנָהָגָא בְּהוֹן עָלְמִין סְתִימִין דְּלָא אִתְגַּלְיָין וְעָלְמִין דְּאִתְגַּלְיָין, וּבְהוֹן אִתְכְּסְיַאת כּוּ'".

עַל דֶּרֶךְ מָשָׁל, בְּיוֹם רִאשׁוֹן מִשִּׁשֶּׁת יְמֵי בְרֵאשִׁית – נִגְלֵית מִדַּת הַחֶסֶד, כְּלוּלָה מִכָּל מִדּוֹתָיו הַקְּדוֹשׁוֹת, וּרְצוֹנוֹ וְחָכְמָתוֹ וּבִינָתוֹ וְדַעְתּוֹ מְלוּבָּשִׁין בָּהּ, וּבָרָא בָהּ אֶת הָאוֹר – בְּמַאֲמַר "יְהִי אוֹר", שֶׁהִיא בְּחִינַת הִתְפַּשְּׁטוּת וְהַמְשָׁכַת הָאוֹר לָעוֹלָם מִלְמַעְלָה, וְהִתְפַּשְּׁטוּתוֹ בָּעוֹלָם מִסּוֹף הָעוֹלָם עַד סוֹפוֹ, שֶׁהִיא בְּחִינַת מִדַּת חֶסֶד; רַק מִפְּנֵי שֶׁכְּלוּלָה גַּם מִמִּדַּת גְּבוּרָה, לָכֵן לֹא הָיָה רוּחָנִי כְּאוֹר שֶׁל מַעְלָה מַמָּשׁ, וְגַם נִתְלַבֵּשׁ בָּעוֹלָם הַזֶּה שֶׁהוּא בְּבְחִינַת גְּבוּל וְתַכְלִית, שֶׁהוּא מַהֲלַךְ תּ"ק שָׁנָה מֵהָאָרֶץ לָרָקִיעַ וּמִמִּזְרָח לְמַעֲרָב.

וְכֵן בְּיוֹם שֵׁנִי – נִגְלֵית מִדַּת גְּבוּרָה, כְּלוּלָה מִשְּׁאָר מִדּוֹת, וּרְצוֹנוֹ כּוּ', וּבָרָא בָהּ הָרָקִיעַ – בְּמַאֲמַר "יְהִי רָקִיעַ בְּתוֹךְ הַמָּיִם, וִיהִי מַבְדִּיל בֵּין מַיִם לָמָיִם", שֶׁהִיא בְּחִינַת צִמְצוּם וּגְבוּרוֹת לְהַעֲלִים מַיִם הָעֶלְיוֹנִים הָרוּחָנִיִּים מִמַּיִם הַתַּחְתּוֹנִים, וְעַל יְדֵי זֶה, נִתְגַּשְּׁמוּ הַתַּחְתּוֹנִים בְּהִבָּדְלָם מֵהָעֶלְיוֹנִים; וּמִדַּת חֶסֶד כְּלוּלָה בָּהּ, כִּי "עוֹלָם חֶסֶד יִבָּנֶה" שֶׁהַכֹּל כְּדֵי שֶׁתֵּרָאֶה הַיַּבָּשָׁה וְאָדָם עָלֶיהָ לַעֲבוֹד ה'. וְכֵן כּוּלָּן.

וְזֶהוּ שֶׁאָמַר אֱלִיָּהוּ בַּתִּיקוּנִים שָׁם: "לְאַחֲזָאָה אֵיךְ אִתְנַהֵיג עָלְמָא בְּצֶדֶק וּמִשְׁפָּט כּוּ', צֶדֶק אִיהוּ דִּין, מִשְׁפָּט אִיהוּ רַחֲמֵי כּוּ', כּוּלָּא לְאַחֲזָאָה אֵיךְ אִתְנַהֵיג עָלְמָא, אֲבָל לָאו דְּאִית לֵךְ צֶדֶק יְדִיעָא דְּאִיהוּ דִּין, וְלָא מִשְׁפָּט יְדִיעָא דְּאִיהוּ רַחֲמֵי, וְלָאו מִכָּל אִינּוּן מִדּוֹת כְּלָל":

פרק יא

וְהִנֵּה, גַּם עֲשָׂרָה מַאֲמָרוֹת, גַּם כֵּן נִקְרְאוּ בְּשֵׁם "מַאֲמָרוֹת" לְגַבֵּי הַנִּבְרָאִים בִּלְבָד. כִּי כְּמוֹ שֶׁהַמִּדּוֹת שֶׁבְּנִשְׁמַת הָאָדָם, כְּשֶׁבָּאוֹת לְהִתְגַּלּוֹת בְּמַעֲשֶׂה, הֵן בָּאוֹת מְלוּבָּשׁוֹת בְּאוֹתִיּוֹת הַמַּחֲשָׁבָה, כְּגוֹן, מִדַּת חֶסֶד וְרַחֲמִים שֶׁבַּנְּשָׁמָה, אִי אֶפְשָׁר לָבֹא לִידֵי הִתְגַּלּוּת בְּפוֹעַל מַמָּשׁ,

כִּי אִם עַל יְדֵי שֶׁמְּחַשֵּׁב בְּדַעְתּוֹ וּמְהַרְהֵר מַעֲשֶׂה הַצַּדָּקָה וְחֶסֶד לְעָשׂוֹתָהּ בְּפוֹעַל מַמָּשׁ, כִּי אִי אֶפְשָׁר לַעֲשׂוֹת בְּלִי מַחֲשָׁבָה, וְאִם מְצַוֶּה לַאֲחֵרִים לַעֲשׂוֹת, כְּמוֹ הַמֶּלֶךְ, אֲזַי מִתְלַבֶּשֶׁת מִדַּת הַחֶסֶד וְגַם אוֹתִיּוֹת הַמַּחֲשָׁבָה – בְּאוֹתִיּוֹת הַדִּבּוּר [וְכֵן כְּשֶׁמְּדַבֵּר דִּבְרֵי חֶסֶד וְרַחֲמִים לְרֵעֵהוּ] כָּךְ עַל דֶּרֶךְ מָשָׁל, מִדּוֹתָיו שֶׁל הַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא, כְּשֶׁבָּאוֹת לְבְחִינַת הִתְגַּלּוּת פְּעוּלָתָן בַּתַּחְתּוֹנִים, נִקְרָא גִּילּוּי זֶה וְהַמְשָׁכַת פְּעוּלָה זוֹ – בְּשֵׁם "מַאֲמָר" וְ"צִירוּף אוֹתִיּוֹת", שֶׁהֲרֵי אִי אֶפְשָׁר שֶׁתִּהְיֶה שׁוּם פְּעוּלָה נִמְשֶׁכֶת מִמִּדּוֹתָיו הַקְּדוֹשׁוֹת בְּלִי צֵירוּפִים הַנִּקְרָאִים בְּשֵׁם "אוֹתִיּוֹת". כְּגוֹן, לִבְרִיאַת הָאוֹר מִמִּדַּת הַחֶסֶד – נִמְשָׁךְ מִמֶּנָּה הַמְשָׁכַת פְּעוּלָה וְכֹחַ לִפְעוֹל וְלִבְרוֹא בּוֹ אֶת הָאוֹר, וְהַמְשָׁכַת כֹּחַ זֶה וְחִיּוּת זוֹ, נִקְרֵאת בְּשֵׁם מַאֲמַר וְאוֹתִיּוֹת "יְהִי אוֹר". כִּי אַף שֶׁאֵינָן כְּאוֹתִיּוֹת מַחֲשָׁבָה שֶׁלָּנוּ חַס וְשָׁלוֹם, מִכָּל מָקוֹם, הֵם עִנְיַן הַמּוֹרֶה עַל הִתְהַוּוּת הָאוֹר מֵאַיִן לְיֵשׁ, שֶׁלָּכֵן נִבְרָא הָאוֹר מֵהַמְשָׁכַת כֹּחַ זֶה, וְלֹא נִבְרְאוּ מִמֶּנּוּ דְּבָרִים אֲחֵרִים שֶׁנִּבְרְאוּ גַּם כֵּן מִמִּדַּת חֶסֶד, כְּמוֹ מַיִם וְכַיּוֹצֵא בָּהֶם, מִפְּנֵי שֶׁנִּתְלַבְּשׁוּ בָּהֶם כֹּחוֹת בִּבְחִינוֹת צֵירוּפִים אֲחֵרִים, הַמּוֹרִים עַל הִתְהַוּוּת הַמַּיִם וְכַיּוֹצֵא.

וְנִמְצָא, כִּי כָּל חַיּוּת וְכֹחוֹת הַנִּמְשָׁכוֹת מִמִּדּוֹתָיו הַקְּדוֹשׁוֹת לַתַּחְתּוֹנִים לְבָרְאָם מֵאַיִן לְיֵשׁ וּלְהַחֲיוֹתָם וּלְקַיְּמָם – נִקְרָאוֹת בְּשֵׁם "אוֹתִיּוֹת הַקְּדוֹשׁוֹת", שֶׁהֵן בְּחִינַת הַמְשָׁכַת הַחַיּוּת מֵרְצוֹנוֹ וְחָכְמָתוֹ וּמִדּוֹתָיו לְהִתְהַוּוּת עוֹלָמוֹת וּלְהַחֲיוֹתָם.

וְהֵם שְׁנֵי מִינֵי עוֹלָמוֹת: עָלְמִין סְתִימִין דְּלָא אִתְגַּלְיָין, הֵם הַמִּתְהַוִּים וְחַיִּים וְקַיָּמִים מִכֹּחוֹת וְהַמְשָׁכוֹת נֶעְלָמוֹת, כְּמוֹ אוֹתִיּוֹת הַמַּחֲשָׁבָה שֶׁבִּנְשְׁמַת הָאָדָם עַל דֶּרֶךְ מָשָׁל; וְ"עָלְמִין דְּאִתְגַּלְיָין", נִבְרְאוּ וְחַיִּים מֵהִתְגַּלּוּת שֶׁנִּתְגַּלּוּ כֹּחוֹת וְהַמְשָׁכוֹת הַנֶּעְלָמוֹת, הַנִּקְרָאוֹת בְּשֵׁם "אוֹתִיּוֹת הַמַּחֲשָׁבָה", וּכְשֶׁהֵן בִּבְחִינַת הִתְגַּלּוּת לְהַחֲיוֹת עָלְמִין דְּאִתְגַּלְיָין, נִקְרָאוֹת בְּשֵׁם "מַאֲמָרוֹת" וּ"דִבֶּר ה'" וְ"רוּחַ פִּיו", כְּמוֹ אוֹתִיּוֹת הַדִּבּוּר בָּאָדָם עַל דֶּרֶךְ מָשָׁל, שֶׁהֵן מְגַלּוֹת לַשּׁוֹמְעִים מַה שֶּׁהָיָה צָפוּן וְסָתוּם בְּלִבּוֹ.

אֲבָל בָּאֱמֶת, בְּחִינַת אוֹתִיּוֹת הַדִּבּוּר שֶׁל מַעְלָה – הִיא לְמַעְלָה מַעְלָה מִמַּדְרֵגַת וּמַהוּת חָכְמָה וְשֵׂכֶל הַנִּבְרָאִים, שֶׁהֲרֵי בְּמַאֲמַר וְאוֹתִיּוֹת "נַעֲשֶׂה אָדָם בְּצַלְמֵינוּ וְגוֹ'" – נִבְרָא הָאָדָם בַּעַל חָכְמָה וְשֵׂכֶל, אוֹ אֲפִילּוּ בַּהֶבֶל הָעֶלְיוֹן לְבַד, כְּדִכְתִיב: "וַיִּפַּח בְּאַפָּיו נִשְׁמַת חַיִּים", וְאִם כֵּן, הַדִּבּוּר וְהֶבֶל הָעֶלְיוֹן, הוּא מְקוֹר הַחָכְמָה וְהַשֵּׂכֶל שֶׁבִּנְשְׁמַת אָדָם הָרִאשׁוֹן, הַכּוֹלֶלֶת כָּל נִשְׁמוֹת הַצַּדִּיקִים, שֶׁהֵם גְּדוֹלִים מִמַּלְאֲכֵי הַשָּׁרֵת.

וְהַיְינוּ, לְפִי שֶׁאוֹתִיּוֹת דִּיבּוּרוֹ יִתְבָּרַךְ הֵן בְּחִינוֹת הַמְשָׁכוֹת כֹּחוֹת וְחַיּוּת מִמִּדּוֹתָיו יִתְבָּרַךְ, הַמְיוּחָדוֹת בְּמַהוּתוֹ וְעַצְמוּתוֹ בְּתַכְלִית הַיִּחוּד, שֶׁהוּא לְמַעְלָה מַעְלָה לְאֵין קֵץ מִמַּדְרֵגַת חָכְמָה שֶׁבַּנִּבְרָאִים. וְלֹא נִקְרְאוּ בְּשֵׁם "אוֹתִיּוֹת" לְגַבֵּי הַנִּבְרָאִים, אֶלָּא לְגַבֵּי מִדּוֹתָיו יִתְבָּרַךְ בִּכְבוֹדָן וּבְעַצְמָן.

וְהִנֵּה הֵן כ״ב מִינֵי הַמְּשָׁכוֹת חַיּוּת וְכֹחוֹת שׁוֹנִים זֶה מִזֶּה, שֶׁבָּהֶן נִבְרְאוּ כָּל הָעוֹלָמוֹת עֶלְיוֹנִים וְתַחְתּוֹנִים וְכָל הַבְּרוּאִים שֶׁבְּתוֹכָם, שֶׁכָּךְ עָלָה בִּרְצוֹנוֹ וְחָכְמָתוֹ יִתְבָּרַךְ לִבְרוֹא הָעוֹלָם בְּכ״ב מִינֵי הַמְּשָׁכוֹת שׁוֹנוֹת דִּוּקָא, לֹא פָּחוֹת וְלֹא יוֹתֵר. וְהֵן הֵן כ״ב אוֹתִיּוֹת הַקְּבוּעוֹת בְּפֶה וְלָשׁוֹן, כְּדִתְנַן בְּסֵפֶר יְצִירָה [וּתְמוּנָתָן בִּכְתָב – הִיא מוֹרָה עַל צִיּוּר הַהַמְשָׁכָה, כְּמוֹ שֶׁיִּתְבָּאֵר לְקַמָּן] – שֶׁגַּם אוֹתִיּוֹת הַדִּבּוּר וְהַמַּחֲשָׁבָה שֶׁבְּנֶפֶשׁ הָאָדָם, הֵן הַמְּשָׁכוֹת מֵהַשֵּׂכֶל וְהַמִּדּוֹת שֶׁבַּנֶּפֶשׁ, מִמַּהוּתָן וְעַצְמוּתָן, כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר בְּמָקוֹם אַחֵר:

פרק יב

רַק שֶׁהַבְּרוּאִים מִתְחַלְּקִים לְמִינֵיהֶם בִּכְלָלוּת וּבְפָרְטוּת, עַל יְדֵי שִׁינּוּיֵי הַצִּירוּפִים וְחִילּוּפִים וּתְמוּרוֹת, כַּנִּזְכָּר לְעֵיל. כִּי כָּל אוֹת, הִיא הַמְּשָׁכַת חַיּוּת וְכֹחַ מְיוּחָד פְּרָטִי, וּכְשֶׁנִּצְטָרְפוּ אוֹתִיּוֹת הָרַבֵּה – לִהְיוֹת תֵּיבָה, אֲזַי, מִלְּבַד רִיבּוּי מִינֵי כֹּחוֹת וְחַיּוּת הַנִּמְשָׁכִים כְּפִי מִסְפַּר הָאוֹתִיּוֹת שֶׁבַּתֵּיבָה, עוֹד זֹאת הָעוֹלָה עַל כּוּלָּנָה – הַמְּשָׁכַת כֹּחַ עֶלְיוֹן וְחַיּוּת כְּלָלִית הַכּוֹלֶלֶת וּשְׁקוּלָה כְּנֶגֶד כָּל מִינֵי הַכֹּחוֹת וְהַחַיּוּת פְּרָטִיּוֹת שֶׁל הָאוֹתִיּוֹת וְעוֹלֶה עַל גַּבֵּיהֶן, וְהִיא מְחַבֶּרְתָּן וּמְצָרְפָתָן יַחַד, לְהַשְׁפִּיעַ כֹּחַ וְחַיּוּת לָעוֹלָם הַנִּבְרָא בְּתֵיבָה זוֹ, לִכְלָלוֹ וְלִפְרָטָיו.

הגהה

וּלְפִי שֶׁכָּל אוֹת וְאוֹת מִכ״ב אוֹתִיּוֹת הַתּוֹרָה, הִיא הַמְּשָׁכַת חַיּוּת וְכֹחַ מְיוּחָד פְּרָטִי שֶׁאֵינוֹ נִמְשָׁךְ בְּאוֹת אֲחֶרֶת, לָכֵךְ גַּם תְּמוּנָתָן בִּכְתָב – כָּל אוֹת הִיא בִּתְמוּנָה מְיוּחֶדֶת פְּרָטִית, הַמּוֹרָה עַל צִיּוּר הַהַמְשָׁכָה וְהִתְגַּלּוּת הָאוֹר וְהַחַיּוּת וְהַכֹּחַ הַנִּגְלֶה וְנִמְשָׁךְ בְּאוֹת זוֹ, אֵיךְ הוּא נִמְשָׁךְ וְנִתְגַּלֶּה מִמִּדּוֹתָיו שֶׁל הַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא וּרְצוֹנוֹ וְחָכְמָתוֹ וְכוּ׳:

כְּגוֹן דֶּרֶךְ מָשָׁל, בְּתֵיבוֹת שֶׁבְּמַאֲמַר ״יְהִי רָקִיעַ וְגוֹ׳״, שֶׁנִּבְרְאוּ בָּהֶן ז׳ רְקִיעִים וְכָל צְבָא הַשָּׁמַיִם אֲשֶׁר בָּהֶם, כְּמַאֲמַר רַבּוֹתֵינוּ־זִכְרוֹנָם־לִבְרָכָה: ״שְׁחָקִים, שֶׁבּוֹ רֵחַיִם עוֹמְדוֹת וְטוֹחֲנוֹת מָן לַצַּדִּיקִים וְכוּ׳, זְבוּל, שֶׁבּוֹ יְרוּשָׁלַיִם וּבֵית הַמִּקְדָּשׁ וּמִזְבֵּחַ וְכוּ׳, מָכוֹן, שֶׁבּוֹ אוֹצְרוֹת שֶׁלֶג וְאוֹצְרוֹת בָּרָד וְכוּ׳״, שֶׁכְּלָלוּת הָרְקִיעִים נִבְרְאוּ וְחַיִּים וְקַיָּמִים בִּכְלָלוּת תֵּיבוֹת אֵלּוּ, שֶׁבְּמַאֲמַר ״יְהִי רָקִיעַ וְכוּ׳״, וּפְרָטֵי הַבְּרוּאִים שֶׁבְּזֶ׳ רְקִיעִים – נִבְרָא כָּל פְּרָט מֵהֶם וְחַי וְקַיָּם מֵאֵיזֶה צִירוּף אוֹתִיּוֹת מִתֵּיבוֹת אֵלּוּ, אוֹ חִילּוּפֵיהֶן וּתְמוּרוֹתֵיהֶן, שֶׁהֵן כְּפִי בְּחִינַת חַיּוּת הַנִּבְרָא הַפְּרָטִי הַהוּא.

כִּי כָּל שִׁינּוּי צִירוּף, הוּא הַרְכָּבַת וַאֲרִיגַת הַכּוֹחוֹת וְהַחַיּוּת בְּשִׁינּוּי, שֶׁכָּל אוֹת הַקּוֹדֶמֶת בְּצִירוּף – הִיא הַגּוֹבֶרֶת וְהִיא הָעִיקָּר בִּבְרִיאָה זוֹ, וְהַשְּׁאָר – טְפֵילוֹת אֵלֶיהָ וְנִכְלָלוֹת בְּאוֹרָהּ, וְעַל יְדֵי זֶה נִבְרֵאת בְּרִיָּה חֲדָשָׁה. וְכֵן בְּחִילּוּפֵי אוֹתִיּוֹת אוֹ תְּמוּרוֹתֵיהֶן, נִבְרָאוֹת בְּרִיאוֹת חֲדָשׁוֹת פְּחוּתֵי הַמַּעֲלָה בְּעֵרֶךְ הַנִּבְרָאִים מֵהָאוֹתִיּוֹת עַצְמָן.

כִּי הֵן דֶּרֶךְ מָשָׁל, דּוּגְמַת אוֹר הַמֵּאִיר בַּלַּיְלָה בָּאָרֶץ מִן הַיֵּרֵחַ, וְאוֹר הַיֵּרֵחַ הוּא מֵהַשֶּׁמֶשׁ, וְנִמְצָא – אוֹר שֶׁעַל הָאָרֶץ הוּא אוֹר הָאוֹר שֶׁל הַשֶּׁמֶשׁ.

וְכָכָה מַמָּשׁ דֶּרֶךְ מָשָׁל, הָאוֹתִיּוֹת שֶׁבַּמַּאֲמָרוֹת, הֵן כְּלָלוּת הַמְשָׁכַת הַחַיּוּת וְהָאוֹר וְהַכֹּחַ מִמְּדוֹתָיו שֶׁל הַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא לִבְרוֹא הָעוֹלָמוֹת מֵאַיִן לְיֵשׁ, וּלְהַחֲיוֹתָן וּלְקַיְּמָן כָּל זְמַן מֶשֶׁךְ רְצוֹנוֹ יִתְבָּרֵךְ.

וּמִכְּלָלוּת הַמְשָׁכָה וְהֶאָרָה גְּדוֹלָה הַזּוֹ, הֵאִיר ה' וְהִמְשִׁיךְ מִמֶּנָּה תּוֹלְדוֹתֶיהָ כַּיּוֹצֵא בָּהּ, וַעֲנָפֶיהָ, שֶׁהֵן תּוֹלְדוֹת וְהַמְשָׁכַת הָאוֹר מֵהָאוֹתִיּוֹת, וְהֵן הֵן חִילּוּפֵי אוֹתִיּוֹת וּתְמוּרוֹתֵיהֶן, וּבָרָא בָּהֶן בְּרוּאִים פְּרָטִים שֶׁבְּכָל עוֹלָם. וְכֵן הֵאִיר ה' עוֹד, וְהִמְשִׁיךְ וְהוֹרִיד הֶאָרָה דְּהֶאָרָה דְּהֶאָרָה מֵהֶאָרוֹת הָאוֹתִיּוֹת. וְכֵן הִמְשִׁיךְ עוֹד, וְהוֹרִיד עַד לְמַטָּה מַטָּה בִּבְחִינַת הִשְׁתַּלְשְׁלוּת, עַד שֶׁנִּבְרָא הַדּוֹמֵם מַמָּשׁ כַּאֲבָנִים וְעָפָר, וּשְׁמוֹתֵיהֶן "אֶבֶן" וְ"עָפָר" הֵם חִילּוּפִים דְּחִילּוּפִים כוּ' וּתְמוּרוֹת דִּתְמוּרוֹת כוּ', כַּנִּזְכָּר לְעֵיל:

נִשְׁלַם חֵלֶק שֵׁנִי בְּעֶזְרַת ה' יִתְבָּרֵךְ וְיִתְעַלֶּה

חלק שלישי: אגרת התשובה

פרק א

תַּנְיָא בְּסוֹף יוֹמָא: שְׁלֹשָׁה חִלּוּקֵי כַּפָּרָה הֵם, וּתְשׁוּבָה עִם כָּל אֶחָד; עָבַר עַל מִצְוַת עֲשֵׂה וְשָׁב – אֵינוֹ זָז מִשָּׁם עַד שֶׁמּוֹחֲלִין לוֹ; עָבַר עַל מִצְוַת לֹא תַעֲשֶׂה וְשָׁב – תְּשׁוּבָה תּוֹלָה, וְיוֹם הַכִּפּוּרִים מְכַפֵּר.

(פֵּירוּשׁ, דְּאַף־עַל־גַּב דִּלְעִנְיַן קִיּוּם, מִצְוַת עֲשֵׂה גְּדוֹלָה, שֶׁדּוֹחֶה אֶת לֹא תַעֲשֶׂה, הֵיְינוּ מִשּׁוּם שֶׁעַל־יְדֵי קִיּוּם מִצְוַת עֲשֵׂה מַמְשִׁיךְ אוֹר וְשֶׁפַע בְּעוֹלְמוֹת עֶלְיוֹנִים מֵהֶאָרַת אוֹר־אֵין־סוֹף בָּרוּךְ־הוּא (כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב בַּזֹּהַר, דְּ"רַמַ"ח פִּקּוּדִין אִינּוּן רַמַ"ח אֵבְרִין דְּמַלְכָּא"), וְגַם עַל נַפְשׁוֹ הָאֱלֹקִית, כְּמוֹ שֶׁאוֹמְרִים: "אֲשֶׁר קִדְּשָׁנוּ בְּמִצְוֹתָיו"; אֲבָל לְעִנְיַן תְּשׁוּבָה, אַף שֶׁמּוֹחֲלִין לוֹ הָעוֹנֶשׁ עַל שֶׁמָּרַד בְּמַלְכוּתוֹ יִתְבָּרֵךְ וְלֹא עָשָׂה מַאֲמַר הַמֶּלֶךְ, מִכָּל מָקוֹם הָאוֹר נֶעְדָּר וְכוּ'.

וּכְמַאֲמַר רַבּוֹתֵינוּ־זִכְרוֹנָם־לִבְרָכָה עַל פָּסוּק: "מְעָוֹת לֹא יוּכַל לִתְקֹן" – "זֶה שֶׁבִּיטֵּל קְרִיאַת־שְׁמַע שֶׁל עַרְבִית אוֹ וְכוּ'", דְּאַף שֶׁנִּזְהָר מֵעַתָּה לִקְרוֹת קְרִיאַת־שְׁמַע שֶׁל עַרְבִית וְשַׁחֲרִית לְעוֹלָם, אֵין תְּשׁוּבָתוֹ מוֹעֶלֶת לְתַקֵּן מַה שֶּׁבִּיטֵּל פַּעַם אַחַת;

וְהָעוֹבֵר עַל מִצְוַת לֹא תַעֲשֶׂה, עַל־יְדֵי שֶׁנִּדְבַּק הָרָע בְּנַפְשׁוֹ – עוֹשֶׂה פְּגַם לְמַעְלָה בְּשָׁרְשָׁהּ וּמְקוֹר חוּצְבָהּ (בַּלְּבוּשִׁים דְּיֵי סְפִירוֹת דַּעֲשִׂיָּה, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב בְּתִיקּוּנֵי זֹהַר: "לְבוּשִׁין תְּקִינַת לוֹן, דְּמַנְיֵיהוּ פָּרְחִין נִשְׁמָתִין לִבְנֵי נָשָׁא וְכוּ'"), לְכָךְ, אֵין כַּפָּרָה לְנַפְשׁוֹ וְלֹא לְמַעְלָה עַד יוֹם

הַכִּפּוּרִים, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב: "וְכִפֶּר עַל הַקֹּדֶשׁ מִטּוּמְאוֹת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וּמִפִּשְׁעֵיהֶם וְגוֹ'", "לִפְנֵי ה' תִּטְהָרוּ" – "לִפְנֵי ה'" דַּיְיקָא.

וְלָכֵן אֵין לִלְמוֹד מִכָּאן שׁוּם קוּלָּא חַס־וְשָׁלוֹם בְּמִצְוֹת עֲשֵׂה, וּבִפְרָט בְּתַלְמוּד תּוֹרָה, וְאַדְרַבָּה, אָמְרוּ רַבּוֹתֵינוּ־זִכְרוֹנָם־לִבְרָכָה: וִיתֵּר הַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא עַל עֲבוֹדָה־זָרָה וְכוּ', אַף שֶׁהֵן כְּרֵיתוֹת וּמִיתוֹת בֵּית־דִּין, וְלֹא וִיתֵּר עַל בִּיטוּל תַּלְמוּד תּוֹרָה).

עָבַר עַל כְּרֵיתוֹת וּמִיתוֹת בֵּית־דִּין – תְּשׁוּבָה וְיוֹם הַכִּפּוּרִים תּוֹלִין, וְיִסּוּרִין מְמָרְקִין (פֵּירוּשׁ, גּוֹמְרִין הַכַּפָּרָה, וְהוּא מִלְּשׁוֹן מְרִיקָה וּשְׁטִיפָה לְצַחְצֵחַ הַנֶּפֶשׁ, כִּי, כַּפָּרָה הִיא לְשׁוֹן קִינּוּחַ, שֶׁמְּקַנֵּחַ לְכְלוּךְ הַחֵטְא), שֶׁנֶּאֱמַר: "וּפָקַדְתִּי בְשֵׁבֶט פִּשְׁעָם וּבִנְגָעִים עֲוֹנָם". עַד כָּאן לְשׁוֹן הַבָּרַיְיתָא:

וְהִנֵּה, מִצְוַת הַתְּשׁוּבָה מִן הַתּוֹרָה, הִיא עֲזִיבַת הַחֵטְא בְּלֵבָד (כִּדְאִיתָא בַּגְּמָרָא פֶּרֶק ג' דְּסַנְהֶדְרִין וּבְחֹשֶׁן־מִשְׁפָּט סוֹף סִימָן ל"ד לְעִנְיַן עֵדוּת), דְּהַיְינוּ, שֶׁיִּגְמוֹר בְּלִבּוֹ בְּלֵב שָׁלֵם, לְבַל יָשׁוּב עוֹד לְכִסְלָה, לְמָרוֹד בְּמַלְכוּתוֹ יִתְבָּרַךְ, וְלֹא יַעֲבוֹר עוֹד מִצְוֹת הַמֶּלֶךְ חַס וְשָׁלוֹם, הֵן בְּמִצְוֹת עֲשֵׂה הֵן בְּמִצְוֹת לֹא תַעֲשֶׂה.

וְזֶהוּ עִיקַּר פֵּירוּשׁ לְשׁוֹן "תְּשׁוּבָה" לָשׁוּב אֶל ה' בְּכָל לִבּוֹ וּבְכָל נַפְשׁוֹ, לְעָבְדוֹ וְלִשְׁמוֹר כָּל מִצְוֹתָיו, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב: "יַעֲזוֹב רָשָׁע דַּרְכּוֹ וְאִישׁ אָוֶן מַחְשְׁבוֹתָיו, וְיָשׁוֹב אֶל ה' וְגוֹ'"; וּבְפָרָשַׁת נִצָּבִים כְּתִיב: "וְשַׁבְתָּ עַד ה' אֱלֹקֶיךָ וְשָׁמַעְתָּ בְקוֹלוֹ וְגוֹ', בְּכָל לְבָבְךָ וְגוֹ'", "שׁוּבָה יִשְׂרָאֵל עַד ה' אֱלֹקֶיךָ וְגוֹ'", "הֲשִׁיבֵנוּ ה' אֵלֶיךָ וְגוֹ'".

וְלֹא כְּדַעַת הֶהָמוֹן, שֶׁהַתְּשׁוּבָה הִיא הַתַּעֲנִית. וַאֲפִילּוּ מִי שֶׁעָבַר עַל כְּרֵיתוֹת וּמִיתוֹת בֵּית־דִּין, שֶׁנֶּאֱמַר כַּפָּרָתוֹ הִיא עַל־יְדֵי יִסּוּרִים, הַיְינוּ, שֶׁהַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא מֵבִיא עָלָיו יִסּוּרִים (וּכְמוֹ שֶׁכָּתוּב: "וּפָקַדְתִּי בְשֵׁבֶט וְגוֹ'" – "וּפָקַדְתִּי" דַּיְיקָא), וְהַיְינוּ, כְּשֶׁתְּשׁוּבָתוֹ רְצוּיָה לְפָנָיו יִתְבָּרַךְ, בְּשׁוּבוֹ אֶל ה' בְּכָל לִבּוֹ וְנַפְשׁוֹ מֵאַהֲבָה, אֲזַי, בְּאִתְעָרוּתָא דִּלְתַתָּא וְ"כַּמַּיִם הַפָּנִים וְכוּ'" – אִתְעָרוּתָא דִּלְעֵילָּא, לְעוֹרֵר הָאַהֲבָה וְחֶסֶד ה' לְמֵרֵק עֲוֹנוֹ בְּיִסּוּרִים בָּעוֹלָם הַזֶּה, וּכְמוֹ שֶׁכָּתוּב: "כִּי אֶת אֲשֶׁר יֶאֱהַב ה' יוֹכִיחַ וְגוֹ'".

וְלָכֵן לֹא הִזְכִּירוּ הָרַמְבַּ"ם וְהַסְּמַ"ג שׁוּם תַּעֲנִית כְּלָל בְּמִצְוַת הַתְּשׁוּבָה, אַף בִּכְרֵיתוֹת וּמִיתוֹת בֵּית־דִּין, רַק הַוִּידּוּי וּבַקָּשַׁת מְחִילָה, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב בַּתּוֹרָה: "וְהִתְוַדּוּ אֶת חַטָּאתָם וְגוֹ'".

וּמַה שֶּׁכָּתוּב בְּיוֹאֵל: "שׁוּבוּ עָדַי בְּכָל לְבַבְכֶם בְּצוֹם וּבִבְכִי גוֹ'", הַיְינוּ – לְבַטֵּל הַגְּזֵרָה שֶׁנִּגְזְרָה לְמָרֵק עָוֹן הַדּוֹר עַל־יְדֵי יִסּוּרִים בַּאַרְבָּה. וְזֶהוּ הַטַּעַם בְּכָל תַּעֲנִיּוֹת שֶׁמִּתְעַנִּין עַל כָּל צָרָה שֶׁלֹּא תָבֹא עַל הַצִּבּוּר, וּכְמוֹ שֶׁכָּתוּב בִּמְגִלַּת אֶסְתֵּר.

וּמַה שֶּׁכָּתוּב בְּסִפְרֵי הַמּוּסָר, וּבְרֹאשָׁם סֵפֶר חָרוֹקֵחַ וְסֵפֶר חֲסִידִים, הַרְבֵּה תַּעֲנִיּוֹת וְסִיגּוּפִים לָעוֹבֵר עַל כְּרִיתוּת וּמִיתוֹת בֵּית־דִּין, וְכֵן לְמוֹצִיא זֶרַע לְבַטָּלָה, שֶׁחַיָּיב מִיתָה בִּידֵי שָׁמַיִם, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב בַּתּוֹרָה גַּבֵּי עֵר וְאוֹנָן, וְדִינוֹ כְּחַיָּיבֵי כְרִיתוֹת לְעִנְיָן זֶה – הַיְינוּ, כְּדֵי לִינָּצֵל מֵעוֹנֶשׁ יִסּוּרִים שֶׁל מַעְלָה חַס וְשָׁלוֹם. וְגַם, כְּדֵי לְזָרֵז וּלְמַהֵר גְּמַר כַּפָּרַת נַפְשׁוֹ. וְגַם אוּלַי אֵינוֹ שָׁב אֶל ה' בְּכָל לִבּוֹ וְנַפְשׁוֹ מֵאַהֲבָה, כִּי אִם מִיִּרְאָה:

פרק ב

אַךְ כָּל זֶה לְעִנְיַן כַּפָּרָה וּמְחִילַת הֶעָוֹן, שֶׁנִּמְחָל לוֹ לְגַמְרֵי מַה שֶּׁעָבַר עַל מִצְוֹת הַמֶּלֶךְ כְּשֶׁעָשָׂה תְּשׁוּבָה שְׁלֵימָה, וְאֵין מַזְכִּירִין לוֹ דָּבָר וַחֲצִי דָּבָר בְּיוֹם הַדִּין לְעָנְשׁוֹ עַל זֶה חַס וְשָׁלוֹם בָּעוֹלָם־הַבָּא, וְנִפְטָר לְגַמְרֵי מִן הַדִּין בָּעוֹלָם־הַבָּא.

אָמְנָם, שֶׁיִּהְיֶה לְרָצוֹן לִפְנֵי ה' וּמְרוּצֶה וְחָבִיב לְפָנָיו יִתְבָּרֵךְ כְּקוֹדֶם הַחֵטְא, לִהְיוֹת נַחַת רוּחַ לְקוֹנוֹ מֵעֲבוֹדָתוֹ – הָיָה צָרִיךְ לְהָבִיא קָרְבַּן עוֹלָה אֲפִילּוּ עַל מִצְוַת עֲשֵׂה קַלָּה שֶׁאֵין בָּהּ כָּרֵת וּמִיתַת בֵּית־דִּין, כְּמוֹ שֶׁדָּרְשׁוּ רַבּוֹתֵינוּ־זִכְרוֹנָם־לִבְרָכָה בְּתוֹרַת כֹּהֲנִים עַל פָּסוּק "וְנִרְצָה לוֹ"; וְכִדְאִיתָא בַּגְּמָרָא פֶּרֶק קַמָּא דִּזְבָחִים, דְּעוֹלָה מְכַפֶּרֶת עַל מִצְוֹת עֲשֵׂה, וְהִיא דּוֹרוֹן לְאַחַר שֶׁעָשָׂה תְּשׁוּבָה וְנִמְחַל לוֹ הֶעוֹנֶשׁ.

וּכְאָדָם שֶׁסָּרַח בַּמֶּלֶךְ וּפִיְּיסוֹ עַל־יְדֵי פַּרְקְלִיטִין וּמָחַל לוֹ, אַף־עַל־פִּי־כֵן, שׁוֹלֵחַ דּוֹרוֹן וּמִנְחָה לְפָנָיו שֶׁיִּתְרַצֶּה לוֹ לִרְאוֹת פְּנֵי הַמֶּלֶךְ (וּלְשׁוֹן "מְכַפֶּרֶת", וְכֵן מַה שֶּׁכָּתוּב בַּתּוֹרָה "וְנִרְצָה לוֹ לְכַפֵּר עָלָיו" – אֵין זוֹ כַּפָּרַת נַפְשׁוֹ, אֶלָּא לְכַפֵּר לִפְנֵי ה' לִהְיוֹת נַחַת רוּחַ לְקוֹנוֹ, כִּדְאִיתָא שָׁם בַּגְּמָרָא, וּכְמוֹ שֶׁכָּתוּב: "תָּמִים יִהְיֶה לְרָצוֹן").

וְעַכְשָׁיו, שֶׁאֵין לָנוּ קָרְבָּן לְהָפִיק רָצוֹן מֵה' – הַתַּעֲנִית הוּא בִּמְקוֹם קָרְבָּן, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב בַּגְּמָרָא "שֶׁיְּהֵא מִיעוּט חֶלְבִּי וְדָמִי שָׁנִתְמַעֵט – כְּאִלּוּ הִקְרַבְתִּי לְפָנֶיךָ וְכוּ'".

וְלָכֵן מָצִינוּ בְּכַמָּה תַּנָּאִים וְאָמוֹרָאִים, שֶׁעַל דָּבָר קַל הָיוּ מִתְעַנִּים תַּעֲנִיּוֹת הַרְבֵּה מְאֹד, כְּמוֹ רַבִּי אֶלְעָזָר בֶּן עֲזַרְיָה, שֶׁהָיָה מַתִּיר שֶׁתֵּהֵא פָּרָה יוֹצְאָה בִּרְצוּעָה שֶׁבֵּין קַרְנֶיהָ בְּשַׁבָּת, וַחֲכָמִים אוֹסְרִים, וּפַעַם אַחַת יָצְאָה כֵּן פָּרָתוֹ שֶׁל שְׁכֶנְתּוֹ וְלֹא מִיחָה בָּהּ, וְהוּשְׁחֲרוּ שִׁנָּיו מִפְּנֵי הַצּוֹמוֹת עַל שֶׁלֹּא קִיֵּים דִּבְרֵי חֲבֵירָיו; וְכֵן רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ, שֶׁאָמַר: "בּוֹשְׁנִי מִדִּבְרֵיכֶם בֵּית שַׁמַּאי", וְהוּשְׁחֲרוּ שִׁנָּיו מִפְּנֵי הַצּוֹמוֹת; וְרַב הוּנָא, פַּעַם אַחַת נִתְהַפְּכָה לוֹ רְצוּעָה שֶׁל תְּפִילִּין, וְהִתְעַנָּה מִ' צוֹמוֹת; וְכָהֲנָה רַבּוֹת.

וְעַל יְסוֹד זֶה, לִימֵּד הָאֲרִיזַ"ל לְתַלְמִידָיו עַל פִּי חָכְמַת הָאֱמֶת, מִסְפַּר הַצּוֹמוֹת לְכַמָּה עֲוֹנוֹת וַחֲטָאִים, אַף שֶׁאֵין בָּהֶן כָּרֵת וְלֹא מִיתָה בִּידֵי שָׁמַיִם, כְּמוֹ, עַל הַכַּעַס – קנ"א תַּעֲנִיּוֹת וְכוּ'; וַאֲפִילּוּ עַל אִיסּוּר דְּרַבָּנָן, כְּמוֹ סְתָם יֵינָם – יִתְעַנֶּה ע"ג תַּעֲנִיּוֹת וְכוּ'; וְכֵן עַל בִּיטּוּל מִצְוַת עֲשֵׂה דְּרַבָּנָן, כְּמוֹ תְּפִלָּה – יִתְעַנֶּה ס"א תַּעֲנִיּוֹת וְכוּ'.

וְדֶרֶךְ כְּלָל, סוֹד הַתַּעֲנִית הִיא סְגוּלָה נִפְלָאָה לְהִתְגַּלּוּת רָצוֹן הָעֶלְיוֹן בָּרוּךְ־הוּא, כְּמוֹ הַקָּרְבָּן, שֶׁנֶּאֱמַר בּוֹ: "רֵיחַ נִיחוֹחַ לַה'", וּכְמוֹ שֶׁכָּתוּב בִּישַׁעְיָה: "הֶלְוָה תִקְרָא צוֹם וְיוֹם רָצוֹן לַה'", מִכְּלָל, שֶׁהַצּוֹם הַנִּרְצֶה הוּא יוֹם רָצוֹן:

פרק ג

וְהִנֵּה, חַכְמֵי הַמּוּסָר הָאַחֲרוֹנִים נֶחְלְקוּ בְּמִי שֶׁחָטָא חֵטְא אֶחָד פְּעָמִים רַבּוֹת; דְּיֵשׁ אוֹמְרִים, שֶׁצָּרִיךְ לְהִתְעַנּוֹת מִסְפַּר הַצּוֹמוֹת לְאוֹתוֹ חֵטְא פְּעָמִים רַבּוֹת כְּפִי הַמִּסְפָּר אֲשֶׁר חָטָא; כְּגוֹן הַמּוֹצִיא זֶרַע לְבַטָּלָה, שֶׁמִּסְפַּר הַצּוֹמוֹת הַמְפוֹרָשׁ בְּתִיקּוּנֵי תְּשׁוּבָה מֵהָאֲרִיזַ"ל הֵן פ"ד תַּעֲנִיּוֹת, וְאִם חָטָא בָּזֶה עֶשֶׂר אוֹ עֶשְׂרִים פְּעָמִים, עַל דֶּרֶךְ מָשָׁל – צָרִיךְ לְהִתְעַנּוֹת עֶשֶׂר אוֹ עֶשְׂרִים פְּעָמִים פ"ד, וְכֵן לְעוֹלָם, דּוּמְיָא דְּקָרְבַּן חַטָּאת, שֶׁחַיָּיב לְהָבִיא עַל כָּל פַּעַם וּפַעַם.

וְיֵשׁ מְדַמִּין עִנְיָן זֶה לְקָרְבַּן עוֹלָה הַבָּאָה עַל מִצְוַת עֲשֵׂה, דְּאֶפִילּוּ עָבַר עַל כַּמָּה מִצְוֹת עֲשֵׂה – מִתְכַּפֵּר בְּעוֹלָה אַחַת, כִּדְאִיתָא בַּגְּמָרָא פֶּרֶק קַמָּא דְּזְבָחִים.

וְהַכְרָעָה הַמְקוּבֶּלֶת בָּזֶה, לְהִתְעַנּוֹת ג' פְּעָמִים כְּפִי מִסְפַּר הַצּוֹמוֹת דְּחֵטְא זֶה, דְּהַיְינוּ, רנ"ב צוֹמוֹת עַל הוֹצָאוֹת שִׁכְבַת זֶרַע לְבַטָּלָה, וְכֵן בִּשְׁאָר חֲטָאִים וַעֲוֹנוֹת. וְהַטַּעַם הוּא, עַל פִּי מַה שֶּׁכָּתוּב בַּזּוֹהַר הַקָּדוֹשׁ סוֹף פָּרָשַׁת נֹחַ: "בְּיָוון דְּחָב בַּר נַשׁ קַמֵּי קוּדְשָׁא־בְּרִיךְ־הוּא זְמְנָא חָדָא עָבִיד רְשִׁימוּ כּוּ', זְמְנָא תְּלִיתָאָה אִתְפַּשַּׁט הַהוּא כִּתְמָא מִסִּטְרָא דָּא לְסִטְרָא דָּא כּוּ'". לְכָךְ – צָרִיךְ מִסְפַּר הַצּוֹמוֹת גַּם כֵּן ג' פְּעָמִים וְכוּ'.

אֲכָן, כָּל זֶה בְּאָדָם חָזָק וּבָרִיא, שֶׁאֵין רִיבּוּי הַצּוֹמוֹת מַזִּיק לוֹ כְּלָל לְבְרִיאוּת גּוּפוֹ, וּכְמוֹ בַּדּוֹרוֹת הָרִאשׁוֹנִים. אֲבָל מִי שֶׁרִיבּוּי הַצּוֹמוֹת מַזִּיק לוֹ, שֶׁאֶפְשָׁר שֶׁיּוּכַל לָבֹא לִידֵי חוֹלִי אוֹ מֵיחוּשׁ חַס וְשָׁלוֹם, כְּמוֹ בְּדוֹרוֹתֵינוּ אֵלֶּה, אָסוּר לוֹ לְהַרְבּוֹת בְּתַעֲנִיּוֹת אֲפִילּוּ עַל כְּרֵיתוֹת וּמִיתוֹת בֵּית־דִּין, וּמִכָּל שֶׁכֵּן עַל מִצְוֹת עֲשֵׂה וּמִצְוֹת לֹא תַעֲשֶׂה שֶׁאֵין בָּהֶן כָּרֵת, אֶלָּא כְּפִי אֲשֶׁר יְשַׁעֵר בְּנַפְשׁוֹ שֶׁבְּוַדַּאי לֹא יַזִּיק לוֹ כְּלָל.

כִּי אֲפִילּוּ בַּדּוֹרוֹת הָרִאשׁוֹנִים, בִּימֵי תַּנָּאִים וְאָמוֹרָאִים – לֹא הָיוּ מִתְעַנִּין בְּכָהֵאי גַּוְנָא, אֶלָּא הַבְּרִיאִים, דְּמָצוּ לְצַעוֹרֵי נַפְשַׁיְיהוּ; וּדְלָא מָצֵי לְצַעוֹרֵי נַפְשֵׁיהּ וּמִתְעַנֶּה – נִקְרָא "חוֹטֵא" בַּגְּמָרָא פֶּרֶק קַמָּא דְּתַעֲנִית, וַאֲפִילּוּ מִתְעַנֶּה עַל עֲבֵירוֹת שֶׁבְּיָדוֹ כִּדְפֵירֵשׁ רַשִׁ"י שָׁם, וְכִדְאִיתָא בַּגְּמָרָא פֶּרֶק קַמָּא דְּזְבָחִים, שֶׁאֵין לְךָ אָדָם מִיִּשְׂרָאֵל שֶׁאֵינוֹ מְחוּיָּב עֲשֵׂה וְכוּ'.

וּמִכָּל שֶׁכֵּן מִי שֶׁהוּא בַּעַל תּוֹרָה, שֶׁחוֹטֵא וְנֶעֱנָשׁ בְּכִפְלַיִים, כִּי מֵחֲמַת חֻלְשַׁת הַתַּעֲנִית לֹא יוּכַל לַעֲסוֹק בָּהּ כָּרָאוּי.

אֶלָּא מַאי תַּקַּנְתֵּיהּ? כְּדִכְתִיב: "וַחֲטָאָךְ בְּצְדָקָה פְרוֹק"; וּכְמוֹ שֶׁכָּתְבוּ הַפּוֹסְקִים, לִיתֵּן בְּעַד כָּל יוֹם תַּעֲנִית שֶׁל תְּשׁוּבָה – עֶרֶךְ ח"י גְּדוֹלִים פּוֹלִישׁ וְכוּ', וְהֶעָשִׁיר יוֹסִיף לְפִי עָשְׁרוֹ וְכוּ', כְּמוֹ שֶׁכָּתַב הַמָּגֵן־אַבְרָהָם הִלְכוֹת תַּעֲנִית:

וּמִכָּל מָקוֹם, כָּל בַּעַל נֶפֶשׁ הֶחָפֵץ קִרְבַת ה', לְתַקֵּן נַפְשׁוֹ לַהֲשִׁיבָהּ אֶל ה' בִּתְשׁוּבָה מְעוּלָּה מִן הַמּוּבְחָר – יַחְמִיר עַל עַצְמוֹ לְהַשְׁלִים עַל כָּל פָּנִים פַּעַם אַחַת כָּל יְמֵי חַיָּיו מִסְפַּר הַצּוֹמוֹת לְכָל עָוֹן וְעָוֹן מֵעֲוֹנוֹת הַחֲמוּרִים שֶׁחַיָּיבִין עֲלֵיהֶם מִיתָה עַל כָּל פָּנִים, וַאֲפִילוּ בִּידֵי שָׁמַיִם בִּלְבַד, כְּגוֹן לְהוֹצָאוֹת זֶרַע לְבַטָּלָה פ"ד צוֹמוֹת פַּעַם אַחַת בְּיֶמֶי חַיָּיו.

וְיָכוֹל לִדְחוֹתָן לַיָּמִים הַקְּצָרִים בַּחוֹרֶף, וְיִתְעַנֶּה כְּעֶשֶׂר תַּעֲנִיּוֹת עַל דֶּרֶךְ מָשָׁל בְּחוֹרֶף אֶחָד, אוֹ פָּחוֹת, וְיִגְמוֹר מִסְפַּר הַפ"ד צוֹמוֹת בְּט' שָׁנִים, אוֹ יוֹתֵר – כְּפִי כֹּחוֹ (וְגַם, יָכוֹל לֶאֱכוֹל מְעַט כְּגִ' שְׁעוֹת לִפְנֵי נֵץ הַחַמָּה, וְאַף־עַל־פִּי־כֵן נֶחְשָׁב לְתַעֲנִית אִם הִתְנָה כֵּן).

וּלְתַשְׁלוּם רנ"ב צוֹמוֹת כַּנִּזְכָּר לְעֵיל – יִתְעַנֶּה עוֹד ד' פְּעָמִים פ"ד עַד אַחַר חֲצוֹת הַיּוֹם בִּלְבַד, דְּמִיחְשַׁב גַּם כֵּן תַּעֲנִית בִּירוּשַׁלְמִי, וּבי חֲצָאי יוֹם נֶחְשָׁבִים לוֹ לְיוֹם אֶחָד לְעִנְיָן זֶה.

וְכֵן לִשְׁאָר עֲוֹנוֹת כַּיּוֹצֵא בָהֶן, אֲשֶׁר כָּל "לֵב יוֹדֵעַ מָרַת נַפְשׁוֹ", וְחָפֵץ בְּהִצְּדָקָה:

אָבָל, מִסְפַּר הַצּוֹמוֹת הָעוֹדְפִים עַל רנ"ב וּכְהַאי גַּוְנָא, שֶׁהָיָה צָרִיךְ לְהִתְעַנּוֹת, לָחוּשׁ לְדַעַת הַמַּחְמִירִים לְהִתְעַנּוֹת מִסְפַּר הַצּוֹמוֹת שֶׁעַל כָּל חֵטְא וְחֵטְא כְּפִי מִסְפַּר הַפְּעָמִים שֶׁחָטָא כַּנִּזְכָּר לְעֵיל, יִפְדֶּה כּוֹלָן בִּצְדָקָה עֶרֶךְ ח"י גְּדוֹלִים פּוֹלִישׁ בְּעַד כָּל יוֹם. וְכֵן שְׁאָר כָּל תַּעֲנִיּוֹת שֶׁצָּרִיךְ לְהִתְעַנּוֹת עַל עֲבֵירוֹת שֶׁאֵין בָּהֶן מִיתָה, וַאֲפִילוּ עַל בִּיטּוּל מִצְוֹת עֲשֵׂה דְּאוֹרַיְיתָא וּדְרַבָּנָן, וְתַלְמוּד תּוֹרָה כְּנֶגֶד כּוּלָּם, כְּפִי הַמִּסְפָּר הַמְפוֹרָשׁ בְּתִיקּוּנֵי הַתְּשׁוּבָה מֵהָאֲרִ"י זִכְרוֹנוֹ לִבְרָכָה (וְרוּבָּם נִזְכָּרִים בְּ"מִשְׁנַת חֲסִידִים" בְּמַסֶּכֶת הַתְּשׁוּבָה) – הַכֹּל כַּאֲשֶׁר לַכֹּל, יִפְדֶּה בִּצְדָקָה כַּנִּזְכָּר לְעֵיל, אִי לָא מָצֵי לְצַעוּרֵי נַפְשֵׁיהּ כַּנִּזְכָּר לְעֵיל.

וְאַף שֶׁיַּעֲלֶה לְסַךְ מְסוּיָּם, אֵין לָחוּשׁ מִשּׁוּם "אַל יְבַזְּבֵּז יוֹתֵר מֵחוֹמֶשׁ", דְּלָא מִקְרֵי בִּזְבּוּז בְּכְהַאי גַּוְנָא, מֵאַחַר שֶׁעוֹשֶׂה לִפְדּוֹת נַפְשׁוֹ מִתַּעֲנִיּוֹת וְסִיגּוּפִים. וְלָא גָּרְעָא מֵרְפוּאַת הַגּוּף וּשְׁאָר צָרָכָיו.

וּלְפִי שֶׁמִּסְפַּר הַצּוֹמוֹת הַמּוּזְכָּרִים בְּתִקּוּנֵי תְּשׁוּבָה הַנִּזְכָּרִים לְעֵיל רַבּוּ בִּמְאֹד מְאֹד, לָכֵן נָהֲגוּ עַכְשָׁיו כָּל הַחֲרֵדִים לִדְבַר ה', לְהַרְבּוֹת מְאֹד מְאֹד בִּצְדָקָה, מֵחֲמַת חֲלִישׁוּת הַדּוֹר, דְּלָא מָצוּ לְצַעוּרֵי נַפְשָׁם כּוּלֵּי הַאי (וּכְמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר בְּמָקוֹם אַחֵר עַל פָּסוּק: "חַסְדֵי ה' כִּי לֹא תָמְנוּ"):

פרק ד

וְאוּלָם, כָּל הַנִּזְכָּר לְעֵיל, הוּא לְגַמֵּר הַכַּפָּרָה וּמֵירוּק הַנֶּפֶשׁ לַה' אַחַר הַתְּשׁוּבָה, כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר לְעֵיל מֵהַגְּמָרָא פֶּרֶק קַמָּא דִּזְבָחִים, דְּעוֹלָה, דּוֹרוֹן הִיא לְאַחַר שֶׁרִיצָּה הַפָּרַקְלִיט

וכו׳. אָמְנָם, הַתְחָלַת מְצִוַת הַתְּשׁוּבָה וְעִיקָּרָהּ, לָשׁוּב עַד ה׳ בֶּאֱמֶת וּבְלֵב שָׁלֵם, הַהֶכְרֵחַ לְבָאֵר הֵיטֵב בְּהַרְחָבַת הַבֵּיאוּר.

בְּהַקְדִּים מַה שֶּׁכָּתוּב בַּזֹּהַר הַקָּדוֹשׁ בְּבֵיאוּר מִלַּת "תְּשׁוּבָה" עַל דֶּרֶךְ הַסּוֹד: "תָּשׁוּב ה׳", ה׳ תַּתָּאָה – "תְּשׁוּבָה תַּתָּאָה", ה׳ עִילָּאָה – "תְּשׁוּבָה עִילָּאָה". וְגַם, מַה שֶּׁכָּתוּב בַּזֹּהַר הַקָּדוֹשׁ בְּקֶצֶת מְקוֹמוֹת, שֶׁאֵין תְּשׁוּבָה מוֹעֶלֶת לְפוֹגֵם בְּרִיתוֹ וּמוֹצִיא זֶרַע לְבַטָּלָה, וְהוּא דָּבָר תָּמוּהַּ מְאֹד, שֶׁ״אֵין לְךָ דָּבָר עוֹמֵד בִּפְנֵי הַתְּשׁוּבָה״ וַאֲפִילּוּ עֲבוֹדָה־זָרָה וְגִלּוּי־עֲרָיוֹת וְכוּ׳. וּפֵירֵשׁ בְּ״רֵאשִׁית חָכְמָה״, שֶׁכַּוָּנַת הַזֹּהַר שֶׁאֵין מוֹעֶלֶת תְּשׁוּבָה תַּתָּאָה, כִּי אִם תְּשׁוּבָה עִילָּאָה וְכוּ׳.

הִנֵּה, לְהָבִין זֹאת מְעַט מִזְּעִיר, צָרִיךְ לְהַקְדִּים מַה שֶּׁמְּבוֹאָר מֵהַכָּתוּב וּמִדִּבְרֵי רַבּוֹתֵינוּ־זִכְרוֹנָם־לִבְרָכָה עִנְיַן הַכָּרַת וּמִיתָה בִּידֵי שָׁמַיִם, כְּשֶׁעָבַר עֲבֵירָה שֶׁחַיָּיבִים עָלֶיהָ כָּרֵת – הָיָה מֵת בְּמַשְׁ קוֹדֶם חֲמִשִּׁים שָׁנָה, וּבְמִיתָה בִּידֵי שָׁמַיִם – מֵת בְּמַשְׁ קוֹדֶם שִׁשִּׁים שָׁנָה, כַּחֲנַנְיָה בֶּן עַזּוּר הַנָּבִיא בְּיִרְמְיָה (וְלִפְעָמִים, גַּם בְּמִיתָה בִּידֵי שָׁמַיִם נִפְרָעִין לְאַלְתַּר, כְּמוֹ שֶׁמָּצִינוּ בְּעֵר וְאוֹנָן). וְהֵרֵי, נִמְצְאוּ בְּכָל דּוֹר כַּמָּה וְכַמָּה חַיָּיבֵי כְּרֵיתוֹת וּמִיתוֹת, וְהֶאֱרִיכוּ יְמֵיהֶם וּשְׁנוֹתֵיהֶם בַּנְּעִימִים?

אַךְ הָעִנְיָן יוּבַן, עַל פִּי מַה שֶּׁכָּתוּב: "כִּי חֵלֶק ה׳ עַמּוֹ וְגוֹ׳", חֵלֶק מִשָּׁם הַוָּיָ בָּרוּךְ־הוּא, כְּדִכְתִיב: "וַיִּפַּח בְּאַפָּיו נִשְׁמַת חַיִּים", וּ״מַאן דְּנָפַח מִתּוֹכוֹ נָפַח וְכוּ׳״. וְאַף שֶׁ״אֵין לוֹ דְּמוּת הַגּוּף וְכוּ׳״ חַס וְשָׁלוֹם, אַךְ "דִּבְּרָה תוֹרָה כִּלְשׁוֹן בְּנֵי אָדָם".

כִּי כְּמוֹ שֶׁיֵּשׁ הֶפְרֵשׁ וְהֶבְדֵּל גָּדוֹל בָּאָדָם הַתַּחְתּוֹן, עַל דֶּרֶךְ מָשָׁל, בֵּין הַהֶבֶל שֶׁיּוֹצֵא מִפִּיו בְּדִיבּוּרוֹ לַהֶבֶל הַיּוֹצֵא עַל־יְדֵי נְפִיחָה, שֶׁבַּיּוֹצֵא בְּדִיבּוּרוֹ – מְלוּבָּשׁ בּוֹ כֹּחַ וְחִיּוּת מְעַט מִזְּעִיר, וְהוּא בְּחִינַת חִיצוֹנִיּוּת מִנֶּפֶשׁ הַחַיָּה שֶׁבְּקִרְבּוֹ, אֲבָל בַּיּוֹצֵא בְּכֹחַ הַנּוֹפֵחַ, דְּמַתּוֹכוֹ נָפַח – מְלוּבָּשׁ בּוֹ כֹּחַ וְחִיּוּת פְּנִימִית מִבְּחִינַת הַנֶּפֶשׁ הַחַיָּה וְכוּ׳.

כָּכָה מַמָּשׁ עַל דֶּרֶךְ מָשָׁל, הַמַּבְדִּיל הַבְדָּלוֹת לְאֵין קֵץ, יֵשׁ הֶפְרֵשׁ עָצוּם מְאֹד לְמַעְלָה, בֵּין כָּל צְבָא הַשָּׁמַיִם, וַאֲפִילּוּ הַמַּלְאָכִים, שֶׁנִּבְרְאוּ מֵאַיִן לְיֵשׁ, וְחַיִּים וְקַיָּמִים מִבְּחִינַת חִיצוֹנִיּוּת הַחַיּוּת וְהַשֶּׁפַע שֶׁמַּשְׁפִּיעַ אֵין־סוֹף בָּרוּךְ־הוּא לְהַחַיּוֹת הָעוֹלָמוֹת, וּבְחִינָה זוֹ נִקְרֵאת בְּשֵׁם "רוּחַ פִּיו" עַל דֶּרֶךְ מָשָׁל, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב: "וּבְרוּחַ פִּיו כָּל צְבָאָם", וְהִיא בְּחִינַת חַיּוּת הַמְלוּבָּשֶׁת בָּאוֹתִיּוֹת שֶׁבַּעֲשָׂרָה מַאֲמָרוֹת (שֶׁהֵן בְּחִינַת כֵּלִים וְהַמַּשְׂכוֹת וְכוּ׳, כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר בְּלִקּוּטֵי־אֲמָרִים חֵלֶק ב׳ פֶּרֶק י״א); וּבֵין נִשְׁמַת הָאָדָם, שֶׁנִּמְשְׁכָה תְּחִלָּה מִבְּחִינַת פְּנִימִיּוּת הַחַיּוּת וְהַשֶּׁפַע שֶׁמַּשְׁפִּיעַ אֵין־סוֹף בָּרוּךְ־הוּא, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב: "וַיִּפַּח וְכוּ׳", וְאַחַר כָּךְ יָרְדָה בְּסֵתֶר הַמַּדְרֵגָה, גַּם כֵּן, עַל־יְדֵי בְּחִינַת הָאוֹתִיּוֹת שֶׁבְּמַאֲמַר "נַעֲשֶׂה אָדָם" וְכוּ׳ כְּדֵי לְהִתְלַבֵּשׁ בְּגוּף עוֹלָם הַזֶּה הַתַּחְתּוֹן.

וְלָכֵן נִקְרָאוּ הַמַּלְאָכִים בְּשֵׁם "אֱלֹקִים" בַּכָּתוּב, וּכְמוֹ שֶׁכָּתוּב: "כִּי ה' אֱלֹקֵיכֶם [הוּא] אֱלֹקֵי הָאֱלֹקִים גו'" "הוֹדוּ לֵאלֹקֵי הָאֱלֹקִים גו'" "וַיָּבֹאוּ בְּנֵי הָאֱלֹקִים לְהִתְיַצֵּב גו'" – לְפִי שֶׁיְּנִיקַת חַיּוּתָם הִיא מִבְּחִינַת חִיצוֹנִיּוּת שֶׁהִיא בְּחִינַת הָאוֹתִיּוֹת לְבַד, וְשֵׁם אֱלֹקִים הוּא בְּחִינַת חִיצוֹנִיּוּת לְגַבֵּי שֵׁם הַוָיָ' בָּרוּךְ־הוּא.

אֲבָל נִשְׁמַת הָאָדָם, שֶׁהִיא מִבְּחִינַת פְּנִימִיּוּת הַחַיּוּת – הִיא חֵלֶק שֵׁם הַוָיָ' בָּרוּךְ־הוּא, כִּי שֵׁם הַוָיָ' מוֹרֶה עַל פְּנִימִיּוּת הַחַיּוּת, שֶׁהִיא לְמַעְלָה מִבְּחִינַת הָאוֹתִיּוֹת.

וּבְיאוּר הָעִנְיָן, כַּנּוֹדָע מִמַּאֲמַר אֵלִיָּהוּ: "אֲנִתְּ הוּא דְּאַפֵּיקַת עֲשַׂר תִּיקוּנִין, וְקָרִינָן לְהוֹן עֶשֶׂר סְפִירָן, לְאַנְהָגָא בְּהוֹן עָלְמִין סְתִימִין וְכוּ'. וְכָל הַי' סְפִירוֹת נִכְלָלוֹת וְנִרְמָזוֹת בְּשֵׁם הַוָיָ' בָּרוּךְ־הוּא.

כִּי הַיּוּ"ד, שֶׁהִיא בְּחִינַת נְקוּדָה לְבַד, מְרַמֶּזֶת לְחָכְמָתוֹ יִתְבָּרַךְ, שֶׁהִיא בִּבְחִינַת הֶעְלֵם וְהֶסְתֵּר קוֹדֶם שֶׁבָּאָה לִבְחִינַת הִתְפַּשְׁטוּת וְגִילּוּי הַהַשְׁגָה וְהַהֶבְנָה (וְהַקּוֹץ שֶׁעַל הַיּוּ"ד רוֹמֵז לִבְחִינַת רָצוֹן הֶעְלְיוֹן בָּרוּךְ־הוּא, שֶׁלְּמַעְלָה מִמַּעְלָה מִמַּדְרֵגַת בְּחִינַת חָכְמָה עִילָּאָה, כַּנּוֹדָע).

וְאַחַר שֶׁבָּאָה לִבְחִינַת הִתְפַּשְׁטוּת וְגִילּוּי הַהַשְׁגָה וְהַהֶבְנָה לְעָלְמִין סְתִימִין נִכְלֶלֶת וְנִרְמֶזֶת בְּאוֹת הֵ"א, שֶׁיֵּשׁ לָהּ בְּחִינַת הִתְפַּשְׁטוּת לְרוֹחַב, הַמּוֹרֶה וּמְרַמֵּז עַל הַרְחָבַת הַבֵּיאוּר וְהַהֶבְנָה, וְגַם לָאוֹרֶךְ, הַמּוֹרֶה עַל בְּחִינַת הַהַמְשָׁכָה וְהַהַשְׁפָּעָה מִלְּמַעְלָה לְמַטָּה לְעָלְמִין סְתִימִין.

וְאַחַר כָּךְ, כְּשֶׁנִּמְשֶׁכֶת הַמְשָׁכָה וְהַשְׁפָּעָה זוֹ יוֹתֵר לְמַטָּה לְעָלְמִין דְּאִתְגַּלְיָין, וּכְמוֹ הָאָדָם שֶׁרוֹצֶה לְגַלּוֹת חָכְמָתוֹ לַאֲחֵרִים עַל־יְדֵי דִיבּוּרוֹ עַל דֶּרֶךְ מָשָׁל – נִכְלֶלֶת וְנִרְמֶזֶת הַמְשָׁכָה זוֹ בְּאוֹתִיּוֹת ו"ה.

כִּי הַוָּי"ו מוֹרָה עַל הַהַמְשָׁכָה מִלְּמַעְלָה לְמַטָּה. וְגַם הַמְשָׁכָה זוֹ הִיא עַל־יְדֵי מִדַּת חַסְדּוֹ וְטוּבוֹ וּשְׁאָר מִדּוֹתָיו הַקְּדוֹשׁוֹת, הַנִּכְלָלוֹת בְּדֶרֶךְ כְּלָל בְּמִסְפַּר שֵׁשׁ, שֶׁבַּפְּסוּק: לְךָ ה' הַגְּדוּלָּה וְכוּ'" עַד "לְךָ ה' הַמַּמְלָכָה וְכוּ'", וְלֹא "עַד" בִּכְלָל. כִּי מִדַּת מַלְכוּתוֹ יִתְבָּרַךְ נִקְרֵאת בְּשֵׁם "דְּבַר ה'", כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב: "בַּאֲשֶׁר דְּבַר מֶלֶךְ שִׁלְטוֹן".

וְנִכְלֶלֶת וְנִרְמֶזֶת בְּאוֹת הֵ"א אַחֲרוֹנָה שֶׁל שֵׁם הַוָיָ', כִּי פְּנִימִיּוּת וּמְקוֹר הַדִּיבּוּר, הוּא הַהֶבֶל הָעוֹלֶה מִן הַלֵּב וּמִתְחַלֵּק לְהֹ' מוֹצָאוֹת הַפֶּה: אחה"ע מֵהַגָּרוֹן וְכוּ', וְגַם הֶבְרַת הַהֵ"א הִיא בְּחִינַת הֶבֶל לְבַד, כְּמוֹ שֶׁנִּקְרֵאת: "אָתָא קַלִּילָא דְּלֵית בֵּהּ מְשָׁשָׁא".

וְאַף שֶׁאֵין לוֹ דְּמוּת הַגּוּף חַס וְשָׁלוֹם, אַךְ דִּבְּרָה תּוֹרָה כִּלְשׁוֹן בְּנֵי אָדָם, בְּשֶׁגַּם, שֶׁגַּם "דְּבַר ה'" – כ"ב אוֹתִיּוֹת, הַמִּתְחַלְּקוֹת לְהֹ' חֶלְקֵי הַמּוֹצָאוֹת, וּבָהֶן נִבְרָא כָּל הַיְצִיר (וּכְמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר בְּלִקּוּטֵי־אֲמָרִים חֵלֶק ב' פֶּרֶק י"א, בֵּיאוּר עִנְיַן אוֹתִיּוֹת אֵלּוּ).

וְכָכָה מַמָּשׁ עַל דֶּרֶךְ מָשָׁל, הַמַּבְדִּיל הַבְדָּלוֹת לְאֵין קֵץ, בְּנִשְׁמַת הָאָדָם, שֶׁהִיא בְּחִינַת נֶפֶשׁ הָאֱלֹקִית – דְּמִתּוֹכֵיהּ נָפַח, יֵשׁ בָּהּ בְּחִינַת שֵׂכֶל הַנֶּעְלָם, הַמְרוּמָּז בְּאוֹת יו״ד, שֶׁבְּכֹחוֹ לָצֵאת אֶל הַגִּילּוּי, לְהָבִין וּלְהַשְׂכִּיל בַּאֲמִתָּתוֹ יִתְבָּרֵךְ וּבִגְדוּלָּתוֹ וְכוּ׳, כָּל חַד וְחַד לְפוּם שִׁיעוּרָא דִּילֵיהּ, לְפִי רוֹחַב שִׂכְלוֹ וּבִינָתוֹ.

וּכְפִי אֲשֶׁר מַעֲמִיק שִׂכְלוֹ וּמַרְחִיב דַּעְתּוֹ וּבִינָתוֹ לְהִתְבּוֹנֵן בִּגְדוּלָּתוֹ יִתְבָּרֵךְ, אֲזַי – מְרוּמָּזֶת בִּינָתוֹ בְּאוֹת הֵ״א, שֶׁיֵּשׁ לָהּ רוֹחַב, וְגַם אוֹרֶךְ, הַמּוֹרֶה עַל הַהַמְשָׁכָה מִלְמַעְלָה לְמַטָּה, לְהוֹלִיד מִבִּינָתוֹ וְהִתְבּוֹנְנוּתוֹ בִּגְדוּלַּת ה׳ אַהֲבָה וְיִרְאָה וְתוֹלְדוֹתֵיהֶן בְּמוֹחוֹ וְתַעֲלוּמוֹת לִבּוֹ, וְאַחַר כָּךְ – בִּבְחִינַת הִתְגַּלּוּת לִבּוֹ.

וּמִזֶּה נִמְשָׁכָה עֲבוֹדָה הָאֲמִיתִּית בְּעֵסֶק הַתּוֹרָה וְהַמִּצְוֹת, בְּקוֹל וְדִבּוּר אוֹ מַעֲשֶׂה, הֵן אוֹתִיּוֹת וָאו״ו הֵ״א וְכוּ׳.

וְגַם הַהִתְבּוֹנְנוּת לְהָבִין וּלְהַשְׂכִּיל בַּאֲמִתָּתוֹ וּגְדוּלָּתוֹ יִתְבָּרֵךְ, נִמְשָׁכָה גַּם כֵּן מֵהַתּוֹרָה, דְּאוֹרַיְיתָא מֵחָכְמָה נָפְקָא, הִיא בְּחִינַת יו״ד שֶׁל שֵׁם הַוָ״יְ וְכוּ׳:

פרק ה

וְהִנֵּה, הַמְשָׁכַת וִירִידַת הַנֶּפֶשׁ הָאֱלֹקִית לָעוֹלָם הַזֶּה לְהִתְלַבֵּשׁ בְּגוּף הָאָדָם, נִמְשָׁכָה מִבְּחִינַת פְּנִימִיּוּת וּמְקוֹר הַדִּיבּוּר, הוּא הֶבֶל הָעֶלְיוֹן, הַמְרוּמָּז בְּאוֹת הֵ״א תַּתָּאָה כַּנִּזְכָּר לְעֵיל, וּכְמוֹ שֶׁכָּתוּב: ״וַיִּפַּח בְּאַפָּיו נִשְׁמַת חַיִּים, וַיְהִי הָאָדָם לְנֶפֶשׁ חַיָּה״, וּ״מֵאן דְּנָפַח וְכוּ׳״.

וְזֶהוּ שֶׁכָּתוּב: ״כִּי חֵלֶק ה׳ עַמּוֹ, יַעֲקֹב חֶבֶל נַחֲלָתוֹ״, פֵּירוּשׁ, כְּמוֹ חֶבֶל, עַל דֶּרֶךְ מָשָׁל, שֶׁרֹאשׁוֹ אֶחָד קָשׁוּר לְמַעְלָה וְקָצֵהוּ לְמַטָּה.

כִּי הִנֵּה, פְּשַׁט הַכָּתוּב מַה שֶּׁכָּתוּב ״וַיִּפַּח״, הוּא לְהוֹרוֹת לָנוּ, כְּמוֹ שֶׁעַל דֶּרֶךְ מָשָׁל כְּשֶׁהָאָדָם נוֹפֵחַ לְאֵיזֶה מָקוֹם, אִם יֵשׁ אֵיזֶה דָּבָר חוֹצֵץ וּמַפְסִיק בֵּינְתַיִים אֵין הֶבֶל הַנּוֹפֵחַ עוֹלֶה וּמַגִּיעַ כְּלָל לְאוֹתוֹ מָקוֹם, כָּכָה מַמָּשׁ, אִם יֵשׁ דָּבָר חוֹצֵץ וּמַפְסִיק בֵּין גּוּף הָאָדָם לִבְחִינַת הֶבֶל הָעֶלְיוֹן.

אַךְ בֶּאֱמֶת, אֵין שׁוּם דָּבָר גַּשְׁמִי וְרוּחָנִי חוֹצֵץ לְפָנָיו יִתְבָּרֵךְ, כִּי ״הֲלֹא אֶת הַשָּׁמַיִם וְאֶת הָאָרֶץ אֲנִי מָלֵא״, וּ״מְלֹא כָל הָאָרֶץ כְּבוֹדוֹ״, וְ״לֵית אֲתַר פָּנוּי מִינֵּיהּ״, ״בַּשָּׁמַיִם מִמַּעַל וְעַל הָאָרֶץ מִתָּחַת אֵין עוֹד״, וְ״אֵיהוּ מְמַלֵּא כָּל עָלְמִין וְכוּ׳״.

אֶלָּא כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב בִּישַׁעְיָה: ״כִּי אִם עֲוֹנוֹתֵיכֶם הָיוּ מַבְדִּילִים בֵּינֵיכֶם לְבֵין אֱלֹקֵיכֶם״. וְהַטַּעַם, לְפִי שֶׁהֵם נֶגֶד רָצוֹן הָעֶלְיוֹן בָּרוּךְ־הוּא הַמְחַיֶּה אֶת הַכֹּל, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב: ״כֹּל אֲשֶׁר חָפֵץ ה׳ עָשָׂה בַּשָּׁמַיִם וּבָאָרֶץ״ (וּכְמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר לְעֵיל, שֶׁהוּא מְקוֹר הַשְׁפָּעַת שֵׁם הַוָ״יְ, וְנִרְמָז בְּקוֹצוֹ שֶׁל יו״ד).

וְזֶהוּ עִנְיַן הַכָּרֵת, שֶׁנִּכְרָת וְנִפְסָק חֶבֶל הַהַמְשָׁכָה מִשֵּׁם הַוָיְ בָּרוּךְ־הוּא, שֶׁנִּמְשְׁכָה מֵהֵ"א תַּתְּאָה כַּנִּזְכָּר לְעֵיל, וּכְמוֹ שֶׁכָּתוּב בְּפָרָשַׁת אֱמוֹר: "וְנִכְרְתָה הַנֶּפֶשׁ הַהִיא מִלְּפָנַי, אֲנִי ה'" – "מִלְּפָנַי" דַּיְיקָא.

וּבִשְׁאָר עֲבֵירוֹת שֶׁאֵין בָּהֶן כָּרֵת – עַל כָּל פָּנִים הֵן פּוֹגְמִין הַנֶּפֶשׁ, כַּנּוֹדָע; וּפְגַם, הוּא מִלְּשׁוֹן פְּגִימַת הַסַּכִּין.

וְהוּא עַל דֶּרֶךְ מָשָׁל, מֵחֶבֶל עָב שָׁזוּר מִתְּרֵי"ג חֲבָלִים דַּקִּים, כָּכָה חֶבֶל הַהַמְשָׁכָה הַנִּזְכָּר לְעֵיל – כָּלוּל מִתְּרֵי"ג מִצְוֹת, וּכְשֶׁעוֹבֵר חַס וְשָׁלוֹם עַל אַחַת מֵהֶנָּה – נִפְסָק חֶבֶל הַדַּק וְכוּ'. אַךְ גַּם בְּחַיָּיב כָּרֵת וּמִיתָה נִשְׁאָר עֲדַיִין בּוֹ הָרְשִׁימוּ מִנַּפְשׁוֹ הָאֱלֹקִית, וְעַל־יְדֵי זֶה יָכוֹל לִחְיוֹת עַד נ' אוֹ ס' שָׁנָה וְלֹא יוֹתֵר (וּמַה שֶּׁכָּתוּב בְּשֵׁם הָאֲרִיזַ"ל שֶׁנִּכְנְסָה בּוֹ בְּחִינַת הַמַּקִּיף וְכוּ' – אֵינוֹ עִנְיָן לְחַיֵּי גַּשְׁמִיּוּת הַגּוּף, וּמַיְירִי עַד נ' שָׁנָה, אוֹ בִּזְמַן הַזֶּה – כִּדְלִקַמָּן):

פרק ו

אָמְנָם, זֶהוּ בִּזְמַן שֶׁהָיוּ יִשְׂרָאֵל בְּמַדְרֵגָה עֶלְיוֹנָה, כְּשֶׁהָיְתָה הַשְׁכִינָה שׁוֹרָה בְּיִשְׂרָאֵל בְּבֵית הַמִּקְדָּשׁ, וְאָז, לֹא הָיוּ מְקַבְּלִים חִיּוּת לְגוּפָם, רַק – עַל־יְדֵי נֶפֶשׁ הָאֱלֹקִית לְבַדָּהּ, מִבְּחִינַת פְּנִימִיּוּת הַשֶּׁפַע שֶׁמַּשְׁפִּיעַ אֵין־סוֹף בָּרוּךְ־הוּא עַל־יְדֵי שֵׁם הַוָיְ בָּרוּךְ־הוּא, כַּנִּזְכָּר לְעֵיל.

אַךְ לְאַחַר שֶׁיָּרְדוּ מִמַּדְרֵגָתָם, וְגָרְמוּ בְּמַעֲשֵׂיהֶם סוֹד גָּלוּת הַשְׁכִינָה, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב: "וּבְפִשְׁעֵיכֶם שׁוּלְחָה אִמְּכֶם", דְּהַיְינוּ, שֶׁיָּרְדָה הַשְׁפָּעַת בְּחִינַת הֵ"א תַּתְּאָה הַנִּזְכֶּרֶת לְעֵיל, וְנִשְׁתַּלְשְׁלָה מִמַּדְרֵגָה לְמַדְרֵגָה לְמַטָּה מַטָּה, עַד שֶׁנִּתְלַבְּשָׁה הַשְׁפָּעָתָהּ בְּיֵי סְפִירוֹת דְּנוּגָהּ, הַמַּשְׁפִּיעוֹת שֶׁפַע וְחִיּוּת עַל־יְדֵי הַמַּזָּלוֹת וְכָל צְבָא הַשָּׁמַיִם וְהַשָּׂרִים שֶׁעֲלֵיהֶם, לְכָל הַחַי הַנִּשְׁמִי שֶׁבָּעוֹלָם הַזֶּה, וְגַם לְכָל הַצּוֹמֵחַ, כְּמַאֲמַר רַבּוֹתֵינוּ־זִכְרוֹנָם־לִבְרָכָה: "אֵין לְךָ כָּל עֵשֶׂב מִלְּמַטָּה שֶׁאֵין לוֹ מַזָּל וְכוּ'".

וַאֲזַי, יָכוֹל גַּם הַחוֹטֵא וּפוֹשְׁעֵי יִשְׂרָאֵל לְקַבֵּל חִיּוּת לְגוּפָם וְנַפְשָׁם הַבַּהֲמִיּוֹת כְּמוֹ שְׁאָר בַּעֲלֵי חַיִּים מַמָּשׁ, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב: "נִמְשַׁל כַּבְּהֵמוֹת נִדְמוּ".

וְאַדְרַבָּה, בְּיֶתֶר שְׂאֵת וְיֶתֶר עֹז, עַל פִּי הַמְבוֹאָר מִזּוֹהַר הַקָּדוֹשׁ פָּרָשַׁת פְּקוּדֵי, שֶׁכָּל שֶׁפַע וְחַיּוּת הַנִּשְׁפָּעוֹת לָאָדָם הַתַּחְתּוֹן בְּשָׁעָה וְרֶגַע שֶׁעוֹשֶׂה הָרַע בְּעֵינֵי ה' בְּמַעֲשֶׂה אוֹ בְּדִיבּוּר אוֹ בְּהִרְהוּרֵי עֲבֵירָה וְכוּ', הַכֹּל נִשְׁפָּע לוֹ מֵהֵיכָלוֹת הַסִּטְרָא אָחֳרָא הַמְבוֹאָרִים שָׁם בַּזּוֹהַר הַקָּדוֹשׁ.

וְהָאָדָם הוּא בַּעַל בְּחִירָה, אִם לְקַבֵּל הַשְׁפָּעָתוֹ מֵהֵיכָלוֹת הַסִּטְרָא אָחֳרָא, אוֹ מֵהֵיכָלוֹת הַקְּדוּשָׁה שֶׁמֵּהֶם נִשְׁפָּעוֹת כָּל מַחֲשָׁבוֹת טוֹבוֹת וּקְדוּשׁוֹת וְכוּ'.

כִּי "זֶה לְעוּמַת זֶה עָשָׂה הָאֱלֹקִים" וְכוּ'. וְהֵיכְלוֹת הַסִּטְרָא אָחֳרָא מְקַבְּלִים וְיוֹנְקִים חַיּוּתָם מֵהִתְלַבְּשׁוּת וְהִשְׁתַּלְשְׁלוּת הַשֶּׁפַע דְּיֵי סְפִירוֹת דְּנוּגַהּ, הַכְּלוּלָה מִבְּחִינַת טוֹב וָרָע, הִיא בְּחִינַת "עֵץ הַדַּעַת" וְכוּ', כַּנּוֹדָע לִיוֹדְעֵי חֵן.

וְהִנֵּה, "יַעֲקֹב חֶבֶל נַחֲלָתוֹ" כְּתִיב: עַל דֶּרֶךְ מָשָׁל, כְּמוֹ הַחֶבֶל שֶׁרֹאשׁוֹ אֶחָד לְמַעְלָה וְרֹאשׁוֹ הַשֵּׁנִי לְמַטָּה, אִם יִמְשׁוֹךְ אָדָם בְּרֹאשׁוֹ הַשֵּׁנִי – יִנָּעֵנַע וְיִמָּשֵׁךְ אַחֲרָיו גַּם רֹאשׁוֹ הָרִאשׁוֹן כַּמָּה שֶׁאֶפְשָׁר לוֹ לְהִמָּשֵׁךְ.

וְכָכָה מַמָּשׁ בְּשׂוֹרֶשׁ נִשְׁמַת הָאָדָם וּמְקוֹרָהּ מִבְּחִינַת הֵ"א תַּתָּאָה הַנִּזְכֶּרֶת לְעֵיל, הוּא מַמְשִׁיךְ וּמוֹרִיד הַשְׁפָּעָתָהּ עַל־יְדֵי מַעֲשָׂיו הָרָעִים וּמַחְשְׁבוֹתָיו עַד תּוֹךְ הֵיכְלוֹת הַסִּטְרָא אָחֳרָא כִּבְיָכוֹל, שֶׁמִּשָּׁם מְקַבֵּל מַחְשְׁבוֹתָיו וּמַעֲשָׂיו. וּמִפְּנֵי שֶׁהוּא הוּא הַמַּמְשִׁיךְ לָהֶם הַהַשְׁפָּעָה, לָכֵן הוּא נוֹטֵל חֵלֶק בָּרֹאשׁ, וְדֵי לַמֵּבִין.

וְזֶהוּ שֶׁאָמְרוּ רַבּוֹתֵינוּ־זִכְרוֹנָם־לִבְרָכָה: "אֵין בְּיֵדֵינוּ לֹא מִשְּׁלַוֹת הָרְשָׁעִים וְכוּ'" – "בְּיֵדֵינוּ" דַּוְקָא, כְּלוֹמַר, בִּזְמַן הַגָּלוּת אַחַר הַחוּרְבָּן. וְזוֹהִי בְּחִינַת גָּלוּת הַשְּׁכִינָה כִּבְיָכוֹל, לְהַשְׁפִּיעַ לְהֵיכְלוֹת הַסִּטְרָא אָחֳרָא אֲשֶׁר שָׂנְאָה נַפְשׁוֹ יִתְבָּרַךְ.

וּכְשֶׁהָאָדָם עוֹשֶׂה תְּשׁוּבָה נְכוֹנָה – אֲזַי מְסַלֵּק מֵהֶם הַהַשְׁפָּעָה שֶׁהִמְשִׁיךְ בְּמַעֲשָׂיו וּמַחְשְׁבוֹתָיו, כִּי בִּתְשׁוּבָתוֹ מַחֲזִיר הַשְׁפָּעַת הַשְּׁכִינָה לִמְקוֹמָהּ.

וְזֶהוּ תְּשׁוּב הֵ"א תַּתָּאָה – מִבְּחִינַת גָּלוּת, וּכְמוֹ שֶׁכָּתוּב: "וְשַׁב ה' אֱלֹקֶיךָ אֶת שְׁבוּתְךָ", כְּלוֹמַר עִם שְׁבוּתְךָ, וּכְמַאֲמַר רַבּוֹתֵינוּ־זִכְרוֹנָם־לִבְרָכָה: "וְהֵשִׁיב לֹא נֶאֱמַר וְכוּ'":

פרק ז

וְאוּלָם, דֶּרֶךְ הָאֱמֶת וְהַיָּשָׁר לִבְחִינַת תְּשׁוּבָה תַּתָּאָה, הֵ"א תַּתָּאָה הַנִּזְכֶּרֶת לְעֵיל – הֵם ב' דְּבָרִים דֶּרֶךְ כְּלָל.

הָאֶחָד, הוּא לְעוֹרֵר רַחֲמִים הָעֶלְיוֹנִים מִמְּקוֹר הָרַחֲמִים עַל נִשְׁמָתוֹ וְנַפְשׁוֹ הָאֱלֹקִית, שֶׁנָּפְלָה "מֵאִיגֶּרֶא רָמָה" – חַיֵּי הַחַיִּים בָּרוּךְ־הוּא לְ"בִירָא עַמִּיקְתָּא", הֵן הֵיכְלוֹת הַטּוּמְאָה וְהַסִּטְרָא אָחֳרָא, וְעַל מְקוֹרָהּ בְּמָקוֹר הַחַיִּים, הוּא שֵׁם הַוָ"י בָּרוּךְ־הוּא; וּכְמוֹ שֶׁכָּתוּב: "וְיָשׁוֹב אֶל הַוָ"י וִירַחֲמֵהוּ", פֵּירוּשׁ, לְעוֹרֵר רַחֲמִים עַל הַשְׁפָּעַת שֵׁם הַוָ"י בָּרוּךְ־הוּא, שֶׁנִּשְׁתַּלְשְׁלָה וְיָרְדָה תּוֹךְ הֵיכְלוֹת הַסִּטְרָא אָחֳרָא הַטְּמֵאִים לְהַחֲיוֹתָם, עַל־יְדֵי מַעֲשֵׂה אֱנוֹשׁ וְתַחְבּוּלוֹתָיו, וּמַחְשְׁבוֹתָיו הָרָעוֹת; וּכְמוֹ שֶׁכָּתוּב: "מֶלֶךְ אָסוּר בָּרַהֲטִים" – בִּרְהִיטֵי מוֹחָא וְכוּ' הִיא בְּחִינַת גָּלוּת הַשְּׁכִינָה, כַּנִּזְכָּר לְעֵיל.

וּזְמַן הַמְסוּגָּל לָזֶה, הוּא בְּתִיקּוּן חֲצוֹת, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב בַּסִּידּוּר בְּהֶעָרָה, עַיֵּין שָׁם בַּאֲרִיכוּת. וְזֶהוּ שֶׁכָּתוּב שָׁם: "נָפְלָה עֲטָרַת רֹאשֵׁינוּ, אוֹי נָא לָנוּ כִּי חָטָאנוּ".

וְלָכֵן נִקְרָא הַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא "מָלֵךְ עָלוּב" בְּפִרְקֵי הֵיכָלוֹת, כְּמוֹ שֶׁכָּתַב הָרַמַ"ק זְכרוֹנוֹ לִבְרָכָה, כִּי אֵין לְךָ עֶלְבּוֹן גָּדוֹל מִזֶּה, וּבִפְרָט כַּאֲשֶׁר יִתְבּוֹנֵן הַמַּשְׂכִּיל בִּגְדוּלַּת אֵין־סוֹף בָּרוּךְ־הוּא, מְמַלֵּא כָּל עָלְמִין וְסוֹבֵב כָּל עָלְמִין, כָּל אֶחָד וְאֶחָד לְפִי שִׁיעוּר שִׂכְלוֹ וַהֲבָנָתוֹ, יִתְמַרְמֵר עַל זֶה מְאֹד מְאֹד.

וְהַב', לְבַטֵּשׁ וּלְהַכְנִיעַ הַקְּלִיפָּה וְסִטְרָא אָחֳרָא, אֲשֶׁר כָּל חִיּוּתָהּ הִיא רַק בְּחִינַת גַּסּוּת וְהַגְבָּהָה, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב: "אִם תַּגְבִּיהַּ כַּנֶּשֶׁר וְגוֹ'", וְהַבִּיטוּשׁ וְהַהַכְנָעָה עַד עָפָר מַמָּשׁ – זוֹהִי מִיתָתָהּ וּבִיטּוּלָהּ.

וְהַיְינוּ, עַל־יְדֵי "לֵב נִשְׁבָּר וְנִדְכֶּה", וְלִהְיוֹת "נִבְזֶה בְעֵינָיו נִמְאָס" וְכוּ', וּכְמוֹ שֶׁכָּתוּב בַּזּוֹהַר הַקָּדוֹשׁ עַל פָּסוּק: "זִבְחֵי אֱלֹקִים רוּחַ נִשְׁבָּרָה, לֵב נִשְׁבָּר וְנִדְכֶּה וְכוּ'", כִּי כָּל קָרְבָּן מִן הַבְּהֵמָה – הוּא לְשֵׁם הַוָיָ', הִיא מִדַּת הָרַחֲמִים, אֲבָל לְשֵׁם אֱלֹקִים, הִיא מִדַּת הַדִּין – אֵין מַקְרִיבִין קָרְבַּן בְּהֵמָה, כִּי אִם לְשַׁבֵּר וּלְהַעֲבִיר רוּחַ הַטּוּמְאָה וְהַסִּטְרָא אָחֳרָא, וְזֶהוּ "רוּחַ נִשְׁבָּרָה".

וְהַאֵיךְ נִשְׁבָּרָה רוּחַ הַסִּטְרָא אָחֳרָא? כְּשֶׁהַ"לֵּב נִשְׁבָּר וְנִדְכֶּה" וְכוּ'.

וְהַאֵיךְ נִשְׁבָּר הַלֵּב וְנִדְכֶּה? הִנֵּה, מְעַט מִזְּעֵיר הוּא עַל־יְדֵי סִיגּוּפִים וְתַעֲנִיּוֹת, בְּדוֹרוֹתֵינוּ אֵלֶּה שֶׁאֵין לָנוּ כֹּחַ לְהִתְעַנּוֹת הַרְבֵּה כְּדָוִד הַמֶּלֶךְ, כְּמַאֲמַר רַבּוֹתֵינוּ־זִכְרוֹנָם־לִבְרָכָה עַל פָּסוּק: "וְלִבִּי חָלַל בְּקִרְבִּי" – שֶׁ"הָרְגוּ בְּתַעֲנִית".

אַךְ עִיקַּר הַכְנָעַת הַלֵּב, לִהְיוֹת נִשְׁבָּר וְנִדְכֶּה וְהַעֲבָרַת רוּחַ הַטּוּמְאָה וְסִטְרָא אָחֳרָא, הוּא לִהְיוֹת מִ"מְּאֹרֵי דְּחוּשְׁבָּנָא" בְּעוֹמֶק הַדַּעַת, לְהַעֲמִיק דַּעְתּוֹ וּבִינָתוֹ שָׁעָה אַחַת בְּכָל יוֹם אוֹ לַיְלָה לִפְנֵי תִּיקּוּן־חֲצוֹת, לְהִתְבּוֹנֵן בְּמַה שֶּׁפָּעַל וְעָשָׂה בַּחֶטְאָיו בְּחִינַת גְּלוּת הַשְּׁכִינָה כַּנִּזְכָּר לְעֵיל, וְגָרַם לַעֲקוֹר נִשְׁמָתוֹ וְנַפְשׁוֹ הָאֱלֹקִית מֵחַיֵּי הַחַיִּים בָּרוּךְ־הוּא, וְהוֹרִידָהּ לִמְקוֹם הַטּוּמְאָה וְהַמָּוֶת, הֵן הֵיכָלוֹת הַסִּטְרָא אָחֳרָא, וְנַעֲשֵׂית בִּבְחִינַת מָרְכָּבָה אֲלֵיהֶם לְקַבֵּל מֵהֶם שֶׁפַע וְחִיּוּת לְהַשְׁפִּיעַ לְנוּפוֹ, כַּנִּזְכָּר לְעֵיל.

וְזֶהוּ שֶׁאָמְרוּ רַבּוֹתֵינוּ־זִכְרוֹנָם־לִבְרָכָה: "רְשָׁעִים בְּחַיֵּיהֶם קְרוּיִים מֵתִים", כְּלוֹמַר, שֶׁחַיֵּיהֶם נִמְשָׁכִים מִמְּקוֹם הַמָּוֶת וְהַטּוּמְאָה, (וְכֵן מַה שֶּׁכָּתוּב: "לֹא הַמֵּתִים יְהַלְלוּ וְגוֹ'", אֵינוֹ כְּ"לוֹעֵג לָרָשׁ" חַס וְשָׁלוֹם אֶלָּא הַכַּוָּונָה עַל הָרְשָׁעִים שֶׁבְּחַיֵּיהֶם קְרוּיִים מֵתִים, שֶׁמְּבַלְבְּלִים אוֹתָם בְּמַחֲשָׁבוֹת זָרוֹת בְּעוֹדָם בְּרִשְׁעָם וְאֵינָם חֲפֵיצִים בִּתְשׁוּבָה, כַּנּוֹדָע).

וְאַף מִי שֶׁלֹּא עָבַר עַל עָוֹן כָּרֵת, וְגַם לֹא עַל עָוֹן מִיתָה בִּידֵי שָׁמַיִם שֶׁהוּא הוֹצָאַת זֶרַע לְבַטָּלָה וּכְהַאי גַּוְנָא, אֶלָּא שְׁאָר עֲבֵירוֹת קַלּוֹת, אַף־עַל־פִּי־כֵן, מֵאַחַר שֶׁהֵן פּוֹגְמִים בַּנְּשָׁמָה וְנֶפֶשׁ הָאֱלֹקִית, וְכִמְשַׁל פְּגִימַת וּפְסִיקַת חֲבָלִים דַּקִּים כַּנִּזְכָּר לְעֵיל, הֲרֵי בְּרִיבּוּי הַחֲטָאִים

יָכוֹל לִהְיוֹת פְּגַם כְּמוֹ בְּלָאוֹ אֶחָד שֶׁיֵּשׁ בּוֹ כָּרֵת אוֹ מִיתָה, וְאַפִּילוּ בִּכְפִילַת חֵטְא אֶחָד פְּעָמִים רַבּוֹת מְאֹד.

כְּמוֹ שֶׁהִמְשִׁיל הַנָּבִיא הַחֲטָאִים לְעָנָן הַמַּאֲפִיל אוֹר הַשֶּׁמֶשׁ, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב: "מָחִיתִי כָעָב פְּשָׁעֶיךָ" – הֵם עֲבֵירוֹת חֲמוּרוֹת, [הַמַּבְדִּילִים] בֵּין פְּנִימִית הַשְּׁפָעַת שֵׁם הַוָי' בָּרוּךְ־הוּא לַנֶּפֶשׁ הָאֱלֹקִית, כְּהַבְדָּלַת עָנָן עָב וְחָשׁוּךְ, הַמַּבְדִּיל בֵּין הַשֶּׁמֶשׁ לָאָרֶץ וְלַדָּרִים עָלֶיהָ עַל דֶּרֶךְ מָשָׁל: וְכֶעָנָן חַטֹּאתֶיךָ הֵן "עֲבֵירוֹת קַלּוֹת שֶׁאָדָם דָּשׁ בַּעֲקֵבָיו", הַמַּבְדִּילִים כְּהַבְדָּלַת עָנָן קַל וְקַלּוּשׁ עַל דֶּרֶךְ מָשָׁל.

וְהִנֵּה, כְּמוֹ שֶׁבַּמָּשָׁל הַזֶּה, אִם מֵשִׂים אָדָם נֶגֶד אוֹר הַשֶּׁמֶשׁ בַּחַלּוֹן מְחִיצוֹת קַלּוֹת וּקְלוּשׁוֹת לְרוֹב מְאֹד, הֵן מַאֲפִילוֹת כְּמוֹ מְחִיצָה אַחַת עָבָה וְיוֹתֵר – וְכָכָה מַמָּשׁ הוּא בַּנִּמְשָׁל בְּכָל עֲוֹנוֹת שֶׁאָדָם דָּשׁ בַּעֲקֵבָיו. וּמִכָּל שֶׁכֵּן הַמְפוּרְסָמוֹת מִדִּבְרֵי רַבּוֹתֵינוּ־זִכְרוֹנָם־לִבְרָכָה, שֶׁהֵן מַמָּשׁ כַּעֲבוֹדָה־זָרָה וְגִילּוּי־עֲרָיוֹת וּשְׁפִיכוּת־דָּמִים.

כְּמוֹ הָעֲלָמַת עַיִן מִן הַצְּדָקָה, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב: "הִשָּׁמֶר לְךָ פֶּן יִהְיֶה דָבָר עִם לְבָבְךָ בְּלִיַּעַל וְגוֹ'", וּ"בְּלִיַּעַל", הֵיא עוֹבֵד עֲבוֹדַת אֱלִילִים וְכוּ', וְהַמְסַפֵּר בִּגְנוּת חֲבֵירוֹ, הֵיא לָשׁוֹן הָרָע, הַשְׁקוּלָה כַּעֲבוֹדָה־זָרָה וְגִילּוּי־עֲרָיוֹת וּשְׁפִיכוּת־דָּמִים, וְכָל הַכּוֹעֵס כְּאִלּוּ עוֹבֵד עֲבוֹדָה־זָרָה, וְכֵן מִי שֶׁיֵּשׁ בּוֹ גַּסּוּת הָרוּחַ, וְכֻלְּהֶן רַבּוֹת בַּגְּמָרָא. וְתַלְמוּד תּוֹרָה כְּנֶגֶד כּוּלָּן, כְּמַאֲמַר רַבּוֹתֵינוּ־זִכְרוֹנָם־לִבְרָכָה: "וִיתֵּר הַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא עַל עֲבוֹדָה־זָרָה וְכוּ'".

וְלָכֵן סִיְּדוּ בְּקְרִיאַת־שְׁמַע שֶׁעַל־הַמִּטָּה, לְקַבֵּל עָלָיו ד' מִיתוֹת בֵּית־דִּין וְכוּ'. מִלְּבַד, שֶׁעַל פִּי הַסּוֹד, כָּל הַפּוֹגֵם בְּאוֹת יו"ד שֶׁל שֵׁם הַוָי' – כְּאִילּוּ נִתְחַיֵּיב סְקִילָה, וְהַפּוֹגֵם בְּאוֹת הֵ"א – כְּאִילּוּ נִתְחַיֵּיב שְׂרֵיפָה, וּבְאוֹת וָי"ו – כְּאִילּוּ נִתְחַיֵּיב הֶרֶג, וּבְאוֹת הֵ"א אַחֲרוֹנָה – כְּאִילּוּ נִתְחַיֵּיב חֶנֶק: וְהַמְבַטֵּל קְרִיאַת־שְׁמַע – פּוֹגֵם בְּאוֹת יו"ד, וּתְפִילִּין – בְּאוֹת הֵ"א, וְצִיצִית – בְּאוֹת וָי"ו, וּתְפִלָּה – בְּאוֹת הֵ"א וְכוּ'.

וּמִזֶּה יָכוֹל הַמַּשְׂכִּיל לִלְמוֹד לִשְׁאָר עֲוֹנוֹת וְחֲטָאִים, וּבִיטּוּל תּוֹרָה כְּנֶגֶד כּוּלָּן:

פרק ח

וְהִנֵּה, אַחֲרֵי הָעֲמָקַת הַדַּעַת בְּכָל הַנִּזְכָּר לְעֵיל, יוּכַל לְבַקֵּשׁ בֶּאֱמֶת, מֵעוּמְקָא דְלִבָּא "כְּרוֹב רַחֲמֶיךָ מְחֵה פְשָׁעַי וְגוֹ'". כִּי אָז תִּקָּבַע בְּלִבּוֹ בֶּאֱמֶת גּוֹדֶל הָרַחֲמָנוּת עַל בְּחִינַת אֱלֹקוּת שֶׁבְּנַפְשׁוֹ וְשֶׁלְּמַעְלָה, כַּנִּזְכָּר לְעֵיל. וּבָזֶה – יְעוֹרֵר רַחֲמִים הָעֶלְיוֹנִים מִי"ג מִדּוֹת הָרַחֲמִים, הַנִּמְשָׁכוֹת מֵרָצוֹן הָעֶלְיוֹן בָּרוּךְ־הוּא, הַנִּרְמָז בְּקוֹצוֹ שֶׁל יו"ד, שֶׁלְּמַעְלָה מִבְּחִינַת הַהַשְׁפָּעָה הַנִּשְׁפַּעַת מֵאוֹתִיּוֹת שֵׁם הַוָי'.

וְלָכֵן הַי"ג מִדּוֹת הָרַחֲמִים מְנַקִּים כָּל הַפְּגָמִים, וּכְמוֹ שֶׁכָּתוּב: "נוֹשֵׂא עָוֹן וָפֶשַׁע וְנַקֵּה", וְשׁוּב אֵין יְנִיקָה לְהַחִיצוֹנִים וְהַסִּטְרָא אָחֳרָא מֵהַשְׁפָּעַת הֵ"א תַּתָּאָה, כַּנִּזְכָּר לְעֵיל (וּבָזֶה תָּשׁוּב הֵ"א תַּתָּאָה לִמְקוֹמָהּ, לְהִתְיַיחֵד בִּיה"ו, וְדַי לַמֵּבִין).

וְכֵן מַמָּשׁ לְמַטָּה בַּנֶּפֶשׁ הָאֱלֹקִית שֶׁבָּאָדָם, שׁוּב אֵין "עֲוֹנוֹתֵיכֶם מַבְדִּילִים", וּכְמוֹ שֶׁכָּתוּב "וְנַקֵּה" – "מְנַקֶּה הוּא לַשָּׁבִים", לְרִחוּץ וּלְנַקּוֹת נַפְשָׁם מִלְּבוּשִׁים הַצוֹאִים, הֵם הַחִיצוֹנִים וְסִטְרָא אָחֳרָא, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב בַּגְּמָרָא "מְלַכְלְכָתוֹ וְכוּ'".

וּמֵאַחַר שֶׁ"רוּחַ עָבְרָה וַתְּטַהֵרֵם", אֲזַי תּוּכַל נַפְשָׁם לָשׁוּב עַד הַוָיְ בְּרוּךְ־הוּא מַמָּשׁ, וְלַעֲלוֹת מַעְלָה מַעְלָה לְמָקוֹרָהּ, וּלְדָבְקָה בּוֹ יִתְבָּרֵךְ בְּיִחוּד נִפְלָא, כְּמוֹ שֶׁהָיְתָה מְיוּחֶדֶת בּוֹ יִתְבָּרֵךְ בְּתַכְלִית הַיִּחוּד, בְּטֶרֶם שֶׁנִּפְחָה בְּרוּחַ פִּיו יִתְבָּרֵךְ לֵיֵרֵד לְמַטָּה וּלְהִתְלַבֵּשׁ בְּגוּף הָאָדָם (וּכְמוֹ עַל דֶּרֶךְ מָשָׁל, בְּאָדָם הַנּוֹפֵחַ בְּרוּחַ פִּיו, בְּטֶרֶם שֶׁיּוֹצֵא הָרוּחַ מִפִּיו – הוּא מְיוּחָד בְּנַפְשׁוֹ). וְזוֹ הִיא תְּשׁוּבָה שְׁלֵימָה.

וְהִנֵּה, בְּחִינַת יְחוּד זֶה וּתְשׁוּבָה זוֹ, הִיא בְּחִינַת תְּשׁוּבָה עִילָּאָה שֶׁלְּאַחַר תְּשׁוּבָה תַּתָּאָה, וּכְמוֹ שֶׁכָּתוּב בַּזּוֹהַר הַקָּדוֹשׁ בְּרֵעָיָא מְהֵימְנָא פָּרָשַׁת נָשֹׂא, דִּתְשׁוּבָה עִילָּאָה הִיא, דְּיִתְעַסֵּק בְּאוֹרַיְיתָא בְּדָחִילוּ וּרְחִימוּ דְּקוּדְשָׁא־בְּרִיךְ־הוּא וְכוּ', דְּאִיהוּ בֶּן י"ה – בִּינָה וְכוּ' (וּמַעֲלַת בַּעֲלֵי תְּשׁוּבָה עַל צַדִּיקִים גְּמוּרִים בָּזֶה הִיא, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב בַּזּוֹהַר הַקָּדוֹשׁ פָּרָשַׁת חַיֵּי שָׂרָה, דְּאִינּוּן מָשְׁכֵי עֲלַיְיהוּ בִּרְעוּתָא דְּלִבָּא יַתִּיר וּבְחֵילָא סַגִּי לְאִתְקָרְבָא לְמַלְכָּא וְכוּ'):

פרק ט

וּבְיאוּר הָעִנְיָן, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב בַּזּוֹהַר הַקָּדוֹשׁ וְתִיקּוּנִים בְּכַמָּה מְקוֹמוֹת, דְּבִינָה – אִיהִי תְּשׁוּבָה עִילָּאָה, "וְהָאֵם רוֹבֶצֶת עַל הָאֶפְרוֹחִים" וְכוּ'.

דְּהַיְינוּ, שֶׁעַל־יְדֵי שֶׁמִּתְבּוֹנֵן בְּגִדוּלַת ה' בְּהַעֲמָקַת הַדַּעַת, וּמוֹלִיד מֵרוּחַ בִּינָתוֹ דְּחִילוּ וּרְחִימוּ שִׂכְלִיִּים, וּבְטוּב טַעַם וָדַעַת, כָּעִנְיָן שֶׁנֶּאֱמַר: "לְאַהֲבָה אֶת ה' אֱלֹקֶיךָ", מִשּׁוּם "כִּי הוּא חַיֶּיךָ וְגוֹ'", וְלֹא דַי לוֹ בְּאַהֲבָה טִבְעִית הַמְסוּתֶּרֶת לְבַד וְכוּ', וְכֵן בְּיִרְאָה וָפַחַד אוֹ בּוּשָׁה וְכוּ', כַּנּוֹדָע – אֲזַי נִקְרֵאת "הָאֵם רוֹבֶצֶת עַל הָאֶפְרוֹחִים" וְכוּ'.

וְהִנֵּה, עִיקַּר הָאַהֲבָה הִיא "אִתְדַּבְּקוּת רוּחָא בְּרוּחָא" כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב: "יִשָּׁקֵנִי מִנְּשִׁיקוֹת פִּיהוּ וְגוֹ'", כַּנּוֹדָע. וְעַל זֶה נֶאֱמַר: "וּבְכָל נַפְשְׁךָ", שֶׁהֵם הֵם כָּל חֶלְקֵי הַנֶּפֶשׁ: שֵׂכֶל וּמִדּוֹת, וּלְבוּשֵׁיהֶם: מַחֲשָׁבָה דִּיבּוּר וּמַעֲשֶׂה, לְדָבְקָה כּוּלָּן בּוֹ יִתְבָּרֵךְ.

דְּהַיְינוּ, הַמִּדּוֹת – בְּמִדּוֹתָיו יִתְבָּרֵךְ, "מַה הוּא רַחוּם וְכוּ'".

וְהַשֵּׂכֶל – בְּשִׂכְלוֹ וְחָכְמָתוֹ יִתְבָּרֵךְ, הוּא עִיּוּן הַתּוֹרָה, דְּ"אוֹרַיְיתָא מֵחָכְמָה נָפְקָא":

וְכֵן הַמַּחֲשָׁבָה – בְּמַחֲשַׁבְתּוֹ יִתְבָּרֵךְ: וְהַדִּיבּוּר – בְּדִבַּר ה', זוֹ הֲלָכָה, וּכְמוֹ שֶׁכָּתוּב: "וְאַשִּׂים דְּבָרַי בְּפִיךָ", "וּדְבָרַי אֲשֶׁר שַׂמְתִּי בְּפִיךָ":

וְהַמַּעֲשֶׂה – הוּא מַעֲשֶׂה הַצְּדָקָה, לְהַחֲיוֹת רוּחַ שְׁפָלִים, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב: "כִּי שֵׁשֶׁת יָמִים עָשָׂה ה' וְגוֹ'", כַּנּוֹדָע בְּמָקוֹם אַחֵר.

וְזוֹ הִיא "אִתְדַּבְּקוּת דְּרוּחָא בְּרוּחָא" בְּתַכְלִית הַדְּבֵיקוּת וְהַיִּחוּד, כְּשֶׁהִיא מֵחֲמַת אַהֲבָה וְכוּ'. וּלְפִי שֶׁפְּגַם הַבְּרִית בְּהוֹצָאַת זֶרַע לְבַטָּלָה, וְאֵין צָרִיךְ לוֹמַר בַּעֲרָיוֹת, אוֹ שְׁאָר אִיסּוּרֵי בִּיאָה דְּאוֹרַיְיתָא אוֹ דְּרַבָּנָן (כִּי חֲמוּרִים דִּבְרֵי סוֹפְרִים וְכוּ') פּוֹגֵם בַּמּוֹחַ, לָכֵן תִּיקּוּנוֹ הוּא דְּיִתְעַסֵּק בְּאוֹרַיְיתָא, דְּמֵחָכְמָה נָפְקָא.

וְזֶהוּ שֶׁכָּתוּב בְּתָנָא דְּבֵי אֵלִיָּהוּ: "אָדָם עָבַר עֲבֵירָה וְנִתְחַייֵב מִיתָה לַמָּקוֹם, מַה יַּעֲשֶׂה וְיִחְיֶה? אִם הָיָה רָגִיל לִקְרוֹת דַּף אֶחָד – יִקְרָא ב' דַּפִּים, לִשְׁנוֹת פֶּרֶק אֶחָד – יִשְׁנֶה ב' פְּרָקִים וְכוּ'". וְהַיְינוּ, כְּמִשֶּׁל חֶבֶל הַנִּפְסָק וְחוֹזֵר וְקוֹשְׁרוֹ, שֶׁבִּמְקוֹם הַקֶּשֶׁר הוּא כָּפוּל וּמְכוּפָּל, וְכָכָה הוּא בְּ"חֶבֶל נַחֲלָתוֹ" וְכוּ'.

וְזֶהוּ שֶׁאָמַר הַכָּתוּב: "בְּחֶסֶד וֶאֱמֶת יְכוּפַּר עָוֹן וְגוֹ'", "וְאֵין אֱמֶת אֶלָּא תּוֹרָה וְכוּ'".

וַ"עָוֹן בַּיִת עֵלִי בְּזֶבַח וּמִנְחָה הוּא דְּאֵינוֹ מִתְכַּפֵּר – אֲבָל מִתְכַּפֵּר בְּתוֹרָה וּגְמִילוּת חֲסָדִים", כִּדְאִיתָא בְּסוֹף פֶּרֶק קַמָּא דְּרֹאשׁ הַשָּׁנָה:

פרק י

וְהִנֵּה, תְּשׁוּבָה עִילָּאָה זוֹ, דְּאִתְדַּבְּקוּתָא דְּרוּחָא בְּרוּחָא עַל־יְדֵי תּוֹרָה וּגְמִילוּת חֲסָדִים, הִיא בִּבְחִינַת הַמְּשָׁכָה מִלְּמַעְלָה לְמַטָּה, לִהְיוֹת דְּבַר ה' מַמָּשׁ בְּפִיו, וּכְמוֹ שֶׁכָּתוּב: "וַאֲשִׂים דְּבָרַי בְּפִיךָ", "וִימִינוֹ תְּחַבְּקֵנִי" בִּגְמִילוּת חֲסָדִים, דְּ"חֶסֶד דְּרוֹעָא יְמִינָא וְכוּ'".

אֲבָל אָדָם הַתַּחְתּוֹן צָרִיךְ לֵילֵךְ מִמַּדְרֵגָה לְמַדְרֵגָה מִמַּטָּה לְמַעְלָה, הִיא בְּחִינַת תְּשׁוּבָה עִילָּאָה וְאִתְדַּבְּקוּת רוּחָא בְּרוּחָא, בְּכַוָּונַת הַלֵּב בִּתְפִלָּה, וּבִפְרָט בִּקְרִיאַת־שְׁמַע וּבִרְכוֹתֶיהָ, כְּדֵי לוֹמַר: "וְאָהַבְתָּ וְגוֹ' בְּכָל לְבָבְךָ וּבְכָל נַפְשְׁךָ וְגוֹ'", בֶּאֱמֶת לַאֲמִיתּוֹ: וְכֵן: "וְהָיוּ הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה וְגוֹ', וְדִבַּרְתָּ בָּם וְגוֹ'", לִהְיוֹת דְּבַר ה' בְּפִיו בֶּאֱמֶת, "וְאֵין אֱמֶת וְכוּ'":

וְכֵן לְקַיֵּים כָּל הַמִּצְוֹת, כְּמוֹ שֶׁאוֹמְרִים: "אֲשֶׁר קִדְּשָׁנוּ בְּמִצְוֹתָיו", כְּמוֹ: "הֲרֵי אַתְּ מְקוּדֶּשֶׁת לִי", הִיא בְּחִינַת קֹדֶשׁ הָעֶלְיוֹן, לְשׁוֹן פְּרִישׁוּת וְהַבְדָּלָה, שֶׁאֵינוֹ יָכוֹל לְהִתְלַבֵּשׁ תּוֹךְ עָלְמִין, מִשּׁוּם דְּ"כוּלָּא קַמֵּיהּ כְּלָא חֲשִׁיב", אֶלָּא בִּבְחִינַת סוֹבֵב כָּל עָלְמִין, הוּא רָצוֹן הָעֶלְיוֹן בָּרוּךְ־הוּא וְכוּ', כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר בְּלִקּוּטֵי־אֲמָרִים פֶּרֶק מ"ו.

וְגַם אַחַר הַתְּפִלָּה אוֹמְרִים: "אֵלֶיךָ ה' נַפְשִׁי אֶשָּׂא", דְּהַיְינוּ, לְאִתְדַּבְּקָא רוּחָא בְּרוּחָא כָּל הַיּוֹם וְכוּ'. וְכָל זֶה, עַל־יְדֵי הַהִתְבּוֹנְנוּת בִּגְדוּלַּת אֵין־סוֹף בָּרוּךְ־הוּא בְּהַעֲמָקַת הַדַּעַת, בְּ"שְׁתַּיִם לְפָנֶיהָ" וּבְ"פְּסוּקֵי דְזִמְרָה", כַּנּוֹדָע.

וּמֵאַחַר שֶׁהַתְּפִלָּה הִיא בְּחִינַת תְּשׁוּבָה עִילָּאָה – צָרִיךְ לְהַקְדִּים לְפָנֶיהָ בְּחִינַת תְּשׁוּבָה תַּתָּאָה. וְזֶהוּ שֶׁאָמְרוּ רַבּוֹתֵינוּ־זִכְרוֹנָם־לִבְרָכָה בַּמִּשְׁנָה: "אֵין עוֹמְדִין לְהִתְפַּלֵּל אֶלָּא מִתּוֹךְ

כּוֹבֶד רֹאשׁ", וּפֵירֵשׁ רַשִׁ"י: "הַכְנָעָה", וְהִיא בְּחִינַת תְּשׁוּבָה תַּתָּאָה לְעוֹרֵר רַחֲמִים כַּנִּזְכָּר לְעֵיל, וְכִדְיָלִיף הָתָם בַּגְּמָרָא מִקְרָא, דִּכְתִיב: וְהִיא מָרַת נָפֶשׁ.

אָכֵן, בַּבְּרַיְיתָא שָׁם: "תְּנוּ רַבָּנָן, אֵין עוֹמְדִין לְהִתְפַּלֵּל אֶלָּא מִתּוֹךְ שִׂמְחָה". וְעַכְשָׁיו בְּדוֹר יָתוֹם הַזֶּה, שֶׁאֵין הַכֹּל יְכוֹלִין לַהֲפוֹךְ לִבָּם כְּרֶגַע מִן הַקָּצֶה, אֲזַי, עֵצָה הַיְעוּצָה לְהַקְדִּים בְּחִינַת תְּשׁוּבָה תַּתָּאָה בְּתִיקוּן חֲצוֹת כַּנִּזְכָּר לְעֵיל. וּמִי שֶׁאִי אֶפְשָׁר לוֹ בְּכָל לַיְלָה – עַל כָּל פָּנִים לֹא יִפְחוֹת מִפַּעַם אַחַת בַּשָּׁבוּעַ, לְפָנֵי יוֹם הַשַּׁבָּת, כַּנּוֹדָע לַיּוֹדְעִים, שֶׁהַשַּׁבָּת הִיא בְּחִינַת תְּשׁוּבָה עִילָּאָה, וְשַׁבָּ"ת – אוֹתִיּוֹת "תְּשֵׁ"ב אֱנוֹשׁ", כִּי בְּשַׁבָּת הִיא עֲלִיּוֹת הָעוֹלְמוֹת לְמָקוֹרָם כוּ', וּבִפְרָט תְּפִלּוֹת הַשַּׁבָּת, וְדַי לַמֵּבִין.

(וּבָזֶה יוּבַן מַה שֶּׁכָּתוּב: "שׁוּבָה אֵלַי כִּי גְאַלְתִּיךָ", פֵּירוּשׁ, כִּי מֵאַחַר שֶׁ"מָּחִיתִי כָעָב פְּשָׁעֶיךָ" הִיא הַעֲבָרַת הַסִּטְרָא אָחֳרָא, וּ"גְאַלְתִּיךָ" מִן הַחִיצוֹנִים בְּהִתְעוֹרְרוּת רַחֲמִים עֶלְיוֹנִים, בְּאִתְעָרוּתָא דִלְתַתָּא בִּתְשׁוּבָה תַּתָּאָה כַּנִּזְכָּר לְעֵיל – אֲזַי – "שׁוּבָה אֵלַי" בִּתְשׁוּבָה עִילָּאָה):

פרק יא

וְאָמְנָם, לִהְיוֹת בִּלְבּוֹ הַהַכְנָעָה, הִיא בְּחִינַת תְּשׁוּבָה תַּתָּאָה כַּנִּזְכָּר לְעֵיל, וְגַם הַשִּׂמְחָה בַּה', שְׁתֵּיהֶן בְּיַחַד – כְּבָר מִילְּתָא אֲמוּרָה בְּלִקּוּטֵי־אֲמָרִים סוֹף פֶּרֶק ל"ד, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב בַּזֹּהַר הַקָּדוֹשׁ "חֶדְוָה תְּקִיעָא בְּלִבַּאי מִסִּטְרָא דָא וְכוּ'". וּבְצֵירוּף עוֹד הָאֱמוּנָה וְהַבִּטָּחוֹן, לִהְיוֹת נָכוֹן לִבּוֹ בָּטוּחַ בַּה', כִּי חֶפֶץ חֶסֶד הוּא, וְחַנּוּן וְרַחוּם וְרַב לִסְלוֹחַ, תֵּיכֶף וּמִיָּד שֶׁמְּבַקֵּשׁ מְחִילָה וּסְלִיחָה מֵאִתּוֹ יִתְבָּרֵךְ ("כְּרוֹב רַחֲמֶיךָ מְחֵה פְשָׁעַי" "כַּבְּסֵנִי טַהֲרֵנִי", וְכָל עֲוֹונוֹתַי מְחֵה" וְכוּ'), בְּלִי שׁוּם סָפֵק וּסְפֵק סְפֵיקָא בָּעוֹלָם.

וּכְמוֹ שֶׁאָנוּ מְבָרְכִין בְּכָל תְּפִלַּת י"ח תֵּיכֶף שֶׁמְּבַקְּשִׁים "סְלַח לָנוּ כוּ'" – "בָּרוּךְ אַתָּה ה' חַנּוּן הַמַּרְבֶּה לִסְלוֹחַ", וְהֵרֵי "סְפֵק בָּרְכוֹת לְהָקֵל", מִשּׁוּם חֲשַׁשׁ בְּרָכָה לְבַטָּלָה? אֶלָּא, אֵין כָּאן שׁוּם סָפֵק כְּלָל, מֵאַחַר שֶׁבִּקַּשְׁנוּ "סְלַח לָנוּ" "מְחַל לָנוּ", וְאִילּוּ לֹא הָיִינוּ חוֹזְרִים וְחוֹטְאִים – הָיִינוּ נִגְאָלִין מִיָּד, כְּמוֹ שֶׁאָנוּ מְבָרְכִין: "בָּרוּךְ אַתָּה ה' גּוֹאֵל יִשְׂרָאֵל".

וַהֲרֵי אֲפִילּוּ בְּמִדַּת בָּשָׂר וָדָם כֵּן, שֶׁצָּרִיךְ הָאָדָם לִמְחוֹל תֵּיכֶף וּמִיָּד שֶׁמְּבַקְּשִׁים מִמֶּנּוּ מְחִילָה, וְלֹא יְהֵא אַכְזָרִי מִלִּמְחוֹל, וַאֲפִילּוּ בְּקוֹטֶן יַד חֲבֵירוֹ, כִּדְאִיתָא בַּגְּמָרָא בְּסוֹף פֶּרֶק ח' דְּבָבָא קַמָּא:

וְאִם בִּיקֵּשׁ מִמֶּנּוּ ג' פְּעָמִים וְלֹא מָחַל לוֹ – שׁוּב אֵין צָרִיךְ לְבַקֵּשׁ מִמֶּנּוּ, וְהַגִּבְעוֹנִים שֶׁבִּיקֵּשׁ דָּוִד הַמֶּלֶךְ עֲלֵיהֶם הַשָּׁלוֹם מֵהֶם מְחִילָה בְּעַד שֶׁאוּל שֶׁהֵמִית אֶת הַגִּבְעוֹנִים, וְלֹא רָצוּ לִמְחוֹל – גָּזַר דָּוִד עֲלֵיהֶם שֶׁלֹּא יָבֹאוּ בִּקְהַל ה', שֶׁהֵם רַחֲמָנִים וְכוּ', כִּדְאִיתָא בְּפֶרֶק ח' דִּיבָמוֹת.

וּבְמִדַּת הַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא, עַל אַחַת כַּמָּה וְכַמָּה לְאֵין קֵץ.

וּמַה שֶּׁמְּשַׁבְּחִים וּמְבָרְכִים אֶת ה' "חַנּוּן הַמַּרְבֶּה לִסְלוֹחַ" – "הַמַּרְבֶּה" דַּיְיקָא, וּכְמוֹ שֶׁכָּתוּב בְּעֶזְרָא "וְרַב לִסְלוֹחַ", דְּהַיְינוּ, שֶׁבְּמִדַּת בָּשָׂר וָדָם, אִם יֶחֱטָא אִישׁ לְאִישׁ וּבִיקֵּשׁ מִמֶּנּוּ מְחִילָה וּמָחַל לוֹ וְאַחַר כָּךְ חָזַר לְסוּרוֹ – קָשֶׁה מְאֹד שֶׁיִּמְחוֹל לוֹ שֵׁנִית, וּמִכָּל שֶׁכֵּן בַּשְּׁלִישִׁית וּרְבִיעִית.

אֲבָל בְּמִדַּת הַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא אֵין הֶפְרֵשׁ בֵּין פַּעַם אַחַת לְאֶלֶף פְּעָמִים, כִּי הַמְּחִילָה הִיא מִמִּדַּת הָרַחֲמִים, וּמִדּוֹתָיו הַקְּדוֹשׁוֹת אֵינָן בִּבְחִינַת גְּבוּל וְתַכְלִית, אֶלָּא בִּבְחִינַת אֵין־סוֹף, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב "כִּי לֹא כָלוּ רַחֲמָיו", וּלְגַבֵּי בְּחִינַת אֵין־סוֹף אֵין הֶפְרֵשׁ כְּלָל בֵּין מִסְפָּר קָטָן לְגָדוֹל, דְּ"כוּלָּא קַמֵּיהּ כְּלָא – מַמָּשׁ – חֲשִׁיב", וּ"מַשְׁוֶה קָטָן וְגָדוֹל וְכוּ'".

וְלָכֵן "מַעֲבִיר אַשְׁמוֹתֵינוּ בְּכָל שָׁנָה וְשָׁנָה", וְכָל הַחֲטָאִים שֶׁמִּתְוַודִּים בְּ"עַל חֵטְא" מִדֵּי שָׁנָה, אַף שֶׁחָזַר וְעָבַר עֲלֵיהֶם – חוֹזֵר וּמִתְוַודֶּה עֲלֵיהֶם בְּיוֹם הַכִּפּוּרִים בְּשָׁנָה הַבָּאָה, וְכֵן לְעוֹלָם. וּ"בְּכָל שָׁנָה וְשָׁנָה" לָאו דַּוְקָא, אֶלָּא כְּמוֹ כֵן בְּכָל יוֹם וְיוֹם ג' פְּעָמִים מְבָרְכִים: "בָּרוּךְ אַתָּה ה' חַנּוּן הַמַּרְבֶּה לִסְלוֹחַ".

וּכְמַאֲמַר רַבּוֹתֵינוּ־זִכְרוֹנָם־לִבְרָכָה: "תְּפִלָּה כְּנֶגֶד תְּמִידִין תִּקָּנוּהָ", וְתָמִיד שֶׁל שַׁחַר הָיָה מְכַפֵּר עַל עֲבֵירוֹת הַלַּיְלָה, וְתָמִיד שֶׁל בֵּין הָעַרְבַּיִים עַל שֶׁל יוֹם, וְכֵן מִדֵּי יוֹם בְּיוֹם לְעוֹלָם: אֶלָּא שֶׁיּוֹם הַכִּפּוּרִים מְכַפֵּר עַל עֲבֵירוֹת חֲמוּרוֹת, וְהַתָּמִיד, שֶׁהוּא קָרְבַּן עוֹלָה, מְכַפֵּר עַל מִצְוֹת עֲשֵׂה בִּלְבַד, וְכֵן הַתְּפִלָּה בִּזְמַן הַזֶּה עִם הַתְּשׁוּבָה, כַּנִּזְכָּר לְעֵיל.

וְאֵין זֶה "אֶחֱטָא וְאָשׁוּב", כִּי הַיְינוּ דַּוְקָא שֶׁבִּשְׁעַת הַחֵטְא הָיָה יָכוֹל לִכְבּוֹשׁ יִצְרוֹ, אֶלָּא שֶׁסּוֹמֵךְ בִּלְבּוֹ עַל הַתְּשׁוּבָה, וְלָכֵן, הוֹאִיל וְהַתְּשׁוּבָה גּוֹרֶמֶת לוֹ לַחֲטוֹא – "אֵין מַסְפִּיקִין וְכוּ'". וְאַף גַּם זֹאת "אֵין מַסְפִּיקִין" דַּיְיקָא, אֲבָל אִם דְּחַק וְנִתְחַזֵּק וְנִתְגַּבֵּר עַל יִצְרוֹ וְעָשָׂה תְּשׁוּבָה – מְקַבְּלִין תְּשׁוּבָתוֹ.

אֲבָל אָנוּ שֶׁמְּבַקְּשִׁים בְּכָל יוֹם: "סְלַח לָנוּ" – אָנוּ מַקְדִּימִין לְבַקֵּשׁ: "וְהַחֲזִירֵנוּ בִּתְשׁוּבָה שְׁלֵימָה לְפָנֶיךָ", דְּהַיְינוּ שֶׁלֹּא נָשׁוּב עוֹד לְכִסְלָה, וְכֵן בְּיוֹם הַכִּפּוּרִים מְבַקְּשִׁים: "יְהִי רָצוֹן מִלְּפָנֶיךָ שֶׁלֹּא אֶחֱטָא עוֹד" – מַסְפִּיקִין וּמַסְפִּיקִין, כְּמַאֲמַר רַבּוֹתֵינוּ־זִכְרוֹנָם־לִבְרָכָה: "הַבָּא לְטַהֵר מְסַיְּעִין אוֹתוֹ" – "הַבָּא" דַּיְיקָא, מִיָּד שֶׁבָּא. וְאֵי לָזֹאת, גַּם הַסְּלִיחָה וְהַמְּחִילָה הִיא מִיָּד.

וּמַה שֶּׁכָּתוּב "וְחַטָּאתִי נֶגְדִּי תָמִיד" – אֵין הַמְכָוָּן לִהְיוֹת תָּמִיד עָצֵב נִבְזֶה חַס וְשָׁלוֹם, דְּהָא כְּתִיב בַּתְּרֵיהּ: "תַּשְׁמִיעֵנִי שָׂשׂוֹן וְשִׂמְחָה וְגוֹ' וְרוּחַ נְדִיבָה תִּסְמְכֵנִי וְגוֹ'", וּמִשּׁוּם שֶׁצָּרִיךְ לִהְיוֹת כָּל יָמָיו בִּתְשׁוּבָה עִילָּאָה, שֶׁהִיא בְּשִׂמְחָה רַבָּה כַּנִּזְכָּר לְעֵיל. אֶלָּא "נֶגְדִּי" דַּיְיקָא, כְּמוֹ: "וְאַתָּה תִּתְיַצֵּב מִנֶּגֶד", "מִנֶּגֶד סָבִיב לְאֹהֶל מוֹעֵד יַחֲנוּ", וּפֵירֵשׁ רַשִׁ"י "מֵרָחוֹק".

וְהַמְכֻוָּן, רַק לְבַלְּתִּי רוּם לְבָבוֹ, וְלִהְיוֹת שִׁפַּל רוּחַ בִּפְנֵי כָּל הָאָדָם, כְּשֶׁיִּהְיֶה לְזִכָּרוֹן בֵּין עֵינָיו שֶׁחָטָא נֶגֶד ה׳.

וְאַדְרַבָּה, לְעִנְיַן הַשִּׂמְחָה יוֹעִיל זִכָּרוֹן הַחֵטְא בְּיֶתֶר שְׂאֵת, בִּכְדֵי לְקַבֵּל בְּשִׂמְחָה כָּל הַמְּאוֹרָעוֹת הַמִּתְרַגְּשׁוֹת וּבָאוֹת, בֵּין מִן הַשָּׁמַיִם, בֵּין עַל־יְדֵי הַבְּרִיּוֹת, בְּדִיבּוּר אוֹ בְּמַעֲשֶׂה (וְזוֹ עֵצָה טוֹבָה לְהִנָּצֵל מִכַּעַס וְכָל מִינֵי קְפֵידָא וְכוּ׳). וּכְמַאֲמַר רַבּוֹתֵינוּ־זִכְרוֹנָם־לִבְרָכָה: "הַנֶּעֱלָבִין וְאֵינָן עוֹלְבִין, שׁוֹמְעִין חֶרְפָּתָם וְאֵין מְשִׁיבִין, עוֹשִׂים מֵאַהֲבָה וּשְׂמֵחִים בְּיִסּוּרִים וְכוּ׳׳, וְ״כָל הַמַּעֲבִיר עַל מִדּוֹתָיו – מַעֲבִירִים לוֹ עַל כָּל פְּשָׁעָיו״:

פרק יב

וְטַעַם הַשִּׂמְחָה בְּיִסּוּרֵי הַגּוּף, לְפִי שֶׁהִיא טוֹבָה גְּדוֹלָה וַעֲצוּמָה לַנֶּפֶשׁ הַחוֹטֵאת, לְמָרְקָהּ בָּעוֹלָם הַזֶּה וּלְהַצִּילָהּ מֵהַמִּירוּק בְּגֵיהִנֹּם (בִּפְרָט בְּדוֹרוֹתֵינוּ אֵלֶּה, שֶׁאֵין בִּיכוֹלֶת לְהִתְעַנּוֹת כְּפִי מִסְפַּר כָּל הַצּוֹמוֹת שֶׁבְּתִיקּוּנֵי תְּשׁוּבָה מֵהָאֲרי״י זִכְרוֹנוֹ לִבְרָכָה, הַצְּרִיכוֹת לְמֵירוּק הַנֶּפֶשׁ לְהַצִּילָהּ מִמֵּירוּק בְּגֵיהִנֹּם).

וּכְמוֹ שֶׁכָּתַב הָרַמְבַּ״ן זִכְרוֹנוֹ לִבְרָכָה בַּהַקְדָּמָה לְפֵירוּשׁ אִיּוֹב, שֶׁאֲפִילוּ יִסּוּרִים שֶׁל אִיּוֹב ע׳ שָׁנָה – אֵין לָהֶן עֵרֶךְ כְּלָל לְיִסּוּרֵי הַנֶּפֶשׁ שָׁעָה אַחַת בְּגֵיהִנֹּם, כִּי אֵשׁ אֶחָד מִשִּׁשִּׁים וְכוּ׳. אֶלָּא לְפִי שֶׁעוֹלָם הַזֶּה "חֶסֶד יִבָּנֶה", וּבְיִסּוּרִין קַלִּין בָּעוֹלָם הַזֶּה נִיצוֹל מִדִּינִים קָשִׁים שֶׁל עוֹלָם־הַבָּא.

כְּמִשֶּׁל הִילּוּךְ וְהַעְתָּקַת הַצֵּל בָּאָרֶץ טֶפַח לְפִי הִילּוּךְ גַּלְגַּל הַשֶּׁמֶשׁ בְּרָקִיעַ אֲלָפִים מִילִּין וְכוּ׳. וְיֶתֶר עַל כֵּן לְאֵין קֵץ הוּא בַּנִּמְשָׁל, בִּבְחִינַת הִשְׁתַּלְשְׁלוּת הָעוֹלָמוֹת מֵרוּם הַמַּעֲלוֹת עַד עוֹלָם הַזֶּה הַגַּשְׁמִי. וְכַנּוֹדָע מִמַּה שֶּׁכָּתוּב בַּזֹּהַר הַקָּדוֹשׁ, מֵעִנְיַן עֶלְיוֹת עוֹלָמוֹת הָעֶלְיוֹנִים בְּאִתְעָרוּתָא דִּלְתַתָּא, בְּהַקְרֵבַת עוֹף אֶחָד בֶּן יוֹנָה אוֹ תּוֹר עַל גַּבֵּי הַמִּזְבֵּחַ אוֹ קוֹמֶץ מִנְחָה. וְכֵן הוּא בְּכָל הַמַּצּוֹת מַעֲשִׂיּוֹת, כַּנּוֹדָע מֵהָאֲרִיזַ״ל.

וְזֶהוּ שֶׁאָמְרוּ רַבּוֹתֵינוּ־זִכְרוֹנָם־לִבְרָכָה עַל פָּסוּק: "וְהִתְקַדִּשְׁתֶּם וִהְיִיתֶם קְדוֹשִׁים" – "אָדָם מְקַדֵּשׁ עַצְמוֹ מְעַט מִלְּמַטָּה, מְקַדְּשִׁין אוֹתוֹ הַרְבֵּה מִלְמַעְלָה וְכוּ׳׳ (וּכְמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר לְעֵיל בְּעִנְיַן "אֲשֶׁר קִדְּשָׁנוּ בְּמִצְוֹתָיו" וְכוּ׳, בְּחִינַת "סוֹבֵב כָּל עָלְמִין", וְכוּ׳).

וְכָכָה מַמָּשׁ הוּא בְּעִנְיַן שָׂכָר וְעוֹנֶשׁ, כְּמַאֲמַר רַבּוֹתֵינוּ־זִכְרוֹנָם־לִבְרָכָה: "שְׂכַר מִצְוָה – מִצְוָה וְכוּ׳׳, וּכְמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר בְּמָקוֹם אַחֵר. וְדַעַת לְנָבוֹן נָקֹל, וּמַשְׂכִּיל עַל דָּבָר יִמְצָא טוֹב:

אגרת הקדש

פרק א

פּוֹתְחִין בִּבְרָכָה, לְבָרֵךְ וּלְהוֹדוֹת לַה' כִּי טוֹב. שְׁמוּעָה טוֹבָה שָׁמְעָה וַתְּחִי נַפְשִׁי, "תּוֹרַת ה' תְּמִימָה" – זוֹ הַשְׁלֵמַת כָּל הַשַּׁ"ס כּוּלּוֹ בְּרוֹב עֲיָירוֹת וּמְנָיָנִים מֵאַנְשֵׁי שְׁלוֹמֵנוּ, הוֹדָאָה עַל הֶעָבָר וּבַקָּשָׁה עַל הֶעָתִיד, כֹּה יִתֵּן וְכֹה יוֹסִיף ה' לְאַמֵּץ לִבָּם בַּגִּבּוֹרִים מִדֵּי שָׁנָה בְּשָׁנָה, בִּגְבוּרָה שֶׁל תּוֹרָה. וּלְהוֹדִיעַ לִבְנֵי אָדָם גְּבוּרָתָהּ שֶׁל תּוֹרָה שֶׁבְּעַל פֶּה וְכֹחָהּ עוֹז;

פֵּירֵשׁ שְׁלֹמֹה הַמֶּלֶךְ עָלָיו־הַשָּׁלוֹם "חָגְרָה בָעוֹז מָתְנֶיהָ כוּ'" – "מָתְנַיִם", הֵם בְּחִינַת דָּבָר הַמַּעֲמִיד כָּל הַגּוּף עִם הָרֹאשׁ הַנִּצָּב וְעוֹמֵד עֲלֵיהֶם, וְהֵם הַמּוֹלִיכִים וּמְבִיאִים אוֹתוֹ לְמָחוֹז חֶפְצוֹ.

וּכְמוֹ שֶׁהוּא בְּגַשְׁמִיּוּת הַגּוּף, כָּךְ הוּא בִּבְחִינַת רוּחָנִיּוּת הַנֶּפֶשׁ הָאֱלֹהִית, הָאֱמוּנָה הָאֱמִיתִּית בַּה' אֶחָד אֵין־סוֹף בָּרוּךְ־הוּא, דְּאִיהוּ מְמַלֵּא כָּל עָלְמִין וְסוֹבֵב כָּל עָלְמִין, וְלֵית אֲתַר פָּנוּי מִינֵּיהּ, לְמַעְלָה עַד אֵין קֵץ וּלְמַטָּה עַד אֵין תַּכְלִית, וְכֵן לְדִ' סִטְרִין בִּבְחִינַת אֵין־סוֹף מַמָּשׁ, וְכֵן בִּבְחִינַת שָׁנָה וְנֶפֶשׁ, כַּנּוֹדָע:

הִנֵּה אֱמוּנָה זוֹ נִקְרֵאת בְּשֵׁם בְּחִינַת "מָתְנַיִם" דְּבָר הַמַּעֲמִיד וּמְקַיֵּים אֶת הָרֹאשׁ, הוּא הַשֵּׂכֶל הַמִּתְבּוֹנֵן וּמַעֲמִיק דַּעַת בִּגְדוּלַּת אֵין־סוֹף בָּרוּךְ־הוּא בִּבְחִינַת עוֹלָם־שָׁנָה־נֶפֶשׁ, וּבְרוֹב חֶסְדּוֹ וְנִפְלְאוֹתָיו עִמָּנוּ, לִהְיוֹת "עַם קְרוֹבוֹ", וּלְדָבְקָה בּוֹ מַמָּשׁ, כַּנּוֹדָע מִמַּאֲמַר "יָפָה שָׁעָה אַחַת בִּתְשׁוּבָה וּמַעֲשִׂים טוֹבִים בָּעוֹלָם הַזֶּה מִכָּל חַיֵּי עוֹלָם־הַבָּא", שֶׁהוּא רַק זִיו וְהֶאָרָה מִבְּחִינָה הַנִּקְרֵאת "שְׁכִינָה" הַשּׁוֹכֶן כּוּ', וְנִבְרָא בְּיו"ד אַחַת מִשְּׁמוֹ יִתְבָּרַךְ כּוּ', אֲבָל תְּשׁוּבָה וּמַעֲשִׂים טוֹבִים מְקָרְבִין יִשְׂרָאֵל לַאֲבִיהֶם שֶׁבַּשָּׁמַיִם מַמָּשׁ, לְמַהוּתוֹ וְעַצְמוּתוֹ כִּבְיָכוֹל, בְּחִינַת אֵין־סוֹף מַמָּשׁ, וּכְמוֹ שֶׁכָּתוּב "הוֹדוֹ עַל אֶרֶץ וְשָׁמָיִם, וַיֶּרֶם קֶרֶן לְעַמּוֹ כוּ'", "אֲשֶׁר קִדְּשָׁנוּ בְּמִצְוֹתָיו וְצִוָּנוּ כוּ'".

וְ"כַמַּיִם הַפָּנִים כוּ'" לְהוֹלִיד מִתְבּוֹנָה זוֹ דְּחִילוּ וּרְחִימוּ שִׂכְלִיִּים אוֹ טִבְעִיִּים, לִהְיוֹת בְּחִינַת "צָעָק לִבָּם אֶל ה'", אוֹ בְּחִינַת רִשְׁפֵּי אֵשׁ וְשַׁלְהֶבֶת עַזָּה, בִּבְחִינַת "רָצוֹא", וְאַחַר כָּךְ בִּבְחִינַת "שׁוּב", לִהְיוֹת פַּחַד ה' בְּלִבּוֹ וְלֵיבוּשׁ מְגִדּוּלָתוֹ כוּ', וְהוּא בְּחִינַת "שְׂמֹאל דּוֹחָה", כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב בְּמַתַּן־תּוֹרָה "וַיַּרְא הָעָם וַיָּנוּעוּ וַיַּעַמְדוּ מֵרָחוֹק כוּ'", וְהֵן בְּחִינוֹת הַזְּרוֹעוֹת וְהַגּוּף שֶׁבַּנֶּפֶשׁ:

אַךְ מִי הוּא הַנּוֹתֵן כֹּחַ וְעוֹז לִבְחִינַת "מָתְנַיִם", לְהַעֲמִיד וּלְקַיֵּים הָרֹאשׁ וְהַזְּרוֹעוֹת? – הוּא עֵסֶק וְלִימוּד הֲלָכוֹת בַּתּוֹרָה שֶׁבְּעַל פֶּה, שֶׁהִיא בְּחִינַת גִּילּוּי רָצוֹן הָעֶלְיוֹן, דְּאוֹרַיְיתָא – מֵחָכְמָה הִיא דְּנִפְקַת, אֲבָל מְקוֹרָהּ וְשָׁרְשָׁהּ – הוּא לְמַעְלָה מִבְּחִינַת חָכְמָה, וְהוּא הַנִּקְרָא בְּשֵׁם "רָצוֹן הָעֶלְיוֹן" בָּרוּךְ־הוּא, וּכְמוֹ שֶׁכָּתוּב "כַּצִּנָּה רָצוֹן תַּעְטְרֶנּוּ" כַּעֲטָרָה שֶׁהִיא

עַל הַמּוֹחִין שֶׁבְּרֹאשׁ, וְכַנּוֹדָע מִמַּה שֶׁפֵּירְשׁוּ עַל פָּסוּק "אֵשֶׁת חַיִל עֲטֶרֶת בַּעְלָהּ"; וְ"כָל הַשָּׁוֹנֶה הֲלָכוֹת בְּכָל יוֹם כוּ'".

וְזֶהוּ "חָגְרָה בְעוֹז מָתְנֶיהָ" – "אֵין עוֹז אֶלָּא תוֹרָה" שֶׁהִיא נוֹתֶנֶת כֹּחַ וָעוֹז לִבְחִינַת מָתְנַיִם הַחֲגוּרִים וּמְלוּבָּשִׁים בָּהּ, לְחַזֵּק וּלְאַמֵּץ זְרוֹעוֹתֶיהָ, הֵן דְּחִילוּ וּרְחִימוּ שִׂכְלִיִּים אוֹ טִבְעִיִּים, כָּל חַד לְפוּם שִׁיעוּרָא דִּילֵיהּ, (וְעַל הַעֲמָדַת וְקִיּוּם בְּחִינַת הָרֹאשׁ שֶׁבַּנֶּפֶשׁ, הוּא הַשֵּׂכֶל הַמִּתְבּוֹנֵן כוּ', אָמַר "טָעֲמָה כִּי טוֹב סַחֲרָהּ כוּ'", וּמְבוֹאָר בְּמָקוֹם אַחֵר):

אַךְ עֵת וּזְמַן הַחִיזּוּק וְאֵימוּץ הַזְּרוֹעוֹת וְהָרֹאשׁ, הִיא שְׁעַת תְּפִלַּת הַשַּׁחַר, שֶׁהִיא שְׁעַת רַחֲמִים וְעֵת רָצוֹן הֶעֱלְיוֹן לְמַעְלָה. וְלָזֹאת, אוֹתָהּ אֲבַקֵּשׁ מִמְּבַקְשֵׁי ה', יָבִינוּ וַיַּשְׂכִּילוּ יַחְדָּיו, וְלִהְיוֹת לְזִכָּרוֹן בֵּין עֵינֵיהֶם כָּל מַה שֶּׁכָּתַבְתִּי אֲלֵיהֶם אֶשְׁתְּקַד בְּכלָל, וּבִפְרָט מֵעִנְיַן כַּוָּונַת הַתְּפִלָּה מֵעוּמְקָא דְלִבָּא, יוֹם יוֹם יִדְרְשׁוּן ה' בְּכָל לִבָּם וּבְכָל נַפְשָׁם, וְנַפְשָׁם תִּשְׁתַּפֵּךְ כַּמַּיִם נוֹכַח פְּנֵי ה', וּכְמַאֲמַר רַבּוֹתֵינוּ־זִכְרוֹנָם־לִבְרָכָה בְּסִפְרֵי: "עַד מֵיצוּי הַנֶּפֶשׁ כוּ'":

וְעַתָּה הַפַּעַם, הִנְנִי יוֹסִיף שֵׁנִית יָדִי בְּתוֹסֶפֶת בֵּיאוּר, וּבַקָּשָׁה כְּפוּלָה, שְׁטוּחָה וּפְרוּשָׂה לִפְנֵי כָּל אַנְשֵׁי שְׁלוֹמִים הַקְּרוֹבִים וְהָרְחוֹקִים, לְקַיֵּים עֲלֵיהֶם.

שֶׁכָּל יְמֵי הַחוֹל לֹא יֵרְדוּ לִפְנֵי הַתֵּיבָה הַבַּעֲלֵי עֲסָקִים שֶׁאֵין לָהֶם פְּנַאי כָּל כָּךְ, רַק אוֹתָם שֶׁיֵּשׁ לָהֶם פְּנַאי, אוֹ הַמְלַמְּדִים, אוֹ הַסְּמוּכִים עַל שׁוּלְחַן אֲבִיהֶם, שֶׁיְּכוֹלִים לְהַאֲרִיךְ בִּתְפִלַּת הַשַּׁחַר עֶרֶךְ שָׁעָה וּמֶחֱצָה לְפָחוֹת כָּל יְמוֹת הַחוֹל – מֵהֶם יִהְיֶה הַיּוֹרֵד לִפְנֵי הַתֵּיבָה, עַל פִּי הַגּוֹרָל, אוֹ עַל פִּי רִיצוּי הָרוֹב. וְהוּא יֶאֱסוֹף אֵלָיו בְּסָבִיב לוֹ כָּל הַסְּמוּכִים עַל שׁוּלְחַן אֲבִיהֶם, אוֹ מְלַמְּדִים שֶׁיּוּכְלוּ לְהַאֲרִיךְ כְּמוֹהוּ, בְּבַל יְשׁוּנֶּה נָא וְנָא:

אַךְ בְּשַׁבָּתוֹת וְיָמִים טוֹבִים, שֶׁגַּם כָּל בַּעֲלֵי עֲסָקִים יֵשׁ לָהֶם פְּנַאי וּשְׁעַת הַכּוֹשֶׁר לְהַאֲרִיךְ בִּתְפִלָּתָם בְּכַוָּונַת לִבָּם וְנַפְשָׁם לַה', וְאַדְרַבָּה, עֲלֵיהֶם מוּטָל בְּיֶתֶר שְׂאֵת וְיֶתֶר עֹז, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב בְּ"שׁוּלְחָן עָרוּךְ אוֹרַח חַיִּים", וּכְמוֹ שֶׁכָּתוּב בְּתוֹרַת מֹשֶׁה: "שֵׁשֶׁת יָמִים תַּעֲבוֹד כוּ' וְיוֹם הַשְּׁבִיעִי שַׁבָּת לַה' אֱלֹהֶיךָ" דַּיְיקָא – כּוּלּוֹ לַה', וְלָזֹאת גַּם הֵם יֵרְדוּ לִפְנֵי הַתֵּיבָה בְּשַׁבָּת וְיוֹם טוֹב, עַל פִּי הַגּוֹרָל אוֹ בְּרִיצוּי הָרוֹב, כְּמוֹ שֶׁכָּתַבְתִּי אֶשְׁתְּקַד:

וּכְגוֹן דָּא צָרִיךְ לְאוֹדוֹעֵי, שֶׁבְּדַעְתִּי, אִם יִרְצֶה ה', לִשְׁלוֹחַ לְכָל הַמְּנִינִים מְרַגְּלִים בַּסֵּתֶר, לֵידַע וּלְהוֹדִיעַ, כָּל מִי שֶׁאֶפְשָׁר לוֹ וְכָל מִי שֶׁיֵּשׁ לוֹ פְּנַאי לְהַאֲרִיךְ וּלְעַיֵּין בִּתְפִלָּה וּמִתְעַצֵּל, יִהְיֶה נִידּוֹן בְּרִיחוּק מָקוֹם, לִהְיוֹת נִדָּחֶה בִּשְׁתֵּי יָדַיִם בְּבוֹאוֹ לִפֹּה לִשְׁמוֹעַ "דִּבְרֵי אֱלֹקִים חַיִּים", וּמִכָּלֵל לָאו – אַתָּה שׁוֹמֵעַ הֵן. וְלַשּׁוֹמְעִים יוּנְעַם, וְתָבֹא עֲלֵיהֶם בְּרָכַת טוֹב, וְאֵין טוֹב אֶלָּא תוֹרָה וְכוּ':

פרק ב

אחר ביאתו מפטרבורג

"קָטֹנְתִּי מִכֹּל הַחֲסָדִים וּמִכָּל כּוּ"". פֵּירוּשׁ, שֶׁבְּכָל חֶסֶד וָחֶסֶד שֶׁהַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא עוֹשֶׂה לְאָדָם צָרִיךְ לִהְיוֹת שְׂפַל רוּחַ בְּמְאֹד. כִּי חֶסֶד דְּרוֹעָא יְמִינָא, "וִימִינוֹ תְּחַבְּקֵנִי", שֶׁהִיא בְּחִינַת קִרְבַת אֱלֹהִים מַמָּשׁ בְּיֶתֶר שְׂאֵת מִלְּפָנִים, וְכָל הַקָּרוֹב אֶל ה' בְּיֶתֶר שְׂאֵת וְהַגְּבֵהַּ לְמַעְלָה מַעְלָה, צָרִיךְ לִהְיוֹת יוֹתֵר שְׂפַל רוּחַ לְמַטָּה מַטָּה, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב "מֻרָחוֹק ה' נִרְאָה לִי". וְכַנּוֹדָע, דְּכוּלָּא "קַמֵּיהּ" דַּוְוקָא – כְּלָא חֲשִׁיב, וְאִם כֵּן, כָּל שֶׁהוּא "קַמֵּיהּ" יוֹתֵר – הוּא יוֹתֵר כְּלָא וְאַיִן וְאָפֵס.

וְזוֹ הִיא בְּחִינַת יָמִין שֶׁבְּקְדוּשָׁה וְחֶסֶד לְאַבְרָהָם, שֶׁאָמַר "אָנֹכִי עָפָר וָאֵפֶר". וְזוֹ הִיא גַּם כֵּן מִדָּתוֹ שֶׁל יַעֲקֹב, וּבְזֹאת הִתְנַצֵּל עַל יִרְאָתוֹ מִפְּנֵי עֵשָׂו, וְלֹא דַי לוֹ בְּהַבְטָחָתוֹ "וְהִנֵּה אָנֹכִי עִמָּךְ כּוּ"" – מִפְּנֵי הֱיוֹת קָטָן יַעֲקֹב בִּמְאֹד מְאֹד בְּעֵינָיו, מֵחֲמַת רִיבּוּי הַחֲסָדִים "כִּי בְמַקְלִי כּוּ"", וְאֵינוֹ רָאוּי וּכְדַאי כְּלָל לְהִנָּצֵל כּוּ', וּכְמַאֲמַר רַבּוֹתֵינוּ־זִכְרוֹנָם־לִבְרָכָה "שֶׁמָּא יִגְרוֹם הַחֵטְא", שֶׁנִּדְמֶה בְּעֵינָיו שֶׁחָטָא.

מַה שֶּׁאֵין כֵּן בְּזֶה לְעוּמַת זֶה, הוּא יִשְׂמָעֵאל – חֶסֶד דְּקְלִיפָּה, כָּל שֶׁהַחֶסֶד גָּדוֹל, הוּא הוֹלֵךְ וְגָדֵל בְּגוֹבַהּ וְגַסּוּת הָרוּחַ וְרוֹחַב לִבּוֹ.

וְלָזֹאת, בָּאתִי מִן הַמּוּדִיעִים מוֹדָעָה רַבָּה לְכָלְלוּת אַנְשֵׁי שְׁלוֹמֵנוּ, עַל רִיבּוּי הַחֲסָדִים אֲשֶׁר הִגְדִּיל ה' לַעֲשׂוֹת עִמָּנוּ, לֶאֱחוֹז בְּמִדּוֹתָיו שֶׁל יַעֲקֹב "שְׂאָר עַמּוֹ" ו"שְׁאֵרִית יִשְׂרָאֵל", שֶׁמַּשִּׂים עַצְמוֹ כְּשִׁירַיִּם וּמוֹתָרוֹת מַמָּשׁ שֶׁאֵין בּוֹ שׁוּם צוֹרֶךְ, לְבִלְתִּי רוּם לְבָבָם מֵאֲחֵיהֶם כּוּ', וְלֹא לְהַרְחִיב עֲלֵיהֶם פֶּה, אוֹ לִשְׂרוֹק עֲלֵיהֶם חַס וְשָׁלוֹם, הַס מִלְּהַזְכִּיר בְּאַזְהָרָה נוֹרָאָה, רַק לְהַשְׁפִּיל רוּחָם וְלִבָּם, בְּמִדַּת אֱמֶת לְיַעֲקֹב, מִפְּנֵי כָּל אָדָם, בִּנְמִיכוּת רוּחַ, ו"מַעֲנָה רַךְ מֵשִׁיב חֵימָה", "וְרוּחַ נְכֵאָה כּוּ"", וְכוּלֵי הַאי וְאוּלַי יִתֵּן ה' בְּלֵב אֲחֵיהֶם "כַּמַּיִם הַפָּנִים וְגוּ"":

פרק ג

וַיִּלָּבַשׁ צְדָקָה כַּשִּׁרְיוֹן, וְכוֹבַע יְשׁוּעָה בְּרֹאשׁוֹ. וְדָרְשׁוּ רַבּוֹתֵינוּ־זִכְרוֹנָם־לִבְרָכָה: "מַה שִּׁרְיוֹן זֶה כָּל קְלִיפָּה וּקְלִיפָּה מִצְטָרֶפֶת לְשִׁרְיוֹן גָּדוֹל, אַף צְדָקָה כָּל פְּרוּטָה וּפְרוּטָה מִצְטָרֶפֶת לְחֶשְׁבּוֹן גָּדוֹל". פֵּירוּשׁ, שֶׁהַשִּׁרְיוֹן עָשׂוּי קַשְׂקַשִּׂים עַל נְקָבִים, וְהֵם מְגִינִים שֶׁלֹּא יִכָּנֵס חֵץ בַּנְּקָבִים, וְכָכָה הוּא מַעֲשֵׂה הַצְּדָקָה:

וּבְיאוּר הָעִנְיָן, כִּי גְּדוֹלָה צְדָקָה מִכָּל הַמִּצְוֹת, שֶׁמֵּהֶן נַעֲשִׂים לְבוּשִׁים לְהַנְּשָׁמָה, הַנִּמְשָׁכִים מֵאוֹר־אֵין־סוֹף בָּרוּךְ־הוּא מִבְּחִינַת "סוֹבֵב כָּל עָלְמִין" (כִּמְבוֹאָר הַפִּירוּשׁ "מְמַלֵּא כָּל עָלְמִין" וְ"סוֹבֵב כָּל עָלְמִין" בְּלִקּוּטֵי אֲמָרִים, עַיֵּין שָׁם) בְּאִתְעָרוּתָא דִלְתַתָּא, הִיא מִצְוַת ה' וְרָצוֹן הָעֶלְיוֹן בָּרוּךְ־הוּא. וְעִיקַּר הַמְשָׁכָה זוֹ מֵאוֹר־אֵין־סוֹף בָּרוּךְ־הוּא, הוּא לְבוּשׁ וְ"אוֹר מַקִּיף" לִ"י סְפִירוֹת דַּאֲצִילוּת־בְּרִיאָה־יְצִירָה־עֲשִׂיָּה, הַמִּשְׁתַּלְשְׁלוֹת מֵעֵילָּה לְעֵילָּה וּמִמַּדְרֵגָה לְמַדְרֵגָה כּוּ', הַנִּקְרָאוֹת בְּשֵׁם "מְמַלֵּא כָּל עָלְמִין".

פֵּירוּשׁ, כִּי אוֹר־אֵין־סוֹף בָּרוּךְ־הוּא מִתְלַבֵּשׁ וּמֵאִיר בְּתוֹךְ כָּל הִשְׁתַּלְשְׁלוּת הָעֶשֶׂר סְפִירוֹת דַּאֲצִילוּת־בְּרִיאָה־יְצִירָה־עֲשִׂיָּה, וְהוּא הַמַּאֲצִיל הָעֶשֶׂר סְפִירוֹת דַּאֲצִילוּת, הַמִּשְׁתַּלְשְׁלוֹת לִבְרִיאָה־יְצִירָה־עֲשִׂיָּה, עַל־יְדֵי צִמְצוּם עָצוּם הַמְבוֹאָר בְּעֵץ חַיִּים, וְנִקְרָא "אוֹר פָּנִימִי".

וְעַל־יְדֵי קִיּוּם הַמִּצְוֹת נִמְשָׁךְ "אוֹר מַקִּיף" הַנִּזְכָּר לְעֵיל, וּמֵאִיר תּוֹךְ הָעֶשֶׂר סְפִירוֹת דַּאֲצִילוּת־בְּרִיאָה־יְצִירָה־עֲשִׂיָּה, וּמִתְיַחֵד עִם ה"אוֹר פְּנִימִי", וְנִקְרָא "יִחוּד קוּדְשָׁא־בְּרִיךְ־הוּא וּשְׁכִינְתֵּיהּ", כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר בְּמָקוֹם אַחֵר, וּמֵהָאָרָה דְּהָאָרָה מ"אוֹר מַקִּיף" הַנִּזְכָּר לְעֵיל, עַל־יְדֵי צִמְצוּם רַב, נַעֲשֶׂה לְבוּשׁ לִבְחִינוֹת נֶפֶשׁ־רוּחַ־נְשָׁמָה שֶׁל הָאָדָם בְּגַן עֵדֶן הַתַּחְתּוֹן וְהָעֶלְיוֹן, שֶׁיּוּכְלוּ לְיַהֲנוֹת וּלְהַשִּׂיג אֵיזֶה הַשָּׂגָה וְהָאָרָה מֵאוֹר־אֵין־סוֹף בָּרוּךְ־הוּא, כְּמוֹ שֶׁמְּבוֹאָר בְּמָקוֹם אַחֵר.

וְזֶה שֶׁאָמְרוּ רַבּוֹתֵינוּ־זִכְרוֹנָם־לִבְרָכָה "שִׂכַר מִצְוָה בְּהַאי עָלְמָא לֵיכָּא", כִּי בָּעוֹלָם הַזֶּה הַגַּשְׁמִי וּבַעַל גְּבוּל וְצִמְצוּם רַב וְעָצוּם מְאֹד מְאֹד, אִי אֶפְשָׁר לְהִתְלַבֵּשׁ שׁוּם הָאָרָה מֵאוֹר־אֵין־סוֹף בָּרוּךְ־הוּא, כִּי אִם עַל־יְדֵי י' סְפִירוֹת, הַנִּקְרָאִים "גּוּפָא" בַּזּוֹהַר הַקָּדוֹשׁ: חֶסֶד דְּרוֹעָא יְמִינָא כוּ'.

לְפִי, שֶׁכְּמוֹ שֶׁאֵין עָרוֹךְ לוֹ לְהַגּוּף הַגַּשְׁמִי לְגַבֵּי הַנְּשָׁמָה, כָּךְ אֵין עָרוֹךְ כְּלָל לִי' סְפִירוֹת דַּאֲצִילוּת לְגַבֵּי הַמַּאֲצִיל הָעֶלְיוֹן אֵין־סוֹף בָּרוּךְ־הוּא, כִּי אֲפִילּוּ חָכְמָה עִילָּאָה, שֶׁהִיא רֵאשִׁיתָן, הִיא בִּבְחִינַת עֶשְׂיָה גּוּפָנִית לְגַבֵּי אֵין־סוֹף בָּרוּךְ־הוּא, כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר בְּלִקּוּטֵי אֲמָרִים.

וְאֵי לְזֹאת, בְּמַעֲשֶׂה הַצְּדָקָה וּגְמִילוּת חֲסָדִים, שֶׁ"אָדָם אוֹכֵל מִפֵּירוֹתֵיהֶן בָּעוֹלָם הַזֶּה", יֵשׁ נְקָבִים, עַל דֶּרֶךְ מָשָׁל, בַּלְּבוּשׁ הָעֶלְיוֹן הַמַּקִּיף עַל "גּוּפָא", הֵם הַכֵּלִים דִּי' סְפִירוֹת, לְהָאִיר מֵהֶם וּלְהַשְׁפִּיעַ אוֹר וְשֶׁפַע מ"חֶסֶד דְּרוֹעָא יְמִינָא" אוֹרְךָ יָמִים בָּעוֹלָם הַזֶּה הַגַּשְׁמִי, וְעוֹשֶׁר וְכָבוֹד מִ"דְּרוֹעָא שְׂמָאלָא", וְכֵן בְּתִפְאֶרֶת, וְהוֹד וְהָדָר וְחֶדְוָה וְכוּ';

אַךְ כְּדֵי שֶׁלֹּא יִנְקוּ הַחִיצוֹנִים לְמַעְלָה מֵאוֹר וְשֶׁפַע הַמִּשְׁתַּלְשֵׁל וְיוֹרֵד לְמַטָּה מַטָּה עַד עוֹלָם הַזֶּה הַגַּשְׁמִי, וְכֵן לְמַטָּה לְהָגֵין עַל הָאָדָם וּלְשָׁמְרוֹ וּלְהַצִּילוֹ מִכָּל דָּבָר רַע בְּגַשְׁמִיּוּת וּבְרוּחָנִיּוּת, לָזֹאת, חוֹזֵר וּמֵאִיר אוֹר הַמַּקִּיף וְסוֹתֵם הַנֶּקֶב, עַל דֶּרֶךְ מָשָׁל, כִּי הוּא מִבְּחִינַת אֵין־סוֹף וְסוֹבֵב כָּל עָלְמִין כַּנִּזְכָּר לְעֵיל. וְזֶהוּ שֶׁאָמְרוּ רַבּוֹתֵינוּ־זִכְרוֹנָם־לִבְרָכָה: "מִצְטָרְפָת לְחֻשְׁבּוֹן גָּדוֹל" דַּיְיקָא, "כִּי גָדוֹל ה' וּמְהוּלָּל מְאֹד", בְּלִי סוֹף וְתַכְלִית וּגְבוּל [חַס וְשָׁלוֹם]:

אַךְ מִי הוּא הַגּוֹרֵם לִירִידַת הָאוֹר וְהַשֶּׁפַע לָעוֹלָם הַזֶּה הַגַּשְׁמִי מִי' סְפִירוֹת הַנִּקְרָאִים "גּוּפָא", הוּא הַיִּחוּד הַנִּזְכָּר לְעֵיל, שֶׁהִיא תּוֹסֶפֶת הָאָרָה וְהַשְׁפָּעָה מִבְּחִינַת אוֹר־אֵין־סוֹף הַמַּאֲצִיל הָעֶלְיוֹן בָּרוּךְ־הוּא, בְּיֶתֶר שְׂאֵת עַל הָאָרָה וְהַהַשְׁפָּעָה שֶׁבִּתְחִילַת הָאֲצִילוּת וְהַהִשְׁתַּלְשְׁלוּת וְכוּ'. וְרֵאשִׁית תּוֹסֶפֶת הָאָרָה וְהַהַשְׁפָּעָה, הִיא לְרֵאשִׁית הַי' סְפִירוֹת.

וְזֶה הוּא "וְכוֹבַע יִשׁוּעָה בְּרֹאשׁוֹ" – "יְשׁוּעָה" הוּא מִלְּשׁוֹן "וַיּוֹשַׁע ה' אֶל הֶבֶל וְאֶל מִנְחָתוֹ", וְהוּא יִרְאַת הָאוֹר וְהַשֶּׂפַע דְּש"ע נְהוֹרִין שֶׁבַּזּוֹהַר הַקָּדוֹשׁ, וּכְמוֹ שֶׁכָּתוּב: "יָאֵר ה' פָּנָיו אֵלֶיךָ", "יָאֵר פָּנָיו אִתָּנוּ סֶלָה" – "אִתָּנוּ" הוּא עַל־יְדֵי מַעֲשֶׂה הַצְּדָקָה.

וְזֶה הוּא "זוֹרֵעַ צְדָקוֹת מַצְמִיחַ יְשׁוּעוֹת". וְכָכָה יָאֵר ה' פָּנָיו אֲלֵיהֶם, "צִדְקָתָם עוֹמֶדֶת לָעַד", וְקַרְנָם תָּרוּם בִּישׁוּעַת "מַצְמִיחַ קֶרֶן יְשׁוּעָה", "צֶמַח צְדָקָה" מֵהַ"כּוֹבַע יְשׁוּעָה" הַנִּזְכָּר לְעֵיל, כְּנֶפֶשׁ תִּדְרְשֶׁנּוּ:

פרק ד

אֵין יִשְׂרָאֵל נִגְאָלִין אֶלָּא בִּצְדָקָה, שֶׁנֶּאֱמַר "וְשָׁבֶיהָ בִּצְדָקָה". כְּתִיב: "צֶדֶק לְפָנָיו יְהַלֵּךְ", וַהֲוָה־לֵי־לְמֵימַר: "יֵלֵךְ". אַךְ הָעִנְיָן, עַל פִּי מַה שֶּׁכָּתוּב "לְךָ אָמַר לִבִּי בַּקְּשׁוּ פָנָי", פֵּירוּשׁ, בַּקְּשׁוּ פְּנִימִית הַלֵּב. כִּי הִנֵּה, בְּלַהַב יְסוֹד הָאֵשׁ הָאֱלֹקִית שֶׁבַּלֵּב (נוסח אחר: הִנֵּה, בְּהַלֵּב [יְסוֹד הָאֵשׁ הָאֱלֹקִית שֶׁבַּלֵּב]) יֵשׁ ב' בְּחִינוֹת: בְּחִינַת חִיצוֹנִיּוּת, וּבְחִינַת פְּנִימִיּוּת.

חִיצוֹנִיּוּת הַלֵּב, הִיא הִתְלַהֲבוּת הַמִּתְלַהֶבֶת מִבְּחִינַת הַבִּינָה וְהַדַּעַת בִּגְדוּלַּת ה' אֵין־סוֹף בָּרוּךְ־הוּא, (להתבוננן) [לְהִתְבּוֹנֵן] בִּגְדוּלָּתוֹ, וּלְהוֹלִיד מִתְּבוּנָה זוֹ אַהֲבָה עַזָּה כְּרִשְׁפֵּי אֵשׁ וְכוּ'.

וּפְנִימִיּוּת הַלֵּב, הִיא הַנְּקוּדָּה שֶׁבִּפְנִימִיּוּת הַלֵּב וְעוּמְקָא דְּלִבָּא, שֶׁהִיא לְמַעְלָה מִבְּחִינַת הַדַּעַת וְהַתְּבוּנָה שֶׁיּוּכַל הָאָדָם לְהִתְבּוֹנֵן בְּלִבּוֹ בִּגְדוּלַּת ה', וּכְמוֹ שֶׁכָּתוּב "מִמַּעֲמַקִּים קְרָאתִיךָ ה'" – מֵעוּמְקָא דְּלִיבָּא (וְעַל דֶּרֶךְ מָשָׁל, כְּמוֹ בְּמִילֵי דְּעָלְמָא, לְפָעָמִים יֵשׁ עִנְיָן גָּדוֹל מְאֹד מְאֹד, שֶׁכָּל חִיּוּת הָאָדָם תָּלוּי בּוֹ וְנוֹגֵעַ עַד נְקוּדַּת פְּנִימִיּוּת הַלֵּב וְעַד בְּכָלָל, וְגוֹרֵם לוֹ לִפְעָמִים לַעֲשׂוֹת מַעֲשִׂים וּלְדַבֵּר דְּבָרִים שֶׁלֹּא בְּדַעַת כְּלָל).

וְזֶה לְעוּמַת זֶה, כָּכָה הוּא מַמָּשׁ בַּעֲבוֹדָה שֶׁבַּלֵּב. וְהַיְינוּ, לְפִי שֶׁבְּחִינַת נְקוּדַּת פְּנִימִית הַלֵּב הִיא לְמַעְלָה מִבְּחִינַת הַדַּעַת הַמִּתְפַּשֶּׁטֶת וּמִתְלַבֶּשֶׁת בַּמִּדּוֹת שֶׁנּוֹלְדוּ מֵהָחָכְמָה־בִּינָה־דַּעַת כַּנּוֹדָע, רַק הִיא בְּחִינַת הָאָרַת חָכְמָה עֶלְיוֹנָה שֶׁלְּמַעְלָה מֵהַבִּינָה וְהַדַּעַת, וּבָהּ מְלוּבָּשׁ וְנָגוּז אוֹר ה' מַמָּשׁ, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב "ה' בְּחָכְמָה כוּ'", וְהִיא הִיא בְּחִינַת נִיצוֹץ אֱלֹקוּת שֶׁבְּכָל נֶפֶשׁ מִיִּשְׂרָאֵל.

וּמַה שֶּׁאֵין כָּל אָדָם זוֹכֶה לְמַדְרֵגָה זוֹ, לַעֲבוֹדָה שֶׁבַּלֵּב מֵעוּמְקָא דְּלִבָּא בִּבְחִינַת פְּנִימִיּוּת, הַיְינוּ, לְפִי שֶׁבְּחִינָה זוֹ הִיא אֲצִלוּ בִּבְחִינַת גְּלוּת וְשִׁבְיָה, וְהִיא בְּחִינַת גָּלוּת הַשְּׁכִינָה מַמָּשׁ, כִּי הִיא הִיא בְּחִינַת נִיצוֹץ אֱלֹהוּת שֶׁבְּנַפְשׁוֹ הָאֱלֹהִית. וְסִבַּת הַגָּלוּת, הוּא מֵאֲמַר רַבּוֹתֵינוּ־זִכְרוֹנָם־לִבְרָכָה "גָּלוּ לְבָבֶל שְׁכִינָה עִמָּהֶם", דְּהַיְינוּ מִפְּנֵי שֶׁהִלְבִּישׁ בְּחִינַת פְּנִימִית נְקוּדַּת לְבָבוֹ בְּ"זֶה לְעוּמַת זֶה", דְּהַיְינוּ בִּלְבוּשִׁים צוֹאִים דְּמִילֵי דְּעָלְמָא וְתַאֲוֹת עוֹלָם הַזֶּה,

הַנִּקְרָא בְּשֵׁם "בָּבֶל", וְהִיא בְּחִינַת עָרְלָה הַמְכַסָּה עַל הַבְּרִית וּנְקוּדָה הַפְּנִימִית שֶׁבַּלֵּב, וְעַל זֶה נֶאֱמַר: "וּמַלְתֶּם אֵת עָרְלַת לְבַבְכֶם".

וְהִנֵּה, בַּמִּילָה יֵשׁ שְׁנֵי בְּחִינוֹת: מִילָה וּפְרִיעָה, שֶׁהֵן עָרְלָה גַּסָּה וּקְלִיפָּה דַקָּה. וְכֵן בְּעָרְלַת הַלֵּב יֵשׁ גַּם כֵּן תַּאֲוֹת גַּסּוֹת וְדַקּוֹת – מִילָה וּפְרִיעָה; וי"מָל וְלֹא פָרַע – כְּאִלּוּ לֹא מָל", מִפְּנֵי שֶׁסּוֹף סוֹף עֲדַיִן נְקוּדַּת פְּנִימִית הַלֵּב הִיא מְכוּסָּה בִּלְבוּשׁ שֵׂק דַּק, בִּבְחִינַת גָּלוּת וְשִׁבְיָה.

וְהִנֵּה, עַל מִילַת הָעָרְלָה מַמָּשׁ כְּתִיב "וּמַלְתֶּם אֵת עָרְלַת לְבַבְכֶם" אַתֶּם בְּעַצְמְכֶם. אַךְ לְהָסִיר הַקְּלִיפָּה הַדַּקָּה, זֶהוּ דָּבָר הַקָּשֶׁה עַל הָאָדָם, וְעַל זֶה נֶאֱמַר בְּבִיאַת הַמָּשִׁיחַ: "וּמָל ה' אֱלֹהֶיךָ אֶת לְבָבְךָ כוּ', לְאַהֲבָה אֶת ה' אֱלֹהֶיךָ בְּכָל לְבָבְךָ וּבְכָל נַפְשְׁךָ לְמַעַן חַיֶּיךָ", כְּלוֹמַר – לְמַעַן כִּי ה' לְבַדּוֹ הוּא כָּל חַיֶּיךָ מַמָּשׁ, שֶׁלָּכֵן אַהֲבָה זוֹ הִיא מֵעוּמְקָא דְלִבָּא – מִנְּקוּדָּה פְּנִימִית מַמָּשׁ כַּנִּזְכָּר לְעֵיל, וּלְמַעְלָה מִבְּחִינַת הַדַּעַת.

וְלָכֵן מָשִׁיחַ בָּא בְּהֶיסֵּח הַדַּעַת לְכָלְלוּת יִשְׂרָאֵל, וְהִיא גִּילּוּי בְּחִינַת נְקוּדָּה פְּנִימִית הַכְּלָלִית, וְיִצִיאַת הַשְּׁכִינָה הַכְּלָלִית מֵהַגָּלוּת וְהַשִּׁבְיָה, לָעַד וּלְעוֹלְמֵי עוֹלָמִים. וְכֵן, כָּל נִיצוֹץ פָּרְטִי מֵהַשְּׁכִינָה שֶׁבְּנֶפֶשׁ כָּל אֶחָד מִיִּשְׂרָאֵל יוֹצֵאת מֵהַגָּלוּת וְהַשִּׁבְיָה לְפִי שָׁעָה, בְּ"חַיֵּי שָׁעָה" זוֹ תְּפִלָּה, וַעֲבוֹדָה שֶׁבַּלֵּב מֵעוּמְקָא דְלִבָּא, מִבְּחִינַת נְקוּדָּה הַפְּנִימִית הַנִּגְלֵית מֵהָעָרְלָה, וְעוֹלָה לְמַעְלָה, לְדָבְקָה בּוֹ בִּתְשׁוּקָה עַזָּה בִּבְחִינַת "לְמַעַן חַיֶּיךָ".

וְהוּא גַּם כֵּן בִּבְחִינַת הֶיסֵּח דַּעַת הָאָדָם, כִּי בְּחִינָה זוֹ הִיא לְמַעְלָה מִדַּעַת הָאָדָם וְהִתְבּוֹנְנוּתוֹ בִּגְדוּלַּת ה', רַק הִיא בְּחִינַת מַתָּנָה נְתוּנָה מֵאֵת ה' מִן הַשָּׁמַיִם, מֵהֶאָרַת בְּחִינַת פָּנִים הָעֶלְיוֹנִים, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב "יָאֵר ה' פָּנָיו אֵלֶיךָ", וּכְמוֹ שֶׁכָּתוּב: "וּמָל ה' אֱלֹקֶיךָ" כוּ'.

אַךְ מוּדַעַת זֹאת, כִּי "אִתְעָרוּתָא דִלְעֵילָּא" הִיא בְּ"אִתְעָרוּתָא דִלְתַתָּא" דַּוְקָא, בִּבְחִינַת הַעֲלָאַת "מַיִין נוּקְבִין", כְּמוֹ שֶׁאָמְרוּ רַבּוֹתֵינוּ־זִכְרוֹנָם־לִבְרָכָה "אֵין טִפָּה יוֹרֶדֶת מִלְמַעְלָה כוּ'". וְלָכֵן צָרִיךְ הָאָדָם לַעֲשׂוֹת בְּעַצְמוֹ תְּחִלַּת מִילָה זוֹ, לְהָסִיר עָרְלַת הַלֵּב וּקְלִיפָּה הַגַּסָּה וְדַקָּה, הַמַּלְבִּישׁוֹת וּמְכַסּוֹת עַל בְּחִינַת נְקוּדַּת פְּנִימִית הַלֵּב, שֶׁהִיא בְּחִינַת אַהֲבַת ה', בְּחִינַת "לְמַעַן חַיֶּיךָ", שֶׁהִיא בַּגָּלוּת בְּתַאֲוֹוֹת עוֹלָם הַזֶּה, שֶׁהֵם גַּם כֵּן בִּבְחִינַת "לְמַעַן חַיֶּיךָ" בְּ"זֶה לְעוּמַּת זֶה", כַּנִּזְכָּר לְעֵיל.

וְהַיְינוּ, עַל־יְדֵי נְתִינַת הַצְּדָקָה לַה' מִמָּמוֹנוֹ, שֶׁהוּא חַיּוּתוֹ. וּבִפְרָט מִי שֶׁמְּזוֹנוֹתָיו מְצוּמְצָמִים וּדְחִיקָא לֵיהּ שַׁעְתָּא טוּבָא, שֶׁנּוֹתֵן מֵחַיָּיו מַמָּשׁ. וּבִפְרָטוּת אִם נֶהֱנֶה מִיגִיעַ כַּפָּיו, שֶׁאִי אֶפְשָׁר שֶׁלֹּא עָסַק בָּהֶם פְּעָמִים רַבּוֹת בִּבְחִינַת נְקוּדַּת פְּנִימִית הַלֵּב מֵעוּמְקָא דְלִבָּא, כְּמִנְהַג הָעוֹלָם בְּעִסְקֵיהֶם בְּמַשָּׂא וּמַתָּן וּכְהַאי גַּוְנָא.

וַהֲרֵי עַתָּה הַפַּעַם כְּשֶׁמְּפַזֵּר מִיגִיעוֹ וְנוֹתֵן לַה' בְּשִׂמְחָה וּבְטוּב לֵבָב הִנֵּה בָּזֶה פּוֹדֶה נַפְשׁוֹ מִשֶּׁחַת, דְּהַיְינוּ בְּחִינַת נְקוּדַּת פְּנִימִית לְבָבוֹ, שֶׁהָיְתָה בִּבְחִינַת גָּלוּת וְשִׁבְיָה בְּתוֹךְ הַקְּלִיפָּה

גַּסָּה אוֹ דַקָּה, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב, "מִכָּל מִשְׁמָר נְצוֹר לִבֶּךָ" – "מִשְׁמָר" פֵּירוּשׁ בֵּית הָאָסוּרִים, וְעַתָּה, נִפְקְדָה מֵהַחִיצוֹנִים בִּצְדָקָה זוֹ. וְזֶה גַּם כֵּן לְשׁוֹן "פְּרִיעָה" עִנְיַן פְּרִיעַת חוֹב, שֶׁנִּתְחַיֵּיב וְנִשְׁתַּעְבֵּד לַחִיצוֹנִים שֶׁמָּשְׁלוּ בּוֹ עַל נְקוּדַּת פְּנִימִיּוּת לִבּוֹ, וְזֶהוּ "וְשָׁבֶיהָ בִּצְדָקָה".

וְזֶהוּ "צֶדֶק לְפָנָיו יְהַלֵּךְ", "לְפָנָיו" – הוּא מִלְּשׁוֹן פְּנִימִיּוּת, וְ"יְהַלֵּךְ" – הוּא מִלְּשׁוֹן הוֹלָכָה, שֶׁמּוֹלִיךְ אֶת פְּנִימִית הַלֵּב לַה', וְאַחַר כָּךְ "יָשִׂים לְדֶרֶךְ" ה' "פְּעָמָיו", כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב: "וְהָלַכְתָּ בִּדְרָכָיו", "אַחֲרֵי ה' אֱלֹהֵיכֶם תֵּלֵכוּ", בְּכָל מַעֲשֶׂה הַמִּצְוֹת, וְתַלְמוּד תּוֹרָה כְּנֶגֶד כּוּלָּן, שֶׁכּוּלָּן עוֹלִין לַה' עַל־יְדֵי פְּנִימִית הַלֵּב, בְּיֶתֶר שְׂאֵת וּמַעְלָה מַעְלָה מֵעֲלֵיהֶן לַה' עַל־יְדֵי חִיצוֹנִית הַלֵּב, הַנּוֹלָד מֵהַתְּבוּנָה וְהַדַּעַת לְבַדָּן, בִּלְי הֶאָרַת פָּנִים מִלְמַעְלָה אֶלָּא בִּבְחִינַת הֶסְתֵּר פָּנִים, כִּי אֵין הַפָּנִים הָעֶלְיוֹנִים מְאִירִים לְמַטָּה אֶלָּא בְּאִתְעָרוּתָא דִלְתַתָּא, בְּמַעֲשֶׂה הַצְּדָקָה הַנִּקְרָא "שָׁלוֹם". וְזֶהוּ שֶׁכָּתוּב: "פָּדָה בְשָׁלוֹם נַפְשִׁי" – "נַפְשִׁי" דַּיְיקָא.

וְזֶהוּ גַּם כֵּן הַטַּעַם שֶׁנִּקְרָא הַצְּדָקָה "שָׁלוֹם", לְפִי שֶׁ"נַּעֲשָׂה שָׁלוֹם בֵּין יִשְׂרָאֵל לַאֲבִיהֶם שֶׁבַּשָּׁמַיִם" כְּמַאֲמַר רַבּוֹתֵינוּ־זִכְרוֹנָם־לִבְרָכָה, דְּהַיְינוּ עַל־יְדֵי פִּדְיוֹן נַפְשׁוֹתֵיהֶן, הֵם חֵלֶק ה' מַמָּשׁ, מִיְּדֵי הַחִיצוֹנִים, וּבִפְרָט צְדָקַת אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל, שֶׁהִיא צְדָקַת ה' מַמָּשׁ, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב: "תָּמִיד עֵינֵי ה' אֱלֹהֶיךָ בָּהּ", "וְהָיוּ עֵינַי וְלִבִּי שָׁם כָּל הַיָּמִים".

וְהִיא שֶׁעָמְדָה לָנוּ לִפְדּוֹת חַיֵּי נַפְשֵׁנוּ מֵעֲצַת הַחוֹשְׁבִים לִדְחוֹת פְּעָמֵינוּ, וְתַעֲמוֹד לָנוּ לָעַד, לְשׁוּם נַפְשֵׁנוּ בְּחַיִּים אֲמִיתִּים, מֵחַיֵּי הַחַיִּים, "לֵאוֹר בְּאוֹר הַחַיִּים", אֲשֶׁר "יָאֵר ה' פָּנָיו אִתָּנוּ סֶלָה", אָמֵן כֵּן יְהִי רָצוֹן:

פרק ה

וַיַּעַשׂ דָּוִד שֵׁם. וּפֵירֵשׁ בַּזּוֹהַר הַקָּדוֹשׁ, מִשּׁוּם שֶׁנֶּאֱמַר: "וַיְהִי דָוִד עוֹשֶׂה מִשְׁפָּט וּצְדָקָה לְכָל עַמּוֹ כוּ'", "בָּכָה רַבִּי שִׁמְעוֹן וְאָמַר: מַאן עָבִיד שְׁמָא קַדִּישָׁא בְּכָל יוֹמָא מַאן דְּיָהִיב צְדָקָה לְמִסְכְּנֵי כוּ'".

וְיוּבַן, בְּהַקְדִּים מַאֲמַר רַבּוֹתֵינוּ־זִכְרוֹנָם־לִבְרָכָה עַל פָּסוּק: "כִּי בְיָהּ ה' צוּר עוֹלָמִים" – "בְּה' נִבְרָא עוֹלָם הַזֶּה, בְּיו"ד נִבְרָא עוֹלָם־הַבָּא". פֵּירוּשׁ, שֶׁהַתַּעֲנוּג שֶׁמִּתְעַנְּגִים נִשְׁמוֹת הַצַּדִּיקִים וְנֶהֱנִין מִזִּיו הַשְׁכִינָה הַמֵּאִיר בְּגַן עֵדֶן עֶלְיוֹן וְתַחְתּוֹן, הוּא, שֶׁמִּתְעַנְּגִים בְּהַשָּׂגָתָם וְהַשְׂכָּלָתָם, שֶׁמַּשְׂכִּילִים וְיוֹדְעִים וּמַשִּׂיגִים אֵיזֶה הַשָּׂגָה בְּאוֹר וְחִיּוּת הַשּׁוֹפֵעַ שָׁם מֵאֵין־סוֹף בָּרוּךְ־הוּא, בְּבְחִינַת גִּילּוּי לְנַשְׁמָתָם וְרוּחַ בִּינָתָם, לְהָבִין וּלְהַשִּׂיג אֵיזֶה הַשָּׂגָה כָּל אֶחָד וְאֶחָד לְפִי מַדְרֵגָתוֹ וּלְפִי מַעֲשָׂיו, וְלָכֵן נִקְרָא עוֹלָם־הַבָּא בְּשֵׁם "בִּינָה" בַּזּוֹהַר הַקָּדוֹשׁ.

וְהַשְׁפָּעָה זוֹ נִמְשֶׁכֶת מִבְּחִינַת חָכְמָה עִילָּאָה, שֶׁהוּא מְקוֹר הַהַשְׂכָּלָה וְהַהַשָּׂגָה הַנִּקְרָא בְּשֵׁם בִּינָה, וְהוּא קַדְמוּת הַשֵּׂכֶל קוֹדֶם שֶׁבָּא לִכְלַל גִּילּוּי הַשָּׂגָה וַהֲבָנָה, רַק עֲדַיִן הוּא בִּבְחִינַת הֶעְלֵם וְהֶסְתֵּר, רַק שֶׁמִּמֶּנּוּ מִזְּעֵיר שָׁם זְעֵיר שָׁם שׁוֹפֵעַ וְנִמְשָׁךְ מִשָּׁם לִבְחִינַת בִּינָה, לְהָבִין

וּלְהַשִּׂיג שֵׂכֶל הַנֶּעְלָם, וְלָכֵן נִקְרָא בְּשֵׁם "נְקוּדָה בְּהֵיכָלָא" בַּזּוֹהַר הַקָּדוֹשׁ, וְזוֹ הִיא תְּמוּנַת יו"ד שֶׁל שֵׁם הַוָ"י בָּרוּךְ־הוּא. וְנִקְרָא "עֵדֶן", אֲשֶׁר עָלָיו נֶאֱמַר: "עַיִן לֹא רָאָתָה" כוּ'. וְנִקְרָא "אַבָּא יָסַד בְּרָתָא".

פֵּירוּשׁ, כִּי הִנֵּה הִתְהַוּוּת אוֹתִיּוֹת הַדִּבּוּר הַיּוֹצְאוֹת מֵהּ' מוֹצָאוֹת הַפֶּה אֵינָן דָּבָר מוּשְׂכָּל וְלֹא מוּטְבָּע בְּטֶבַע מוֹצָאוֹת הַלָּלוּ, לְהוֹצִיא מִבְּטָא הָאוֹתִיּוֹת עַל־יְדֵי הַהֶבֶל וְהַקּוֹל הַמַּכֶּה בָּהֶן עַל פִּי דֶּרֶךְ הַטֶּבַע וְלֹא עַל פִּי דֶּרֶךְ הַשֵּׂכֶל. כְּגוֹן הַשְּׂפָתַיִם, עַל דֶּרֶךְ מָשָׁל, שֶׁאוֹתִיּוֹת בומ"פ יוֹצְאוֹת מֵהֶן, אֵין הַטֶּבַע וְלֹא הַשֵּׂכֶל נוֹתֵן לִיצִיאַת מִבְטָא אַרְבַּע חֶלְקֵי שִׁינּוּיֵי בִּיטּוּי אוֹתִיּוֹת אֵלּוּ, עַל פִּי שִׁינּוּיֵי תְּנוּעַת הַשְּׂפָתַיִם, שֶׁמִּתְנוֹעֲעוֹת בְּהֶבֶל אֶחָד וְקוֹל אֶחָד הַפּוֹגֵעַ בָּהֶן בְּשָׁוֶה, וְאַדְרַבָּה, שִׁינּוּי הַתְּנוּעוֹת שֶׁבִּשְׂפָתַיִם הוּא לְפִי שִׁינּוּי בִּיטּוּי הָאוֹתִיּוֹת שֶׁבִּרְצוֹן הַנֶּפֶשׁ, לְבַטֵּא בִּשְׂפָתַיִם כִּרְצוֹנָהּ, לוֹמַר אוֹת ב' אוֹ ו' אוֹ מ' אוֹ פ'. וְלֹא לְהֵיפֶךְ, שֶׁיִּהְיֶה רְצוֹן הַנֶּפֶשׁ וְכַוָּנָתָהּ לַעֲשׂוֹת שִׁינּוּי תְּנוּעוֹת הַשְּׂפָתַיִם כְּמוֹ שֶׁהֵן מִתְנַעֲנְעוֹת עַתָּה בְּבִיטּוּיֵי ד' אוֹתִיּוֹת אֵלּוּ, וְכַנִּרְאֶה בְּחוּשׁ, שֶׁאֵין הַנֶּפֶשׁ מִתְכַּוֶּונֶת וְיוֹדַעַת לְכַוֵּין כְּלָל שִׁינּוּי תְּנוּעוֹת הַשְּׂפָתַיִם בְּשִׁינּוּיִים אֵלּוּ.

וְיוֹתֵר נִרְאֶה כֵּן בְּבִיטּוּי הַנְּקוּדּוֹת, שֶׁכְּשֶׁהַנֶּפֶשׁ רְצוֹנָהּ לְהוֹצִיא מִפִּיהָ נְקוּדַּת קָמַץ אָז מַמִּילָא נִקְמָצִים הַשְּׂפָתַיִם, וּבְפָתַח נִפְתָּחִים הַשְּׂפָתַיִם, וְלֹא שֶׁרְצוֹן הַנֶּפֶשׁ לְקָמוּץ וְלֹא לִפְתּוֹחַ כְּלָל וּכְלָל. וְאֵין לְהַאֲרִיךְ בְּדָבָר הַפָּשׁוּט וּמוּבָן וּמוּשְׂכָּל לְכָל מַשְׂכִּיל, שֶׁמִּבְטָא הָאוֹתִיּוֹת וְהַנְּקוּדּוֹת הוּא לְמַעְלָה מֵהַשֵּׂכֶל הַמּוּשָׂג וּמוּבָן, אֶלָּא מִשֵּׂכֶל הַנֶּעְלָם וְקַדְמוּת הַשֵּׂכֶל שֶׁבַּנֶּפֶשׁ הַמְדַבֶּרֶת, וְלָכֵן אֵין הַתֵּינוֹק יָכוֹל לְדַבֵּר, אַף שֶׁמֵּבִין הַכֹּל:

אַךְ הָאוֹתִיּוֹת הֵן בִּבְחִינַת חוֹמֶר וְצוּרָה, הַנִּקְרָא פְּנִימִית וְחִיצוֹנִית, כִּי הֲגַם שֶׁמְּקוֹרָן הוּא מִקַּדְמוּת הַשֵּׂכֶל וּרְצוֹן הַנֶּפֶשׁ, זוֹ הִיא בְּחִינַת צוּרַת שִׁינּוּי הַמִּבְטָא שֶׁבְּכ"ב אוֹתִיּוֹת, אֲבָל בְּחִינַת הַחוֹמֶר וְגוּף הִתְהַוּוּתָן, וְהוּא בְּחִינַת חִיצוֹנִיּוּתָן, הוּא הַהֶבֶל הַיּוֹצֵא מֵהַלֵּב, שֶׁמְּמֻנּוּ מִתְהַוֶּה קוֹל פָּשׁוּט הַיּוֹצֵא מֵהַגָּרוֹן, וְאַחַר כָּךְ נֶחְלָק לְכ"ב הֲבָרוֹת, וּבִיטּוּי כ"ב אוֹתִיּוֹת בְּהֹ' מוֹצָאוֹת הַיְדוּעוֹת: אחה"ע מֵהַגָּרוֹן, גיכ"ק מֵהַחֵיךְ כוּ'. וּמִבְּטָא הַהֶבֶל הוּא אוֹת ה' "אָתָא קַלִּילָא כוּ'", וְהוּא מְקוֹר הַחוֹמֶר וְגוּף הָאוֹתִיּוֹת טֶרֶם הִתְחַלְּקוּתָן לְכ"ב, וְלָכֵן אָמְרוּ רַבּוֹתֵינוּ־זִכְרוֹנָם־לִבְרָכָה, שֶׁ"עוֹלָם הַזֶּה נִבְרָא בְּהֹ'":

וְהִנֵּה, הֲגַם שֶׁהִיא הֹ' תַּתְאָה, הֹ' אַחֲרוֹנָה שֶׁבְּשֵׁם הַוָ"י, וְרַבּוֹתֵינוּ־זִכְרוֹנָם־לִבְרָכָה דָּרְשׁוּ זֶה עַל פָּסוּק: "כִּי בְיָהּ", הַיְינוּ לְפִי שֶׁמְּקוֹרָהּ וְרֹאשִׁיתָהּ לָבֹא לִבְחִינַת גִּילּוּי מֵהֶעְלֵם הַיּו"ד הוּא מוּשְׁפָּע וְנִמְשָׁךְ מִבְּחִינַת הֹ' עִילָּאָה, שֶׁיֵּשׁ לָהּ הִתְפַּשְּׁטוּת אוֹרָךְ וְרוֹחַב, לְהוֹרוֹת עַל בְּחִינַת בִּינָה, שֶׁהִיא הִתְפַּשְּׁטוּת הַשֵּׂכֶל הַנֶּעְלָם בִּבְחִינַת גִּילּוּי וְהַשָּׂגָה בְּהַרְחָבַת הַדַּעַת, וְהַשְׁפָּעָתָהּ

מִסְתַּיֵּימֶת בַּלֵּב, וּכְמוֹ שֶׁכָּתוּב בַּתִּיקוּנִים, דְּ"בִינָה לִבָּא, וּבָהּ הַלֵּב מֵבִין", וּמִשָּׁם יוֹצֵא הַהֶבֶל מְקוֹר גִּילּוּי גּוּף הָאוֹתִיּוֹת הַדִּבּוּר, הַמִּתְגַּלּוֹת בָּהּ' מוֹצָאוֹת מֵהֶעֱלֵם הַיּוּ"ד.

וּתְמוּנַת ה' תַּתָּאָה בִּכְתִיבָתָהּ גַּם כֵּן בְּהִתְפַּשְּׁטוּת אוֹרָךְ וְרוֹחַב, מוֹרֶה עַל הִתְפַּשְּׁטוּת בְּחִינַת מַלְכוּתוֹ יִתְבָּרַךְ, "מַלְכוּת כָּל עוֹלָמִים", לְמַעְלָה וּלְמַטָּה וּלְד' סִטְרִין, הַמִּתְפַּשְּׁטוֹת וְנִמְשָׁכוֹת מֵאוֹתִיּוֹת דְּבַר ה', כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב בְּקֹהֶלֶת: "בַּאֲשֶׁר דְּבַר מֶלֶךְ שִׁלְטוֹן", כְּמוֹ שֶׁמְּבוֹאָר בְּמָקוֹם אַחֵר.

[וּלְהָבִין מְעַט מִזְּעֵיר עִנְיָן וּמַהוּת אוֹתִיּוֹת הַדִּבּוּר בֶּאֱלֹהוּת, שֶׁאֵין לוֹ דְּמוּת הַגּוּף וְלֹא הַנֶּפֶשׁ חַס וְשָׁלוֹם, כְּבָר נִתְבָּאֵר בְּדֶרֶךְ אֲרוּכָּה וּקְצָרָה (בְּלִקּוּטֵי אֲמָרִים חֵלֶק ב פְּרָקִים י"א וְי"ב, עַיֵּין שָׁם)]:

אַךְ בֵּיאוּר הָעִנְיָן, לָמָּה אָמְרוּ רַבּוֹתֵינוּ־זִכְרוֹנָם־לִבְרָכָה שֶׁעוֹלָם הַזֶּה דַּוְקָא נִבְרָא בְּה'? הִנֵּה יָדוּעַ לְכָל חַכְמֵי לֵב, כִּי רִיבּוּי הָעוֹלָמוֹת וְהַהֵיכָלוֹת אֲשֶׁר אֵין לָהֶם מִסְפָּר, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב: "הֵיאִישׁ מִסְפָּר לִגְדוּדָיו", וּבְכָל הֵיכָל וּגְדוּד אֶלֶף אַלְפִין וְרִבּוֹא רִבְבָן מַלְאָכִים, וְכֵן נֶפֶשׁ־רוּחַ־נְשָׁמָה־חַיָּה־יְחִידָה מַדְרֵגוֹת לְאֵין קֵץ, וּבְכָל עוֹלָם וְהֵיכָלוֹת מֵרִיבּוּי הֵיכָלוֹת שֶׁבַּאֲצִילוּת־בְּרִיאָה־יְצִירָה.

הִנֵּה כָּל רִיבּוּיִים אֵלּוּ, רִיבּוּי אַחַר רִיבּוּי עַד אֵין קֵץ מַמָּשׁ, הַכֹּל נִמְשָׁךְ וְנִשְׁפָּע מֵרִיבּוּי צֵירוּפֵי כ"ב אוֹתִיּוֹת דְּבַר ה', הַמִּתְחַלְּקוֹת גַּם כֵּן לְצֵירוּפִים רַבִּים עַד אֵין קֵץ וְתַכְלִית מַמָּשׁ, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב בְּסֵפֶר יְצִירָה: "שִׁבְעָה אֲבָנִים בּוֹנוֹת חֲמֵשֶׁת אֲלָפִים וְאַרְבָּעִים בָּתִּים, מִכָּאן וְאֵילַךְ צֵא וַחֲשׁוֹב מַה שֶּׁאֵין הַפֶּה יָכוֹל לְדַבֵּר כוּ'".

וַהֲגַם שֶׁיֵּשׁ בְּמַעֲלוֹת וּמַדְרֵיגוֹת הַמַּלְאָכִים וּנְשָׁמוֹת כַּמָּה וְכַמָּה מִינֵי מַעֲלוֹת וּמַדְרֵיגוֹת חֲלוּקוֹת לְאֵין קֵץ, גָּבוֹהַּ עַל גָּבוֹהַּ – הִנֵּה הַכֹּל נִמְשָׁךְ לְפִי חִילּוּפֵי הַצֵּירוּפִים וְהַתְּמוּרוֹת בְּאַ"תְּ בַּ"שׁ כוּ' (וּכְמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר בְּפֶרֶק י"ב). אַךְ דֶּרֶךְ כְּלָל, הִנֵּה כּוּלָּם בַּעֲלֵי חָכְמָה וָדַעַת, וְיוֹדְעִים אֶת בּוֹרְאָם, מִפְּנֵי הֱיוֹת חִיּוּתָם מִפְּנִימִיּוּת הָאוֹתִיּוֹת הַנִּמְשָׁכוֹת מִבְּחִינַת חָכְמָה עִילָּאָה, וְכַנִּזְכָּר לְעֵיל.

אַךְ הָעוֹלָם הַזֶּה הַשָּׁפָל, עִם הַחִיּוּת שֶׁבְּתוֹכוֹ, קָטָן מֵהָכִיל וְלִסְבּוֹל אוֹר וְחִיּוּת מִבְּחִינַת צוּרַת הָאוֹתִיּוֹת וּפְנִימִיּוּתָן, לְהָאִיר וּלְהַשְׁפִּיעַ בּוֹ בְּלִי לְבוּשׁ וְהֶסְתֵּר כְּמוֹ שֶׁמְּאִירוֹת וּמַשְׁפִּיעוֹת לִנְשָׁמוֹת וּמַלְאָכִים, רַק הַהֶאָרָה וְהַהַשְׁפָּעָה בָּאָה וְנִשְׁפָּע לָעוֹלָם הַזֶּה מִבְּחִינַת חוֹמֶר וְגוּף הָאוֹתִיּוֹת וְחִיצוֹנִיּוּתָם, שֶׁהוּא בְּחִינַת הַהֶבֶל, הַמִּתְחַלֵּק לְזֵי הֲבָלִים שֶׁבְּקֹהֶלֶת שֶׁעֲלֵיהֶם הָעוֹלָם עוֹמֵד, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב בַּזֹּהַר הַקָּדוֹשׁ.

וְהוּא "מוֹצָא פִּי ה'" הַמִּתְלַבֵּשׁ בָּעוֹלָם הַזֶּה וְכָל צְבָאָיו לְהַחֲיוֹתָם, וּבְתוֹכוֹ מְלוּבָּשֶׁת בְּחִינַת צוּרַת אוֹתִיּוֹת הַדִּבּוּר וְהַמַּחֲשָׁבָה, מִמִּדּוֹתָיו הַקְּדוֹשׁוֹת וּרְצוֹנוֹ וְחָכְמָתוֹ וְכוּ', הַמְיוּחָדוֹת

בְּאֵין־סוֹף בָּרוּךְ־הוּא בְּתַכְלִית (וְזֶהוּ שֶׁאָמַר הָאֲרִ"י זִכְרוֹנוֹ לִבְרָכָה, שֶׁבְּחִינַת חִיצוֹנִיּוּת הַכֵּלִים דְּמַלְכוּת דַּאֲצִילוּת, הַמְרוּמָּזוֹת בְּהֹ' שֶׁל שֵׁם הַוָי"ָ בָּרוּךְ־הוּא, הֵם יָרְדוּ וְנֶעֶשׂוּ נְשָׁמָה לְעוֹלַם הָעֲשִׂיָּה). וְכֵן כָּתוּב בַּתִּקּוּנִים שֶׁהַיּוּ"ד הוּא בַּאֲצִילוּת כּוּ', וְהֹ' תַּתָּאָה מְקַנֶּנֶת בַּעֲשִׂיָּה:

וְהִנֵּה, בָּאָדָם הַתַּחְתּוֹן לְמָשָׁל, מִי שֶׁהוּא חָכָם גָּדוֹל לְהַשְׂכִּיל נִפְלְאוֹת חָכְמָה, וּמְצַמְצֵם שִׂכְלוֹ וּמַחֲשַׁבְתּוֹ בְּאוֹת אֶחָד מִדִּבּוּרוֹ, הִנֵּה זֶה הוּא צִמְצוּם עָצוּם וִירִידָה גְּדוֹלָה לְחָכְמָתוֹ הַנִּפְלָאָה, כָּכָה מַמָּשׁ עַל דֶּרֶךְ מָשָׁל, וְיֶתֶר מִזֶּה לְאֵין קֵץ – הָיָה צִמְצוּם גָּדוֹל עָצוּם וְרַב, כַּאֲשֶׁר "בִּדְבַר ה' שָׁמַיִם נַעֲשׂוּ", בְּשֵׁשֶׁת יְמֵי בְרֵאשִׁית, "וּבְרוּחַ פִּיו כָּל צְבָאָם", הֵיא אוֹת ה' שֶׁל שֵׁם הַוָי"ָ בָּרוּךְ־הוּא, "אֹתָא קַלִּילָא", כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב: "בְּהִבָּרְאָם" – "בְּהֹ' בָּרָאָם", הֵיא מְקוֹר הַט' מַאֲמָרוֹת שֶׁנִּמְשְׁכוּ מִמַּאֲמָר רִאשׁוֹן "בְּרֵאשִׁית" דְּ"נַּמֵי מַאֲמָר הוּא", הֵיא בְּחִינַת חָכְמָה הַנִּקְרֵאת "רֵאשִׁית".

אַךְ אָז הָיְתָה הַמְשָׁכָה וִירִידָה זוֹ בְּלִי אִתְעָרוּתָא דִלְתַתָּא כְּלָל, כִּי "אָדָם אַיִן לַעֲבוֹד כּוּ"', רַק "כִּי חֶפֶץ חֶסֶד הוּא", וְ"עוֹלָם חֶסֶד יִבָּנֶה". וְזֶהוּ "בְּהִבָּרְאָם" – "בְּאַבְרָהָם", כִּי "חֶסֶד לְאַבְרָהָם" כּוּ'.

אַךְ אַחַר בְּרִיאַת הָאָדָם "לְעָבְדָהּ כּוּ"', אֲזַי כָּל אִתְעָרוּתָא דִלְעֵילָּא לְעוֹרֵר מִדַּת חֶסֶד עֶלְיוֹן, הוּא בְּאִתְעָרוּתָא דִלְתַתָּא, בִּצְדָקָה וָחֶסֶד שֶׁיִּשְׂרָאֵל עוֹשִׂין בָּעוֹלָם הַזֶּה. לָכֵן אָמְרוּ רַבּוֹתֵינוּ־זִכְרוֹנָם־לִבְרָכָה: כָּל הָאוֹמֵר אֵין לוֹ אֶלָּא תּוֹרָה בְּלִי גְּמִילוּת חֲסָדִים, אֲפִילּוּ תּוֹרָה אֵין לוֹ, אֶלָּא לַעֲסוֹק בַּתּוֹרָה וּבִגְמִילוּת חֲסָדִים.

כִּי הִנֵּה, הֲגַם דְּ"אוֹרַיְיתָא מֵחָכְמָה נָפְקַת", וּבְאוֹרַיְיתָא מִתְקַיֵּים עָלְמָא וּבְאִינּוּן דְּלָעֲאן בָּהּ, כִּי בְּדִבּוּרָם מַמְשִׁיכִים הָאֲרוֹת וְהַשְׁפָּעוֹת (נוסח אחר: וְהַשְׁרָאוֹת) חָכְמָה עִילָּאָה, מְקוֹר הַתּוֹרָה – לִבְחִינַת אוֹתִיּוֹת הַדִּבּוּר שֶׁבָּהֶן נִבְרָא הָעוֹלָם, כְּמַאֲמַר רַבּוֹתֵינוּ־זִכְרוֹנָם־לִבְרָכָה: "אַל תִּקְרֵי בָּנָיִךְ אֶלָּא בּוֹנָיִךְ" הֲרֵי הַמְשָׁכָה זוֹ הִיא בְּחִינַת יְרִידָה גְּדוֹלָה, וְלָזֶה צָרִיךְ לְעוֹרֵר חֶסֶד עֶלְיוֹן, הַנִּמְשָׁךְ כַּמַּיִם מִמָּקוֹם גָּבוֹהַּ לְמָקוֹם נָמוּךְ, בְּאִתְעָרוּתָא דִלְתַתָּא, בִּצְדָקָה וָחֶסֶד תַּתָּאָה, שֶׁמַּמְשִׁיכִים חַיִּים וָחֶסֶד, לְהַחֲיוֹת רוּחַ שְׁפָלִים וְנִדְכָּאִים.

וְזֶהוּ שֶׁכָּתוּב: "אַל יִתְהַלֵּל חָכָם בְּחָכְמָתוֹ כּוּ', כִּי אִם בְּזֹאת יִתְהַלֵּל כּוּ', כִּי אֲנִי ה' עוֹשֶׂה חֶסֶד כּוּ"', כִּי הַחֶסֶד הוּא הַמַּמְשִׁיךְ חַיֵּי הַחָכְמָה לְמַטָּה, וְאִם לָאו, הֲרֵי נִקְרֵאת "חָכְמָתוֹ" לְבַדּוֹ, בְּלִי הַמְשָׁכַת חַיִּים מִמֶּנָּה חַס וְשָׁלוֹם.

וּבָזֶה יוּבַן מַה שֶׁאָמַר הָאֲרִיזַ"ל, שֶׁיֵּשׁ ב' מִינֵי נְשָׁמוֹת בְּיִשְׂרָאֵל – נִשְׁמוֹת תַּלְמִידֵי חֲכָמִים הָעוֹסְקִים בַּתּוֹרָה כָּל יְמֵיהֶם, וְנִשְׁמוֹת בַּעֲלֵי מִצְוֹת הָעוֹסְקִים בִּצְדָקָה וּגְמִילוּת חֲסָדִים. דְּלִכְאוֹרָה, הֲרֵי גַּם תַּלְמִידֵי חֲכָמִים צְרִיכִים לַעֲסוֹק בִּגְמִילוּת חֲסָדִים, כְּמַאֲמַר רַבּוֹתֵינוּ־זִכְרוֹנָם־לִבְרָכָה, שֶׁ"אֲפִילּוּ תּוֹרָה אֵין לוֹ".

אֶלָּא שֶׁהַתַּלְמִידֵי חֲכָמִים שֶׁתּוֹרָתָן עִיקָּר וְרוֹב יְמֵיהֶם בָּהּ, וּמִיעוּט יְמֵיהֶם בִּגְמִילוּת חֲסָדִים, הִנֵּה פְּעוּלַּת אִתְעָרוּתָם דְּלְתַתָּא לְעוֹרֵר חֶסֶד עֶלְיוֹן, לְהַמְשִׁיךְ וּלְהוֹרִיד אוֹר־אֵין־סוֹף הַמְלוּבָּשׁ בְּחָכְמָה עִילָּאָה, מְקוֹר תּוֹרַת ה' שֶׁבְּפִיהֶם, הוּא רַק לְעוֹלָם הַנְּשָׁמוֹת שֶׁבַּבְּרִיאָה עַל־יְדֵי עֵסֶק הַתַּלְמוּד, וְלַמַּלְאָכִים שֶׁבַּיְצִירָה עַל־יְדֵי לִימוּד הַמִּשְׁנָה, יַעַן הֱיוֹת חַיּוּת הַנְּשָׁמוֹת וְהַמַּלְאָכִים נִשְׁפָּעוֹת מִצִּירוּפֵי אוֹתִיּוֹת הַדִּיבּוּר, הִיא תּוֹרָה שֶׁבְּעַל פֶּה, – וּמְקוֹר הָאוֹתִיּוֹת הוּא מֵחָכְמָה עִילָּאָה כַּנִּזְכָּר לְעֵיל.

אַךְ לְהַמְשִׁיךְ וּלְהוֹרִיד הֶאָרָה וְחַיּוּת מִבְּחִינַת הֶבֶל הָעֶלְיוֹן ה' תַּתָּאָה לְעוֹלָם הַזֶּה הַשָּׁפָל, שֶׁהוּא צִמְצוּם גָּדוֹל בְּיֶתֶר עֹז, לֹא דַי בְּאִתְעָרוּתָא דְלְתַתָּא שֶׁל תַּלְמִידֵי חֲכָמִים הָעוֹסְקִים מִיעוּט יְמֵיהֶם בִּצְדָקָה וּגְמִילוּת חֲסָדִים, אֶלָּא עַל־יְדֵי אִתְעָרוּתָא דְּבַעֲלֵי מִצְוֹת הָעוֹסְקִים רוֹב יְמֵיהֶם בִּצְדָקָה וּגְמִילוּת חֲסָדִים (וּכְמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר בְּלִקּוּטֵי אֲמָרִים בְּחֵלֶק א' פֶּרֶק ל"ד). וְלָכֵן נִקְרְאוּ "תָּמְכֵי אוֹרַיְיתָא", וְהֵן בְּחִינוֹת וּמַדְרֵגוֹת נָצַח וְהוֹד, לִהְיוֹתָן מַמְשִׁיכִין אוֹר הַתּוֹרָה לְמַטָּה לְעוֹלָם הָעֲשִׂיָּה.

וּבָזֶה יוּבַן לָמָּה נִקְרָא הַצְּדָקָה בְּשֵׁם "מַעֲשֶׂה", כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב: "וְהָיָה מַעֲשֵׂה הַצְּדָקָה שָׁלוֹם", עַל שֵׁם שֶׁפְּעוּלָּתָהּ לְהַמְשִׁיךְ אוֹר ה' לְעוֹלָם הָעֲשִׂיָּה. וְזֶהוּ דִּקְדּוּק לְשׁוֹן זוֹהַר הַקָּדוֹשׁ: "מַאן דְּעָבִיד שְׁמָא קַדִּישָׁא" – "דְּעָבִיד" דַּיְיקָא, כִּי בְּאִתְעָרוּתָא דְלְתַתָּא בִּצְדָקָה וָחֶסֶד תַּתְאָה מְעוֹרֵר חֶסֶד עֶלְיוֹן, לְהַמְשִׁיךְ אוֹר־אֵין־סוֹף מִבְּחִינַת חָכְמָה עִילָּאָה יו"ד שֶׁל שֵׁם, לְה' שֶׁל שֵׁם, בְּחִינַת הַדִּבּוּר וְרוּחַ פִּיו יִתְבָּרַךְ, כְּדֵי לְהַשְׁפִּיעַ לְעוֹלָם הָעֲשִׂיָּה.

וְעַל דֶּרֶךְ מָשָׁל, לְהַבְדִּיל הַבְדָּלוֹת אֵין קֵץ, כְּמוֹ שֶׁאָדָם אֵינוֹ מְדַבֵּר אֶלָּא לַאֲחֵרִים (וְלֹא כְּשֶׁהוּא בֵּינוֹ לְבֵין עַצְמוֹ), וְאָז מְצַמְצֵם שִׂכְלוֹ וּמַחֲשַׁבְתּוֹ בְּדִבּוּרוֹ אֲלֵיהֶם. וְהַמַּשְׂכִּילִים יָבִינוּ:

פרק ו

זוֹרֵעַ צְדָקָה שָׂכָר אֱמֶת (בְּמִשְׁלֵי י"א). פֵּירוּשׁ, שֶׁשְּׂכַר זְרִיעַת הַצְּדָקָה הִיא מִדַּת אֱמֶת. וּכְתִיב: "תִּתֵּן אֱמֶת לְיַעֲקֹב", וּ"שְׁבָחָא דְּקוּדְשָׁא־בְּרִיךְ־הוּא מְסַדֵּר נְבִיָּא כּוּ'", כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב בַּזּוֹהַר הַקָּדוֹשׁ. פֵּירוּשׁ, שֶׁהַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא הוּא הַנּוֹתֵן מִדַּת אֱמֶת לְיַעֲקֹב.

וְצָרִיךְ לְהָבִין, וְכִי אֵין אֱמֶת בְּיַעֲקֹב חַס וְשָׁלוֹם עַד שֶׁהַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא יִתֵּן לוֹ מִלְמַעְלָה? **אַךְ** הִנֵּה מוּדַעַת זֹאת, דְּמִדַּת יַעֲקֹב הִיא מִדַּת רַחֲמָנוּת, וַעֲבוֹדַת ה' בְּמִדַּת רַחֲמָנוּת הִיא הַבָּאָה מֵהִתְעוֹרְרוּת רַחֲמִים רַבִּים בְּלֵב הָאָדָם עַל נִיצוֹץ אֱלֹקוּת שֶׁבְּנַפְשׁוֹ, הָרְחוֹקָה מֵאוֹר פְּנֵי ה' כַּאֲשֶׁר הוֹלֵךְ בְּחֹשֶׁךְ הַבְלֵי עוֹלָם, וְהִתְעוֹרְרוּת רַחֲמָנוּת זוֹ הִיא בָּאָה מֵהַתְבּוֹנָה וְהַדַּעַת בִּגְדוּלַּת ה', אֵיךְ שֶׁאֲפִילּוּ הָעוֹלְמוֹת הָעֶלְיוֹנִים לְמַעְלָה מַעְלָה עַד אֵין קֵץ כְּלָא מַמָּשׁ חֲשִׁיבֵי קַמֵּיהּ, כִּי כָּל שִׁפְעָם וְחַיּוּתָם אֵינוֹ רַק מִזִּיו וְהֶאָרָה מֵאוֹת אֶחָד מִשְּׁמוֹ יִתְבָּרַךְ, כַּמַּאֲמָר: "בְּיוּ"ד נִבְרָא עוֹלָם־הַבָּא כּוּ'".

וְהִנֵּה, בְּזִיו וְהֶאָרָה זוֹ, שֶׁהוּא הִתְפַּשְׁטוּת הַחַיּוּת מִשְּׁמוֹ יִתְבָּרַךְ לְהַחֲיוֹת עֶלְיוֹנִים וְתַחְתּוֹנִים, הוּא שֶׁיֵּשׁ הֶבְדֵּל וְהֶפְרֵשׁ בֵּין עֶלְיוֹנִים לְתַחְתּוֹנִים, שֶׁ״עוֹלָם הַזֶּה נִבְרָא בְּהֹ׳ וְכוּ״, וְכֵן כָּל שִׁינּוּיֵי הַפְרָטִים שֶׁבְּכָל עוֹלָם וְעוֹלָם הוּא לְפִי שִׁינּוּיֵי צִירּוּפֵי הָאוֹתִיּוֹת, וְכֵן שִׁינּוּיֵי הַזְּמַנִּים בְּעָבָר הֹוֶה וְעָתִיד, וְשִׁינּוּיֵי כָּל הַקּוֹרוֹת בְּחִילּוּפֵי הַזְּמַנִּים הַכֹּל מִשִּׁינּוּיֵי צִירּוּפֵי הָאוֹתִיּוֹת, שֶׁהֵן הֵן הַמְשָׁכַת הַחַיּוּת מִמִּדּוֹתָיו יִתְבָּרַךְ שְׁמוֹ (כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר בְּלִקּוּטֵי אֲמָרִים חֵלֶק ב׳ פֶּרֶק י״א).

אֲבָל לְנַבֵּי מַהוּתוֹ וְעַצְמוּתוֹ יִתְבָּרַךְ כְּתִיב: ״אֲנִי ה׳ לֹא שָׁנִיתִי״, בֵּין בִּבְחִינַת שִׁינּוּיֵי הַהִשְׁתַּלְשְׁלוּת מֵרוּם הַמַּעֲלוֹת עַד לְמַטָּה מַטָּה, שֶׁכְּמוֹ שֶׁהוּא יִתְבָּרַךְ מְצוּי בָּעֶלְיוֹנִים – כָּךְ הוּא מַמָּשׁ בְּשָׁוֶה בַּתַּחְתּוֹנִים (וּכְמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר בְּלִקּוּטֵי אֲמָרִים חֵלֶק א׳ פֶּרֶק נ״א), וּבֵין בִּבְחִינַת שִׁינּוּיֵי הַזְּמַן, שֶׁכְּמוֹ שֶׁהָיָה הוּא לְבַדּוֹ הוּא, יָחִיד וּמְיוּחָד, לִפְנֵי שֵׁשֶׁת יְמֵי בְרֵאשִׁית – כָּךְ הוּא עַתָּה אַחַר הַבְּרִיאָה, וְהַיְינוּ, מִשּׁוּם שֶׁהַכֹּל כְּאַיִן וָאֶפֶס מַמָּשׁ לְגַבֵּי מַהוּתוֹ וְעַצְמוּתוֹ, וּכְמוֹ אוֹת אֶחָד מִדִּבּוּרוֹ שֶׁל אָדָם אוֹ אֲפִילּוּ מִמַּחֲשַׁבְתּוֹ לְגַבֵּי כְּלָלוּת מַהוּת הַנֶּפֶשׁ הַשִּׂכְלִית וְעַצְמוּתָהּ, עַל דֶּרֶךְ מָשָׁל, לְשַׁכֵּךְ אֶת הָאָזֶן, וּבֶאֱמֶת ״אֵין עָרוֹךְ אֵלֶיךָ״ כְּתִיב, וּכְמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר בְּמָקוֹם אַחֵר (בְּלִקּוּטֵי אֲמָרִים חֵלֶק ב׳ פֶּרֶק ט׳) עַיֵּין שָׁם.

וְזֶהוּ שֶׁאוֹמְרִים: ״הַמֶּלֶךְ הַמְרוֹמָם לְבַדּוֹ מֵאָז״, פֵּירוּשׁ, כְּמוֹ שֶׁ״מֵאָז״ קוֹדֶם הַבְּרִיאָה הָיָה הוּא לְבַדּוֹ הוּא, כָּךְ עַתָּה הוּא ״מְרוֹמָם כּוּ״ וּ״מִתְנַשֵּׂא מִימוֹת עוֹלָם״, פֵּירוּשׁ, שֶׁהוּא רָם וְנִשָּׂא לְמַעְלָה מַעְלָה מִבְּחִינַת זְמַן הַנִּקְרָא בְּשֵׁם ״יְמוֹת עוֹלָם״, וְהַיְינוּ לְפִי שֶׁחַיּוּת כָּל ״יְמוֹת עוֹלָם״ הוּא רַק מִבְּחִינַת ״הַמֶּלֶךְ כּוּ״, וּכְמוֹ שֶׁמְּבוֹאָר בְּמָקוֹם אַחֵר.

וְאֵי לְזֹאת, הָרַחֲמָנוּת גְּדוֹלָה מְאֹד מְאֹד עַל הַנִּיצוֹץ הַשּׁוֹכֵן בַּגּוּף הֶחְשׁוּף וְהָאֲפֵל, מַשְׁכָּא דְחִוְיָא, הֶעָלוּל לְקַבֵּל טוּמְאָה וּלְהִתְגָּאֵל בְּכָל הַתַּאֲווֹת רַחֲמָנָא לְצַלָּן, לוּלֵי שֶׁהַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא מָגֵן לוֹ וְנוֹתֵן לוֹ עוֹז וְתַעֲצוּמוֹת לְלָחוֹם עִם הַגּוּף וְתַאֲוָתָיו וּלְנַצְּחָן, וְזֶהוּ שֶׁאוֹמְרִים: ״אֲדוֹן עוֹזֵנוּ כּוּ׳ מָגֵן יִשְׁעֵנוּ כּוּ״.

וְהִנֵּה מוּדַעַת זֹאת, דְּיֵשׁ ב׳ מִינֵי דְּחִילוּ וּרְחִימוּ: הָרִאשׁוֹנוֹת, הֵן הַנּוֹלָדוֹת מֵהַתְּבוּנָה וְהַדַּעַת בִּגְדוּלַת ה׳ וּבִדְבָרִים הַמְּבִיאִין לִידֵי אַהֲבַת ה׳ וְיִרְאָתוֹ, וְהָאַחֲרוֹנוֹת, הֵן הַבָּאוֹת אַחַר כָּךְ מִלְּמַעְלָה בִּבְחִינַת מַתָּנָה, וּכְמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר בְּמָקוֹם אַחֵר עַל פָּסוּק: ״עֲבוֹדַת מַתָּנָה אֶתֵּן אֶת כְּהוּנַּתְכֶם״, שֶׁהִיא מִדַּת אַהֲבָה, וְכֵן הוּא גַּם כֵּן בְּיִרְאָה.

וְהִנֵּה, וַדַּאי אֵין עָרוֹךְ כְּלָל בֵּין הָרִאשׁוֹנוֹת שֶׁהֵן תּוֹלְדוֹת הַשֵּׂכֶל הַנִּבְרָא, לְגַבֵּי הָאַחֲרוֹנוֹת שֶׁהֵן מֵהַבּוֹרֵא יִתְבָּרַךְ שְׁמוֹ, וְלָכֵן הֵן הֵן הַנִּקְרָאוֹת בְּשֵׁם ״אֱמֶת״, כִּי ״חוֹתָמוֹ שֶׁל הַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא אֱמֶת״, שֶׁהוּא אֱמֶת הָאֱמִיתִּי, וְכָל הָאֱמֶת שֶׁבַּנִּבְרָאִים – כְּלֹא חֲשִׁיבֵי קַמֵּיהּ.

אַךְ אֵיזֶה הַדֶּרֶךְ שֶׁיִּזְכֶּה הָאָדָם לְ"אֱמֶת ה'", הִנֵּה, הוּא עַל יְדֵי שֶׁיִּעּוֹרֵר רַחֲמִים רַבִּים לִפְנֵי ה' עַל הַנִּיצוֹץ שֶׁבְּנַפְשׁוֹ, שֶׁהִיא מִדָּתוֹ שֶׁל יַעֲקֹב, "מַבְרִיחַ מֵהַקָּצֶה אֶל הַקָּצֶה", דְּהַיְינוּ מֵרוֹם הַמַּעֲלוֹת עַד לְמַטָּה מַטָּה, לְהַמְשִׁיךְ "אֱמֶת ה'" לָעוֹלָם הַשָּׁפָל הַזֶּה הֶחָשׁוּךְ, וּכְמוֹ שֶׁכָּתוּב: "כִּי אֵשֵׁב בַּחֹשֶׁךְ ה' אוֹר לִי". וְזֶהוּ "כִּי גָבַר עָלֵינוּ חַסְדּוֹ כוּ'".

אַךְ הִתְעוֹרְרוּת רַחֲמִים רַבִּים לִפְנֵי ה' צָרִיךְ לִהְיוֹת גַּם כֵּן בֶּאֱמֶת, וְגַם כְּשֶׁהוּא בֶּאֱמֶת שֶׁלּוֹ אֵיךְ יוּכַל עַל־יְדֵי אֱמֶת שֶׁלּוֹ לְעוֹרֵר רַחֲמִים עֶלְיוֹנִים מֵ"אֱמֶת ה'"?

אַךְ הָעֵצָה לָזֶה הִיא – מִדַּת הַצְּדָקָה, שֶׁהִיא מִדַּת הָרַחֲמִים עַל מַאן דְּלֵית לֵיהּ מִגַּרְמֵיהּ לְהַחֲיוֹת רוּחַ שְׁפָלִים כוּ', וּבְאִתְעָרוּתָא דִלְתַתָּא – אִתְעָרוּתָא דִלְעֵילָּא, ה' מְעוֹרֵר יְשָׁנִים וּמְקַיֵּן נִרְדָּמִים, הֵם בְּחִינַת רַחֲמִים רַבִּים וַחֲסָדִים עֶלְיוֹנִים הַנַּעֲלָמִים, לָצֵאת מֵהֶהָעֵלֵם אֶל הַגִּילּוּי וְהָאָרָה רַבָּה, "לֵאוֹר בְּאוֹר הַחַיִּים", "אֱמֶת ה' לְעוֹלָם".

וזה [וְזֶהוּ] לְשׁוֹן זְרִיעָה הַנֶּאֱמַר בִּצְדָקָה, לְהַצְמִיחַ אֱמֶת הֶעֱלְיוֹן, "אֱמֶת ה'". וּבִפְרָט, בִּצְדָקָה וָחֶסֶד שֶׁל אֱמֶת שֶׁעוֹשִׂים עִם אֶרֶץ הַקֹּדֶשׁ תִּבָּנֶה וְתִכּוֹנֵן בִּמְהֵרָה בְיָמֵינוּ אָמֵן, לְקַיֵּים מַה שֶּׁכָּתוּב: "אֱמֶת מֵאֶרֶץ תִּצְמָח", עַל־יְדֵי זְרִיעַת הַצְּדָקָה בָּהּ, וְחֶסֶד וְרַחֲמִים רַבִּים הַנֶּאֱסָפִים וְנִלְקָטִים לְתוֹכָהּ, הֵם מְעוֹרְרִים גַּם כֵּן חֲסָדִים עֶלְיוֹנִים הַצָּפוּנִים וְנֶעְלָמִים (בנוסח אחר: בָּהּ), כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב: "אֲשֶׁר צָפַנְתָּ כוּ'" לְכוֹנְנָהּ וְלַהֲקִימָהּ. וְזֶהוּ שֶׁכָּתוּב: "בִּצְדָקָה תִּכּוֹנָנִי":

פרק ז

אַשְׁרֵינוּ מַה טּוֹב חֶלְקֵנוּ וּמַה נָּעִים גּוֹרָלֵנוּ כוּ', "ה' מְנָת חֶלְקִי וְכוֹסִי וְגוֹ'", "חֲבָלִים נָפְלוּ לִי וְגוֹ'".

לְהָבִין לְשׁוֹן "חֶלְקֵנוּ" וְ"גּוֹרָלֵנוּ" צָרִיךְ לְבָאֵר הֵיטֵב לְשׁוֹן הַשִּׁגּוּר בְּמַאֲמַר רַבּוֹתֵינוּ־זִכְרוֹנָם־לִבְרָכָה: "אֵין לוֹ חֵלֶק בֵּאלֹהֵי יִשְׂרָאֵל", כִּי הֲגַם דְּלִכְאוֹרָה לֹא שַׁיָּיךְ לְשׁוֹן "חֵלֶק" כְּלָל בֵּאלקוּת יִתְבָּרַךְ, שֶׁאֵינוֹ מִתְחַלֵּק לַחֲלָקִים חַס וְשָׁלוֹם.

אַךְ הָעִנְיָן, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב בְּיַעֲקֹב: "וַיִּקְרָא לוֹ אֵל אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל", פֵּירוּשׁ, כִּי הִנֵּה בֶּאֱמֶת הַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא כְּשִׁמּוֹ כֵּן הוּא, כִּי אַף דְּאִיהוּ מְמַלֵּא כָּל עָלְמִין עֶלְיוֹנִים וְתַחְתּוֹנִים מֵרוֹם הַמַּעֲלוֹת עַד מִתַּחַת לָאָרֶץ הַלֵּזוּ הַחוּמְרִית, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב: "הֲלֹא אֶת הַשָּׁמַיִם וְאֶת הָאָרֶץ אֲנִי מָלֵא" – "אֲנִי" מַמָּשׁ, דְּהַיְינוּ מַהוּתוֹ וְעַצְמוּתוֹ כִּבְיָכוֹל וְלֹא כְּבוֹדוֹ לְבַד, אַף־עַל־פִּי־כֵן הוּא קָדוֹשׁ וּמוּבְדָּל מֵעֶלְיוֹנִים וְתַחְתּוֹנִים, וְאֵינוֹ נִתְפָּס כְּלָל בְּתוֹכָם חַס וְשָׁלוֹם כִּתְפִיסַת נִשְׁמַת הָאָדָם בְּגוּפוֹ עַל דֶּרֶךְ מָשָׁל, כְּמוֹ שֶׁמְּבוֹאָר בְּמָקוֹם אַחֵר בַּאֲרִיכוּת.

וְלָזֹאת, לֹא הָיוּ יְכוֹלִים לְקַבֵּל חִיּוּתָם מִמַּהוּתוֹ וְעַצְמוּתוֹ לְבַדּוֹ כִּבְיָכוֹל, רַק הִתְפַּשְׁטוּת הַחִיּוּת אֲשֶׁר הַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא מְחַיֶּה עֶלְיוֹנִים וְתַחְתּוֹנִים, הוּא עַל דֶּרֶךְ מָשָׁל, כְּמוֹ הָאָרָה

מְאִירָה מִשְּׁמוֹ יִתְבָּרַךְ, שֶׁהוּא וּשְׁמוֹ אֶחָד, וּכְמוֹ שֶׁכָּתוּב: "כִּי נִשְׂגָּב שְׁמוֹ לְבַדּוֹ", רַק זִיווֹ וְ"הוֹדוֹ עַל אֶרֶץ וְשָׁמַיִם וְגוֹ'".

וְהָאָרָה זוֹ מִתְלַבָּשֶׁת מַמָּשׁ בָּעֶלְיוֹנִים וְתַחְתּוֹנִים לְהַחֲיוֹתָם, וְנִתְפָּסֶת בְּתוֹכָם עַל־יְדֵי מְמוּצָּעִים רַבִּים, וְצִמְצוּמִים רַבִּים וַעֲצוּמִים, בְּהִשְׁתַּלְשְׁלוּת הַמַּדְרֵגוֹת דֶּרֶךְ עִלָּה וְעָלוּל וְכוּ'.

וְהִנֵּה, הָאָרָה זוֹ, אַף שֶׁלְּמַעְלָה הִיא מְאִירָה וּמִתְפַּשֶּׁטֶת בִּבְחִינַת בְּלִי גְבוּל וְתַכְלִית, לְהַחֲיוֹת עוֹלָמוֹת נֶעֱלָמִים לְאֵין קֵץ וְתַכְלִית, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב בְּאִדְּרָא רַבָּא, אַף־עַל־פִּי־כֵן, בְּרִדְתָּהּ לְמַטָּה עַל־יְדֵי צִמְצוּמִים רַבִּים לְהַחֲיוֹת הַנִּבְרָאִים וְהַיְצוּרִים וְהַנַּעֲשִׂים, הִיא נֶחְלֶקֶת דֶּרֶךְ כְּלָל לְמִסְפַּר תַּרְי"ג, כְּנֶגֶד תַּרְי"ג מִצְוֹת הַתּוֹרָה, שֶׁהֵן הֵן תַּרְי"ג מִינֵי הַמְּשָׁכוֹת הָאָרָה זוֹ מֵאוֹר־אֵין־סוֹף בָּרוּךְ־הוּא, לְהָאִיר לִנְשְׁמַת הָאָדָם הַכְּלוּלָה מֵרַמַ"ח אֲבָרִים וְשַׁסַּ"ה גִּידִים, אֲשֶׁר בַּעֲבוּרָהּ הוּא עִיקַּר תַּכְלִית יְרִידַת וְהַמְּשָׁכַת הָאָרָה זוֹ לְמַטָּה לְכָל הַנִּבְרָאִים וְהַיְצוּרִים וְהַנַּעֲשִׂים, שֶׁתַּכְלִית כּוֹלֶלֶת הוּא הָאָדָם, כַּנּוֹדָע:

וְהִנֵּה, מִסְפָּר זֶה הוּא בְּדֶרֶךְ כְּלָל, אֲבָל בְּדֶרֶךְ פְּרָט, הִנֵּה כָּל מִצְוָה וּמִצְוָה מִתְחַלֶּקֶת לִפְרָטִים רַבִּים לְאֵין קֵץ וְתַכְלִית, וְהֵן הֵן גּוּפֵי הֲלָכוֹת פְּרָטִיּוֹת שֶׁבְּכָל מִצְוָה – שֶׁאֵין לָהֶם מִסְפָּר, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב: "שִׁשִּׁים הֵמָּה מְלָכוֹת" הֵן סִ' מַסֶּכְתּוֹת כּוּ', "וַעֲלָמוֹת אֵין מִסְפָּר" הֵן הַהֲלָכוֹת כּוּ', שֶׁהֵן הַמְּשָׁכַת רָצוֹן הָעֶלְיוֹן כּוּ'.

וְכֵן הוּא מַמָּשׁ בִּנְשָׁמַת הָאָדָם, כִּי הִנֵּה, כָּל הַנְּשָׁמוֹת שֶׁבָּעוֹלָם הָיוּ כְּלוּלוֹת בְּאָדָם הָרִאשׁוֹן, וְדֶרֶךְ כְּלָל, הָיְתָה נִשְׁמָתוֹ נֶחְלֶקֶת לְמִסְפַּר תַּרְי"ג: רַמַ"ח אֲבָרִים וְשַׁסַּ"ה גִּידִים, אַךְ דֶּרֶךְ פְּרָט, נֶחְלֶקֶת לְנִיצוֹצוֹת אֵין מִסְפָּר, שֶׁהֵן נִשְׁמוֹת כָּל יִשְׂרָאֵל מִימוֹת הָאָבוֹת וְהַשְּׁבָטִים עַד בִּיאַת הַמָּשִׁיחַ וְעַד בִּכְלָל, שֶׁיְּקוּיִּם אָז מַה שֶּׁכָּתוּב: "וְהָיָה מִסְפַּר בְּנֵי יִשְׂרָאֵל כְּחוֹל הַיָּם, אֲשֶׁר לֹא יִמַּד וְלֹא יִסָּפֵר" מֵרוֹב.

וְהִנֵּה, "שׁוּפְרֵיהּ דְּיַעֲקֹב מַעַיִן שׁוּפְרֵיהּ דְּאָדָם הָרִאשׁוֹן", שֶׁתִּיקֵּן חֵטְא אָדָם הָרִאשׁוֹן, וְהָיְתָה נִשְׁמָתוֹ גַּם כֵּן כְּלוּלָה מִכָּל הַנְּשָׁמוֹת שֶׁבְּיִשְׂרָאֵל, מֵעוֹלָם וְעַד עוֹלָם, וְהָיָה מֶרְכָּבָה לַתּוֹרָה שֶׁלְּמַעְלָה, שֶׁנִּקְרֵאת בְּשֵׁם "אָדָם", כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב: "וְעַל דְּמוּת הַכִּסֵּא דְּמוּת כְּמַרְאֵה אָדָם וְכוּ'", וּכְמוֹ שֶׁכָּתוּב: "וְזֹאת לְפָנִים בְּיִשְׂרָאֵל כּוּ'" – "אֵין זֹאת אֶלָּא תּוֹרָה כּוּ'", שֶׁהָיְתָה כְּלוּלָה וּמְלוּבֶּשֶׁת בִּנְשָׁמַת "יִשְׂרָאֵל סָבָא", הַכְּלוּלָה מִכָּל הַנְּשָׁמוֹת.

וְזֶהוּ "וַיִּקְרָא לוֹ אֵל אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל" – "אֵל" לְשׁוֹן הַמְּשָׁכַת הָהָאָרָה מֵאוֹר־אֵין־סוֹף בָּרוּךְ־הוּא מֵהָעֶלֶם אֶל הַגִּילּוּי, לְהָאִיר בִּבְחִינַת גִּילּוּי בְּנִשְׁמָתוֹ, וּכְמוֹ שֶׁכָּתוּב: "אֵל ה' וַיָּאֶר לָנוּ"; וְאַחֲרָיו כָּל יִשְׂרֵי לֵב, הָעוֹסְקִים בַּתּוֹרָה וּבַמִּצְוֹת, מֵאִיר אוֹר ה' אֵין־סוֹף בָּרוּךְ־הוּא בִּבְחִינַת גִּילּוּי בְּנִשְׁמָתָם.

וּזְמַן גִּילּוּי זֶה בְּיֶתֶר שְׂאֵת וְיֶתֶר עֹז הַהֶאָרָה בְּמוֹחָם וְלִבָּם הוּא בִּשְׁעַת הַתְּפִלָּה, כְּמוֹ שֶׁמְּבוֹאָר בְּמָקוֹם אַחֵר.

וְהִנֵּה, אַף שֶׁגִּילּוּי זֶה עַל־יְדֵי עֵסֶק הַתּוֹרָה וְהַמִּצְוֹת הוּא שָׁוֶה לְכָל נֶפֶשׁ מִיִּשְׂרָאֵל בְּדָרָךְ כְּלָל, כִּי תּוֹרָה אַחַת וּמִשְׁפָּט אֶחָד לְכוּלָּנוּ, אַף־עַל־פִּי־כֵן, בְּדֶרֶךְ פְּרָט, אֵין כָּל הַנְּפָשׁוֹת אוֹ הָרוּחוֹת וְהַנְּשָׁמוֹת שָׁווֹת בְּעִנְיָן זֶה לְפִי עֵת וּזְמַן גִּלְגּוּלָם וּבוֹאָם בָּעוֹלָם הַזֶּה וּכְמַאֲמַר רַבּוֹתֵינוּ־זִכְרוֹנָם־לִבְרָכָה: "אֲבוּךְ בְּמַאי הֲוֵי זָהִיר טְפֵי, אָמַר לֵיהּ בְּצִיצִית כּוּ".

וְכֵן, אֵין כָּל הַדּוֹרוֹת שָׁוִין. כִּי כְּמוֹ שֶׁאֵבְרֵי הָאָדָם, כָּל אֵבֶר יֵשׁ לוֹ פְּעוּלָּה פְּרָטִית וּמְיוּחֶדֶת, הָעַיִן לִרְאוֹת וְהָאֹזֶן לִשְׁמוֹעַ, כָּךְ בְּכָל מְצָוָה מֵאֵיר אוֹר פְּרָטִי וּמְיוּחָד מֵאוֹר־אֵין־סוֹף בָּרוּךְ־הוּא.

וְאַף שֶׁכָּל נֶפֶשׁ מִיִּשְׂרָאֵל צְרִיכָה לָבוֹא בְּגִלְגּוּל לְקַיֵּים כָּל תַּרי"ג מִצְוֹת, מִכָּל מָקוֹם לֹא נִצְרְכָה אֶלָּא לְהַעֲדָפָה וּזְהִירוּת וּזְרִיזוּת יְתֵירָה, בְּיֶתֶר שְׂאֵת וְיֶתֶר עֹז, כְּפוּלָּה וּמְכוּפֶּלֶת, לְמַעְלָה מַעְלָה מִזְּהִירוּת שְׁאָר הַמִּצְוֹת. וְזֶהוּ שֶׁאָמַר "בְּמַאי הֲוֵי זָהִיר טְפֵי" – "טְפֵי" דַּיְיקָא. וְהִנֵּה, יִתְרוֹן הָאוֹר הַזֶּה הַפְּרָטִי לִנְשָׁמוֹת פְּרָטִיּוֹת אֵינוֹ בִּבְחִינַת טַעַם וָדַעַת מוּשָׂג, אֶלָּא לְמַעְלָה מִבְּחִינַת הַדַּעַת, שֶׁכָּךְ עָלָה בְּמַחֲשָׁבָה לְפָנָיו יִתְבָּרֵךְ, וְדוּגְמָתוֹ לְמַטָּה הוּא בְּחִינַת הַגּוֹרָל מַמָּשׁ:

פרק ח

זוֹרֵעַ צְדָקוֹת, מַצְמִיחַ יְשׁוּעוֹת. הִנֵּה, מַה שֶּׁכָּתוּב לְשׁוֹן "זְרִיעָה" בְּמִצְוַת הַצְּדָקָה, וּכְמוֹ שֶׁכָּתוּב בְּפָסוּק: "זִרְעוּ לָכֶם לִצְדָקָה כּוּ", יוּבַן עַל פִּי מַה שֶּׁאָמְרוּ רַבּוֹתֵינוּ־זִכְרוֹנָם־לִבְרָכָה: "רַבִּי אֶלְעָזָר יָהִיב פְּרוּטָה לְעָנִי וַהֲדַר מַצְלֵי, דִּכְתִיב: אֲנִי בְּצֶדֶק אֶחֱזֶה פָּנֶיךָ". פֵּירוּשׁ, כִּי גִּילּוּי אֱלֹקוּתוֹ יִתְבָּרֵךְ הַמִּתְגַּלֶּה בְּמַחֲשַׁבְתּוֹ שֶׁל אָדָם וְכַוָּנָתוֹ בִּתְפִלָּתוֹ, כָּל חַד לְפוּם שִׁיעוּרָא דִּילֵיהּ, הוּא בְּתוֹרַת צְדָקָה "וְחֶסֶד ה' מֵעוֹלָם וְעַד עוֹלָם עַל יְרֵאָיו כּוּ".

כְּלוֹמַר, שֶׁאוֹר ה' אֵין־סוֹף בָּרוּךְ־הוּא הַמֵּאִיר לְמַעְלָה בָּעוֹלָמוֹת עֶלְיוֹנִים, בְּהֶאָרָה רַבָּה בִּבְחִינַת גִּילּוּי רַב וְעָצוּם, עַד שֶׁבֶּאֱמֶת הֵן בְּטֵלִין בִּמְציאוּת וּכְלָא מַמָּשׁ חֲשִׁיבֵי קַמֵּיהּ וְנִכְלָלִין בְּאוֹרוֹ יִתְבָּרֵךְ, וְהֵן הֵן הַהֵיכָלוֹת עִם הַמַּלְאָכִים וְהַנְּשָׁמוֹת שֶׁבָּהֶן, הַמְּבוֹאָרִים בַּזּוֹהַר הַקָּדוֹשׁ בִּשְׁמוֹתָם לְמִקּוֹמוֹתָם בְּסֵדֶר הַתְּפִלָּה שֶׁסִּדְּרוּ לָנוּ אַנְשֵׁי כְּנֶסֶת הַגְּדוֹלָה, הִנֵּה, מִשָּׁם מֵאִיר הָאוֹר כִּי טוֹב לְעוֹלָם הַשָּׁפָל הַזֶּה, עַל "יִרְאֵי ה' וְחוֹשְׁבֵי שְׁמוֹ", הַחֲפֵצִים לְעָבְדוֹ בַּ"עֲבוֹדָה שֶׁבַּלֵּב זוֹ תְּפִלָּה", וּכְמוֹ שֶׁכָּתוּב: "יַהּ' יַגִּיהַּ חָשְׁכִּי".

וְהִנֵּה, יְרִידַת הֶאָרָה זוֹ לְמַטָּה לְעוֹלָם הַזֶּה, נִקְרֵאת בְּשֵׁם "חֶסֶד ה'", הַמְכוּנָּה בְּשֵׁם "מַיִם", הַיּוֹרְדִים מִמָּקוֹם גָּבוֹהַּ לְמָקוֹם נָמוּךְ כּוּ':

וְהִנֵּה, מוּדַעַת זֹאת, שֶׁיֵּשׁ לְמַעְלָה גַּם כֵּן מִדַּת הַגְּבוּרָה וְהַצִּמְצוּם, לְצַמְצֵם וּלְהַסְתִּיר אוֹרוֹ יִתְבָּרַךְ לְבַל יִתְגַּלֶּה לַתַּחְתּוֹנִים. אַךְ הַכֹּל תָּלוּי בְּ"אִתְעָרוּתָא דִלְתַתָּא", שֶׁאִם הָאָדָם מִתְנַהֵג בַּחֲסִידוּת לְהַשְׁפִּיעַ חַיִּים וָחֶסֶד כוּ' כָּךְ מְעוֹרֵר לְמַעְלָה, כְּמוֹ שֶׁאָמְרוּ רַבּוֹתֵינוּ־זִכְרוֹנָם־לִבְרָכָה: "בְּמִדָּה שֶׁאָדָם מוֹדֵד – בָּהּ מוֹדְדִין לוֹ".

אֶלָּא דִּלְכְאוֹרָה זוֹ אֵינָהּ מִן הַמִּדָּה, כִּי אִם לְהַשְׁפִּיעַ לוֹ חַיֵּי הָעוֹלָם־הַבָּא לְבַד כְּנֶגֶד מַה שֶּׁהוּא מַשְׁפִּיעַ חַיֵּי עוֹלָם הַזֶּה, אֲבָל לֹא לְהַשְׁפִּיעַ לוֹ חַיֵּי הָאָרֶת אוֹר ה' [נוסח אחר: אֵין־סוֹף בָּרוּךְ־הוּא] מַמָּשׁ, שֶׁיָּאִיר וְיַגִּיהַּ חָשְׁכוֹ בְּ"עֲבוֹדָה שֶׁבַּלֵּב זוֹ תְּפִלָּה", שֶׁהִיא בְּחִינַת וּמִדְרֵגַת תְּשׁוּבָה עִילָּאָה כַּנּוֹדָע שֶׁהֲרֵי הִיא לְמַעְלָה מִמַּעְלָה מִכָּל חַיֵּי עוֹלָם־הַבָּא, כְּמוֹ שֶׁאָמְרוּ רַבּוֹתֵינוּ־זִכְרוֹנָם־לִבְרָכָה: "יָפָה שָׁעָה אַחַת בִּתְשׁוּבָה וּמַעֲשִׂים טוֹבִים כוּ'", וּכְמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר בְּמָקוֹם אַחֵר בַּאֲרִיכוּת, דְּעוֹלָם־הַבָּא אֵינוֹ אֶלָּא זִיו וְהָאָרָה וְכוּ':

אַךְ הָעִנְיָן הוּא, עַל דֶּרֶךְ מָשָׁל, כְּמוֹ שֶׁזּוֹרְעִין זְרָעִים אוֹ נוֹטְעִין גַּרְעִין, שֶׁהַשִּׁבּוֹלֶת הַצּוֹמַחַת מֵהַזֶּרַע, וְהָאִילָן וּפֵירוֹתָיו מֵהַגַּרְעִין, אֵינָן מְהוּתָן וְעַצְמוּתָן שֶׁל הַזֶּרַע וְהַגַּרְעִין כְּלָל, כִּי מַהוּתָם וְעַצְמוּתָם כָּלָה וְנִרְקָב בָּאָרֶץ, וְכֹחַ הַצּוֹמֵחַ שֶׁבָּאָרֶץ עַצְמָהּ [נוסח אחר: עַצְמוֹ] הוּא הַמּוֹצִיא וְהַמְגַדֵּל הַשִּׁבּוֹלֶת וְהָאִילָן וּפֵירוֹתָיו. רַק שֶׁאֵינוֹ מוֹצִיא וּמְגַלֶּה כֹּחוֹ לַחוּץ מֵהַכֹּחַ אֶל הַפּוֹעַל, כִּי אִם עַל־יְדֵי הַזֶּרַע וְהַגַּרְעִין שֶׁנִּרְקָבִין בָּאָרֶץ וְכָלָה כָּל כֹּחָם בְּכֹחַ הַצּוֹמֵחַ שֶׁבָּאָרֶץ, וְנִתְאַחֲדוּ וְהָיוּ לַאֲחָדִים, וְעַל־יְדֵי זֶה מוֹצִיא כֹּחַ הַצּוֹמֵחַ אֶת כֹּחוֹ אֶל הַפּוֹעַל, וּמַשְׁפִּיעַ חִיּוּת לְגַדֵּל שִׁבּוֹלֶת כְּעֵין הַזֶּרַע, אֲבָל בְּרִיבּוּי הַרְבֵּה מְאֹד בְּשִׁבּוֹלֶת אַחַת, וְכֵן פֵּירוֹת הַרְבֵּה עַל אִילָן אֶחָד, וְגַם מֵהוּתָן וְעַצְמוּתָן שֶׁל הַפֵּירוֹת מְעוּלֶה בְּעִילּוּי רַב וְעָצוּם לְמַעְלָה מַמַּעְלָה מִמַּהוּתוֹ וְעַצְמוּתוֹ שֶׁל הַגַּרְעִין הַנָּטוּעַ. וְכֵן כְּהַאי גַּוְנָא בְּפֵירוֹת הָאָרֶץ הַגְּדֵלִים מִזֶּרְעוֹנִין כְּעֵין גַּרְעִינִין, כְּמוֹ קִשּׁוּאִים וּכְהַאי גַּוְנָא.

וְהַכֹּל הוּא, מִפְּנֵי שֶׁעִיקַּר וְשֹׁרֶשׁ חִיּוּת הַפֵּירוֹת נִשְׁפָּע מִכֹּחַ הַצּוֹמֵחַ שֶׁבָּאָרֶץ, הַכּוֹלֵל חִיּוּת כָּל הַפֵּירוֹת. וְהַגַּרְעִינִין הַזְּרוּעִים בָּאָרֶץ, אֵינָן אֶלָּא כְּעֵין "אִתְעָרוּתָא דִלְתַתָּא", הַנִּקָּרֵאת בְּשֵׁם "הַעֲלָאַת מַיִין נוּקְבִין" בְּכִתְבֵי הָאֲרִיזַ"ל:

וְכָכָה מַמָּשׁ עַל דֶּרֶךְ מָשָׁל, כָּל מַעֲשֶׂה הַצְּדָקָה שֶׁעוֹשִׂין יִשְׂרָאֵל, עוֹלֶה לְמַעְלָה בִּבְחִינַת "הַעֲלָאַת מַיִין נוּקְבִין" לְשׁוֹרֶשׁ נִשְׁמוֹתֵיהֶן לְמַעְלָה, הַנִּקְרָא בְּשֵׁם "כְּנֶסֶת יִשְׂרָאֵל" וְ"אִימָּא תַּתָּאָה" בִּלְשׁוֹן הַזֹּהַר, וּ"שְׁכִינָה" בִּלְשׁוֹן הַגְּמָרָא, הַכְּלוּלָה מִכָּל מִדּוֹתָיו שֶׁל הַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא, וּמְיוּחֶדֶת בָּהֶן בְּתַכְלִית, וְרֹאשֵׁיתָן – הִיא מִדַּת הַחֶסֶד. וְעַל־יְדֵי הַעֲלָאָה זוֹ מִתְעוֹרֵר "חֶסֶד ה'" מַמָּשׁ, שֶׁהוּא גִּילּוּי אוֹרוֹ יִתְבָּרַךְ, לֵירֵד וּלְהָאִיר לְמַטָּה לְנִשְׁמוֹת יִשְׂרָאֵל, בִּבְחִינַת גִּילּוּי רַב וְעָצוּם בִּשְׁעַת הַתְּפִלָּה עַל כָּל פָּנִים. כִּי אַף שֶׁ"לִגְדוּלָתוֹ אֵין

חֵקֶר", עַד דְּ"כוּלָּא קַמֵּיהּ כְּלָא חֲשִׁיבִי" הֲרֵי "בְּמָקוֹם שֶׁאַתָּה מוֹצֵא גְּדוּלָּתוֹ, שָׁם אַתָּה מוֹצֵא עַנְוָתָנוּתוֹ", כְּ"מַיִם שֶׁיּוֹרְדִין כּוּ"'.

וְזֶהוּ שֶׁכָּתוּב: "זָרַח בַּחֹשֶׁךְ אוֹר לַיְשָׁרִים, חַנּוּן וְרַחוּם וְצַדִּיק", דְּעַל־יְדֵי שֶׁהָאָדָם "חַנּוּן וְרַחוּם וְצַדִּיק" "צָדָקוֹת אָהֵב", גּוֹרֵם לְאוֹר ה' שֶׁיִּזְרַח לִנְשָׁמָתוֹ הַמְלוּבֶּשֶׁת בְּגוּפוֹ, הָעוֹמֵד בַּחֹשֶׁךְ, שֶׁהוּא מַשְׁכָּא דְּחִוְיָא. וְזֶה נִקְרָא בְּשֵׁם "יְשׁוּעָה", כַּד אִתְהַפְּכָא חֶשׁוֹכָא לִנְהוֹרָא.

וְזֶהוּ "מַצְמִיחַ יְשׁוּעוֹת", שֶׁיְּשׁוּעָה זוֹ צוֹמַחַת מִזְּרִיעַת הַצְּדָקָה שֶׁזּוֹרְעִין בָּאָרֶץ הָעֶלְיוֹנָה, "אֶרֶץ חֵפֶץ", הִיא הַשְּׁכִינָה וּכְנֶסֶת יִשְׂרָאֵל, שֶׁנִּקְרֵאת כֵּן עַל שֵׁם שֶׁמִּתְלַבֶּשֶׁת בַּתַּחְתּוֹנִים לְהַחֲיוֹתָם, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב: "מַלְכוּתְךָ מַלְכוּת כָּל עוֹלָמִים".

וּבִפְרָט מִן הַפְּרָט, כְּשֶׁזּוֹרְעִין בְּאֶרֶץ הַקֹּדֶשׁ הַתַּחְתּוֹנָה הַמְכֻוָּונֶת כְּנֶגְדָּהּ מַמָּשׁ, שֶׁהַזְּרִיעָה נִקְלֶטֶת תֵּיכֶף וּמִיָּד בָּאָרֶץ הָעֶלְיוֹנָה, בְּלִי שׁוּם מְנִיעָה וְעִיכּוּב בָּעוֹלָם, מֵאַחַר שֶׁאֵין שׁוּם דָּבָר חוֹצֵץ וּמַפְסִיק כְּלָל בֵּין "אַרְצוֹת הַחַיִּים", כִּי "זֶה שַׁעַר הַשָּׁמַיִם" מַה־שֶּׁאֵין־כֵּן בְּחוּץ לָאָרֶץ, וְדֵי לַמֵּבִין:

פרק ט

אֲהוּבַיי אַחַיי וְרֵעַיי אֲשֶׁר כְּנַפְשִׁי, בָּאתִי כְּמַזְכִּיר וּמְעוֹרֵר יְשֵׁנִים בְּתַרְדֵּמַת הַבְּלֵי הֶבְלִים, וְלִפְקוֹחַ עֵינֵי הָעִוְרִים יַבִּיטוּ לִרְאוֹת, לִהְיוֹת כָּל יִשְׂעָם וְחֶפְצָם וּמְגַמָּתָם לְכָל בָּהֶם חַיֵּי רוּחָם בְּ"מְקוֹר מַיִם חַיִּים" חַיֵּי הַחַיִּים, כָּל יְמֵי חַיֵּיהֶם, מִנָּפֶשׁ וְעַד בָּשָׂר. דְּהַיְינוּ, כָּל מִילֵּי דְּעָלְמָא וְעִסְקֵי פַּרְנָסָה לֹא יִהְיֶה כְּאִלּוּ דְּעָבְדִין לְגַרְמַיְיהוּ, וְלֹא יִהְיֶה בֵּית יִשְׂרָאֵל כְּכָל הַגּוֹיִם, דְּזָנִין וּמְפַרְנְסִין וּמוֹקְרִין לְנַשַׁיְיהוּ וּבְנֵיהוּ מֵאַהֲבָה, כִּי – "מִי כְעַמְּךָ יִשְׂרָאֵל גּוֹי אֶחָד בָּאָרֶץ" כְּתִיב, דְּהַיְינוּ – שֶׁגַּם בְּעָנְיֵנֵי אֶרֶץ לֹא יַפְרִידוּ [נוסח אחר: יִפָּרְדוּ] מֵאֶחָד הָאֱמֶת חַס וְשָׁלוֹם, לְהָעִיד עֵדוּת שֶׁקֶר חַס וְשָׁלוֹם, בִּקְרִיאַת־שְׁמַע עֶרֶב וָבוֹקֶר, בְּעֵינַיִם סְגוּרוֹת, "ה' אֶחָד" בְּדִרוּחוֹת וּבְשָׂמַיִם מִמַּעַל וּבָאָרֶץ מִתָּחַת, וּבִפְקוֹחַ עֵינֵי הָעִוְרִים "הֶתָּעִיף עֵינֶיךָ בּוֹ וְאֵינֶנּוּ" חַס וְשָׁלוֹם.

אַךְ בְּזֹאת יֵאוֹת לָנוּ, לִהְיוֹת [נוסח אחר: בִּהְיוֹת] כָּל עִסְקֵינוּ בְּמִילֵּי דְּעָלְמָא לֹא לְגַרְמַיְיהוּ, כִּי אִם, לְהַחֲיוֹת נַפְשׁוֹת חֶלְקֵי אֱלוֹקוּת, וּלְמַלְאוֹת מַחְסוֹרֵיהֶם בְּחֶסֶד חִנָּם, שֶׁבְּזֶה אָנוּ מְדַמִּין הַצּוּרָה לְיוֹצְרָהּ, ה' אֶחָד, אֲשֶׁר "חֶסֶד אֵל כָּל הַיּוֹם", חֶסֶד שֶׁל אֱמֶת, לְהַחֲיוֹת הָעוֹלָם וּמְלוֹאוֹ בְּכָל רֶגַע וְרֶגַע, רַק שֶׁאִשְׁתּוֹ וּבָנָיו שֶׁל אָדָם קוֹדְמִין לַכֹּל עַל פִּי הַתּוֹרָה חוּץ מִצַּדִּיקִים שֶׁבַּדּוֹר שֶׁהֵן קוֹדְמִין לְבָנָיו, וְצַדִּיקִים שֶׁבְּאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל קוֹדְמִין לְצַדִּיקִים שֶׁבְּחוּץ לָאָרֶץ, לְבַד מִזֹּאת שֶׁלֹּא הִנִּיחוּ כְּמוֹתָן בְּחוּץ לָאָרֶץ, וְדֵי לַמֵּבִין.

עַל כֵּן, אֲהוּבַיי אַחַיי, שִׂימוּ נָא לְבַבְכֶם לְאֵלֶּה הַדְּבָרִים הַנֶּאֱמָרִים בִּקְצָרָה מְאֹד (וְאִם יִרְצֶה ה' פֶּה אֶל פֶּה אֲדַבֵּר בָּם בַּאֲרוּכָה), אֵיךְ הֱיוֹת כָּל עִיקַּר עֲבוֹדַת ה' בָּעִתִּים הַלָּלוּ בְּעִקְּבוֹת

מְשִׁיחָא הִיא עֲבוֹדַת הַצַּדָּקָה, כְּמוֹ שֶׁאָמְרוּ רַבּוֹתֵינוּ־זִכְרוֹנָם־לִבְרָכָה: "אֵין יִשְׂרָאֵל נִגְאָלִין אֶלָּא בִּצְדָקָה". וְלֹא אָמְרוּ רַבּוֹתֵינוּ־זִכְרוֹנָם־לִבְרָכָה "תַּלְמוּד תּוֹרָה שָׁקוּל כְּנֶגֶד גְּמִילוּת חֲסָדִים", אֶלָּא בֵּימֵיהֶם, שֶׁתַּלְמוּד תּוֹרָה הָיָה עִיקַּר הָעֲבוֹדָה אֱצְלָם, וְעַל כֵּן הָיוּ חֲכָמִים גְּדוֹלִים תַּנָּאִים וְאֲמוֹרָאִים. מַה שֶּׁאֵין כֵּן בְּעֲקִבוֹת מְשִׁיחָא, שֶׁנִּפְקְלָה "סוּכַּת דָּוִד" עַד בְּחִינַת רַגְלַיִם וַעֲקֵבַיִם, שֶׁהִיא בְּחִינַת עֲשִׂיָּה, אֵין דֶּרֶךְ לְדַבְּקָה בָּהּ בֶּאֱמֶת וּלְהַפְּכָא חֶשׁוֹכָא לִנְהוֹרָא דִּילָהּ [נוסח אחר: דִּילֵיהּ] כִּי אִם בִּבְחִינַת עֲשִׂיָּה גַּם כֵּן, שֶׁהִיא מַעֲשֵׂה הַצְּדָקָה, כַּיָּדוּעַ לְמַשְׂכִּילִים, שֶׁבִּבְחִינַת עֲשִׂיָּה בֶּאֱלֹקוּת – הִיא בְּחִינַת הַשְׁפָּעַת וְהַמְשָׁכַת הַחַיּוּת לְמַטָּה מַטָּה לְמַאן דְּלֵית לֵיהּ מַגְרְמֵיהּ כְּלוּם. וְכָל הַזּוֹבֵחַ אֶת יִצְרוֹ בָּזֶה וּפוֹתֵחַ יָדוֹ וּלְבָבוֹ, אִתְכַּפְיָא סִטְרָא אָחֳרָא וּמְהַפֵּךְ חֶשׁוֹכָא לְאוֹר הַשֵּׁם יִתְבָּרֵךְ, הַשּׁוֹכֵן עָלֵינוּ בִּבְחִינַת עֲשִׂיָּה בְּעֲקִבוֹת מְשִׁיחָא, וְיִזְכֶּה לִרְאוֹת "עַיִן בְּעַיִן בְּשׁוּב ה' צִיּוֹן" כוּ':

פרק י

אַחַר דְּרִישַׁת שְׁלוֹמָם וְחַיִּים, פֶּתַח דְּבָרַי יָעִיר אׇזֶן שׁוֹמַעַת תּוֹכַחַת חַיִּים, אֲשֶׁר הוֹכִיחַ ה' חַיִּים עַל־יְדֵי נְבִיאוֹ, וְאָמַר: חַסְדֵי ה' כִּי לֹא תָמְנוּ וְגוֹ', וַהֲוָה־לֵיהּ־לְמֵימַר "כִּי לֹא תָמוּ", כְּמוֹ שֶׁאוֹמְרִים: "כִּי לֹא תַמּוּ חֲסָדֶיךָ וְגוֹ'". וְיוּבַן עַל פִּי מַה שֶּׁכָּתוּב בַּזּוֹהַר הַקָּדוֹשׁ: "אִית חֶסֶד וְאִית חֶסֶד, אִית חֶסֶד עוֹלָם כוּ' וְאִית חֶסֶד עִילָּאָה דְּהוּא רַב חֶסֶד כוּ'".

כִּי הִנֵּה מוּדַעַת זֹאת, הַתּוֹרָה נִקְרֵאת "עוֹז", שֶׁהוּא לְשׁוֹן גְּבוּרָה, וּכְמוֹ שֶׁאָמְרוּ חֲכָמֵינוּ־זִכְרוֹנָם־לִבְרָכָה: "תַּרְיַ"ג מִצְוֹת נֶאֶמְרוּ לְמֹשֶׁה מִסִּינַי מִפִּי הַגְּבוּרָה"; וּכְדִכְתִיב: "מִימִינוֹ אֵשׁ דָּת לָמוֹ", פֵּירוּשׁ, שֶׁהַתּוֹרָה מְקוֹרָהּ וְשָׁרְשָׁהּ הוּא רַק חַסְדֵי ה', הַמְכוּוָּנִים בְּשֵׁם "יָמִין", דְּהַיְינוּ, הַמְשָׁכַת בְּחִינַת אֱלֹהוּתוֹ יִתְבָּרֵךְ וְהֶאָרָה מֵאוֹר־אֵין־סוֹף בָּרוּךְ־הוּא אֶל הָעוֹלָמוֹת עֶלְיוֹנִים וְתַחְתּוֹנִים, עַל־יְדֵי הָאָדָם הַמַּמְשִׁיךְ הָאוֹר עַל עַצְמוֹ, בְּקִיּוּם רַמַ"ח מִצְוֹת עֲשֵׂה, שֶׁהֵן רַמַ"ח אֵבָרִים דְּמַלְכָּא, פֵּירוּשׁ רַמַ"ח כֵּלִים וּלְבוּשִׁים לְהֶאָרָה [נראה דצריך להיות: לְהַהֶאָרָה] מֵאוֹר־אֵין־סוֹף בָּרוּךְ־הוּא הַמְלוּבָּשׁ בָּהֶן (וּמֵאוֹר זֶה יוּמְשַׁךְ לוֹ דְּחִילוּ וּרְחִימוּ בְּכָל מִצְוָה כַּנּוֹדָע).

רַק שֶׁהַמְשָׁכָה זוֹ נִתְלַבְּשָׁה תְּחִלָּה בְּמִדַּת גְּבוּרָתוֹ שֶׁל הַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא, הַמְכוּוָּנָה בְּשֵׁם "אֵשׁ", שֶׁהִיא בְּחִינַת צִמְצוּם הָאוֹר וְהַחַיּוּת הַנִּמְשָׁכוֹת מֵאוֹר־אֵין־סוֹף בָּרוּךְ־הוּא, כְּדֵי שֶׁתּוּכַל לְהִתְלַבֵּשׁ בְּמַעֲשֵׂה הַמִּצְוֹת, שֶׁרוּבָּן כְּכוּלָּן הֵם בְּדָבָרִים חוּמְרִיִּים, כְּצִיצִית וּתְפִילִין וְקׇרְבָּנוֹת וּצְדָקָה.

וְאַף מִצְוֹת שֶׁהֵן בְּרוּחָנִיּוּת הָאָדָם, כְּמוֹ יִרְאָה וְאַהֲבָה, אַף־עַל־פִּי־כֵן, הֵן בִּבְחִינַת גְּבוּל וּמִדָּה – וְלֹא בִּבְחִינַת אֵין־סוֹף כְּלָל, כִּי אַהֲבָה רַבָּה לַה' בְּלִי קֵץ וּגְבוּל וּמִדָּה אֵין הָאָדָם יָכוֹל לְסוֹבְלָהּ בְּלִבּוֹ וְלִהְיוֹת קַיָּם בְּגוּפוֹ אֲפִילוּ רֶגַע, וּכְמַאֲמַר רַבּוֹתֵינוּ־זִכְרוֹנָם־לִבְרָכָה,

שֶׁבִּשְׁעַת מַתַּן תּוֹרָה, שֶׁהָיְתָה הִתְגַּלּוּת אֱלֹהוּתוֹ יִתְבָּרַךְ וְאוֹר־אֵין־סוֹף בָּרוּךְ־הוּא בִּבְחִינַת דִּיבּוּר וְהִתְגַּלּוּת – "פָּרְחָה נִשְׁמָתָן כוּ'";

וְהִנֵּה, לְפִי שֶׁהַמִּצְוֹת נִיתְּנוּ לָנוּ עַל־יְדֵי הִתְלַבְּשׁוּת בְּמַדַּת גְּבוּרָה וְצִמְצוּם הַהֶאָרָה כוּ', לָכֵן רוֹב הַמִּצְוֹת יֵשׁ לָהֶן שִׁיעוּר מְצוּמְצָם, כְּמוֹ: אוֹרֶךְ הַצִּיצִית י"ב גּוּדְלִין, וְהַתְּפִילִּין אֶצְבָּעַיִם עַל אֶצְבָּעַיִם וּמְרוּבָּעוֹת דַּוְקָא, וְהַלּוּלָב ד' טְפָחִים, וְהַסּוּכָּה ז' טְפָחִים, וְהַשּׁוֹפָר טֶפַח, וְהַמְקֻוֶּה מ' סְאָה, וְכֵן בְּקִרְבָּנוֹת יֵשׁ לָהֶן שִׁיעוּר מְצוּמְצָם לִזְמַן, כְּמוֹ כְּבָשִׂים בְּנֵי שָׁנָה, וְאֵילִים בְּנֵי שְׁתַּיִם, וּפָרִים כוּ'.

וְכֵן בְּמַעֲשֶׂה הַצְּדָקָה וּגְמִילוּת חֲסָדִים בְּמָמוֹנוֹ, אַף שֶׁהִיא מֵהַעֲמוּדִים שֶׁהָעוֹלָם עוֹמֵד עֲלֵיהֶם, וּכְדִכְתִיב: "עוֹלָם חֶסֶד יִבָּנֶה", אֲפִילּוּ הָכִי יֵשׁ לָהּ שִׁיעוּר קָצוּב, חוֹמֶשׁ לְמִצְוָה מִן הַמּוּבְחָר, וּמַעֲשֵׂר לְמִדָּה בֵּינוֹנִית כוּ' וְזֶה נִקְרָא "חֶסֶד עוֹלָם", פֵּירוּשׁ: "חֶסֶד אֵל כָּל הַיּוֹם", הַמִּתְלַבֵּשׁ בָּעוֹלָמוֹת עֶלְיוֹנִים וְתַחְתּוֹנִים, עַל־יְדֵי אִתְעָרוּתָא דִלְתַתָּא, הִיא מִצְוַת הַצְּדָקָה וָחֶסֶד שֶׁעוֹשִׂים בְּנֵי אָדָם זֶה עִם זֶה.

וּלְפִי שֶׁהָעוֹלָם הוּא בִּבְחִינַת גְּבוּל וּמִדָּה "מֵהָאָרֶץ עַד לָרָקִיעַ ת"ק שָׁנָה, וְכֵן מֵרָקִיעַ לָרָקִיעַ כוּ'", וְ"שִׁית אַלְפֵי שְׁנֵי הֲוֵי עָלְמָא" כוּ', לָכֵן נִיתַּן שִׁיעוּר וּמִדָּה גַּם כֵּן לְמִצְוַת הַצְּדָקָה וְהַחֶסֶד שֶׁבַּתּוֹרָה כְּמוֹ לִשְׁאָר מִצְוֹת הַתּוֹרָה.

אַךְ, הֵיְינוּ דַוְקָא לְשׁוֹמֵר הַתּוֹרָה וְלֹא סָר מִמֶּנָּה יָמִין וּשְׂמֹאל אֲפִילּוּ כְּמִלֹּא נִימָא; אֲבָל מִי שֶׁהֶעֱבִיר עָלָיו הַדֶּרֶךְ חַס וְשָׁלוֹם, מֵאַחַר שֶׁהֶעֱוָה דַּרְכּוֹ, לְתֵת מִגְרָעוֹת בַּקֹּדֶשׁ הָעֶלְיוֹן, שֶׁגָּרַע עֶרְכּוֹ, בְּחִינַת הַמְשָׁכָתוֹ, מַה שֶּׁהָיָה יָכוֹל לְהַמְשִׁיךְ מִבְּחִינַת אֱלֹהוּתוֹ וְהָאֲרַת הָאוֹר מֵאוֹר־אֵין־סוֹף בָּרוּךְ־הוּא אִילּוּ הָיָה שׁוֹמֵר הַתּוֹרָה וּמִקְיְמָהּ כְּהִלְכָתָהּ הֲרֵי מִצְוָוֹת זֶה לֹא יוּכַל לְתַקֵּן, כִּי אִם בְּהַמְשָׁכַת הָאוֹר הָעֶלְיוֹן שֶׁלְּמַעְלָה מֵהָעוֹלָמוֹת וְאֵינוֹ מִתְלַבֵּשׁ בָּהֶן, הַנִּקְרָא "חֶסֶד עִילָּאָה" וְ"רַב חֶסֶד", לְפִי שֶׁמֵּאִיר וּמִתְפַּשֵּׁט בִּבְחִינַת אֵין־סוֹף בְּלִי גְּבוּל וּמִדָּה, מֵאַחַר שֶׁאֵינֶנּוּ מְצוּמְצָם תּוֹךְ הָעוֹלָמוֹת אֶלָּא בִּבְחִינַת מַקִּיף עֲלֵיהֶן מִלְמַעְלָה, מֵרֹישׁ כָּל דַּרְגִּין עַד סוֹף וְכוּ', וּכְשֶׁהָאָדָם מַמְשִׁיכוֹ לְמַטָּה בְּמַעֲשָׂיו וְ"אִתְעָרוּתָא דִלְתַתָּא", אֲזַי, אוֹר עֶלְיוֹן זֶה מֵאִיר וּמִתְפַּשֵּׁט תּוֹךְ הָעוֹלָמוֹת וּמְתַקֵּן כָּל מְעָוָוֹת וְכָל מִגְרָעוֹת שֶׁנִּיתְּנוּ בַּקֹּדֶשׁ הָעֶלְיוֹן, וּמְחַדֵּשׁ אוֹרָן וְטוּבָן בְּיֶתֶר שְׂאֵת וְיֶתֶר עֹז, בִּבְחִינַת אוֹר חָדָשׁ מַמָּשׁ. לָכֵן אָמְרוּ: "בְּמָקוֹם שֶׁבַּעֲלֵי תְשׁוּבָה עוֹמְדִין וְכוּ'".

וְהִנֵּה, עִיקַר הַתְּשׁוּבָה הוּא בַּלֵּב, כִּי עַל־יְדֵי הַחֲרָטָה מֵעוּמְקָא דְלִבָּא מְעוֹרֵר עוֹמֶק אוֹר הָעֶלְיוֹן הַזֶּה.

אַךְ כְּדֵי לְהַמְשִׁיכוֹ לְהָאִיר בָּעוֹלָמוֹת עֶלְיוֹנִים וְתַחְתּוֹנִים צָרִיךְ "אִתְעָרוּתָא דִלְתַתָּא" מַמָּשׁ בִּבְחִינַת מַעֲשֶׂה, דְּהַיְינוּ, מַעֲשֶׂה הַצְּדָקָה וָחֶסֶד בְּלִי גְּבוּל וּמִדָּה, דִּכְמוֹ שֶׁהָאָדָם מַשְׁפִּיעַ

רַב חֶסֶד, פֵּירוּשׁ חָ"ס דְּלֵי"ת, דְּהַיְינוּ לְדַל וְאֶבְיוֹן "דְּלִית לֵיהּ מִגַּרְמֵיהּ כְּלוּם", וְאֵינוֹ נוֹתֵן גְּבוּל וּמִדָּה לִנְתִינָתוֹ וְהַשְׁפָּעָתוֹ, כָּךְ הַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא מַשְׁפִּיעַ אוֹרוֹ וְטוּבוֹ בִּבְחִינַת חֶסֶד עִילָּאָה, הַנִּקְרָא "רַב חֶסֶד", הַמֵּאִיר בִּבְחִינַת אֵין־סוֹף בְּלִי גְּבוּל וּמִדָּה תּוֹךְ הָעוֹלְמוֹת עֶלְיוֹנִים וְתַחְתּוֹנִים, שֶׁכּוּלָּם הֵם בִּבְחִינַת דְּלֵי"ת אֶצְלוֹ יִתְבָּרַךְ, דְּלִית לְהוֹן מִגַּרְמֵיהוֹן כְּלוּם, וְ"כוֹלָא קַמֵּיהּ כְּלָא חֲשִׁיבֵי", וְעַל־יְדֵי זֶה נִתְקְנוּ כָּל הַפְּגָמִים שֶׁפָּגַם הָאָדָם בַּעֲוֹנוֹתָיו לְמַעְלָה בָּעוֹלָמוֹת עֶלְיוֹנִים וְתַחְתּוֹנִים.

וְזֶהוּ שֶׁכָּתוּב: "עֲשֹׂה צְדָקָה וּמִשְׁפָּט נִבְחָר לַה' מִזֶּבַח", לְפִי שֶׁהַקָּרְבָּנוֹת הֵן בִּבְחִינַת שִׁיעוּר וּמִדָּה וּגְבוּל, מַה שֶּׁאֵין כֵּן בִּצְדָקָה שֶׁיּוֹכַל לְפַזֵּר בְּלִי גְּבוּל לְתַקֵּן עֲוֹנוֹתָיו.

וּמַה שֶּׁאָמְרוּ: "הַמְבַזְבֵּז אַל יְבַזְבֵּז יוֹתֵר מֵחוֹמֶשׁ", הַיְינוּ דַוְקָא בְּמִי שֶׁלֹּא חָטָא, אוֹ שֶׁתִּקֵּן חֲטָאָיו בְּסִיגּוּפִים וְתַעֲנִיּוֹת כָּרָאוּי, לְתַקֵּן כָּל הַפְּגָמִים לְמַעְלָה. אֲבָל מִי שֶׁצָּרִיךְ לְתַקֵּן נַפְשׁוֹ עֲדַיִין, פְּשִׁיטָא דְּלָא גָּרְעָה רְפוּאַת הַנֶּפֶשׁ מֵרְפוּאַת הַגּוּף, שֶׁאֵין כֶּסֶף נֶחְשָׁב – "וְכֹל אֲשֶׁר לָאִישׁ יִתֵּן בְּעַד נַפְשׁוֹ" כְּתִיב.

וְהִנֵּה, מִדַּת חֶסֶד זוֹ בְּלִי גְּבוּל וּמִדָּה נִקְרֵאת עַל שְׁמוֹ שֶׁל הַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא – "חַסְדֵי ה'", כְּדִכְתִיב: "וְחֶסֶד ה' מֵעוֹלָם וְעַד עוֹלָם כוּ'". כִּי הֵגַם שֶׁכָּל יִשְׂרָאֵל הֵם רַחֲמָנִים וְגוֹמְלֵי חֲסָדִים, בְּרַם יֵשׁ גְּבוּל וּמִדָּה לְרַחֲמֵי הָאָדָם, אֲבָל הַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא נִקְרָא "אֵין־סוֹף בָּרוּךְ־הוּא", וּלְמִדּוֹתָיו אֵין סוֹף, כְּדִכְתִיב: "כִּי לֹא כָלוּ רַחֲמָיו וְכוּ'".

וְזֶהוּ שֶׁאָמַר הַנָּבִיא אַחַר הַחוּרְבָּן וְהַגָּלוּת: "חַסְדֵי ה' כִּי לֹא תָמְנוּ וְגוֹ'", פֵּירוּשׁ: לְפִי שֶׁ"לֹא תָמְנוּ", שֶׁאֵין אָנוּ תְּמִימִים וּשְׁלֵמִים בְּלִי שׁוּם חֵטְא וּפְגַם בַּנֶּפֶשׁ וּבָעוֹלָמוֹת עֶלְיוֹנִים, עַל כֵּן צְרִיכִין אָנוּ לְהִתְנַהֵג בְּחַסְדֵי ה' שֶׁהֵם בְּלִי גְּבוּל וְתַכְלִית, כְּדֵי לְעוֹרֵר עָלֵינוּ רַחֲמִים וְחֶסֶד עִילָּאָה, שֶׁהוּא רַב חֶסֶד וְרַחֲמִים בְּלִי גְּבוּל וְתַכְלִית, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב: "כִּי לֹא כָלוּ רַחֲמָיו וְגוֹ'".

וְזֶהוּ שֶׁאָמְרוּ רַבּוֹתֵינוּ־זִכְרוֹנָם־לִבְרָכָה: "אֵין יִשְׂרָאֵל נִגְאָלִין אֶלָּא בְּצֶדְקָה", שֶׁיַּעֲשׂוּ גַּם אִם יִהְיוּ פְּטוּרִים מִדִּינָא, כִּי "אֵין בֶּן דָּוִד בָּא כוּ'":

פרק יא

לְהַשְׂכִּילְךָ בִּינָה, כִּי לֹא זוֹ הַדֶּרֶךְ יִשְׁכּוֹן אוֹר ה' לִהְיוֹת חָפֵץ בְּחַיֵּי בְשָׂרִים וּבְנֵי וּמְזוֹנֵי, כִּי עַל זֶה אָמְרוּ רַבּוֹתֵינוּ־זִכְרוֹנָם־לִבְרָכָה "בַּטֵּל רְצוֹנְךָ כוּ'", דְּהַיְינוּ, שֶׁיִּהְיֶה רְצוֹנוֹ בָּטֵל בִּמְצִיאוּת, וְלֹא יִהְיֶה לוֹ שׁוּם רָצוֹן כְּלָל בְּעִנְיְנֵי עוֹלָם הַזֶּה כּוּלָּם, הַנִּכְלָלִים בִּבְנֵי חַיֵּי וּמְזוֹנֵי, וּכְמַאֲמַר רַבּוֹתֵינוּ־זִכְרוֹנָם־לִבְרָכָה שֶׁ"עַל כָּרְחָךְ אַתָּה חַי";

וּבְיאוּר הָעִנְיָן, הוּא רַק אֱמוּנָה אֲמִיתִית בְּ"יוֹצֵר בְּרֵאשִׁית", דְּהַיְינוּ, שֶׁהַבְּרִיאָה "יֵשׁ" מֵ"אַיִן", הַנִּקְרֵאת "רֵאשִׁית חָכְמָה" – וְהִיא חָכְמָתוֹ שֶׁאֵינָהּ מוּשָּׂגֶת לְשׁוּם נִבְרָא – הַבְּרִיאָה הַזֹּאת, הִיא בְּכָל עֵת וָרֶגַע, שֶׁמִּתְהַוִּים כָּל הַבְּרוּאִים "יֵשׁ" מֵ"אַיִן" מֵחָכְמָתוֹ יִתְבָּרַךְ הַמְחַיָּה

אֶת הַכֹּל, וּכְשֶׁיִּתְבּוֹנֵן הָאָדָם בְּעוֹמֶק הֶבְנָתוֹ, וְיַצִּיר בְּדַעְתּוֹ הֲוָיָיתוֹ מֵ"אַיִן" בְּכָל רֶגַע וָרֶגַע מַמָּשׁ, הַאֵיךְ יַעֲלֶה עַל דַּעְתּוֹ כִּי רַע לוֹ, אוֹ שׁוּם יִסּוּרִים מִבְּנֵי חַיֵּי וּמְזוֹנֵי, אוֹ שְׁאָרֵי יִסּוּרִין בָּעוֹלָם, הֲרֵי הָ"אַיִן", שֶׁהִיא חָכְמָתוֹ יִתְבָּרַךְ, הוּא מְקוֹר הַחַיִּים וְהַטּוֹב וְהָעוֹנֶג, וְהוּא הָעֵדֶן שֶׁלְּמַעְלָה מֵעוֹלָם־הַבָּא, רַק, מִפְּנֵי שֶׁאֵינוֹ מוּשָׂג, לָכֵן נִדְמֶה לוֹ רַע אוֹ יִסּוּרִים, אֲבָל בֶּאֱמֶת אֵין רַע יוֹרֵד מִלְּמַעְלָה, וְהַכֹּל טוֹב, רַק שֶׁאֵינוֹ מוּשָׂג לְגוֹדְלוֹ וְרֹב טוּבוֹ.

וְזֶהוּ עִיקַּר הָאֱמוּנָה שֶׁבִּשְׁבִילָהּ נִבְרָא הָאָדָם, לְהַאֲמִין דְּ"לֵית אֲתַר פָּנוּי מִינֵיהּ", וּ"בָאוֹר פָּנֶי מֶלֶךְ חַיִּים", וְעַל כֵּן "עוֹז וְחֶדְוָה בִּמְקוֹמוֹ" – הוֹאִיל וְהוּא רַק טוֹב כָּל הַיּוֹם.

וְעַל כֵּן, רֵאשִׁית הַכֹּל, שֶׁיִּשְׂמַח הָאָדָם וְיָגֵל בְּכָל עֵת וְשָׁעָה, וְיִחְיֶה מַמָּשׁ בֶּאֱמוּנָתוֹ בַּהּ', הַמְחַיֶּה וּמֵטִיב עִמּוֹ בְּכָל רֶגַע. וּמִי שֶׁמִּתְעַצֵּב וּמִתְאוֹנֵן – מַרְאֶה בְּעַצְמוֹ שֶׁיֵּשׁ לוֹ מְעַט רַע וְיִסּוּרִין וְחָסֵר לוֹ אֵיזֶה טוֹבָה, וַהֲרֵי זֶה כְּכוֹפֵר חַס וְשָׁלוֹם. וְעַל כֵּן הִרְחִיקוּ מִדַּת הָעַצְבוּת בְּמְאֹד חַכְמֵי הָאֱמֶת.

אֲבָל הַמַּאֲמִין – לֹא יָחוּשׁ מְשׁוּם יִסּוּרִין בָּעוֹלָם, וּבְכָל עִנְיְנֵי הָעוֹלָם "הֵן" וְ"לָאו" שָׁוִין אֶצְלוֹ בְּהַשְׁוָואָה אֲמִיתִּית.

וּמִי שֶׁאֵין שָׁוִין לוֹ, מַרְאֶה בְּעַצְמוֹ שֶׁהוּא מֵ"עֶרֶב רַב" דְּ"לְגַרְמַיְיהוּ עָבְדִין", וְאוֹהֵב אֶת עַצְמוֹ, לָצֵאת מִתַּחַת יַד ה' וְלִחְיוֹת בְּחַיֵּי הַגּוֹיִם בִּשְׁבִיל אַהֲבָתוֹ אֶת עַצְמוֹ, וְעַל כֵּן הוּא חָפֵץ בְּחַיֵּי בְשָׂרִים וּבָנֵי וּמְזוֹנֵי, כִּי זֶה טוֹב לוֹ.

וְ"נוֹחַ לוֹ שֶׁלֹּא נִבְרָא", כִּי עִיקַּר בְּרִיאַת הָאָדָם בָּעוֹלָם הַזֶּה הוּא בִּשְׁבִיל לְנַסּוֹתוֹ בְּנִסְיוֹנוֹת אֵלּוּ, וְלִדְעַת אֶת אֲשֶׁר בִּלְבָבוֹ, אִם יִפְנֶה לְבָבוֹ אַחֲרֵי "אֱלֹהִים אֲחֵרִים", שֶׁהֵם תַּאֲווֹת הַגּוּף הַמִּשְׁתַּלְשְׁלִים מִ"סִּטְרָא אָחֳרָא", וּבָהֶם הוּא חָפֵץ, אוֹ אִם חֶפְצוֹ וּרְצוֹנוֹ לִחְיוֹת חַיִּים אֲמִיתִּים הַמִּשְׁתַּלְשְׁלִים מֵ"אֱלֹקִים חַיִּים".

וְיַאֲמִין שֶׁבֶּאֱמֶת הוּא חַי בָּהֶם, וְכָל צָרְכָיו וְכָל עִנְיָנָיו מִשְׁתַּלְשְׁלִים בֶּאֱמֶת בִּפְרָטֵי פְּרָטִיּוּתֵיהֶם שֶׁלֹּא מִ"סִּטְרָא אָחֳרָא", כִּי "מֵה' מִצְעֲדֵי גֶּבֶר כּוֹנָנוּ" וְ"אֵין מִלָּה כוּי" וְאִם כֵּן, הַכֹּל טוֹב בְּתַכְלִית רַק שֶׁאֵינוֹ מוּשָׂג.

וּבֶאֱמוּנָה זוֹ בֶּאֱמֶת, נַעֲשֶׂה הַכֹּל טוֹב גַּם בְּגָלוּי, שֶׁבֶּאֱמוּנָה זוֹ שֶׁמַּאֲמִין שֶׁהַרַע הַנִּדְמֶה בְּגָלוּי, כָּל חִיּוּתוֹ הוּא מִ"טּוֹב" הָעֶלְיוֹן, שֶׁהִיא חָכְמָתוֹ יִתְבָּרַךְ שֶׁאֵינָהּ מוּשָׂגֶת, וְהִיא הָ"עֵדֶן" שֶׁלְּמַעְלָה מֵעוֹלָם־הַבָּא, הֲרֵי בֶּאֱמוּנָה זוֹ נִכְלָל וּמִתְעַלֶּה בֶּאֱמֶת הָרַע הַמְדוּמֶה בַּי"טּוֹב" הָעֶלְיוֹן הַגָּנוּז:

פרק יב

וְהָיָה מַעֲשֵׂה הַצְּדָקָה שָׁלוֹם, וַעֲבוֹדַת הַצְּדָקָה הַשְׁקֵט וָבֶטַח עַד עוֹלָם. לְהָבִין הַהֶפְרֵשׁ שֶׁבֵּין "מַעֲשֵׂה" לַ"עֲבוֹדָה" וּבֵין "שָׁלוֹם" לְ"הַשְׁקֵט וָבֶטַח" כוּי. עַל פִּי מַה שֶּׁאָמְרוּ

רַבּוֹתֵינוּ־זִכְרוֹנָם־לִבְרָכָה עַל פָּסוּק "עוֹשֶׂה שָׁלוֹם בִּמְרוֹמָיו" – כִּי "מִיכָאֵל שַׂר שֶׁל מַיִם וְגַבְרִיאֵל שַׂר שֶׁל אֵשׁ, וְאֵין מְכַבִּין זֶה אֶת זֶה".

כְּלוֹמַר, שֶׁמִּיכָאֵל שַׂר שֶׁל חֶסֶד, הַנִּקְרָא בְּשֵׁם "מַיִם", הַיּוֹרְדִים מִמָּקוֹם גָּבוֹהַּ לְמָקוֹם נָמוּךְ, וְהוּא בְּחִינַת הַהַשְׁפָּעָה וְהִתְפַּשְׁטוּת הַחַיּוּת מֵעוֹלָמוֹת עֶלְיוֹנִים לְתַחְתּוֹנִים, וּבְחִינַת אֵשׁ שֶׁטִּבְעָהּ לַעֲלוֹת לְמַעְלָה, הִיא בְּחִינַת הַגְּבוּרָה וְהִסְתַּלְקוּת הַשְׁפָּעַת הַחַיִּים מִמַּטָּה לְמַעְלָה, שֶׁלֹּא לְהַשְׁפִּיעַ, רַק בְּצִמְצוּם עָצוּם וְרַב, וְהֵן מִדּוֹת נֶגְדִּיּוֹת וְהָפְכִּיּוֹת זוֹ לָזוֹ, וְהַיְינוּ כְּשֶׁהֵן בִּבְחִינַת מִדּוֹת לְבַדָּן.

אַף הַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא – עוֹשֶׂה שָׁלוֹם בֵּינֵיהֶם, דְּהַיְינוּ, עַל־יְדֵי גִּילּוּי שֶׁמִּתְנַגְּלָה בָּהֶן הָאָרָה רַבָּה וְהַשְׁפָּעָה עֲצוּמָה מֵאַד מֵאוֹר־אֵין־סוֹף בָּרוּךְ־הוּא, אֲשֶׁר כִּשְׁמוֹ כֵּן הוּא, שֶׁאֵינוֹ בִּבְחִינַת מִדָּה חַס וְשָׁלוֹם, אֶלָּא לְמַעְלָה מַעְלָה עַד אֵין קֵץ, אֲפִילּוּ מִבְּחִינַת חָכְמָה־בִּינָה־דַּעַת מְקוֹר הַמִּדּוֹת, וְאָזַי, הַמִּדּוֹת נֶגְדִּיּוֹת שֶׁל מִיכָאֵל וְגַבְרִיאֵל נִכְלָלוֹת בְּמָקוֹרָן וְשָׁרְשָׁן, וְהָיוּ לַאֲחָדִים מַמָּשׁ, וּבְטֵלִים בְּאוֹרוֹ יִתְבָּרַךְ הַמֵּאִיר לָהֶם בִּבְחִינַת גִּילּוּי.

וַאֲזַי מִתְמַזְּגִים וּמִתְמַתְּקִים הַגְּבוּרוֹת בַּחֲסָדִים, עַל־יְדֵי בְּחִינָה מְמוּצַעַת – קַו הַמַּכְרִיעַ וּמַטֶּה כְּלַפֵּי חֶסֶד, הִיא מִדַּת הָרַחֲמִים, הַנִּקְרֵאת בְּשֵׁם "תִּפְאֶרֶת" בְּדִבְרֵי חַכְמֵי הָאֱמֶת, לְפִי שֶׁהִיא כְּלוּלָה מִבֵּי גְוֻונִין: לוֹבֶן וְאוֹדֶם, הַמְרַמְּזִים לְחֶסֶד וּגְבוּרָה.

וְלָכֵן, סְתָם שֵׁם הַוָיְ בָּרוּךְ־הוּא שֶׁבְּכָל הַתּוֹרָה – מוֹרֶה עַל מִדַּת הַתִּפְאֶרֶת, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב בַּזּוֹהַר הַקָּדוֹשׁ, לְפִי, שֶׁכָּאן הוּא בְּחִינַת גִּילּוּי אוֹר־אֵין־סוֹף בָּרוּךְ־הוּא, הָאָרָה רַבָּה, בְּיֶתֶר שְׁאֵת מִשְׁאָר מִדּוֹתָיו הַקְּדוֹשׁוֹת יִתְבָּרַךְ.

וְהִנֵּה, אִתְעָרוּתָא דִלְעֵילָּא, לְעוֹרֵר גִּילּוּי הָאָרָה רַבָּה וְהַשְׁפָּעָה עֲצוּמָה הַנִּזְכֶּרֶת לְעֵיל, מֵאוֹר־אֵין־סוֹף בָּרוּךְ־הוּא, לַעֲשׂוֹת שָׁלוֹם הַנִּזְכָּר לְעֵיל, הִיא בְּאִתְעָרוּתָא דִלְתַתָּא, בְּמַעֲשֵׂה הַצְּדָקָה וְהַשְׁפָּעַת חַיִּים חֵן וָחֶסֶד וְרַחֲמִים לְמַאן דְּלֵית לֵיהּ מִגַּרְמֵיהּ כְּלוּם, וּלְהַחֲיוֹת רוּחַ שְׁפָלִים כּוּ'.

וּמוּדַעַת זֹאת, מַה שֶּׁאָמְרוּ רַבּוֹתֵינוּ־זִכְרוֹנָם־לִבְרָכָה עַל הָעוֹסֵק בַּתּוֹרָה לִשְׁמָהּ: מֵשִׂים שָׁלוֹם בְּפָמַלְיָא שֶׁל מַעְלָה וּבְפָמַלְיָא שֶׁל מַטָּה, "פָּמַלְיָא שֶׁל מַעְלָה" הֵם הַשָּׂרִים וְהַמִּדּוֹת הַנִּזְכָּרוֹת לְעֵיל, שֶׁהֵן הַהֵיכָלוֹת עֶלְיוֹנִים בְּעוֹלַם הַבְּרִיאָה שֶׁבַּזּוֹהַר הַקָּדוֹשׁ, וּ"פָּמַלְיָא שֶׁל מַטָּה" הֵן הַהֵיכָלוֹת הַתַּחְתּוֹנִים, וּבִפְרָט עוֹלָם הַזֶּה הַשָּׁפָל הַמְעוֹרָב טוֹב וָרַע מֵחֵטְא אָדָם הָרִאשׁוֹן, וְהָרַע שׁוֹלֵט עַל הַטּוֹב, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב: "אֲשֶׁר שָׁלַט הָאָדָם בְּאָדָם כּוּ'", "וּלְאוֹם מִלְאוֹם יֵאָמֵץ". וְכִנְרְאֶה בְּחוּשׁ בָּאָדָם הַתַּחְתּוֹן, הַנִּקְרָא בְּשֵׁם "עוֹלָם קָטָן", שֶׁלִּפְעָמִים הַטּוֹב גּוֹבֵר, וְלִפְעָמִים, לְהֵיפֶךְ חַס וְשָׁלוֹם.

וְאֵין שָׁלוֹם בָּעוֹלָם עַד עֵת קֵץ, שֶׁיִּתְבָּרֵר הַטּוֹב מֵהָרַע לִיד֫בֵק בְּשָׁרְשׁוֹ וּמְקוֹרוֹ, מְקוֹר הַחַיִּים בָּרוּךְ־הוּא, וַאֲזַי "יִתְפָּרְדוּ כָּל פּוֹעֲלֵי אָוֶן", וְרוּחַ הַטּוּמְאָה יַעֲבוֹר מִן הָאָרֶץ, כְּשֶׁיִּתְבָּרֵר מְתוֹכוֹ בְּחִינַת הַטּוֹב הַמְחַיֶּיהוּ.

וּבֵירוּר זֶה יִהְיֶה גַּם כֵּן עַל־יְדֵי גִּילּוּי אֱלֹקוּתוֹ לְמַטָּה בְּהֶאָרָה רַבָּה וְהַשְׁפָּעָה עֲצוּמָה, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב: "כִּי מָלְאָה הָאָרֶץ דֵּעָה אֶת ה'", "וְנִגְלָה כְּבוֹד ה' כו'".

וְזֶהוּ בְּכָלָלוּת הָעוֹלָם לֶעָתִיד, אַךְ בָּאָדָם הַתַּחְתּוֹן, בְּכָל "עֵת מְצוֹא" – זוֹ תְּפִלָּה, אוֹ שְׁאָר עִתִּים מְזוּמָנִים לְהִתְבּוֹדֵד עִם קוֹנוֹ, כָּל אֶחָד לְפִי מַעֲשָׂיו, זוֹכֶה לְמֵעֵין בֵּירוּר זֶה, עַל־יְדֵי עֵסֶק הַתּוֹרָה לִשְׁמָהּ וְכֵן עַל־יְדֵי הַצְּדָקָה, כְּמוֹ שֶׁאָמְרוּ: "רַבִּי אֶלְעָזָר יָהִיב פְּרוּטָה לְעָנִי וַהֲדַר מַצְלֵי, דִּכְתִיב: אֲנִי בְּצֶדֶק אֶחֱזֶה פָּנֶיךָ", הִיא בְּחִינַת גִּילּוּי הֶאָרָה וְהַשְׁפָּעַת הַדַּעַת וְהַתְּבוּנָה, לְהִתְבּוֹנֵן בִּגְדוּלַּת ה', וּלְהוֹלִיד מִזֶּה דְּחִילוּ וּרְחִימוּ שִׂכְלִיִּים כַּנּוֹדָע.

וְעַל־יְדֵי זֶה נִבְרָר הַטּוֹב לַה' וְנִפְרָד הָרַע, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב: "מַצְרֵף לַכֶּסֶף וְכוּר לַזָּהָב, וְאִישׁ לְפִי מַהֲלֻלּוֹ", פֵּירוּשׁ, לְפִי הִילּוּלוֹ אֶת ה' בְּעוֹמֶק הַדַּעַת לְהוֹלִיד דְּחִילוּ וּרְחִימוּ – כָּכָה נִבְרָר הַטּוֹב וְנִפְרָד הָרַע, כְּבֵירוּר וּפֵירוּד הַסִּיגִים מִכֶּסֶף וְזָהָב בְּמַצְרֵף וְכוּר.

וְהִנֵּה מוּדַעַת זֹאת, שֶׁיִּשְׂרָאֵל בְּטִבְעָם הֵם רַחֲמָנִים וְגוֹמְלֵי חֲסָדִים, מִפְּנֵי הֱיוֹת נַפְשׁוֹתֵיהֶם נִמְשָׁכוֹת מִמִּדּוֹתָיו יִתְבָּרֵךְ, אֲשֶׁר הַחֶסֶד גּוֹבֵר בָּהֶן עַל מִדַּת הַדִּין וְהַגְּבוּרָה וְהַצִּמְצוּם, וּכְמוֹ שֶׁכָּתוּב: "גָּבַר חַסְדּוֹ עַל יְרֵאָיו", שֶׁלְּכֵן נִקְרֵאת הַנְּשָׁמָה "בַּת כֹּהֵן" כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב בַּזּוֹהַר הַקָּדוֹשׁ.

וְהִנֵּה, הַצְּדָקָה הַנִּמְשֶׁכֶת מִבְּחִינָה זוֹ, נִקְרֵאת בְּשֵׁם "מַעֲשֶׂה הַצְּדָקָה", כִּי שֵׁם "מַעֲשֶׂה" נוֹפֵל עַל דָּבָר שֶׁכְּבָר נַעֲשָׂה, אוֹ שֶׁנַּעֲשֶׂה תָּמִיד מְמֵילָא וְהִיא דָּבָר הַהְוֶוה וְרָגִיל תָּמִיד. וְאַף כָּאן, הֲרֵי מִדַּת הַחֶסֶד וְהָרַחֲמָנוּת הוּטְבְּעָה בְּנַפְשׁוֹת כָּל בֵּית יִשְׂרָאֵל מִכְּבָר מֵעֵת בְּרִיאוּתָן וְהִשְׁתַּלְשְׁלוּתָן מִמִּדּוֹתָיו יִתְבָּרֵךְ, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב: "וַיִּפַּח בְּאַפָּיו כו'", "וְאַתָּה נַפָּחְתָּ בִּי", "וּמַאן דְּנָפַח כו'", וְגַם בְּכָל יוֹם וְיוֹם בְּטוּבוֹ מְחַדֵּשׁ מַעֲשֵׂה בְרֵאשִׁית, וַ"חֲדָשִׁים לַבְּקָרִים כו'".

אַךְ לְשׁוֹן "עֲבוֹדָה" אֵינוֹ נוֹפֵל אֶלָּא עַל דָּבָר שֶׁהָאָדָם עוֹשֶׂה בִּיגִיעָה עֲצוּמָה נֶגֶד טֶבַע נַפְשׁוֹ, רַק שֶׁמְּבַטֵּל טִבְעוֹ וּרְצוֹנוֹ מִפְּנֵי רְצוֹן הָעֶלְיוֹן בָּרוּךְ־הוּא, כְּגוֹן לְיַיגֵּעַ עַצְמוֹ בְּתוֹרָה וּבִתְפִלָּה "עַד מִיצוּי הַנֶּפֶשׁ כו'". וְאַף כָּאן בְּמִצְוֹת הַצְּדָקָה, לִיתֵּן הַרְבֵּה יוֹתֵר מִטֶּבַע רַחֲמָנוּתוֹ וּרְצוֹנוֹ וּכְמוֹ שֶׁאָמְרוּ רַבּוֹתֵינוּ־זִכְרוֹנָם־לִבְרָכָה עַל פָּסוּק "נָתוֹן תִּתֵּן" – "אֲפִילּוּ מֵאָה פְּעָמִים וְכוּ'".

וְזֶהוּ שֶׁכָּתוּב "וְהָיָה מַעֲשֵׂה הַצְּדָקָה", שֶׁגַּם הַצְּדָקָה הַנִּקְרֵאת בְּשֵׁם "מַעֲשֶׂה" וְלֹא בְּשֵׁם "עֲבוֹדָה", אַף־עַל־פִּי־כֵן, בְּ"אִתְעָרוּתָא דִלְתַתָּא אִתְעָרוּתָא דִלְעֵילָּא", מְעוֹרֵר גִּילּוּי אוֹר־אֵין־סוֹף בָּרוּךְ־הוּא בְּהֶאָרָה רַבָּה וְהַשְׁפָּעָה עֲצוּמָה, וְנַעֲשֶׂה שָׁלוֹם בִּמְרוֹמָיו וְגַם בְּפַמַלְיָא שֶׁל מַטָּה.

רַק שֶׁבָּעוֹלָם הַזֶּה הַשָּׁפָל לֹא יִתְגַּלֶּה הַשָּׁלוֹם וְהַבֵּירוּר וּפֵירוּד הָרַע מֵהַטּוֹב עַד עֵת קֵץ וְלֹא בִּזְמַן הַגְּלוּת, כַּנִּזְכָּר לְעֵיל. רַק בְּ"עוֹלָם קָטָן" הוּא הָאָדָם בְּכָל "עֵת מְצוֹא" – זוֹ תְּפִלָּה, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב "בְּצֶדֶק אֶחֱזֶה פָנֶיךָ", כַּנִּזְכָּר לְעֵיל. אַךְ אַחַר הַתְּפִלָּה, יוּכַל לִהְיוֹת הָרַע חוֹזֵר וְנֵיעוֹר בְּקַל וּלְהִתְעָרֵב בַּטּוֹב, כַּאֲשֶׁר יִתְהַלֵּךְ בְּחֶשְׁכַת עוֹלָם הַזֶּה.

אַךְ הַצְּדָקָה בִּבְחִינַת "עֲבוֹדָה", הִנֵּה, מֵאֲשֶׁר יָקְרָה וְגָדְלָה מַעֲלָתָהּ בִּמְאֹד מְאֹד, בִּהְיוֹתוֹ מְבַטֵּל טִבְעוֹ וּרְצוֹנוֹ הַגּוּפָנִי מִפְּנֵי רְצוֹן הָעֶלְיוֹן בָּרוּךְ־הוּא, וְאִתְכַּפְיָא סִטְרָא אָחֳרָא, וַאֲזַי אִסְתַּלַּק יְקָרָא דְקוּדְשָׁא־בְּרִיךְ־הוּא כוי, וי"כְיִתְרוֹן הָאוֹר מִן הַחֹשֶׁךְ" דַּוְקָא כַּנּוֹדָע, אִי לְזֹאת – אֵין הָרַע יָכוֹל לִהְיוֹת עוֹד חוֹזֵר וְנֵיעוֹר בְּקַלּוּת כָּל כָּךְ מֵאֵלָיו, רַק אִם הָאָדָם יְעוֹרֲרֶנּוּ וְיַמְשִׁיכֶנּוּ עַל עַצְמוֹ חַס וְשָׁלוֹם.

וְזֶהוּ שֶׁכָּתוּב "הַשְׁקֵט וָבֶטַח עַד עוֹלָם", "הַשְׁקֵט" הוּא מִלְּשׁוֹן "שׁוֹקֵט עַל שְׁמָרָיו", דְּהַיְינוּ, שֶׁהַשְּׁמָרִים נִפְרָדִים לְגַמְרֵי מִן הַיַּיִן וְנוֹפְלִין לְמַטָּה לְגַמְרֵי, וְהַיַּיִן לְמַעְלָה זֶהּ וְצָלוּל בְּתַכְלִית. וְעַל דֶּרֶךְ זֶה הוּא בַּ"עֲבוֹדַת הַצְּדָקָה", הַ"שְּׁמָרִים" הֵן בְּחִינַת תַּעֲרוֹבֶת רַע שֶׁבְּנַפְשׁוֹ, – נִבְרָר וְנִפְרָד מְעַט מְעַט עַד שֶׁנּוֹפֵל לְמַטָּה לְמְקוֹרוֹ וְשָׁרְשׁוֹ, וּכְמוֹ שֶׁכָּתוּב: "וְתַשְׁלִיךְ בִּמְצוּלוֹת יָם כָּל חַטֹּאתָם":

פרק יג

מָה רַב טוּבְךָ אֲשֶׁר צָפַנְתָּ לִירֵאֶיךָ וְגוֹ'.

הִנֵּה, בְּכְלַל עוֹבְדֵי ה' יֵשׁ ב' בְּחִינוֹת וּמַדְרֵגוֹת חֲלוּקוֹת מִצַּד שׁוֹרֶשׁ נִשְׁמָתָם לְמַעְלָה, מִבְּחִינַת יָמִין וּשְׂמֹאל.

דְּהַיְינוּ, שֶׁבְּחִינַת שְׂמֹאל הִיא מִדַּת הַצִּמְצוּם וְהַהֶסְתֵּר בַּעֲבוֹדַת ה', כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב: "וְהַצְנֵעַ לֶכֶת כוי" "בַּמִּסְתָּרִים תִּבְכֶּה כוי", "כָּל הָעוֹסֵק בַּתּוֹרָה בַּסֵּתֶר כוי".

וְהִנֵּה, מִמִּדָּה זוֹ נִמְשְׁכָה גַּם כֵּן בְּחִינַת הַצִּמְצוּם וְהַגְבוּל בַּעֲבוֹדַת ה', כְּמוֹ בִּצְדָקָה לִהְיוֹת נִידוֹן בְּהֶשֵּׂג יָד, וְ"הַמְבַזְבֵּז – אַל יְבַזְבֵּז יוֹתֵר מֵחוֹמֶשׁ", וּכְהַאי גַּוְנָא בְּתַלְמוּד תּוֹרָה וּשְׁאָרֵי מִצְוֹת, דַּי לוֹ שֶׁיּוֹצֵא יְדֵי חוֹבָתוֹ מֵחִיּוּב מִפּוֹרֶשׁ שֶׁחִיְּבוּהוּ הַתּוֹרָה בְּפֵירוּשׁ לְקִבּוּעַ עִתִּים כוי.

וּמִמֶּנָּה נִמְשַׁךְ גַּם כֵּן מַה שֶּׁאָמְרוּ רַבּוֹתֵינוּ־זִכְרוֹנָם־לִבְרָכָה: "זְרוֹק מָרָה בַּתַּלְמִידִים כוי".

אַךְ בְּחִינַת יָמִין, הִיא מִדַּת הַחֶסֶד וְהִתְפַּשְׁטוּת בַּעֲבוֹדַת ה', בְּהִתְרַחֲבוּת בְּלִי צִמְצוּם וְהֶסְתֵּר כְּלָל, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב: "וְאֶתְהַלְכָה בָרְחָבָה כוי", וְגַם בְּלִי צִמְצוּם וּגְבוּל כְּלָל, וְאֵין מַעֲצוֹר לִרוּחַ נְדָבָתוֹ, בֵּין בִּצְדָקָה וּבֵין בְּתַלְמוּד תּוֹרָה וּשְׁאָרֵי מִצְוֹת, וְלֹא דַּי לוֹ לָצֵאת יְדֵי חוֹבָתוֹ בִּלְבַד, אֶלָּא עַד בְּלִי דַּי כוי:

וְהִנֵּה, כָּל אִישׁ יִשְׂרָאֵל צָרִיךְ לִהְיוֹת כָּלוּל מִבּ' בְּחִינוֹת אֵלּוּ, וְ"אֵין לְךָ דָּבָר שֶׁאֵין לוֹ מָקוֹם".

וְלָכֵן מָצִינוּ כַּמָּה דְּבָרִים מִקּוּלֵי בֵּית שַׁמַּאי וּמֵחוּמְרֵי בֵּית הִלֵּל, לְלַמְּדֵנוּ, שֶׁאַף בֵּית שַׁמַּאי שֶׁשֹּׁרֶשׁ נִשְׁמָתָם מִבְּחִינַת שְׂמֹאל הָעֶלְיוֹן, וְלָכֵן הָיוּ דָּנִין לְהַחֲמִיר תָּמִיד בְּכָל אִיסּוּרֵי הַתּוֹרָה, וּבֵית הִלֵּל שֶׁהָיוּ מִבְּחִינַת יְמִין הָעֶלְיוֹן, הָיוּ מְלַמְּדִין זְכוּת לְהָקֵל וּלְהַתִּיר אִיסּוּרֵי בֵּית שַׁמַּאי, שֶׁיִּהְיוּ מוּתָּרִים מֵאִיסּוּרָם וְיוּכְלוּ לַעֲלוֹת לְמַעְלָה, אַף־עַל־פִּי־כֵן, בְּכַמָּה דְּבָרִים הָיוּ בֵּית שַׁמַּאי מְקִילִין, מִפְּנֵי הִתְכַּלְלוּת שׁרֶשׁ נִשְׁמָתָם שֶׁהוּא כְּלוּל גַּם מִיָּמִין.

וְכֵן שׁוֹרֶשׁ נִשְׁמַת בֵּית הִלֵּל כָּלוּל גַּם מִשְּׂמֹאל, כַּיָּדוּעַ דֶּרֶךְ וּמִדּוֹת קֹדֶשׁ הָעֶלְיוֹן, דְּ"לֵית תַּמָן קִיצּוּץ וּפֵירוּד" חַס וְשָׁלוֹם, וְכָל הַמִּדּוֹת כְּלוּלוֹת זוֹ מִזּוֹ, וְלָכֵן הֵם מְיוּחָדוֹת זוֹ בְּזוֹ, כַּיָּדוּעַ לְיוֹדְעֵי חֵן; וּכְדִכְתִיב בְּאַבְרָהָם, שֶׁהוּא מִדַּת הַחֶסֶד וְהָאַהֲבָה: "עַתָּה יָדַעְתִּי כִּי יְרֵא אֱלֹהִים אַתָּה", עַל־יְדֵי שֶׁלָּבַשׁ מִדַּת הַגְּבוּרָה, "וַיַּעֲקוֹד אֶת יִצְחָק בְּנוֹ . . וַיִּקַּח אֶת הַמַּאֲכֶלֶת כּוּ'". וּמַה שֶּׁאָמַר הַכָּתוּב: "אַבְרָהָם אוֹהֲבִי" וּ"פַּחַד יִצְחָק", הִנֵּה הַהֶפְרֵשׁ וְהַהֶבְדֵּל הַזֶּה הוּא בִּבְחִינַת גִּילּוּי וְהֶעֱלֵם, שֶׁבְּמִדַּת יִצְחָק – הַפַּחַד הוּא בִּבְחִינַת גִּילּוּי וְהָאַהֲבָה מְסוּתֶּרֶת בִּבְחִינַת הֶעֱלֵם וְהֶסְתֵּר, וְהַהֵיפֶךְ – בְּמִדַּת אַבְרָהָם אָבִינוּ עָלָיו־הַשָּׁלוֹם.

וְזֶהוּ שֶׁאָמַר דָּוִד הַמֶּלֶךְ עָלָיו־הַשָּׁלוֹם: "מָה רַב טוּבְךָ וְגוֹ'". כְּלוֹמַר, שֶׁמִּדַּת הַטּוֹב וְהַחֶסֶד אֲשֶׁר הִיא בִּבְחִינַת הֶעֱלֵם וְהֶסְתֵּר אֵצֶל כָּל מִי שֶׁשּׁוֹרֶשׁ נִשְׁמָתוֹ מִבְּחִינַת שְׂמֹאל, הַנִּקְרָא בְּשֵׁם "יְרֵאֶיךָ", כְּמִדַּת בֵּית שַׁמַּאי, הִנֵּה אַף שֶׁהוּא טוֹב הַנָּגוּז וְצָפוּן, אַף־עַל־פִּי־כֵן, הוּא רַב וְגָדוֹל מְאֹד כְּמוֹ מִדַּת הַגְּדוּלָּה וְהַחֶסֶד מַמָּשׁ שֶׁמִּבְּחִינַת יָמִין, וּשְׁתֵּיהֶן הֵן מִבְּחִינַת גִּילּוּי בְּלִי גְּבוּל וּמִדָּה וְשִׁיעוּר.

וְזֶהוּ שֶׁכָּתוּב "מָה רַב טוּבְךָ", כְּלוֹמַר בְּלִי גְּבוּל וּמִדָּה, בֵּין הַטּוֹב "אֲשֶׁר צָפַנְתָּ לִירֵאֶיךָ", וּבֵין אֲשֶׁר "פָּעַלְתָּ לַחוֹסִים בָּךְ", שֶׁהֵם בַּעֲלֵי הַבִּטָּחוֹן שֶׁמִּבְּחִינַת יָמִין, וְחַסְדָּם וְטוּבָם, הוּא גַּם כֵּן בִּבְחִינַת גִּילּוּי וְהִתְפַּשְּׁטוּת – "נֶגֶד בְּנֵי אָדָם", וְלֹא בִּבְחִינַת צִמְצוּם וְהֶסְתֵּר כְּלָל.

(וּמַה שֶּׁכָּתוּב "לִירֵאֶיךָ" וְלֹא "בִּירֵאֶיךָ", הַיְינוּ מִשּׁוּם שֶׁכָּל מַה שֶּׁהוּא בִּבְחִינַת הֶעֱלֵם בְּכָל נְשָׁמָה, הִנֵּה בְּחִינָה זוֹ אֵינָהּ מְלוּבֶּשֶׁת תּוֹךְ הַגּוּף בְּמוֹחוֹ וְלִבּוֹ, אֶלָּא הוּא בִּבְחִינַת מַקִּיף מִלְמַעְלָה, וּמִשָּׁם הִיא מְאִירָה לְמוֹחוֹ וְלִבּוֹ לָעִתִּים הַצְּרִיכִים לְהִתְעוֹרְרוּת בְּחִינָה זוֹ, שֶׁתִּתְעוֹרֵר וְתָאִיר לְמוֹחוֹ וְלִבּוֹ, כְּדֵי לָבֹא לִידֵי מַעֲשֶׂה בְּפוֹעַל מַמָּשׁ).

וְאָמַר עַל כֵּן, אֲשֶׁר "רַב טוּב לְבֵית יִשְׂרָאֵל", הַצָּפוּן וְהַגָּלוּי, הוּא בִּבְחִינַת בְּלִי גְּבוּל וּמִדָּה לְפִי עֵרֶךְ נַפְשׁוֹתָם הַמְלוּבָּשׁוֹת בַּגּוּף, לָכֵן, גַּם אַתָּה ה' תִּתְנַהֵג עִמָּהֶם בְּמִדַּת חַסְדְּךָ הַגָּדוֹל בְּלִי גְּבוּל וְתַכְלִית, הַנִּקְרָא "רַב חֶסֶד".

דְּ"אֵית חֶסֶד וְאֵית חֶסֶד": אֵית חֶסֶד עוֹלָם, שֶׁיֵּשׁ כְּנֶגְדּוֹ וּלְעוּמָּתוֹ מִדַּת הַדִּין חַס וְשָׁלוֹם, לְמַעֵט וּלְצַמְצֵם חַסְדּוֹ וְטוּבוֹ. אֲבָל חֶסֶד עֶלְיוֹן הַנִּקְרָא "רַב חֶסֶד", אֵין כְּנֶגְדּוֹ מִדַּת הַדִּין לְמַעֵט וּלְצַמְצֵם רוֹב חַסְדּוֹ מִלְּהִתְפַּשֵּׁט בְּלִי גְּבוּל וְתַכְלִית, כִּי הוּא נִמְשָׁךְ מִבְּחִינַת "סוֹבֵב

כָּל עָלְמִין" וּ"טְמִירָא דְכָל טְמִירִין", הַנִּקְרָא "כֶּתֶר עֶלְיוֹן". וְזֶהוּ שֶׁכָּתוּב: "תַּסְתִּירֵם בְּסֵתֶר פָּנֶיךָ וְגוֹ' תִּצְפְּנֵם בְּסוּכָּה וְגוֹ'":

פרק יד

לְעוֹרֵר אֶת הָאַהֲבָה הַיְשָׁנָה וְחִבַּת אֶרֶץ הַקּוֹדֶשׁ, לִהְיוֹת בּוֹעֶרֶת כְּרִשְׁפֵּי אֵשׁ מִקֶּרֶב אִישׁ וְלֵב עָמוֹק, כְּאִלּוּ הַיּוֹם מַמָּשׁ נָתַן ה' רוּחוֹ עָלֵינוּ, רוּחַ נְדִיבָה, בְּהִתְנַדֵּב עָם לְמַלֹּאות יָדָם לַה', בְּיָד מְלֵאָה וּרְחָבָה, בְּרִיבּוּי אַחַר רִיבּוּי, מִדֵּי שָׁנָה בְּשָׁנָה, הוֹלֵךְ וְעוֹלֶה לְמַעְלָה רֹאשׁ, כְּמִדַּת "קֹדֶשׁ הָעֶלְיוֹן" הַמֵּאִיר לְאֶרֶץ הַקּוֹדֶשׁ, הַמִּתְחַדֵּשׁ וּמִתְרַבֶּה תָּמִיד, כְּדִכְתִיב: "תָּמִיד עֵינֵי ה' אֱלֹהֶיךָ בָּהּ, מֵרֵשִׁית הַשָּׁנָה וְעַד אַחֲרִית שָׁנָה";

דְּהַאי "וְעַד אַחֲרִית כּוּ'" אֵינוֹ מוּבָן לְכְאוֹרָה, שֶׁהֲרֵי בְּאַחֲרִית שָׁנָה זוֹ מַתְחֶלֶת שָׁנָה שְׁנִיָּה, וְאִם כֵּן הֲוָה־לֵי־לְמֵימַר "לְעוֹלָם וָעֶד"?

אַךְ הָעִנְיָן יוּבַן, עַל פִּי מַה שֶּׁכָּתוּב: "ה' בְּחָכְמָה יָסַד אָרֶץ", שֶׁיְּסוֹד הָ"אָרֶץ הָעֶלְיוֹנָה" – הִיא בְּחִינַת "מְמַלֵּא כָּל עָלְמִין", וְהַתַּחְתּוֹנָה – הִיא "אֶרֶץ חֶפֶץ" הַמְכֻוָּונֶת כְּנֶגְדּוֹ מַמָּשׁ וְנִקְרֵאת עַל שְׁמוֹ "אֶרֶץ הַחַיִּים", הִנֵּה הוּא נִמְשָׁךְ מֵהַמְשָׁכַת וְהֶאָרַת חָכְמָה עִילָּאָה, מְקוֹר הַחַיִּים הָעֶלְיוֹנִים, כְּדִכְתִיב: "הַחָכְמָה תְּחַיֶּה בְּעָלֶיהָ וְכוּ'".

וְהֶאָרָה וְהַמְשָׁכָה זוֹ הִיא מִתְחַדֶּשֶׁת בְּאוֹר חָדָשׁ מַמָּשׁ בְּכָל שָׁנָה וְשָׁנָה, כִּי הוּא יִתְבָּרֵךְ וְחָכְמָתוֹ אֶחָד בְּתַכְלִית הַיִּחוּד, וְנִקְרָא בְּשֵׁם "אוֹר־אֵין־סוֹף בָּרוּךְ־הוּא", שֶׁאֵין סוֹף וְאֵין קֵץ לְמַעֲלַת וּגְדוּלַּת הָאוֹר וְהַחִיּוּת הַנִּמְשָׁךְ מִמֶּנּוּ יִתְבָּרֵךְ וּמֵחָכְמָתוֹ, בְּעִילּוּי אַחַר עִילּוּי, עַד אֵין קֵץ וְתַכְלִית, לְרוּם הַמַּעֲלוֹת לְמַעְלָה מַעְלָה.

וּבְכָל שָׁנָה וְשָׁנָה יוֹרֵד וּמֵאִיר מֵחָכְמָה עִילָּאָה אוֹר חָדָשׁ וּמְחוּדָּשׁ, שֶׁלֹּא הָיָה מֵאִיר עֲדַיִין מֵעוֹלָם לָאָרֶץ הָעֶלְיוֹנָה, כִּי אוֹר כָּל שָׁנָה וְשָׁנָה מִסְתַּלֵּק לְשָׁרְשׁוֹ בְּכָל עֶרֶב רֹאשׁ־הַשָּׁנָה כְּשֶׁ"הַחֹדֶשׁ מִתְכַּסֶּה בּוֹ", וְאַחַר כָּךְ, עַל־יְדֵי תְּקִיעַת שׁוֹפָר וְהַתְּפִלּוֹת, נִמְשָׁךְ אוֹר חָדָשׁ עֶלְיוֹן מִבְּחִינָה עֶלְיוֹנָה יוֹתֵר שֶׁבְּמַדְרֵגַת חָכְמָה עִילָּאָה, לְהָאִיר לָאָרֶץ עֶלְיוֹנָה וְלַדָּרִים עָלֶיהָ, הֵם כָּל הָעוֹלָמוֹת הָעֶלְיוֹנִים וְהַתַּחְתּוֹנִים הַמְקַבְּלִים חִיּוּתָם מִמֶּנָּה, דְּהַיְינוּ, מִן הָאוֹר־אֵין־סוֹף בָּרוּךְ־הוּא וְחָכְמָתוֹ הַמְלוּבָּשׁ בָּהּ, כְּדִכְתִיב: "כִּי עִמְּךָ מְקוֹר חַיִּים, בְּאוֹרְךָ נִרְאֶה אוֹר", דְּהַיְינוּ, אוֹר הַמֵּאִיר מֵחָכְמָה עִילָּאָה מְקוֹר הַחַיִּים (וְכַנּוֹדָע לִיוֹדְעֵי חֵן, שֶׁבְּכָל רֹאשׁ־הַשָּׁנָה הִיא הַנְּסִירָה, וּמְקַבֶּלֶת מוֹחִין חֲדָשִׁים עֶלְיוֹנִים יוֹתֵר כוּ').

וּבְפָרְטֵי פְּרָטִיּוּת, כֵּן הוּא בְּכָל יוֹם וְיוֹם, נִמְשָׁכִין מוֹחִין עֶלְיוֹנִים יוֹתֵר בְּכָל תְּפִלַּת הַשַּׁחַר, וְאֵינָן מוֹחִין הָרִאשׁוֹנִים שֶׁנִּסְתַּלְּקוּ אַחַר הַתְּפִלָּה, רַק גְּבוֹהִין יוֹתֵר.

וְדָרָךְ כְּלָל בְּכָלְלוּת הָעוֹלָם בְּ"שֵׁשֶׁת אַלְפֵי שְׁנִין", כֵּן הוּא בְּכָל רֹאשׁ־הַשָּׁנָה וְרֹאשׁ־הַשָּׁנָה.

וְזֶהוּ שֶׁכָּתוּב "תָּמִיד עֵינֵי ה' אֱלֹהֶיךָ בָּהּ", שֶׁהֵ"עֵינַיִם" הֵם כִּינּוּיִם לְהַמְשָׁכַת וְהֶאָרַת אוֹר הַחָכְמָה, שֶׁלָּכֵן נִקְרְאוּ חֲכָמִים "עֵינֵי הָעֵדָה", וַ"אֲוִירָא דְאָרָץ יִשְׂרָאֵל מַחְכִּים".

וְהָאָרָה וְהַמְשָׁכָה זוֹ, אַף שֶׁהִיא תְּמִידִית, אַף־עַל־פִּי־כֵן אֵינָהּ בִּבְחִינָה וּמַדְרֵגָה אַחַת לְבַדָּהּ מִימֵי עוֹלָם, אֶלָּא שֶׁבְּכָל שָׁנָה וְשָׁנָה הוּא אוֹר חָדָשׁ עֶלְיוֹן, כִּי הָאוֹר שֶׁנִּתְחַדֵּשׁ וְהֵאִיר בְּרֹאשׁ־הַשָּׁנָה זֶה, הוּא מִסְתַּלֵּק בְּעֶרֶב רֹאשׁ־הַשָּׁנָה הַבָּאָה לְשָׁרְשׁוֹ. וְזֶהוּ שֶׁכָּתוּב "מֵרֵאשִׁית הַשָּׁנָה וְעַד אַחֲרִית שָׁנָה" לְבַדָּהּ.

וְלָכֵן כְּתִיב "מֵרֵאשִׁית" חָסֵר א' – רוֹמֵז עַל הִסְתַּלְּקוּת הָאוֹר שֶׁמִּסְתַּלֵּק בְּלֵיל רֹאשׁ־הַשָּׁנָה עַד אַחַר הַתְּקִיעוֹת, שֶׁיּוֹרֵד אוֹר חָדָשׁ עֶלְיוֹן יוֹתֵר שֶׁלֹּא הָיָה מֵאִיר עֲדַיִן מִימֵי עוֹלָם אוֹר עֶלְיוֹן כָּזֶה, וְהוּא מִתְלַבֵּשׁ וּמִסְתַּתֵּר בְּ"אֶרֶץ הַחַיִּים" שֶׁלְּמַעְלָה וְשֶׁלְּמַטָּה, לְהַחֲיוֹת אֶת כָּל הָעוֹלְמוֹת כָּל מֶשֶׁךְ שָׁנָה זוֹ.

אַךְ גִּילּוּיוֹ מֵהֶהָסְתֵּר הַזֶּה, תְּלוּי בְּמַעֲשֶׂה הַתַּחְתּוֹנִים וּזְכוּתָם וּתְשׁוּבָתָם בַּעֲשֶׂרֶת יְמֵי תְּשׁוּבָה, וְדַי לַמֵּבִין:

פרק טו

לְהָבִין מָשָׁל וּמְלִיצָה דִּבְרֵי חֲכָמִים וְחִידּוֹתָם בְּעִנְיַן הַסְּפִירוֹת, מוּדַעַת זֹאת בָּאָרֶץ מִפִּי קְדוֹשֵׁי עֶלְיוֹן נִשְׁמָתָם עֵדֶן.

לְקָרֵב קְצָת אֶל הַשֵּׂכֶל, מַאי דִּכְתִיב "וּמִבְּשָׂרִי אֶחֱזֶה אֱלוֹהַּ", שֶׁהַכַּוָּונָה הִיא לְהָבִין קְצָת אֱלֹהוּתוֹ יִתְבָּרַךְ מִנֶּפֶשׁ הַמְלוּבֶּשֶׁת בִּבְשַׂר הָאָדָם, וְעַל פִּי מַאֲמַר רַבּוֹתֵינוּ־זִכְרוֹנָם־לִבְרָכָה עַל פָּסוּק: "בָּרְכִי נַפְשִׁי וְגוֹ'" "מַה הַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא כּוּ', אַף הַנְּשָׁמָה כּוּ'", וְעַל פִּי מַאֲמַר הַזֹּהַר עַל פָּסוּק: "וַיִּפַּח בְּאַפָּיו נִשְׁמַת חַיִּים"; מַאן דְּנָפַח, מִתּוֹכִיהּ נָפַח, וַאֲפִילּוּ נֶפֶשׁ דַּעֲשִׂיָּה הִיא בָּאָה מִזִּיווּג זְעֵיר אַנְפִּין וְנוּקְבָא דַּעֲשִׂיָּה, וְהַמּוֹחִין שֶׁלָּהֶם שֶׁהֵם בְּחִינַת חַיָּה וּנְשָׁמָה דְּזְעֵיר אַנְפִּין וְנוּקְבָא, שֶׁהֵן הֵן אֲחוֹרַיִּים דִּכְלִים דְּזְעֵיר אַנְפִּין וְנוּקְבָא דַּאֲצִילוּת, שֶׁהֵם אֱלֹהוּת מַמָּשׁ, שֶׁבְּתוֹכָם מֵאִיר אוֹר־אֵין־סוֹף בָּרוּךְ־הוּא הַמְלוּבָּשׁ וְנָגוּז בְּחָכְמָה דַּאֲצִילוּת, דְּ"אִיהוּ וְגַרְמוֹהִי חַד" בַּאֲצִילוּת.

וְעַל כֵּן, גַּם בִּנְשָׁמַת הָאָדָם מֵאִיר אוֹר־אֵין־סוֹף בָּרוּךְ־הוּא, מְלוּבָּשׁ וְנָגוּז בְּאוֹר הַחָכְמָה שֶׁבָּהּ, לְהַחֲיוֹת אֶת הָאָדָם. וּמִמֶּנָּה יוֹכַל הָאָדָם לְהָבִין קְצָת בְּסְפִירוֹת הָעֶלְיוֹנוֹת, שֶׁכּוּלָּן מְאִירוֹת בִּנְשָׁמָתוֹ הַכְּלוּלָה מֵהֶן.

אַךְ צָרִיךְ לְהַקְדִּים, מַה שֶּׁשָּׁמַעְתִּי מִמּוֹרִי עָלְיו־הַשָּׁלוֹם עַל פָּסוּק "וְאָנֹכִי עָפָר וָאֵפֶר", שֶׁאָמַר אַבְרָהָם אָבִינוּ עָלְיו־הַשָּׁלוֹם עַל הָאָרֶת נִשְׁמָתוֹ הַמְּאִירָה בְּגוּפוֹ מֵאוֹר חֶסֶד עֶלְיוֹן, וְהִיא מִדָּתוֹ מִדַּת "אַהֲבָה רַבָּה", (נוסח אחר: שֶׁבָּהּ הָיָה) שֶׁהָיָה אוֹהֵב אֶת הַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא אַהֲבָה גְּדוֹלָה וְעֶלְיוֹנָה כָּל כָּךְ, עַד שֶׁנַּעֲשָׂה "מֶרְכָּבָה" לְהַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא.

וְסָלְקָא דַּעְתְּךָ אֲמִינָא, שֶׁבְּחִינַת חָסֶד וְאַהֲבָה שֶׁלְּמַעְלָה בַּסְּפִירוֹת הָעֶלְיוֹנוֹת, הִיא מֵעֵין וְסוּג מַהוּת מִדַּת "אַהֲבָה רַבָּה" שֶׁל אַבְרָהָם אָבִינוּ עָלָיו־הַשָּׁלוֹם, רַק שֶׁהִיא גְּדוֹלָה וְנִפְלָאָה מִמֶּנָּה לְמַעְלָה מַעְלָה עַד אֵין קֵץ וְתַכְלִית, כַּנּוֹדָע מִמִּדּוֹת הָעֶלְיוֹנוֹת שֶׁאֵין לָהֶם [נוסח אחר: קֵץ] סוֹף וְתַכְלִית מִצַּד עַצְמָן, כִּי אוֹר־אֵין־סוֹף בָּרוּךְ־הוּא מֵאִיר וּמְלוּבָּשׁ בְּתוֹכָם מַמָּשׁ, וְ"אִיהוּ וְגַרְמוֹהִי חַד". מַה שֶּׁאֵין כֵּן בִּנְשָׁמַת הָאָדָם הַמְלוּבָּשֶׁת בַּחוֹמֶר, שֶׁיֵּשׁ לְמִדּוֹתֶיהָ קֵץ וּגְבוּל, אֲבָל מִכָּל מָקוֹם סָלְקָא דַּעְתְּךָ אֲמִינָא שֶׁמִּדּוֹתֶיהָ הֵן מֵעֵין וְסוּג מִדּוֹת הָעֶלְיוֹנוֹת.

וְלָזֶה אָמַר: "וְאָנֹכִי עָפָר וָאֵפֶר", דִּכְמוֹ שֶׁהָאֵפֶר הוּא מַהוּתוֹ וְעַצְמוּתוֹ שֶׁל הָעֵץ הַנִּשְׂרָף, שֶׁהָיָה מוּרְכָּב מִד' יְסוֹדוֹת: אֵשׁ רוּחַ מַיִם עָפָר, וְגַ' יְסוֹדוֹת אֵשׁ מַיִם רוּחַ – חָלְפוּ וְהָלְכוּ לָהֶם וְכָלוּ בֶּעָשָׁן הַמִּתְהַוֶּה מֵהַרְכָּבָתָן כַּנּוֹדָע, וְיסוֹד הַד' שֶׁהָיָה בָּעֵץ – שֶׁהוּא הֶעָפָר שֶׁבּוֹ הַיּוֹרֵד לְמַטָּה וְאֵין הָאֵשׁ שׁוֹלֶטֶת בּוֹ, הוּא הַנִּשְׁאָר קַיָּים, וְהוּא הָאֵפֶר.

וְהִנֵּה, כָּל מַהוּת הָעֵץ וּמַמָּשׁוֹ וְחוּמְרוֹ וְצוּרָתוֹ בְּאוֹרָךְ וְרוֹחַב וְעוֹבִי שֶׁהָיָה נִרְאֶה לָעַיִן קוֹדֶם שֶׁנִּשְׂרַף, עִיקָּרוֹ הָיָה מִיסוֹד הֶעָפָר שֶׁבּוֹ, רַק שֶׁאֵשׁ מַיִם רוּחַ כְּלוּלִים בּוֹ, כִּי הֶעָפָר הוּא חוּמְרֵי יוֹתֵר מִכּוּלָּן, וְיֵשׁ לוֹ אוֹרָךְ וְרוֹחַב וְעוֹבִי, מַה שֶּׁאֵין כֵּן בְּאֵשׁ וְרוּחַ, וְגַם הַמַּיִם הֵם מְעַט מִזְּעֵיר בָּעֵץ, וְכָל אָרְכּוֹ וְרָחְבּוֹ וְעוֹבְיוֹ "הַכֹּל הָיָה מִן הֶעָפָר וְהַכֹּל שָׁב אֶל הֶעָפָר", שֶׁהוּא הָאֵפֶר הַנִּשְׁאָר אַחֲרֵי שֶׁנִּפְרְדוּ מִמֶּנּוּ אֵשׁ מַיִם רוּחַ.

וְהִנֵּה, כְּמוֹ שֶׁהָאֵפֶר אֵין לוֹ דְּמְיוֹן וְעֵרֶךְ אֶל מַהוּת הָעֵץ הַגָּדוֹל בְּאוֹרָךְ וְרוֹחַב וְעוֹבִי קוֹדֶם שֶׁנִּשְׂרַף, לֹא בְּכַמּוּתוֹ וְלֹא בְּאֵיכוּתוֹ, אַף שֶׁהוּא [הוּא] מַהוּתוֹ וְעַצְמוּתוֹ וּמִמֶּנּוּ נִתְהַוָּה – כָּךְ עַל דֶּרֶךְ מָשָׁל אָמַר אַבְרָהָם אָבִינוּ עָלָיו־הַשָּׁלוֹם עַל מִדָּתוֹ, מִדַּת הַחֶסֶד וְהָאַהֲבָה הַמְאִירָה בּוֹ וּמְלוּבָּשֶׁת בְּגוּפוֹ, דְּאַף שֶׁהִיא [הִיא] מִדַּת הָאַהֲבָה וְחֶסֶד הָעֶלְיוֹן שֶׁבַּאֲצִילוּת הַמְאִיר בְּנִשְׁמָתוֹ שֶׁהָיְתָה מֶרְכָּבָה עֶלְיוֹנָה, אַף־עַל־פִּי־כֵן בְּרִדְתָּהּ לְמַטָּה לְהִתְלַבֵּשׁ בְּגוּפוֹ עַל־יְדֵי הִשְׁתַּלְשְׁלוּת הָעוֹלָמוֹת מִמַּדְרֵגָה לְמַדְרֵגָה עַל־יְדֵי צִמְצוּמִים רַבִּים, אֵין דְּמְיוֹן וְעֵרֶךְ מַהוּת אוֹר הָאַהֲבָה הַמֵּאִיר בּוֹ אֶל מַהוּת אוֹר אַהֲבָה וְחֶסֶד עֶלְיוֹן שֶׁבַּאֲצִילוּת, אֶלָּא כְּעֵרֶךְ וְדִמְיוֹן מַהוּת הֶעָפָר שֶׁנַּעֲשָׂה אֵפֶר אֶל מַהוּתוֹ וְאֵיכוּתוֹ כְּשֶׁהָיָה "עֵץ נָחְמָד לְמַרְאֶה וְטוֹב לְמַאֲכָל" עַל דֶּרֶךְ מָשָׁל, וְיוֹתֵר מִזֶּה, לְהַבְדִּיל בַּאֲלָפִים הַבְדָּלוֹת, רַק שֶׁ"דִּבְּרָה תוֹרָה כִּלְשׁוֹן בְּנֵי אָדָם" בְּמָשָׁל וּמְלִיצָה:

וְהִנֵּה, כְּלָלוּת הַיְּ סְפִירוֹת שֶׁבִּנְשָׁמַת הָאָדָם, נוֹדָע לַכֹּל [בְּדֶרֶךְ כְּלָל. בכתב יד ליתא], שֶׁהַמִּדּוֹת נֶחְלָקוֹת בְּדֶרֶךְ כְּלָל לְז' מִדּוֹת, וְכָל פְּרָטֵי הַמִּדּוֹת שֶׁבָּאָדָם – בָּאוֹת מֵאַחַת מִז' מִדּוֹת אֵלּוּ, שֶׁהֵן שׁוֹרֶשׁ כָּל הַמִּדּוֹת וּכְלָלוּתָן, שֶׁהֵן: מִדַּת הַחֶסֶד לְהַשְׁפִּיעַ בְּלִי גְּבוּל, וּמִדַּת הַגְּבוּרָה – לְצַמְצֵם מִלְּהַשְׁפִּיעַ כָּל כָּךְ, אוֹ שֶׁלֹּא לְהַשְׁפִּיעַ [נוסח אחר: כָּל עִיקָּר] כְּלָל, וּמִדַּת הָרַחֲמִים – לְרַחֵם עַל מִי שֶׁשַּׁיָּיךְ לְשׁוֹן רַחֲמָנוּת עָלָיו, וְהִיא מִדָּה מְמוּצַעַת בֵּין גְּבוּרָה לְחֶסֶד,

שֶׁהִיא לְהַשְׁפִּיעַ לַכֹּל, גַּם לְמִי שֶׁלֹּא שַׁיָּיךְ לְשׁוֹן רַחֲמָנוּת עָלָיו כְּלָל, מִפְּנֵי שֶׁאֵינוֹ חָסֵר כְּלוּם וְאֵינוֹ שָׁרוּי בְּצַעַר כְּלָל.

וּלְפִי שֶׁהִיא מִדָּה מְמוּצַעַת, נִקְרֵאת "תִּפְאֶרֶת", כְּמוֹ בִּגְדֵי תִּפְאֶרֶת עַל דֶּרֶךְ מָשָׁל, שֶׁהוּא בֶּגֶד צָבוּעַ בִּגְוָונִים הַרְבֵּה מְעוֹרָבִים [בו׳. בכתב יד ליתא] בְּדֶרֶךְ שֶׁהוּא תִּפְאֶרֶת וְנוֹי, מַה שֶּׁאֵין כֵּן בֶּגֶד הַצָּבוּעַ בְּגָוֶון אֶחָד לֹא שַׁיָּיךְ בּוֹ לְשׁוֹן תִּפְאֶרֶת.

וְאַחַר כָּךְ, בְּבוֹא הַהַשְׁפָּעָה לִידֵי מַעֲשֶׂה, דְּהַיְינוּ בִּשְׁעַת הַהַשְׁפָּעָה מַמָּשׁ צָרִיךְ לְהִתְיַעֵץ אֵיךְ לְהַשְׁפִּיעַ, בְּדֶרֶךְ שֶׁיּוֹכַל הַמְקַבֵּל לְקַבֵּל הַהַשְׁפָּעָה, כְּגוֹן שֶׁרוֹצֶה לְהַשְׁפִּיעַ דְּבַר חָכְמָה לְלַמְּדָהּ לְבָנוֹ, אִם יֹאמְרֶנָּה לוֹ כּוּלָּהּ כְּמוֹ שֶׁהִיא בְּשִׂכְלוֹ – לֹא יוּכַל הַבֵּן לְהָבִין וּלְקַבֵּל, רַק שֶׁצָּרִיךְ לְסַדֵּר לוֹ בְּסֵדֶר וְעִנְיָן אַחֵר, "דָּבָר דָּבוּר עַל אוֹפָנָיו", מְעַט מְעַט.

וּבְחִינַת עֵצָה זוֹ נִקְרֵאת "נֶצַח" וְ"הוֹד", שֶׁהֵן "כְּלָיוֹת יוֹעֲצוֹת"; וְגַם [נוסח אחר: וְהֵן] "תְּרִין בֵּיעִין", הַמְבַשְּׁלִים הַזֶּרַע, שֶׁהִיא הַטִּפָּה הַנִּמְשֶׁכֶת מֵהַמּוֹחַ, דְּהַיְינוּ דְּבַר חָכְמָה וְשֵׂכֶל הַנִּמְשָׁךְ מִשֵּׂכֶל הָאָב, שֶׁלֹּא יוּמְשַׁךְ כְּמוֹ שֶׁהוּא שֵׂכֶל דַּק מְאֹד בְּמוֹחוֹ וְשִׂכְלוֹ, רַק יִשְׁתַּנֶּה קְצָת מִדַּקּוּת שִׂכְלוֹ וְיִתְהַוֶּוה שֵׂכֶל שֶׁאֵינוֹ דַק כָּל כָּךְ, כְּדֵי שֶׁיּוּכַל הַבֵּן לְקַבֵּל בְּמוֹחוֹ וְהָבָנָתוֹ, וְהוּא מַמָּשׁ, עַל דֶּרֶךְ מָשָׁל, כְּטִפָּה הַיּוֹרֶדֶת מֵהַמּוֹחַ שֶׁהִיא דַּקָּה מְאֹד [מְאֹד], וְנַעֲשֵׂית גַּסָּה וְחוּמְרִית מַמָּשׁ בַּכְּלָיוֹת וּתְרֵין בֵּיעִין.

וְגַם "נֶצַח" וְ"הוֹד" נִקְרָאִים "שְׂחָקִים" וְ"רַחַיִים" שֶׁ"שּׁוֹחֲקִים מָן לַצַּדִּיקִים", כְּמוֹ, הַטּוֹחֵן [חִטִּים] בָּרֵחַיִים, עַל דֶּרֶךְ מָשָׁל, שֶׁמְּפָרֵר הַחִטִּים לַחֲלָקִים דַּקִּים מְאֹד, כָּךְ צָרִיךְ הָאָב לְהַקְטִין הַשֵּׂכֶל וּדְבַר חָכְמָה שֶׁרוֹצֶה לְהַשְׁפִּיעַ לִבְנוֹ, וּלְחַלְּקָם לַחֲלָקִים רַבִּים וְלוֹמַר לוֹ מְעַט מְעַט בְּמוֹעֲצוֹת וְדַעַת.

וְגַם בְּכָלַל בְּחִינַת "נֶצַח" הוּא לְנַצֵּחַ וְלַעֲמוֹד נֶגֶד כָּל מוֹנֵעַ הַהַשְׁפָּעָה וְהַלִּימוּד מִבְּנוֹ מִבְּיִת וּמִחוּץ, מִבַּיִת – הַיְינוּ לְהִתְחַזֵּק נֶגֶד מִדַּת הַגְּבוּרָה וְהַצִּמְצוּם שֶׁבָּאָב עַצְמוֹ, שֶׁהִיא מְעוֹרֶרֶת דִּינִים בְּרָצוֹנוֹ עַל בְּנוֹ, לוֹמַר שֶׁאֵינוֹ רָאוּי לְכָךְ עֲדַיִין (בכתב יד נרשם: חָסֵר)

וּבְחִינַת "יְסוֹד" הִיא, עַל דֶּרֶךְ מָשָׁל, הַהִתְקַשְּׁרוּת שֶׁמְּקַשֵּׁר הָאָב שִׂכְלוֹ בְּשֵׂכֶל בְּנוֹ בִּשְׁעַת לְמוּדוֹ עִמּוֹ בְּאַהֲבָה וְרָצוֹן, שֶׁרוֹצֶה שֶׁיָּבִין בְּנוֹ; וּבִלְעֲדֵי זֶה, גַּם אִם הָיָה הַבֵּן שׁוֹמֵעַ דִּבּוּרִים אֵלּוּ עַצְמָם מִפִּי אָבִיו [שֶׁמְּדַבֵּר בַּעֲדוֹ וְלוֹמֵד לְעַצְמוֹ בכתב יד קודש אדמו״ר בעל צמח צדק נשמתו עדן, (בדרוש "כי ידעתיו" סעיף י״ג שהועתק שם לשון זה) – ליתא תיבות אלו] לֹא הָיָה מֵבִין כָּל כָּךְ כְּמוֹ עַכְשָׁיו, שֶׁאָבִיו מְקַשֵּׁר שִׂכְלוֹ אֵלָיו וּמְדַבֵּר עִמּוֹ פָּנִים אֶל פָּנִים בְּאַהֲבָה וְחֵשֶׁק, שֶׁחוֹשֵׁק מְאֹד שֶׁיָּבִין בְּנוֹ,

וְכָל מַה שֶּׁהַחֵשֶׁק וְהַתַּעֲנוּג גָּדוֹל, כָּךְ הַהַשְׁפָּעָה וְהַלִּימוּד גָּדוֹל, שֶׁהַבֵּן – יוּכַל לְקַבֵּל יוֹתֵר, וְהָאָב – מַשְׁפִּיעַ יוֹתֵר, כִּי עַל־יְדֵי הַחֵשֶׁק וְהַתַּעֲנוּג, מִתְרַבֶּה וּמִתְגַּדֵּל שִׂכְלוֹ בְּהַרְחָבַת הַדַּעַת

לְהַשְׁפִּיעַ וּלְלַמֵּד לִבְנוֹ (וּכְמוֹ עַל דֶּרֶךְ מָשָׁל בְּגַשְׁמִיּוּת מַמָּשׁ, רִבּוּי הַזֶּרַע הוּא מֵרוֹב הַחֵשֶׁק וְהַתַּעֲנוּג, וְעַל־יְדֵי זֶה מַמְשִׁיךְ הַרְבֵּה מֵהַמּוֹחַ, וְלָכֵן הִמְשִׁילוּ חֲכָמֵי הָאֱמֶת לְזִיווּג גַּשְׁמִי, כְּמוֹ שֶׁיִּתְבָּאֵר).

וְהִנֵּה, מִדּוֹת אֵלּוּ הֵן בְּחִינוֹת חִיצוֹנִיּוֹת שֶׁבַּנֶּפֶשׁ, וּבְתוֹכָן מְלוּבָּשׁוֹת מִדּוֹת פְּנִימִיּוֹת, שֶׁהֵן בְּחִינוֹת אַהֲבָה וְיִרְאָה כוּ'. דְּהַיְינוּ, עַל דֶּרֶךְ מָשָׁל, בָּאָב הַמַּשְׁפִּיעַ לִבְנוֹ מֵחָמַת אַהֲבָתוֹ, וּמוֹנֵעַ הַשְׁפָּעָתוֹ מִפַּחְדּוֹ וְיִרְאָתוֹ, שֶׁלֹּא יָבֹא לִידֵי מִכְשׁוֹל, חַס וְשָׁלוֹם.

וּמְקוֹר וְשֹׁרֶשׁ מִדּוֹת אֵלּוּ, הַפְּנִימִיּוֹת וְהַחִיצוֹנִיּוֹת, הוּא מֵחָכְמָה־בִּינָה־דַּעַת שֶׁבְּנַפְשׁוֹ, כִּי לְפִי שֵׂכֶל הָאָדָם – כְּךְ הֵן מִדּוֹתָיו, כַּנִּרְאֶה בְּחוּשׁ, שֶׁהַקָּטָן, שֶׁהַחָכְמָה־בִּינָה־דַּעַת שֶׁלּוֹ הֵן בִּבְחִינַת קָטְנוּת – כָּךְ כָּל מִדּוֹתָיו הֵן בִּדְבָרִים קְטַנֵּי הָעֵרֶךְ.

וְגַם בַּגְּדוֹלִים "לְפִי שִׂכְלוֹ יְהוֹלֵל אִישׁ", כִּי לְפִי רוֹב חָכְמָתוֹ – כְּךְ הוּא רוֹב אַהֲבָתוֹ וְחַסְדּוֹ. וְכֵן שְׁאָר כָּל מִדּוֹתָיו פְּנִימִיּוֹת וְחִיצוֹנִיּוֹת, מְקוֹרָן הוּא מֵחָכְמָה־בִּינָה־דַּעַת שֶׁבּוֹ.

וְהָעִיקָּר – הוּא הַדַּעַת שֶׁבּוֹ, הַנִּמְשָׁךְ מִבְּחִינַת הַחָכְמָה וּבִינָה שֶׁבּוֹ, כַּנִּרְאֶה בְּחוּשׁ, כִּי לְפִי שִׁינּוּי דֵּעוֹת בְּנֵי אָדָם זֶה מִזֶּה כָּךְ הוּא שִׁינּוּי מִדּוֹתֵיהֶם.

וְהִנֵּה, כָּל זֶה הוּא רַק עַל דֶּרֶךְ מָשָׁל לְבַד, כִּי כָּל זֶה הוּא בַּנֶּפֶשׁ הַשִּׂכְלִית הַתַּחְתּוֹנָה שֶׁבָּאָדָם, הַבָּאָה מִקְּלִיפַּת נוֹגַהּ. אַךְ בֶּאֱמֶת לַאֲמִיתּוֹ, בַּנֶּפֶשׁ הָעֶלְיוֹנָה הָאֱלֹהִית, שֶׁהִיא "חֵלֶק אֱלוֹהַּ מִמַּעַל", כָּל הַמִּדּוֹת, פְּנִימִיּוֹת וְחִיצוֹנִיּוֹת, הֵן לַה' לְבַדּוֹ.

כִּי מֵחָמַת אַהֲבַת ה' וּמֵרוֹב חֶפְצוֹ לְדָבְקָה בּוֹ, הוּא חָפֵץ חֶסֶד כְּדֵי לִידָּבֵק בְּמִדּוֹתָיו, כְּמַאֲמַר רַבּוֹתֵינוּ־זִכְרוֹנָם־לִבְרָכָה עַל פָּסוּק "וּלְדָבְקָה בּוֹ": "הִדָּבֵק בְּמִדּוֹתָיו".

וְכֵן בְּמִדַּת הַגְּבוּרָה – לְהִפָּרַע מִן הָרְשָׁעִים וּלְעָנְשָׁם בְּעוֹנְשֵׁי הַתּוֹרָה, וְכֵן, לְהִתְגַּבֵּר עַל יִצְרוֹ וּלְקַדֵּשׁ אֶת עַצְמוֹ בַּמּוּתָּר לוֹ, וְלַעֲשׂוֹת גָּדֵר וּסְיָיג לַתּוֹרָה, מִפְּנֵי פַּחַד ה' וְיִרְאָתוֹ, פֶּן יָבֹא לִידֵי חֵטְא חַס וְשָׁלוֹם.

וְכֵן לְפָאֵר אֶת ה' וְתוֹרָתוֹ בְּכָל מִינֵי פְּאֵר, וּלְדָבְקָה בִּשְׁבָחָיו בְּכָל בְּחִינוֹת נַפְשׁוֹ, דְּהַיְינוּ בְּהִתְבּוֹנְנוּת שִׂכְלוֹ וּמַחֲשַׁבְתּוֹ, גַּם בְּדִיבּוּרוֹ.

וְכֵן לַעֲמוֹד בִּנְצָחוֹן נֶגֶד כָּל מוֹנֵעַ מַעֲבוֹדַת ה' וּמִלְּדָבְקָה בּוֹ, וְנֶגֶד כָּל מוֹנֵעַ מִלִּהְיוֹת כְּבוֹד ה' מָלֵא אֶת כָּל הָאָרֶץ, כְּמִלְחָמוֹת ה' אֲשֶׁר נִלְחַם דָּוִד הַמֶּלֶךְ עָלָיו־הַשָּׁלוֹם.

וְכֵן לְהִשְׁתַּחֲוָוֹת וּלְהוֹדוֹת לַה', אֲשֶׁר מְחַיֶּה וּמְהַוֶּה אֶת הַכֹּל, וְהַכֹּל בָּטֵל בִּמְצִיאוּת אֶצְלוֹ, וְכוּלָּא קַמֵּיהּ כְּלָא חֲשִׁיב, וּכְאַיִן וָאֶפֶס מַמָּשׁ. וְאַף שֶׁאֵין אָנוּ מַשִּׂיגִים אֵיךְ הוּא הַכֹּל אֶפֶס מַמָּשׁ קַמֵּיהּ, אַף־עַל־פִּי־כֵן, מוֹדִים אֲנַחְנוּ בְּהוֹדָאָה אֱמִיתִּית שֶׁכֵּן הוּא בֶּאֱמֶת לַאֲמִיתּוֹ.

וּבְכָלָל זֶה גַּם כֵּן, לְהוֹדוֹת לַה' עַל כָּל הַטּוֹבוֹת אֲשֶׁר גְּמָלָנוּ, וְלֹא לִהְיוֹת כְּפוּי טוֹבָה חַס וְשָׁלוֹם. וּבִכְלָל זֶה, לְהוֹדוֹת עַל כָּל שִׁבְחָיו וּמִדּוֹתָיו וּפְעוּלּוֹתָיו בַּאֲצִילוּת וּבְרִיאַת עֶלְיוֹנִים

וְתַחְתּוֹנִים, שֶׁהֵם מְשׁוּבָּחִים עַד אֵין תַּכְלִית [נוסח אחר: חֵקֶר], וְנָאִים וּרְאוּיִם אֵלָיו יִתְבָּרֵךְ וְיִתְעַלֶּה, וְהוּא מִלְּשׁוֹן "הוֹד וְהָדָר".

וְכֵן בְּמִדַּת "צַדִּיק יְסוֹד עוֹלָם", לִהְיוֹת נַפְשׁוֹ קְשׁוּרָה בַּה' חַיֵּי הַחַיִּים, וּלְדָבְקָה בוֹ בְּדִבְיקָה וַחֲשִׁיקָה, בְּחֵשֶׁק וְתַעֲנוּג נִפְלָא.

וּבְמִדַּת מַלְכוּת, לְקַבֵּל עָלָיו עוֹל מַלְכוּתוֹ וַעֲבוֹדָתוֹ כַּעֶבֶד לַאֲדוֹנוֹ בְּאֵימָה וּבְיִרְאָה.

וּמְקוֹר וְשׁוֹרֶשׁ כָּל הַמִּדּוֹת הֵן מֵחָכְמָה־בִּינָה־דַּעַת, דְּהַיְינוּ: הַחָכְמָה – הִיא מְקוֹר הַשֵּׂכֶל הַמַּשִּׂיג אֶת ה' וְחָכְמָתוֹ וּגְדוּלָתוֹ וּמִדּוֹתָיו הַקְּדוֹשׁוֹת שֶׁמַּנְהִיג וּמְחַיֶּה בָּהֶן כָּל הָעוֹלָמוֹת עֶלְיוֹנִים וְתַחְתּוֹנִים, וּבִינָה – הִיא הַהִתְבּוֹנְנוּת בְּהַשָּׂגָה זוֹ בְּאוֹרְךְ וְרוֹחַב וְעוֹמֶק בִּינָתוֹ, לְהָבִין דָּבָר מִתּוֹךְ דָּבָר, וּלְהוֹלִיד מֵהַשָּׂגָה זוֹ – תּוֹלְדוֹתֶיהָ, שֶׁהֵן מִדּוֹת אַהֲבָה וְיִרְאָה וּשְׁאָרֵי מִדּוֹת הַנּוֹלָדוֹת בַּנֶּפֶשׁ הָאֱלֹהִית, הַמַּשְׂכֶּלֶת וּמִתְבּוֹנֶנֶת בִּגְדוּלַת ה'. כִּי, "לִגְדוּלָתוֹ אֵין חֵקֶר".

וְיֵשׁ בְּחִינַת גְּדוּלַת ה', שֶׁעַל־יְדֵי הִתְבּוֹנְנוּת הַנֶּפֶשׁ הָאֱלֹהִית בָּהּ – תִּפּוֹל עָלֶיהָ אֵימָתָה וָפַחַד שֶׁהִיא יִרְאָה תַּתָּאָה, שֶׁהִיא בְּחִינַת מַלְכוּת, וְיֵשׁ בְּחִינַת גְּדוּלַת ה' – שֶׁמִּמֶּנָּה בָּאָה יִרְאָה עִילָּאָה, יִרְאָה בוֹשֶׁת, וְיֵשׁ בְּחִינָה שֶׁמִּמֶּנָּה בָּאָה – אַהֲבָה רַבָּה, וְיֵשׁ בְּחִינָה שֶׁמִּמֶּנָּה בָּאָה – אַהֲבָה זוּטָא. וְכֵן בַּמִּדּוֹת הַחִיצוֹנִיּוֹת, שֶׁהֵן חֶסֶד כּוּ'.

וּבְכוּלָּן צָרִיךְ לִהְיוֹת מְלוּבָּשׁ בָּהֶן בְּחִינַת הַדַּעַת, שֶׁהוּא בְּחִינַת הִתְקַשְּׁרוּת הַנֶּפֶשׁ, הַקְּשׁוּרָה וּתְקוּעָה בְּהַשָּׂגָה זוֹ שֶׁמַּשֶּׂגֶת אֵיזֶה עִנְיָן מִגְּדוּלַת ה', שֶׁמִּמֶּנָּה נוֹלְדָה בָּהּ אֵיזֶה מִדָּה מֵהַמִּדּוֹת, כִּי בְּהֵיסַח הַדַּעַת כְּרֵגַע מֵהַשָּׂגָה זוֹ – מִסְתַּלֶּקֶת גַּם כֵּן הַמִּדָּה הַנּוֹלְדָה מִמֶּנָּה, מֵהַגִּילּוּי בַּנֶּפֶשׁ אֶל הַהֶעְלֵם, לִהְיוֹת בָּהּ בְּכֹחַ וְלֹא בְּפוֹעַל.

וְלָכֵן נִקְרָא הַזִּיווּג בִּלְשׁוֹן "דַּעַת", מִפְּנֵי שֶׁהוּא לְשׁוֹן הִתְקַשְּׁרוּת. וְזֶהוּ בְּחִינַת דַּעַת תַּחְתּוֹן [נוסח אחר: הַדַּעַת הַתַּחְתּוֹן], הַמִּתְפַּשֶּׁטֶת בַּמִּדּוֹת וּמִתְלַבֶּשֶׁת בָּהֶן לְהַחֲיוֹתָן וּלְקַיְּמָן.

וְיֵשׁ בְּחִינַת דַּעַת הָעֶלְיוֹן, שֶׁהוּא בְּחִינַת הִתְקַשְּׁרוּת וְחִיבּוּר מְקוֹר הַשֵּׂכֶל הַמַּשִּׂיג עוֹמֶק הַמּוּשָּׂג, שֶׁהוּא כִּנְקוּדָּה וּכְבָרָק הַמַּבְרִיק עַל שִׂכְלוֹ, שֶׁיִּתְפַּשֵּׁט לְמַטָּה וְיָבֹא עוֹמֶק הַמּוּשָּׂג לִידֵי הֶבָנָה, בְּהַרְחָבַת הַבֵּיאוּר בְּאוֹרְךְ וְרוֹחַב, שֶׁהִיא בְּחִינַת בִּינָה, הַנִּקְרֵאת "רְחוֹבוֹת הַנָּהָר", כְּמוֹ שֶׁיִּתְבָּאֵר בִּמְקוֹמוֹ:

פרק טז

לאנשי קהלת וכו'

אָהוּבַיי, אַחַיי וְרֵעַיי אֲשֶׁר כְּנַפְשִׁי! הִנֵּה, לֹא נָעֲלַם מִמֶּנִּי צוֹק הָעִתִּים, אֲשֶׁר נִתְדַּלְדְּלָה הַפַּרְנָסָה, וּבִפְרָט הַיְדוּעִים לִי מִמַּחֲנֵיכֶם אֲשֶׁר מָטָה יָדָם בְּלִי שׁוּם מַשְׁעֵן וּמַשְׁעֲנָה, וּמַמָּשׁ לוֹוִים וְאוֹכְלִים, ה' יְרַחֵם עֲלֵיהֶם וְיַרְחִיב לָהֶם בַּצַּר בְּקָרוֹב.

וְעִם כָּל זֶה, לֹא טוֹב הֵם עוֹשִׂים לְנַפְשָׁם, לְפִי הַנִּשְׁמַע, אֲשֶׁר קָפְצוּ יָדָם הַפְּתוּחָה מֵעוֹדָם עַד הַיּוֹם הַזֶּה, לִיתֵּן בְּיָד מְלֵאָה וְעַיִן יָפָה לְכָל הִצְטָרְכוּת הַהֶכְרֵחִיִּים לְדֵי מַחְסוֹרֵי הָאֶבְיוֹנִים נְקִיִּים, אֲשֶׁר עֵינֵיהֶם נְשׂוּאוֹת אֵלֵינוּ, וְאִם אָנוּ לֹא נְרַחֵם עֲלֵיהֶם חַס וְשָׁלוֹם, מִי יְרַחֵם עֲלֵיהֶם? וְחֵי אָחִיךָ עִמָּךְ כְּתִיב!

וְלֹא אָמְרוּ "חַיֶּיךָ קוֹדְמִין", אֶלָּא כְּשֶׁ"בְּיַד אֶחָד קִיתּוֹן שֶׁל מַיִם וְכוּ'", שֶׁהוּא דָּבָר הַשָּׁוֶה לִשְׁנֵיהֶם בְּשָׁוֶה לִשְׁתּוֹת לְהָשִׁיב נַפְשָׁם בַּצָּמָא. אֲבָל אִם הֶעָנִי צָרִיךְ לֶחֶם לְפִי הַטַּף וְעָצִים וּכְסוּת בַּקָּרָה וּכְהַאי גַּוְנָא, כָּל דְּבָרִים אֵלּוּ קוֹדְמִין לְכָל מַלְבּוּשֵׁי כָבוֹד וְזֶבַח מִשְׁפָּחָה בָּשָׂר וְדָגִים וְכָל מַטְעַמִּים שֶׁל הָאָדָם וְכָל בְּנֵי בֵיתוֹ, וְלֹא שַׁיָּיךְ בָּזֶה "חַיֶּיךָ קוֹדְמִין", מֵאַחַר שֶׁאֵינָן חַיֵּי נֶפֶשׁ מַמָּשׁ כְּמוֹ שֶׁל הֶעָנִי, שָׁוֶה בְּשָׁוֶה מַמָּשׁ, כִּדְאִיתָא בִּנְדָרִים דַּף פ'.

וְהִנֵּה, זֶהוּ עַל פִּי שׁוּרַת הַדִּין גָּמוּר. אֲבָל בָּאֱמֶת, גַּם אִם הוּא עִנְיָן דְּלֹא שַׁיָּיךְ כָּל כָּךְ הַאי טַעֲמָא רְאוּי לְכָל אָדָם שֶׁלֹּא לְדַקְדֵּק לְהַעֲמִיד עַל הַדִּין, רַק לְדָחוֹק חַיָּיו וְלִיכָּנֵס לִפְנֵי וְלִפְנִים מִשּׁוּרַת הַדִּין, וְלִדְאוֹג לְעַצְמוֹ מִמַּאֲמַר רַבּוֹתֵינוּ־זִכְרוֹנָם־לִבְרָכָה, שֶׁכָּל הַמְדַקְדֵּק בְּכָךְ – סוֹף בָּא לִידֵי כָךְ, חַס וְשָׁלוֹם.

וְגַם, כִּי כּוּלָּנוּ צְרִיכִים לְרַחֲמֵי שָׁמַיִם בְּכָל עֵת, בְּאִתְעָרוּתָא דִלְתַתָּא דַּוְקָא בְּכָל עֵת וּבְכָל שָׁעָה, לְעוֹרֵר רַחֲמֵינוּ עַל הַצְּרִיכִים לְרַחֲמִים, וְכָל הַמְאַמֵּץ לְבָבוֹ וְכוֹבֵשׁ רַחֲמָיו, יִהְיֶה מֵאֵיזֶה טַעַם שֶׁיִּהְיֶה – גּוֹרֵם כָּךְ לְמַעְלָה, לְכִבּוּשׁ וְכוּ' חַס וְשָׁלוֹם.

וּמַה גַּם, "כִּי אָדָם אֵין צַדִּיק בָּאָרֶץ אֲשֶׁר יַעֲשֶׂה טוֹב – תָּמִיד – וְלֹא יֶחֱטָא", וְהַצְּדָקָה מְכַפֶּרֶת וּמְגִינָה מִן הַפּוּרְעָנוּת וְכוּ', וְלָזֹאת הִיא רְפוּאַת הַגּוּף וְנֶפֶשׁ מַמָּשׁ, אֲשֶׁר "עוֹר בְּעַד עוֹר וְכֹל אֲשֶׁר לְאִישׁ יִתֵּן בְּעַד נַפְשׁוֹ".

בְּשֶׁגַּם, אָנוּ מַאֲמִינִים בְּנֵי מַאֲמִינִים, כִּי הַצְּדָקָה, אֵינָהּ רַק הַלְוָאָה לְהַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא, כְּדִכְתִיב: "מַלְוֶה ה' חוֹנֵן דָּל, וּגְמוּלוֹ יְשַׁלֵּם לוֹ" בְּכִפְלַיִים בָּעוֹלָם הַזֶּה, דְּשִׂכַר כָּל הַמִּצְוֹת לֶיכָּא בָּעוֹלָם הַזֶּה, לְבַד מִצְּדָקָה, לְפִי שֶׁהוּא טוֹב לַבְּרִיּוֹת, כִּדְאִיתָא בִּקְדוּשִׁין סוֹף פֶּרֶק קַמָּא. וְגַם יֵשׁ לָחוּשׁ לְעוֹנֶשׁ, חַס וְשָׁלוֹם, כְּשֶׁחֲבֵרָיו נִמְנִים לְדָבָר מִצְוָה וְהוּא לֹא נִמְנָה עִמָּהֶם, כַּנּוֹדָע מִמַּאֲמַר רַבּוֹתֵינוּ־זִכְרוֹנָם־לִבְרָכָה.

וְלַשּׁוֹמְעִים יוֹנְעַם, וְתָבוֹא עֲלֵיהֶם בִּרְכַּת טוֹב, בְּכָל מִילֵּי דְמֵיטַב, הֵטִיבָה ה' לַטּוֹבִים וְיִשָּׁרִים, כְּנַפְשָׁם וְנֶפֶשׁ הַדּוֹרֵשׁ שְׁלוֹמָם מִכָּל לֵב וָנֶפֶשׁ:

פרק יז

נוֹדַע, דִּבְ"אִתְעָרוּתָא דִלְתַתָּא", שֶׁהָאָדָם מְעוֹרֵר בְּלִבּוֹ מִדַּת הַחֶסֶד וְרַחֲמָנוּת עַל כָּל הַצְּרִיכִים לְרַחֲמִים – "אִתְעָרוּתָא דִלְעֵילָּא", לְעוֹרֵר עָלָיו רַחֲמִים רַבִּים מִמְּקוֹר הָרַחֲמִים, לְהַשְׁפִּיעַ לוֹ הַפֵּירוֹת בָּעוֹלָם הַזֶּה, וְהַקֶּרֶן לָעוֹלָם־הַבָּא.

פֵּירוּשׁ, "הַפֵּירוֹת" – הִיא הַשְׁפָּעָה הַנִּשְׁפַּעַת מִמְּקוֹר הָרַחֲמִים וְחַיֵּי הַחַיִּים בָּרוּךְ־הוּא, וְנִמְשֶׁכֶת לְמַטָּה מַטָּה בִּבְחִינַת הִשְׁתַּלְשְׁלוּת הָעוֹלָמוֹת מִלְמַעְלָה לְמַטָּה כוּ', עַד שֶׁמִּתְלַבֶּשֶׁת בָּעוֹלָם הַזֶּה הַגַּשְׁמִי בְּ"בָנַי חַיֵּי וּמְזוֹנֵי" כוּ'.

וְ"הַקֶּרֶן" הוּא כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב: "רְחָבָה מִצְוָתְךָ מְאֹד", וְהַוָּה־לֵי־לְמֵימַר "מִצְוֹתֶיךָ" לְשׁוֹן רַבִּים (וְגַם לְשׁוֹן "רְחָבָה" אֵינוֹ מוּבָן):

אֶלָּא: "מִצְוָתְךָ" דַּיְיקָא, הִיא מִצְוַת הַצְּדָקָה, שֶׁהִיא מִצְוַת ה' מַמָּשׁ, מַה שֶּׁהַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא בְּכְבוֹדוֹ וּבְעַצְמוֹ עוֹשֶׂה תָּמִיד לְהַחֲיוֹת הָעוֹלָמוֹת, וַיַּעֲשֶׂה לֶעָתִיד בְּיֶתֶר שְׂאֵת וָעֹז, וּכְמוֹ שֶׁכָּתוּב: "וְשָׁמְרוּ דֶּרֶךְ ה' לַעֲשׂוֹת צְדָקָה כוּ'", כְּמוֹ דֶּרֶךְ שֶׁהוֹלְכִים בָּהּ מֵעִיר לְעִיר, עַל דֶּרֶךְ מָשָׁל, כָּךְ הַצְּדָקָה הִיא בְּחִינַת גִּילּוּי וְהָאָרַת אוֹר־אֵין־סוֹף בָּרוּךְ־הוּא "סוֹבֵב כָּל עָלְמִין", שֶׁיָּאִיר וְיִתְגַּלֶּה עַד עוֹלָם הַזֶּה, בְּ"אִתְעָרוּתָא דִלְתַתָּא", בְּתוֹרַת צְדָקָה וְחֶסֶד חִנָּם, לֶעָתִיד בִּתְחִיַּית הַמֵּתִים, בְּיֶתֶר שְׂאֵת וְיֶתֶר עֹז לְאֵין קֵץ מִבְּחִינַת גִּילּוּי (הֶאָרָה) [הַהֶאָרָה] בְּגַן עֵדֶן הַתַּחְתּוֹן וְהָעֶלְיוֹן, שֶׁהֲרֵי כָּל נִשְׁמוֹת הַצַּדִּיקִים וְהַתַּנָּאִים וְהַנְּבִיאִים, שֶׁהֵם עַתָּה בְּגַן עֵדֶן הָעֶלְיוֹן בְּרוּם הַמַּעֲלוֹת, יִתְלַבְּשׁוּ בְּגוּפוֹתֵיהֶם לֶעָתִיד וְיָקוּמוּ בִּזְמַן הַתְּחִיָּיה לֵיהָנוֹת מִזִּיו הַשְּׁכִינָה.

לְפִי שֶׁהַהֶאָרָה וְהַגִּילּוּי שֶׁבְּגַן עֵדֶן הִיא בְּחִינַת "מְמַלֵּא כָּל עָלְמִין", שֶׁהוּא בְּחִינַת הִשְׁתַּלְשְׁלוּת מִמַּדְרֵגָה לְמַדְרֵגָה עַל־יְדֵי צִמְצוּמִים עֲצוּמִים, וּכְמַאֲמַר רַבּוֹתֵינוּ־זִכְרוֹנָם־לִבְרָכָה: "בְּיוּ"ד נִבְרָא עוֹלָם־הַבָּא", וְהִיא בְּחִינַת חָכְמָה עִילָּאָה, הַנִּקְרֵאת "עֵדֶן הָעֶלְיוֹן", הַמִּשְׁתַּלְשֶׁלֶת וּמִתְלַבֶּשֶׁת בְּכָל הָעוֹלָמוֹת, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב: "כּוּלָּם בְּחָכְמָה עָשִׂיתָ כוּ'", וְ"הַחָכְמָה תְּחַיֶּה כוּ'", וּבֶן עֵדֶן, הִיא בִּבְחִינַת גִּילּוּי הַהַשְׁגָּה לְכָל חַד לְפוּם שִׁיעוּרָא דִּילֵיהּ, כַּנּוֹדָע, שֶׁעוֹנֶג הַנְּשָׁמוֹת בְּגַן עֵדֶן הוּא מֵהַשָּׂגַת סוֹדוֹת הַתּוֹרָה שֶׁעָסַק בָּעוֹלָם הַזֶּה בַּגְּנֻזָּא, כִּדְאִיתָא בַּזֹּהַר הַקָּדוֹשׁ פָּרָשַׁת שְׁלַח, וּבַגְּמָרָא, בְּעוּבְדָא דְּרַבָּה בַּר נַחְמָנִי.

אֲבָל גִּילּוּי הֶהָאָרָה שֶׁבִּתְחִיַּית הַמֵּתִים, יִהְיֶה מִבְּחִינַת "סוֹבֵב כָּל עָלְמִין", שֶׁאֵינָהּ בִּבְחִינַת צִמְצוּם וְשִׁיעוּר וּגְבוּל, אֶלָּא בְּלִי גְּבוּל וְתַכְלִית, כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר בְּ"לִקּוּטֵי אֲמָרִים" פֶּרֶק מ"ח בֵּיאוּר עִנְיַן "סוֹבֵב כָּל עָלְמִין", שֶׁאֵינוֹ כְּמַשְׁמָעוֹ כְּמוֹ עִיגּוּל, חַס וְשָׁלוֹם, אֶלָּא שֶׁאֵינוֹ בִּבְחִינַת הִתְלַבְּשׁוּת וְכוּ', וְעַיֵּין שָׁם הֵיטֵב.

וְזֶהוּ שֶׁאָמְרוּ רַבּוֹתֵינוּ־זִכְרוֹנָם־לִבְרָכָה: "וְעַטְרוֹתֵיהֶם בְּרֹאשֵׁיהֶם וְנֶהֱנִין כוּ'", "עֲטָרָה" הִיא בְּחִינַת מַקִּיף וְסוֹבֵב, וְנִקְרָא "כֶּתֶר" מִלְּשׁוֹן "כּוֹתֶרֶת", וְהוּא בְּחִינַת מְמוּצָע הַמְחַבֵּר הָאָרַת הַמַּאֲצִיל אֵין־סוֹף בָּרוּךְ־הוּא לְהַנֶּאֱצָלִים, וְלֶעָתִיד יָאִיר וְיִתְגַּלֶּה בָּעוֹלָם הַזֶּה לְכָל הַצַּדִּיקִים שֶׁיָּקוּמוּ בַּתְּחִיָּיה ("וְעִמָּךְ כּוּלָּם צַדִּיקִים כוּ'").

וְזֶה שֶׁאָמְרוּ רַבּוֹתֵינוּ־זִכְרוֹנָם־לִבְרָכָה: "עֲתִידִים צַדִּיקִים שֶׁיֹּאמְרוּ לִפְנֵיהֶם קָדוֹשׁ", כִּי "קָדוֹשׁ" הוּא בְּחִינַת מוּבְדָּל, שֶׁאֵינוֹ בְּגֶדֶר הַשָּׂגָה וְדַעַת, כִּי הוּא לְמַעְלָה מִבְּחִינַת הַחָכְמָה וְדַעַת שֶׁבְּגַן עֵדֶן, כִּי "הַחָכְמָה מֵאַיִן תִּמָּצֵא" כְּתִיב, הוּא בְּחִינַת "כֶּתֶר עֶלְיוֹן" הַנִּקְרָא "אַיִן" בַּזּוֹהַר הַקָּדוֹשׁ, וְהַשְׁפָּעָתוֹ וְהֶאָרָתוֹ בִּבְחִינַת גִּילּוּי – הוּא דָּוְקָא כְּשֶׁהַנְּשָׁמָה תִּתְלַבֵּשׁ בְּגוּף זֶךְ וְצַח אַחַר הַתְּחִיָּה, כִּי "נָעוּץ תְּחִלָּתָן בְּסוֹפָן" דָּוְקָא, וְ"סוֹף מַעֲשֶׂה בְּמַחֲשָׁבָה תְּחִלָּה כוּ'", כַּנּוֹדָע.

אַף אִי אֶפְשָׁר לְהַגִּיעַ לְמַדְרֵגָה זוֹ, עַד שֶׁיְּהֵא בְּגַן עֵדֶן תְּחִלָּה, לְהַשִּׂיג בְּחִינַת חָכְמָה עִילָּאָה (כוּ') [אפשר צריך להיות: כָּל חַד] כְּפוּם שִׁיעוּרָא דִּילֵיהּ, וְ"טַל תּוֹרָה מְחַיֶּיהוּ", "וַהֲקִיצוֹתָ הִיא תְּשִׂיחֶךָּ כוּ'", וְדַי לַמֵּבִין.

וְזֶהוּ "רְחָבָה מִצְוָתְךָ מְאֹד", הִיא מִצְוַת הַצְדָקָה, שֶׁהִיא כְּלִי וְשֶׂטַח רָחָב מְאֹד, לְהִתְלַבֵּשׁ בָּהּ הָאֲרַת אוֹר־אֵין־סוֹף בָּרוּךְ־הוּא (וּכְמוֹ שֶׁכָּתוּב: "לְבוּשׁוֹ צְדָקָה"), אֲשֶׁר יָאִיר לָעֲתִיד בִּבְחִינַת בְּלִי גְבוּל וְתַכְלִית בְּחֶסֶד חִנָּם בְּ"אִתְעָרוּתָא דִלְתַתָּא" זוֹ, הַנִּקְרֵאת "דֶּרֶךְ ה'". וְזֶהוּ לְשׁוֹן "מְאֹד", שֶׁהוּא בְּלִי גְבוּל וְתַכְלִית.

אֲבָל "לְכָל תִּכְלָה רָאִיתִי קֵץ", "תִּכְלָה" הִיא מִלְּשׁוֹן "כְּלוֹת הַנֶּפֶשׁ" שֶׁבְּגַן עֵדֶן, שֶׁהִיא בִּבְחִינַת "קֵץ" וְתַכְלִית וְצִמְצוּם כַּנִּזְכָּר לְעֵיל, וּ"לְכָל תִּכְלָה" הוּא לְפִי שֶׁיֵּשׁ כַּמָּה וְכַמָּה מַעֲלוֹת וּמַדְרֵגוֹת גַּן עֵדֶן זֶה לְמַעְלָה מִזֶּה עַד רוֹם הַמַּעֲלוֹת, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב בְּלִקּוּטֵי הַשַּׁ"ס מֵהָאֲרִיזַ"ל בְּפֵירוּשׁ מַאֲמַר רַבּוֹתֵינוּ־זִכְרוֹנָם־לִבְרָכָה: "תַּלְמִידֵי חֲכָמִים אֵין לָהֶם מְנוּחָה כוּ'", שֶׁעוֹלִים תָּמִיד מִמַּדְרֵגָה לְמַדְרֵגָה בְּהַשָּׂגַת הַתּוֹרָה שֶׁאֵין לָהּ סוֹף כוּ', עַד אַחַר הַתְּחִיָּה שֶׁיִּהְיֶה לָהֶם מְנוּחָה כוּ':

פרק יח

כְּתִיב: "מַה יָּפִית וּמַה נָּעַמְתְּ, אַהֲבָה בַּתַּעֲנוּגִים".

הִנֵּה בְּ' מִינֵי אֲהָבוֹת הֵן, הָאַחַת – "אַהֲבָה בַּתַּעֲנוּגִים", דְּהַיְינוּ, שֶׁמִּתְעַנֵּג עַל ה' עוֹנֶג נִפְלָא בְּשִׂמְחָה רַבָּה וַעֲצוּמָה, שִׂמְחַת הַנֶּפֶשׁ וּכְלוֹתָהּ, בְּטַעֲמָהּ כִּי טוֹב ה' וְנָעִים, נְעִימוּת עֲרֵיבוּת עַד לְהַפְלִיא, מֵעֵין עוֹלָם־הַבָּא מַמָּשׁ, שֶׁנֶּהֱנִין כוּ', וְעַל זֶה כְּתִיב: "שִׂמְחוּ צַדִּיקִים בַּה'"; וְלֹא כָּל אָדָם זוֹכֶה לָזֶה.

וְזוֹ הִיא בְּחִינַת "כַּהֲנָא בִּרְעוּתָא דִלְבָּא" שֶׁבַּזּוֹהַר הַקָּדוֹשׁ, וְעַל זֶה נֶאֱמַר: "עֲבוֹדַת מַתָּנָה וְגוֹ' וְהַזָּר הַקָּרֵב וְגוֹ'", כִּי אֵין דֶּרֶךְ לְהַשִּׂיגָהּ עַל־יְדֵי יְגִיעַת בָּשָׂר, כְּמוֹ הַיִּרְאָה, שֶׁשּׁוֹאֲלִין עָלֶיהָ: "יְגַעְתָּ בְּיִרְאָה", וְ"אוֹי לְבָשָׂר שֶׁלֹּא נִתְיַיגֵּעַ בְּיִרְאָה", כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב בְּ"רֵאשִׁית חָכְמָה", וּכְתִיב בְּיִרְאָה: "אִם תְּבַקְשֶׁנָּה כַּכֶּסֶף וְגוֹ'", מְלַמֵּד שֶׁצְּרִיכָה יְגִיעָה רַבָּה וַעֲצוּמָה כְּמְחַפֵּשׂ אַחַר אוֹצָרוֹת.

אֲבָל אַהֲבָה רַבָּה זוֹ [״אַהֲבָה בַּתַּעֲנוּגִים״], נוֹפֶלֶת לָאָדָם מֵאֵלֶיהָ מִלְמַעְלָה בְּלִי שֶׁיָּכִין וְיכַוֵּון לָהּ, אַךְ וְרַק אַחַר שֶׁנִּתְיַיגֵּעַ בְּ״יִרְאַת הָרוֹמְמוּת״, וְהִגִּיעַ לְתַכְלִית מַה שֶׁיּוּכַל לְהַשִּׂיג מִמֶּנָּה לְפִי בְּחִינַת נִשְׁמָתוֹ, אָזַי מִמֵּילָא בָּאָה הָ״אַהֲבָה בַּתַּעֲנוּגִים״ מִלְמַעְלָה, לִשְׂכּוֹן וּלְהִתְיַיחֵד עִם הַיִּרְאָה, כִּי ״דַּרְכּוֹ שֶׁל אִישׁ לְחַזֵּר כּוּ״, כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר בְּלִקּוּטֵי אֲמָרִים.

וְהַשֵּׁנִית – הִיא אַהֲבָה וְתַאֲוָה, שֶׁהַנֶּפֶשׁ מִתְאַוָּה וְאוֹהֶבֶת וַחֲפֵיצָה לְדָבְקָה בַּה', לִצְרוֹר בִּצְרוֹר הַחַיִּים, וְקִרְבַת אֱלֹהִים טוֹב לָהּ מְאֹד, וּבוֹ תַּחְפּוֹץ, וְרַע לָהּ מְאֹד לְהִתְרַחֵק מִמֶּנּוּ יִתְבָּרֵךְ חַס וְשָׁלוֹם, לִהְיוֹת מְחִיצָה שֶׁל בַּרְזֶל מֵהַחִיצוֹנִים מַפְסֶקֶת חַס וְשָׁלוֹם.

וְאַהֲבָה זוֹ הִיא מוּסְתֶּרֶת בְּלֵב כָּלַל יִשְׂרָאֵל, אֲפִילוּ בִּרְשָׁעִים, וּמִמֶּנָּה בָּאָה לָהֶם הַחֲרָטָה. אַךְ מִפְּנֵי שֶׁהִיא מוּסְתֶּרֶת וְנֶעֱלָמָה בִּבְחִינַת גָּלוּת בַּגּוּף, הֲרֵי הַקְּלִיפָּה יְכוֹלָה לִשְׁלוֹט עָלֶיהָ, וְזֶהוּ רוּחַ שִׁטּוּת הַמַּחֲטִיא לָאָדָם.

וְעַל כֵּן, עֲבוֹדַת הָאָדָם לְקוֹנוֹ הִיא, לְהִתְחַזֵּק וּלְהִתְגַּבֵּר עַל הַקְּלִיפָּה בְּכֹל מִכֹּל כֹּל, דְּהַיְינוּ, מִתְּחִלָּה לְגָרְשָׁהּ מֵהַגּוּף לְגַמְרֵי, מִמַּחֲשָׁבָה דִּבּוּר וּמַעֲשֶׂה שֶׁבְּמוֹחַ וְלֵשׁוֹן וְרַמַ״ח אֵבָרִים, וְאַחַר כָּךְ, יוּכַל גַּם כֵּן ״לְהוֹצִיא מִמַּסְגֵּר אַסִּיר״ בְּחוֹזֶק יָד, דְּהַיְינוּ, לִהְיוֹת חָזָק וְ״אַמִּיץ לִבּוֹ בַּגִּבּוֹרִים״, לִהְיוֹת הָאַהֲבָה הַמְסוּתֶּרֶת נִגְלֵית בְּגִילוּי רַב בְּכָל כֹּחוֹת חֶלְקֵי הַנֶּפֶשׁ שֶׁבַּגּוּף. דְּהַיְינוּ, הָעִיקָּר בְּשֵׂכֶל וּבְמַחֲשָׁבָה שֶׁבַּמּוֹחַ, שֶׁהַשֵּׂכֶל יַחְשֹׁב וְיִתְבּוֹנֵן תָּמִיד כְּפִי שִׂכְלוֹ וְהַשְׂכָּלָתוֹ בַּבּוֹרֵא יִתְבָּרַךְ, אֵיךְ שֶׁהוּא חַיֵּי הַחַיִּים בְּכָלָל וְחַיֵּי נִשְׁמָתוֹ בִּפְרָט.

וְעַל כֵּן יִכְסוֹף וְיִתְאַוֶּה לִהְיוֹת דָּבוּק בּוֹ וְקָרוֹב אֵלָיו, כּוֹסֶף טִבְעִי, כְּבֵן הַכּוֹסֵף לִהְיוֹת תָּמִיד אֵצֶל אָבִיו, וּכְמוֹ אֵשׁ הָעוֹלָה לְמַעְלָה תָּמִיד בְּטִבְעָהּ לִמְקוֹרָהּ. וְכָל מַה שֶׁיִּתְמִיד לַחֲשׁוֹב בְּשִׂכְלוֹ כּוֹסֶף זֶה כָּכָה יִתְגַּבֵּר וְיִתְפַּשֵּׁט כּוֹסֶף זֶה גַּם בְּפִיו וּבְכָל אֲבָרָיו לַעֲסוֹק בְּתוֹרָה וּמִצְוֹת, לְדָבְקָה בָהֶם בַּהּ' מַמָּשׁ, דְּ״אוֹרַיְיתָא וְקוּדְשָׁא־בְּרִיךְ־הוּא כּוּלָּא חַד״.

וְעַל כּוֹסֶף זֶה שֶׁבְּגִילּוּי רַב כְּתִיב: ״צָמְאָה נַפְשִׁי וְגוֹ׳״, כְּאָדָם הַצָּמֵא לְמַיִם וְאֵין לוֹ תַּעֲנוּג עֲדַיִין כְּלָל.

וְגַם עַל כּוֹסֶף זֶה וְאַהֲבָה זוֹ הַמּוּסְתֶּרֶת בָּנוּ, אָנוּ מַעְתִּירִים לַה' לִהְיוֹת בְּעֶזְרֵנוּ, לְהוֹצִיאָהּ מִמַּסְגֵּר, וְשֶׁיִּהְיֶה הַלֵּב מָלֵא מִמֶּנָּה לְבַדָּהּ, וְלֹא תִּכָּנֵס צָרָתָהּ בְּבֵיתָהּ שֶׁהִיא תַּאֲוַת עוֹלָם הַזֶּה, רַק שֶׁתִּהְיֶה הִיא עֶקֶרֶת הַבַּיִת לִמְשׁוֹל בְּצָרָתָהּ וּלְגָרְשָׁהּ הַחוּצָה מִמַּחֲשָׁבָה דִּבּוּר וּמַעֲשֶׂה עַל כָּל פָּנִים, הֲגַם שֶׁלֹּא יוּכַל לְשַׁלְּחָהּ לְגַמְרֵי מִלִּבּוֹ, עַל כָּל פָּנִים תִּהְיֶה הִיא מוּסְתֶּרֶת בִּבְחִינַת גָּלוּת וַעֲבדוּת לַעֶקֶרֶת הַבַּיִת גְּבִרְתָּהּ, לְהִשְׁתַּמֵּשׁ בָּהּ לִדְבָרִים הֶכְרְחִים לָהּ לִבַד, כַּאֲכִילָה וּשְׁתִיָּה, כְּדִכְתִיב: ״בְּכָל דְּרָכֶיךָ דָּעֵהוּ״:

פרק יט

עוֹטָה אוֹר כַּשַּׂלְמָה וְגוֹ'. הִנֵּה, בְּ"לִקּוּטֵי תּוֹרָה" שֶׁל הָאֲרִיזַ"ל פָּרְשַׁת כִּי תִשָּׂא וּפָרָשַׁת וַיִּקְרָא כָּתַב, כִּי הַשָּׂגַת מֹשֶׁה רַבֵּנוּ עָלָיו־הַשָּׁלוֹם לֹא הָיְתָה בִּבְחִינַת פְּנִימִיּוּת דְּחָכְמָה עִילָּאָה, הַנִּקְרָא "אַבָּא דַּאֲצִילוּת", וְכָל שֶׁכֵּן בִּסְפִירַת הַכֶּתֶר שֶׁלְּמַעְלָה מִמֶּנָּה, הַנִּקְרָא "אֲרִיךְ אַנְפִּין", כִּי אִם בִּבְחִינַת אֲחוֹרַיִים דְּחָכְמָה הַמִּתְלַבְּשִׁים בִּבְינָה, הַמִּתְלַבֶּשֶׁת בִּז' סְפִירוֹת הַתַּחְתּוֹנוֹת שֶׁנִּקְרָאִים "זְעֵיר אַנְפִּין", סוֹד הַתּוֹרָה, וּמִתְפַּשֶּׁטֶת עַד סוֹף ד' סְפִירוֹת הַתַּחְתּוֹנוֹת, שֶׁהֵן נֶצַח־הוֹד־יְסוֹד־מַלְכוּת, וְשָׁם הָיְתָה הַשָּׂגַת נְבוּאָתוֹ בִּבְחִינַת פְּנִימִיּוּת, דְּהַיְינוּ מִבְּחִינַת פְּנִימִיּוּת דְּנֶצַח־הוֹד־יְסוֹד־מַלְכוּת.

אֲבָל לְמַעְלָה מִנֶּצַח־הוֹד־יְסוֹד־מַלְכוּת לֹא הָיְתָה לוֹ שׁוּם הַשָּׂגָה בִּפְנִימִיּוּת, כִּי אִם בִּבְחִינַת אֲחוֹרַיִים דְּחָכְמָה הַמְלוּבָּשִׁים בִּבְינָה, הַמְלוּבָּשֶׁת וּמִתְפַּשֶּׁטֶת תּוֹךְ פְּנִימִיּוּת דְּנֶצַח־הוֹד־יְסוֹד־מַלְכוּת, בְּסוֹד "נוֹבְלוּת חָכְמָה שֶׁלְּמַעְלָה – תּוֹרָה", שֶׁהִיא בִּבְחִינַת "זְעֵיר אַנְפִּין", וּכְדִכְתִיב: "וְרָאִיתָ אֶת אֲחוֹרָי, וּפָנַי לֹא יֵרָאוּ", עַיֵּין שָׁם וּבְשַׁעַר הַנְּבוּאָה פֶּרֶק א'. וְלִכְאוֹרָה יֵשׁ לְהַפְלִיא, הֲרֵי נֶאֱמַר: "וְלֹא קָם נָבִיא עוֹד בְּיִשְׂרָאֵל כְּמֹשֶׁה", וְאֵיךְ הִשִּׂיג הָאֲרִיזַ"ל יוֹתֵר מִמֶּנּוּ וְדָרַשׁ כַּמָּה דְּרוּשִׁים בִּבְחִינַת פְּנִימִיּוּת, אֲפִילּוּ בִּסְפִירוֹת וּמַדְרֵגוֹת רַבּוֹת שֶׁלְּמַעְלָה מֵהַחָכְמָה וְכֶתֶר דַּאֲצִילוּת?

אַךְ הָעִנְיָן הוּא פָּשׁוּט וּמוּבָן לַכֹּל, שֶׁיֵּשׁ הֶפְרֵשׁ גָּדוֹל בֵּין הַשָּׂגַת חַכְמֵי הָאֱמֶת כְּרַשְׁבַּ"יי וְהָאֲרִיזַ"ל, שֶׁהִיא הַשָּׂגַת חָכְמָה וָדַעַת, וּבֵין הַשָּׂגַת מֹשֶׁה רַבֵּינוּ עָלָיו־הַשָּׁלוֹם וּשְׁאָר הַנְּבִיאִים בִּנְבוּאָה, הַמְכוּנָה בַּכָּתוּב בְּשֵׁם "רְאִיָּה" מַמָּשׁ; וְרָאִיתָ אֶת אֲחוֹרָי", "וָאֶרְאֶה אֶת ה'", "וַיֵּרָא אֵלָיו ה'".

וְאַף שֶׁזֶּהוּ דֶּרֶךְ מָשָׁל, וְאֵינָהּ רְאִיַּית עַיִן בָּשָׂר גַּשְׁמִי מַמָּשׁ, מִכָּל מָקוֹם, הַנִּמְשָׁל צָרִיךְ לִהְיוֹת דּוֹמֶה לַמָּשָׁל, וּכְתַרְגּוּם "וַיֵּרָא אֵלָיו ה'", "וְאִתְגְּלִי לֵיהּ וְכוּ'", שֶׁהוּא בְּחִינַת הִתְגַּלּוּת, שֶׁנִּגְלָה אֵלָיו הַנֶּעְלָם בָּרוּךְ־הוּא בִּבְחִינַת הִתְגַּלּוּת. מַה שֶּׁאֵין כֵּן בְּהַשָּׂגַת חַכְמֵי הָאֱמֶת, שֶׁלֹּא נִגְלָה אֲלֵיהֶם הַוְיָ' בִּבְחִינַת הִתְגַּלּוּת, רַק שֶׁהֵם מַשִּׂיגִים תַּעֲלוּמוֹת חָכְמָה הַנֶּעְלָם [נוסח אחר: בַּנֶּעְלָם] וּמוּפְלָא מֵהֶם.

וְלָכֵן אָמְרוּ: "חָכָם עָדִיף מִנָּבִיא", שֶׁיָּכוֹל לְהַשִּׂיג בְּחָכְמָתוֹ לְמַעְלָה מַעְלָה מִמַּדְרֵגוֹת שֶׁיּוּכְלוּ לֵירֵד לְמַטָּה בִּבְחִינַת הִתְגַּלּוּת לִנְבִיאִים בְּמַרְאֵה נְבוּאָתָם, כִּי לֹא יוּכְלוּ לֵירֵד וּלְהִתְגַּלּוֹת אֲלֵיהֶם, רַק מַדְרֵגוֹת הַתַּחְתּוֹנוֹת, שֶׁהֵן: נֶצַח־הוֹד־יְסוֹד־מַלְכוּת, שֶׁהֵן הֵן הַיְוָרדוֹת תָּמִיד וּמִתְגַּלּוֹת מֵהַמַּשְׁפִּיעַ לְהַמְקַבֵּל בִּבְחִינַת מוֹחִין וְחַיּוּת, כַּיָּדוּעַ לְיוֹדְעֵי חֵן, שֶׁהַנֶּצַח־הוֹד־יְסוֹד־מַלְכוּת שֶׁל הָעֶלְיוֹן מִתְלַבְּשִׁים בַּתַּחְתּוֹן לְהַחֲיוֹתוֹ, שֶׁהֵן הֵן כְּלֵי הַהַשְׁפָּעָה וְהוֹרָדַת הַחַיּוּת מֵהָעֶלְיוֹן לַתַּחְתּוֹן בְּכָל הָעוֹלָמוֹת וְהַמַּדְרֵגוֹת, וְלָכֵן גַּם כֵּן – הֵן

הֵן הַמִּתְגַּלּוֹת לַנְּבִיאִים בְּבְחִינַת הִתְגַּלּוּת מַמָּשׁ, וּבְתוֹכָן מְלוּבָּשׁ אוֹר הַבִּינָה, שֶׁהִיא בְּחִינַת הֶבְנַת הָאֱלֹהוּת מֵאוֹר [נוסח אחר: וְאוֹר] אֵין־סוֹף בָּרוּךְ־הוּא.

וּבְתוֹכָהּ מְלוּבָּשִׁים אֲחוֹרַיִים דִּחְכְמָה, שֶׁהִיא מַדְרֵגָה שֶׁלְּמַעְלָה מֵהַשֵּׂכֶל וְהַהֶבְנָה בֵּאלֹהוּת בָּרוּךְ־הוּא, כִּי שֵׁם "חָכְמָה" מוֹרֶה עַל מְקוֹר הַשֵּׂכֶל וְהַהֶבְנָה. וְלָכֵן אָמְרוּ בַּזֹּהַר דְּ"אוֹרַיְיתָא – מֵחָכְמָה נָפְקַת", כִּי טַעֲמֵי מִצְוֹת לֹא נִתְגַּלּוּ, וְהֵם לְמַעְלָה מֵהַשֵּׂכֶל וְהַהֶבְנָה.

וְגַם בְּאֵיזֶהוּ מְקוֹמָן שֶׁנִּתְגַּלָּה וְנִתְפָּרֵשׁ אֵיזֶה טַעַם הַמּוּבָן לָנוּ לְכְאוֹרָה אֵין זֶה – הַטַּעַם הַמּוּבָן לָנוּ לְבַדּוֹ – תַּכְלִית הַטַּעַם וּגְבוּלוֹ, אֶלָּא בְּתוֹכוֹ מְלוּבָּשׁ פְּנִימִיּוּת וְתַעֲלוּמוֹת חָכְמָה שֶׁלְּמַעְלָה מֵהַשֵּׂכֶל וְהַהֶבְנָה.

וְכֵן בְּכָל דִּיבּוּר וְדִיבּוּר שֶׁיָּצָא מִפִּי הַקְּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא לַנְּבִיאִים, הַכְּתוּבִים בַּתּוֹרָה־נְבִיאִים־כְּתוּבִים, הֵן דִּבְרֵי תּוֹכָחָה וְהֵן סִיפּוּרֵי מַעֲשִׂיּוֹת, מְלוּבָּשׁ בְּתוֹכָם בְּחִינַת חָכְמַת אֱלֹהוּת שֶׁלְּמַעְלָה מֵהַשֵּׂכֶל וְהַהֶבְנָה, כַּנִּרְאֶה בְּחוּשׁ מַעְנְיַן הַ"קְּרִי" וְהַ"כְּתִיב", כִּי הַ"קְּרִי" הוּא לְפִי הַהֶבְנָה הַנִּגְלֵית לָנוּ, וְהַ"כְּתִיב" הוּא לְמַעְלָה מֵהַשֵּׂכֶל וְהַהֶבְנָה, שֶׁתֵּיבָה זוֹ כִּכְתִיבָתָהּ אֵין לָהּ לְבוּשׁ בִּבְחִינַת הַהֶבְנָה, וּבְקְרִיאָתָהּ בַּפֶּה יֵשׁ לָהּ לְבוּשׁ.

וְכֵן הָעִנְיָן בְּאוֹתִיּוֹת גְּדוֹלוֹת שֶׁבְּתוֹרָה נְבִיאִים וּכְתוּבִים, שֶׁהֵן מַעְלְמָא עִילָּאָה, וּמְאִירוֹת מִשָּׁם בְּגִילּוּי – בְּלִי לְבוּשׁ כִּשְׁאָר הָאוֹתִיּוֹת.

וְהִנֵּה, בְּחִינַת חָכְמַת אֱלֹהוּת בָּרוּךְ־הוּא הַמְלוּבֶּשֶׁת בְּתַרְי"ג מִצְוֹת הַתּוֹרָה נִקְרֵאת בְּשֵׁם "בְּחִינַת אֲחוֹרַיִים דִּחְכְמָה", כִּי כָּל אֲחוֹרַיִים שֶׁבַּסְּפִירוֹת הֵן מַדְרֵגוֹת הַחִיצוֹנוֹת וְהַתַּחְתּוֹנוֹת בְּמַעֲלָה שֶׁבְּסְפִירָה זוֹ, מַה שֶּׁיּוּכְלוּ לֵירֵד וּלְהִתְפַּשֵּׁט לְמַטָּה לְהִתְלַבֵּשׁ בַּבְּרוּאִים לְהַחֲיוֹתָם; וּבְחִינַת הַפָּנִים, הִיא הַסְּפִירָה עַצְמָהּ הַמְיוּחֶדֶת בְּמַאֲצִילָהּ אֵין־סוֹף בָּרוּךְ־הוּא בְּתַכְלִית הַיִּחוּד.

כְּגוֹן דֶּרֶךְ מָשָׁל, סְפִירַת חָכְמָה שֶׁהִיא מְיוּחֶדֶת בְּמַאֲצִילָהּ אֵין־סוֹף בָּרוּךְ־הוּא בְּתַכְלִית הַיִּחוּד, כִּי הַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא וְחָכְמָתוֹ אֶחָד (כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר לְעֵיל), וּמַה שֶּׁמַּאִיר וּמִתְפַּשֵּׁט מֵחָכְמָתוֹ יִתְבָּרַךְ לְמַטָּה בַּתַּחְתּוֹנִים, שֶׁהֵם בַּעֲלֵי גְבוּל וְתַכְלִית, וּמִתְלַבֵּשׁ בָּהֶם – נִקְרָא "אֲחוֹרַיִים", וְנִקְרָא גַּם כֵּן בְּחִינַת "עֲשִׂיָּה שֶׁבַּאֲצִילוּת".

פֵּירוּשׁ, עַל דֶּרֶךְ מָשָׁל, כְּמוֹ שֶׁבָּאָדָם הַתַּחְתּוֹן שֶׁיֵּשׁ בְּנִשְׁמָתוֹ ה' מִדְרֵגוֹת, זוֹ לְמַטָּה מִזּוֹ, שֶׁהֵן בְּחִינוֹת הַשֵּׂכֶל וְהַמִּדּוֹת וּמַחֲשָׁבָה וְדִבּוּר וּמַעֲשֶׂה, וְהַמַּעֲשֶׂה – הִיא הַתַּחְתּוֹנָה שֶׁבְּכוּלָּם, שֶׁהַחִיּוּת הַמִּתְפַּשֵּׁט מֵהַנִּשְׁמָה וּמְלוּבָּשׁ בְּכֹחַ הַמַּעֲשֶׂה, הוּא כְּאֵין לְגַבֵּי הַחִיּוּת הַמִּתְפַּשֵּׁט מִמֶּנָּה וּמְלוּבָּשׁ בְּכֹחַ הַדִּבּוּר, שֶׁהוּא כְּאֵין לְגַבֵּי הַחִיּוּת הַמִּתְפַּשֵּׁט מִמֶּנָּה וּמְלוּבָּשׁ בְּמַחֲשָׁבָה וּמִדּוֹת וְשֵׂכֶל.

כֵּן עַל דֶּרֶךְ זֶה מַמָּשׁ – הִיא בְּחִינַת חָכְמָתוֹ יִתְבָּרַךְ, מַה שֶּׁיּוּכַל לְהִתְפַּשֵּׁט מִמֶּנָּה (לְהַשְׁפִּיעַ [לְהִתְלַבֵּשׁ] בַּתַּחְתּוֹנִים כּוּלָּם, הֵם כְּאַיִן לְגַבֵּי בְּחִינַת פָּנִים הַמְיוּחָד בַּמַּאֲצִיל בָּרוּךְ־הוּא, דְּ"כוּלָּא קַמֵּיהּ כְּלָא חֶשְׁיב", וְהַהַשְׁפָּעָה לְכָל הַנִּבְרָאִים כּוּלָּם שֶׁהֵם בַּעֲלֵי גְבוּל וְתַכְלִית – נֶחְשֶׁבֶת יְרִידָה וְצִמְצוּם כְּבָיְכוֹל לְגַבֵּי הַמַּאֲצִיל אֵין־סוֹף בָּרוּךְ־הוּא, עַל דֶּרֶךְ מָשָׁל, כְּמוֹ שֶׁנֶּחְשֶׁבֶת יְרִידָה וְצִמְצוּם לְשֵׂכֶל הָאָדָם הַמַּשְׂכִּיל הַמְצוּיָּם בְּאֵיזֶה עֶשְׂיָה גַּשְׁמִיּוּת וְחוּמְרִית מַמָּשׁ.

וְלָכֵן מֹשֶׁה רַבֵּינוּ עָלָיו־הַשָּׁלוֹם, שֶׁהִשִּׂיג עַד אֲחוֹרַיִּים דְּחָכְמָה, זָכָה שֶׁתִּנָּתֵן עַל יָדוֹ הַתּוֹרָה, שֶׁהִיא "נוֹבְלוֹת חָכְמָה שֶׁלְּמַעְלָה", פֵּירוּשׁ, מַה שֶּׁנּוֹבֵל מִמֶּנָּה וְיוֹרֵד לְמַטָּה וּמִתְלַבֵּשׁ בְּתוֹרָה גַּשְׁמִיּוּת שֶׁלָּנוּ, שֶׁעִיקָּרָהּ וְתַכְלִיתָהּ הוּא קִיּוּם הַמִּצְוֹת לֹא תַּעֲשֶׂה וַעֲשֵׂה בְּפוֹעַל וּמַעֲשֶׂה מַמָּשׁ, כַּמַּאֲמָר: "הַיּוֹם לַעֲשׂוֹתָם", וְ"נָדוֹל תַּלְמוּד שֶׁמֵּבִיא לִידֵי מַעֲשֶׂה", וְ"הַלּוֹמֵד שֶׁלֹּא לַעֲשׂוֹת נוֹחַ לוֹ שֶׁנֶּהְפְּכָה שִׁלְיָיתוֹ וְכוּ'", וְכָל אָדָם מוּכְרָח לְהִתְגַּלְגֵּל עַד שֶׁיְּקַיֵּים כָּל הַתַּרי"ג מִצְוֹת בְּפוֹעַל מַמָּשׁ, כַּנּוֹדָע מֵהָאֲרִיזַ"ל:

הָאוֹתִיּוֹת הַנִּגְלוֹת לָנוּ, הֵן בְּמַעֲשֶׂה דִּבּוּר וּמַחֲשָׁבָה.

דְּמַעֲשֶׂה – הֵן תְּמוּנַת הָאוֹתִיּוֹת שֶׁבִּכְתָב אֲשׁוּרִי שֶׁבְּסֵפֶר תּוֹרָה.

וְאוֹתִיּוֹת הַדִּבּוּר – נֶחְקָקוֹת בְּהֶבֶל וְקוֹל, הַמִּתְחַלֵּק לְכ"ב חֲלָקִים שׁוֹנִים זֶה מִזֶּה בְּצוּרָתָן, שֶׁהִיא הֶבְרַת וּמִבְטָא הַכ"ב אוֹתִיּוֹת בְּכָל לָשׁוֹן, כִּי אֵין הֶפְרֵשׁ בֵּין לָשׁוֹן הַקֹּדֶשׁ וּבֵין שְׁאָר לְשׁוֹנוֹת בְּמַהוּת הֶבְרַת הָאוֹתִיּוֹת, כִּי אִם בְּצִירוּפָן.

וְאוֹתִיּוֹת הַמַּחֲשָׁבָה הֵן – גַּם כֵּן בְּכָל לָשׁוֹן שֶׁאָדָם מְחַשֵּׁב – תֵּיבוֹת וְאוֹתִיּוֹת הַלָּשׁוֹן, שֶׁהֵן כ"ב לְבַד.

רַק שֶׁבְּמַחֲשָׁבָה, יֵשׁ בָּהּ ג' מִינֵי בְּחִינוֹת אוֹתִיּוֹת. שֶׁהֲרֵי כְּשֶׁרוֹאֶה בְּסֵפֶר תּוֹרָה תְּמוּנַת הָאוֹתִיּוֹת – הֵן מְצַטַיְּירוֹת בְּמַחֲשַׁבְתּוֹ, וְזֶה נִקְרָא בְּחִינַת "עֲשִׂיָּה שֶׁבְּמַחֲשָׁבָה"; וְכֵן כַּאֲשֶׁר שׁוֹמֵעַ אוֹתִיּוֹת הַדִּבּוּר הֵן נִרְשָׁמוֹת בְּמַחֲשַׁבְתּוֹ וּמְהַרְהֵר בָּהֶן, וְזֶה נִקְרָא בְּחִינַת "דִּבּוּר שֶׁבְּמַחֲשָׁבָה" וּבְחִינַת "יְצִירָה"; וְאוֹתִיּוֹת הַמַּחֲשָׁבָה לְבַדָּהּ בְּלִי הִרְהוּר אוֹתִיּוֹת הַדִּבּוּר נִקְרָאוֹת "מַחֲשָׁבָה שֶׁבְּמַחֲשָׁבָה", בְּחִינַת "בְּרִיאָה".

וְהִנֵּה, אוֹתִיּוֹת הַדִּבּוּר מַמָּשׁ, הֵן מִתְהַוּוֹת וּמְקַבְּלוֹת חַיּוּתָן מֵאוֹתִיּוֹת אֵלּוּ עַצְמָן שֶׁבְּמַחֲשָׁבָה. וְאַף שֶׁלִּפְעָמִים מְדַבֵּר אָדָם וּמְהַרְהֵר בְּדָבָר אַחֵר – הֲרֵי אֵינוֹ יָכוֹל לְדַבֵּר, כִּי אִם אוֹתָן דִּבּוּרִים וְצֵירוּפִים שֶׁכְּבָר דִּבְּרָם וְהָיוּ בְּמַחֲשַׁבְתּוֹ פְּעָמִים רַבּוֹת מְאֹד, וְנִשְׁאַר בְּדִיבּוּרִים וְצֵירוּפִים אֵלּוּ הָרְשִׁימוּ מֵהַמַּחֲשָׁבָה שֶׁנִּכְנְסָה בָּהֶם פְּעָמִים רַבּוֹת.

וְזֶהוּ בְּחִינַת אֲחוֹרַיִּים וְחִיצוֹנִיּוּת נֶצַח־הוֹד־יְסוֹד מִפַּרְצוּף הָעֶלְיוֹן שֶׁנִּכְנַס בַּתַּחְתּוֹן, לִהְיוֹת לוֹ בְּחִינַת מוֹחִין וְחַיּוּת, כַּנּוֹדָע:

פרק כ

אִיהוּ וְחַיְּוהִי חַד, אִיהוּ וְגַרְמוֹהִי חַד בְּהוֹן. (פִּירוּשׁ, עֶשֶׂר סְפִירוֹת דַּאֲצִילוּת; חַיְּוהִי הֵן הָאוֹרוֹת, וְ"גַרְמוֹהִי" הֵן הַכֵּלִים, שֶׁכּוּלָּן אֱלֹקוּת, מַה שֶּׁאֵין כֵּן בִּבְרִיאָה־יְצִירָה־עֲשִׂיָּה כוּ').
וְצָרִיךְ לְהָבִין הֵיטֵב, אֵיךְ הָ"אֵין־סוֹף" חַד עִם "גַּרְמוֹהִי" הֵן הַכֵּלִים, הֲרֵי הַכֵּלִים הֵן בְּבְחִינַת גְּבוּל וְתַכְלִית, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב בְּעֵץ חַיִּים.
אָמְנָם, הַכַּוָּונָה הִיא, לוֹמַר שֶׁהֵן אֱלֹקוּת לִבְרוֹא יֵשׁ מֵאַיִן כְּמוֹ הָ"אֵין־סוֹף", וְלֹא בְּבְחִינַת הִשְׁתַּלְשְׁלוּת עִילָּה וְעָלוּל לְבַד.
וּמַה שֶּׁכָּתַב הָרַמַ"ק עִנְיַן הִשְׁתַּלְשְׁלוּת עִילָּה וְעָלוּל, וְכֵן הוּא בַּזוֹהַר הַקָּדוֹשׁ פָּרָשַׁת בְּרֵאשִׁית, הַיְינוּ, בְּהִשְׁתַּלְשְׁלוּת הַסְּפִירוֹת בַּסְּפִירוֹת עַצְמָן (בִּבְחִינַת הַכֵּלִים), שֶׁנִּקְרָאוֹת "בְּלִי מָה" בְּסֵפֶר יְצִירָה, שֶׁאֵינָן בִּבְחִינַת יֵשׁ וּמַהוּת מוּשָׂג, וּכְמוֹ הָ"אֵין־סוֹף" דְּלֵית מַחֲשָׁבָה תְּפִיסָא בֵּיהּ כְּלָל, וּכְמוֹ שֶׁכָּתוּב: "וּפָנַי לֹא יֵרָאוּ". וּבְוַדַּאי מֹשֶׁה רַבֵּינוּ עָלָיו־הַשָּׁלוֹם וְהַשְּׂגָתוֹ, הָיְתָה מִפֶּרֶק עֶלְיוֹן דְּנָצַח דְּ"זְעֵיר אַנְפִּין". וּבְהִשְׁתַּלְשְׁלוּת הָעָלוּל הוּא מוּקָף מֵהָעִילָּה, וּבָטֵל בִּמְצִיאוּת אֶצְלוֹ כְּזִיו הַשֶּׁמֶשׁ בַּשֶּׁמֶשׁ, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב בַּפַּרְדֵּס מֵהָרַמַ"ק.
וְאַף גַּם צַמְצוּמִים רַבִּים מְאֹד לֹא יוֹעִילוּ לִהְיוֹת גֶּשֶׁם עָב כְּעָפָר, מֵהִשְׁתַּלְשְׁלוּת הָרוּחָנִיּוּת מִשְּׁכָלִים נִבְדָּלִים אֲפִילוּ שֶׁל הַמַּלְאָכִים, אֶלָּא לִהְיוֹת "רוּחַ הַבְּהֵמָה" מִ"פְּנֵי שׁוֹר", כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר בְּמָקוֹם אַחֵר, וְעַיֵּין שָׁם.
וְ"יֵשׁ מֵאַיִן" נִקְרָא "בְּרִיאָה" בִּלְשׁוֹן הַקֹּדֶשׁ. וַהֲגַם שֶׁהַיֵּשׁ הַנִּבְרָא הוּא גַּם כֵּן כְּלֹא חֻשַּׁיב קַמֵּיהּ, דְּהַיְינוּ, שֶׁבָּטֵל בִּמְצִיאוּת לְגַבֵּי הַכֹּחַ וְהָאוֹר הַשּׁוֹפֵעַ בּוֹ מֵהַכֵּלִים דְּ"סְפִירוֹת דַּאֲצִילוּת־בְּרִיאָה־יְצִירָה־עֲשִׂיָּה, שֶׁהַ"קַּו" אוֹר־אֵין־סוֹף בָּרוּךְ־הוּא מֵאִיר בָּהֶם, וּכְזִיו הַשֶּׁמֶשׁ בַּשֶּׁמֶשׁ, כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר בְּלִקּוּטֵי אֲמָרִים חֵלֶק ב' – הַיְינוּ "קַמֵּיהּ" דַּוְקָא, שֶׁהִיא יְדִיעָתוֹ יִתְבָּרַךְ מִלְּמַעְלָה לְמַטָּה.
אֲבָל בִּידִיעָה שֶׁמִּמַּטָּה לְמַעְלָה – הַיֵּשׁ הַנִּבְרָא הוּא דָּבָר נִפְרָד לְגַמְרֵי בִּידִיעָה וְהַשָּׂגָה זוֹ שֶׁמִּמַּטָּה, כִּי הַכֹּחַ הַשּׁוֹפֵעַ בּוֹ אֵינוֹ מוּשָׂג כְּלָל וּכְלָל, וְגַם אֵין עֲרוֹךְ זֶה לָזֶה כְּלָל וּכְלָל, לֹא מִינֵּיהּ וְלֹא מִקְצָתֵיהּ, מֵהֶעֱרֵךְ שֶׁמֵּהָעָלוּל אֶל הָעִילָּה, שֶׁהָעָלוּל יוֹדֵעַ וּמַשִּׂיג אֵיזֶה הַשָּׂגָה בְּעִילָּתוֹ וּבָטֵל אֶצְלוֹ עַל־יְדֵי יְדִיעָה וְהַשָּׂגָה זוֹ, וְגַם בְּמַהוּתָם וְעַצְמוּתָם אֵין הֶפְרֵשׁ גָּדוֹל כָּל כָּךְ, רַק שֶׁזֶּה עִילָּה וְזֶה עָלוּל, וְלֹא מִינֵּיהּ וְלֹא מִקְצָתֵיהּ, מֵהֶהְפְרֵשׁ שֶׁבֵּין מַהוּת הַיֵּשׁ הַנִּבְרָא לְמַהוּת הַכֹּחַ וְהָאוֹר הַשּׁוֹפֵעַ בּוֹ לְהַוּוֹתוֹ מֵאַיִן לְיֵשׁ, וְלָכֵן נִקְרָא "יֵשׁ" מֵ"אַיִן" דַּוְקָא.
וְהִנֵּה, רֵאשִׁית הַיֵּשׁ הַנִּבְרָא וּתְחִילָּתוֹ, הֵן הַכֵּלִים דְּ"סְפִירוֹת דִּבְרִיאָה־יְצִירָה־עֲשִׂיָּה, וְגַם הָאוֹרוֹת נֶפֶשׁ־רוּחַ, וְנִבְרְאוּ מִבְּחִינַת הַנְּשָׁמָה דְּ"סְפִירוֹת דִּבְרִיאָה־יְצִירָה־עֲשִׂיָּה שֶׁהוּא אֱלֹקוּת, וְהֵן הַלְּמַ"ד כֵּלִים דְּמַלְכוּת דַּאֲצִילוּת. וְכֵן בַּאֲצִילוּת, מֵחִיצוֹנִיּוּת הַכֵּלִים דְּ"סְפִירוֹת

דַּאֲצִילוּת שֶׁהֵן אֱלֹקוּת, נִבְרְאוּ הַהֵיכָלוֹת דַּאֲצִילוּת שֶׁמִּתְלַבֵּשׁ בָּהֶן בְּחִינַת הָעִיגּוּלִים דְּיֵי סְפִירוֹת, וְגַם גּוּפוֹת הַמַּלְאָכִים דַּאֲצִילוּת שֶׁהֵן בְּחִינַת יֵשׁ, וּכְמוֹ שֶׁכָּתוּב: "וּבְמַלְאָכָיו יָשִׂים תָּהֳלָה", שֶׁאֵינָן בִּבְחִינַת בִּיטּוּל לְגַמְרֵי כְּעָלוּל לְגַבֵּי עִילָּתוֹ.

אַךְ נִשְׁמוֹת הַמַּלְאָכִים שֶׁיָּצְאוּ מִ"זִיווּג הַנִּשִּׁיקִין", וְכֵן נִשְׁמוֹת הָאָדָם שֶׁיָּצְאוּ מִזִּיווּג דְּזָ"א וְנוּקְבָא דַּאֲצִילוּת קוֹדֶם שֶׁיֵּרְדוּ לִבְרִיאָה־יְצִירָה־עֲשִׂיָּה אֵינָן בִּכְלַל "יֵשׁ" וְדָבָר נִפְרָד בִּפְנֵי עַצְמָן, אֶלָּא הֵן מֵעֵין בְּחִינַת אֱלֹקוּת בְּצִמְצוּם עָצוּם, וּכְעֵין הַכֵּלִים דְּיֵי סְפִירוֹת דַּאֲצִילוּת, שֶׁהֵן בְּבְחִינַת גְּבוּל עַל־יְדֵי צִמְצוּם אוֹר הָאֵין־סוֹף, הוּא הַ"קַּוִּ" הַמְלוּבָּשׁ בְּנֶפֶשׁ־רוּחַ־נְשָׁמָה שֶׁלָּהֶם, וּכְמוֹ צִמְצוּם הָרִאשׁוֹן לִהְיוֹת חָלָל וְכוּ'.

(וְאַף גַּם לְאַחַר שֶׁיֵּרְדוּ הַנֶּפֶשׁ־רוּחַ־נְשָׁמָה דַּאֲצִילוּת לָעוֹלָם הַזֶּה לַצַּדִּיקִים הָרִאשׁוֹנִים אֶפְשָׁר שֶׁלֹּא נִשְׁתַּנָּה מַהוּתָן לִהְיוֹת דָּבָר נִפְרָד מֵאֱלֹקוּת, וְלָכֵן הָיוּ מִסְתַּלְּקוֹת כְּשֶׁרָצוּ לַחֲטוֹא בְּטֶרֶם יֶחֶטְאוּ. וְקִרּוֹב לוֹמַר, שֶׁגַּם הָאֱלָפִים וְרִבְבוֹת עָלְמִין דְּיִתְבִּין בְּ"גוּלְגַּלְתָּא" דְּ"אֲרִיךְ אַנְפִּין" וּ"זְעֵיר אַנְפִּין" – אֵינָן "עָלְמִין" מַמָּשׁ כְּעֵין הַהֵיכָלוֹת דַּאֲצִילוּת וּבְחִינַת "יֵשׁ", אֶלָּא כְּעֵין נִשְׁמוֹת הַמַּלְאָכִים שֶׁיָּצְאוּ מִ"זִיווּג הַנִּשִּׁיקִין", וְנִקְרְאוּ "עָלְמִין" לְגַבֵּי בְּחִינַת הַ"גּוּלְגַּלְתָּא" וְ"דִיקְנָא").

אַךְ אֵינָן אֱלֹקוּת מַמָּשׁ לִבְרוֹא יֵשׁ מֵאַיִן, מֵאַחַר שֶׁכְּבָר יָצְאוּ וְנִפְרְדוּ מֵהַכֵּלִים דְּיֵי סְפִירוֹת, שֶׁבָּהֶן מְלוּבָּשׁ הַ"קַּוִּ" מֵאוֹר־אֵין־סוֹף.

שֶׁהָאוֹר הוּא כְּעֵין הַמָּאוֹר, הוּא מַהוּתוֹ וְעַצְמוּתוֹ שֶׁל הַמַּאֲצִיל בָּרוּךְ־הוּא, שֶׁמְּצִיאוּתוֹ הוּא מֵעַצְמוּתוֹ, וְאֵינוֹ עָלוּל מֵאַיְזֶה עִילָּה שֶׁקְּדָמָה לוֹ חַס וְשָׁלוֹם, וְלָכֵן הוּא לְבַדּוֹ בְּכֹחוֹ וִיכָלְתּוֹ לִבְרוֹא יֵשׁ מֵאַיִן וְאֶפֶס הַמּוּחְלָט מַמָּשׁ, בְּלִי שׂוּם עִילָּה וְסִיבָּה אַחֶרֶת קוֹדֶמֶת לְיֵשׁ הַזֶּה.

וּכְדֵי שֶׁיִּהְיֶה הַיֵּשׁ הַזֶּה הַנִּבְרָא בְּכֹחַ הָאֵין־סוֹף בַּעַל גְּבוּל וּמִדָּה – נִתְלַבֵּשׁ אוֹר־אֵין־סוֹף בְּכֵלִים דְּיֵי סְפִירוֹת דַּאֲצִילוּת, וּמִתְיַיחֵד בְּתוֹכָן בְּתַכְלִית הַיִּחוּד, עַד דְּ"אִיהוּ וְגַרְמוֹהִי חַד", לִבְרוֹא בָּהֶן וְעַל יְדֵן בְּרוּאִים בַּעֲלֵי גְּבוּל וְתַכְלִית, וּבִפְרָט עַל־יְדֵי הִתְלַבְּשׁוּתָן בִּבְרִיאָה־יְצִירָה־עֲשִׂיָּה.

אָמְנָם מוּדַעַת זֹאת, שֶׁעִיקַּר הִתְהַוּוּת הַיֵּשׁ וְדָבָר נִפְרָד לְגַמְרֵי, הוּא מִמַּלְכוּת דַּאֲצִילוּת שֶׁנַּעֲשָׂה עַתִּיק דִּבְרִיאָה, כִּי "אֵין מֶלֶךְ בְּלֹא עָם וְכוּ'". וְגַם רִיבּוּי הַנִּבְרָאִים וְהִתְחַלְּקוּתָן שֶׁנִּבְרְאוּ בְּכֹחַ הָ"אֵין־סוֹף" יָחִיד וּמְיוּחָד בְּתַכְלִית – הוּא עַל־יְדֵי רִיבּוּי הָאוֹתִיּוֹת הַיּוֹצְאִין מִמַּלְכוּת, "פִּי ה'", "וּבְרוּחַ פִּיו כָּל צְבָאָם", וְהִ' מוֹצָאוֹת הַפֶּה הֵן מֵה' גְּבוּרוֹת דְּנוּקְבָא.

וְלָזֹאת נִקְרֵאת "עָלְמָא דְּאִתְגַּלְיָא", כִּי בָּהּ נִגְלֶה כֹּחַ אוֹר־אֵין־סוֹף לִבְרוֹא יֵשׁ מֵאַיִן שֶׁלֹּא עַל־יְדֵי עִילָּה וְעָלוּל, אֲבָל טֹ' סְפִירוֹת הָרִאשׁוֹנוֹת נֶאֱצְלוּ בְּהִשְׁתַּלְשְׁלוּת עִילָּה וְעָלוּל, וְאוֹר

הָאֵין־סוֹף הוּא מְלוּבָּשׁ בְּחָכְמָה לְבַדָּהּ. וְזֶהוּ שֶׁכָּתוּב: "נָעוּץ תְּחִלָּתָן בְּסוֹפָן", כִּי כֶּתֶר הוּא מְמוּצָּע בֵּין הַמַּאֲצִיל לַנֶּאֱצָלִים, וְיֵשׁ בּוֹ בְּחִינָה הָאַחֲרוֹנָה שֶׁל הָאֵין סוֹף.

וְלָכֵן נִקְרָא "כֶּתֶר מַלְכוּת", כִּי אֵין כֶּתֶר אֶלָּא לְמֶלֶךְ, וְגַם, כִּי בְּחִינָה אַחֲרוֹנָה דְּאֵין־סוֹף הִיא מַלְכוּת דְּאֵין־סוֹף, וְלָכֵן גַּם הַמַּלְכוּת דַּאֲצִילוּת נִקְרָא "כֶּתֶר" מִמַּטָּה לְמַעְלָה. וּמַה גַּם, כִּי בְּרִיאַת הַנְּשָׁמוֹת – מִמֶּנָּה, לְהְיוֹת יֵשׁ וְדָבָר נִפְרָד בִּפְנֵי עַצְמָהּ בְּעוֹלַם הַבְּרִיאָה, וְנִקְרָא בְּשֵׁם "לֵידָה", כִּקְרִיעַת יַם־סוּף דְּ"בְעַתִּיקָא תַּלְיָא". וְגַם, כָּל גִּידּוּל הַנְּשָׁמוֹת כָּל זְ' חֲדָשִׁים, מִזְּיווּג שֶׁל שְׁמִינִי עֲצֶרֶת עַד שְׁבִיעִי שֶׁל פֶּסַח, הוּא כְּמוֹ גִּידּוּל זְעֵיר אַנְפִּין וְנוּקְבָא בְּבֶטֶן "אִימָּא עִילָּאָה", שֶׁהוּא עַל־יְדֵי אוֹרוֹת עֶלְיוֹנִים מֵ"אִימָּא עִילָּאָה", וּמִלְמַעְלָה לְמַעְלָה עַד אֵין־סוֹף, הַמִּתְלַבֵּשׁ בָּהּ כָּל ט' אוֹ ז' יַרְחֵי לֵידָה. וְכָכָה הוּא בִּבְרִיאַת נְשָׁמוֹת וּמַלְאָכִים לְעוֹלַם הַבְּרִיאָה.

וְגַם, כָּל עִיקַּר וְשֹׁרֶשׁ הַטִּיפָּה שֶׁמְּקַבֶּלֶת וּמִתְעַבֶּרֶת מִ"זְעֵיר אַנְפִּין", הוּא מִמּוֹחִין דְּ"אַבָּא וְאִימָּא", וּבְכָל זִיווּג נִמְשֶׁכֶת לְ"אַבָּא וְאִימָּא" מֵ"אֲרִיךְ אַנְפִּין" וְ"עַתִּיק יוֹמִין", וּמִלְמַעְלָה לְמַעְלָה עַד אֵין סוֹף, רַק שֶׁהַכֹּל בְּהֶעְלֵם בְּמוֹחִין, עַד לֵידַת הַנּוּקְבָא הַנְּשָׁמוֹת וְהַמַּלְאָכִים וְהַהֵיכָלוֹת לְעוֹלַם הַבְּרִיאָה. נִמְצָא, שֶׁזֶּהוּ גִילּוּי אוֹר־אֵין־סוֹף מַמָּשׁ, עַל־יְדֵי הָעִיבּוּר וְהַלֵּידָה.

וּבָזֶה יוּבַן, הֱיוֹת הַמְצָוֹת בְּמַלְכוּת – ה' שֶׁל שֵׁם הַוָי', וְהַתּוֹרָה בִּ"זְעֵיר אַנְפִּין" – וָא"ו שֶׁל שֵׁם הַוָי', הֲגַם שֶׁלְּמַעְלָה בַּ"אֲרִיךְ אַנְפִּין" הַמִּצְוֹת הֵן בְּ"גוּלְגַּלְתָּא", בְּ"לַבְנוּנִית", הִיא הִ"אוּרְחָא" דִּבְ"פַלְגוּתָא דְשַׁעֲרֵי", דְּמִתְפַּלְגָא לְתַרְתֵּי"ג אוּרְחִין דְּאוֹרַיְיתָא שֶׁבִּ"זְעֵיר אַנְפִּין", וְשֹׁרֶשׁ הַתּוֹרָה דְּנִפְקָא מֵ"חָכְמָה עִילָּאָה" הוּא בְּ"מוֹחָא סְתִימָאָה" דַּ"אֲרִיךְ אַנְפִּין", וְהַיְינוּ, הַחָכְמָה דְּטַעֲמֵי הַמִּצְוֹת, אֶלָּא שֶׁהוּא כְּחוֹתָם הַמִּתְהַפֵּךְ.

וְ"נָעוּץ תְּחִלָּתָן בְּסוֹפָן", הוּא כֹּחַ הָ"אֵין־סוֹף" בָּרוּךְ־הוּא לִבְרוֹא יֵשׁ מֵאַיִן, וְלֹא עַל־יְדֵי עִילָּה וְעָלוּל, שֶׁיִּהְיֶה הֶעָלוּל מוּקָף מֵעִילָּתוֹ וּבָטֵל בִּמְצִיאוּת, רַק יִהְיֶה הַיֵּשׁ דָּבָר נִפְרָד מֵאֱלֹקוּת, בִּכְדֵי שֶׁיִּהְיֶה הַמַּאֲצִיל בָּרוּךְ־הוּא מֶלֶךְ עַל כָּל הַנִּפְרָדִים, עַל־יְדֵי שֶׁיְקַיְימוּ מִצְוֹתָיו שֶׁיְצַוֶּה עֲלֵיהֶם, וְ"סוֹף מַעֲשֶׂה בְּמַחֲשָׁבָה תְּחִלָּה".

וְלָכֵן אָמְרוּ בִּירוּשַׁלְמִי: "וְלֵית לֵיהּ לְרַבִּי שִׁמְעוֹן שֶׁמַּפְסִיק לְלוּלָב וְכוּ'", וְ"כָל הַלּוֹמֵד שֶׁלֹּא לַעֲשׂוֹת נוֹחַ לוֹ שֶׁנִּתְהַפְּכָה שִׂלְיָיתוֹ עַל פָּנָיו וְכוּ'", כִּי הַשִּׂלְיָא נוֹצְרָה תְּחִלָּה מֵהַטִּיפָּה, וְהִיא לְבַדָּהּ הָיְתָה עִיקַּר הַוָּלָד עַד מִי יוֹם שֶׁהִתְחִילָה צוּרַת הַוָּלָד. וְכָכָה הַמִּצְוֹת הֵן עִיקַּר הַתּוֹרָה וְשָׁרְשָׁהּ, הֲגַם שֶׁהַמִּצְוָה הִיא גּוּפָנִית וְהַתּוֹרָה הִיא חָכְמָה, רַק שֶׁזֶּה בְּחִיצוֹנִיּוּת וְזֶה בִּפְנִימִיּוּת, וּכְדִלְקַמָּן.

וְהִנֵּה, כְּמוֹ כֵן מִזִּיווּג זְעֵיר אַנְפִּין וְנוּקְבָא דִּבְרִיאָה־יְצִירָה־עֲשִׂיָּה נִבְרָאוּ מֵאַיִן לְיֵשׁ כָּל הַנִּבְרָאִים וְהַנּוֹצָרִים וְהַנַּעֲשִׂים, עַל־יְדֵי אוֹר הַנִּשְׁמָה שֶׁבְּתוֹכָן, שֶׁהִיא אֱלֹקוּת, מֵהַכֵּלִים דְּיֵי סְפִירוֹת דְּמַלְכוּת דַּאֲצִילוּת, וְגַם בְּתוֹכָהּ הָאָרַת הַ״קַּו״ דְּאוֹר־אֵין־סוֹף הַמְלוּבָּשׁ בַּאֲצִילוּת עַד הַ״פַּרְסָא״, וְהָאָרַת הַ״קַּו״ שֶׁהָיָה מֵאִיר בַּכֵּלִים דְּיֵי סְפִירוֹת דְּמַלְכוּת בָּקַע הַ״פַּרְסָא״ עִמָּהֶם, וּמֵאִיר בָּהֶם בִּבְרִיאָה־יְצִירָה־עֲשִׂיָּה כְּמוֹ בַּאֲצִילוּת מַמָּשׁ.

וְכֵן, גַּם הַ״קַּו״ בְּעַצְמוֹ הַמְלוּבָּשׁ בְּסִיּוּם וְסוֹף נֶצַח־הוֹד־יְסוֹד דְּ״אָדָם קַדְמוֹן״, שֶׁהוּא סוֹף רַגְלֵי הַיּוֹשֵׁר שֶׁלּוֹ הַמִּסְתַּיְּימִים בְּמַלְכוּת דַּעֲשִׂיָּה, הִנֵּה הָאָרַת הַ״קַּו״ מְאִירָה מִשָּׁם וּמִתְלַבֶּשֶׁת בְּאוֹר הַנִּשְׁמָה דְּיֵי סְפִירוֹת דִּבְרִיאָה־יְצִירָה־עֲשִׂיָּה שֶׁהוּא אֱלֹקוּת. וְהָאָרָה דְּהָאָרָה, מִתְלַבֶּשֶׁת בְּנֶפֶשׁ־רוּחַ דְּיֵי סְפִירוֹת דִּבְרִיאָה־יְצִירָה־עֲשִׂיָּה, וְאַף גַּם בְּכָל הַכֵּלִים שֶׁלָּהֶם. וְהָאָרָה דְּהָאָרָה דְּהָאָרָה, הוּא בְּכָל הַנִּבְרָאִים וְנוֹצָרִים וְנַעֲשִׂים, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב: ״הַיַּמִּים וְכָל אֲשֶׁר בָּהֶם, וְאַתָּה מְחַיֶּה אֶת כּוּלָּם״.

וְכָל זֹאת בִּבְחִינַת הִתְפַּשְּׁטוּת הַחַיּוּת לְהַחֲיוֹתָם. אָמְנָם, מְצִיאוּתוֹ וּמַהוּתוֹ שֶׁל אוֹר הָאֵין־סוֹף – אֵינוֹ בְּגֶדֶר מָקוֹם כְּלָל, וְסוֹבֵב כָּל עָלְמִין בְּשָׁוֶה, וְ״אֶת הַשָּׁמַיִם וְאֶת הָאָרֶץ אֲנִי מָלֵא״ בְּהַשְׁוָואָה אַחַת, וְ״לֵית אֲתַר פָּנוּי מִינֵיהּ״ אַף בָּאָרֶץ הַלֵּזוּ הַגַּשְׁמִית, רַק, שֶׁהוּא בִּבְחִינַת מַקִּיף וְסוֹבֵב, וּכְמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר הַפֵּירוּשׁ בְּלִקּוּטֵי אֲמָרִים, וְלֹא הִתְפַּשְּׁטוּת וְהִתְלַבְּשׁוּת הַחַיּוּת לְהַחֲיוֹתָם וּלְהַוּוֹתָם מֵאַיִן לְיֵשׁ, כִּי אִם עַל־יְדֵי הָאָרָה דְּהָאָרָה דְּהָאָרָה וְכוּ׳ מֵהַ״קַּו״, כַּנִּזְכָּר לְעֵיל.

וְגַם מֵאוֹר־אֵין־סוֹף הַסּוֹבֵב וּמַקִּיף לְאַרְבַּע עוֹלָמוֹת אֲצִילוּת־בְּרִיאָה־יְצִירָה־עֲשִׂיָּה בְּשָׁוֶה, מֵאִיר אֶל הַקַּו הַפָּנִימִי דֶּרֶךְ הַכֵּלִים דְּיֵי סְפִירוֹת דִּבְרִיאָה־יְצִירָה־עֲשִׂיָּה, וּבְהָאָרָתוֹ תּוֹךְ הַכֵּלִים נוֹתֵן בָּהֶם כֹּחַ וְעוֹז לִבְרוֹא יֵשׁ מֵאַיִן.

וּמֵאַחַר שֶׁהַבְּרִיאָה הִיא עַל־יְדֵי הַכֵּלִים, לָזֹאת הֵם הַנִּבְרָאִים בִּבְחִינַת רִיבּוּי וְהִתְחַלְּקוּת וּגְבוּל וְתַכְלִית, וּבִפְרָט עַל־יְדֵי הָאוֹתִיּוֹת, כַּנִּזְכָּר לְעֵיל.

וְעוֹד זֹאת, יֶתֶר עַל כֵּן עַל כָּל הַנִּזְכָּר לְעֵיל, הָאָרָה דְּהָאָרָה דְּהָאָרָה, וְכָל הַנִּזְכָּר לְעֵיל הִיא מַרְאָה כֹּחָהּ וְיִכָלְתָּהּ בִּיסוֹד הֶעָפָר הַגַּשְׁמִי בְּגִילּוּי עָצוּם, בְּיֶתֶר עֹז מִיסוֹדוֹת הָעֶלְיוֹנִים מִמֶּנּוּ, וְגַם מִצָּבָא הַשָּׁמַיִם, שֶׁאֵין בְּכֹחָם וְיִכָלְתָּם לְהוֹצִיא יֵשׁ מֵאַיִן תָּמִיד, כִּיסוֹד הֶעָפָר הַמַּצְמִיחַ תָּמִיד יֵשׁ מֵאַיִן, הֵם עֲשָׂבִים וְאִילָנוֹת (וְהַמָּזָל הַמַּכֶּה וְאוֹמֵר ״גְּדַל״, הַיְינוּ לְאַחַר שֶׁכְּבָר צָמַח הֶעָשֶׂב, וְאֵינוֹ אוֹמֵר לוֹ לְצְמוֹחַ מֵאַיִן לְיֵשׁ אֶלָּא מְקוֹטָן לְגוֹדֶל, וְלִשְׁאת פְּרִי כָּל מִין וּמִין בִּפְרָטֵי פְּרָטִיּוּת. אֲבָל בְּטֶרֶם יִצְמַח לְמִי יֹאמַר כָּל מַזָּל וּמַזָּל לְכָל עֵשֶׂב וְעֵשֶׂב בִּפְרָטֵי פְּרָטִיּוּת) מֵהַכֹּחַ הַצּוֹמֵחַ שֶׁבּוֹ, שֶׁהוּא אֵין וְרוּחָנִי, וְהֵם גַּשְׁמִיִּים.

וְאֵין זֹאת, אֶלָּא מִשּׁוּם דְּרַגְלֵי "אָדָם קַדְמוֹן" מִסְתַּיְימִים בְּתַחְתִּית עֲשִׂיָּה, וְתַחַת רַגְלָיו מֵאִיר אוֹר־אֵין־סוֹף בָּרוּךְ־הוּא הַסּוֹבֵב כָּל עָלְמִין, בְּלִי הֶפְסֵק רַב בֵּינֵיהֶם, רַק עִיגּוּלֵי "אָדָם קַדְמוֹן" לְבַדּוֹ.

וְגַם הַ"קַּו" מֵאוֹר־אֵין־סוֹף הַמִּסְתַּיֵּים בְּסִיּוּם רַגְלֵי "אָדָם קַדְמוֹן" מֵאִיר מִמַּטָּה לְמַעְלָה בִּבְחִינַת "אוֹר חוֹזֵר", כְּמוֹ שֶׁהַמִּלּוּבָּשׁ בַּ"אֲרִיךְ אַנְפִּין" וְ"אַבָּא וְאִמָּא" וּ"זְעֵיר אַנְפִּין וְנוּקְבָא" דַּאֲצִילוּת – מֵאִיר בְּאוֹר חוֹזֵר מִמַּלְכוּת דַּאֲצִילוּת, וּמַלְכוּת דַּאֲצִילוּת הִיא בְּחִינַת כֶּתֶר מִמַּטָּה לְמַעְלָה, וְ"נָעוּץ תְּחִלָּתָן בְּסוֹפָן".

וְכָכָה הוּא בְּסִיּוּם הַ"קַּו" דְּאוֹר־אֵין־סוֹף הַמִּסְתַּיֵּים בְּסִיּוּם הַ"יּוֹשֶׁר" דְּרַגְלֵי "אָדָם קַדְמוֹן" מֵאִיר מִמַּטָּה לְמַעְלָה לִבְחִינַת אוֹר הַנִּשְׁמָה דְּמַלְכוּת דְּמַלְכוּת דַּעֲשִׂיָּה, שֶׁהוּא אֱלֹקוּת מַמָּשׁ, מֵחִיצוֹנִיּוּת הַכֵּלִים דְּמַלְכוּת דַּאֲצִילוּת.

וּלְפִי מַה שֶּׁכָּתוּב בְּ"סֵפֶר הַגִּלְגּוּלִים" פֶּרֶק כ', הוּבָא בְּלִקּוּטֵי אֲמָרִים – מִתְלַבֶּשֶׁת תְּחִלָּה הָאָרָה זוֹ שֶׁל הַ"קַּו" דְּאוֹר־אֵין־סוֹף בְּאוֹר הָאֲצִילוּת שֶׁבַּעֲשִׂיָּה, וּמִמֶּנָּה לִבְרִיאָה וְיִצִירָה שֶׁבַּעֲשִׂיָּה, וּמֵהֶן לִבְחִינַת אוֹר הַנִּשְׁמָה דְּמַלְכוּת דְּמַלְכוּת דַּעֲשִׂיָּה, וְעַל־יְדֵי זֶה יֵשׁ כֹּחַ וָעוֹז בְּסִיּוּם הַכֵּלִי דְּמַלְכוּת דְּמַלְכוּת דַּעֲשִׂיָּה שֶׁבִּיסוֹד הֶעָפָר, וְהוּא מַאֲמַר "תַּדְשֵׁא הָאָרֶץ וְכוּ'", לִהְיוֹת פּוֹעֵל בְּקֶרֶב הָאָרֶץ תָּמִיד לְעוֹלָם וָעֶד –

(בְּחִינַת אֵין־סוֹף, וְלֹא בִּלְבַד בְּשֵׁשֶׁת יְמֵי בְרֵאשִׁית, כְּמַאֲמַר "יִשְׁרְצוּ הַמַּיִם", וּמַאֲמַר "תּוֹצֵא הָאָרֶץ נֶפֶשׁ חַיָּה", מֵחָכְמָה דְּמַלְכוּת דַּעֲשִׂיָּה, שֶׁבְּזֹ' יְמֵי בְרֵאשִׁית הֵאִיר בָּעוֹלָם הַזֶּה הָאָרָה מֵאוֹר־אֵין־סוֹף בְּ"חֶסֶד חִנָּם", בְּלִי הַעֲלָאַת "מַיִן נוּקְבִין" כְּלָל) –

לְהַצְמִיחַ עֲשָׂבִים וְאִילָנוֹת וּפֵירוֹת מֵאַיִן לְיֵשׁ תָּמִיד מִדֵּי שָׁנָה בְּשָׁנָה, שֶׁהוּא מֵעֵין בְּחִינַת "אֵין־סוֹף", שֶׁאִם יִתְקַיֵּים עוֹלָם הַזֶּה רִיבּוּי רְבָבוֹת שָׁנִים – יַצְמִיחוּ מִדֵּי שָׁנָה בְּשָׁנָה.

אֶלָּא שֶׁיֵּשׁ מֵהֶן עַל־יְדֵי הַעֲלָאַת "מַיִן נוּקְבִין", וְהֵם הַזְּרוּעִים וְהַנְּטוּעִים, וְאַף־עַל־פִּי־כֵן, הֵם כְּמוֹ יֵשׁ מֵאַיִן, שֶׁהַגֶּרְעִין הַנָּטוּעַ אֵין לוֹ עֵרֶךְ כְּלָל לְגַבֵּי הַפֵּרִי, וְגַם נֶגֶד כָּל הָאִילָן עִם הָעֲנָפִים וְהֶעָלִין, וְכֵן בְּמִינֵי זֶרְעוֹנִים וִירָקוֹת, וְגַם בְּמִינֵי תְּבוּאָה לְהִתְהַוּוֹת מֵאוֹת גַּרְעִינִין מִגַּרְעִין אֶחָד, הוּא כְּמוֹ יֵשׁ מֵאַיִן, וּמִכָּל שֶׁכֵּן הַקַּשִּׁין וְהַשִּׁבֳּלִים.

וְהִנֵּה, הַפֵּירוֹת שֶׁעַל־יְדֵי הַעֲלָאַת "מַיִן נוּקְבִין", הִיא הַזְּרִיעָה וְהַנְּטִיעָה – הֵם מְשׁוּבָּחִים מְאֹד מְאֹד מֵהָעוֹלִים מֵאֲלֵיהֶן מִכֹּחַ הַצּוֹמֵחַ לְבַדּוֹ שֶׁבָּאָרֶץ, וּמִזֶּה נַעֲשֶׂה הַמִּשְׂכּוֹת אוֹרוֹת עֶלְיוֹנִים בַּאֲצִילוּת־בְּרִיאָה־יְצִירָה־עֲשִׂיָּה (שֶׁהוּא תַּכְלִית בְּרִיאַת הָאָדָם), כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר בְּמָקוֹם אַחֵר.

וּמִזֶּה יוּבַן הֵיטֵב בְּעִנְיַן סֵדֶר מַדְרֵגוֹת: דּוֹמֵם, צוֹמֵחַ, חַי, מְדַבֵּר, שֶׁהֵן בְּחִינוֹת עָפָר, מַיִם, אֵשׁ, רוּחַ, שֶׁאַף שֶׁהַחַי הוּא לְמַעְלָה מֵהַצּוֹמֵחַ, וְהַמְדַבֵּר – לְמַעְלָה מֵהַחַי, אַף־עַל־פִּי־כֵן,

הַחַי נִיזּוֹן וְחַי מֵהַצּוֹמֵחַ, וְהַמְדַבֵּר מְקַבֵּל חַיּוּתוֹ מִשְּׁנֵיהֶם, וְגַם חָכְמָה וָדַעַת, שֶׁ"אֵין הַתִּינוֹק יוֹדֵעַ לִקְרוֹת 'אַבָּא' וְ'אִימָּא' עַד שֶׁיִּטְעוֹם טַעַם דָּגָן כּוּ'", וַ"עֲדַיִין לָא אֲכִילְנָא בִּישְׁרָא דְתוֹרָא כּוּ'", כִּי הוּא בְּחִינַת "אוֹר חוֹזֵר" מִמַּטָּה לְמַעְלָה, מִתַּחְתִּית הָעֲשִׂיָּה, שֶׁמִּתְגַּלִּית שָׁם בְּיֶתֶר עֹז, הֶאָרָה דְהֶאָרָה כּוּ' מֵאוֹר־אֵין־סוֹף הַסּוֹבֵב כָּל עָלְמִין, וּמֵהַ"קַּו" אוֹר־אֵין־סוֹף שֶׁבְּסִיּוּם "רַגְלֵי הַיּוֹשֶׁר" דְּ"אָדָם קַדְמוֹן" בִּבְחִינַת "אוֹר חוֹזֵר", כַּנִּזְכָּר לְעֵיל.

וְיוּבַן הֵיטֵב בָּזֶה טוּב טַעַם וָדַעַת, מַה שֶּׁמַּלְאָכִים עֶלְיוֹנִים שֶׁבַּמֶּרְכָּבָה "פְּנֵי שׁוֹר" וּ"פְּנֵי נָשֶׁר", נֶהֱנִים מְאֹד וְנִיזּוֹנִים וּמִסְתַּפְּקִים מֵרוּחַ הַבְּהֵמָה וְהָעוֹף הָעוֹלֶה אֲלֵיהֶם מֵהַקָּרְבָּנוֹת שֶׁעַל גַּבֵּי הַמִּזְבֵּחַ, וּכְדִקְדּוּק לְשׁוֹן הַזּוֹהַר הַקָּדוֹשׁ: "וְאִתְהַנְיָין מִיסּוֹדָא וְעִיקָּרָא דִילְהוֹן".

וְאַחֲרֵי הַדְּבָרִים וְהָאֱמֶת הָאֱלֹקָה דַּעַת לְנָבוֹן נָקָל לְהָבִין, עַל־יְדֵי כָּל הַנִּזְכָּר לְעֵיל, גּוֹדֶל מַעֲלַת הַמִּצְוֹת מַעֲשִׂיּוֹת, אֲשֶׁר הֵן תַּכְלִית יְרִידַת הַנְּשָׁמוֹת לְעוֹלָם הַזֶּה הַגַּשְׁמִי, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב: "הַיּוֹם לַעֲשׂוֹתָם", וְ"יָפָה שָׁעָה אַחַת בִּתְשׁוּבָה וּמַעֲשִׂים טוֹבִים בָּעוֹלָם הַזֶּה מִכָּל חַיֵּי עוֹלָם־הַבָּא":

עד כאן מצאנו מכתב ידו הקדושה

פרק כא

אַחַר דְּרִישַׁת שְׁלוֹמָם, כְּמִשְׁפָּט לְאוֹהֲבֵי שְׁמוֹ, אֶל הַמִּתְנַדְּבִים בָּעָם, לַעֲשׂוֹת צְדָקַת ה' עִם אַרְצוֹ הַקְּדוֹשָׁה, לָתֵת מִדֵּי שָׁנָה בְּשָׁנָה חוֹק הַקָּצוּב מָעוֹת אֶרֶץ הַקּוֹדֶשׁ, תִּבָּנֶה וְתִכּוֹנֵן בְּמְהֵרָה בְיָמֵינוּ, אֲלֵיהֶם תִּטּוֹף מִלָּתִי, וְתִזַּל כַּטַּל אִמְרָתִי, לְזָרֵז לִזְרִיזִים, וּלְחַזֵּק יְדֵים רָפוֹת בְּמַתַּן דָּמִים מָעוֹת אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל מִדֵּי שַׁבָּת בְּשַׁבָּתוֹ, וּלְפָחוֹת מִדֵּי חֹדֶשׁ בְּחָדְשׁוֹ, מֵעֶרְכּוֹ הַקָּצוּב לְעֵרֶךְ שָׁנָה, וְכָל כֶּסֶף הַקֳּדָשִׁים אֲשֶׁר עָלָה עַל לֵב אִישׁ לְהִתְנַדֵּב בִּלִּי נֶדֶר לְפַרְנָסַת אַחֵינוּ יוֹשְׁבֵי אֶרֶץ הַקּוֹדֶשׁ, מִדֵּי שָׁנָה בְּשָׁנָה.

כִּי הִנֵּה, מִלְּבַד הַיְדוּעַ לַכֹּל גּוֹדֶל מַעֲלַת הַזְּרִיזוּת בְּכָל הַמִּצְוֹת, הַנֶּאֱמַר וְנִשְׁנָה בְּדִבְרֵי רַבּוֹתֵינוּ־זִכְרוֹנָם־לִבְרָכָה: "לְעוֹלָם יַקְדִּים אָדָם לְדִבַר מִצְוָה כּוּ'", וּזְרִיזוּתֵיהּ דְּאַבְרָהָם אָבִינוּ עָלָיו־הַשָּׁלוֹם הִיא הָעוֹמֶדֶת לָעַד, לָנוּ וּלְבָנֵינוּ עַד עוֹלָם.

כִּי הָעֲקֵדָה עַצְמָהּ אֵינָהּ נֶחְשָׁבָה כָּל כָּךְ לְנִסָּיוֹן גָּדוֹל לְעֶרְךְ מַעֲלַת אַבְרָהָם אָבִינוּ עָלָיו־הַשָּׁלוֹם, בְּשֶׁגַּם, כִּי ה' דִּיבֵּר בּוֹ: "קַח נָא אֶת בִּנְךָ כּוּ'" וַהֲרֵי כַּמָּה וְכַמָּה קְדוֹשִׁים שֶׁמָּסְרוּ נַפְשָׁם עַל קִדּוּשַׁת ה' גַּם כִּי לֹא דִיבֵּר ה' בָּם. רַק שֶׁאַבְרָהָם אָבִינוּ עָלָיו־הַשָּׁלוֹם עָשָׂה זֹאת בִּזְרִיזוּת נִפְלָאָה, לְהַרְאוֹת שִׂמְחָתוֹ וְחֶפְצוֹ לְמַלֹּאוֹת רְצוֹן קוֹנוֹ וְלַעֲשׂוֹת נַחַת רוּחַ לְיוֹצְרוֹ.

וּמִמֶּנּוּ לָמְדוּ רַבּוֹתֵינוּ־זִכְרוֹנָם־לִבְרָכָה לְקִיּוּם כָּל הַמִּצְוֹת בִּכְלָל, וּבִפְרָט מַעֲשֵׂה הַצְּדָקָה הָעוֹלָה עַל כּוּלָּנָה הַמְּגִינָּה וּמַצֶּלֶת בְּפֵירוּשָׁיהּ בָּעוֹלָם הַזֶּה מִכָּל מִינֵי פּוּרְעָנִיּוֹת הַמִּתְרַגְּשׁוֹת,

כְּדִכְתִיב: "וּצְדָקָה תַּצִּיל מִמָּוֶת", וְכָל שֶׁכֵּן מִשְּׁאָר מִינֵי יִסּוּרִים הַקַּלִּים מִמָּוֶת כָּל שֶׁכֵּן שֶׁטּוֹב לָנוּ גַּם בָּעוֹלָם הַזֶּה לְהַקְדִּימָהּ כָּל מַה דְּאֶפְשָׁר, שֶׁהֲרֵי אָדָם נִידּוֹן בְּכָל יוֹם:

אַךְ גַּם זֹאת מָצָאנוּ רְאִינוּ בַּעֲבוֹדַת הַצְּדָקָה, מַעֲלָה פְּרָטִיּוּת גְּדוֹלָה וְנִפְלָאָה אֵין עֲרוֹךְ אֵלֶיהָ, לִהְיוֹת מַעֲשֵׂה הַצְּדָקָה נַעֲשֵׂית בְּפָעָמִים רַבּוֹת, וְכָל הַמַּרְבֶּה – הֲרֵי זֶה מְשׁוּבָּח, וְלֹא בְּפַעַם אַחַת וּבְבַת אַחַת, גַּם כִּי הַסַּךְ הַכּוֹלֵל אֶחָד הוּא, כְּמוֹ שֶׁכָּתַב הָרַמְבַּ"ם זִכְרוֹנוֹ לִבְרָכָה בְּפֵירוּשׁ הַמִּשְׁנָה שֶׁשָּׁנוּ חֲכָמִים זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה: "וְהַכֹּל לְפִי רוֹב הַמַּעֲשֶׂה":

וְהִנֵּה, מִלְבַד כִּי הָרַמְבַּ"ם זִכְרוֹנוֹ־לִבְרָכָה בֵּיאֵר הֵיטֵב טַעֲמוֹ וְנִימּוּקוֹ, כִּדֵי לְזַכֵּךְ הַנֶּפֶשׁ עַל־יְדֵי רִבּוּי הַמַּעֲשֶׂה, הִנֵּה מִקְרָא מָלֵא דִּיבֵּר הַכָּתוּב: "פְּעוּלַּת צַדִּיק לְחַיִּים", דְּהַיְינוּ, שֶׁפְּעוּלָּתָהּ וּסְגוּלָּתָהּ לְהַמְשִׁיךְ חַיִּים עֶלְיוֹנִים מֵחַיֵּי הַחַיִּים אֵין־סוֹף בָּרוּךְ־הוּא לְאָרֶץ הַחַיִּים, הִיא "שְׁכִינַת עוֹזֵינוּ", שֶׁעָלֶיהָ נֶאֱמַר: "וְאַתָּה מְחַיֶּה אֶת כּוּלָּם", וְהִיא סוּכַּת דָּוִד הַנּוֹפֶלֶת עַד עָפָר, וּכְמַאֲמַר רַבּוֹתֵינוּ־זִכְרוֹנָם־לִבְרָכָה: "גָּלוּ לֶאֱדוֹם שְׁכִינָה עִמָּהֶם כּוּ'", כִּי בְּאִתְעָרוּתָא דִּלְתַתָּא – "לְהַחֲיוֹת רוּחַ שְׁפָלִים" דְּ"לֵית לֵיהּ מִגַּרְמֵיהּ כְּלוּם" – אִתְעָרוּתָא דִּלְעֵילָּא, וּבִפְרָט בְּהִתְנַדֵּב עָם לְהַחֲיוֹת יוֹשְׁבֵי אֶרֶץ הַחַיִּים מַמָּשׁ, וְדַי לַמֵּבִין.

וְכָל מַשְׂכִּיל עַל דָּבָר גָּדוֹל וְנִפְלָא כָּזֶה יִמְצָא טוּב טַעַם וָדַעַת, כַּמָּה גְּדוֹלִים דִּבְרֵי חֲכָמִים זִכְרוֹנָם־לִבְרָכָה שֶׁאָמְרוּ: "הַכֹּל לְפִי רוֹב הַמַּעֲשֶׂה", דְּהַיְינוּ מַעֲשֵׂה הַצְּדָקָה הַנַּעֲשֶׂה בְּפָעָמִים רַבּוֹת, לְהַמְשִׁיךְ חַיִּים עֶלְיוֹנִים, לְיַחֵד יִחוּד עֶלְיוֹן פְּעָמִים רַבּוֹת.

וְהַיְינוּ נַמִּי כְּעֵין מַה שֶּׁכָּתַב הָרַמְבַּ"ם: לְזַכֵּךְ הַנֶּפֶשׁ, כַּנּוֹדָע מִזּוֹהַר הַקָּדוֹשׁ דִּשְׁכִינָה נִקְרֵאת "נֶפֶשׁ", כִּי הִיא חַיֵּינוּ וְנַפְשֵׁנוּ, וּכְתִיב: "כִּי שִׂחָה לָעָפָר נַפְשֵׁנוּ". וְלָכֵן אָמְרוּ רַבּוֹתֵינוּ־זִכְרוֹנָם־לִבְרָכָה: "גְּדוֹלָה צְדָקָה, שֶׁמְּקָרֶבֶת אֶת הַגְּאוּלָּה", לַהֲקִימָהּ מֵעָפָר מְעַט מְעַט, "עַד כִּי יָבֹא שִׁילֹה":

פרק כב

אֲהוּבַיי, אַחַיי וְרֵעַיי!

מֵאַהֲבָה מְסוּתֶּרֶת תּוֹכַחַת מְגוּלָּה. לְכוּ נָא וְנִוָּכְחָה! "זִכְרוּ יְמוֹת עוֹלָם, בִּינוּ שְׁנוֹת דּוֹר וָדוֹר", הֶהָיְתָה כָּזֹאת מִימוֹת עוֹלָם, וְאַיֵּה אֵיפוֹא מְצָאתֶם מִנְהָג זֶה בְּאֶחָד מִכָּל סִפְרֵי חַכְמֵי יִשְׂרָאֵל הָרִאשׁוֹנִים וְהָאַחֲרוֹנִים, לְהִיוֹת מִנְהָג וְתִיקוּן לִשְׁאוֹל בְּעֶצָּה גַּשְׁמִיּוּת, כְּדָת מַה לַּעֲשׂוֹת בְּעִנְיְנֵי הָעוֹלָם הַגַּשְׁמִי, אַף לִגְדוֹלֵי חַכְמֵי יִשְׂרָאֵל הָרִאשׁוֹנִים כְּתַנָּאִים וְאָמוֹרָאִים, אֲשֶׁר "כָּל רָז לֹא אָנֵס לְהוּ", וּ"נְהִירִין לְהוֹן שְׁבִילִין דִּרְקִיעַ" כִּי אִם לִנְבִיאִים מַמָּשׁ, אֲשֶׁר הָיוּ לְפָנִים בְּיִשְׂרָאֵל, כִּשְׁמוּאֵל הָרוֹאֶה, אֲשֶׁר הָלַךְ אֵלָיו שָׁאוּל לִדְרוֹשׁ ה' עַל דְּבַר הָאֲתוֹנוֹת שֶׁנֶּאֶבְדוּ לְאָבִיו.

כִּי בֶּאֱמֶת, כָּל עִנְיְנֵי אָדָם, לְבַד מִדִּבְרֵי תוֹרָה וְיִרְאַת שָׁמַיִם אֵינָם מוּשָׂגִים רַק בִּנְבוּאָה, וְ"לֹא לַחָכָמִים לֶחֶם", כְּמַאֲמַר רַבּוֹתֵינוּ־זִכְרוֹנָם־לִבְרָכָה: "הַכֹּל בִּידֵי שָׁמַיִם, חוּץ מִיִּרְאַת שָׁמַיִם", וְ"שִׁבְעָה דְּבָרִים מְכוּסִים כוּ' אֵין אָדָם יוֹדֵעַ בַּמֶּה מִשְׁתַּכֵּר כוּ' וּמַלְכוּת בֵּית דָּוִד מָתַי תַּחֲזוֹר כוּ'", הִנֵּה הוּשְׁווּ זֶה לָזֶה.

וּמַה שֶּׁכָּתוּב בִּישַׁעְיָה: "יוֹעֵץ וַחֲכַם חֲרָשִׁים", וְכֵן מַה שֶּׁאָמְרוּ רַבּוֹתֵינוּ־זִכְרוֹנָם־לִבְרָכָה "וְנֶהֱנִין מִמֶּנּוּ עֵצָה וְתוּשִׁיָּה" הַיְינוּ בְּדִבְרֵי תוֹרָה, הַנִּקְרָא "תּוּשִׁיָּה", כְּמַאֲמַר רַבּוֹתֵינוּ־זִכְרוֹנָם־לִבְרָכָה: "יוֹעֵץ" – "זֶה שֶׁיּוֹדֵעַ לְעַבֵּר שָׁנִים וְלִקְבּוֹעַ חֲדָשִׁים" כוּ', שֶׁסּוֹד הָעִיבּוּר קָרוּי 'עֵצָה' וְיסוֹד' בִּלְשׁוֹן תּוֹרָה, כִּדְאִיתָא בְּסַנְהֶדְרִין דַּף פ"ז, עַיֵּין שָׁם בְּפֵירוּשׁ רַשִׁ"י:

אַךְ הָאֱמֶת אַגִּיד לַשּׂוֹמְעִים לִי, כִּי "אַהֲבָה מְקַלְקֶלֶת הַשּׂוּרָה", וְ"הִנֵּה הִיא כְּסוּת עֵינַיִם" שֶׁלֹּא לִרְאוֹת הָאֱמֶת, מֵרוֹב אַהֲבָתָם לְחַיֵּי הַגּוּף לְשֵׁם שָׁמַיִם, לַעֲבוֹד בּוֹ אֶת ה', בְּרִשְׁפֵּי אֵשׁ וְשַׁלְהֶבֶת גְּדוֹלָה מֵאַהֲבַת נַפְשָׁם אֶת ה', וְעַל כֵּן, הֵיטֵב חָרָה לָהֶם בְּצַעַר הַגּוּף חַס וְשָׁלוֹם ה' יְרַחֵם, וְאֵין יְכוֹלִין לְקַבֵּל כְּלָל, עַד שֶׁמַּעֲבִירָם עַל דַּעְתָּם, לְכַתֵּת רַגְלֵיהֶם מֵעִיר לְעִיר, לִשְׁאוֹל עֵצוֹת מֵרָחוֹק, וְלֹא שָׁעוּ אֶל ה' לָשׁוּב אֵלָיו בְּרוּחַ נְמוּכָה וְהַכְנָעַת הַגּוּף, לְקַבֵּל תּוֹכַחְתּוֹ בְּאַהֲבָה, "כִּי אֶת אֲשֶׁר יֶאֱהַב ה' וְכוּ'":

וּכְמוֹ אָב רַחֲמָן חָכָם וְצַדִּיק הַמַּכֶּה בְּנוֹ, שֶׁאֵין לְבֵן חָכָם לַהֲפוֹךְ עוֹרֶף לְנוּס, לִמְצוֹא לוֹ עֻזָּרָה, אוֹ אֲפִילּוּ מֵלִיץ יוֹשֶׁר, לִפְנֵי אָבִיו הָרַחֲמָן וְהַצַּדִּיק וְחָסִיד, רַק לִהְיוֹת "יָשָׁר יֶחֱזוּ פָּנֵימוֹ" עִם אָבִיו פָּנִים בְּפָנִים, לְסִבּוֹל הַכָּאוֹתָיו בְּאַהֲבָה, לְטוֹב לוֹ כָּל הַיָּמִים.

וְהִנֵּה, לְמַעְלָה, בְּחִינַת "פָּנִים" הוּא הָרָצוֹן וְהַחֵשֶׁק, אֲשֶׁר אָבִינוּ שֶׁבַּשָּׁמַיִם מַשְׁפִּיעַ לְבָנָיו כָּל טוּב עוֹלָמִים וְחַיֵּי נֶפֶשׁ וְגוּף, בְּאַהֲבָה וְרָצוֹן, חֶשְׁיקָה וַחֲפִיצָה, עַל־יְדֵי תּוֹרַת חַיִּים שֶׁהִיא רְצוֹנוֹ יִתְבָּרַךְ אֲשֶׁר נָתַן לָנוּ, כְּמוֹ שֶׁאוֹמְרִים: "כִּי בְאוֹר פָּנֶיךָ נָתַתָּ לָנוּ תּוֹרַת חַיִּים כוּ'" לַעֲשׂוֹת בָּהּ רְצוֹנוֹ, וְעַל זֶה נֶאֱמַר: "בְּאוֹר פְּנֵי מֶלֶךְ חַיִּים, וּרְצוֹנוֹ כוּ'".

מַה־שֶּׁאֵין־כֵּן לְעוֹבְדֵי גִלּוּלִים, מַשְׁפִּיעַ חַיֵּי גוּפָם שֶׁלֹּא בְּרָצוֹן וַחֲשִׁיקָה וַחֲפִיצָה, לְכָךְ נִקְרָאִים "אֱלֹהִים אֲחֵרִים", שֶׁיּוֹנְקִים מִבְּחִינַת "אֲחוֹרַיִם".

וְכָךְ הוּא בָּאָדָם, הָרָצוֹן וְהַחֵשֶׁק הוּא בְּחִינַת "פָּנִים", וְאִם אֵינוֹ מְקַבֵּל בְּאַהֲבָה וְרָצוֹן כְּאִלּוּ הוֹפֵךְ עוֹרֶף וְאָחוֹר, חַס וְשָׁלוֹם.

וְעֵצָה הַיְעוּצָה לְקַבֵּל בְּאַהֲבָה, הִיא עֵצַת ה' בְּפִי חֲכָמֵינוּ־זִכְרוֹנָם־לִבְרָכָה: "לְפַשְׁפֵּשׁ בְּמַעֲשָׂיו", וְיִמְצָא לוֹ עֲוֹנוֹת הַצְּרִיכִין מֵירוּק יִסּוּרִים, וְיִרְאֶה לָעַיִן גּוֹדֶל אַהֲבָתוֹ אֵלָיו, הַמְקַלְקֶלֶת הַשּׂוּרָה, כְּמִשֹּׁל מֶלֶךְ גָּדוֹל וְנוֹרָא הָרוֹחֵץ בְּכִבּוֹדוֹ וּבְעַצְמוֹ צוֹאַת בְּנוֹ יְחִידוֹ, מֵרוֹב אַהֲבָתוֹ, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב: "אִם רָחַץ ה' צוֹאַת בְּנוֹת צִיּוֹן כוּ', בְּרוּחַ מִשְׁפָּט כוּ'".

וי"כַמַּיִם הַפָּנִים אֶל פָּנִים", תִּתְעוֹרֵר הָאַהֲבָה בְּלֵב כָּל מַשְׂכִּיל וּמֵבִין יְקַר מַהוּת אַהֲבַת ה' אֶל הַתַּחְתּוֹנִים, אֲשֶׁר הִיא יְקָרָה וְטוֹבָה מִכָּל חַיֵּי הָעוֹלָמִים כּוּלָּם, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב: "מַה יָּקָר חַסְדְּךָ וְכוּ'", "כִּי טוֹב חַסְדְּךָ מֵחַיִּים כוּ'", כִּי הַחֶסֶד שֶׁהוּא בְּחִינַת אַהֲבָה, הוּא חַיֵּי הַחַיִּים שֶׁבְּכָל הָעוֹלָמוֹת, כְּמוֹ שֶׁאוֹמְרִים: "מְכַלְכֵּל חַיִּים בְּחֶסֶד".

וְאָז, "גַּם ה' יִתֵּן הַטּוֹב", וְיָאֵר פָּנָיו אֵלָיו, בִּבְחִינַת אַהֲבָה מְגוּלָּה, אֲשֶׁר הָיְתָה תְּחִלָּה מְלוּבָּשֶׁת וּמְסוּתֶּרֶת בְּתוֹכָחָה מְגוּלָּה, וְיִתְמַתְּקוּ הַגְּבוּרוֹת בְּשָׁרְשָׁן, וְיִתְבַּטְּלוּ הַדִּינִין נֶצַח סֶלָה וָעֶד:

אֲהוּבַיי, אַחַיי וְרֵעַיי!

מִגּוֹדֶל טִרְדָּתִי אֲשֶׁר "הִקִּיפוּ עָלַי יַחַד" וי"סַבּוּנִי כַּמַּיִם, כָּל הַיּוֹם וְכָל הַלַּיְלָה תָּמִיד לֹא יֶחֱשׁוּ", לֹא אוּכַל מַלֵּט מַשָּׂא לֵאמֹר עִם הַסֵּפֶר כָּל אֲשֶׁר בִּלְבָבִי.

אַך בִּקְצָרָה בָּאתִי, כְּמַזְכִּיר וּמַחֲזִיר עַל הָרִאשׁוֹנוֹת בִּכְלָל, וּבִפְרָט אֶל הַמִּתְנַדְּבִים בָּעָם, לַעֲמוֹד עַל הָעֲבוֹדָה זוֹ תְּפִלָּה, בְּקוֹל רָם, לְהִתְחַזֵּק מְאֹד בְּכָל עוֹז וְתַעֲצוּמוֹת נֶגֶד כָּל מוֹנֵעַ מִבַּיִת וּמִחוּץ, בְּיָד חֲזָקָה כְּמַשְׁמָעוֹ, שֶׁהוּא "רְצוֹן יְרֵיאָיו", אֲשֶׁר לְמַעְלָה מִן הַחָכְמָה וְהַתְּבוּנָה אֲשֶׁר נָתַן ה' בָּהֶמָּה לָדַעַת לַעֲשׂוֹת אֶת כָּל אֲשֶׁר צִוָּה ה' בְּהַשְׂכֵּל וָדַעַת.

רַק רָצוֹן פָּשׁוּט וְ"רוּחַ נְדִיבָה", בְּכָל אִישׁ אֲשֶׁר יִדְּבֶנּוּ לִבּוֹ לַעֲבוֹד עֲבוֹדָה תַּמָּה, לַעֲשׂוֹת נַחַת רוּחַ לְיוֹצְרוֹ. וְעַל זֶה נֶאֱמַר: "כִּי עַם קְשֵׁה עוֹרֶף הוּא, וְסָלַחְתָּ". כִּי הַסְּלִיחָה הִיא גַּם כֵּן לְמַעְלָה מִן הַחָכְמָה. כִּי "שָׁאֲלוּ לַחָכְמָה כוּ'", וּמֹשֶׁה רַבֵּינוּ עָלָיו־הַשָּׁלוֹם בִּיקֵּשׁ מִדָּה כְּנֶגֶד מִדָּה, וְדַי לַמֵּבִין.

וְעוֹד זֹאת אֶדְרוֹשׁ מִמַּעֲלַתְכֶם, שֶׁלֹּא לְהַשְׁלִיךְ דְּבָרַי אַחֲרֵיכֶם, אֲשֶׁר עָרַכְתִּי שִׂיחַ, לִהְיוֹת כָּל אִישׁ יָשָׁר וְהוֹלֵךְ בְּתוּמּוֹ, כַּאֲשֶׁר "עָשָׂה הָאֱלֹקִים אֶת הָאָדָם יָשָׁר", וְלֹא לְבַקֵּשׁ "חֶשְׁבּוֹנוֹת רַבִּים", מֵ"עֲלִילוֹת מִצְעֲדֵי גֶבֶר וּמַחְשְׁבוֹת אָדָם וְתַחְבּוּלוֹתָיו". כִּי זוֹ, מְלֵאכֶת שָׁמַיִם הִיא וְלֹא מְלֵאכֶת בָּשָׂר וָדָם.

וּלְהַאֲמִין בֶּאֱמוּנָה שְׁלֵימָה בְּמִצְוַת חֲכָמֵינוּ־זִכְרוֹנָם־לִבְרָכָה: "וֶהֱוֵי שְׁפַל רוּחַ בִּפְנֵי כָל אָדָם" בִּכְלָל, כִּי יַצִּיבָא מִלְּתָא וְתַקִּין פִּתְגָּמָא, שֶׁכָּל אֶחָד מְתוּקָן מֵחֲבֵירוֹ.

וּכְתִיב: "כָּל [אִישׁ] יִשְׂרָאֵל כְּאִישׁ אֶחָד חֲבֵרִים", כְּמוֹ שֶׁאִישׁ אֶחָד מְחוּבָּר מֵאֲבָרִים רַבִּים, וּבְהִפָּרְדָם נוֹגֵעַ בַּלֵּב, "כִּי מִמֶּנּוּ תּוֹצְאוֹת חַיִּים", אִם כֵּן אֲנַחְנוּ הֱיוֹת כּוּלָּנוּ כְּאִישׁ אֶחָד מַמָּשׁ – תֵּיכוֹן הָעֲבוֹדָה בַּלֵּב, וּמִכְּלַל הֵן כּוּ', וְעַל כֵּן נֶאֱמַר: "וּלְעָבְדוֹ שְׁכֶם אֶחָד" דַּוְקָא.

וְעַל כֵּן אֲהוּבַיי יְדִידַיי, נָא וְנָא לְטָרוֹחַ בְּכָל לֵב וָנֶפֶשׁ לְתַקְוֹעַ אַהֲבַת רֵעֵהוּ בְּלִבּוֹ, "וְאִישׁ אֶת רַעַת רֵעֵהוּ אַל תַּחְשְׁבוּ בִּלְבַבְכֶם" כְּתִיב, וְלֹא תַּעֲלֶה עַל לֵב לְעוֹלָם, וְאִם תַּעֲלֶה – יֶהְדְּפֶנָּה מִלִּבּוֹ כְּהִנְדּוֹף עָשָׁן, וּכְמוֹ מַחֲשֶׁבֶת עֲבוֹדָה־זָרָה מַמָּשׁ.

כִּי גְּדוֹלָה לְשׁוֹן הָרָע כְּנֶגֶד עֲבוֹדָה־זָרָה וְגִילּוּי עֲרָיוֹת וּשְׁפִיכוּת דָּמִים. וְאִם בְּדִבּוּר כָּךְ כוּ', וּכְבָר נוֹדָע לְכָל חָכָם לֵב יִתְרוֹן הֶכְשֵׁר הַמַּחֲשָׁבָה עַל הַדִּבּוּר, הֵן לְטוֹב וְהֵן לְמוּטָב.
וַה' הַטּוֹב הַמְבָרֵךְ אֶת עַמּוֹ בַּשָּׁלוֹם, יָשִׂים עֲלֵיכֶם שָׁלוֹם וְחַיִּים עַד הָעוֹלָם, כְּנֶפֶשׁ אוֹהֵב נַפְשָׁם מִלֵּב וָנֶפֶשׁ:

פרק כג

בְּנָזִירַת עִירִין פִּתְגָמָא וּמַאֲמַר קַדִּישִׁין, חַכְמֵי הַמִּשְׁנָה עֲלֵיהֶם־הַשָּׁלוֹם, שֶׁשָּׁנוּ בְּמִשְׁנָתָם: "עֲשָׂרָה שֶׁיּוֹשְׁבִין וְעוֹסְקִין בַּתּוֹרָה שְׁכִינָה שְׁרוּיָה בֵּינֵיהֶם", "כִּי זֶה כָּל הָאָדָם". וְאַף גַּם זֹאת הָיְתָה כָּל יְרִידָתוֹ בָּעוֹלָם הַזֶּה לְצוֹרֶךְ עֲלִיָּה זוֹ, אֲשֶׁר אֵין עֲלִיָּה לְמַעְלָה הֵימֶנָּה.
כִּי שְׁכִינַת עוּזּוֹ אֲשֶׁר בְּגָבְהֵי מְרוֹמִים, וְ"הַשָּׁמַיִם וּשְׁמֵי הַשָּׁמַיִם לֹא יְכַלְכְּלוּהוּ" אֵימָתַיהּ – תִּשְׁכּוֹן וְתִתְגַּדֵּל בְּתוֹךְ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב: "כִּי אֲנִי ה' שׁוֹכֵן בְּתוֹךְ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל", עַל־יְדֵי עֵסֶק הַתּוֹרָה וְהַמִּצְוֹת בַּעֲשָׂרָה דַוְקָא, כְּמוֹ שֶׁאָמְרוּ רַבּוֹתֵינוּ־זִכְרוֹנָם־לִבְרָכָה: "אַתְיָא תּוֹךְ תּוֹךְ כוּ'". וְעַל זֶה נֶאֱמַר: "בְּקִרְבְּךָ קָדוֹשׁ", וְ"אֵין דָּבָר שֶׁבִּקְדוּשָּׁה בְּפָחוֹת מֵעֲשָׂרָה".
וּמְשׁוּם הָכִי נַמֵּי, אִצְטְרִיךְ לְהוּ לְרַבּוֹתֵינוּ־זִכְרוֹנָם־לִבְרָכָה לְמֵילַף מִקְרָא: "מִנַּיִן שֶׁאֲפִילּוּ אֶחָד שֶׁיּוֹשֵׁב וְעוֹסֵק בַּתּוֹרָה כוּ'". וְאַף גַּם זֹאת, לֹא מָצְאוּ לוֹ סָמָךְ מִן הַמִּקְרָא אֶלָּא לִקְבִיעַת שָׂכָר בִּלְבַד, לְיַחִיד לְפִי עֶרְכּוֹ לְפִי [נוסח אחר: וּלְפִי] עֶרֶךְ הַמְרוּבִּים, אֲבָל לְעִנְיַן הַשְׁרָאַת קְדוּשַּׁת הַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא – אֵין לוֹ עֶרֶךְ אֲלֵיהֶם כְּלָל.
וְהַהֶפְרֵשׁ שֶׁבֵּין הַשְׁרָאָה לְקִבְיעוּת שָׂכָר מוּבָן לְמֵבִינֵי מַדָּע, כִּי, קִבְיעַת שָׂכָר הוּא – שֶׁמַּאִיר ה' "לְנֶפֶשׁ תִּדְרְשֶׁנּוּ", בְּאוֹר תּוֹרָתוֹ, שֶׁהוּא מַעֲטֶה לְבוּשׁוֹ מַמָּשׁ, וְלָכֵן נִקְרֵאת הַתּוֹרָה "אוֹר", שֶׁנֶּאֱמַר: "עוֹטֶה אוֹר כַּשַּׂלְמָה", וְהַנֶּפֶשׁ הִיא בַּעֲלַת גְּבוּל וְתַכְלִית בְּכָל כֹּחוֹתֶיהָ, לָכֵן גַּם אוֹר ה' הַמֵּאִיר בָּהּ הוּא גְּבוּלִי, מְצוּמְצָם, וּמִתְלַבֵּשׁ בְּתוֹכָהּ, וְעַל כֵּן יִתְפָּעֵל לֵב מְבַקְּשֵׁי ה' בִּשְׁעַת הַתְּפִלָּה וְכַיּוֹצֵא בָהּ, כִּי בוֹ יִשְׂמַח לִבָּם, וְיָגִיל "אַף גִּילַת וְרַנֵּן", וְתִתְעַנֵּג נַפְשָׁם בְּנוֹעַם ה' [נוסח אחר: עַל ה'] וְאוֹרוֹ, בְּהִגָּלוֹתוֹ מִמַּעֲטֵה לְבוּשׁוֹ שֶׁהִיא הַתּוֹרָה, וְיָצָא כַּבָּרָק חִצּוֹ, וְזוֹ הִיא קִבְיעַת שָׂכַר הַתּוֹרָה, הַקִּבּוּעָה תָּמִיד בְּנֶפֶשׁ עֲמֵלָה בָּהּ.
אֲבָל הַהַשְׁרָאָה – הִיא הָאָרָה עֲצוּמָה מֵאוֹר ה' הַמֵּאִיר בָּהּ בְּלִי גְּבוּל וְתַכְלִית, וְאֵינוֹ יָכוֹל לְהִתְלַבֵּשׁ בְּנֶפֶשׁ גְּבוּלִית, כִּי אִם מַקִּיף עָלֶיהָ מִלְמַעְלָה – מֵרֹאשָׁהּ וְעַד רַגְלָהּ, כְּמוֹ שֶׁאָמְרוּ חֲכָמֵינוּ־זִכְרוֹנָם־לִבְרָכָה: "אַכָּל בֵּי עֲשָׂרָה שְׁכִינְתָּא שַׁרְיָא", כְּלוֹמַר – עֲלֵיהֶם מִלְמַעְלָה, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב: "וִיהִי נוֹעַם ה' עָלֵינוּ, וּמַעֲשֵׂה יָדֵינוּ כּוֹנְנָה עָלֵינוּ", כְּלוֹמַר, כִּי "נוֹעַם ה'" אֲשֶׁר הוֹפִיעַ בְּ"מַעֲשֵׂה יָדֵינוּ", בְּעֵסֶק הַתּוֹרָה וְהַמִּצְוֹת, דְּ"אוֹרַיְיתָא וְקוּדְשָׁא־בְּרִיךְ־הוּא כּוּלָּא חַד" – יִתְכּוֹנֵן וְיִשְׁרֶה עָלֵינוּ מִלְמַעְלָה, לִהְיוֹתוֹ בְּלִי גְּבוּל וְתַכְלִית וְאֵינוֹ מִתְלַבֵּשׁ בְּנַפְשֵׁנוּ וְשִׂכְלֵנוּ.

וְעַל כֵּן, אֵין אָנוּ מַשִּׂיגִים בְּשִׂכְלֵנוּ הַנְּעִימוּת וְהָעֲרֵיבוּת מִ"נּוֹעַם ה'" וְזִיו הַשְּׁכִינָה בְּלִי גְּבוּל וְתַכְלִית, אֲשֶׁר מִתְכּוֹנֵן וְשׁוֹרֶה עָלֵינוּ בְּ"מַעֲשֵׂה יָדֵינוּ", בְּתוֹרָה וּמִצְוֹת בָּרַבִּים דַּוְקָא. וְעַל זֶה אָמְרוּ רַבּוֹתֵינוּ־זִכְרוֹנָם־לִבְרָכָה: "שְׂכַר מִצְוָה בְּהַאי עָלְמָא לֵיכָּא", כִּי אִי אֶפְשָׁר לָעוֹלָם לְהַשִּׂיגוֹ, כִּי אִם – בְּהִתְפַּשְּׁטוּת הַנֶּפֶשׁ מֵהַגּוּף. וְאַף גַּם זֹאת – עַל דֶּרֶךְ הַחֶסֶד, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב: "וּלְךָ ה' חָסֶד, כִּי אַתָּה תְּשַׁלֵּם לְאִישׁ כְּמַעֲשֵׂהוּ" וּכְמוֹ שֶׁאָמְרוּ רַבּוֹתֵינוּ־זִכְרוֹנָם־לִבְרָכָה, שֶׁהַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא נוֹתֵן כֹּחַ בַּצַּדִּיקִים כוּ'.

מַה־שֶּׁאֵין־כֵּן בַּמַּלְאָכִים כְּמוֹ שֶׁשָּׁמַעְתִּי מֵרַבּוֹתַי: כִּי אִילּוּ נִמְצָא מַלְאָךְ אֶחָד עוֹמֵד בְּמַעֲמַד עֲשָׂרָה מִיִּשְׂרָאֵל בְּיַחַד, אַף שֶׁאֵינָם מְדַבְּרִים בְּדִבְרֵי תוֹרָה – תִּפּוֹל עָלָיו אֵימָתָה וָפַחַד בְּלִי גְּבוּל וְתַכְלִית, מִשְּׁכִינְתָּא דְּשַׁרְיָא עֲלַיְיהוּ, עַד שֶׁהָיָה מִתְבַּטֵּל מִמְּצִיאוּתוֹ לְגַמְרֵי.

וְעַל כֵּן, רַע בְּעֵינַי הַ"מַּעֲשֶׂה אֲשֶׁר נַעֲשָׂה תַּחַת הַשֶּׁמֶשׁ" בְּכְלָל, וּבִפְרָט בֵּין אַחַיי וְרֵעַיי הַנִּגָּשִׁים אֶל ה', "הַנֶּפֶשׁ – זוֹ תְּפִלָּה" וְאַחַר הַתְּפִלָּה אוֹ לְפָנֶיהָ – נַעֲשֶׂה "מוֹשַׁב לֵצִים" רַחֲמָנָא לִצְלָן, כְּמוֹ שֶׁאָמְרוּ רַבּוֹתֵינוּ־זִכְרוֹנָם־לִבְרָכָה: "שְׁנַיִם שֶׁיּוֹשְׁבִין וְאֵין בֵּינֵיהֶם דִּבְרֵי תוֹרָה כוּ'", וְאִם נַעֲשָׂה "מוֹשַׁב לֵצִים" בַּעֲשָׂרָה, דִּשְׁכִינְתָּא שַׁרְיָא עֲלַיְיהוּ אֵין לְךָ עֶלְבּוֹנָא וּקְלָנָא דִּשְׁכִינְתָּא גָּדוֹל מִזֶּה רַחֲמָנָא־לִיצְלָן, וְאִם אָמְרוּ רַבּוֹתֵינוּ־זִכְרוֹנָם־לִבְרָכָה עַל הָעוֹבֵר עֲבֵירָה בַּסֵּתֶר שֶׁ"דּוֹחֵק רַגְלֵי הַשְּׁכִינָה" חַס וְשָׁלוֹם, הָעוֹבֵר עֲבֵירָה בָּרַבִּים – דּוֹחֵק כָּל שִׁיעוּר קוֹמָה שֶׁל יוֹצֵר בְּרֵאשִׁית כְּבִיכוֹל, כְּמוֹ שֶׁאָמְרוּ רַבּוֹתֵינוּ־זִכְרוֹנָם־לִבְרָכָה: "אֵין אֲנִי וְהוּא וְכוּ'", אֶלָּא שֶׁ"מֶלֶךְ אָסוּר בָּרַהֲטִים" כוּ'.

אֲבָל "וַוי לְמַאן דְּדָחֲקִין לִשְׁכִינְתָּא כַּד יוֹקִים לְהּ קוּדְשָׁא־בְּרִיךְ־הוּא, וְיֵימָא לְהּ: "הִתְנַעֲרִי מֵעָפָר קוּמִי וְגוֹ'", וְעַל תְּלַת מִילִּין מִתְעַכְּבֵי יִשְׂרָאֵל בְּגָלוּתָא: עַל דְּדָחֲקִין לִשְׁכִינְתָּא, וְעַל דְּעָבְדִין קְלָנָא בִּשְׁכִינְתָּא וְכוּ'", כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב בַּזּוֹהַר הַקָּדוֹשׁ.

עַל כֵּן, אֲהוּבַיי אַחַיי וְרֵעַיי, אַל נָא תֵּרֵעוּ הָרָעָה הַגְּדוֹלָה הַזֹּאת, וּתְנוּ כָבוֹד לַה' אֱלֹהֵיכֶם בְּטֶרֶם יֶחְשַׁךְ, דְּהַיְינוּ, בֵּין מִנְחָה לְמַעֲרִיב כָּל יְמוֹת הַחוֹל, לִלְמוֹד בַּעֲשָׂרָה פְּנִימִיּוּת הַתּוֹרָה, שֶׁהִיא אַגָּדָה שֶׁבְּסֵפֶר "עֵין יַעֲקֹב", שֶׁרוֹב סוֹדוֹת הַתּוֹרָה גְּנוּזִין בָּהּ, וּמְכַפֶּרֶת עֲוֹנוֹתָיו שֶׁל אָדָם, כִּמְבוֹאָר בְּכִתְבֵי הָאֲרִיזַ"ל, וְהַנִּגְלוֹת שֶׁבָּהּ – הֵן דַּרְכֵי ה' שֶׁיֵּלֵךְ בָּהֶם הָאָדָם וְיִשֵּׂית עֲצוֹת בְּנַפְשׁוֹ בְּמִילֵי דְּשְׁמַיָּא וּבְמִילֵי דְּעִלְמָא, וְכַיָּדוּעַ לְכָל חַכְמֵי לֵב.

וְגַם, לִלְמוֹד מְעַט בְּ"שׁוּלְחָן עָרוּךְ" "אוֹרַח־חַיִּים" הֲלָכוֹת הַצְּרִיכוֹת לְכָל אָדָם, וְעַל זֶה אָמְרוּ רַבּוֹתֵינוּ־זִכְרוֹנָם־לִבְרָכָה: "כָּל הַשׁוֹנֶה הֲלָכוֹת בְּכָל יוֹם כוּ'", שֶׁהֵן הֲלָכוֹת בְּרוּרוֹת וּפְסוּקוֹת הֲלָכָה לְמַעֲשֶׂה, כִּמְבוֹאָר בְּפֵירוּשׁ רַשְׁ"י זִכְרוֹנוֹ לִבְרָכָה שָׁם.

וּבְשַׁבָּת קֹדֶשׁ בַּעֲלוֹת הַמִּנְחָה יַעֲסְקוּ בְּהֲלָכוֹת שַׁבָּת, כִּי "הִלְכְתָא רַבְּתָא לְשַׁבָּתָא", וּבְקַל – יָכוֹל הָאָדָם לִיכָּשֵׁל בָּהּ חַס וְשָׁלוֹם, אֲפִילּוּ בְּאִיסּוּר כָּרֵת וּסְקִילָה מֵחֶסְרוֹן יְדִיעָה, וְ"שִׁגְגַת

תַּלְמוּד – עוֹלָה זְדוֹן" חַס וְשָׁלוֹם, וְאֵין צָרִיךְ לוֹמַר בְּאִיסּוּרֵי דִּבְרֵי־סוֹפְרִים, שֶׁרַבּוּ כְּמוֹ רַבּוּ לְמַעְלָה, וּבִפְרָט בְּאִיסּוּרֵי מוּקְצֶה דִּשְׁכִיחֵי טוּבָא, וַ"חֲמוּרִים דִּבְרֵי־סוֹפְרִים יוֹתֵר מִדִּבְרֵי תוֹרָה", כְּמוֹ שֶׁאָמְרוּ רַבּוֹתֵינוּ־זִכְרוֹנָם־לִבְרָכָה, שֶׁ"כָּל הָעוֹבֵר עַל דִּבְרֵי חֲכָמִים" אֲפִילּוּ בְּאִיסּוּר קַל שֶׁל דִּבְרֵיהֶם, כְּמוֹ הָאוֹכֵל קוֹדֶם תְּפִלַּת עַרְבִית וּכְהַאי גַּוְנָא – "חַיָּיב מִיתָה" כְּעוֹבֵר עַל חֲמוּרוֹת שֶׁבַּתּוֹרָה.

וְכָל יָחִיד אַל יִפְרוֹשׁ עַצְמוֹ מִן הַצִּיבּוּר אֲפִילּוּ לִלְמוֹד עִנְיָן אַחֵר, כִּי אִם בַּדָּבָר שֶׁהַצִּיבּוּר עֲסוּקִין בּוֹ, וְאֵין צָרִיךְ לוֹמַר שֶׁלֹּא יֵצֵא הַחוּצָה אִם לֹא יִהְיוּ עֲשָׂרָה מִבְּלָעָדָיו, וְעָלָיו אֲנִי קוֹרֵא הַפָּסוּק: "וְעוֹזְבֵי ה' יִכְלוּ כוי", כְּמוֹ שֶׁאָמְרוּ רַבּוֹתֵינוּ־זִכְרוֹנָם־לִבְרָכָה עַל כָּל דָּבָר שֶׁבִּקְדוּשָּׁה. כִּי אֵין קְדוּשָּׁה כִּקְדוּשַּׁת הַתּוֹרָה, דְּ"אוֹרַיְיתָא וְקוּדְשָׁא־בְּרִיךְ־הוּא כּוּלָּא חַד".

וְ"כָל הַפּוֹרֵשׁ מִן הַצִּיבּוּר כוי". וְשׁוֹמֵעַ לִי יִשְׁכּוֹן בָּטַח, וּבְיָמָיו וּבְיָמֵינוּ תִּוָּשַׁע יְהוּדָה, וְירוּשָׁלַיִם תִּשְׁכּוֹן לָבֶטַח, אָמֵן כֵּן יְהִי רָצוֹן:

פרק כד

אָהוּבַיי, אַחַיי, אַל נָא תְּרֵעוּ. רֵיעִים הָאֲהוּבִים לְיוֹצְרָם וּשְׂנוּאִים לְיִצְרָם.

וְאַל יַעֲשֶׂה אָדָם עַצְמוֹ רָשָׁע שָׁעָה אַחַת לִפְנֵי הַמָּקוֹם, אֲשֶׁר בָּהַר בֵּהּ מִכָּל הַיּוֹם, לְהִקָּהֵל וְלַעֲמוֹד לְפָנָיו בְּשָׁעָה זוֹ, שֶׁהִיא עֵת רָצוֹן לְפָנָיו, לְהִתְגַּלּוֹת, לָבוֹא אֶל הַ"מְקֻדָּשׁ מְעַט", לְפָקוֹד לִשְׁכִינַת כְּבוֹדוֹ, "הַשּׁוֹכֵן אִתָּם בְּתוֹךְ טוּמְאוֹתָם", וּלְהַמְצֵא לְדוֹרְשָׁיו וּמְבַקְשָׁיו וּמְיַיחֲלָיו.

וְהַמְסַפֵּר בְּצָרְכָיו – מַרְאֶה בְּעַצְמוֹ שֶׁאֵינוֹ חָפֵץ לְהִתְבּוֹנֵן וְלִרְאוֹת בְּגִילּוּי כְּבוֹד מַלְכוּתוֹ, וְנַעֲשֶׂה מֻרְכָּבָה טְמֵאָה לַכְּסִיל הָעֶלְיוֹן, שֶׁנֶּאֱמַר עָלָיו: "לֹא יַחְפּוֹץ כְּסִיל בִּתְבוּנָה כוי", כְּמוֹ שֶׁכָּתְבוּ הַזֹּהַר וְהָאֲרִ"י זִכְרוֹנוֹ לִבְרָכָה, דְּהַיְינוּ, שֶׁאֵינוֹ חָפֵץ לְהִתְבּוֹנֵן וְלִרְאוֹת בִּיקַר תִּפְאֶרֶת גְּדוּלָּתוֹ שֶׁל מֶלֶךְ־מַלְכֵי־הַמְּלָכִים הַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא, הַנִּגְלוֹת לְמַעְלָה בְּשָׁעָה זוֹ, וְגַם לְמַטָּה – אֶל הַחֲפֵצִים לְהַבִּיט אֶל כְּבוֹדוֹ וְגָדְלוֹ, הַמִּתְעַטֵּף וּמִתְלַבֵּשׁ בְּתוֹךְ תֵּיבוֹת הַתְּפִלָּה הַסְּדוּרָה בְּפִי כֹּל, וּמִתְגַּלֶּה לְכָל אֶחָד לְפִי שִׂכְלוֹ וְשׁוֹרֶשׁ נִשְׁמָתוֹ, כִּדְכְתִיב: "לְפִי שִׂכְלוֹ יְהוֹלַל אִישׁ" – "יְהַלֵּל" כְּתִיב.

וּ"מַלְכוּתָא דְּרָקִיעַ – כְּעֵין מַלְכוּתָא דְּאַרְעָא", שֶׁדֶּרֶךְ הַמֶּלֶךְ לִהְיוֹת חֶבְיוֹן עוּזּוֹ בְּחַדְרֵי חֲדָרִים, וְכַמָּה שׁוֹמְרִים עַל הַפְּתָחִים, (עַד) אֲשֶׁר כַּמָּה וְכַמָּה, מְצַפִּים יָמִים וּשְׁנִים לִרְאוֹת עוּזּוֹ וּכְבוֹדוֹ, וּכְשֶׁעָלָה רְצוֹנוֹ לְהִתְגַּלּוֹת לַכֹּל, וְהֶעֱבִיר קוֹל בְּכָל מַלְכוּתוֹ לְהִקָּהֵל וְלַעֲמוֹד לְפָנָיו, לְהַרְאוֹתָם כְּבוֹד מַלְכוּתוֹ וִיקַר תִּפְאֶרֶת גְּדוּלָּתוֹ, מִי שֶׁעוֹמֵד לְפָנָיו וְאֵינוֹ חוֹשֵׁשׁ לִרְאוֹתוֹ וּמִתְעַסֵּק בִּצְרָכָיו – כַּמָּה גָּרוּעַ וְסָכָל וּפֶתִי הוּא, וְנִמְשָׁל כַּבְּהֵמוֹת נִדְמָה בְּעֵינַי כָּל הַבְּרִיּוֹת.

וְגַם, הוּא בְּזִיּוֹן הַמֶּלֶךְ, בְּהַרְאוֹתוֹ לְפָנָיו, שֶׁאֵינוֹ סָפוּן בְּעֵינָיו לְקַבֵּל נַחַת וְשַׁעֲשׁוּעִים מֵהַבִּיט אֶל כְּבוֹדוֹ וְיָפְיוֹ, יוֹתֵר מֵעֹסֶק צָרְכָיו. וְגַם, הוּא מִתְחַיֵּב בְּנַפְשׁוֹ לַמֶּלֶךְ, עַל הַרְאוֹת קְלוֹנוֹ וּבְזָיוֹנוֹ אֶת הַמֶּלֶךְ לְעֵין כָּל רוֹאֶה. וְעַל זֶה נֶאֱמַר: "וּכְסִילִים מֵרִים קָלוֹן", כְּלוֹמַר: אַף שֶׁהוּא כְּסִיל לֹא יִהְיֶה "מֵרִים קָלוֹן", שֶׁיִּהְיֶה נִרְאֶה הַקָּלוֹן לְעֵין כֹּל.

וְעַל כֵּן קָבְעוּ חֲכָמֵינוּ־זִכְרוֹנָם־לִבְרָכָה בַּתְּפִלָּה: "כְּאִלּוּ עוֹמֵד לִפְנֵי הַמֶּלֶךְ", עַל כָּל פָּנִים יִהְיֶה מַרְאֶה בְּעַצְמוֹ כְּאִלּוּ עוֹמֵד כּוּ' לְעֵין כָּל רוֹאֶה בְּעֵינֵי בָשָׂר אֶל מַעֲשָׂיו וְדִיבּוּרָיו, אַף שֶׁאֵין לוֹ מַחֲשָׁבָה – לַכְסִיל. וְעַל זֶה הָעֲנָיָן נִתְקַן כָּל הַתְּפִלּוֹת, לְמִתְבּוֹנֵן בָּהֶם הֵיטֵב. וּמִי שֶׁאֵינוֹ מַרְאֶה כֵּן – מִתְחַיֵּב בְּנַפְשׁוֹ. וְעָלָיו אָמְרוּ בַּזֹּהַר הַקָּדוֹשׁ: "דְּאַנְהִיג קְלָנָא בְּתִקּוּנָא עִילָּאָה וְאַחֲזֵי פַּרוּדָא, וְלֵית לֵיהּ חוּלָקָא בֶּאֱלָהָא דְּיִשְׂרָאֵל", רַחֲמָנָא לִצְלָן.

עַל כֵּן, שְׁלִיחוּתַיְיהוּ דְּרַבּוֹתֵינוּ־זִכְרוֹנָם־לִבְרָכָה קָא עָבֵידְנָא, לְגָזוֹר גְּזֵרָה שָׁוָה לְכָל נָפֶשׁ, שֶׁלֹּא לְשׂוֹחֵחַ שִׂיחָה בְּטֵלָה מִשֶּׁיַּתְחִיל הַשְּׁלִיחַ צִיבּוּר לְהִתְפַּלֵּל הַתְּפִלָּה עַד גְּמַר קַדִּישׁ בַּתְּרָא, שַׁחֲרִית עַרְבִית וּמִנְחָה וְכוּ'.

וְהָעוֹבֵר עַל זֶה בְּזָדוֹן – יֵשֵׁב עַל הָאָרֶץ, וִיבַקֵּשׁ מִנּ' אֲנָשִׁים שֶׁיַּזְהִירוּ לוֹ נִידּוּי שֶׁלְּמַעְלָה, "וְשָׁב וְרָפָא לוֹ", וְלֹא חָל עָלָיו שׁוּם נִידּוּי לְמַפְרֵעַ כָּל עִיקָּר, כִּי מִתְחָלָּתוֹ לֹא חָל, כִּי אִם עַל הַמּוֹרְדִים וְהַפּוֹשְׁעִים שֶׁאֵינָם חוֹשְׁשִׁים כְּלָל לְבַקֵּשׁ כַּפָּרָה מִן הַשָּׁמַיִם וּמִן הַבְּרִיּוֹת עַל הֶעָוֹן פְּלִילִי הַזֶּה.

וְגַם, דַּוְקָא כְּשֶׁמְּדַבְּרִים בְּזָדוֹן בִּשְׂאֵט נָפֶשׁ, וְלֹא עַל הַשּׁוֹכֵחַ אוֹ שֶׁנִּזְרְקוּ מִפִּיו כַּמָּה תֵּיבוֹת בְּלֹא מִתְכַּוֵּין, שֶׁאֵינוֹ צָרִיךְ הַתָּרָה כְּלָל. וּבוֹחֵן לִבּוֹת וּכְלָיוֹת אֱלֹקִים צַדִּיק. הֵיטֵיבָה ה' לַטּוֹבִים וְלִישָׁרִים בְּלִבּוֹתָם:

פרק כה

לְהָבִין אִמְרֵי בִינָה, מַה שֶּׁכָּתוּב בַּסֵּפֶר הַנִּקְרָא "צַוָּואַת ריב"ש", הֲגַם שֶׁבֶּאֱמֶת אֵינָהּ צַוָּואָתוֹ כְּלָל, וְלֹא צִיָּוָה כְּלָל לִכְּנֵי פְּטִירָתוֹ, רַק הֵם לִקּוּטֵי אִמְרוֹתָיו הַטְּהוֹרוֹת, שֶׁלִּקְּטוּ לִקּוּטֵי בָּתַר לִקּוּטֵי, וְלֹא יָדְעוּ לְכַוֵּין הַלָּשׁוֹן עַל מַתְכּוּנְתּוֹ, אַךְ הַמְכֻוָּן – הוּא אֱמֶת לַאֲמִיתּוֹ. וְהוּא, בְּהַקְדִּים מַאֲמַר רַבּוֹתֵינוּ־זִכְרוֹנָם־לִבְרָכָה: "כָּל הַכּוֹעֵס כְּאִילּוּ עוֹבֵד עֲכּוּ"ם וְכוּ'", וְהַטַּעַם מוּבָן לְיוֹדְעֵי בִינָה, לְפִי שֶׁבְּעֵת כַּעֲסוֹ נִסְתַּלְּקָה מִמֶּנּוּ הָאֱמוּנָה, כִּי אִילּוּ הָיָה מַאֲמִין שֶׁמֵּאֵת ה' הָיְתָה זֹאת לוֹ – לֹא הָיָה בְּכַעַס כְּלָל.

וְאַף שֶׁבֶּן־אָדָם שֶׁהוּא בַּעַל בְּחִירָה מְקַלְּלוֹ אוֹ מַכֵּהוּ אוֹ מַזִּיק מָמוֹנוֹ וּמִתְחַיֵּב בְּדִינֵי אָדָם וּבְדִינֵי שָׁמַיִם עַל רוֹעַ בְּחִירָתוֹ, אַף־עַל־פִּי־כֵן, עַל הַנִּיזָּק כְּבָר נִגְזַר מִן הַשָּׁמַיִם, וְהִרְבֵּה שְׁלוּחִים לַמָּקוֹם.

וְלֹא עוֹד, אֶלָּא אֲפִילּוּ בְּשָׁעָה זוֹ מַמָּשׁ שֶׁמַּכֵּהוּ אוֹ מְקַלְלוֹ – מִתְלַבֵּשׁ בּוֹ כֹּחַ ה' וְרוּחַ פִּיו יִתְבָּרַךְ הַמְחַיֵּיהוּ וּמְקַיְּמוֹ, וּכְמוֹ שֶׁכָּתוּב: "כִּי ה' אָמַר לוֹ קַלֵּל", וְהֵיכָן אָמַר לְשִׁמְעִי? אֶלָּא שֶׁמַּחֲשָׁבָה זוֹ שֶׁנָּפְלָה לְשִׁמְעִי בְּלִבּוֹ וּמוֹחוֹ – יָרְדָה מֵאֵת ה', וְ"רוּחַ פִּיו הַמְחַיֶּה כָּל צְבָאָם" הֶחֱיָה רוּחוֹ שֶׁל שִׁמְעִי בְּשָׁעָה שֶׁדִּיבֵּר דְּבָרִים אֵלּוּ לְדָוִד, כִּי אִילּוּ נִסְתַּלֵּק רוּחַ פִּיו יִתְבָּרַךְ רֶגַע אֶחָד מֵרוּחוֹ שֶׁל שִׁמְעִי – לֹא יָכוֹל לְדַבֵּר מְאוּמָה.

(וְזֶהוּ "כִּי ה' אָמַר לוֹ" – בָּעֵת הַהִיא מַמָּשׁ – "קַלֵּל" אֶת דָּוִד, "וּמִי יֹאמַר לוֹ וְגוֹ'").

וְכִנּוּדַע מַה שֶּׁאָמַר הַבַּעַל־שֵׁם־טוֹב זִכְרוֹנוֹ־לִבְרָכָה עַל פָּסוּק: "לְעוֹלָם ה' דְּבָרְךָ נִצָּב בַּשָּׁמָיִם", שֶׁצִּירוּף אוֹתִיּוֹת שֶׁנִּבְרְאוּ בָּהֶן הַשָּׁמַיִם, שֶׁהוּא מַאֲמַר "יְהִי רָקִיעַ כוּ'" – הֵן נִצָּבוֹת וְעוֹמְדוֹת מְלוּבָּשׁוֹת בַּשָּׁמַיִם לְעוֹלָם לְהַחֲיוֹתָם וּלְקַיְּמָם.

וְלֹא כְּהַפִּלוֹסוֹפִים שֶׁכּוֹפְרִים בְּהַשְׁגָּחָה פְּרָטִית, וּמְדַמִּין בְּדִמְיוֹנָם הַכּוֹזֵב אֶת מַעֲשֵׂה ה', "עוֹשֶׂה שָׁמַיִם וָאָרֶץ", לְמַעֲשֵׂה אֱנוֹשׁ וְתַחְבּוּלוֹתָיו: כִּי, כַּאֲשֶׁר יָצָא לַצּוֹרֵף כְּלִי – שׁוּב אֵין הַכְּלִי צָרִיךְ לִידֵי הַצּוֹרֵף, שֶׁאַף שֶׁיָּדָיו מְסוּלָּקוֹת הֵימֶנּוּ – הוּא קַיָּים מֵעַצְמוֹ. וְ"טַח מֵרְאוֹת עֵינֵיהֶם", הַהֶבְדֵּל הַגָּדוֹל שֶׁבֵּין מַעֲשֵׂה אֱנוֹשׁ וְתַחְבּוּלוֹתָיו שֶׁהוּא יֵשׁ מִיֵּשׁ, רַק שֶׁמְּשַׁנֶּה הַצּוּרָה וְהַתְּמוּנָה, לְמַעֲשֵׂה שָׁמַיִם וָאָרֶץ, שֶׁהוּא יֵשׁ מֵאַיִן –

וְהוּא פֶּלֶא גָּדוֹל יוֹתֵר מִקְּרִיעַת יַם־סוּף עַל דֶּרֶךְ מָשָׁל, אֲשֶׁר הוֹלִיךְ ה' בְּרוּחַ קָדִים עַזָּה כָּל הַלַּיְלָה וַיְבָקְעוּ הַמַּיִם, וְאִילּוּ פְּסַק הָרוּחַ כְּרֶגַע – הָיוּ הַמַּיִם חוֹזְרִים וְנִינָּרִים בְּמוֹרָד כְּדַרְכָּם וְטִבְעָם וְלֹא קָמוּ כְּחוֹמָה, אַף שֶׁטֶּבַע זֶה בַּמַּיִם הוּא גַּם כֵּן נִבְרָא וּמְחוּדָּשׁ יֵשׁ מֵאַיִן, שֶׁהֲרֵי חוֹמַת אֲבָנִים נִצֶּבֶת מֵעַצְמָהּ בְּלִי רוּחַ, רַק שֶׁטֶּבַע הַמַּיִם אֵינוֹ כֵן, וְכָל שֶׁכֵּן וְקַל וְחוֹמֶר בִּבְרִיאַת יֵשׁ מֵאַיִן, שֶׁהִיא לְמַעְלָה מֵהַטֶּבַע וְהַפֶּלֶא יוֹתֵר מִקְּרִיעַת יַם־סוּף, עַל אַחַת כַּמָּה וְכַמָּה, שֶׁבְּהִסְתַּלְּקוּת חַס וְשָׁלוֹם כֹּחַ הַבּוֹרֵא – יֵשׁ מֵאַיִן – מִן הַנִּבְרָא – יָשׁוּב הַנִּבְרָא לְאַיִן וָאֶפֶס מַמָּשׁ, אֶלָּא, צָרִיךְ לִהְיוֹת כֹּחַ הַפּוֹעֵל בַּנִּפְעָל תָּמִיד – לְהַחֲיוֹתוֹ וּלְקַיְּמוֹ, וּבְחִינָה זוֹ הוּא "דִּבֶּר ה'" וְ"רוּחַ פִּיו" שֶׁבַּעֲשָׂרָה מַאֲמָרוֹת שֶׁבָּהֶן נִבְרָא הָעוֹלָם.

וַאֲפִילּוּ אֶרֶץ הַלֵּזוּ הַגַּשְׁמִית וּבְחִינַת דּוֹמֶם שֶׁבָּהּ – חַיּוּתָן וְקִיּוּמָן הוּא "דִּבֶּר ה'" מִי' מַאֲמָרוֹת הַמְלוּבָּשׁ בָּהֶן וּמְקַיְּמָן לִהְיוֹת דּוֹמֶם וְ"יֵשׁ" מֵ"אַיִן", וְלֹא יַחְזְרוּ לְאַיִן וָאֶפֶס מַמָּשׁ כְּשֶׁהֵיוּ.

וְזֶהוּ שֶׁאָמַר הָאֲרִיזַ"ל, שֶׁגַּם בְּדוֹמֶם, כַּאֲבָנִים וְעָפָר וּמַיִם, יֵשׁ בָּהֶם בְּחִינַת נֶפֶשׁ וְחַיּוּת רוּחָנִיִּית.

וְהִנֵּה, נוֹדָע לְיוֹדְעֵי חֵן, כִּי "דִּבֶּר ה'" נִקְרָא בְּשֵׁם "שְׁכִינָה" בִּלְשׁוֹן רַבּוֹתֵינוּ־זִכְרוֹנָם־לִבְרָכָה, וְ"אִימָּא תַּתָּאָה" וּ"מַטְרוֹנִיתָא" בִּלְשׁוֹן הַזֹּהַר, וּבְפָרָט בְּרֵישׁ פָּרָשַׁת וָאֵרָא, לְפִי שֶׁשּׁוֹכֵן וּמִתְלַבֵּשׁ בַּנִּבְרָאִים לְהַחֲיוֹתָם.

וּבִלְשׁוֹן הַמְקוּבָּלִים – נִקְרָא בְּשֵׁם "מַלְכוּת", עַל שֵׁם "דִּבֶּר מֶלֶךְ שִׁלְטוֹן", כִּי הַמֶּלֶךְ, מַנְהִיג מַלְכוּתוֹ בְּדִיבּוּרוֹ, וְעוֹד טְעָמִים אֲחֵרִים יְדוּעִים לְיוֹדְעֵי חֵן.

וּמוּדַעַת זֹאת, כִּי יֵשׁ בְּחִינַת וּמַדְרֵיגַת "מַלְכוּת דַּאֲצִילוּת" וּבְחִינַת "מַלְכוּת דִּבְרִיאָה" וְכוּ'. וּפֵירוּשׁ "מַלְכוּת דַּאֲצִילוּת", הוּא – "דִּבֶּר ה'" הַמְחַיֶּה וּמְהַוֶּה נְשָׁמוֹת הַגְּדוֹלוֹת שֶׁהֵן מִבְּחִינַת אֲצִילוּת, כְּמוֹ נִשְׁמַת אָדָם הָרִאשׁוֹן, שֶׁנֶּאֱמַר בּוֹ "וַיִּפַּח בְּאַפָּיו נִשְׁמַת חַיִּים כוּ'", וּכְמוֹ נִשְׁמוֹת הָאָבוֹת וְהַנְּבִיאִים וְכַיּוֹצֵא בָּהֶן (שֶׁהָיוּ מֻרְכָּבָה לַה' מַמָּשׁ, וּבְטֵלִים מַמָּשׁ בְּמְצִיאוּת אֵלָיו, כְּמַאֲמַר רַבּוֹתֵינוּ־זִכְרוֹנָם־לִבְרָכָה: "שְׁכִינָה מְדַבֶּרֶת מִתּוֹךְ גְּרוֹנוֹ שֶׁל מֹשֶׁה", וְכֵן כָּל הַנְּבִיאִים וּבַעֲלֵי רוּחַ הַקּוֹדֶשׁ, הָיָה קוֹל וְדִבּוּר הָעֶלְיוֹן מִתְלַבֵּשׁ בְּקוֹלָם וְדִבּוּרָם מַמָּשׁ, כְּמוֹ שֶׁאָמַר הָאֲרִיזַ"ל).

וּ"מַלְכוּת דִּבְרִיאָה" הוּא – "דִּבֶּר ה'" הַמְחַיֶּה וּמְהַוֶּה הַנְּשָׁמוֹת וְהַמַּלְאָכִים שֶׁבְּעוֹלָם הַבְּרִיאָה, שֶׁאֵין מַעֲלָתָם כְּמַעֲלַת הָאֲצִילוּת וְכוּ'.

וּ"מַלְכוּת דַּעֲשִׂיָּה" הוּא – "דִּבֶּר ה'" הַמְחַיֶּה וּמְהַוֶּה אֶת עוֹלָם הַזֶּה בִּכְלָלוֹ, עַד יְסוֹד הֶעָפָר וְהַמַּיִם אֲשֶׁר מִתַּחַת לָאָרֶץ.

(אֶלָּא שֶׁבְּחוּץ לָאָרֶץ – הַחַיּוּת הוּא עַל־יְדֵי הִתְלַבְּשׁוּת שָׂרִים הַחִיצוֹנִים הַמְמוּנִים עַל ע' אוּמּוֹת. דְּהַיְינוּ, שֶׁיּוֹרֵד נִיצוֹץ מִ"דִּבֶּר ה'", הַנִּקְרָא בְּשֵׁם "מַלְכוּת דַּעֲשִׂיָּה", וּמֵאִיר עַל הַשָּׂרִים שֶׁל מַעְלָה בִּבְחִינַת מַקִּיף מִלְמַעְלָה, אַךְ אֵינוֹ מִתְלַבֵּשׁ בָּהֶם מַמָּשׁ, אֶלָּא נִמְשָׁךְ לָהֶם חַיּוּת מֵהָאָרֶה זוֹ שֶׁמֵּאִיר עֲלֵיהֶם מִלְמַעְלָה, בִּבְחִינַת מַקִּיף.

וּמֵהַשָּׂרִים – נִשְׁפַּע חַיּוּת לָאוּמּוֹת, וְלִבְהֵמוֹת חַיּוֹת וְעוֹפוֹת שֶׁבַּאַרְצוֹתֵיהֶם, וְלָאָרֶץ הַגַּשְׁמִית וְלַשָּׁמַיִם הַגַּשְׁמִיִּים שֶׁהֵם הַגַּלְגַּלִּים (אֶלָּא שֶׁשָּׁמַיִם וָאָרֶץ וּבְהֵמוֹת וְחַיּוֹת וְעוֹפוֹת טְהוֹרִים – נִשְׁפָּעִים מִקְּלִיפַּת נוֹגַהּ, וְהַטְּמֵאִים וְנַפְשׁוֹת הָאוּמּוֹת – מִמִּשְׁאָר קְלִיפּוֹת).

וְהִנֵּה, שָׁמַיִם וָאָרֶץ וְכָל אֲשֶׁר בָּהֶם בְּחוּץ לָאָרֶץ, כּוּלָּם כְּלָא מַמָּשׁ חֲשִׁיבֵי לְגַבֵּי הַשָּׂרִים שֶׁהֵם חַיּוּתָם וְקִיּוּמָם.

וְהַשָּׂרִים – כְּלָא מַמָּשׁ חֲשִׁיבֵי לְגַבֵּי הַחַיּוּת הַנִּמְשָׁךְ לָהֶם מֵהַנִּיצוֹץ מִ"דִּבֶּר ה'" הַמֵּאִיר עֲלֵיהֶם מִלְמַעְלָה. וְאַף־עַל־פִּי־כֵן, הַחַיּוּת הַנִּמְשָׁךְ לְתוֹכָם מֵהָאָרֶה זוֹ – הוּא בִּבְחִינַת גִּלּוּת בְּתוֹכָם, שֶׁלָּכֵן נִקְרָאִים בְּשֵׁם "אֱלֹקִים אֲחֵרִים", וְקָרוּ לֵיהּ: "אֱלָהָא דֶּאֱלָהַיָּא", שֶׁגַּם הֵם, הֵן בְּחִינַת אֱלֹקוּת.

וְלָכֵן, הַגּוֹיִם הַנִּשְׁפָּעִים מֵהֶם – הֵם עוֹבְדֵי עֲבוֹדָה־זָרָה מַמָּשׁ, עַד עֵת קֵץ, שֶׁיְּבוּלַע הַמָּוֶת וְהַסִּטְרָא אָחֳרָא, וְ"אָז אֶהְפּוֹךְ אֶל עַמִּים כּוּ' לִקְרוֹא כוּלָּם בְּשֵׁם ה'". וְנִקְרָא גַּם כֵּן בְּשֵׁם "גָּלוּת הַשְּׁכִינָה", מֵאַחַר שֶׁחַיּוּת זֶה אֲשֶׁר בִּבְחִינַת "גָּלוּת" בְּתוֹכָם, הוּא מֵהָאָרֶה הַנִּמְשֶׁכֶת

לָהֶם מֵהַנִּיצוֹץ מִ"דִּבֵּר ה'" הַנִּקְרָא בְּשֵׁם "שְׁכִינָה" (וְגָלוּת זֶה נִמְשָׁךְ מֵחֵטְא עֵץ הַדַּעַת וְאֵילָךְ, וְהוּא בְּחִינַת "אֲחוֹרַיִים" לְבַד דִּקְדוּשָּׁה.

אַךְ כְּשֶׁגָּלוּ יִשְׂרָאֵל לְבֵין הָאוּמוֹת, וַאֲחִיזַת יִשְׂרָאֵל וְשָׂרְשָׁם הוּא בִּבְחִינַת "פָּנִים" הָעֶלְיוֹנִים הִנֵּה זוֹ הִיא גָּלוּת שְׁלִימָה, וְעַל זֶה אָמְרוּ רַבּוֹתֵינוּ־זִכְרוֹנָם־לִבְרָכָה: "גָּלוּ לֶאֱדוֹם שְׁכִינָה עִמָּהֶם"):

וְהִנֵּה, אַף כִּי "ה' אֶחָד וּשְׁמוֹ אֶחָד", דְּהַיְינוּ, דִּבּוּרוֹ וְ"רוּחַ פִּיו" הַמְכוּוָּנָה בַּזּוֹהַר הַקָּדוֹשׁ בְּשֵׁם "שְׁמוֹ" – הוּא יָחִיד וּמְיוּחָד, אַף־עַל־פִּי־כֵן, הַהֶאָרָה וְהַמְשָׁכַת הַחַיּוּת הַנִּמְשֶׁכֶת מֵ"רוּחַ פִּיו" יִתְבָּרֵךְ, מִתְחַלֶּקֶת לְדֵי מַדְרֵגוֹת שׁוֹנוֹת, שֶׁהֵן דֵּי עוֹלָמוֹת: אֲצִילוּת, בְּרִיאָה, יְצִירָה, עֲשִׂיָּה.

וְהַשִּׁינּוּי הוּא מֵחֲמַת צִמְצוּמִים וּמְסָכִים (רַבִּים), לְצַמְצֵם הָאוֹר וְהַחַיּוּת, וּלְהַסְתִּירוֹ, שֶׁלֹּא יְהֵא מֵאִיר כָּל כָּךְ בְּעוֹלַם הַבְּרִיאָה כְּמוֹ בְּעוֹלַם הָאֲצִילוּת, וּבְעוֹלַם הַיְצִירָה הוּא עַל יְדֵי צִמְצוּמִים וּמָסָכִים יוֹתֵר וְכוּ'. אֲבָל אֵין שׁוּם שִׁינּוּי חַס וְשָׁלוֹם בְּעַצְמוּת הַשְּׁכִינָה, שֶׁהִיא "דִּבֵּר ה'" וְ"רוּחַ פִּיו".

וְגַם בִּבְחִינַת הַהֶאָרָה וְהַמְשָׁכַת הַחַיּוּת, הִנֵּה הַהֶאָרָה שֶׁבַּאֲצִילוּת – בּוֹקַעַת הַמָּסָךְ וּמִתְלַבֶּשֶׁת בַּבְּרִיאָה, וְכֵן מִבְּרִיאָה לִיצִירָה וּמִיצִירָה לַעֲשִׂיָּה, וְלָכֵן, אוֹר־אֵין־סוֹף בָּרוּךְ־הוּא שֶׁבַּאֲצִילוּת, הוּא גַּם כֵּן בַּעֲשִׂיָּה וּבָעוֹלָם הַזֶּה הַחוּמְרִי, עַל־יְדֵי הִתְלַבְּשׁוּתוֹ בְּמַלְכוּת דִּבְרִיאָה־יְצִירָה־עֲשִׂיָּה, כְּמְבוֹאָר הַכֹּל בְּכִתְבֵי הָאֲרִ"י זְכרוֹנוֹ לִבְרָכָה:

וְהִנֵּה, נֶפֶשׁ הָאָדָם, יָדוּעַ לְכֹל שֶׁהִיא כְּלוּלָה מִי' סְפִירוֹת, חָכְמָה בִּינָה דַּעַת וְכוּ'. וְאַף שֶׁכּוּלָּן מֵ"רוּחַ פִּיו" יִתְבָּרֵךְ, כְּדִכְתִיב "וַיִּפַּח בְּאַפָּיו כוּ'", מִכָּל מָקוֹם, דֶּרֶךְ פְּרָט: חָכְמָה־בִּינָה־דַּעַת שֶׁבְּנַפְשׁוֹ הֵן דּוּגְמָא לְחָכְמָה־בִּינָה־דַּעַת שֶׁבִּי' סְפִירוֹת, הַמְכוּוָּנוֹת בְּשֵׁם "אַבָּא" וְ"אִמָּא": וּמִדּוֹת אַהֲבָה וְיִרְאָה וְכוּ' שֶׁבְּנַפְשׁוֹ – הֵן דּוּגְמָא לַמִּדּוֹת שֶׁבִּי' סְפִירוֹת, הַנִּקְרָאוֹת בְּשֵׁם "זְעֵיר אַנְפִּין": וְכֹחַ הַדִּבּוּר שֶׁבְּנַפְשׁוֹ – דּוּגְמָא לַדִּבּוּר הָעֶלְיוֹן, הַנִּקְרָא בְּשֵׁם "מַלְכוּת" וּ"שְׁכִינָה", וְלָכֵן, כְּשֶׁמְּדַבֵּר דִּבְרֵי תוֹרָה – מְעוֹרֵר דִּבּוּר הָעֶלְיוֹן לְיַחֵד הַשְּׁכִינָה, וּמְשׁוּם הָכִי קַיְימָא לָן בְּקְרִיאַת־שְׁמַע וּבִרְכַּת הַמָּזוֹן וְדִבְרֵי תוֹרָה – לֹא יָצָא בְּהֶרְהוּר בִּלֹּא דִבּוּר:

וְהִנֵּה, "זֶה לְעוּמַת זֶה", יֵשׁ עֲשָׂרָה כִּתְרֵי דִּמְסָאֲבוּתָא, וּמֵהֶן נִמְשָׁכוֹת נַפְשׁוֹת הָאוּמוֹת – גַּם כֵּן כְּלוּלוֹת מֵעֶשֶׂר בְּחִינוֹת אֵלּוּ מִמָּשׁ. וּמוּדַעַת זֹאת בָּאָרֶץ, מַה שֶּׁכָּתוּב בְּ"סֵפֶר הַגִּלְגּוּלִים" עַל פָּסוּק "אֲשֶׁר שָׁלַט הָאָדָם בְּאָדָם לְרַע לוֹ": שֶׁהוּא סוֹד גָּלוּת הַשְּׁכִינָה בְּתוֹךְ הַקְּלִיפּוֹת, לְהַחֲיוֹתָם וּלְהַשְׁלִיטָם עַתָּה בִּזְמַן הַגָּלוּת, אֲבָל הוּא "לְרַע לוֹ" וְכוּ'. וְלָכֵן הָאוּמוֹת שׁוֹלְטִין

עַתָּה עַל יִשְׂרָאֵל, לִהְיוֹת – נַפְשׁוֹת הָאוּמוֹת מֵהַקְלִיפּוֹת אֲשֶׁר הַשְׁכִּינָה מִתְלַבֶּשֶׁת בִּבְחִינַת גָּלוּת בְּתוֹכָם. וְהִנֵּה, אַף שֶׁזֶּה צָרִיךְ בֵּיאוּר רָחָב אֵיךְ וּמָה, מִכָּל מָקוֹם הָאֱמֶת כֵּן הוּא. אֶלָּא שֶׁאַף־עַל־פִּי־כֵן, אֵין הַקְלִפּוֹת וְהָאוּמוֹת יוֹנְקִים וּמְקַבְּלִים חַיּוּת אֶלָּא מֵהָאָרָה הַנִּמְשֶׁכֶת לָהֶם מִבְּחִינַת אֲחוֹרַיִים דִּקְדוּשָׁה, "כְּמַאן דְּשָׁדֵי בָּתַר כַּתְפֵּיהּ", וְאַף גַּם זֹאת עַל־יְדֵי צִמְצוּמִים וּמָסָכִים רַבִּים וַעֲצוּמִים, עַד שֶׁנִּתְלַבְּשָׁה הָאָרָה זוֹ בְּחוּמְרִיּוּת עוֹלָם הַזֶּה, וּמַשְׁפַּעַת לָאוּמוֹת עוֹשֶׁר וְכָבוֹד וְכָל תַּעֲנוּגֵי גַּשְׁמִיִּים.

מַה־שֶּׁאֵין־כֵּן יִשְׂרָאֵל, יוֹנְקִים מִבְּחִינַת פָּנִים הָעֶלְיוֹנִים, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב: "יֵאֵר ה' פָּנָיו אֵלֶיךָ", כָּל אֶחָד וְאֶחָד לְפִי שׁוֹרֶשׁ נִשְׁמָתוֹ עַד רוֹם הַמַּעֲלוֹת:

וְאַחֵר הַדִּבְּרִים וְהָאֱמֶת הָאֱלֹה הַגְּלוּיִם וִידוּעִים לַכֹּל, נֶחֱזוֹר לְעִנְיָן רִאשׁוֹן, בְּעִנְיַן הַכַּעַס – שֶׁהוּא "כְּעוֹבֵד עֲבוֹדָה־זָרָה", וְהַיְינוּ – בְּמִילֵי דְעָלְמָא, כִּי "הַכֹּל בִּידֵי שָׁמַיִם חוּץ מִיִּרְאַת שָׁמַיִם", וְלָכֵן, בְּמִילֵי דִשְׁמַיָּא – לְאַפְרוּשֵׁי מֵאִיסּוּרָא לֹא שַׁיָּיךְ הַאי טַעֲמָא דַּאֲמָרַן, וּכְמוֹ שֶׁכָּתוּב: "וַיִּקְצוֹף מֹשֶׁה", וְהַיְינוּ, מִשּׁוּם כִּי ה' הִקְרָה לְפָנָיו מִצָּוָה זוֹ, לְאַפְרוּשֵׁי מֵאִיסּוּרָא, כְּדֵי לְזַכּוֹתוֹ:

אַךְ זֶהוּ כְּשֶׁיֵּשׁ בְּיָדוֹ לִמְחוֹת בְּקִצְפּוֹ וְכַעֲסוֹ עַל חֲבֵירוֹ, אֲבָל כְּשֶׁאֵין בְּיָדוֹ לִמְחוֹת, כְּגוֹן נָכְרֵי הַמְדַבֵּר וּמְבַלְבְּלוֹ בִּתְפִלָּתוֹ, אִם כֵּן מַה זֹּאת עָשָׂה ה' לוֹ, אֵין זֹאת, כִּי אִם – כְּדֵי שֶׁיִּתְגַּבֵּר וְיִתְאַמֵּץ יוֹתֵר בִּתְפִלָּתוֹ, בְּעוֹמֶק הַלֵּב וּבְכַוָּונָה גְּדוֹלָה כָּל כָּךְ, עַד שֶׁלֹּא יִשְׁמַע דִּבּוּרֵי הַנָּכְרִי. אַךְ, שֶׁלְּמַדְרֵגָה זוֹ צָרִיךְ הִתְעוֹרְרוּת רַבָּה וַעֲצוּמָה.

וְעֵצָה הַיְעוּצָה לְהִתְעוֹרְרוּת זוֹ, הִיא מֵעִנְיָן זֶה עַצְמוֹ, כְּשֶׁיְּשִׁים אֶל לִבּוֹ וְיִתְבּוֹנֵן עִנְיַן יְרִידַת הַשְׁכִּינָה כְּבָיְכוֹל, "וַתֵּרֶד פְּלָאִים", לְהִתְלַבֵּשׁ נִיצוֹץ מֵהָאָרָתָהּ, אֲשֶׁר הִיא בִּבְחִינַת גָּלוּת בְּתוֹךְ הַקְלִיפּוֹת דֶּרֶךְ כְּלָל לְהַחֲיוֹתָם, וְעַתָּה הַפַּעַם, נִיצוֹץ הָאָרָתָהּ מִתְלַבֵּשׁ בִּבְחִינַת גָּלוּת דֶּרֶךְ פְּרָט, בְּדִבּוּר נָכְרִי זֶה, הַמְדַבֵּר דְּבָרִים הַמְבַלְבְּלִים עֲבוֹדַת ה', הִיא כַּוָּונַת הַתְּפִלָּה, וּכְמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר לְעֵיל, כִּי "זֶה לְעוּמַת זֶה וְכוּ'", וְדִבּוּר הָעֶלְיוֹן מִתְלַבֵּשׁ בַּדִּבּוּר הַתַּחְתּוֹן וְכוּ', וְזֶהוּ מַמָּשׁ "אֲשֶׁר שָׁלַט הָאָדָם בְּאָדָם לְרַע לוֹ", דְּהַיְינוּ, שֶׁעַל יְדֵי זֶה מִתְעוֹרֵר הָאָדָם לְהִתְפַּלֵּל יוֹתֵר בְּכַוָּונָה מֵעוּמְקָא דְלִבָּא, עַד שֶׁלֹּא יִשְׁמַע דִּיבּוּרָיו.

וּמַה שֶּׁכָּתַב הַמְלַקֵּט "שָׁרְתָה" – לֹא יָדַע לְכַוֵּין הַלָּשׁוֹן בְּדִקְדּוּק, כִּי הַבַּעַל־שֵׁם־טוֹב זְכְרוֹנוֹ לִבְרָכָה הָיָה אוֹמֵר דִּבְרֵי תוֹרָה בִּלְשׁוֹן אִידִישׁ וְלֹא בִּלְשׁוֹן הַקּוֹדֶשׁ, וְרָצָה לוֹמַר "נִתְלַבְּשָׁה", וְהַיְינוּ בִּבְחִינַת גָּלוּת. וְזֶהוּ "וּבִפְרָט אִם הוּא נָכְרִי כוּ'". שֶׁאָז הִיא בְּחִינַת גָּלוּת בְּיוֹתֵר. וְאֵין לְתְמוֹהַּ אִם נִיצוֹץ מִן הָאָרַת שְׁכִינָה נִקְרָא בְּשֵׁם "שְׁכִינָה", דְּהָא אַשְׁכְּחָן, שֶׁאֲפִילּוּ מַלְאָךְ נִבְרָא, נִקְרָא בְּשֵׁם ה' בְּפָרָשַׁת וַיֵּרָא לְפֵירוּשׁ הָרַמְבַּ"ן, וּכְמוֹ שֶׁכָּתוּב: "וַתִּקְרָא שֵׁם ה' הַדּוֹבֵר אֵלֶיהָ וְכוּ'", וּכְהַאי גַּוְונָא טוּבָא.

וְכִמְדוּמֶה לִי, שֶׁתְּפִיסָתָם אֵינָהּ מִצַּד דִּקְדּוּק הַלָּשׁוֹן, אֶלָּא מֵעִיקַּר עִנְיַן הִתְלַבְּשׁוּת הַשְּׂכִינָה בַּקְּלִיפּוֹת, שֶׁאֵין לָהֶם אֱמוּנָה בְּמַה שֶׁאָמַר הָאֲרִיזַ"ל בְּ"סֵפֶר הַגִּלְגּוּלִים", שֶׁאִם יִרְצוּ לְחַלֵּק בֵּין קְלִיפּוֹת הָרוּחָנִיִּים לְעוֹבְדֵי גִּלּוּלִים הַגַּשְׁמִיִּים אֵין לְךָ גַּשְׁמִי כַּעֲפַר הָאָרֶץ, וְאַף־עַל־פִּי־כֵן מִתְלַבֶּשֶׁת בּוֹ מַלְכוּת דְּמַלְכוּת דַּעֲשִׂיָּה וּבְתוֹכָהּ מַלְכוּת דִּיצִירָה כוּ', וְכַנִּזְכָּר לְעֵיל. וְאִם מִשּׁוּם טוּמְאַת נַפְשׁוֹת הַנְּכָרִים, הֲרֵי נַפְשׁוֹתֵיהֶם מִזִּיווּג זְעִיר אַנְפִּין וְנוּקְבָא דִּקְלִיפּוֹת הָרוּחָנִיִּים, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב בְּכִתְבֵי הָאֲרִיזַ"ל. נִמְצָא שֶׁהָרוּחָנִיִּים מְקוֹר טוּמְאָתָם.

אַךְ בֶּאֱמֶת, צָרִיךְ בֵּיאוּר רָחָב, אֵיךְ הוּא הִתְלַבְּשׁוּת זוֹ? אֲבָל, לֹא עָלֵינוּ תְּלוּנָתָם כִּי אִם עַל כִּתְבֵי הָאֲרִיזַ"ל. וְאַל יַחְשְׁדֵנִי שׁוֹמֵעַ, שֶׁאֲנִי בְּעֵינַי שֶׁהֲבַנְתִּי דִּבְרֵי הָאֲרִיזַ"ל לְהַפְשִׁיטָן מִגַּשְׁמִיּוּתָן כִּי לֹא בָּאתִי רַק לְפָרֵשׁ דִּבְרֵי הַבַּעַל־שֵׁם־טוֹב זִכְרוֹנוֹ לִבְרָכָה וְתַלְמִידָיו עַל פִּי קַבָּלַת הָאֲרִיזַ"ל. בְּשֶׁגֶם, שֶׁעִנְיָן זֶה אֵינוֹ מֻחְכָּמַת הַקַּבָּלָה וּמֵ"הַנִּסְתָּרוֹת לַה' אֱלֹקֵינוּ", כִּי אִם – מֵ"הַנִּגְלוֹת לָנוּ וּלְבָנֵינוּ", לְהַאֲמִין אֱמוּנָה שְׁלֵימָה בְּמִקְרָא מָלֵא שֶׁדִּבֶּר הַכָּתוּב: "הֲלֹא אֶת הַשָּׁמַיִם וְאֶת הָאָרֶץ אֲנִי מָלֵא, נְאֻם ה'", שֶׁאֵין מִקְרָא יוֹצֵא מִידֵי פְּשׁוּטוֹ.

וְגַם, הִיא אֱמוּנָה פְּשׁוּטָה בִּסְתָם כְּלָלוּת יִשְׂרָאֵל, וּמְסוּרָה בְּיָדָם מֵאֲבוֹתֵיהֶם הַקְּדוֹשִׁים שֶׁהָלְכוּ בְּתָמִימוּת עִם ה', בְּלִי לַחְקוֹר בְּשֵׂכֶל אֱנוֹשִׁי עִנְיַן הָאֱלֹקוּת, אֲשֶׁר הוּא לְמַעְלָה מֵהַשֵּׂכֶל עַד אֵין קֵץ, לֵידַע אֵיךְ הוּא מָלֵא כָּל הָאָרֶץ.

רַק, שֶׁחֲדָשִׁים מִקְרוֹב בָּאוּ לַחְקוֹר בַּחֲקִירָה זוֹ, וְאִי אֶפְשָׁר לְקָרֵב לָהֶם אֶל הַשֵּׂכֶל, אֶלָּא דַּוְקָא עַל פִּי הַקְּדָמוֹת לְקוּחוֹת מִכִּתְבֵי אֲרִיזַ"ל, מוּפְשָׁטוֹת מִגַּשְׁמִיּוּתָן, וּכְפִי שֶׁשָּׁמַעְתִּי מֵרַבּוֹתַי נִשְׁמָתָם עֵדֶן. אַךְ אִי אֶפְשָׁר לְבָאֵר זֶה הֵיטֵב בִּמְכְתָּב, כִּי אִם, מִפֶּה לְאֹזֶן שׁוֹמֵעַת, לִיחִידֵי סְגוּלָּה וְלַשְׁרִידִים אֲשֶׁר ה' קוֹרֵא, כִּדְכְתִיב: "וּמְבַקְּשֵׁי הַוָיַ' יָבִינוּ כֹּל", וּ"מִכְּלַל הֵן אַתָּה שׁוֹמֵעַ כוּ'".

הִנֵּה, אַתֶּם רְאִיתֶם פֵּירוּשׁ מַאֲמָר אֶחָד מִסְּפָרִים הַיְדוּעִים, לְדוּגְמָא וּלְאוֹת, כִּי גַּם כָּל הַמַּאֲמָרִים הַתְּמוּהִים יֵשׁ לָהֶם פֵּירוּשׁ וּבֵיאוּר הֵיטֵב לְיוֹדְעֵי חֵן. אַךְ לֹא יְקַוּוּ מַעֲלָתָם אֵלַי לְבָאֵר לָהֶם הַכֹּל בִּמְכְתָּב, כִּי הִיא מְלָאכָה כְּבֵידָה וּמְרוּבָּה, וְאִי אֶפְשָׁר בְּשׁוּם אוֹפָן. רַק, אִם תִּרְצוּ, שִׁלְחוּ מִכֶּם אֶחָד וּמְיוּחָד שֶׁבָּעֲדָה, וּ"פֶּה אֶל פֶּה אֲדַבֶּר בּוֹ" אִם יִרְצֶה ה'. וַה' יִהְיֶה עִם פִּי בְּהַטִּיפִי. וְ"יִהְיוּ לְרָצוֹן אִמְרֵי פִי":

פרק כו

בְּרַעְיָא מְהֵימְנָא פָּרָשַׁת נָשׂא: "וְהַמַּשְׂכִּילִים יַזְהִירוּ כְּזֹהַר הָרָקִיעַ" – "בְּהַאי חִבּוּרָא דִּילָךְ דְּאִיהוּ סֵפֶר הַזֹּהַר, מִן זֹהֲרָא דְּ"אִימָא עִילָּאָה" תְּשׁוּבָה, בְּאִילֵּין לֹא צָרִיךְ נְסִיּוֹן. וּבְגִין דַּעֲתִידִין יִשְׂרָאֵל לְמִטְעַם מֵאִילָנָא דְחַיֵּי, דְּאִיהוּ הַאי סֵפֶר הַזֹּהַר – יִפְקוּן בֵּיהּ מִן גָּלוּתָא בְּרַחֲמִים, וְיִתְקַיֵּים בָּהֶן: "ה' בָּדָד יַנְחֶנּוּ, וְאֵין עִמּוֹ אֵל נֵכָר".

וְאִילָנָא דְּטוֹב וְרָע דְּאִיהוּ אִיסּוּר וְהֶיתֵּר טוּמְאָה וְטָהֳרָה – לֹא יִשְׁלְטוּ עַל יִשְׂרָאֵל יַתִּיר, דְּהָא, פַּרְנָסָה דִּלְהוֹן לָא לֶהֱוֵי אֶלָּא – מִסְטָרָא דְּאִילָנָא דְּחַיֵּי, דִּלְיֹת תַּמָּן לֹא קַשְׁיָא מִסְטָרָא דְּרַע וְלֹא מַחֲלוֹקֶת מֵרוּחַ הַטּוּמְאָה, דִּכְתִיב: "וְאֶת רוּחַ הַטּוּמְאָה אַעֲבִיר מִן הָאָרֶץ" – דְּלָא יִתְפַּרְנְסוּן תַּלְמִידֵי חֲכָמִים מֵעַמֵּי הָאָרֶץ, אֶלָּא, מִסִּטְרָא דְּטוֹב – דְּאָכְלִין טָהֳרָה, כָּשֵׁר, הֶיתֵּר, וְלָא מֵ"עֵרֶב רַב" דְּאָכְלִין טוּמְאָה, פָּסוּל, אָסוּר כּוּ', וּבְזִמְנָא דְּאִילָנָא דְּטוֹב וְרָע שָׁלְטָא כּוּ', אִינּוּן חֲכָמִים דְּדַמְיָין לְשַׁבָּתוֹת וְיָמִים טוֹבִים, לֵית לְהוֹן, אֶלָּא מַה דְּיָהֲבִין לְהוֹן אִינּוּן "חוּלִּין", כְּגַוְונָא דְּיוֹם הַשַּׁבָּת, דְּלֵית לֵיהּ אֶלָּא מַה דְּמִתְקַנִּין לֵיהּ בְּיוֹמָא דְּחוֹל.

וּבְזִמְנָא דְּשָׁלְטָא אִילָנָא דְּחַיֵּי – אִתְכַּפְיָיא אִילָנָא דְּטוֹב וְרָע, וְלָא יְהֵא לְעַמֵּי הָאָרֶץ, אֶלָּא מַה דְּיָהֲבִין לְהוֹן תַּלְמִידֵי חֲכָמִים, וְאִתְכַּפְיָין תְּחוֹתַיְיהוּ, כְּאִלּוּ לָא הֲווּ בְּעָלְמָא. וְהֵכִי: אִיסּוּר, הֶיתֵּר, טוּמְאָה וְטָהֳרָה – לֹא אִתְעַבֵּר מֵעַמֵּי הָאָרֶץ, דְּמִסִּטְרַיְיהוּ, לֵית בֵּין גַּלּוּתָא לִימוֹת הַמָּשִׁיחַ – אֶלָּא שִׁעְבּוּד מַלְכֻיּוֹת בִּלְבַד, דְּאִינּוּן – לֹא טָעֲמֵי מֵאִילָנָא דְּחַיֵּי, וְצָרִיךְ לוֹן מַתְנִיתִין בְּאִיסּוּר וְהֶיתֵּר טוּמְאָה וְטָהֳרָה". עַד כָּאן בְּרַעְיָא מְהֵימְנָא:

וְהִנֵּה, הַמּוּבָן מֵהַשְׁקָפָה רִאשׁוֹנָה לְכְאוֹרָה מִלְּשׁוֹן זֶה הַמַּאֲמָר לַחֲסִידֵי מַדָּע, שֶׁלִּימּוּד אִיסּוּר וְהֶיתֵּר וְסֵדֶר טָהֳרוֹת הוּא מֵאִילָנָא דְּטוֹב וְרָע. מִלְּבַד שֶׁהוּא פֶּלֶא גָּדוֹל מֵחֲמַת עַצְמוֹ, וְסוֹתֵר פְּשָׁטֵי הַכְּתוּבִים וּמִדְרְשֵׁי רַבּוֹתֵינוּ־זִכְרוֹנָם־לִבְרָכָה, שֶׁכָּל הַתּוֹרָה הַנִּגְלֵית לָנוּ וּלְבָנֵינוּ נִקְרָא "עֵץ חַיִּים לַמַּחֲזִיקִים בָּהּ", וְלֹא סֵפֶר הַזֹּהַר לְבַד, וּבְפָרָט – שֶׁהָיָה גָּנוּז בִּימֵיהֶם, וְגַם, כָּל חָכְמַת הַקַּבָּלָה הָיְתָה נִסְתָּרָה בִּימֵיהֶם וְנֶעְלָמָה מִכָּל תַּלְמִידֵי חֲכָמִים, כִּי אִם לִיחִידֵי סְגוּלָּה וְאַף גַּם זֹאת בְּהַצְנֵעַ לֶכֶת וְלֹא בָּרַבִּים, כִּדְאִיתָא בַּגְּמָרָא.

וּכְמוֹ שֶׁאָמַר הָאֲרִיזַ"ל, דְּדַוְקָא בְּדוֹרוֹת אֵלּוּ הָאַחֲרוֹנִים, מוּתָּר וּמְצֻוֶּה לְגַלּוֹת זֹאת הַחָכְמָה – וְלֹא בַּדּוֹרוֹת הָרִאשׁוֹנִים, וְגַם רַבִּי שִׁמְעוֹן בֶּן יוֹחָאי אָמַר בַּזּוֹהַר הַקָּדוֹשׁ, שֶׁלֹּא נִיתַּן רְשׁוּת לְגַלּוֹת, רַק לוֹ וְלַחֲבֵירָיו לְבַדָּם.

וְאַף גַּם זֹאת – פְּלִיאָה נִשְׂגְּבָה: דְּלִפְּי זֶה לֹא הָיָה לִימּוּד אִיסּוּר וְהֶיתֵּר, וְכָל שֶׁכֵּן דִּינֵי מָמוֹנוֹת, דּוֹחִין מִצְוַת תְּפִלָּה – שֶׁנִּתְקְנָה עַל פִּי סוֹדוֹת הַזֹּהַר וְיִחוּדִים עֶלְיוֹנִים, לַיּוֹרְעִים – כְּרַבִּי שִׁמְעוֹן בֶּן יוֹחָאי וַחֲבֵירָיו, וְזֶה אֵינוֹ, כִּדְאִיתָא בַּגְּמָרָא: דְּרַבִּי שִׁמְעוֹן בֶּן יוֹחָאי וַחֲבֵירָיו וְכָל מִי שֶׁתּוֹרָתוֹ אוּמָּנָתוֹ – אֵין מַפְסִיקִין לִתְפִלָּה.

וַאֲפִילּוּ כְּשֶׁעוֹסֵק בְּדִינֵי מָמוֹנוֹת, כְּרַב יְהוּדָה – דְּ"כוּלְּהוּ תַּנּוּיֵי בְּנִזְקִין הֲווּ", וַאֲפִילּוּ הָכֵי, "לָא הֲווּ מַצְלֵי אֶלָּא מִתְּלָתִין יוֹמִין לִתְלָתִין יוֹמִין כַּד מְהַדַּר תַּלְמוּדָא", כִּדְאִיתָא בַּגְּמָרָא.

וּבִירוּשַׁלְמִי פֶּרֶק קַמָּא דִּבְרָכוֹת, סְבִירָא לֵיהּ לְרַבִּי שִׁמְעוֹן בֶּן יוֹחָאי, דַּאֲפִילּוּ לִקְרִיאַת־שְׁמַע, אֵין מַפְסִיקִין כִּי אִם מִמִּקְרָא, וְלֹא מִמִּשְׁנָה, דַּעֲדֵיפֵי מִמִּקְרָא לְרַבִּי שִׁמְעוֹן בֶּן יוֹחָאי, וְלֹא חִילֵּק בֵּין סֵדֶר זְרָעִים וּמוֹעֵד וְקָדְשִׁים טָהֳרוֹת לִנְזִיקִין (וְסוֹתֵר דַּעַת עַצְמוֹ בְּרַעְיָא מְהֵימְנָא

בְּכַמָּה מְקוֹמוֹת, דְּ"מִשְׁנָה אִיהִי שִׁפְחָה כוי", וְהַמִּקְרָא שֶׁהוּא תּוֹרַת מֹשֶׁה וַדַּאי עֲדִיפָא מִקַּבָּלָה, דְּאִיהִי "מַטְרוֹנִיתָא" בָּרַעְיָא מְהֵימְנָא שָׁם, וְתוֹרָה שֶׁבִּכְתָב הוּא "מַלְכָּא" (דְּהַיְינוּ "יְסוֹד אַבָּא" הַמְלוּבָּשׁ בִּ"זְעֵיר אַנְפִּין", כְּמוֹ שֶׁאָמַר הָאֲרִיזַ"ל)).

וְגַם, פִּלְפּוּל הַקּוּשְׁיוֹת וְתֵירוּצִים, דְּמִסְטָרָא דְרָע וְרוּחַ הַטּוּמְאָה, אַשְׁכְּחָן בְּרַבִּי שִׁמְעוֹן בֶּן יוֹחָאי, דְּעָסַק בֵּיהּ טוּבָא גַּם בִּהְיוֹתוֹ בַּמְּעָרָה, וְאַדְרַבָּה בִּזְכוּת צַעַר הַמְּעָרָה זָכָה לָזֶה, כִּדְאִיתָא בַּגְּמָרָא, דְּאָמַר לְרַבִּי פִּנְחָס בֶּן יָאִיר אֲכָל קוּשְׁיָא כ"ד פֵּירוּקֵי, וְאָמַר לוֹ: "אִילּוּ לֹא רְאִיתָנִי בְּכָךְ כוי" (וְגַם בֶּאֱמֶת, עַל כָּרְחָךְ, עִיקַּר עִסְקֵיהֶם בַּמְּעָרָה הָיָה תּוֹרַת הַמִּשְׁנָיוֹת, תי"ר סִדְרֵי שֶׁהָיָה בִּימֵיהֶם עַד רַבֵּינוּ הַקָּדוֹשׁ, דְּאִילּוּ סֵפֶר הַזֹּהַר וְהַתִּיקּוּנִים – הָיָה יָכוֹל לִגְמוֹר בְּבֹ' וְגֹ' חֲדָשִׁים, כִּי בְּוַדַּאי לֹא אָמַר דָּבָר אֶחָד בֹּ' פְּעָמִים).

גַּם, אָמְרוּ רַבּוֹתֵינוּ־זִכְרוֹנָם־לִבְרָכָה: "מִיּוֹם שֶׁחָרַב בֵּית הַמִּקְדָּשׁ, אֵין לוֹ לְהַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא אֶלָּא דִּ' אַמּוֹת שֶׁל הֲלָכָה בִּלְבַד".

וְעוֹד יֵשׁ לְהַפְלִיא, הַפִּלֵּא וָפֶלֶא – אֵיךְ אֶפְשָׁר שֶׁלִּימּוֹת הַמַּשִׂיחַ לֹא יִצְטָרְכוּ לְיַדַּע הִלְכוֹת אִיסּוּר וְהֶיתֵּר וְטוּמְאָה וְטָהֳרָה, כִּי אֵיךְ יִשְׁחֲטוּ הַקָּרְבָּנוֹת וְגַם חוּלִּין, אִם לֹא יֵדְעוּ הִלְכוֹת דְּרָסָה וַחֲלָדָה וּשְׁהִיָּה הַפּוֹסְלִים הַשְּׁחִיטָה, וּפְגִימַת הַסַּכִּין, וְכִי יִוָּלֵד אִישׁ בְּטֶבְעוֹ שֶׁיְּהֵא שׁוֹחֵט בְּלִי שְׁהִיָּה וּדְרָסָה? וְגַם הַסַּכִּין תִּהְיֶה בְּרִיאָה וְעוֹמֶדֶת בְּלִי פְּגִימָה לְעוֹלָם?

וְעוֹד הַרְבֵּה הִלְכוֹת חֵלֶב וְדָם וּשְׁאָר אִיסּוּרִין, וְגַם טוּמְאַת הַמֵּת יְהִיוּ צְרִיכִין לֵידַע, כְּדִכְתִיב: "הַנַּעַר בֶּן מֵאָה שָׁנָה יָמוּת", וְגַם טוּמְאַת יוֹלֶדֶת צָרִיךְ לֵידַע, כְּדִכְתִיב: "הָרָה וְיוֹלֶדֶת יַחְדָּיו". אִם תֵּלֵד אִשָּׁה בְּכָל יוֹם מִבֵּיאָה אַחַת, אַף־עַל־פִּי־כֵן – דִּין אִיסּוּר טוּמְאָתָהּ לֹא יִשְׁתַּנֶּה.

וְאֵין לְהַאֲרִיךְ בְּדָבָר הַפָּשׁוּט וּמְפוּרְסָם הֶפְקֵר בְּכָל הַשַּׁ"ס וּמִדְרָשִׁים, דְּפָרִיךְ "הִלְכָתָא לְמָשִׁיחָא?", וְאֵלִיָּהוּ בָּא לְפָשׁוֹט כָּל הַסְּפֵקוֹת, וּ"פָּרָשָׁה זוֹ עָתִיד אֵלִיָּהוּ לְדוֹרְשָׁהּ" כוי:

וְעוֹד אֵינוֹ מוּבָן, מַה שֶּׁכָּתוּב: "דִּלְא יִתְפַּרְנְסוּן תַּלְמִידֵי חֲכָמִים מֵעִמֵּי הָאָרֶץ כוי וְלָא מֵ"עֵרֶב רַב" דְּאָכְלִין פָּסוּל טָמֵא וְאִסּוּר" חַס וְשָׁלוֹם, דְּהָא גַּם בִּזְמַן בַּיִת שֵׁנִי לֹא הָיוּ מִתְפַּרְנְסִין מֵעַמֵּי הָאָרֶץ דְּאָכְלִין פָּסוּל אִסּוּר חַס וְשָׁלוֹם, שֶׁהֲרֵי תַּלְמִידֵי חֲכָמִים הָיוּ לָהֶם שָׂדוֹת וּכְרָמִים כְּעַמֵּי הָאָרֶץ, וַאֲפִילּוּ הָכֵי – הָיוּ עוֹסְקִין בְּלִימּוּד אִיסּוּר וְהֶיתֵּר וְטוּמְאָה וְטָהֳרָה כָּל הַזּוּגוֹת שֶׁהָיוּ בִּימֵי בַּיִת שֵׁנִי, וְהֶעֱמִידוּ תַּלְמִידִים לַאֲלָפִים וּרְבָבוֹת, וְלִימּוּד הַנִּסְתָּר בְּהֶסְתֵּר כוי:

אַךְ בֶּאֱמֶת, כְּשֶׁתְּדַקְדֵּק בִּלְשׁוֹן רַעְיָא מְהֵימְנָא דִּלְעֵיל, "וְאִילְנָא דְּטוֹב וָרָע דְּאִיהוּ אִיסּוּר וְהֶיתֵּר כוי", וְלֹא אָמַר "תּוֹרַת אִיסּוּר וְהֶיתֵּר" אוֹ "הִלְכוֹת אִיסּוּר וְהֶיתֵּר", אֶלָּא רוֹצֶה לוֹמַר, דְּגוּף דָּבָר הָאָסוּר וְדָבָר הַמּוּתָּר – הוּא מֵאִילְנָא דְּטוֹב וָרָע, שֶׁהוּא קְלִיפַּת נוֹגַהּ, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב בְּעֵץ חַיִּים.

וְזֶהוּ לְשׁוֹן "אָסוּר", שֶׁהַקְּלִיפָּה שׁוֹרָה עָלָיו וְאֵינוֹ יָכוֹל לַעֲלוֹת לְמַעְלָה כְּדָבָר הַ"מּוּתָּר", דְּהַיְינוּ – שֶׁאֵינוֹ קָשׁוּר וְאָסוּר בַּקְּלִיפָּה, וְיוּכַל לַעֲלוֹת עַל־יְדֵי הָאָדָם הָאוֹכְלוֹ בְּכַוָּנָה לַה', וְגַם בְּסָתָם, כָּל אָדָם הָעוֹבֵד ה' שֶׁבְּכֹחַ הָאֲכִילָה הַהִיא לוֹמֵד וּמִתְפַּלֵּל לַה', וְנִמְצָא שֶׁנַּעֲשָׂה אוֹתִיּוֹת הַתּוֹרָה וְהַתְּפִלָּה הָעוֹלָה לַה' – מִכֹּחַ הַנִּבְרָר מֵהַמַּאֲכָל הַהוּא.

וְזֶהוּ בְּחוֹל, אֲבָל בְּשַׁבָּת שֶׁיֵּשׁ עָלֶיהָ לִקְלִיפַּת נוֹגַהּ בְּעַצְמָהּ עִם הַחִיצוֹנִיּוּת שֶׁבְּכָל הָעוֹלָמוֹת, לָכֵן, מִצְוָה לֶאֱכוֹל כָּל תַּעֲנוּגִים בְּשַׁבָּת וּלְהַרְבּוֹת בְּבָשָׂר וְיַיִן, אַף שֶׁבְּחוֹל נִקְרָא זוֹלֵל וְסוֹבֵא. מַה־שֶּׁאֵין־כֵּן בִּדְבַר אִיסּוּר, שֶׁאֵינוֹ יָכוֹל לַעֲלוֹת לֹא בְּשַׁבָּת וְלֹא בְּחוֹל, גַּם כְּשֶׁמִּתְפַּלֵּל וְלוֹמֵד בַּכֹּחַ הַהוּא, אִם לֹא שֶׁאָכַל לְפִיקּוּחַ נֶפֶשׁ שֶׁהִתִּירוּ רַבּוֹתֵינוּ־זִכְרוֹנָם־לִבְרָכָה וְנַעֲשָׂה הֶיתֵּר [גְּמוּר].

אֲבָל הַלִּימּוּד בַּתּוֹרָה, אַף הִלְכוֹת אִיסּוּר וְהֶיתֵּר טוּמְאָה וְטָהֳרָה, שֶׁהֵם הַמִּשְׁנָיוֹת וּבְרַיְיתוֹת שֶׁבַּגְּמָרָא וּפוֹסְקִים, הַמְבָאָרִים וּמְבֻרָרִים דִּבְרֵיהֶם לְהֲלָכָה לְמַעֲשֶׂה, הֵן הֵן גּוּפֵי תּוֹרָה שֶׁבְּבַעַל־פֶּה, שֶׁהִיא סְפִירַת מַלְכוּת דַּאֲצִילוּת, כִּדְאִיתָא בַּזּוֹהַר הַקָּדוֹשׁ בְּמָקוֹמוֹת אֵין מִסְפָּר, וּבְרֵישׁ תִּיקוּנִים: "מַלְכוּת – פֶּה, תּוֹרָה שֶׁבְּעַל פֶּה קָרִינָן לָהּ", וּבַאֲצִילוּת – "אִיהוּ וְגַרְמוֹהִי חַד בְּהוֹן", דְּהַיְינוּ, שֶׁאוֹר־אֵין־סוֹף בָּרוּךְ־הוּא מִתְיַיחֵד בַּאֲצִילוּת בְּתַכְלִית הַיִּחוּד, שֶׁהוּא וּרְצוֹנוֹ וְחָכְמָתוֹ הַמְלוּבָּשִׁים בְּדִבּוּרוֹ שֶׁנִּקְרָא "מַלְכוּת" – הַכֹּל אֶחָד:

וּמַה שֶּׁאָמַר הָאֲרִיזַ"ל שֶׁהַמִּשְׁנָיוֹת הֵן בְּמַלְכוּת דִּיצִירָה, רוֹצֶה לוֹמַר: לְבוּשׁ מַלְכוּת דִּיצִירָה שֶׁנִּתְלַבְּשָׁה בָּהּ מַלְכוּת דַּאֲצִילוּת, וּמַלְכוּת דִּיצִירָה נִקְרָא "שִׁפְחָה" לְגַבֵּי מַלְכוּת דַּאֲצִילוּת, וּמַלְכוּת דִּבְרִיאָה נִקְרָא "אִמָּה".

וְתֵדַע: מִמַּה שֶּׁאָמַר הָאֲרִיזַ"ל דְּמִקְרָא, דְּהַיְינוּ תּוֹרָה שֶׁבִּכְתָב – הוּא בַּעֲשִׂיָּה, וַהֲרֵי מְפוֹרָשׁ בַּזּוֹהַר וּבִכְתְבֵי הָאֲרִיזַ"ל מְקוֹמוֹת אֵין מִסְפָּר – שֶׁהִיא תִּפְאֶרֶת, שֶׁהוּא "זְעֵיר אַנְפִּין" דַּאֲצִילוּת – אֶלָּא שֶׁמִּתְלַבֶּשֶׁת בַּעֲשִׂיָּה. וְכֵן הוּא בְּהֶדְיָא בְּסֵפֶר הַכַּוָּונוֹת, שֶׁמִּקְרָא וּמִשְׁנָה וְתַלְמוּד וְקַבָּלָה – כּוּלָּם בַּאֲצִילוּת, אֶלָּא, שֶׁמִּקְרָא – מִתְלַבֵּשׁ עַד עֲשִׂיָּה, וּמִשְׁנָה – עַד הַיְצִירָה, וְתַלְמוּד – בִּבְרִיאָה.

וְהִנֵּה, כְּשֶׁהַמַּלְכוּת דַּאֲצִילוּת מִתְלַבֶּשֶׁת בִּקְלִיפַּת נוֹגַהּ, כְּדֵי לְבָרֵר הַנִּיצוֹצוֹת שֶׁנָּפְלוּ בְּחֵטְא אָדָם הָרִאשׁוֹן וְגַם הָרַפַּ"ח נִיצוֹצִין שֶׁנָּפְלוּ בִּשְׁבִירַת הַכֵּלִים, אֲזַי, גַּם הַמַּלְכוּת דַּאֲצִילוּת נִקְרָא בְּשֵׁם "עֵץ הַדַּעַת טוֹב וָרָע" לְגַבֵּי "זְעֵיר אַנְפִּין" דַּאֲצִילוּת, שֶׁאֵינוֹ יוֹרֵד שָׁם, וְנִקְרָא "עֵץ חַיִּים".

וְהִנֵּה, הִתְלַבְּשׁוּת הַמַּלְכוּת בִּקְלִיפַּת נוֹגַהּ הוּא סוֹד גָּלוּת הַשְּׁכִינָה – "אֲשֶׁר שָׁלַט הָאָדָם בְּאָדָם כּוּ'". וְזֶהוּ שֶׁכָּתוּב בְּרַעְיָא מְהֵימְנָא: "וּבְזִמְנָא דְּאִילָנָא דְּטוֹב וְרָע שָׁלְטָא כּוּ' אִינּוּן כּוּ'", דְּהַיְינוּ, בִּזְמַן גָּלוּת הַשְּׁכִינָה שֶׁמַּשְׁפַּעַת לַחִיצוֹנִים שֶׁהֵם בִּקְלִיפַּת נוֹגַהּ, שֶׁהַ"עֵרֶב רַב"

יוֹנְקִים מִשָּׁם, וּמִתַּמְצִיתָן נִיזּוֹנִין תַּלְמִידֵי חֲכָמִים בַּגָּלוּת, וְאָז, עִיקַּר עֲבוֹדַת הָאָדָם וְעִיקַּר עֵסֶק הַתּוֹרָה וְהַמִּצְוֹת – הוּא לְבָרֵר הַנִּיצוֹצוֹת כַּנּוֹדָע מֵהָאֲרִיזַ"ל.

לָכֵן, עִיקַּר עִנְיַן הַלִּימוּד הוּא בְּעִיּוּן וּפִלְפּוּל הֲלָכָה, בְּאִיסּוּר וְהֶיתֵּר טוּמְאָה וְטָהֳרָה, לְבָרֵר הַמּוּתָּר וְהַטָּהוֹר מֵהָאָסוּר וְהַטָּמֵא – עַל־יְדֵי עִיּוּן וּפִלְפּוּל הֲלָכָה בְּחָכְמָה בִּינָה וְדַעַת, כַּנּוֹדָע דְּ"אוֹרַיְיתָא מֵחָכְמָה נָפְקַת", וּבְחָכְמָה דַּיְיקָא אִתְבְּרִירוּ, וְהַיְינוּ חָכְמָה עִילָּאָה דַּאֲצִילוּת, הַמְלוּבֶּשֶׁת בְּמַלְכוּת דַּאֲצִילוּת, סוֹד תּוֹרָה שֶׁבְּעַל־פֶּה (בְּסוֹד "אַבָּא יָסַד בְּרַתָּא"), הַמְלוּבֶּשֶׁת בְּמַלְכוּת דְּיצִירָה, (וְסוֹד) [סוֹד] הַמִּשְׁנָיוֹת וּבְרַיְיתוֹת הַמְלוּבָּשׁוֹת בְּקְלִיפַּת נוֹגַהּ שֶׁכְּנֶגֶד עוֹלָם הַיְצִירָה, שֶׁשָּׁם מַתְחִיל בְּחִינַת הַדַּעַת [נוסח אחר: הָרַע] שֶׁבְּנוֹגַהּ [נוסח אחר: וְהַבְּרַיְיתוֹת, הַמְלוּבָּשׁוֹת בְּקְלִיפַּת נוֹגַהּ שֶׁכְּנֶגֶד עוֹלָם הָעֲשִׂיָה, שֶׁשָּׁם מַתְחִיל בְּחִינַת הָרַע שֶׁבְּנוֹגַהּ], כַּנּוֹדָע מֵהָאֲרִיזַ"ל.

וְהַמַּשְׂכִּיל יָבִין עִנְיָן פֶּלֶא גָּדוֹל מְזֻּה מְאֹד, מַה נַּעֲשָׂה בַּשָּׁמַיִם מִמַּעַל עַל־יְדֵי עִיּוּן וּבֵירוּר הֲלָכָה פְּסוּקָה מִן הַגְּמָרָא וּפוֹסְקִים רִאשׁוֹנִים וְאַחֲרוֹנִים, מַה שֶּׁהָיָה בְּהֶעְלֵם דָּבָר קוֹדֶם הָעִיּוּן הַלָּז, כִּי עַל־יְדֵי זֶה מַעֲלֶה הֲלָכָה זוֹ מֵהַקְלִיפּוֹת שֶׁהָיוּ מַעֲלִימִים וּמְכַסִּים אוֹתָהּ, שֶׁלֹּא הָיְתָה יְדוּעָה כְּלָל, אוֹ שֶׁלֹּא הָיְתָה מוּבָנֶת הֵיטֵב בְּטַעֲמָהּ, שֶׁהַטַּעַם הוּא סוֹד הַסְּפִירָה חָכְמָה עִילָּאָה, שֶׁנִּפְלוּ מִמֶּנָּה נִיצוֹצִין בַּקְלִיפּוֹת בִּשְׁבִירַת הַכֵּלִים, וְהֵם שָׁם בִּבְחִינַת גָּלוּת, שֶׁהַקְלִיפּוֹת שׁוֹלְטִים עֲלֵיהֶם וּמַעֲלִימִים חָכְמַת הַתּוֹרָה מֵעֲלְיוֹנִים וְתַחְתּוֹנִים. וְזֶהוּ שֶׁכָּתוּב בְּרֹעַ מְהֵימְנָא, שֶׁהַקּוּשְׁיָא הִיא מִסִּטְרָא דְּרָע.

וְהִנֵּה, הָעֲלְיוֹנִים אֵין בָּהֶם כֹּחַ לְבָרֵר וּלְהַעֲלוֹת מֵהַשְּׁבִירָה שֶׁבְּקְלִיפַּת נוֹגַהּ, אֶלָּא הַתַּחְתּוֹנִים לְבַד, לְפִי שֶׁהֵם מְלוּבָּשִׁים בְּגוּף חוּמְרֵי "מַשְׁכָּא דְחִוְיָא" מִקְלִיפַּת נוֹגַהּ, וְהֵם מַתִּישִׁים כֹּחַהּ בִּשְׁבִירַת הַתַּאֲווֹת, וְאִתְכַּפְיָא סִטְרָא אָחֳרָא, וְ"יִתְפָּרְדוּ כָּל פּוֹעֲלֵי אָוֶן". וְלָכֵן בָּאִים הָעֲלְיוֹנִים לִשְׁמוֹעַ חִידּוּשֵׁי תּוֹרָה מֵהַתַּחְתּוֹנִים, מַה שֶּׁמְּחַדְּשִׁים וּמְגַלִּים תַּעֲלוּמוֹת הַחָכְמָה שֶׁהָיוּ כְּבוּשִׁים בַּגּוֹלָה עַד עַתָּה.

וְכָל אִישׁ יִשְׂרָאֵל יוּכַל לְגַלּוֹת תַּעֲלוּמוֹת חָכְמָה (לְגַלּוֹת) וּלְחַדֵּשׁ שֵׂכֶל חָדָשׁ, הֵן בַּהֲלָכוֹת, הֵן בְּאַגָּדוֹת, הֵן בַּנִּגְלֶה, הֵן בַּנִּסְתָּר, כְּפִי בְּחִינַת שׁוֹרֶשׁ נִשְׁמָתוֹ, וּמְחוּיָּב בַּדָּבָר, לְהַשְׂלִים נִשְׁמָתוֹ בְּהַעֲלָאַת כָּל הַנִּיצוֹצוֹת שֶׁנִּפְלוּ לְחֶלְקָהּ וּלְגוֹרָלָהּ, כַּנּוֹדָע.

(וְכָל דִּבְרֵי תוֹרָה, וּבִפְרָט דְּבַר הֲלָכָה, הִיא נִיצוֹץ מֵהַשְּׂכִינָה, שֶׁהִיא הִיא דְּבַר ה', כִּדְאִיתָא בַּגְּמָרָא: "דְּבַר ה' זוֹ הֲלָכָה", סוֹד מַלְכוּת דַּאֲצִילוּת הַמַּלְבֶּשֶׁת לְחָכְמָה דַּאֲצִילוּת, וּמְלוּבָּשִׁים בְּמַלְכוּת דְּיצִירָה, וְיָרְדוּ בְּקְלִיפַּת נוֹגַהּ בִּשְׁבִירַת הַכֵּלִים).

וְזֶהוּ שֶׁאָמְרוּ בַּגְּמָרָא: "כָּל הָעוֹסֵק בַּתּוֹרָה, אָמַר הַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא: מַעֲלֶה אֲנִי עָלָיו כְּאִלּוּ פְּדָאַנִי וְאֶת בָּנַי מִבֵּין הָאוּמּוֹת הָעוֹלָם".

אֲבָל בְּצֵאת הַשְּׁכִינָה מִקְּלִיפַּת נוֹגַהּ [נוסח אחר: מֵהַקְּלִיפּוֹת] אַחַר שֶׁיּוּשְׁלַם בֵּירוּר הַנִּיצוֹצוֹת, וְיוּפְרַד הָרַע מֵהַטּוֹב וְ"יִתְפָּרְדוּ כָּל פּוֹעֲלֵי אָוֶן", וְלֹא שָׁלְטָא אִילָנָא דְּטוֹב וְרַע בְּצֵאת הַטּוֹב מִמֶּנָּה, אֲזַי – לֹא יִהְיֶה עֵסֶק הַתּוֹרָה וְהַמִּצְוֹת לְבָרֵר בֵּירוּרִין, כִּי אִם – לְיַחֵד יְחוּדִים עֶלְיוֹנִים יוֹתֵר, לְהַמְשִׁיךְ אוֹרוֹת עֶלְיוֹנִים יוֹתֵר מֵהָאֲצִילוּת, כְּמוֹ שֶׁאָמַר הָאֲרִ"י זִכְרוֹנוֹ לִבְרָכָה.

וְהַכֹּל – עַל־יְדֵי פְּנִימִיּוּת הַתּוֹרָה, לְקַיֵּים הַמִּצְוֹת בְּכַוָּונוֹת שֶׁמְּכַוְּנוֹת לְאוֹרוֹת עֶלְיוֹנִים כוּ'. כִּי שֹׁרֶשׁ הַמִּצְוֹת הוּא לְמַעְלָה מַעְלָה בְּאֵין־סוֹף בָּרוּךְ־הוּא.

(וּמַה שֶּׁאָמְרוּ רַבּוֹתֵינוּ־זִכְרוֹנָם־לִבְרָכָה דְּ"מִצְוֹת בְּטֵילוֹת לֶעָתִיד לָבֹא", הַיְינוּ, בְּתְחִיַּית הַמֵּתִים, אֲבָל לִימוֹת הַמָּשִׁיחַ, קוֹדֶם תְּחִיַּית הַמֵּתִים – אֵין בְּטֵלִים).

וְלָכֵן יִהְיֶה גַּם עִיקַּר עֵסֶק הַתּוֹרָה גַּם כֵּן בִּפְנִימִיּוּת הַמִּצְוֹת וְטַעֲמֵיהֶם הַנִּסְתָּרִים. אֲבָל הַנִּגְלוֹת יִהְיוּ גְּלוּיִם וִידוּעִים לְכָל אִישׁ יִשְׂרָאֵל בִּידִיעָה בְּתְחִלָּה בְּלִי שִׂכְחָה, וְאֵין צְרִיכִים לַעֲסוֹק בָּהֶם, אֶלָּא לְ"עֵרֶב רַב" שֶׁלֹּא יִזְכּוּ לְמִטְעַם מֵאִילָנָא דְחַיֵּי, שֶׁהוּא פְּנִימִיּוּת הַתּוֹרָה וְהַמִּצְוָה, וּצְרִיכִים לַעֲסוֹק [בַּתּוֹרָה] בַּמִּשְׁנָה, לְהַתִּישׁ כֹּחַ הַסִּטְרָא אָחֳרָא הַדָּבוּק בָּהֶם (עַל יְדֵי עֵסֶק הַתּוֹרָה. בכתב יד ליתא), שֶׁלֹּא תִּשְׁלוֹט בָּהֶם לְהַחֲטִיאָם, כְּדִכְתִיב: "וְהַחוֹטֶא בֶּן מֵאָה שָׁנָה יְקוּלָל", שֶׁיִּהְיוּ חוֹטְאִים מֵ"עֵרֶב רַב".

וְגַם לְמַעֲשֶׂה, יִהְיוּ צְרִיכִים לִפְרָטֵי הִלְכוֹת אִסּוּר וְטוּמְאָה יוֹתֵר מִיִּשְׂרָאֵל, שֶׁלֹּא יֵאֵרַע לָהֶם פְּסוּל וְטוּמְאָה וְאִסּוּר, כִּי "לֹא יְאוּנֶה כוּ'". וְגַם, אֶפְשָׁר וְקָרוֹב הַדָּבָר שֶׁיֵּדְעוּ מִפְּנִימִיּוּת הַתּוֹרָה כָּל גּוּפֵי הַתּוֹרָה הַנִּגְלֵית, כְּמוֹ אַבְרָהָם אָבִינוּ עָלָיו־הַשָּׁלוֹם, וְלָכֵן, אֵין צְרִיכִים לַעֲסוֹק בָּהֶם כְּלָל.

מַה־שֶּׁאֵין־כֵּן בִּזְמַן בֵּית שֵׁנִי, הָיוּ צְרִיכִים לַעֲסוֹק – גַּם כִּי לֹא בִּשְׁבִיל הֲלָכָה לְמַעֲשֶׂה בִּלְבַד, אֶלָּא שֶׁזֶּהוּ עִיקַּר עֲבוֹדָה לְהַתִּישׁ כֹּחַ הַסִּטְרָא אָחֳרָא, וּלְהַעֲלוֹת נִיצוֹצֵי הַקְּדוּשָּׁה עַל־יְדֵי הַתּוֹרָה וְהָעֲבוֹדָה, כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר בְּמָקוֹם אַחֵר.

וְאַחַר הַדְּבָרִים וְהָאֱמֶת, יוּבַן הֵיטֵב בְּתוֹסֶפֶת בֵּיאוּר הָרַעְיָא מְהֵימְנָא דְּלְעֵיל, בְּמַה שֶּׁאָמַר "אִילָנָא דְטוֹב וְרַע כוּ'", רוֹצֶה לוֹמַר – קְלִיפַּת נוֹגַהּ, שֶׁהוּא עוֹלָם הַזֶּה הָעִיקָּר, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב בְּעֵץ חַיִּים, וְדַי לַמֵּבִין:

פרק כז

מַה שֶּׁכָּתַב לְיוֹשְׁבֵי אֶרֶץ הַקֹּדֶשׁ תִּבָּנֶה וְתִכּוֹנֵן בִּמְהֵרָה בְיָמֵינוּ אָמֵן לְנַחֲמָם בְּכַפְלַיִם לְתוּשִׁיָּה, עַל פְּטִירַת הָרַב הַגָּאוֹן הַמְפוּרְסָם אִישׁ אֱלֹקִים קָדוֹשׁ, נֵר יִשְׂרָאֵל, עַמּוּד הַיְמָנִי פַּטִּישׁ הֶחָזָק, מוֹרֵנוּ הָרַב וְרַבֵּנוּ רַבִּי מְנַחֵם מֶענְדֶל נִשְׁמָתוֹ עֵדֶן.

אֲהוּבַיי אַחַיי וְרֵעַיי אֲשֶׁר כְּנַפְשִׁי כּוּ', ה' עֲלֵיהֶם יִחְיוּ חַיִּים עַד הָעוֹלָם, וְצֶאֱצָאֵיהֶם אִתָּם זֶרַע אֱמֶת בְּרוּכֵי ה' הֵמָּה מֵעַתָּה וְעַד עוֹלָם.

אַחֲרֵי דְּרִישַׁת שְׁלוֹמָם כְּמִשְׁפָּט לְאוֹהֲבֵי שְׁמוֹ, בָּאתִי לְדַבֵּר עַל לֵב נִדְכָּאִים הַנֶּאֱנָחִים וְהַנֶּאֱנָקִים, וּלְנַחֲמָם בְּכִכְפַלַּיִם לְתוּשִׁיָּה, אֲשֶׁר שָׁמְעָה אָזְנִי וַתִּבָּן לָהּ, עַל מַאֲמַר רַבּוֹתֵינוּ־זִכְרוֹנָם־לִבְרָכָה "דְּשָׁבַק חַיִּים לְכָל חַי".

כִּי "צַדִּיק בֶּאֱמוּנָתוֹ יִחְיֶה", וּבְ"יִרְאַת ה' לְחַיִּים", וּבְרִשְׁפֵּי אֵשׁ שַׁלְהֶבֶת אַהֲבָתוֹ מֵחַיִּים, לְכָל בָּהֶן חַיֵּי רוּחוֹ [נוסח אחר: וְנִשְׁמָתוֹ] כָּל יְמֵי חֶלְדּוֹ, וְיִהְי בְּהַעֲלוֹת ה' רוּחוֹ, וְנִשְׁמָתוֹ אֵלָיו יֵאָסוֹף, וְיַעֲלֶה בְּעֵילּוּי אַחַר עֵילּוּי עַד רוּם הַמַּעֲלוֹת – שְׁבַק חַיֵּי רוּחוֹ, "פְּעוּלָּתוֹ אֲשֶׁר עָבַד בָּהּ" לְפָנִים בְּיִשְׂרָאֵל, פְּעוּלַּת צַדִּיק לְחַיִּים לְכָל חַי, הִיא נֶפֶשׁ כָּל חַי הַקְּשׁוּרָה בְּנַפְשׁוֹ בְּחַבְלֵי עֲבוֹתוֹת אַהֲבָה רַבָּה וְאַהֲבַת עוֹלָם, בַּל תִּמּוֹט לָנֶצַח, אֲשֶׁר "מִי הָאִישׁ הֶחָפֵץ חַיִּים", לְדָבְקָה בַּהּ' חַיִּים – בַּעֲבוֹדָתוֹ תְּדַבֵּק נַפְשׁוֹ, וְהָיְתָה צְרוּרָה בִּצְרוֹר הַחַיִּים אֶת ה', בְּחַיֵּי רוּחַ אַפֵּינוּ אֲשֶׁר אָמַרְנוּ בְּצִלּוֹ נִחְיֶה בַּגּוֹיִם.

אֲשֶׁר שָׁבַק לָנוּ, בְּכָל אֶחָד וְאֶחָד כְּפִי בְּחִינַת הִתְקַשְּׁרוּתוֹ בֶּאֱמֶת, וְאַהֲבָתוֹ אַהֲבַת אֱמֶת הַטְּהוֹרָה, "מְקֻרָב אִישׁ וְלֵב עָמוֹק", כִּי "כַּמַּיִם הַפָּנִים וְכוּ'", וְ"רוּחַ אַיְתִי רוּחַ וְאַמְשִׁיךְ רוּחַ", וְרוּחוֹ עוֹמֶדֶת בְּקִרְבֵּינוּ מַמָּשׁ, כִּי בְּרִאוֹתוֹ יְלָדָיו מַעֲשֵׂה יָדָיו בְּקִרְבּוֹ יַקְדִּישׁוּ שְׁמוֹ יִתְבָּרַךְ, אֲשֶׁר יִתְגַּדַּל וְיִתְקַדַּשׁ, כַּאֲשֶׁר נֵלֵךְ בְּדַרְכּוֹ יִשְׂרָה אֲשֶׁר הוֹרָנוּ מִדְּרָכָיו, וְנִלְכָּה בְּאוֹרְחוֹתָיו נָצַח סֶלָה וָעֶד.

וְזֶהוּ שֶׁכָּתוּב בַּזֹּהַר הַקָּדוֹשׁ דְּ"צַדִּיקָא דְּאִתְפַּטַּר אִשְׁתַּכַּח בְּכֻלְּהוּ עָלְמִין יַתִּיר מִבְּחַיּוֹהִי", דְּהַיְינוּ, שֶׁגַּם בְּזֶה הָעוֹלָם הַמַּעֲשֶׂה – "הַיּוֹם לַעֲשׂוֹתָם" – אִשְׁתַּכַּח יַתִּיר: כִּי הַמַּעֲשֶׂה (גָּדוֹל) [גָּדֵל] וְהוֹלֵךְ, גִּידּוּלֵי גִידּוּלִין, מִן "אוֹר זָרוּעַ לַצַּדִּיק" בַּ"שָּׂדֶה אֲשֶׁר בֵּרְכוֹ ה'", הַמֵּאִיר לְאָרֶץ וְחוּצוֹת, וְגַם אֲנַחְנוּ אֵלֶּה פֹּה הַיּוֹם כּוּלָּנוּ חַיִּים בְּדַרְכָיו – "דֶּרֶךְ הַקֹּדֶשׁ יִקָּרֵא לְהּ'". זֹאת בַּעֲבוֹדַת ה' בְּמִילֵי דְשִׁמַיָּא.

וּבְמִילֵי דְעָלְמָא – בְּפֵירוּשׁ אִתְמַר בַּזֹּהַר הַקָּדוֹשׁ, דְּ"צַדִּיקַיָּיא מְגִינִין עַל עָלְמָא וּבְמִיתַתְהוֹן יַתִּיר מִבְּחַיֵּיהוֹן, וְאִלְמָלֵא צָלוֹתָא דְצַדִּיקַיָּיא בְּהַהוּא עָלְמָא – לָא אִתְקַיֵּים עָלְמָא רִגְעָא חָדָא".

וְכָל הַקָּרוֹב קָרוֹב אֶל מִשְׁכַּן ה' בְּחַיָּיו קוֹדֶם לִבְרָכָה:

ביאור על הנזכר לעיל

אִיתָא בַּזֹּהַר הַקָּדוֹשׁ, דְּ"צַדִּיקָא דְּאִתְפַּטַּר אִשְׁתַּכַּח בְּכֻלְּהוּ עָלְמִין יַתִּיר מִבְּחַיּוֹהִי כּוּ'". וְצָרִיךְ לְהָבִין, תֵּינַח בְּעוֹלָמוֹת עֶלְיוֹנִים – אִשְׁתַּכַּח יַתִּיר בַּעֲלוֹתוֹ שָׁמָּה, אֲבָל בָּעוֹלָם הַזֶּה אֵיךְ אִשְׁתַּכַּח יַתִּיר?

וְיֵשׁ לוֹמַר, עַל דֶּרֶךְ מַה שֶּׁקִּבַּלְתִּי עַל מַאֲמַר חֲכָמֵינוּ־זִכְרוֹנָם־לִבְרָכָה "דְּשָׁבַק חַיִּים לְכָל חַי".

כַּנּוֹדָע, שֶׁחַיֵּי הַצַּדִּיק אֵינָם חַיִּים בְּשָׂרִים כִּי אִם חַיִּים רוּחָנִיִּים, שֶׁהֵם אֱמוּנָה וְיִרְאָה וְאַהֲבָה, כִּי בֶּאֱמוּנָה כְּתִיב: "וְצַדִּיק בֶּאֱמוּנָתוֹ יִחְיֶה", וּבְיִרְאָה כְּתִיב: "וְיִרְאַת ה' לְחַיִּים", וּבְאַהֲבָה כְּתִיב: "רוֹדֵף צְדָקָה וָחֶסֶד יִמְצָא חַיִּים", וְחֶסֶד הוּא אַהֲבָה.

וּשְׁלֹשָׁה מִדּוֹת אֵלּוּ הֵם בְּכָל עוֹלָם וְעוֹלָם עַד רוּם הַמַּעֲלוֹת, הַכֹּל לְפִי עֵרֶךְ בְּחִינַת מַעֲלוֹת הָעוֹלָמוֹת זֶה עַל זֶה בְּדֶרֶךְ עִילָּה וְעָלוּל, כַּנּוֹדָע.

וְהִנֵּה, בְּהֵיוֹת הַצַּדִּיק חַי עַל פְּנֵי הָאֲדָמָה, הֲיוּ שְׁלֹשָׁה מִדּוֹת אֵלּוּ בְּתוֹךְ כְּלֵי וּלְבוּשׁ שֶׁלָּהֶם בִּבְחִינַת מָקוֹם גַּשְׁמִי, שֶׁהִיא בְּחִינַת נֶפֶשׁ הַקְּשׁוּרָה בְּגוּפוֹ, וְכָל תַּלְמִידָיו אֵינָם מְקַבְּלִים רַק הָאָרַת מִדּוֹת אֵלּוּ וְזִיוָן, הַמֵּאִיר חוּץ לְכֵלִי זֶה עַל־יְדֵי דִּבּוּרָיו וּמַחְשְׁבוֹתָיו הַקְּדוֹשִׁים, וְלָכֵן אָמְרוּ רַבּוֹתֵינוּ־זִכְרוֹנָם־לִבְרָכָה שֶׁאֵין אָדָם עוֹמֵד עַל דַּעַת רַבּוֹ וְכוּ'.

אֲבָל לְאַחַר פְּטִירָתוֹ, לְפִי שֶׁמִּתְפָּרְדִים בְּחִינַת הַנֶּפֶשׁ שֶׁנִּשְׁאֶרֶת בַּקֶּבֶר מִבְּחִינַת הָרוּחַ שֶׁבְּגַן עֵדֶן, שֶׁהֵן שָׁלֹשׁ מִדּוֹת הַלָּלוּ, לְפִיכָךְ יָכוֹל כָּל הַקְּרוֹב אֵלָיו לְקַבֵּל חֵלֶק מִבְּחִינַת רוּחוֹ שֶׁבְּגַן עֵדֶן, הוֹאִיל וְאֵינָהּ בְּתוֹךְ כְּלִי וְלֹא בִּבְחִינַת מָקוֹם גַּשְׁמִי, כַּנּוֹדָע מַאֲמַר רַבּוֹתֵינוּ־זִכְרוֹנָם־לִבְרָכָה עַל יַעֲקֹב אָבִינוּ עָלָיו־הַשָּׁלוֹם שֶׁנִּכְנַס עִמּוֹ גַּן עֵדֶן, וְכֵן כָּתַב בְּסֵפֶר עֶשָׂרָה מַאֲמָרוֹת, שֶׁאֲוִיר גַּן עֵדֶן מִתְפַּשֵּׁט סָבִיב כָּל אָדָם, וְנִרְשָׁמִים בַּאֲוִיר זֶה כָּל מַחְשְׁבוֹתָיו וְדִבּוּרָיו הַטּוֹבִים בַּתּוֹרָה וַעֲבוֹדַת ה' (וְכֵן לְהֵיפֶךְ חַס וְשָׁלוֹם נִרְשָׁמִים בַּאֲוִיר הַמִּתְפַּשֵּׁט מִגֵּיהִנֹּם סָבִיב כָּל אָדָם).

הִלְכָךְ, נָקֵל מְאֹד לְתַלְמִידָיו, לְקַבֵּל חֶלְקָם מִבְּחִינַת רוּחַ רַבָּם הָעַצְמִיִּית, שֶׁהֵם אֱמוּנָתוֹ וְיִרְאָתוֹ וְאַהֲבָתוֹ אֲשֶׁר עָבַד בָּהֶם אֶת ה', וְלֹא זִיּוּם בִּלְבַד הַמֵּאִיר חוּץ לַכֵּלִי, לְפִי שֶׁבְּחִינַת רוּחוֹ הָעַצְמִית מִתְעַלֶּה בְּעִילּוּי אַחַר עִילּוּי, לְהִכָּלֵל בִּבְחִינַת נִשְׁמָתוֹ שֶׁבְּגַן עֵדֶן הָעֶלְיוֹן שֶׁבָּעוֹלָמוֹת הָעֶלְיוֹנִים.

וְנוֹדָע, שֶׁכָּל דָּבָר שֶׁבִּקְדוּשָׁה אֵינוֹ נֶעְקָר לְגַמְרֵי מִכֹּל וְכֹל מִמְּקוֹמוֹ וּמַדְרֵגָתוֹ הָרִאשׁוֹנָה, גַּם לְאַחַר שֶׁנִּתְעַלֶּה לְמַעְלָה לְמַעְלָה. וּבְחִינָה זוֹ הָרִאשׁוֹנָה שֶׁנִּשְׁאֶרֶת לְמַטָּה בְּגַן עֵדֶן הַתַּחְתּוֹן בִּמְקוֹמוֹ וּמַדְרֵגָתוֹ הָרִאשׁוֹנָה, הִיא הַמִּתְפַּשֶּׁטֶת בְּתַלְמִידָיו, כָּל אֶחָד כְּפִי בְּחִינַת הִתְקַשְּׁרוּתוֹ וְקִרְבָתוֹ אֵלָיו בְּחַיָּיו וּבְמוֹתוֹ בְּאַהֲבָה רַבָּה, כִּי, הַמְשָׁכַת כָּל רוּחָנִיּוּת, אֵינָהּ אֶלָּא עַל־יְדֵי אַהֲבָה רַבָּה, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב בַּזֹּהַר הַקָּדוֹשׁ דְּרוּשׁ דְּרוּתָא דִּלְבָּא אַמְשִׁיךְ רוּחַ מִלְּעֵילָּא, רַק אִם יְכוֹן לְקַרְאת אֱלֹהָיו בַּהֲכָנָה רַבָּה וְיגִיעָה עֲצוּמָה, לְקַבֵּל שָׁלֹשׁ מִדּוֹת הַלָּלוּ, כְּדֶרֶךְ שֶׁהוֹרָהוּ רַבּוֹ, וּכְמַאֲמַר רַבּוֹתֵינוּ־זִכְרוֹנָם־לִבְרָכָה: "יָגַעְתָּ וּמָצָאתָ – תַּאֲמִין".

וְהִנֵּה, יֵשׁ עוֹד בְּחִינַת הָאָרָה לְתַלְמִידָיו, רַק שֶׁאֵינָהּ מִתְלַבֶּשֶׁת בְּתוֹךְ מוֹחָם מַמָּשׁ כְּרִאשׁוֹנָה, רַק מְאִירָה עֲלֵיהֶם מִלְמַעְלָה, וְהִיא מַעֲלִיַּית רוּחוֹ וְנִשְׁמָתוֹ לְמָקוֹר חוּצְבוּ, דְּהַיְינוּ לַ"חֲקַל תַּפּוּחִין קַדִּישִׁין", וְעַל־יְדֵי זֶה נַעֲשֶׂה שָׁם יִחוּד, עַל־יְדֵי הַעֲלָאַת "מַיִין נוּקְבִין" מִכָּל

מַעֲשָׂיו וְתוֹרָתוֹ וַעֲבוֹדָתוֹ אֲשֶׁר עָבַד כָּל יְמֵי חַיָּיו, וְנִזְרְעוּ בַּ"חֶקֶל תַּפּוּחִין קַדִּישִׁין" אוֹרוֹת עֶלְיוֹנִים מְאֹד, לְעוּמַת תַּחְתּוֹנִים, אֲשֶׁר הֵם תּוֹרָתוֹ וַעֲבוֹדָתוֹ.

וְהָאָרַת אוֹרוֹת עֶלְיוֹנִים אֵלּוּ מְאִירָה עַל כָּל תַּלְמִידָיו, שֶׁנַּעֲשׂוּ עוֹבְדֵי ה' עַל־יְדֵי תּוֹרָתוֹ וַעֲבוֹדָתוֹ. וְהָאָרָה זוֹ שֶׁעֲלֵיהֶם מִלְמַעְלָה, מַכְנֶסֶת בְּלִבָּם הִרְהוּרֵי תְּשׁוּבָה וּמַעֲשִׂים טוֹבִים, וְכָל הַמַּעֲשִׂים טוֹבִים הַנּוֹלָדִים מֵהָאָרָה זוֹ שֶׁמְּאִירָה מֵאוֹרוֹת הַזְּרוּעִים בַּשָּׂדֶה הַנִּזְכָּר לְעֵיל – נִקְרָא "גִּידּוּלֵי גִידּוּלִין".

וְהָאָרָה זוֹ הִיא בְּהֶעְלֵם וְהֶסְתֵּר גָּדוֹל, כְּמוֹ שֶׁמֶשׁ הַמֵּאִיר לַכּוֹכָבִים מִתַּחַת לָאָרֶץ, כִּדְאִיתָא בַּתִּיקוּנִים עַל מֹשֶׁה רַבֵּינוּ עָלָיו־הַשָּׁלוֹם, שֶׁאַחַר פְּטִירָתוֹ מִתְפַּשֶּׁטֶת הָאָרָתוֹ בְּכָל דָּרָא וְדָרָא לְשִׁשִּׁים רִבּוֹא נְשָׁמוֹת, כְּמוֹ שֶׁמֶשׁ הַמֵּאִיר מִתַּחַת לָאָרֶץ לְשִׁשִּׁים רִבּוֹא כּוֹכָבִים:

פרק כח

מַה שֶּׁכָּתַב לְמָחוּתָּנוֹ, הָרַב הַגָּאוֹן הַמְפוּרְסָם, אִישׁ אֱלֹקִים קָדוֹשׁ ה', נֵר יִשְׂרָאֵל, עַמּוּד הַיְמָנִי, פַּטִּישׁ הֶחָזָק, מוֹרֵנוּ וְרַבֵּנוּ הָרַב לֵוִי יִצְחָק נִשְׁמָתוֹ עֵדֶן, אַב בֵּית־דִּין דִּקְהִלַּת קוֹדֶשׁ בַּאדִיטְשׁוֹב, לְנַחֲמוֹ עַל פְּטִירַת בְּנוֹ הָרַב הֶחָסִיד, מוֹרֵנוּ וְרַבֵּנוּ הָרַב מֵאִיר נִשְׁמָתוֹ עֵדֶן:

לָמָּה נִסְמְכָה פָּרָשַׁת מְרִיָם לְפָרָשַׁת פָּרָה, לוֹמַר לְךָ: מַה פָּרָה מְכַפֶּרֶת וְכוּ'.

וְצָרִיךְ לְהָבִין, לָמָּה נִסְמְכָה דַּוְקָא לְפָרָה אֲדוּמָּה הַנַּעֲשֶׂה חוּץ לְשָׁלֹשׁ מַחֲנוֹת, אֶלָּא דְּחַטָּאת קָרְיֵיהּ רַחֲמָנָא [בכתב יד הנוסחא: 'הַנַּעֲשֶׂה בַּחוּץ'. ומן תיבת "לשלש" עד תיבת "רחמנא" ליתא בכתב יד] וְלֹא נִסְמְכָה לְפָרָשַׁת חַטָּאת הַנַּעֲשֶׂה בִּפְנִים עַל גַּבֵּי הַמִּזְבֵּחַ – כַּפָּרָה מַמָּשׁ.

אָמְנָם, נוֹדָע מִזּוֹהַר הַקָּדוֹשׁ וְהָאֱרִיזַ"ל, סוֹד הַקָּרְבָּנוֹת שֶׁעַל גַּבֵּי הַמִּזְבֵּחַ – הֵן בְּחִינַת הָעֲלָאַת "מַיִין נוּקְבִין" מִנֶּפֶשׁ הַבַּהֲמִית שֶׁבְּנוֹגַהּ, אֶל שָׁרְשָׁן וּמְקוֹרָן – הֵן בְּחִינוֹת ד' חַיּוֹת שֶׁבַּמֶּרְכָּבָה הַנּוֹשְׂאוֹת אֶת הַכִּסֵּא, פְּנֵי שׁוֹר וּפְנֵי נֶשֶׁר וְכוּ', וְעַל־יְדֵי זֶה נִמְשָׁכִים וְיוֹרְדִים "מַיִין דּוּכְרִין" מִבְּחִינַת "אָדָם" שֶׁעַל הַכִּסֵּא, הַנִּקְרָא בְּשֵׁם "מַלְכָּא" וּ"יְעֵיר אַנְפִּין".

אָכֵן, בִּשְׂרֵפַת הַפָּרָה אֲדוּמָּה, הִנֵּה עַל־יְדֵי הַשְׁלָכַת עֵץ אֶרֶז וְאֵזוֹב וְכוּ' וּנְתִינַת מַיִם חַיִּים אֶל הָאֵפֶר – נִקְרָא בְּשֵׁם "קִידּוּשׁ מֵי חַטָּאת" בַּמִּשְׁנָה, וְהִיא בְּחִינַת "קֹדֶשׁ הָעֶלְיוֹן", הַנִּקְרָא בְּשֵׁם "טַלָּא דִּבְדוּלְחָא", כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב בַּזּוֹהַר הַקָּדוֹשׁ, שֶׁהִיא בְּחִינַת "חָכְמָה עִילָּאָה" וּ"מוֹחָא סְתִימָאָה" דַּ"אֲרִיךְ אַנְפִּין", וַעֲלָהּ אִיתְמַר בְּדוּכְתֵּי טוּבָא בַּזּוֹהַר הַקָּדוֹשׁ: "בְּחָכְמָה אִתְבְּרִירוּ", וְ"אִתְהַפְּכָא חֶשׁוֹכָא לִנְהוֹרָא", דְּהַיְינוּ עוֹלָם הַתִּיקוּן, שֶׁנִּתְבָּרֵר וְנִתְתַּקֵּן עַל־יְדֵי "מוֹחָא סְתִימָאָה" דַּ"אֲרִיךְ אַנְפִּין", מֵעוֹלָם הַתֹּהוּ וּשְׁבִירַת הַכֵּלִים, שֶׁנָּפְלוּ בִּבְרִיאָה־יְצִירָה־עֲשִׂיָּה וְכוּ', כַּנּוֹדָע. וְלָזֹאת – מְטַהֶרֶת טוּמְאַת הַמֵּת, אַף שֶׁהוּא אֲבִי אָבוֹת וְכוּ', וּלְמַטָּה מִנּוֹגַהּ:

וְהִנֵּה, מִזֹּאת, דְּ"אַבָּא" יוֹנֵק מִמַּזָּל הַשְּׁמִינִי הוּא תִּיקוּן "נוֹצֵר חֶסֶד", "נוֹצֵר" אוֹתִיּוֹת "רָצוֹן", וְהֵיא עֵת רָצוֹן הַמִּתְגַּלֶּה וּמֵאִיר בִּבְחִינַת גִּילוּי מִלְמַעְלָה לְמַטָּה, בְּעֵת פְּטִירַת צַדִּיקֵי עֶלְיוֹן, עוֹבְדֵי ה' בְּאַהֲבָה, בִּמְסִירַת נַפְשָׁם לַה' בְּחַיֵּיהֶם עַרְבִית וְשַׁחֲרִית בִּקְרִיאַת־שְׁמַע, שֶׁעַל־יְדֵי זֶה הָיוּ מַעֲלִים "מַיִן נוּקְבִין" לְ"אַבָּא" וְ"אִימָּא" בִּקְרִיאַת־שְׁמַע, כַּיָּדוּעַ. (וְכֵן בְּתַלְמוּד תּוֹרָה דְּמֵחָכְמָה נָפְקָא), וְעַל־יְדֵי זֶה הָיוּ נִמְשָׁכִים וְיוֹרְדִים בְּחִינַת "מַיִן דּוּכְרִין" מִתִּיקוּן "וְנוֹצֵר חֶסֶד", וְהֵם הֵם הַמְּאִירִים בִּבְחִינַת גִּילוּי בִּפְטִירָתָם, כַּנּוֹדָע – שֶׁכָּל עֲמַל הָאָדָם שֶׁעָמְלָה נַפְשׁוֹ בְּחַיָּיו לְמַעְלָה בִּבְחִינַת הֶעְלֵם וְהֶסְתֵּר, מִתְגַּלֶּה וּמֵאִיר בִּבְחִינַת גִּילוּי מִלְמַעְלָה לְמַטָּה בְּעֵת פְּטִירָתוֹ.

וְהִנֵּה, עַל־יְדֵי גִּילוּי הָאָרַת תִּיקוּן "וְנוֹצֵר חֶסֶד" בִּפְטִירָתָן, מֵאִיר "חֶסֶד ה' מֵעוֹלָם עַד עוֹלָם עַל יְרֵאָיו", וּ"פּוֹעֵל יְשׁוּעוֹת בְּקֶרֶב הָאָרֶץ", לְכַפֵּר עַל עָוֹן הַדּוֹר, אַף גַּם עַל הַזְּדוֹנוֹת שֶׁהֵן מִגְּ' קְלִיפּוֹת הַטְּמֵאוֹת שֶׁלְּמַטָּה מִנּוּגַהּ, לְפִי שֶׁמַּזָּל דְּ"נוֹצֵר" מִ"מוֹחָא סְתִימָאָה" דַּ"אֲרִיךְ אַנְפִּין" מִקּוֹר הַבֵּירוּרִים, וְאִתְהַפְּכָא חֲשׁוֹכָא דִּשְׁבִירַת הַכֵּלִים לִנְהוֹרָא דְּעוֹלַם הַתִּיקוּן.

מַה־שֶּׁאֵין־כֵּן בַּקְּרְבָּנוֹת שֶׁעַל גַּבֵּי הַמִּזְבֵּחַ, שֶׁאֵינָן מְכַפְּרִים אֶלָּא עַל הַשְׁגָגוֹת, שֶׁהֵן מֵהִתְגַּבְּרוּת נֶפֶשׁ הַבַּהֲמִית שֶׁמְּמֻנּוּגַהּ, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב בְּ"לִקּוּטֵי תּוֹרָה" פָּרָשַׁת וַיִּקְרָא.

וְלָכֵן נִסְמְכָה לְפָרָשַׁת פָּרָה דַּוְקָא – "מַה פָּרָה וְכוּ'". וּבְיַלְקוּט פָּרָשַׁת שְׁמִינִי הַגִּירְסָא "מֵי חַטָּאת וְכוּ'":

פרק כט

אֵשֶׁת חַיִל עֲטֶרֶת בַּעְלָהּ כוּ'.

אִיתָא בַּגְּמָרָא פֶּרֶק ד' דִּמְגִילָּה: "וּדְאִשְׁתַּמֵּשׁ בְּתַגָּא חֲלַף כוּ'" – "זֶה הַמִּשְׁתַּמֵּשׁ בְּמִי שֶׁשּׁוֹנֶה הֲלָכוֹת, כִּתְרָהּ שֶׁל תּוֹרָה כוּ'", "תָּנָא דְּבֵי אֵלִיָּהוּ, כָּל הַשּׁוֹנֶה הֲלָכוֹת מוּבְטָח לוֹ כוּ'".

וְצָרִיךְ לְהָבִין, לָמָּה נִקְרְאוּ הַהֲלָכוֹת בְּשֵׁם "תַּגָּא" וְ"כִתְרָהּ שֶׁל תּוֹרָה"? וְגַם, לָמָּה "הַשּׁוֹנֶה הֲלָכוֹת" דַּוְקָא "מוּבְטָח לוֹ כוּ'", וְלֹא שְׁאָר דִּבְרֵי תּוֹרָה? וְכֵן לְהָבִין מַאֲמַר רַבּוֹתֵינוּ־זִכְרוֹנָם־לִבְרָכָה בְּפֶרֶק י"א דִּמְנָחוֹת: "אֲפִילּוּ לֹא שָׁנָה אָדָם אֶלָּא פֶּרֶק אֶחָד שַׁחֲרִית כוּ'" יָצָא יְדֵי חוֹבָתוֹ, וְלָמָּה אֵינוֹ יוֹצֵא יְדֵי חוֹבָתוֹ בִּשְׁאָר דִּבְרֵי תּוֹרָה?

אַךְ מִזֹּאת, מַה שֶּׁאָמַר הָאֲרִיזַ"ל, שֶׁכָּל אָדָם מִיִּשְׂרָאֵל צָרִיךְ לָבֹא בְּגִלְגּוּלִים רַבִּים עַד שֶׁיְּקַיֵּים כָּל תַּרי"ג מִצְוֹת הַתּוֹרָה בְּמַחֲשָׁבָה דִּיבּוּר וּמַעֲשֶׂה, לְהַשְׁלִים לְבוּשֵׁי נַפְשׁוֹ וּלְתַקְּנָם שֶׁלֹּא יִהְיֶה לְבוּשָׁא דְּחַסְרָא כוּ', לְבַד מִצְוֹת הַתְּלוּיוֹת בַּמֶּלֶךְ, שֶׁהוּא מוֹצִיא כָּל יִשְׂרָאֵל, כִּי הוּא כְּלָלוּת כּוּלָּם כוּ', וְהַטַּעַם הוּא – כְּדֵי לְהַלְבִּישׁ כָּל תַּרי"ג בְּחִינוֹת וְכֹחוֹת שֶׁבְּנַפְשׁוֹ, אַחַת מֵהֶנָּה לֹא נֶעְדָּרָה כוּ'.

וּבֵיאוּר עִנְיַן הָכְרַח וְצוֹרֶךְ לְבוּשִׁים אֵלּוּ, מְבוֹאָר בַּזֹּהַר, וּמוּבָן לְכָל מַשְׂכִּיל, כִּי לִהְיוֹת שֶׁנֶּפֶשׁ רוּחַ וּנְשָׁמָה שֶׁבְּאָדָם הֵן בְּחִינוֹת נִבְרָאִים, וְאִי אֶפְשָׁר לְשׁוּם נִבְרָא לְהַשִּׂיג שׁוּם הַשָּׂגָה בְּבוֹרֵא וְיוֹצֵר הַכֹּל, אֵין־סוֹף בָּרוּךְ־הוּא.

וְגַם אַחֲרֵי אֲשֶׁר הֵאִיר ה' מֵאוֹרוֹ יִתְבָּרֵךְ וְהֶאֱצִיל בְּבְחִינַת הִשְׂתַּלְשְׁלוּת מַדְרֵגוֹת רַבּוֹת, מַדְרֵגָה אַחַר מַדְרֵגָה, בִּבְחִינַת צִמְצוּמִים עֲצוּמִים וּלְבוּשִׁים רַבִּים וַעֲצוּמִים הַיְדוּעִים לְיוֹדְעֵי חֵן, וְנִקְרָאִים בְּאִדְרָא רַבָּה בְּשֵׁם "שְׁעָרוֹת", וּכְדִכְתִיב בְּדָנִיֵּאל: "וּשְׂעַר רֵישֵׁיהּ כַּעֲמַר נְקֵא כוּ'", אַף־עַל־פִּי־כֵן, לֹא יָכְלָה הַנֶּפֶשׁ, אוֹ הָרוּחַ וּנְשָׁמָה לְמְסֹבֵּל הָאוֹר, כִּי טוֹב וּמָתוֹק הָאוֹר וְכוּ', כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב: "לַחֲזוֹת בְּנוֹעַם ה'", לְשׁוֹן נְעִימוּת וַעֲרִיבוּת וּמְתִיקוּת וְתַעֲנוּג עָצוּם לְאֵין קֵץ, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב: "אָז תִּתְעַנַּג עַל ה'", "וְהִשְׁבִּיעַ בְּצַחְצָחוֹת כוּ'", לְשׁוֹן "צִחָה צָמְאָ", כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב בַּזֹּהַר.

וְאֵין בְּכֹחָהּ לְקַבֵּל הַנְּעִימוּת וַעֲרִיבוּת הַצַּחְצָחוֹת, שֶׁלֹּא תֵּצֵא מִנַּרְתֵּקָהּ וְתִתְבַּטֵּל מִמְּצִיאוּתָהּ כְּנֵר בַּאֲבוּקָה. אִם לֹא, שֶׁמִּבְּחִינַת אוֹר זֶה עַצְמוֹ – תִּשְׁתַּלְשֵׁל וְתִמָּשֵׁךְ מִמֶּנּוּ אֵיזוֹ הָאָרָה מוּעָטָה, בְּדֶרֶךְ הִשְׂתַּלְשְׁלוּת מַדְרֵיגָה אַחַר מַדְרֵגָה בְּצִמְצוּמִים רַבִּים, עַד שֶׁיִּבָּרֵא מִמֶּנָּה לְבוּשׁ אֶחָד נִבְרָא, מֵעֵין מַהוּת אוֹר זֶה, לְהַלְבִּישׁ הַנֶּפֶשׁ רוּחַ וּנְשָׁמָה.

וְדֶרֶךְ לְבוּשׁ זֶה, שֶׁהוּא מֵעֵין אוֹר זֶה תּוּכַל לֵיהָנוֹת מִזִּיו אוֹר זֶה וּלְהַשִּׂיגוֹ, וְלֹא תִתְבַּטֵּל מִמְּצִיאוּתָהּ, וְכִמְשַׁל הָרוֹאֶה בַּשֶּׁמֶשׁ דֶּרֶךְ עֲשָׁשִׁית זַכָּה וּמְאִירָה וְכוּ', וּכְמוֹ שֶׁכָּתוּב: "וַיַּבֵּא מֹשֶׁה בְּתוֹךְ הֶעָנָן, וַיַּעַל כוּ'", שֶׁנִּתְלַבֵּשׁ בֶּעָנָן וְעָלָה וְרָאָה דֶּרֶךְ הֶעָנָן וְכוּ', כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב בַּזֹּהַר חֵלֶק ב' דַּף ר"י וְרכ"ט.

וְהִנֵּה, אוֹר זֶה הַנָּגוּז לַצַּדִּיקִים לֶעָתִיד לָבֹא, הַנִּקְרָא בְּשֵׁם "נוֹעַם ה'" וְ"צַחְצָחוֹת", לְהִתְעַנֵּג עַל ה', וְ"ד' מֵאוֹת עָלְמִין דְּכִסּוּפִין דְּמִתְעַנְּגֵי בְּהוֹן צַדִּיקַיָּיא כוּ'", כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב: "אַרְבַּע מֵאוֹת שֶׁקֶל כֶּסֶף כוּ'" הִנֵּה יֵשׁ בּוֹ מַעֲלוֹת וּמַדְרֵגוֹת רַבּוֹת מְאֹד, גָּבוֹהַּ מַעַל גָּבוֹהַּ, אַךְ הָאָרָה מוּעָטָת הַיּוֹרֶדֶת מַדְרֵגָה אַחַר מַדְרֵגָה לִבְרוֹא לְבוּשׁ זֶה, הִיא מִבְּחִינַת מַדְרֵגָה הָאַחֲרוֹנָה שֶׁבְּאוֹר זֶה, וְנִקְרֵאת בְּשֵׁם "מַדְרֵגָה הַחִיצוֹנָה" וַ"אֲחוֹרַיִם" דֶּרֶךְ מָשָׁל, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב בַּזֹּהַר דַּף ר"ח עַמּוּד ב' (עַיֵּן בְּסֵפֶר "מִקְדַּשׁ מֶלֶךְ") וְר"י עַמּוּד ב': וּמַה דְּאִשְׁתְּאַר כוּ'.

וְהִנֵּה, כְּמוֹ שֶׁבְּנִשְׁמַת הָאָדָם יֵשׁ בָּהּ כֹּחַ הַתַּעֲנוּג שֶׁמִּתְעַנֶּגֶת מִמַּה שֶּׁיֵּשׁ לָהּ עֹנֶג מִמֶּנּוּ, כְּמוֹ מֵהַשְׂכָּלַת שֵׂכֶל חָדָשׁ וּכְהַאי גַּוְנָא, וּבְחִינַת חִיצוֹנִיּוּת וַאֲחוֹרַיִים שֶׁל כֹּחַ וּבְחִינַת הַתַּעֲנוּג שֶׁבָּהּ – הִיא בְּחִינַת כֹּחַ הָרָצוֹן שֶׁבָּהּ, שֶׁהוּא רוֹצֶה מַה שֶּׁהוּא רוֹצֶה, דְּהַיְינוּ דָּבָר שֶׁאֵינוֹ צַעַר, שֶׁהַצַּעַר – הֵיפֶךְ הַתַּעֲנוּג.

וְכָכָה עַל דֶּרֶךְ מָשָׁל בְּאוֹר אֵין־סוֹף בָּרוּךְ־הוּא, גַּם כֵּן, כִּבְיָכוֹל, הָרָצוֹן הָעֶלְיוֹן בָּרוּךְ־הוּא הִיא בְּחִינַת חִיצוֹנִיּוּת וַאֲחוֹרַיִים לְבְחִינַת "עֹנֶג הָעֶלְיוֹן" וְ"נוֹעַם ה'" וְ"צַחְצָחוֹת" וְ"עָלְמִין דְּכִסּוּפִין" הַנִּזְכָּרִים לְעֵיל.

הֲגַם שֶׁהֵם מְיוּחָדִים בְּתַכְלִית הַיִּחוּד, שֶׁהוּא יִתְבָּרֵךְ וּרְצוֹנוֹ אֶחָד, וְלֹא כִּרְצוֹן הָאָדָם חַס וְשָׁלוֹם, לֹא מִינֵּיהּ וְלֹא מִקְצָתֵיהּ, וְאֵין דִּמְיוֹן בֵּינֵיהֶם כְּלָל, אַף־עַל־פִּי־כֵן, דִּבְּרָה תוֹרָה כִּלְשׁוֹן בְּנֵי אָדָם, לְשַׁכֵּךְ הָאֹזֶן מַה שֶּׁיְּכוֹלָה לִשְׁמוֹעַ בְּמָשָׁל וּמְלִיצָה מִנִּשְׁמַת הָאָדָם הַכְּלוּלָה מִכֹּחַ הַתַּעֲנוּג וְהָרָצוֹן וְהַחָכְמָה וְהַבִּינָה וְכוּ', וְכִנְרֶאֶה בְּחוּשׁ, שֶׁכְּשֶׁאָדָם מַשְׂכִּיל אֵיזֶה שֵׂכֶל חָדָשׁ נִפְלָא, אֲזַי, בְּאוֹתָהּ רֶגַע עַל כָּל פָּנִים נוֹלָד לוֹ תַּעֲנוּג נִפְלָא בְּשִׂכְלוֹ, מִכְּלָל, שֶׁהַתַּעֲנוּג הוּא לְמַעְלָה מֵהִבְּחִינַת הַשֵּׂכֶל וְהַחָכְמָה, רַק שֶׁמְּלוּבָּשׁ בִּבְחִינַת שֵׂכֶל וְחָכְמָה, וּכְשֶׁהָאָדָם מַרְגִּישׁ הַשֵּׂכֶל וְחָכְמָה, דְּהַיְינוּ – שֶׁמַּשִּׂיגָהּ וּמְבִינָהּ הֵיטֵב, אֲזַי, מַרְגִּישׁ גַּם כֵּן בְּחִינַת הַתַּעֲנוּג הַמְלוּבָּשׁ בַּחָכְמָה.

וְלָכֵן נִקְרֵאת בְּחִינַת בִּינָה בְּשֵׁם "עוֹלָם־הַבָּא" בַּזּוֹהַר הַקָּדוֹשׁ, שֶׁהִיא בְּחִינַת הִתְגַּלּוּת הַחָכְמָה עִם הַתַּעֲנוּג הַמְלוּבָּשׁ בָּהּ, שֶׁמַּשִּׂיגִים הַצַּדִּיקִים בְּגַן עֵדֶן וּמַשְׂכִּילִים בִּפְנִימִיּוּת הַתּוֹרָה, דְּאוֹרַיְיתָא מֵחָכְמָה נָפְקָא, וְאוֹרַיְיתָא וְקוּדְשָׁא־בְּרִיךְ־הוּא כּוּלָּא חַד:

וְהִנֵּה, רָצוֹן הָעֶלְיוֹן בָּרוּךְ־הוּא מְכוּנֶּה וְנִקְרָא בְּפִי חַכְמֵי הָאֱמֶת בְּשֵׁם "כֶּתֶר עֶלְיוֹן", וּבוֹ תר"ך עַמּוּדֵי אוֹר וְכוּ'. פֵּירוּשׁ, דֶּרֶךְ מָשָׁל, כְּמוֹ שֶׁיֵּשׁ עַמּוּדִים בְּבֵית חוֹמָה גָּדוֹל, נִצָּבִים בָּאָרֶץ וְרֹאשָׁם מְחוּבָּר בַּתִּקְרָה, כָּכָה מַמָּשׁ עַל דֶּרֶךְ מָשָׁל, "כֶּתֶר עֶלְיוֹן" בָּרוּךְ־הוּא, הוּא לְמַעְלָה מִבְּחִינַת מַדְרֵגַת הַחָכְמָה, וְהוּא מִלְּשׁוֹן "כּוֹתֶרֶת", שֶׁהוּא מַכְתִּיר וּמַקִּיף עַל הַמּוֹחִין שֶׁבְּרֹאשׁ, שֶׁהֵם בְּחִינוֹת חָכְמָה־בִּינָה־דַּעַת.

וְרָצוֹן זֶה נִתְלַבֵּשׁ בְּתַרְיַ"ג מִצְוֹת הַתּוֹרָה וְז' מִצְוֹת דְּרַבָּנָן, שֶׁרוּבָּם כְּכוּלָּם הֵן מִצְוֹת מַעֲשִׂיּוֹת. וְגַם הַתְּלוּיוֹת בְּדִבּוּר – הָא קַיְימָא לָן דַּ"עֲקִימַת שְׂפָתָיו הָוֵי מַעֲשֶׂה". וְגַם הַתְּלוּיוֹת בַּמַּחֲשָׁבָה אוֹ בַּלֵּב – הֲרֵי הַמִּצְוָה נִיתְּנָה לָאָדָם הַגַּשְׁמִי שֶׁבָּעוֹלָם הַזֶּה דַּוְקָא, שֶׁהוּא בַּעַל בְּחִירָה לְהַטּוֹת לִבּוֹ לְטוֹב וְכוּ', מַה־שֶּׁאֵין־כֵּן הַנְּשָׁמָה בִּלֹא גוּף, אֵין צָרִיךְ לְצַוּתָהּ עַל זֶה.

וְנִמְצָא, שֶׁהַמִּצְוֹת – הֵן עַל דֶּרֶךְ מָשָׁל כְּמוֹ הָעַמּוּדִים, נִצָּבִים מֵרוּם הַמַּעֲלוֹת, הוּא רָצוֹן הָעֶלְיוֹן בָּרוּךְ־הוּא, עַד הָאָרֶץ הַלֵּזוּ הַחוּמְרִית. וְהֵן עַל דֶּרֶךְ מָשָׁל כְּמוֹ הָעַמּוּדִים חֲלוּלִין, שֶׁמַּקִּיפִין וּמַלְבִּישִׁין נִשְׁמַת הָאָדָם אוֹ רוּחוֹ אוֹ נַפְשׁוֹ כְּשֶׁמְּקַיֵּים הַמִּצְוֹת, וְדֶרֶךְ עַמּוּדִים אֵלּוּ עוֹלִין הַנֶּפֶשׁ־רוּחַ־נְשָׁמָה שֶׁלּוֹ עַד רוּם הַמַּעֲלוֹת, לְצָרוֹר בִּצְרוֹר הַחַיִּים אֶת ה', פֵּירוּשׁ לִהְיוֹת צְרוּרוֹת וּמְלוּבָּשׁוֹת בְּאוֹר הַכֶּתֶר, הוּא רָצוֹן הָעֶלְיוֹן בָּרוּךְ־הוּא, וְעַל־יְדֵי לְבוּשׁ זֶה – יוּכְלוּ לַחֲזוֹת בְּ"נוֹעַם ה'" וְ"צַחְצָחוֹת" שֶׁלְּמַעְלָה מִמַּעֲלַת הַכֶּתֶר, וְהֵן פְּנִימִיּוּתוֹ עַל דֶּרֶךְ מָשָׁל.

(וְהֶגֶם שֶׁנִּתְבָּאֵר בְּמָקוֹם אַחֵר, שֶׁהַמִּצְוֹת הֵן פְּנִימִיּוּת רָצוֹן הָעֶלְיוֹן בָּרוּךְ־הוּא הִנֵּה מוּדַעַת זֹאת לְיוֹדְעֵי חֵן, רִיבּוּי בְּחִינוֹת וּמַדְרֵגוֹת שֶׁיֵּשׁ בְּכָל בְּחִינָה וּמַדְרֵגָה מִמַּדְרֵגוֹת הַקְּדוּשָׁה, כַּמָּה בְּחִינוֹת "פָּנִים" לְ"פָּנִים", וְכַמָּה בְּחִינוֹת "אֲחוֹרַיִם" לַ"אֲחוֹרַיִם", לְאֵין קֵץ וְכוּ').

וְהִנֵּה, זֹ' מִצְוֹת דְּרַבָּנָן אֵינָן נֶחְשָׁבוֹת מִצְוֹת בִּפְנֵי עַצְמָן, שֶׁהֲרֵי כְּבָר נֶאֱמַר: "לֹא תוֹסֵף", אֶלָּא הֵן יוֹצְאוֹת וְנִמְשָׁכוֹת מִמִּצְוֹת הַתּוֹרָה וּכְלוּלוֹת בָּהֶן בְּמִסְפַּר תַּרְי"ג, לְהַלְבִּישׁ תַּרְי"ג בְּחִינוֹת וְכֹחוֹת שֶׁבְּנֶפֶשׁ־רוּחַ־נִשְׁמַת הָאָדָם.

וְזֶהוּ שֶׁכָּתוּב בַּזֹּהַר הַקָּדוֹשׁ פָּרָשַׁת פְּקוּדֵי (דַּף רכ"ט עַמּוּד ב'): "דְּאִינּוּן עוֹבָדִין טָבִין דְּיָעֵיד בַּר נַשׁ מָשְׁכֵי מִנְּהוֹרָא דְּזִיוָוא עִילָּאָה לְבוּשָׁא כּוּ', וְחָמֵי כּוּ' בְּנוֹעַם ה' וְכוּ'".

וַהֲגֶם דְּהָתָם מַיְירֵי בְּגַן עֵדֶן הַתַּחְתּוֹן, שֶׁהַלְּבוּשִׁים שָׁם הֵם מִמִּצְוֹת מַעֲשִׂיּוֹת מַמָּשׁ, אֲבָל בְּגַן עֵדֶן הָעֶלְיוֹן הַלְּבוּשִׁים הֵם מֵרְעוּתָא וְכַוָּונָה דְּלִבָּא בְּאוֹרַיְיתָא וּצְלוֹתָא, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב בַּזֹּהַר שָׁם (דַּף ר"י), הֲרֵי הַכַּוָּונָה הִיא כַּוָּונַת עֶסְקוֹ בַּתּוֹרָה לִשְׁמָהּ מֵאַהֲבַת ה', וּמִצְוַת תַּלְמוּד תּוֹרָה הִיא גַּם כֵּן מִכְּלַל מִצְוֹת מַעֲשִׂיּוֹת, דְּ"עִקֵּימַת שְׁפָתָיו הֲוֵי מַעֲשֶׂה", וְהָרְהוּר לָאו כִּדְבוּר דָּמִי, וְאֵינוֹ יוֹצֵא יְדֵי חוֹבָתוֹ בְּהָרְהוּר לְבַדּוֹ, וְכֵן בִּתְפִלָּה.

וּמַה גַּם, כִּי מַעֲלַת הַכַּוָּונָה עַל הַדִּבּוּר וּמַעֲשֶׂה אֵינָהּ מִצַּד עַצְמָהּ כּוּ', אֶלָּא מִצַּד הָאָרַת רָצוֹן הָעֶלְיוֹן כּוּ', כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר בְּלִקּוּטֵי אֲמָרִים חֵלֶק א' פֶּרֶק ל"ח בַּאֲרִיכוּת, עַיֵּין שָׁם.

וְהִנֵּה מוּדַעַת זֹאת, כִּי הִנֵּה, רָצוֹן הָעֶלְיוֹן בָּרוּךְ־הוּא הַמְלוּבָּשׁ בְּתַתַּרְי"ג מִצְוֹת שֶׁבַּתּוֹרָה שֶׁבִּכְתָב, הוּא מוּפְלָא וּמְכוּסֶה, טָמִיר וְנֶעְלָם, וְאֵינוֹ מִתְגַּלֶּה אֶלָּא בַּתּוֹרָה שֶׁבְּעַל פֶּה, כְּמוֹ מִצְוַת תְּפִילִין, עַל דֶּרֶךְ מָשָׁל, שֶׁנֶּאֱמַר בַּתּוֹרָה שֶׁבִּכְתָב: "וּקְשַׁרְתָּם לְאוֹת עַל יָדֶךָ וְהָיוּ לְטוֹטָפוֹת בֵּין עֵינֶיךָ", וְהוּא מַאֲמַר סָתוּם וְנֶעְלָם, שֶׁלֹּא פֵּירֵשׁ הַכָּתוּב אֵיךְ וּמַה לִּקְשׁוֹר, וּמַהוּ "טוֹטָפוֹת", וְהֵיכָן הוּא "בֵּין עֵינֶיךָ" וְ"עַל יָדֶךָ", עַד שֶׁפֵּירְשָׁה תּוֹרָה שֶׁבְּעַל פֶּה, שֶׁצָּרִיךְ לִקְשׁוֹר בַּיִת אֶחָד עַל הַיָּד וְד' בָּתִּים עַל הָרֹאשׁ, וּבְתוֹכָם ד' פָּרָשִׁיּוֹת, וְהַבָּתִּים יִהְיוּ מֵעוֹר מְעוּבָּד, וּמְרוּבָּעִים דַּוְקָא, וּמְקוּשָׁרִים בִּרְצוּעוֹת שֶׁל עוֹר שְׁחוֹרוֹת דַּוְקָא, וְכָל שְׁאָר פְּרָטֵי הִלְכוֹת עֲשִׂיַּית הַתְּפִילִּין שֶׁנֶּאֶמְרוּ בְּעַל פֶּה, וְ"עַל יָדֶךָ" הִיא הַזְּרוֹעַ דַּוְקָא וְלֹא כַּף הַיָּד, וּ"בֵּין עֵינֶיךָ" זֶה קָדְקֹד וְלֹא הַמֵּצַח.

וְכֵן כָּל מִצְוֹת שֶׁבַּתּוֹרָה, בֵּין מִצְוֹת עֲשֵׂה בֵּין מִצְוֹת לֹא תַעֲשֶׂה – אֵינָן גְּלוּיוֹת וִידוּעוֹת וּמְפוֹרָשׁוֹת אֶלָּא עַל־יְדֵי תּוֹרָה שֶׁבְּעַל פֶּה, כְּמִצְוַת לֹא תַעֲשֶׂה שֶׁנֶּאֱמַר בְּשַׁבָּת: "לֹא תַעֲשֶׂה מְלָאכָה", וְלֹא פֵּירֵשׁ מַה הִיא מְלָאכָה, וּבַתּוֹרָה שֶׁבְּעַל פֶּה נִתְפָּרֵשׁ שֶׁהֵן ל"ט מְלָאכוֹת הַיְדוּעוֹת, וְלֹא טִלְטוּל אֲבָנִים וְקוֹרוֹת כְּבֵידוֹת.

וְכֵיוֹצֵא בָּהֶן הֵן כָּל הַמִּצְוֹת, בֵּין מִצְוֹת עֲשֵׂה בֵּין מִצְוֹת לֹא תַעֲשֶׂה, הֵן סְתוּמוֹת וְלֹא מְפוֹרָשׁוֹת וּגְלוּיוֹת וִידוּעוֹת, אֶלָּא עַל־יְדֵי תּוֹרָה שֶׁבְּעַל פֶּה.

וּמִשּׁוּם הָכֵי כְּתִיב עַל תּוֹרָה שֶׁבְּעַל פֶּה: "אַל תִּטּוֹשׁ תּוֹרַת אִמֶּךָ", כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב בַּזֹּהַר, מִשּׁוּם שֶׁעַל דֶּרֶךְ מָשָׁל כְּמוֹ שֶׁכָּל אִבְרֵי הַוָּלָד כְּלוּלִים בְּטִיפַּת הָאָב בְּהֶעְלֵם גָּדוֹל, וְהָאֵם מוֹצִיאָתוֹ לִידֵי גִּילּוּי בְּלֵידָתָהּ וְלָד שָׁלֵם בְּרַמַ"ח אֲבָרִים וְשַׁסַ"ה גִּידִים, כָּכָה מַמָּשׁ כָּל רַמַ"ח מִצְוֹת עֲשֵׂה וְשַׁסַ"ה מִצְוֹת לֹא תַּעֲשֶׂה בָּאִים מֵהַהֶעְלֵם אֶל הַגִּילּוּי בַּתּוֹרָה שֶׁבְּעַל פֶּה, וְרִישֵׁיהּ דִּקְרָא: "שְׁמַע בְּנִי מוּסַר אָבִיךָ" קְאֵי אַתּוֹרָה שֶׁבִּכְתָב, דְּנָפְקָא מֵחָכְמָה עִילָּאָה הַנִּקְרֵאת בְּשֵׁם "אָב".

וְזֶהוּ שֶׁכָּתוּב: "אֵשֶׁת חַיִל עֲטֶרֶת בַּעְלָהּ", כִּי הַתּוֹרָה שֶׁבְּעַל פֶּה הַנִּקְרֵאת "אֵשֶׁת חַיִל", הַמּוֹלִידָה וּמַעֲמֶדֶת חֲיָילוֹת הַרְבֵּה, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב: "וַעֲלֻמוֹת אֵין מִסְפָּר" אַל תִּקְרֵי "עֲלֻמוֹת" אֶלָּא "עוֹלְמוֹת" – אֵלּוּ הֲלָכוֹת דְּלִית לוֹן חוּשְׁבָּנָא, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב בַּתִּיקוּנִים.

וְכוּלָּן הֵן בְּחִינַת גִּילּוּי רָצוֹן הָעֶלְיוֹן בָּרוּךְ־הוּא הַנֶּעְלָם בַּתּוֹרָה שֶׁבִּכְתָב, וְרָצוֹן הָעֶלְיוֹן בָּרוּךְ־הוּא הוּא לְמַעְלָה מִמַּעֲלַת חָכְמָה עִילָּאָה, וּכְמוֹ כֶּתֶר וַעֲטָרָה שֶׁעַל הַמּוֹחִין שֶׁבָּרֹאשׁ, לָכֵן נִקְרְאוּ הַהֲלָכוֹת בְּשֵׁם "תַּנָּא" וְ"כִתְרָהּ שֶׁל תּוֹרָה", וְ"הַשּׁוֹנֶה הֲלָכוֹת מוּבְטָח לוֹ שֶׁהוּא בֶּן עוֹלָם־הַבָּא", עַל־יְדֵי הִתְלַבְּשׁוּת נֶפֶשׁ־רוּחַ־נְשָׁמָה שֶׁלּוֹ בָּרָצוֹן הָעֶלְיוֹן בָּרוּךְ־הוּא, כַּנִּזְכָּר לְעֵיל:

פרק ל

מוּדַעַת זֹאת מַה שֶּׁאָמְרוּ רַבּוֹתֵינוּ־זִכְרוֹנָם־לִבְרָכָה: "כָּל הָרָגִיל לָבֹא לְבֵית הַכְּנֶסֶת וְיוֹם אֶחָד לֹא בָא הַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא שׁוֹאֵל עָלָיו, שֶׁנֶּאֱמַר: "מִי בָכֶם יְרֵא ה' וְכוּ'".

וְכֵן בְּכָל הַמִּצְוֹת, וּבִפְרָט מִצְוַת הַצְּדָקָה שֶׁשְּׁקוּלָה כְּנֶגֶד כָּל הַמִּצְוֹת. הֲגַם שֶׁהִיא בִּלְי נֶדֶר חַס וְשָׁלוֹם, אַף־עַל־פִּי־כֵן, כָּל הַחַיִל אֲשֶׁר נָגַע יִרְאַת ה' בְּלִבָּם לֹא יֵאָתֶה לְנַפְשָׁם הָאֱלֹקִית לָתֵת מִגְרָעוֹת בַּקֹּדֶשׁ, מֵאֲשֶׁר כְּבָר הוּרְגְּלוּ מִדֵּי שָׁנָה לְהַפְרִישׁ מִמְּאוֹדָם, לְהַחֲיוֹת רוּחַ שְׁפָלִים וְנִדְכָּאִים דְּלִית לְהוֹן מַגַּרְמֵיהוֹן, הִיא בְּחִינַת "סוּכַּת דָּוִד הַנּוֹפֶלֶת" וְכוּ', לְקוֹמֵם וּלְרוֹמֵם וְכוּ', "לְמֶהֱוֵי אֶחָד בְּאֶחָד" וְכוּ'.

וְ"הַכֹּל לְפִי רוֹב הַמַּעֲשֶׂה" וְכוּ', וּלְפִי הַחֶשְׁבּוֹן, כְּמַאֲמַר רַבּוֹתֵינוּ־זִכְרוֹנָם־לִבְרָכָה: "כָּל פְּרוּטָה וּפְרוּטָה מִצְטָרֶפֶת לְחֶשְׁבּוֹן גָּדוֹל וְכוּ'", עַל דֶּרֶךְ מַאֲמַר רַבּוֹתֵינוּ־זִכְרוֹנָם־לִבְרָכָה: אֵימָתַי "גָּדוֹל הַוַּיי"? – כְּשֶׁהוּא "בְּעִיר אֱלֹהֵינוּ" וְכוּ', הִיא בְּחִינַת וּמְקוֹם הַחֶשְׁבּוֹן, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב: "עֵינֵיךְ בְּרֵכוֹת בְּחֶשְׁבּוֹן".

וְהַמְכַוֵּן, כַּנּוֹדָע, כִּי בְּ"אִתְעָרוּתָא דִלְתַתָּא" – הַמְשָׁכַת חַיִּים חֵן וָחֶסֶד בְּמַעֲשֶׂה הַצְּדָקָה בְּרָצוֹן הַטּוֹב וְסֵבֶר פָּנִים יָפוֹת – "אִתְעָרוּתָא דִלְעֵילָּא", יָאֵר הַוַּיי פָּנָיו, הוּא הָאֲרַת וְהַמְשָׁכַת חֵן וָחֶסֶד וְרָצוֹן עֶלְיוֹן מֵחַיֵּי הַחַיִּים אֵין־סוֹף בָּרוּךְ־הוּא אֲשֶׁר לִגְדוּלָתוֹ אֵין חֵקֶר וְהַשָּׂגָה כְּלָל אֶל בְּחִינַת "מַלְכוּתְךָ מַלְכוּת כָּל עוֹלָמִים", עָלְמָא דְאִתְגַּלְיָא, הַמְחַיֶּה כָּל הַבְּרוּאִים

שֶׁבְּכָל הַהֵיכָלוֹת עֶלְיוֹנִים וְתַחְתּוֹנִים, שֶׁהֵן בִּבְחִינַת מִסְפָּר וְחֶשְׁבּוֹן, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב: "אֶלֶף אֲלָפִים יְשַׁמְּשׁוּנִיהוּ".

וְזֶהוּ "חֶשְׁבּוֹן גָּדוֹל", שֶׁעַל־יְדֵי רוֹב "מַעֲשֶׂה הַצְּדָקָה שָׁלוֹם", כִּי פֵּירוּשׁ "שָׁלוֹם" הוּא דָּבָר הַמְחַבֵּר וּמְתַוֵּוךְ ב' קְצָווֹת הָפְכִיִּים, שֶׁהֵן קְצֵה הַשָּׁמַיִם לְעֵילָּא, בְּחִינַת "וְלִגְדוּלָתוֹ אֵין חֵקֶר", וּקְצֵה הַשָּׁמַיִם לְתַתָּא, הַמִּתְלַבֵּשׁ בִּבְרִיאָה־יְצִירָה־עֲשִׂיָּה, בְּחִינַת גְּבוּל וּמִסְפָּר, וְדַי לַמֵּבִין:

פרק לא

נוֹדָע בַּשְּׁעָרִים מַה שֶּׁכָּתוּב בַּתִּיקוּנִים, דְּ"שְׁכִינְתָּא אִיהִי מַרְעָא בְּגָלוּתָא" כִּבְיָכוֹל. פֵּירוּשׁ, עַל דֶּרֶךְ מָשָׁל, כְּמוֹ חוֹלִי הַגּוּף, הַמַּבְדִּיל בֵּין קֹדֶשׁ וְכוּ', שֶׁסִּיבַּת הַחוֹלִי וְהַבְּרִיאוּת הִיא הִתְפַּשְׁטוּת וְהִילּוּךְ הַחַיּוּת מֵהַלֵּב אֶל כָּל הָאֵבָרִים, הַמְלוּבָּשֶׁת בְּדַם הַנֶּפֶשׁ הַיּוֹצֵא מֵהַלֵּב אֶל כָּל הָאֵבָרִים, וְסוֹבֵב סוֹבֵב הוֹלֵךְ הָרוּחַ חַיִּים וְהַדָּם תּוֹךְ תּוֹךְ כָּל הָאֵבָרִים וְהַגִּידִים הַמּוּבְלָעִים בָּהֶם, וְחוֹזֵר אֶל הַלֵּב.

וְאִם סִיבּוּב וְהִילּוּךְ הָרוּחַ חַיִּים הַלָּזוּ הוּא כְּהִלְכָתוֹ, תְּמִידִי כְּסִדְרוֹ הַמְסוּדָּר לוֹ מֵחַיֵּי הַחַיִּים בָּרוּךְ־הוּא אֲזַי הָאָדָם בָּרִיא בְּתַכְלִית, כִּי כָּל הָאֵבָרִים מְקוּשָּׁרִים יַחַד וּמְקַבְּלִים חִיּוּתָם הָרָאוּי לָהֶם מֵהַלֵּב עַל־יְדֵי סִיבּוּב הַלָּזוּ.

אַךְ אִם יֵשׁ אֵיזֶה קִלְקוּל בְּאֵיזֶהוּ מְקוֹמָן, הַמּוֹנֵעַ וּמְעַכֵּב אוֹ מְמַעֵט סִיבּוּב וְהִילּוּךְ הַדָּם עִם הָרוּחַ חַיִּים הַמְלוּבָּשׁ בּוֹ, אֲזַי, נִפְסָק אוֹ מִתְמַעֵט הַקֶּשֶׁר הַלָּזוּ הַמְקַשֵּׁר כָּל הָאֵבָרִים אֶל הַלֵּב עַל־יְדֵי סִיבּוּב הַלָּזוּ, וַאֲזַי – נוֹפֵל הָאָדָם לְמִשְׁכָּב וְחוֹלִי, ה' יִשְׁמְרֵנוּ.

וְכָכָה מַמָּשׁ, עַל דֶּרֶךְ מָשָׁל, הִנֵּה כָּל נִשְׁמוֹת יִשְׂרָאֵל נִקְרָאִים בְּחִינַת "אֵבְרֵי דִשְׁכִינְתָּא", הַנִּקְרֵאת בְּשֵׁם "לֵב", כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב: "וְצוּר לְבָבִי", וּכְמוֹ שֶׁכָּתוּב: "וְשָׁכַנְתִּי בְּתוֹכָם": פֵּירוּשׁ, כִּי לְשׁוֹן שְׁכִינָה" הוּא, שֶׁאוֹר הַוָּיִ שׁוֹכֵן בְּעוֹלָמוֹת בְּרִיאָה־יְצִירָה־עֲשִׂיָּה לְהַחֲיוֹתָם.

וְהַמְשָׁכַת חַיּוּת זֶה הִיא עַל־יְדֵי הִתְלַבְּשׁוּת תְּחִלָּה בִּנְשָׁמוֹת יִשְׂרָאֵל, לְפִי שֶׁכָּל הַנִּבְרָאִים, אֵין עָרוֹךְ לָהֶם אֶל הַבּוֹרֵא יִתְבָּרַךְ, דִּכוֹלָּא קַמֵּיהּ כְּלָא מַמָּשׁ חֲשִׁיבִין, וְאִי אֶפְשָׁר לָהֶם לְקַבֵּל חַיּוּת מֵאוֹרוֹ וְשִׁפְעוֹ יִתְבָּרַךְ, לִהְיוֹת נִבְרָאִים מֵאַיִן לְיֵשׁ וְחַיִּים וְקַיָּמִים, כִּי אִם עַל־יְדֵי הַנְּשָׁמוֹת שֶׁעָלוּ בְּמַחֲשָׁבָה, וְקֻדְּמוּ לִבְרִיאַת עוֹלָמוֹת שֶׁעַל־יְדֵי בְּחִינַת הַדִּבּוּר, כְּמַאֲמַר רַבּוֹתֵינוּ־זִכְרוֹנָם־לִבְרָכָה: "בְּמִי נִמְלַךְ הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ־הוּא וְכוּ'", כַּנּוֹדָע בְּמָקוֹם אַחֵר.

וְנוֹדָע בַּשְּׁעָרִים, כִּי כָּל הַמְשָׁכַת הַחַיּוּת וְהַהַשְׁפָּעָה מֵעֶלְיוֹנִים לְתַחְתּוֹנִים מֵהֶם, הֵן כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב בְּסֵפֶר יְצִירָה: "נָעוּץ תְּחִלָּתָן בְּסוֹפָן וְסוֹפָן בִּתְחִלָּתָן", וּבְכִתְבֵי הָאֲרִיזַ"ל מְכוּנֶּה בְּשֵׁם "אוֹר יָשָׁר" וְ"אוֹר חוֹזֵר", וּכְמוֹ שֶׁכָּתוּב: "וְהַחַיּוֹת רָצוֹא וָש�וֹב".

אֲשֶׁר עַל כֵּן, עַל פִּי הַדְּבָרִים וְהָאֱמֶת הָאֱלֹקָה, אֲשֶׁר אִי אֶפְשָׁר לְבָאֵר הֵיטֵב בְּמִכְתָּב, נִקְרֵאת הַשְׁכִינָה בְּשֵׁם "לֵב", וְהַנְּשָׁמוֹת בְּשֵׁם "אֲבָרִים": לְהוֹרוֹת לָנוּ, כִּי כַּאֲשֶׁר כָּל הַנְּשָׁמוֹת דְּבוּקוֹת וּמְקוּשָׁרוֹת יַחַד אֲזַי סִיבּוּב וְהִילּוּךְ הַחַיּוּת וְהַהַשְׁפָּעָה סוֹבֵב סוֹבֵב, וְנָעוּץ סוֹפָן בְּתְחִלָּתָן, לְקַשֵּׁר וּלְחַבֵּר כּוּלָּן לַהֲוָיָ אֶחָד וּלְדָבְקָה בּוֹ יִתְבָּרֵךְ, וּכְמוֹ שֶׁכָּתוּב: "אַתֶּם נִצָּבִים הַיּוֹם כּוּלְּכֶם לִפְנֵי הֲוָיָ אֱלֹקֵיכֶם" "כּוּלְּכֶם" דַּיְיקָא, וְ"לִפְנֵי" דַּיְיקָא, "רָאשֵׁיכֶם כּוּ' מֵחוֹטֵב עֵצֶיךָ כּוּ'".

וּבָזֶה יוּבַן מַאֲמַר רַבּוֹתֵינוּ־זִכְרוֹנָם־לִבְרָכָה, כִּי חוּרְבַּן בֵּית שֵׁנִי וּנְפִילַת יִשְׂרָאֵל בַּגָּלוּת וְהִסְתַּלְּקוּת הַשְׁכִינָה וִירִידָתָהּ לֶאֱדוֹם בִּבְחִינַת גָּלוּת, כִּבְיָכוֹל, הַכֹּל הָיָה בַּעֲוֹן שִׂנְאַת חִנָּם וּפִירוּד לְבָבוֹת רַחֲמָנָא לִצְלָן. וְלָכֵן נִקְרֵאת "חוֹלָה" עַל דֶּרֶךְ מָשָׁל, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב: "סוֹמֵךְ נוֹפְלִים וְרוֹפֵא חוֹלִים" לְשׁוֹן רַבִּים, הֵם כָּל הָאֲבָרִים וְכוּ':

פרק לב

בָּרֵךְ ה' חֵילָם וּפוֹעַל יָדָם יִרְצֶה, לְרָצוֹן לָהֶם לִפְנֵי ה' תָּמִיד, כֹּה יִתֵּן וְכֹה יוֹסִיף ה' לְאַמֵּץ לִבָּם בַּגִּבּוֹרִים, וְנָדִיב עַל נְדִיבוֹת יָקוּם, לִהְיוֹת גְּדוֹל הַמַּעֲשֶׂה בְּכָל עִיר וּמְנָיָן, וְתֵחָשֵׁב לוֹ לִצְדָקָה.

וְעַל הָעוֹשֶׂה נֶאֱמַר: "צִדְקָתוֹ עוֹמֶדֶת לָעַד" – "עוֹמֶדֶת" לְשׁוֹן נְקֵבָה, שֶׁמְּקַבֵּל הִתְעוֹרְרוּת לִבּוֹ הַטָּהוֹר מִ"גָּדוֹל הַמַּעֲשֶׂה", אַף־עַל־פִּי־כֵן – "עוֹמֶדֶת לָעַד".

פֵּירוּשׁ, שֶׁכָּל הַצְּדָקָה וְהַחֶסֶד שֶׁיִּשְׂרָאֵל עוֹשִׂין בָּעוֹלָם הַזֶּה מִנְּדָבַת לִבָּם הַטָּהוֹר הֵן הֵנָּה חַיּוֹת וְקַיָּימוֹת בָּעוֹלָם הַזֶּה הַגַּשְׁמִי עַד זְמַן הַתְּחִיָּיה, שֶׁאָז, הוּא זְמַן גִּילּוּי אֱלֹקוּת וְאוֹר־אֵין־סוֹף בָּרוּךְ־הוּא מִבְּחִינַת סוֹבֵב כָּל עָלְמִין בָּעוֹלָם הַזֶּה, וּכְמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר בַּאֲרִיכוּת בַּמִּכְתָּב דְּאֶשְׁתָּקַד.

וְצָרִיךְ לִהְיוֹת כְּלִי וּמָכוֹן לְהִתְלַבֵּשׁ בּוֹ אוֹר־אֵין־סוֹף בָּרוּךְ־הוּא, כְּמוֹ הַגּוּף לַנְּשָׁמָה עַל דֶּרֶךְ מָשָׁל, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב: "הֲלֹא כֹה דְבָרִי כָּאֵשׁ" "מָה אֵשׁ אֵינָהּ מְאִירָה בָּעוֹלָם הַזֶּה אֶלָּא כְּשֶׁנֶּאֱחֶזֶת וּמִתְלַבֶּשֶׁת בַּפְּתִילָה כּוּ'", כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר בְּמָקוֹם אַחֵר.

וְהַגּוּף וְהַכְּלִי לְאוֹרוֹ יִתְבָּרֵךְ – הִיא מִדַּת הַחֶסֶד וּנְדִיבַת הַלֵּב, לִיתֵּן וּלְהַשְׁפִּיעַ חַיּוּת לְמַאן דְּלֵית לֵיהּ כּוּ', כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב בַּתִּיקּוּנִים: "וְכַמָּה גּוּפִין תְּקִינַת לוֹן, וְאִתְקְרִיאוּ בְּתִיקּוּנָא דָּא חֶסֶד דְּרוֹעָא יְמִינָא", וְכָל הַגּוּף נִכְלָל בְּיָמִין, וְכֵן אָמַר הַפַּיָּיט: "לְבוּשׁוֹ צְדָקָה".

וְזֶהוּ שֶׁאָמְרוּ רַבּוֹתֵינוּ־זִכְרוֹנָם־לִבְרָכָה: "אֵין הַצְּדָקָה מִשְׁתַּלֶּמֶת אֶלָּא לְפִי חֶסֶד שֶׁבָּהּ, שֶׁנֶּאֱמַר: "זִרְעוּ לָכֶם לִצְדָקָה, קִצְרוּ לְפִי חֶסֶד": שֶׁהַקָּצִיר הוּא גִּילּוּי הַזְּרִיעָה הַטְמוּנָה בָּאָרֶץ, וְכֵן הוּא הַצְּדָקָה וְהַחֶסֶד שֶׁיִּשְׂרָאֵל עוֹשִׂין בִּזְמַן הַגָּלוּת, הִיא טְמוּנָה וְנִסְתֶּרֶת עַד זְמַן הַתְּחִיָּה, שֶׁיִּתְלַבֵּשׁ וְיָאִיר אוֹר־אֵין־סוֹף בָּרוּךְ־הוּא בָּעוֹלָם הַזֶּה הַגַּשְׁמִי, וְ"אִיהוּ וְגַרְמוֹהִי חַד", הֵם

בְּחִינוֹת הַכֵּלִים דְּעֶשֶׂר סְפִירוֹת דַּאֲצִילוּת, וְכָל שֶׁכֵּן וְקַל וָחוֹמֶר אוֹר־אֵין־סוֹף בָּרוּךְ־הוּא הַסּוֹבֵב כָּל עָלְמִין מִלְמַעְלָה מַבְּחִינַת אֲצִילוּת.

וּלְפִיכָךְ נִקְרֵאת "צְדָקָה" לְשׁוֹן נְקֵבָה – "צְדָקָתוֹ עוֹמֶדֶת לָעַד", שֶׁמְּקַבֶּלֶת הֶאָרָה מֵאוֹר־אֵין־סוֹף הַסּוֹבֵב כָּל עָלְמִין, הַמִּתְלַבֵּשׁ בְּתוֹכָהּ בָּעוֹלָם הַזֶּה הַגַּשְׁמִי בִּזְמַן הַתְּחִיָּה.

אֲבָל "צֶדֶק לְפָנָיו יְהַלֵּךְ" הוּא לְשׁוֹן זָכָר, הִיא מִדַּת הַחֶסֶד הַמִּתְעוֹרֶרֶת בְּלֵב הָאָדָם מֵעַצְמוֹ, עַל־יְדֵי הִתְעוֹרְרוּת אַהֲבַת ה' בְּקִרְיַאת־שְׁמַע, וּלְדָבְקָה בוֹ, וְלִמְסוֹר נַפְשׁוֹ בְּ"אֶחָד", וּ"בְכָל מְאֹדֶךָ" כִּפְשׁוּטוֹ וְכוּ'.

וּבְ"אִתְעָרוּתָא דִלְתַתָּא", וְ"כַמַּיִם הַפָּנִים לַפָּנִים כֵּן לֵב" אָדָם הָעֶלְיוֹן כוּ' – "אִתְעָרוּתָא דִלְעֵילָּא", הוּא הַמְשָׁכַת אוֹר־אֵין־סוֹף בָּרוּךְ־הוּא הַסּוֹבֵב כָּל עָלְמִין לְמַטָּה מַטָּה בָּעוֹלָם הַזֶּה הַגַּשְׁמִי בִּבְחִינַת גִּילּוּי בִּזְמַן הַתְּחִיָּה, כִּמְבוֹאָר בַּמִּכְתָּב דְּאֶשְׁתְּקַד בַּאֲרִיכוּת.

וְזֶהוּ "לְפָנָיו יְהַלֵּךְ", שֶׁמּוֹלִיךְ וּמַמְשִׁיךְ "פָּנִים" הָעֶלְיוֹנִים מִלְמַעְלָה מֵהַאֲצִילוּת עַד עוֹלָם הָעֲשִׂיָּה. וְכֵעֵת עֵת לְקַצֵּר, וְכָל טוּב מֵהֶם לֹא יִבָּצֵר, "הֵטִיבָה ה' לַטּוֹבִים וְלִישָׁרִים בְּלִבּוֹתָם", כְּנֶפֶשׁ תִּדְרְשֶׁנּוּ:

קונטרס אחרון

פרק א

קוּנְטְרֵס אַחֲרוֹן עַל כַּמָּה פְּרָקִים

עיין בלקוטי אמרים חלק א' פרק מ'

לְהָבִין, אֵיךְ הַקּוֹרֵא בְּסִיפּוּרֵי מַעֲשִׂיּוֹת שֶׁבַּתּוֹרָה, הוּא מְקוּשָׁר בְּחָכְמָה עִילָּאָה.

עַל פִּי מַה שֶּׁכָּתוּב בַּכַּוָּונוֹת דַּף ט"ז עַמּוּד ב': כְּמוֹ שֶׁהָאָדָם עוֹסֵק לְמַטָּה, כָּךְ דְּיוֹקָן הָאָדָם הָעֶלְיוֹן לְמַעְלָה כוּ', וְכֵן יֵשׁ לוֹמַר בְּהֶרְהוּר בָּאוֹתִיּוֹת הַכְּתוּבוֹת. אֲבָל הַדִּבּוּר יֵשׁ לוֹמַר – דְּבוֹקֵעַ וְסָלִיק לַאֲצִילוּת מַמָּשׁ, אוֹ לִבְרִיאָה בְּדָחִילוּ וּרְחִימוּ שִׂכְלִיִּים, אוֹ לִיצִירָה בְּדָחִילוּ וּרְחִימוּ טִבְעִיִּים, וּבַמִּקְרָא סָלִיק מֵעוֹלָם הַזֶּה לִי' סְפִירוֹת דַּעֲשִׂיָּה, מִשּׁוּם דְּבָקֵעַ אֲוִירִין וְכוּ'.

מַה־שֶּׁאֵין־כֵּן בְּהֶרְהוּר, אֶלָּא הַ"דְּיוֹקָן" שֶׁהוּא שׁוֹרֶשׁ נִשְׁמָתוֹ וְכוּ'.

וּמַה שֶּׁכָּתוּב בַּזֹּהַר חֵלֶק ג' דַּף ק"ה דְּהֶרְהוּר לָא עָבִיד מִידֵי כוּ', וְהַיְינוּ אֲפִילּוּ לְטַב, עַיֵּין שָׁם וּבְדַף ל"א עַמּוּד ב', יֵשׁ לוֹמַר, דְּהַיְינוּ, לְאִתְעָרָא לְעֵילָּא שֶׁיּוּמְשַׁךְ מִשָּׁם לְתַתָּא, רַק מַחֲשַׁבְתּוֹ נִשְׁאֲרָה שָׁם, וּמוֹסִיפָה שָׁם אוֹר גָּדוֹל, בְּתוֹסֶפֶת וְרִיבּוּי הָאוֹר בַּאֲצִילוּת, עַל־יְדֵי מִקְרָא וּמִצְוֹת מַעֲשִׂיּוֹת שֶׁבַּעֲשִׂיָּה, שֶׁעִיקַּר הַיִּחוּד – הוּא לְמַעְלָה, רַק הַ"פֵּירוֹת" בָּעוֹלָם הַזֶּה, עַל־יְדֵי הַמְשָׁכַת אוֹר מְעַט מִזְּעֵיר לְמַטָּה עַל־יְדֵי הַדִּבּוּר וּמַעֲשֶׂה, מַה־שֶּׁאֵין־כֵּן בְּהֶרְהוּר לֹא

נִמְשָׁךְ כְּלוּם, וְלָכֵן, לֹא יָצָא יְדֵי חוֹבָתוֹ, מַה שֶּׁיְּרָדָה נִשְׁמָתוֹ לָעוֹלָם הַזֶּה רַק לְהַמְשִׁיךְ אוֹרוֹת עֶלְיוֹנִים לְמַטָּה, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב בְּעֵץ חַיִּים שַׁעַר כ"ו "לְהַמְשִׁיךְ אוֹר".

אֲבָל לְהַעֲלוֹת מִמַּטָּה לְמַעְלָה, הוּא דַּוְקָא עַל־יְדֵי מַחֲשָׁבָה טוֹבָה, דִּבְלָא דְּחִילוּ וּרְחִימוּ לָא פָּרְחָא לְעֵילָא, וּכְמוֹ שֶׁכָּתוּב בְּשַׁעַר הַנְּבוּאָה פֶּרֶק ב', וְהַמַּחֲשָׁבָה טוֹבָה כוּ'.

וּמַה שֶּׁכָּתוּב דְּ"בָקַע רְקִיעִין וְכוּ'", וְהַיְינוּ, אֲפִילּוּ בְּלָא דְּחִילוּ וּרְחִימוּ, בְּמִכָּל שֶׁכֵּן מִדְּבָרִים בְּטֵלִים דְּמִדָּה טוֹבָה מְרוּבָּה, הַיְינוּ – "רְקִיעִין" דַּוְקָא, שֶׁהֵן ה"הֵיכָלוֹת" וְה"בָּתִּים", וְלֹא בְּגוּף ה"אָדָם הָעֶלְיוֹן", וְכָל שֶׁכֵּן בְּנֶפֶשׁ־רוּחַ־נְשָׁמָה אֲפִילּוּ בְּ"אָדָם דַּעֲשִׂיָּה", שֶׁהֵן י' סְפִירוֹת, אוֹרוֹת וְכֵלִים. וְזֶהוּ שֶׁכָּתוּב בַּתִּקּוּנִים, "דִּבְלָא דְּחִילוּ וּרְחִימוּ לָא יָכְלָא לְסַלָּקָא וּלְמֵיקַם קֳדָם ה'" דַּוְקָא:

פרק ב

עַיִן עֵץ חַיִּים שַׁעַר הַנְּקוּדוֹת שַׁעַר ח' פֶּרֶק ו', שֶׁאֵין הַחֲזָרַת פָּנִים בְּפָנִים כִּי אִם עַל־יְדֵי מִצְוֹת מַעֲשִׂיּוֹת דַּוְקָא. וְטַעַם הַדָּבָר, כִּי עַל־יְדֵי מַעֲשִׂים טוֹבִים גּוֹרֵם זִיווּג הָעֶלְיוֹן וְכוּ'.

וּלְהָבִין, אַמַּאי "מַעֲשִׂיּוֹת" דַּוְקָא? יוּבַן מִמַּה שֶּׁכָּתוּב בְּשַׁעַר מַ"ן וּמ"ד, כִּי צָרִיךְ תְּחִלָּה לְהַעֲלוֹת "מַיִן נוּקְבִין דְּנוּקְבָא דְּזְעֵיר אַנְפִּין", וּ"מַיִן נוּקְבִין דְּנוּקְבָא" הֵן בְּחִינַת עֲשִׂיָּה, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב שָׁם פֶּרֶק א'.

וְהִנֵּה, הַמַּעֲשִׂים טוֹבִים נִקְרָאִים "כִּסּוּחַ וְקִיצּוּץ הַקּוֹצִים", הַנֶּאֱחָזִים בָּאֲחוֹרַיִם, שֶׁהֵן בְּחִינַת עֲשִׂיָּה, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב בְּשַׁעַר מ"ז פֶּרֶק ה', וְהַיְינוּ עַל־יְדֵי הָעֲלָאַת הַטּוֹב הַגָּנוּז בָּהֶם הַמְלוּבָּשׁ בְּמִצְוֹת מַעֲשִׂיּוֹת לְקִדּוּשַׁת הָאֲצִילוּת שֶׁכְּבָר הוּבְרְרָה.

וּמַה שֶּׁכָּתוּב שָׁם שֶׁאָדָם הָרִאשׁוֹן תִּיקֵּן גַּם כֵּן עַל־יְדֵי תְּפִלָּה, הַיְינוּ עַל־יְדֵי אוֹתִיּוֹת הַדִּבּוּר, דְּ"עָקִימַת שְׂפָתָיו הַוֵי מַעֲשֶׂה", כִּי הֵן מִנְּפֶשׁ הַחִיּוּנִית שֶׁבַּגּוּף וְדָמוֹ אֲשֶׁר שָׂרְשָׁן מִנּוֹגַהּ.

וְהִנֵּה, הַבֵּירוּרִים דַּעֲשִׂיָּה עוֹלִין לִיצִירָה עַל יְדֵי שֵׁם בַּ"ן, וּמִיצִירָה לִבְרִיאָה וְלַאֲצִילוּת, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב בְּשַׁעַר מַ"ן דְּרוּשׁ י"א סִימָן ז'.

וּבָזֶה יוּבַן דְּהִרְהוּר לָא עָבִיד מִידֵּי, כִּי בְּלִי הָעֲלָאַת "מַיִן נוּקְבִין" מֵהַ"מְלָכִים" שֶׁבְּ"נוֹגַהּ", אִי אֶפְשָׁר לְהַמְשִׁיךְ טִיפִּין מִלְּמַעְלָה לְזִווּג זְעֵיר אַנְפִּין וְנוּקְבָא, כִּי רוֹצֶה לִינָק מֵאִמּוֹ וְלֹא לְהַשְׁפִּיעַ לְמַטָּה, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב בְּשַׁעַר מַ"ן דְּרוּשׁ ב'. וְעַיִן זֹהַר פָּרָשַׁת פְּקוּדֵי דַּף רמ"ד עַמּוּד ב': דְּאִית סִדּוּרָא כוּ' לְאִסְתַּכְּלָא כוּ', וְהֵן כַּוָּונוֹת הַתְּפִלָּה וְיִחוּדִים עֶלְיוֹנִים לַיּוֹדְעִים וּמַשְׂגִּיגִים לְאִסְתַּכְּלָא כוּ', כִּי נֶפֶשׁ־רוּחַ־נְשָׁמָה שֶׁלָּהֶם עַצְמָן הֵן "מַיִן נוּקְבִין", בְּמְסִירַת נַפְשָׁם עַל הַתּוֹרָה, וּבִנְפִילַת אַפַּיִם, כַּנּוֹדָע:

פרק ג

לְהָבִין מַה שֶּׁכָּתוּב בְּשַׁעַר הַיִּחוּדִים פֶּרֶק ב׳, דְּעַל־יְדֵי תּוֹרָה שֶׁלֹּא בְכַוָּונָה נִבְרָאִים מַלְאָכִים בְּעוֹלָם הַיְצִירָה, וְשָׁם הֵבִיא מֵהַזֹּהַר פָּרָשַׁת שְׁלַח: ״דְּלֵית קָלָא דְּאִתְאֲבִיד כוּ׳ בַּר קָלָא דְּאוֹרַיְיתָא וּצְלוֹתָא דְּסָלִיק וּבָקַע כוּ׳״. וְהִנֵּה, מִכַּוָּונַת הַתְּפִלָּה נִבְרְאוּ מַלְאָכִים בְּעוֹלָם הַבְּרִיאָה כְּמוֹ מִכַּוָּונַת הַתּוֹרָה, וּבְלֹא כַוָּונָה – נִדְחֵית לְמַטָּה לְגַמְרֵי, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב בַּזֹּהַר פָּרָשַׁת פְּקוּדֵי דַּף רמ״ה עַמּוּד ב׳: ״גּוֹ רָקִיעַ תַּתְאָה כוּ׳ דְּאִקְרִין צְלוֹתִין פְּסִילָאן כוּ׳״, וְעַיֵּין שָׁם פָּרָשַׁת וַיַּקְהֵל דַּף ר״א עַמּוּד ב׳: ״אִי הִיא מִלָּה כִּדְקָא יָאוּת כוּ׳״.

אַךְ הַהֶפְרֵשׁ בֵּין תּוֹרָה לִתְפִלָּה שֶׁלֹּא בְכַוָּונָה, מוּבָן מֵאֲלָיו, כִּי לִימּוּד הַתּוֹרָה הוּא מֵבִין וְיוֹדֵעַ מַה שֶּׁלּוֹמֵד, דִּבְלָאו הָכֵי לָא מִיקָּרֵי לִימּוּד כְּלָל, רַק, שֶׁלּוֹמֵד סְתָם, בְּלֹא כַּוָּונָה לִשְׁמָהּ מֵאַהֲבַת ה׳ שֶׁבְּלִבּוֹ בִּבְחִינַת גִּילּוּי, רַק מֵאַהֲבָה הַמְסוּתֶּרֶת הַטִּבְעִית, אַךְ אֵינוֹ לוֹמֵד שֶׁלֹּא לִשְׁמָהּ מִמָּשׁ לְהִתְגַּדֵּל כוּ׳, דְּהָא לָא סָלִיק לְעֵילָּא מִן שִׁמְשָׁא, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב בְּפָרָשַׁת וַיְחִי דַּף רכ״ג עַמּוּד ב׳, וְהַיְינוּ מִשּׁוּם שְׁמַחֲשַׁבְתּוֹ וְכַוָּונָתוֹ הֵן מִתְלַבְּשׁוֹת בְּאוֹתִיּוֹת הַדִּבּוּר וְאֵינָן מַנִּיחוֹת אוֹתָן לְסַלְקָא לְעֵילָּא.

וְהָכִי נַמִּי בִּתְפִלָּה שֶׁלֹּא בְכַוָּונָה, שֶׁמְּחַשֵּׁב מַחֲשָׁבוֹת זָרוֹת (אֶלָּא מִפְּנֵי שֶׁכַּוָּונָתוֹ לַשָּׁמַיִם, לְכָךְ יֵשׁ לוֹ תִּיקּוּן בְּקַל לַחֲזוֹר וְלַעֲלוֹת, כְּשֶׁמִּתְפַּלֵּל בְּכַוָּונָה אֲפִילּוּ תְּפִלָּה אַחַת מְלוּקֶּטֶת מִתְּפִלּוֹת כָּל הַשָּׁנָה, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב בְּ״מִקְדַּשׁ מֶלֶךְ״ פָּרָשַׁת פְּקוּדֵי).

וּמַה שֶּׁכָּתוּב בְּפָרָשַׁת פְּקוּדֵי: ״גּוֹ רָקִיעַ תַּתְאָה״, וּבְפָרָשַׁת וַיַּקְהֵל מַשְׁמַע דְּדַוְקָא ״אִי אִיהִי מִלָּא כִּדְקָא יָאוּת סָלְקִין עַמָּהּ״ עַד אֲוִירָא דְּרָקִיעַ דִּלְעֵילָּא כוּ׳ – לֹא קָשֶׁה מִידֵי: דְּרָקִיעַ תַּתְאָה מֵאִינּוּן רְקִיעִין דְּמַדְבְּרֵי גּוֹ עָלְמָא שֶׁבְּפָרָשַׁת פְּקוּדֵי – הֵן דְּמַלְכוּת דַּעֲשִׂיָּה, וּדְפָרָשַׁת וַיַּקְהֵל – הֵן דְּ״זְעֵיר אַנְפִּין״ דַּעֲשִׂיָּה, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב בְּעֵץ חַיִּים שַׁעַר הַשֵּׁמוֹת פֶּרֶק ג׳ גַּבֵּי ״זְעֵיר אַנְפִּין״ דַּעֲשִׂיָּה, עַיֵּין שָׁם.

וְהָא דְּמַשְׁמַע לְכָאוֹרָה בְּפָרָשַׁת פְּקוּדֵי, דְּגַם תְּפִלָּה פְּסוּלָה עוֹלָה עַד הֵיכָל הָרִאשׁוֹן שֶׁמְּמֻנּוּ נִדְחֵית לְמַטָּה, וְהוּא בְּ״זְעֵיר אַנְפִּין״ דִּבְרִיאָה – לֹא קָשֶׁה מִידֵי: שֶׁהֵרֵי אֲפִילּוּ כָּל הָעַוְונוֹת מַמָּשׁ, קַלּוֹת וַחֲמוּרוֹת – עוֹלוֹת לְשָׁם אֲפִילּוּ עַד הֵיכָל הַדִּ׳, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב בְּדַף רנ״ב עַמּוּד א׳, אֶלָּא וַדַּאי, שֶׁאֵין מַהוּת הָעֲלִיּוֹת שָׁווֹת, וְאֵין עֶרוֹךְ וְדִמְיוֹן בֵּינֵיהֶם – אֶלָּא בְּשִׁיתּוּף הַשֵּׁם בִּלְבַד, וְדַי לַמֵּבִין.

וּבָזֶה יוּבַן גַּם כֵּן מַה שֶּׁכָּתוּב שָׁם בְּדַף רמ״ז, שֶׁבְּהֵיכָל הַבִּ׳ [אוּלַי צָרִיךְ לִהְיוֹת: אִזְדַּמַּן הַמְמוּנֶּה. וְאוּלַי צָרִיךְ לִהְיוֹת: קַיְימִין הַלְּבוּשִׁים] מְמוּנֶּה עַל הַלְּבוּשִׁים שֶׁמַּלְבִּישִׁים הַנְּשָׁמָה מִמַּעֲשֵׂה הַמִּצְוֹת, אַף שֶׁהֵן בְּגַן עֵדֶן הַתַּחְתּוֹן דַּעֲשִׂיָּה, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב שָׁם בְּדַף ר״י.

וְהִנֵּה, תְּפִלָּה פְּסוּלָה עֲדַיִן מִתּוֹרָה שֶׁלֹּא לִשְׁמָהּ מַמָּשׁ, שֶׁהִיא תַּחַת הַשֶּׁמֶשׁ, וְהַתְּפִלָּה הִיא גּוֹ רָקִיעַ כּוּ'. אֲבָל תּוֹרָה סְתָם, שֶׁאֵינָהּ שֶׁלֹּא לִשְׁמָהּ רַק מֵאַהֲבָה מְסוּתֶּרֶת טִבְעִית, לָא גָּרְעָא מֵהֶבֶל פִּיהֶן שֶׁל תִּינוֹקוֹת־שֶׁל־בֵּית־רַבָּן, דְּסָלִיק לְעֵילָּא מִפְּנֵי שֶׁהוּא הֶבֶל שֶׁאֵין בּוֹ חֵטְא, וְסָלִיק לְעֵילָּא, אַף אִם הוּא שֶׁלֹּא לִשְׁמָהּ מַמָּשׁ, מִירְאַת הָרְצוּעָה שֶׁבְּיַד הַסּוֹפֵר, וְעַיֵּין שָׁם דַּף רנ"ה עַמּוּד ב', שֶׁהַמַּלְאָכִים הֵם מַעֲלִים הַהֶבֶל שֶׁל תִּינוֹקוֹת־שֶׁל־בֵּית־רַבָּן עַד אֲצִילוּת:

פרק ד

לְהָבִין מַה שֶּׁכָּתוּב בִּפְרִי עֵץ חַיִּים, דְּבִזְמַן הַזֶּה, עִיקַּר הַבֵּירוּר עַל יְדֵי הַתְּפִלָּה דַּוְקָא, אַף שֶׁתַּלְמוּד תּוֹרָה לְמַעְלָה מֵהַתְּפִלָּה.

הָעִנְיָן הוּא: שֶׁעַל־יְדֵי תּוֹרָה וּמִצְוֹת מוֹסִיפִין אוֹר בַּאֲצִילוּת כּוּ', פֵּירוּשׁ, אוֹר־אֵין־סוֹף בָּרוּךְ־הוּא בְּכֵלִים דַּאֲצִילוּת – עַל־יְדֵי תַּלְמוּד תּוֹרָה – בִּפְנִימִית, דְּהַיְינוּ הַמַּשָּׂכוֹת הַמּוֹחִין: וּבְקִיּוּם הַמִּצְוֹת – בְּחִיצוֹנִית הַכֵּלִים, שֶׁהֵם בְּחִינוֹת נֶצַח־הוֹד־יְסוֹד, שֶׁבְּי' סְפִירוֹת "זְעֵיר אַנְפִּין" שֶׁבַּאֲצִילוּת, רַק שֶׁמִּתְלַבְּשִׁים בִּבְרִיאָה־יְצִירָה־עֲשִׂיָּה, בְּתוֹרָה וּמִצְוֹת הַנַּשְׁמִיִּים שֶׁבָּעוֹלָם הַזֶּה.

אֲבָל הַתְּפִלָּה, הִיא הַמַּשָּׂכַת אוֹר־אֵין־סוֹף בָּרוּךְ־הוּא לִבְרִיאָה־יְצִירָה־עֲשִׂיָּה דַּוְקָא, לֹא בְּדֶרֶךְ הִתְלַבְּשׁוּת בִּלְבַד, רַק הָאוֹר מַמָּשׁ, לְשַׁנּוֹת הַנִּבְרָאִים מִכְּמוֹת שֶׁהֵם, שֶׁיִּתְרַפֵּא הַחוֹלֶה, וְיֵרֵד הַגֶּשֶׁם מְשַׁמֵּיִם לָאָרֶץ וְיוֹלִידָהּ וְיַצְמִיחָהּ.

מַה־שֶּׁאֵין־כֵּן בְּתוֹרָה וּמִצְוֹת, שֶׁאֵין שִׁינּוּי בְּקֶלַח הַתְּפִילִּין עַל־יְדֵי הֲנָחָתָן בָּרֹאשׁ וּבְזְרוֹעַ. וְגַם בְּמִצְוֹת שֶׁעֲשָׂיָתָן הוּא גְּמַר מִצְוָתָן, הַשִּׁינּוּי הוּא עַל־יְדֵי אָדָם, וְלֹא בִּידֵי שָׁמַיִם כְּבִתְפִלָּה, שֶׁהִיא הַמַּשָּׂכַת הַחַיּוּת מֵאֵין־סוֹף בָּרוּךְ־הוּא, שֶׁהוּא לְבַדּוֹ כֹּל יָכוֹל:

וְהִלְכָךְ, כְּדֵי לְהַמְשִׁיךְ אוֹר־אֵין־סוֹף בָּרוּךְ־הוּא לְמַטָּה, אִי אֶפְשָׁר בְּלִי הַעֲלָאַת "מַיִּין נוּקְבִין" מִלְּמַטָּה דַּוְקָא.

מַה־שֶּׁאֵין־כֵּן לְתַלְמוּד תּוֹרָה שֶׁבַּאֲצִילוּת, הַמְיוּחֶדֶת בְּלָאו הָכֵי בַּמַּאֲצִיל בָּרוּךְ־הוּא.

וְהַעֲלָאַת "מַיִּין נוּקְבִין" בְּמוֹחוֹ וְלִבּוֹ שֶׁל אָדָם, הִיא בְּחִינַת "רִשְׁפֵּי אֵשׁ" בְּלִי גְּבוּל, וְנִקְרֵאת "מְאֹדֶךָ", כְּדֵי לְעוֹרֵר בְּחִינַת אֵין־סוֹף, וְהַיְינוּ עַל־יְדֵי גְּבוּרוֹת דְּ"סַ"ג", שֶׁהֵן הֵן הָרַפַּ"ח נִיצוֹצִין כּוּ'.

וְלָכֵן נִקְרֵאת הַתְּפִלָּה – "חַיֵּי שָׂרָה", הִיא מַלְכוּת הַיְוֹרֶדֶת בִּבְרִיאָה־יְצִירָה־עֲשִׂיָּה, וְתוֹרָה – "חַיֵּי עוֹלָם", הוּא "זְעֵיר אַנְפִּין", כִּי רַמַ"ח פִּקּוּדִין הֵן מִתְחַלְּקִין בְּי' כֵּלִים דְּעֶשֶׂר סְפִירוֹת דְּ"זְעֵיר אַנְפִּין" כּוּ'.

וְהִנֵּה, בְּמָקוֹם אֶחָד כָּתַב שֶׁרַמַּ"ח מִצְוֹת עֲשֵׂה – הֵן בְּהִ' חֲסָדִים וְשַׁסַּ"ה לֹא תַּעֲשֶׂה בְּהִ' גְּבוּרוֹת וְכוּ', וּבְמָקוֹם אַחֵר כָּתַב שֶׁהֵן תַּרַי"ג אָרְחִין נִמְשָׁכִין מֵחַד אָרְחָא כוּ', שֶׁהוּא לַבָּנוֹנִית וְכוּ'.

אַךְ הָעִנְיָן, שֶׁכָּל הַמִּצְוֹת לְתַקֵּן רַמַּ"ח אֵבְרֵי "זְעֵיר אַנְפִּין", עַל יְדֵי הַמְשָׁכַת אוֹר־אֵין־סוֹף בָּרוּךְ־הוּא בְּמוֹחִין, הַכְּלוּלִין בְּהִ' חֲסָדִים וְהִ' גְּבוּרוֹת, וּמְקוֹר הַמּוֹחִין הוּא לַבָּנוֹנִית כוּ', הוּא הָעֹנֶג וְחֶפְץ הָעֶלְיוֹן לְהַמְשִׁיךְ הָאוֹר לְמַטָּה לְרַמַּ"ח אֵבְרִין דְּ"זְעֵיר אַנְפִּין", וּמִתְחַלֶּקֶת הַהַמְשָׁכָה לְתַרַי"ג הַמְשָׁכוֹת פְּרָטִיּוֹת, לְפִי בְּחִינַת עֵרֶךְ הַמִּצְוֹת, כְּגוֹן בִּצְדָקָה וּגְמִילוּת חֲסָדִים – נִמְשָׁךְ אוֹר־אֵין־סוֹף בָּרוּךְ־הוּא לְחִיצוֹנִיּוּת הַכְּלִי דְּחֶסֶד דְּ"זְעֵיר אַנְפִּין", וּבְקִיּוּם הַדִּינִין – בְּחִיצוֹנִית גְּבוּרָה, וּבְרַחֲמִים כוּ'.

וְדֶרֶךְ וּמַעֲבַר הַהַמְשָׁכָה, הוּא עַל־יְדֵי פְּנִימִיּוּת הַכֵּלִים וּמוֹחוֹתֵיהֶן, שֶׁהֵן דְּחִילוּ וּרְחִימוּ שִׂכְלִיִּים אוֹ טִבְעִיִּים, שֶׁהֵן בְּחִינוֹת מוֹחִין דְּקַטְנוּת וְגַדְלוּת.

וְלָזֶה בִּיקֵּשׁ מֹשֶׁה רַבֵּינוּ עָלָיו־הַשָּׁלוֹם מְאֹד לְקַיֵּים הַמִּצְוֹת מַעֲשִׂיּוֹת הַתְּלוּיוֹת בָּאָרֶץ, שֶׁהֵן תַּכְלִית הַהִשְׁתַּלְשְׁלוּת, לְהַמְשִׁיךְ אוֹר־אֵין־סוֹף בָּרוּךְ־הוּא לְבָרֵר הַכֵּלִים דְּ"זְעֵיר אַנְפִּין" דִּבְרִיאָה־יְצִירָה־עֲשִׂיָּה, שֶׁבָּהֶן, הֵן הָרַפַּ"ח נִיצוֹצִין, עַל־יְדֵי תּוֹרָה וּמִצְוֹת מַעֲשִׂיּוֹת שֶׁבִּבְרִיאָה־יְצִירָה־עֲשִׂיָּה דְּזֹקָא.

וְהִנֵּה, לְקִיּוּם מִצְוָה שֶׁאִי אֶפְשָׁר לַעֲשׂוֹת עַל־יְדֵי אֲחֵרִים מְבַטְּלִין תַּלְמוּד תּוֹרָה, וַאֲפִילוּ מַעֲשֶׂה מֻרְכָּבָה, וְכָל שֶׁכֵּן תְּפִלָּה שֶׁהִיא בְּחִינַת מוֹחִין וּדְחִילוּ וּרְחִימוּ שִׂכְלִיִּים, וְהַטַּעַם – כַּנִּזְכָּר לְעֵיל.

וְעוֹד זֹאת, שֶׁבֶּאֱמֶת מְאֹד גְּדְלָה וְגָבְהָה מַעֲלַת הַמִּצְוֹת מַעֲשִׂיּוֹת, וְכֵן לִימוּדָם, עַל מַעֲלַת הַמּוֹחִין שֶׁהֵן דְּחִילוּ וּרְחִימוּ שִׂכְלִיִּים. כִּי הֲגַם דִּכְתִיב: "וּלְדָבְקָה בּוֹ" עַל־יְדֵי מִדּוֹתָיו, מִכָּל מָקוֹם, אֵינָנּוּ דָּבֵק אֶפִילוּ בְּמִדּוֹת הָעֶלְיוֹנוֹת אֶלָּא בְּמִצִיאוּתָן, וְלֹא בְּמַהוּתָן, וּכְמוֹ שֶׁכָּתוּב: "וְאָנֹכִי עָפָר וָאֵפֶר".

וְכָל שֶׁכֵּן בְּאוֹר־אֵין־סוֹף בָּרוּךְ־הוּא, דְּ"לֵית מַחֲשָׁבָה תְּפִיסָא בֵּיהּ" בְּאוֹרוֹ וְהִתְפַּשְׁטוּת הַחַיּוּת מִמֶּנּוּ יִתְבָּרַךְ, כִּי אִם בִּמְצִיאוּתוֹ, שֶׁהוּא שֶׁמְּחַיֶּה אֶת כּוּלָּם, וְלֹא בְּמַהוּתוֹ, אֲפִילוּ לָעֶלְיוֹנִים, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב: "קָדוֹשׁ קָדוֹשׁ קָדוֹשׁ ה' צְבָאוֹת כוּ'", לְבַד "עֲלוּלִים הַנֶּאֱצָלִים" – מַשִּׂיגִים כָּל אֶחָד בְּ"עִילָּתוֹ" כְּפִי הַסֵּדֶר שֶׁבְּ"עֵץ חַיִּים" בְּהִתְלַבְּשׁוּת הַ"פַּרְצוּפִים".

אֲבָל לֹא בְּנִבְרָאִים אֲפִילוּ בִּנְשָׁמוֹת דַּאֲצִילוּת, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב בְּמֹשֶׁה רַבֵּינוּ עָלָיו־הַשָּׁלוֹם: "וְרָאִיתָ אֶת אֲחֹרָי כוּ'".

מַה־שֶּׁאֵין־כֵּן מַעֲשֵׂה הַמִּצְוֹת "מַעֲשֵׂה אֱלֹקִים הֵמָּה" הֵנָּה בְּדֶרֶךְ הִשְׁתַּלְשְׁלוּת מִכֵּלִים דַּאֲצִילוּת לִבְרִיאָה־יְצִירָה־עֲשִׂיָּה, מִמַּהוּתָן וְעַצְמוּתָן דְּחִיצוֹנִיּוּתָן, כְּמוֹ עַל דֶּרֶךְ מָשָׁל אֶתְרוֹג

וּמִינָיו, הִלְבִּישׁ בָּהֶן הַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא מִמַּהוּתָן וְעַצְמוּתָן דַּחֲסָדִים [פְּנִימִית] [פְּנִימִים] דִּ"זְעֵיר אַנְפִּין", וְהַיְינוּ מִבְּחִינַת חִיצוֹנִיּוּתָן, כַּנּוֹדָע בְּכָל מְצוֹת מַעֲשִׂיּוֹת.

מַה־שֶּׁאֵין־כֵּן הָאָדָם, אֲפִילּוּ יֵשׁ לוֹ נְשָׁמָה דַּאֲצִילוּת, מֵאַחַר שֶׁמְּלוּבָּשֶׁת בְּגוּף, לֹא יוּכַל לְמְצוֹא בְּנַפְשׁוֹ וּלְהַשִּׂיג מַהוּתָן וְעַצְמוּתָן שֶׁל פְּנִימִית הַחֲסָדִים דִּ"זְעֵיר אַנְפִּין" דַּאֲצִילוּת, (כִּי הָאֲצִילוּת הִיא בְּחִינַת "חַיָּה" בִּכְלָלוּת הָעוֹלָמוֹת אֲצִילוּת־בְּרִיאָה־יְצִירָה־עֲשִׂיָּה, שֶׁהִיא בְּחִינַת מַקִּיף מִלְמַעְלָה וְאֵינָהּ מִתְלַבֶּשֶׁת בִּכְלִי כְּלָל) כִּי אִם מְצִיאוּתָן, עַל־יְדֵי דְּחִילוּ וּרְחִימוּ שִׂכְלִיִּים.

וּמַה שֶּׁכָּתוּב: "וְרָאִיתָ אֶת אֲחוֹרָי", הוּא בְּדֶרֶךְ נְבוּאָה דַּוְקָא. (שֶׁהוּא הִתְפַּשְּׁטוּת הַגַּשְׁמִיּוּת, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב בְּרַעְיָא מְהֵימְנָא פָּרָשַׁת מִשְׁפָּטִים).

וְהַיְינוּ הַטַּעַם, לְפִי שֶׁאִי אֶפְשָׁר לַנִּבְרָא לְהַשִּׂיג כְּלוּם בְּמַהוּת הָאֱלֹקוּת, שֶׁהוּא הַבּוֹרֵא, וּבְלִי הַשָּׂגָה – אֵין זוֹ הַלְבָּשָׁה וּתְפִיסָא וּדְבֵיקוּת אֲמִיתִּית.

מַה־שֶּׁאֵין־כֵּן הָאָתְרוֹג עַל דֶּרֶךְ מָשָׁל, חִיּוּתוֹ נִמְשְׁכָה וְנִשְׁתַּלְשְׁלָה מִמַּהוּת חִיצוֹנִית דְּכֵלִים דְּנוּקְבָא דִּ"זְעֵיר אַנְפִּין" דַּאֲצִילוּת, שֶׁהוּא בְּחִינַת אֱלֹקוּת, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב בְּעֵץ חַיִּים שֶׁכָּל הַפֵּירוֹת הֵן בַּאֲצִילוּת, כִּי לְמָ"ד כֵּלִים דַּאֲצִילוּת יָרְדוּ לִבְרִיאָה־יְצִירָה־עֲשִׂיָּה (וְהֵן יוּ"ד מַאֲמָרוֹת שֶׁבָּהֶן נִבְרָא הָעוֹלָם, עַל־יְדֵי הִתְלַבְּשׁוּת בְּנוּקְבָא דַּעֲשִׂיָּה, מַהוּת בְּמַהוּת) כִּי הַכֵּלִים דַּאֲצִילוּת נַעֲשׂוּ נְשָׁמָה בַּעֲשִׂיָּה שֶׁהִיא בְּחִינַת אֱלֹקוּת מַמָּשׁ, לְפִי שֶׁבַּאֲצִילוּת "אֵיהוּ וְגַרְמוֹהִי חַד", הַמַּאֲצִיל וְהַנֶּאֱצָל, וְעַל־יְדֵי הִתְלַבְּשׁוּת מַהוּת הַנְּשָׁמָה בְּמַהוּת הַכֵּלִים דְּנוּקְבָא דַּעֲשִׂיָּה – נִתְהַוָּה הָאֶתְרוֹג.

נִמְצָא, כְּשֶׁתּוֹפֵס הָאֶתְרוֹג וּמְנַעֲנֵעַ כְּהִלְכָתוֹ, הֲרֵי זֶה תּוֹפֵס מַמָּשׁ חִיּוּתוֹ הַמְלוּבָּשׁ בּוֹ מִנּוּקְבָא דַּאֲצִילוּת, הַמְיוּחֶדֶת בְּאוֹר־אֵין־סוֹף הַמַּאֲצִיל בָּרוּךְ־הוּא.

מַה־שֶּׁאֵין־כֵּן בְּכַוָּונָתוֹ, אֵינוֹ מַשִּׂיג וְתוֹפֵס, אַף הַיּוֹדֵעַ הַסּוֹד. – אֶלָּא מְצִיאוּתָהּ, וְלֹא מַהוּתָהּ. אַךְ בְּלִימּוּד הַלְכוֹת אֶתְרוֹג מַשִּׂיג וְתוֹפֵס הָאֶתְרוֹג מַמָּשׁ וּמְצָוָתוֹ כַּהֲלָכָה, בִּבְחִינַת דִּבּוּר וּמַחֲשָׁבָה, וְכָל שֶׁכֵּן הַלּוֹמֵד הַסּוֹד. אֲבָל דַּוְקָא סוֹדוֹת הַמִּצְוָה, דְּלֹא גָרַע מִלִּימּוּד הַלְכוֹתֶיהָ, וְאַדְרַבָּה כּוּ', אַף שֶׁאֵינוֹ מַשִּׂיג הַמַּהוּת.

מַה שֶּׁאֵין כֵּן בְּסֵדֶר הַהִשְׁתַּלְשְׁלוּת, אַף אִם מַשִּׂיג הַמְּצִיאוּת, לֹא עָדִיף מִצַּד עַצְמוֹ כְּלִימּוּד הַמִּצְוֹת שֶׁמַּשִּׂיג וְתוֹפֵס הַמַּהוּת, וּמַעֲלֶה עָלָיו כְּאִלּוּ קַיֵּים בְּפוֹעַל מַמָּשׁ, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב: "זֹאת הַתּוֹרָה כּוּ'".

אֶלָּא שֶׁיְּדִיעַת הַמְּצִיאוּת מֵהַהִשְׁתַּלְשְׁלוּת, הִיא גַּם כֵּן מִצְוָה רָמָה וְנִשְּׂאָה, וְאַדְרַבָּה – עוֹלָה עַל כּוּלָּנָה, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב: "וְיָדַעְתָּ הַיּוֹם כּוּ'", "דַּע אֶת אֱלֹקֵי אָבִיךָ כּוּ'", וּמְבִיאָהּ לְ"לֵב שָׁלֵם" כּוּ', שֶׁהוּא הָעִיקָּר, וְהַשָּׂגַת הַמְּצִיאוּת הוּא לְהַפְשִׁיט מִגַּשְׁמִיּוּת כּוּ'.

רַק שֶׁזּוֹ הִיא מִצְוָה אַחַת מִתַּרְיַ"ג, וְהָאָדָם – צָרִיךְ לְקַיֵּים כָּל תַּרְיַ"ג, לְפִי שֶׁהֵן הִשְׁתַּלְשְׁלוּת הַמַּהוּת דְּחִיצוֹנִית דְּכֻלִּים דַּאֲצִילוּת, לָכֵן, צָרִיךְ לְהַרְבּוֹת בְּלִימוּד כָּל הַתַּרְיַ"ג וְקִיּוּמָן בְּפוֹעַל מַמָּשׁ בְּמַחֲשָׁבָה דִּבּוּר וּמַעֲשֶׂה, שֶׁהֵן בְּרִיאָה־יְצִירָה־עֲשִׂיָּה, לְבָרֵר בֵּירוּרִין אֲשֶׁר שָׁם.

וְעוֹד זֹאת, שֶׁבֶּאֱמֶת הַבֵּירוּרִין שֶׁבִּבְרִיאָה־יְצִירָה־עֲשִׂיָּה מֵרַפ"ח, עַל־יְדֵי תּוֹרָה וּמִצְוֹת בְּמַחֲשָׁבָה דִּבּוּר וּמַעֲשֶׂה, גְּבוֹהִין בְּשָׁרְשָׁן מִנֶּפֶשׁ־רוּחַ־נְשָׁמָה שֶׁבָּאָדָם, כִּי הֵן מ"ס־ג' שֶׁבִּפְנִימִית "אָדָם קַדְמוֹן", וְנֶפֶשׁ־רוּחַ־נְשָׁמָה שֶׁכְּבָר נִתְקְנוּ עַל־יְדֵי "מַ"ה", הוּא יוֹצֵא מֵהַ"מַצַּח" הָאָרָה בְּעָלְמָא. וְזֶהוּ שֶׁכָּתוּב: "לִפְנֵי מְלוֹךְ מֶלֶךְ כוּ'". וְהַיְינוּ טַעֲמָא שֶׁהָאָדָם חַי בְּמָזוֹנוֹת דּוֹמֵם־צוֹמֵחַ־חַי, וּמְבָרְרָן בְּ"מַ"ה" שֶׁבּוֹ, וְחַי בָּהֶם, לְפִי שֶׁהֵם מ"ס־ג".

וְעוֹד זֹאת, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב: "וּפָנַי לֹא יֵרָאוּ" – שֶׁפְּנִימִית הָעֶלְיוֹן אֵינוֹ יָכוֹל לֵירֵד לְמַטָּה, רַק חִיצוֹנִיּוּתוֹ וּבְחִינַת אֲחוֹרַיִם, שֶׁהוּא נוֹבְלוֹת חָכְמָה עִילָּאָה.

וְעוֹד זֹאת, שֶׁהֲרֵי הַדִּבּוּר מִדִּבְרֵי חָכְמָה עִילָּאָה אֵינוֹ מוֹלִיד, וְהַטִּפָּה שֶׁנִּמְשְׁכָה מֵהַכְּלִי דְּחָכְמָה עִילָּאָה יֵשׁ בָּהּ כֹּחַ הַמּוֹלִיד וּמְהַוֶּוה יֵשׁ מֵאַיִן. וְגַם הַמְשָׁכַת חָכְמָה עִילָּאָה, כְּלוּלָה בָּהּ. וְהַטַּעַם, מִפְּנֵי שֶׁבָּהּ נִמְשָׁךְ מַהוּתָהּ וְעַצְמוּתָהּ דְּחָכְמָה עִילָּאָה.

מַה־שֶּׁאֵין־כֵּן בְּדִבּוּר וּמַחֲשָׁבָה, וַאֲפִילּוּ בְּהַשְׂכָּלַת הַשֵּׂכֶל בְּאֵיזוֹ חָכְמָה, הֲרֵי חָכְמָה זוֹ רַק הָאָרָה מִתְפַּשֶּׁטֶת מִמַּהוּת הַשֵּׂכֶל שֶׁבַּנֶּפֶשׁ וְעַצְמוּתוֹ, וְהָאָרָה זוֹ הִיא רַק לְבוּשׁ לְמַהוּתוֹ וְעַצְמוּתוֹ שֶׁל הַשֵּׂכֶל, וְהַשֵּׂכֶל הוּא הָאָרָה וּלְבוּשׁ לְמַהוּת הַנֶּפֶשׁ. מַה־שֶּׁאֵין־כֵּן הַטִּפָּה, נִמְשָׁךְ בָּהּ גַּם מִמַּהוּת הַנֶּפֶשׁ וְעַצְמוּתָהּ הַמְלוּבָּשֶׁת בְּמוֹחִין, וְלָכֵן מוֹלִידָה בְּדוֹמֶה לָהּ מַמָּשׁ.

וְזֶהוּ הַהֶפְרֵשׁ בֵּין עֲבוֹדַת הַמַּלְאָכִים הַיּוֹצְאִין מ"נִּשְׁקִין" לְהַנְּשָׁמוֹת הַיּוֹצְאִין מֵהַכֻּלִּים. אַךְ הַכֻּלִּים דַּאֲצִילוּת נַעֲשׂוּ נְשָׁמָה לִבְרִיאָה־יְצִירָה־עֲשִׂיָּה, וְהִלְכָךְ, דְּחִילוּ וּרְחִימוּ שִׂכְלִיִּים הֵן כְּמַלְאָכִים דְּ"נִּשְׁקִין" מֵהָאָרַת חִיצוֹנִית דְּחָכְמָה־בִּינָה־דַּעַת בִּבְרִיאָה־יְצִירָה־עֲשִׂיָּה.

וְהַטַּעַם, מִשּׁוּם דִּפְנִימִית חָכְמָה־בִּינָה־דַּעַת וּמַהוּתוֹ וְעַצְמוּתוֹ שֶׁל אוֹר פְּנִימִי, אֵינוֹ יָכוֹל לְהִתְגַּלּוֹת, אֶלָּא עַל־יְדֵי הָאָרַת הַכֵּלִים דַּוְקָא, הַיּוֹרְדִים לְמַטָּה כְּטִפַּת הָאָדָם מִמּוֹחִין, וּכְמוֹ שֶׁכָּתוּב: "וּפָנַי לֹא יֵרָאוּ".

וּבַר מִן כָּל דֵּין, אֲפִילּוּ בִּנְשָׁמָה דַּאֲצִילוּת, אַף שֶׁהִיא מִכֻּלִּים דַּאֲצִילוּת, וְכֵן בְּנֶפֶשׁ־רוּחַ מִכֻּלִּים דִּיצִירָה־עֲשִׂיָּה הִנֵּה רְחִימוּ [אולי צריך להיות: דְּחִילוּ וּרְחִימוּ] שִׂכְלִיִּים שֶׁלָּהֶם – מְעוֹרְרִים גַּם כֵּן בְּכֻלִּים דִּיצִירָה־עֲשִׂיָּה בְּחִינַת הַעֲלָאָה מִמַּטָּה לְמַעְלָה בְּ"אִתְעָרוּתָא דִּלְתַתָּא", וְזֶהוּ בְּחִינַת הִסְתַּלְּקוּת לְבַד חַס וְשָׁלוֹם.

אֲבָל בְּחִינַת הַמְשָׁכָה מִלְּמַעְלָה לְמַטָּה, הוּא עַל־יְדֵי מִצְוֹת מַעֲשִׂיּוֹת דַּוְקָא, לְהַמְשִׁיךְ אוֹר בַּכֵּלִים, וּבְחִיצוֹנִית הַכֵּלִים דַּוְקָא, שֶׁחִיצוֹנִיּוּת הָעֶלְיוֹן יוֹרֵד לְמַטָּה וּפְנִימִיּוּת הַתַּחְתּוֹן עוֹלֶה לְמַעְלָה. וְזֶהוּ שֶׁכָּתוּב בַּזֹּהַר פָּרָשַׁת פְּקוּדֵי הַנִּזְכָּר לְעֵיל "דְּאִית סִדּוּרָא כוּ'".

וּשְׁתֵּיהֶן צוֹרֶךְ גָּבוֹהַּ, הָעֶלְאָה וְהַמְשָׁכָה, עַל־יְדֵי הָעֶלְאַת "מַיִן נוּקְבִין" מִ"סַ"ג", בִּבְחִינַת עוֹבָדָא וּמְלוּלָא.

וְזֶהוּ תַּכְלִית הַהִשְׁתַּלְשְׁלוּת, לְהִתְגַּלּוֹת אוֹר עֶלְיוֹן לְמַטָּה, וְלֹא לַעֲלוֹת הַתַּחְתּוֹן לְמַעְלָה, שֶׁזֶּה, אֵינוֹ אֶלָּא לְפִי שָׁעָה. וְאַף גַּם זֹאת, דַּוְקָא עֲלִיּוֹת הַכֵּלִים לְאוֹרוֹת עֶלְיוֹנִים הִיא מַעֲלַת הַשַּׁבָּת וְיוֹם הַכִּפּוּרִים, אֲבָל לֹא עֲלִיּוֹת וְהִסְתַּלְקוּת הָאוֹרוֹת חַס וְשָׁלוֹם, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב בִּפְרִי עֵץ חַיִּים.

וְנֶפֶשׁ־רוּחַ־נְשָׁמָה שֶׁל הָאָדָם לְגַבֵּי גּוּפוֹ בָּעוֹלָם הַזֶּה חֲשִׁיבֵי כְּאוֹרוֹת לְגַבֵּי כֵּלִים, וְכֵן דְּחִילוּ וּרְחִימוּ שִׁכְלִיִּים לְגַבֵּי מִצְוֹת מַעֲשִׂיּוֹת דַּוְקָא. וְלָכֵן הִתְפַּלֵּל מֹשֶׁה רַבֵּינוּ עָלָיו־הַשָּׁלוֹם תְּפִלּוֹת כְּמִנְיַן "וְאֶתְחַנַּן", עַל קִיּוּם מִצְוֹת מַעֲשִׂיּוֹת דַּוְקָא. וְהוּא הַדִּין לְדִבּוּר גַּשְׁמִי שֶׁל הִלְכוֹתֵיהֶן.

אַךְ לְהָבִין, אֵיךְ הָאֶתְרוֹג שֶׁהוּא מֵרַפַּ"ח שֶׁלֹּא נִבְרְרוּ עֲדַיִן, וְכֵן קְלַף הַתְּפִילִּין, יַמְשִׁיךְ אוֹר בְּכֵלִים דְּזֵעִיר אַנְפִּין וְנוּקְבָא דַּאֲצִילוּת, שֶׁכְּבָר נִבְרְרוּ וְנִתְקְנוּ עַל־יְדֵי שֵׁם "מַ"ה" לִהְיוֹת בְּחִינַת אֱלֹקוּת?

הִנֵּה הַמָּשָׁל לָזֶה – הִיא הַזְּרִיעָה וְהַנְּטִיעָה, שֶׁהַגַּרְעִין מְעוֹרֶר כֹּחַ הַצּוֹמֵחַ שֶׁבָּאָרֶץ, שֶׁהוּא דִּבַּר ה': "תַּדְשֵׁא הָאָרֶץ דֶּשֶׁא", עֵץ פְּרִי כוּ'", עַל־יְדֵי הָעֶלְאַת "מַיִן נוּקְבִין" לְשָׁרְשׁוֹ, כָּכָה מְעוֹרְרִים הַקְּלָף וְהָאֶתְרוֹג – עַד רוּם הַמַּעֲלוֹת, שֶׁהוּא שֵׁם "סַ"ג" שֶׁלְּפָנֵי הַשְּׁבִירָה, שֶׁהוּא מַהוּת וְעַצְמוּת אוֹרוֹת שֶׁבְּ"אָדָם קַדְמוֹן", וְלֹא הֶאָרָה בָּעֶלְמָא כְּמוֹ שֵׁם "מַ"ה" שֶׁמִּמְּצָחוֹ.

וְכֵן בִּלְימוּד וְעִיּוּן הִלְכוֹתֵיהֶן מְעוֹרֵר בְּחִינַת חָכְמָה־בִּינָה־דַּעַת שֶׁבְּעֶשֶׂר סְפִירוֹת דְּכֵלִים דְּזֵעִיר אַנְפִּין וְנוּקְבָא, וְעַד רוּם הַמַּעֲלוֹת גַּם כֵּן, בְּחִינַת חָכְמָה־בִּינָה־דַּעַת שֶׁבְּ"סַ"ג" דְּפָנִימִית "אָדָם קַדְמוֹן", הַיּוֹצֵא דֶּרֶךְ הָ"עֵינַיִם" כּוּ'.

וְכָל הַנִּזְכָּר לְעֵיל הוּא בְּמִצְוֹת עֲשֵׂה, אֲבָל לֹא בִּלְימוּד פְּרָטֵי הִלְכוֹת אִיסּוּרֵי לֹא תַעֲשֶׂה לְכָאוֹרָה, וּבְפָרַט בְּדָלָא שְׁכִיחֵי כְּלָל כְּמוֹ פְּרָטֵי הִלְכוֹת פִּיגּוּל וּכְהַאי גַּוְנָא.

אַךְ עוֹד זֹאת הַשָּׁוֶה בַּכֹּל, כִּי כָּל דְּחִילוּ וּרְחִימוּ שִׁכְלִיִּים שֶׁל הַמַּלְאָכִים הֵן בְּחִינוֹת נִבְרָאִים מֵאַיִן לְיֵשׁ, וְהֵן בְּחִינוֹת נֶפֶשׁ רוּחַ דִּבְרִיאָה־יְצִירָה־עֲשִׂיָּה.

אֲבָל פְּרָטֵי הַהֲלָכוֹת – הֵן הַמְשָׁכוֹת חָכְמָה עִילָּאָה דְּהַמַּאֲצִיל בָּרוּךְ־הוּא הַמְלוּבָּשֶׁת בְּגַשְׁמִיּוּת, וְהַלְבָּשָׁה זוֹ, אֵינָהּ כְּהַלְבָּשַׁת חָכְמָה עִילָּאָה בְּדְחִילוּ וּרְחִימוּ שִׁכְלִיִּים, דְּהָתָם, הַלְבּוּשׁ הוּא מַעֲלִים וּמַסְתִּיר לְגַמְרֵי, כְּהֶסְתֵּר וְהֶעְלֵם הָאָרֶץ הַחוֹמְרִיּוּת לְגַבֵּי חָכְמָה עִילָּאָה הַמְלוּבָּשֶׁת בָּהּ, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב: "כּוּלָּם בְּחָכְמָה עָשִׂיתָ", וְהַיְינוּ, חִיצוֹנִיּוּת דְּחִיצוֹנִיּוּת דִּכְלִים דְּמַלְכוּת דַּאֲצִילוּת שֶׁבַּעֲשִׂיָּה, שֶׁהִיא מְסוּתֶּרֶת לְגַמְרֵי בְּרוּחַ־נֶפֶשׁ דַּעֲשִׂיָּה, וְכֵן בִּבְרִיאָה הִיא מְסוּתֶּרֶת לְגַמְרֵי בְּרוּחַ־נֶפֶשׁ, שֶׁהֵם בְּחִינוֹת נִבְרָאִים בְּהֶסְתֵּר וְהֶעְלֵם הַבּוֹרֵא מֵהַנִּבְרָא.

מַה־שֶּׁאֵין־כֵּן הַהֶלְכוֹת, הֲרֵי הָאָרַת הַחָכְמָה מְאִירָה בָּהֶן בְּגִילּוּי, וּלְבוּשׁ הָעֲשִׂיָּה הוּא דֶּרֶךְ מַעֲבָר לְבַד, כְּמוֹ בְּיוֹם טוֹב, שֶׁחֶסֶד דַּאֲצִילוּת הַמְלוּבָּשׁ לְגַמְרֵי בְּחֶסֶד דִּבְרִיאָה מְחַיֶּה עוֹלָם הַזֶּה הַגַּשְׁמִי, עַל־יְדֵי מַעֲבַר חֶסֶד דִּיצִירָה וַעֲשִׂיָּה, הַנִּקְרָא גַּם כֵּן הִתְלַבְּשׁוּת, שֶׁאִם לֹא כֵן, לֹא הָיָה פּוֹעֵל בְּגַשְׁמִיּוּת עוֹלָם הַזֶּה.

וְאַף שֶׁגַּשְׁמִיּוּת עוֹלָם הַזֶּה וַדַּאי מַסְתִּיר לְגַמְרֵי אֲפִילּוּ הַחֶסֶד דַּעֲשִׂיָּה, מִכָּל מָקוֹם, הַהֶלְכָה עַצְמָהּ – אֵינָהּ גַּשְׁמִיּוּת מַמָּשׁ, שֶׁהִיא בְּחִינַת רָצוֹן הַנִּמְשָׁךְ מֵחָכְמָה עִילָּאָה לְהָקֵל אוֹ לְהַחֲמִיר, רַק שֶׁיּוֹרֵד וּמֵאִיר בִּבְחִינַת גִּילּוּי בְּגַשְׁמִיּוּת, כְּמַיִם הַיּוֹרְדִים מִמָּקוֹם גָּבוֹהַּ כוּ', וְהַדִּבּוּר הַגַּשְׁמִי עַצְמוֹ שֶׁבּוֹ מְדַבֶּרֶת הַהֶלְכָה, בֶּאֱמֶת – הוּא מַסְתִּיר לְגַמְרֵי, כְּמוֹ "הַמַּחֲלִיף פָּרָה בַּחֲמוֹר", וְכֵן בְּשַׂר הַפִּיגּוּל אוֹ לֹא פִּיגּוּל וְכָשֵׁר.

רַק הַהֶלְכָה בְּעַצְמָהּ עִם הַטַּעַם הַנִּגְלֶה, הִיא מִבְּחִינַת מַלְכוּת דִּבְרִיאָה וִיצִירָה דִּבְחִינַת נְשָׁמָה, שֶׁהוּא אֱלֹקוּת, הַמְחַיֶּה וּמְהַוֶּה נֶפֶשׁ־רוּחַ דִּבְרִיאָה־יְצִירָה־עֲשִׂיָּה, שֶׁהֵן דְּחִילוּ וּרְחִימוּ שֶׁל הַמַּלְאָכִים וְהַנְּשָׁמוֹת וְחָכְמָה־בִּינָה־דַּעַת שֶׁלָּהֶם, מֵאַיִן לְיֵשׁ.

וְלָכֵן הִיא מְרַוָּה צְמָאוֹנָם קוֹדֶם שֶׁיָּרְדָה לָעוֹלָם הַזֶּה, כְּמַיִם הַיּוֹרְדִים כוּ'. וְגַם אַחַר שֶׁיָּרְדָה לַעֲשִׂיָּה, הִיא לְמַעְלָה מִבְּחִינַת חָכְמָה־בִּינָה־דַּעַת דַּעֲשִׂיָּה, אֲפִילּוּ דִּבְחִינַת נְשָׁמָה – שֶׁהִיא אֱלֹקוּת.

וְהַטַּעַם, מִשּׁוּם דְּחָכְמָה־בִּינָה־דַּעַת דַּעֲשִׂיָּה דִּבְחִינַת נְשָׁמָה הוּא מְקוֹר הַחַיּוּת דְּחָכְמָה־בִּינָה־דַּעַת דְּנֶפֶשׁ־רוּחַ וְתוֹלְדוֹתֵיהֶן, וְהִתְהַוּוּתָן מֵאַיִן לְיֵשׁ עִם תּוֹלְדוֹתֵיהֶן, עַד סוֹף הָעֲשִׂיָּה, הִיא הָאָרֶץ וְכָל צְבָאָהּ.

אֲבָל חָכְמָה־בִּינָה־דַּעַת דַּהֶלְכוֹת בְּטַעֲמֵיהֶן שֶׁבְּמַלְכוּת דִּבְרִיאָה וִיצִירָה, עִנְיַן הַחָכְמָה – הִיא בְּתִיקּוּן פַּרְצוּפֵי הָאֲצִילוּת, שֶׁבָּהֶן תְּלוּיִן כָּל טַעֲמֵי הַמִּצְוֹת, מִצְוֹת עֲשֵׂה – בְּהִ' חֲסָדִים, וּמִצְוֹת לֹא תַעֲשֶׂה – בְּהִ' גְּבוּרוֹת. וּמִשּׁוּם הֶכֵי נַמֵּי, כְּשֶׁיָּרְדוּ לְהִתְלַבֵּשׁ בַּנִּבְרָאִים – הֵן בְּמַלְכוּת דִּבְרִיאָה־וִיצִירָה דִּבְחִינַת נְשָׁמָה דַּוְקָא, שֶׁהוּא מִכֵּלִים דַּאֲצִילוּת, וְלֹא בִּבְחִינַת נֶפֶשׁ־רוּחַ.

וְאַף דְּחָכְמָה־בִּינָה־דַּעַת דִּבְרִיאָה־יְצִירָה דִּבְחִינַת נְשָׁמָה, שֶׁגָּבְהָה מְאֹד מַעְלָתָן עַל בְּחִינַת מַלְכוּת דִּבְרִיאָה יְצִירָה דִּנְשָׁמָה, וְאַף־עַל־פִּי־כֵן הֵן מָקוֹר לְחָכְמָה־בִּינָה־דַּעַת דִּבְרִיאָה־יְצִירָה שֶׁל בְּחִינוֹת נֶפֶשׁ־רוּחַ שֶׁהֵן הַמַּלְאָכִים? לֹא קָשֶׁה מִידֵי – דְּבֶאֱמֶת הַמַּלְאָכִים וְהַנְּשָׁמוֹת אֵינָן אֶלָּא מִטִּפָּה הַנִּמְשֶׁכֶת מֵחָכְמָה־בִּינָה־דַּעַת דִּנְשָׁמָה לְ"יסוֹד זְעֵיר אַנְפִּין" וְנִיתַּן לְ"נוּקְבָא", וּמִשָּׁם יָצְאוּ בִּבְחִינַת "לֵידָה". כִּי אַף אִם תִּמְצָא לוֹמַר שֶׁנִּבְרְאוּ מֵהֶאָרַת הַכֵּלִים דְּנוּקְבָא דַּאֲצִילוּת, הֲרֵי, הֵם הַיּוֹרְדִים וְנַעֲשִׂים נְשָׁמָה.

אֲבָל עַצְמוּת חָכְמָה־בִּינָה־דַּעַת דִּנְשָׁמָה, מִתְפַּשֵּׁט בְּוֹ' קְצָווֹת דִּזְעֵיר אַנְפִּין וְנוּקְבָא, וְשָׁם הֵם שִׁיתָּא סִדְרֵי מִשְׁנָה וּגְמָרָא.

וּמַה שֶּׁכָּתוּב בְּעֵץ חַיִּים (וְשַׁעַר הַיִּחוּדִים) שֶׁעַל־יְדֵי הַכַּוָּונָה נַעֲשֶׂה לְבוּשׁ נְשָׁמָה, וְעַל־יְדֵי הַתּוֹרָה לְבוּשׁ רוּחַ דְּרוּחַ עַל־יְדֵי מִשְׁנָה דְּיִצִירָה, וְרוּחַ דְּנְשָׁמָה דְּבְרִיאָה עַל־יְדֵי הַגְּמָרָא, יֵשׁ לוֹמַר דְּהַיְינוּ דַּוְקָא עַל־יְדֵי תּוֹרַת הָאָדָם בָּעוֹלָם הַזֶּה הָעוֹלֶה לְמַעְלָה. אֲבָל הַתַּלְמוּד עַצְמוֹ שֶׁנִּיתַּן בְּסִינַי הוּא בְּנְשָׁמָה, וְלָכֵן הוּא מְבָרֵר הָרוּחַ, וְכֵן בְּמִשְׁנָה דְּיִצִירָה.

וְאַף אִם תִּמְצָא לוֹמַר, שֶׁגַּם הַנִּיתָּן מִסִּינַי הוּא בְּרוּחַ דְּבְרִיאָה־יְצִירָה, הֲרֵי נוֹדָע, שֶׁכָּל מַלְאָךְ שֶׁהוּא שָׁלִיחַ מִלְמַעְלָה, אֲזַי נִקְרָא בְּשֵׁם ה' מַמָּשׁ הַשּׁוֹכֵן בְּקִרְבּוֹ מַה־שֶּׁאֵין־כֵּן כְּשֶׁאֵינוֹ שָׁלִיחַ יֵשׁ לוֹ שֵׁם אַחֵר כְּפִי עֲבוֹדָתוֹ, וַאֲזַי קוֹרֵא "קְדוֹשׁ קְדוֹשׁ קָדוֹשׁ ה' כו'", כְּלוֹמַר שֶׁשֵּׁם ה' מוּבְדָּל מִמֶּנּוּ, וְכֵן הוּא מַמָּשׁ בְּבְחִינַת הִתְלַבְּשׁוּת הַתַּלְמוּד בִּבְחִינַת רוּחַ דְּבְרִיאָה, וְהַמִּשְׁנָה בְּרוּחַ דְּיִצִירָה, הֵם שְׁלוּחֵי ה', דְּהַיְינוּ כֵּלִים דְּנוּקְבָא דַּאֲצִילוּת, הַחִיצוֹנִים בַּתַּלְמוּד, וְהָאֶמְצָעִים בַּמִּשְׁנָה.

אֲשֶׁר הַמִּשְׁנָה וְהַתַּלְמוּד שֶׁבָּהֶם נִמְשָׁכִים מִ"סּוֹד אַבָּא", הַמְקַבֵּל מֵ"חָכְמָה סְתִימָאָה" דַּ"אֲרִיךְ אַנְפִּין", שֶׁבּוֹ מְלוּבָּשׁ אוֹר־אֵין־סוֹף בָּרוּךְ־הוּא, וְנִמְצָא, שֶׁאוֹר־אֵין־סוֹף, הוּא שֵׁם ה', שׁוֹכֵן בְּרוּחַ דְּבְרִיאָה־יְצִירָה־עֲשִׂיָּה, בְּמִקְרָא וּמִשְׁנָה וְתַלְמוּד, וּכְשֶׁהָאָדָם לוֹמֵד, מַמְשִׁיךְ אוֹר־אֵין־סוֹף בָּרוּךְ־הוּא בָּעוֹלָם הַזֶּה לִהְיוֹת נִכְלָל וּבָטֵל בְּאוֹרוֹ יִתְבָּרֵךְ, "כִּי זֶה כָּל הָאָדָם". וְזֹאת הָיְתָה עֲבוֹדַת רַבִּי שִׁמְעוֹן בַּר יוֹחַאי וְכָל הַתַּנָּאִים וְאָמוֹרָאִים בַּנִּגְלֶה, לְהַמְשִׁיךְ אוֹרוֹ יִתְבָּרֵךְ, וּלְבָרֵר בֵּירוּרֵי נוֹגַהּ כָּל מֶשֶׁךְ זְמַן הַגָּלוּת דְּשִׁלְטָא אִילָנָא דְּטוֹב וָרַע, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב: "עַת אֲשֶׁר שָׁלַט הָאָדָם בְּאָדָם כו'", כִּי זֶהוּ תַּכְלִית הַהִשְׁתַּלְשְׁלוּת שֶׁיֵּרֵד הָעֶלְיוֹן לְמַטָּה וְיִהְיֶה לוֹ דִּירָה בַּתַּחְתּוֹנִים, כְּדֵי לְהַעֲלוֹתָן "לְמֶהֱוֵי אֶחָד בְּאֶחָד".

מַה־שֶּׁאֵין־כֵּן עֲבוֹדַת הַמַּלְאָכִים, דְּחִילוּ וּרְחִימוּ שִׂכְלִיִּים, אֵינָהּ בִּבְחִינַת הַמְשָׁכָה כְּלָל וּכְלָל, רַק הִסְתַּלְקוּת כו'. וּבָזֶה יוּבַן מַה שֶּׁנִּבְרְאִים מַלְאָכִים מֵאַיִן לְיֵשׁ עַל־יְדֵי עֵסֶק הַתּוֹרָה אֲפִילּוּ שֶׁלֹּא בְכַוָּונָה, שֶׁהוּא בְּחִינַת רוּחַ בִּלְבַד – שֶׁאֵינָהּ אֶלְקוּת כְּלָל, אֶלָּא לְפִי שֶׁאַף־עַל־פִּי־כֵן שֵׁם ה' שׁוֹכֵן וְכו', וְדַי לַמֵּבִין:

פרק ה

וּלְהָבִין פְּרָטֵי הֲהֶלְכוֹת דְּלָא שְׁכִיחֵי כְּלָל, וְאֶפְשָׁר שֶׁלֹּא הָיוּ מֵעוֹלָם בְּמִצִיאוּת, מִכָּל שֶׁכֵּן שֶׁלֹּא יִהְיוּ לֶעָתִיד לָבֹא, כְּמוֹ פְּרָטֵי דִּינֵי פִּיגּוּל וּכְהַאי גַּוְנָא.

הִנֵּה מוּדַעַת זֹאת, שֶׁכָּל אִיסּוּר שֶׁבָּעוֹלָם יֵשׁ לוֹ שֹׁרֶשׁ וּמְקוֹר חַיִּים בַּקְּלִיפּוֹת, שֶׁאִם לֹא כֵן לֹא הָיָה יָכוֹל לִהְיוֹת בְּמִצִיאוּת בָּעוֹלָם בִּלְתִּי הִשְׁפָּעָה עֶלְיוֹנָה. וַאֲפִילּוּ הַמְסַלְסֵל בְּשַׂעֲרוֹ וּכְהַאי גַּוְנָא, מְקַבֵּל חִיּוּתוֹ בְּרֶגַע זוֹ מֵהֵיכָלוֹת הַקְּלִיפּוֹת, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב בַּזֹּהַר. וְהִלְכָךְ, גַּם פְּרָטֵי הָאִיסּוּרִים שֶׁלֹּא בָאוּ לִידֵי מַעֲשֶׂה מֵעוֹלָם בָּעוֹלָם הַזֶּה הַנִּגְשָׁמִי, מִכָּל מָקוֹם שָׁרְשֵׁי חִיּוּתָם הֵן בְּמִצִיאוּת בְּפוֹעַל מַמָּשׁ בְּהֵיכָלוֹת הַקְּלִיפּוֹת.

וְגַם הַפְּרָטִים שֶׁיּוּכַל לִהְיוֹת שֶׁלֹּא הָיוּ וְלֹא יִהְיוּ לְעוֹלָם בִּמְצִיאוּת, כְּגוֹן טָעוּת וּשְׁגָגוֹת, שֶׁטָּעָה וְקָרָא לַתְּשִׁשִׁי כוּ' וּכְהַאי גַּוְנָא, דְּלֹא שַׁיָּיךְ בְּמֵזִיד לִהְיוֹת קְלִיפָּה שׁוֹרָה עַל זֶה, וְיוּכַל לִהְיוֹת דִּכְהַאי גַּוְנָא אֵינוֹ בִּמְצִיאוּת בְּהֵיכָלוֹת הַקְּלִיפּוֹת [הגהה מאדמו"ר בעל צמח צדק זכרונו לברכה נשמתו עדן: נִרְאֶה לִי, מַה שֶּׁכָּתַב "וְיוּכַל לִהְיוֹת", אַלְמָא – דְּלָא בְּרִירָא לֵיהּ, הַיְינוּ מִשּׁוּם שֶׁהַשְּׁגָגוֹת בָּאוֹת מִנּוֹגַהּ, אִם כֵּן, יֵשׁ לוֹמַר, דְּיֵשׁ לָהֶם שֹׁרֶשׁ בְּהֵיכָלוֹת דְּנוֹגַהּ].
מִכָּל מָקוֹם, עַל כָּל פָּנִים יֶשְׁנוֹ בִּמְצִיאוּת, לְהַבְדִּיל, בְּחָכְמָה עִילָּאָה, שֶׁנִּתְפַּשְׁטָה בִּפְרָט זֶה לְמִשֶּׁה רַבֵּינוּ עָלָיו־הַשָּׁלוֹם בְּסִינַי, [כַּמַּאֲמָר: "מַה] שֶּׁכָּל תַּלְמִיד וָתִיק עָתִיד לְחַדֵּשׁ כוּ'", וְכָל פְּרָטֵי הָאֲבַעְיוֹת דְּרַבִּי יִרְמְיָה, וּ"כְרַכְתּוּ כוּ'" פֶּרֶק ד' דְּחוּלִּין.
כִּי הִתְפַּשְׁטוּת חָכְמָה עִילָּאָה הִיא בִּבְחִינַת "אֵין־סוֹף" הַמְלוּבָּשׁ בָּהּ בְּפוֹעַל מַמָּשׁ, וְכָל פְּרָט הֲלָכָה, הוּא שַׁעַר נִמְשָׁךְ מֵחָכְמָה עִילָּאָה, דְּ"יָסַד בְּרַתָּא", וּמְלוּבָּשׁ בָּהּ, וּמִמֶּנָּה נִמְשָׁךְ וּמִתְלַבֵּשׁ בִּבְרִיאָה־יְצִירָה־עֲשִׂיָּה.
וְנוֹדָע, כִּי יְנִיקַת הַקְּלִיפּוֹת מֵאֲחוֹרַיִים דְּיֵי סְפִירוֹת דִּקְדוּשָּׁה, וּבִפְרָט מִלְּבוּשִׁים דְּיֵי סְפִירוֹת דִּבְרִיאָה־יְצִירָה־עֲשִׂיָּה, וּבִפְרָט דִּיצִירָה וַעֲשִׂיָּה הַמְעוֹרָבִים בַּקְּלִיפּוֹת, כַּנּוֹדָע, שֶׁיְּנִיקָתָם מִבְּחִינַת הַלְּבוּשִׁים.
וְעַל־יְדֵי עֵסֶק הַהֲלָכוֹת בְּדִבּוּר וּמַחֲשָׁבָה מִתְפָּרְשִׁים וּמִתְפָּרְדִים מֵהַקְּדוּשָּׁה, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב בַּתִּיקוּנִים וְרַעְיָא מְהֵימְנָא: "לְאַפְרָשָׁא [כוּ']". וְהַיְינוּ – כַּנּוֹדָע מִמַּה שֶּׁאָמְרוּ: "עַל שֶׁלֹּא בֵּרְכוּ בַּתּוֹרָה תְּחִלָּה" כוּ', שֶׁהוּא עַל־יְדֵי הַמְשָׁכַת אוֹר־אֵין־סוֹף בְּחָכְמָה עִילָּאָה הַמְלוּבָּשֶׁת בָּהֶן, וּ"בְחָכְמָה אִתְבְּרִירוּ" – בְּאוֹר־אֵין־סוֹף שֶׁבָּהּ.
וְהַמְשָׁכָה זוֹ נַעֲשֵׂה עַל־יְדֵי דִּיוּקָן הָעֶלְיוֹן שֶׁל הָאָדָם, הָעוֹסֵק גַּם כֵּן בַּהֲלָכוֹת אֵלּוּ לְמַעְלָה בְּשָׁרְשׁוֹ, בְּנוּקְבָא דְּ"זְעֵיר אַנְפִּין" דִּבְרִיאָה־יְצִירָה־עֲשִׂיָּה.
וּבָזֶה יוּבַן חִיּוּב כָּל נֶפֶשׁ־רוּחַ־נְשָׁמָה לְהַשְׁלִים כָּל הַתַּרי"ג בְּמַחֲשָׁבָה דִּבּוּר וּמַעֲשֶׂה שֶׁהֵן פְּרָטֵי הֲלָכוֹת, וּצְרִיכוֹת לָבֹא בְּגִלְגּוּל לְהַשְׁלִים הַתּוֹרָה בִּפְשָׁטֵי־רֶמֶז־דְּרוּשׁ־סוֹד, כְּדֵי לְבָרֵר כָּל הַבֵּירוּרִין הַנּוֹגְעוֹת לָהֶם מִכָּל הָרַפַּ"ח, שֶׁהִיא קוֹמַת אָדָם שְׁלֵמָה, תַּרי"ג בְּחִינוֹת כְּלָלִיּוֹת וּפְרָטִיּוֹת.
אֲבָל לֶעָתִיד לָבֹא, כְּשֶׁיּוּשְׁלַם הַבֵּירוּר, יִהְיֶה עֵסֶק הַתּוֹרָה בִּבְחִינַת "עֲשֵׂה טוֹב" לְבַד – לְהַעֲלוֹת הַנֶּפֶשׁ־רוּחַ־נְשָׁמָה מַעְלָה מַעְלָה עַד אֵין סוֹף, וְגַם בְּשַׁסַּ"ה לֹא תַעֲשֶׂה בְּשָׁרְשָׁן לְמַעְלָה, שֶׁהֵן גְּבוּרוֹת קְדוֹשׁוֹת, וּלְהַמְתִּיקָן בַּחֲסָדִים בְּרַמַּ"ח מִצְוֹת עֲשֵׂה, וּלְכָלְלָן יַחַד.
וְעַל כֵּן, הַתּוֹרָה כּוּלָּהּ נִצְחִית בְּכָלְלָהּ וּבִפְרָטָהּ, שֶׁגַּם פְּרָטֵי הֲלָכוֹת דְּשַׁסַּ"ה לֹא תַעֲשֶׂה, הֵן הֵן עֲנָפִים מֵהַכְּלָלוֹת, וְיֵשׁ לְכוּלָּם שֹׁרֶשׁ לְמַעְלָה בָּהּ' גְּבוּרוֹת דִּקְדוּשָּׁה, כְּמוֹ הַשַּׁסַּ"ה לֹא תַעֲשֶׂה עַצְמָן, שֶׁהֵן לְמַעְלָה בְּחִינַת הַדָּם הַמְחַיֶּה הָאֵבָרִים דִּכְלִים דְּ"זְעֵיר אַנְפִּין":

פרק ו

דָּוִד, זְמִירוֹת קָרֵית לְהוּ כוּ׳. הִנֵּה בַּזֹּהַר: ״שִׂבְחָא דְאוֹרַיְיתָא וּרְנָנָה כוּ׳״. וּלְהָבִין, מַהוּ הַשֶּׁבַח לְהַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא כְּשֶׁזֶּה אָסוּר אוֹ מוּתָּר?

הִנֵּה הוּא עַל דֶּרֶךְ: ״מַה גָּדְלוּ מַעֲשֶׂיךָ ה׳, מְאֹד עָמְקוּ מַחְשְׁבוֹתֶיךָ״.

כִּי הִנֵּה נוֹדָע, שֶׁכָּל הָעוֹלָמוֹת עֶלְיוֹנִים וְתַחְתּוֹנִים – תְּלוּיִם בְּדִקְדּוּק מִצְוָה אַחַת, דֶּרֶךְ מָשָׁל:

אִם הַקֶּרְבָּן כָּשֵׁר – נַעֲשֶׂה יִחוּד עֶלְיוֹן, וְעוֹלִים כָּל הָעוֹלָמוֹת לְקַבֵּל חַיּוּתָם וְשִׁפְעָם:

וְאִם שִׁינָּה – שֶׁקִּיבֵּל הַדָּם בִּשְׁמֹאלוֹ דֶּרֶךְ מָשָׁל, אוֹ שֶׁלֹּא בִּכְלִי שָׁרֵת כָּשֵׁר, אוֹ שֶׁהָיְתָה חֲצִיצָה, אֲזַי נִתְבַּטְּלָה עֶלְיוֹת הָעוֹלָמוֹת וְחַיּוּתָם וְשִׁפְעָם מֵחַיֵּי הַחַיִּים אֵין־סוֹף בָּרוּךְ־הוּא.

וְכֵן בִּתְפִלִּין כְּשֵׁרוֹת, מִתְגַּלִּים מוֹחִין עֶלְיוֹנִים דִּזְעֵיר אַנְפִּין וְנוּקְבָא, שֶׁהֵם מְקוֹר הַחַיִּים לְכָל הָעוֹלָמוֹת, וּבְדִקְדּוּק אֶחָד נִפְסָלִין וּמִסְתַּלְּקִין הַמּוֹחִין. וּכְהַאי גַּוְנָא בְּדִקְדּוּקֵי מִצְוֹת לֹא תַעֲשֶׂה.

וְהִלְכָךְ, הַמִּתְבּוֹנֵן מַה גָּדְלוּ מַעֲשֵׂי ה׳ שֶׁבְּרִיבּוּי הָעוֹלָמוֹת וְכָל צְבָאָם, וְאֵיךְ כּוּלָּם בְּטֵלִים בִּמְצִיאוּת לְגַבֵּי דִּקְדּוּק אֶחָד מִדִּקְדּוּקֵי תּוֹרָה, שֶׁהוּא עוֹמֵק מַחֲשָׁבָה הָעֶלְיוֹנָה וְחָכְמָתוֹ יִתְבָּרַךְ, אֲשֶׁר בְּדִקְדּוּק קַל עוֹלִים כָּל הָעוֹלָמוֹת וּמְקַבְּלִים חַיּוּתָם וְשִׁפְעָם, אוֹ לְהֵיפֶךְ חַס וְשָׁלוֹם, וּמִזֶּה נִתְבּוֹנֵן גְּדוּלַת עוֹמֶק מַחֲשַׁבְתּוֹ יִתְבָּרַךְ, שֶׁהוּא בִּבְחִינַת בְּלִי גְבוּל וְתַכְלִית, וּמַעֲלָתָהּ לְאֵין קֵץ וְתַכְלִית עַל מַעֲלוֹת חַיּוּת כָּל הָעוֹלָמוֹת, שֶׁכָּל חַיּוּתָם שׁוֹפַעַ מִדִּקְדּוּק אֶחָד מִמֶּנָּה, שֶׁהוּא נִמְשָׁךְ מִמְּקוֹרוֹ – הוּא עוֹמֶק מַחֲשַׁבְתּוֹ יִתְבָּרַךְ, כְּמוֹ שְׁעַר הָאָדָם הַנִּמְשָׁךְ מִמּוֹחוֹ עַל דֶּרֶךְ מָשָׁל, וְכַנּוֹדָע מֵהַתִּיקוּנִים וְהָאֲדְרָא רַבָּא.

וְזֹאת הָיְתָה שִׂמְחַת דָּוִד הַמֶּלֶךְ עָלָיו־הַשָּׁלוֹם, שֶׁהָיָה מְזַמֵּר וּמְרַנֵּן לְשַׂמֵּחַ לִבּוֹ בְּעֶסֶק הַתּוֹרָה בְּעֵת צָרָתוֹ.

אַךְ מַה שֶּׁהָיָה מִשְׁתַּבֵּחַ בְּתִהְלַּת הַתּוֹרָה בְּמַעֲלָתָהּ זוֹ, וְאָמַר: ״זְמִירוֹת הָיוּ לִי כוּ״׳ נֶעֱנַשׁ עַל זֶה, וְאָמַר לוֹ הַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא ״זְמִירוֹת קָרֵית לְהוּ״?! מִשּׁוּם שֶׁבֶּאֱמֶת, מַעֲלָתָהּ זוֹ – שֶׁכָּל הָעוֹלָמוֹת בְּטֵלִים לְגַבֵּי דִּקְדּוּק אֶחָד מִמֶּנָּה, הִיא מִבְּחִינַת אֲחוֹרַיִים שֶׁל עוֹמֶק הַמַּחֲשָׁבָה, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב בְּמָקוֹם אַחֵר בְּשֵׁם הָאֲרִיזַ״ל עַל מַאֲמַר רַבּוֹתֵינוּ־זִכְרוֹנָם־לִבְרָכָה: ״נוֹבְלוֹת חָכְמָה שֶׁלְּמַעְלָה תּוֹרָה״.

אֲבָל פְּנִימִית שֶׁבָּעוֹמֶק, שֶׁהוּא פְּנִימִית הַתּוֹרָה, הִיא מְיוּחֶדֶת לְגַמְרֵי בְּאוֹר־אֵין־סוֹף בָּרוּךְ־הוּא הַמְלוּבָּשׁ בָּהּ – בְּתַכְלִית הַיִּחוּד, וּלְגַבֵּי אֵין־סוֹף בָּרוּךְ־הוּא, כָּל הָעוֹלָמוֹת כְּלֹא מַמָּשׁ וְאַיִן וְאֶפֶס מַמָּשׁ, כִּי ״אַתָּה הוּא עַד שֶׁלֹּא נִבְרָא הָעוֹלָם וְכוּ׳״.

וְהִלְכָךְ, גַּם לִפְנִימִיּוּת הַתּוֹרָה – אֵין לְשַׁבְּחָהּ כְּלָל בִּתְהִלַּת חַיּוּת כָּל הָעוֹלָמוֹת, מֵאַחַר דְּלֹא מַמָּשׁ חֲשִׁיבִי.

וּבִבְחִינַת פְּנִימִיּוּתָהּ אֵינָהּ שִׂמְחַת לֵבָב אֱנוֹשׁ וְשַׂעֲשׁוּעָיו, אֶלָּא כִּבְיָכוֹל, שִׂמְחַת לֵב וְשַׂעֲשׁוּעַ הַמֶּלֶךְ הַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא שֶׁמִּשְׁתַּעֲשֵׁעַ בָּהּ, "כִּי אֱלֹקִים הֵבִין דַּרְכָּהּ וְיָדַע מְקוֹמָהּ" וּמַעֲלָתָהּ, בִּידִיעַת עַצְמוֹ כִּבְיָכוֹל.

אֲבָל "נֶעֱלְמָה מֵעֵינֵי כָל חַי", כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב: "וּפָנַי לֹא יֵרָאוּ", דְּהַיְינוּ בְּחִינַת פְּנִימִיּוּתָהּ, כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר שָׁם בְּשֵׁם הָאֲרִיזַ"ל.

וְזֶהוּ שֶׁאָמַר הַכָּתוּב: "וָאֶהְיֶה אֶצְלוֹ כּוֹ' שַׁעֲשׁוּעִים" – אֶצְלוֹ דַּוְקָא, "מְשַׂחֶקֶת לְפָנָיו" – לְפָנָיו דַּוְקָא, דְּהַיְינוּ בִּבְחִינַת פְּנִימִיּוּתָהּ, וְעַל זֶה אָמַר "וָאֶהְיֶה אֶצְלוֹ אָמוֹן" אַל תִּקְרֵי "אָמוֹן" אֶלָּא "אוֹמֵן" כּוֹ'.

וְעַל בְּחִינַת אֲחוֹרַיִם אָמַר: "מְשַׂחֶקֶת בְּתֵבֵל אַרְצוֹ, וְשַׁעֲשׁוּעַי אֶת בְּנֵי אָדָם", כִּי הַתּוֹרָה נִיתְּנָה בִּבְחִינַת פָּנִים וְאָחוֹר, כִּדְכְתִיב בִּמְגִילָּה עָפָה דִּזְכַרְיָה: "וְהִיא כְתוּבָה פָּנִים וְאָחוֹר". וּלְפִי שֶׁתַּפְסָ דָּוִד בִּבְחִינַת אֲחוֹרַיִם, לְכָךְ נֶעֱנַשׁ בִּשְׁכִיחָה, הַבָּאָה מִן בְּחִינַת אֲחוֹרַיִם, וְנֶעְלַם מִמֶּנּוּ לְפִי שָׁעָה מַה שֶּׁכָּתוּב: "עֲבוֹדַת הַקֹּדֶשׁ עֲלֵיהֶם בַּכָּתֵף יִשָּׂאוּ" לְחַבֵּר וּלְיַחֵד אֶת הַ"כְּתַפַּיִם", שֶׁהֵן בְּחִינַת אֲחוֹרַיִם, אֶל "עֲבוֹדַת הַקֹּדֶשׁ", הִיא חָכְמָה עִילָּאָה, בִּבְחִינַת פָּנִים, שֶׁמִּשָּׁם נִמְשְׁכוּ הַלּוּחוֹת שֶׁבָּאָרוֹן, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב: "כְּתוּבִים מִשְּׁנֵי עֶבְרֵיהֶם כּוֹ'", וּכְמוֹ שֶׁכָּתוּב בִּירוּשַׁלְמִי דְּשִׁקָּלִים, שֶׁלֹּא הָיְתָה בָּהֶן בִּבְחִינַת פָּנִים וְאָחוֹר, עַיֵּין שָׁם:

פרק ז

וּצְדָקָה כְּנֶגֶד אֵיתָן (בְּעָמוֹס סוֹף סִימָן ה'). פֵּירוּשׁ, כְּמוֹ שֶׁ"נֶּחָל אֵיתָן" הוּא הַמְשָׁכָה הַנִּמְשֶׁכֶת מִבְּחִינַת "אֵיתָן", שֶׁהִיא בְּחִינַת "נְקוּדָּה בְּהֵיכָלָא" וּ"תֵּרִין רֵיעִין וְכוּ'", וְאוֹתִיּוֹת "אֵיתָן" מְשַׁמְּשׁוֹת לָעֲתִיד, פֵּירוּשׁ: אֲנָא עָתִיד לְאִתְגַּלְיָא, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב: "הִנֵּה יַשְׂכִּיל עַבְדִּי וְגוֹ'", וְהַיְינוּ שֶׁיִּתְגַּלֶּה אָז אוֹר־אֵין־סוֹף בָּרוּךְ־הוּא וְיִחוּדוֹ יִתְבָּרֵךְ תּוֹךְ פְּנִימִיּת נְקוּדַּת הַלֵּב, עַל־יְדֵי הַמְשָׁכַת "נַחַל אֵיתָן", הוּא הָאָרַת חָכְמָה עִילָּאָה, שֶׁיָּאִיר בַּפְּנִימִיּוּת הַלֵּב, לִיבָּטֵל בְּיִחוּדוֹ יִתְבָּרֵךְ בְּתַכְלִית מֵעוּמְקָא דְלִבָּא, אַחֲרֵי הֶסְרַת הָעֲרָלָה מִתַּאֲוּוֹת הַגַּשְׁמִיּוֹת וְכוּ'.

וְהִנֵּה, עַתָּה בְּגָלוּת הַחֹל הַזֶּה, יֵשׁ גַּם כֵּן עֵצָה יְעוּצָה לְהָאִיר קְצָת אוֹר ה' מִבְּחִינַת "אֵיתָן" לְתוֹךְ נְקוּדַּת פְּנִימִיּוּת הַלֵּב כְּעֵין לֶעָתִיד, וְהַיְינוּ, עַל־יְדֵי שֶׁמְּעוֹרֵר עַל נִיצוֹץ אֱלֹקוּת שֶׁבְּנַפְשׁוֹ בְּחִינַת רַחֲמִים רַבִּים הָעֶלְיוֹנִים.

כִּי בֶּאֱמֶת, כָּל זְמַן שֶׁאֵין הָאָדָם זוֹכֶה שֶׁיִּתְגַּלֶּה אוֹר ה' מִבְּחִינַת "אֵיתָן" בִּנְקוּדַּת פְּנִימִית לִבּוֹ, לִיבָּטֵל בִּיחוּדוֹ יִתְבָּרֵךְ מֵעוּמְקָא דְלִבָּא עַד כְּלוֹת הַנֶּפֶשׁ מַמָּשׁ אָז בֶּאֱמֶת, יֵשׁ רַחֲמָנוּת גְּדוֹלָה עַל הַנִּיצוֹץ שֶׁבְּנַפְשׁוֹ. כִּי הַנִּיצוֹץ נִמְשָׁךְ מִבְּחִינַת חָכְמָה עִילָּאָה מַמָּשׁ, וּכְשֶׁאֵינוֹ יָכוֹל לְהָאִיר מִבְּחִינָתוֹ לְתוֹךְ פְּנִימִיּוּת הַלֵּב, שֶׁשָּׁם מְקוֹם גִּילּוּי הָאָרָה זוֹ – הֲרֵי זֶה בִּבְחִינַת גָּלוּת מַמָּשׁ.

וְעַל־יְדֵי רַחֲמִים רַבִּים הָעֶלְיוֹנִים, יוֹצֵא מֵהַגְּלוּת וְהַשִּׁבְיָה וּמֵאִיר לְתוֹךְ נְקוּדָּה פְּנִימִיּוּת הַלֵּב בְּחִינַת אַהֲבָה רַבָּה זוֹ, כַּנּוֹדָע מִמַּה שֶּׁכָּתוּב: "לְיַעֲקֹב אֲשֶׁר פָּדָה אֶת אַבְרָהָם", וּכְמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר בְּלִקּוּטֵי אֲמָרִים פֶּרֶק מ"ה.

וּמוּדַעַת זֹאת, כִּי, אִתְעָרוּתָא דִלְעֵילָּא – בְּאִתְעָרוּתָא דִלְתַתָּא דַּוְקָא תַּלְיָא מִלְּתָא, דְּהַיְינוּ עַל־יְדֵי הִתְעוֹרְרוּת רַחֲמִים רַבִּים בְּלֵב רַחֲמָנִים וְגוֹמְלֵי חֲסָדִים, לְהַשְׁפִּיעַ לְמַטָּה הַשְׁפָּעָה גַּשְׁמִיִּית: זָהָב וָכֶסֶף וְכוּ'. וְלָכֵן, פְּעוּלַּת הַצְּדָקָה, הִיא פְּעוּלַּת "נַחַל אֵיתָן" מַמָּשׁ.

וְהִנֵּה, מוּדַעַת זֹאת מַה שֶּׁכָּתוּב: כִּי "עוֹר בְּעַד עוֹר וְכֹל אֲשֶׁר לָאִישׁ יִתֵּן בְּעַד נַפְשׁוֹ" הָאֱלֹקִית, לְהָאִירָהּ בְּאוֹר הַחַיִּים אֵין־סוֹף בָּרוּךְ־הוּא:

פרק ח

הִנֵּה, לֹא טוֹבָה הַשְׁמוּעָה, שֶׁמַּעְתִּי וַתִּרְגֹּז בִּטְנִי, אֲשֶׁר עַם ה' מַעֲבִירִים מִלִּפְנֵי הַתֵּיבָה הָאִישׁ הֶחָפֵץ בַּחַיִּים וַאֲרִיכוּת יָמִים שֶׁל כָּל אַנְשֵׁי שְׁלוֹמֵנוּ שֶׁבָּ"מִקְדָּשׁ מְעַט" הַזֶּה שֶׁל אַנְשֵׁי שְׁלוֹמֵנוּ, כְּמַאֲמַר רַבּוֹתֵינוּ־זִכְרוֹנָם־לִבְרָכָה: שִׁלּשָׁה דְּבָרִים מַאֲרִיכִים יָמָיו שֶׁל אָדָם, וְאֶחָד מֵהֶם – הַמַּאֲרִיךְ בִּתְפִלָּתוֹ.

וְאַף גַּם מִי שֶׁהַשָּׁעָה דְּחוּקָה לוֹ בְּיוֹתֵר, וְאִי אֶפְשָׁר לוֹ בְּשׁוּם אוֹפֶן לְהַמְתִּין עַד אַחַר עֲנִיַּית קְדוּשָּׁה שֶׁל חֲזָרַת הַשְׁלִיחַ־צִבּוּר הַזֶּה, הֲלֹא טוֹב טוֹב לוֹ שֶׁלֹּא לִשְׁמוֹעַ קְדוּשָּׁה וּבָרְכוּ, מִלֵּירֵד לְחַיֵּיהֶם שֶׁל הַחֲפֵצִים בַּחַיִּים, וְאוֹנֶס רַחֲמָנָא פַּטְרֵיהּ, וְהַשְׁלִיחַ־צִבּוּר מוֹצִיאוֹ יְדֵי חוֹבָתוֹ אַף שֶׁלֹּא שָׁמַע – כְּאִילּוּ שָׁמַע, שֶׁהוּא כְּעוֹנֶה מַמָּשׁ, וְכִדְאִיתָא בַּגְּמָרָא גַּבֵּי עַם שֶׁבַּשְּׁדוֹת דַּאֲנִיסִי, וְיוֹצְאִים יְדֵי חוֹבַת תְּפִלַּת שְׁמוֹנֶה עֶשְׂרֵה עַצְמָהּ בַּחֲזָרַת הַשְׁלִיחַ־צִבּוּר כְּאִלּוּ שָׁמְעוּ מַמָּשׁ, וְגַם קְדוּשָּׁה וּבָרְכוּ בְּכֻלָּל.

וְהִנֵּה, זֹאת חֲקַרְנוּהָ כֵּן הוּא אַף גַּם בַּדּוֹרוֹת הָרִאשׁוֹנִים שֶׁל חַכְמֵי הַמִּשְׁנָה וְהַגְּמָרָא, שֶׁהָיְתָה תּוֹרָתָם קֶבַע וְעִיקַּר עֲבוֹדָתָם, וְלֹא תְּפִלָּתָם. וּמִכָּל שֶׁכֵּן עַתָּה הַפַּעַם בְּעִקְּבוֹת מְשִׁיחָא, שֶׁאֵין תּוֹרָתֵינוּ קֶבַע, מְצוֹק הָעִתִּים, וְעִיקַּר הָעֲבוֹדָה בְּעִקְּבוֹת מְשִׁיחָא הִיא הַתְּפִלָּה, כְּמוֹ שֶׁכָּתַב הָרַב חַיִּים וִיטַאל זִכְרוֹנוֹ לִבְרָכָה בְּ"עֵץ חַיִּים" וּ"פְּרִי עֵץ חַיִּים".

מִכָּל שֶׁכֵּן וְקַל וָחוֹמֶר שֶׁרָאוּי וְנָכוֹן לִיתֵּן נַפְשֵׁינוּ מַמָּשׁ עָלֶיהָ. וְהִיא חוֹבָה שֶׁל תּוֹרָה מַמָּשׁ, לְמִבְיְנֵי מַדָּע – תּוֹעֶלֶת הַהִתְבּוֹנְנוּת וְעוֹמֶק הַדַּעַת קְצָת, כָּל חַד לְפוּם שִׁיעוּרָא דִילֵיהּ, בְּסִדּוּר שִׁבְחוֹ שֶׁל מָקוֹם בָּרוּךְ־הוּא בִּפְסוּקֵי דְזִמְרָה וּשְׁתֵּי בְרָכוֹת שֶׁלִּפְנֵי קְרִיאַת־שְׁמַע – "יוֹצֵר" וְ"אַהֲבָה" לְעוֹרֵר בָּהֶן הָאַהֲבָה הַמְסוּתֶּרֶת בְּלֵב כָּל יִשְׂרָאֵל, לָבֹא לִבְחִינַת גִּילּוּי בְּהִתְגַּלּוּת הַלֵּב בִּשְׁעַת קְרִיאַת־שְׁמַע עַצְמָהּ.

שֶׁזֹּאת הִיא מִצְוַת הָאַהֲבָה שֶׁבַּפָּסוּק: "וְאָהַבְתָּ גו' בְּכָל לְבָבְךָ גו'", הַנִּמְנֵית רִאשׁוֹנָה בְּתַרְיַ"ג מִצְוֹת, כְּמוֹ שֶׁכָּתַב הָרַמְבַּ"ם זִכְרוֹנוֹ לִבְרָכָה, שֶׁהִיא מִיסוֹדֵי הַתּוֹרָה וְשָׁרְשָׁהּ וּמָקוֹר לְכָל

רַמַ"ח מִצְוֹת עֲשֵׂה, כִּי עַל אַהֲבָה הַמְסוּתֶּרֶת בְּלֵב כָּל יִשְׂרָאֵל בְּתוֹלַדְתָּם וְטִבְעָם, לֹא שַׁיָּיךְ צִיווּי כְּלָל.

וְדַעַת לְנָבוֹן נָקָל, כִּי כְּשֶׁהָאַהֲבָה הִיא מְסוּתֶּרֶת – הִיא עוֹדֶנָּה בַּנֶּפֶשׁ הָאֱלֹקִית לְבַדָּהּ, וּכְשֶׁבָּאָה לִבְחִינַת גִּילּוּי לַנֶּפֶשׁ הַחִיּוּנִית אֲזַי הִיא בְּהִתְגַּלּוּת הַלֵּב בְּחֶלֶב שְׁמָאלִי, מְקוֹם מִשְׁכַּן נֶפֶשׁ הַחִיּוּנִית.

וְזֶהוּ עִנְיַן בֵּירוּר נִיצוֹצוֹת הַמּוּזְכָּר שָׁם בְּעֵץ חַיִּים וּפְרִי עֵץ חַיִּים גַּבֵּי תְּפִלָּה, שֶׁלָּכֵן הִיא עִיקַּר הָעֲבוֹדָה בְּעִקְּבוֹת מְשִׁיחָא, לְבָרֵר נִיצוֹצוֹת כּוּ', שֶׁהוּא בְּחִינַת אִתְהַפְּכָא אוֹ אִתְכַּפְיָא שֶׁל נֶפֶשׁ הַחִיּוּנִית לְנֶפֶשׁ הָאֱלֹקִית כַּנּוֹדָע, "כִּי הַדָּם הוּא הַנֶּפֶשׁ כּוּ'", וְהַדָּם מִתְחַדֵּשׁ בְּכָל יוֹם מֵאוֹכְלִין וּמַשְׁקִין, וְגַם מִתְּפַעֵל וְנִתְקַן מִמַּלְבּוּשִׁים וְדִירָה כּוּ'.

מַה־שֶּׁאֵין־כֵּן בַּדְּוֹרוֹת הָרִאשׁוֹנִים, שֶׁהָיוּ נִשְׁמוֹת הָאֱלֹקִית גְּדוֹלֵי הָעֶרֶךְ, הָיָה הַבֵּירוּר נַעֲשֶׂה כְּרֶגַע בִּקְרִיאַת־שְׁמַע לְבַד וּבְרָכוֹת שֶׁלְּפָנֶיהָ וּפְסוּקֵי דְזִמְרָה בְּקִצְרָה וְכוּ', וְדַי לַמֵּבִין:

פרק ט

הוֹכֵחַ תּוֹכִיחַ אֶת עֲמִיתֶךָ – "אֲפִילּוּ מֵאָה פְּעָמִים".

וְלָזֹאת, לֹא אוּכַל לְהִתְאַפֵּק וּלְהַחֲרִישׁ מִלְּזָעוֹק עוֹד בְּקוֹל עֲנוֹת חֲלוּשָׁה: בְּמָטוּתָא מִינַיְיכוּ, בְּרַחֲמִין נְפִישִׁין, חוּסוּ נָא עַל נַפְשׁוֹתֵיכֶם, וְהִשָּׁמְרוּ וְהִזָּהֲרוּ מְאֹד מְאֹד עַל הַתּוֹרָה וְעַל "הָעֲבוֹדָה שֶׁבַּלֵּב – זוֹ תְּפִלָּה" בְּכַוָּונָה, לְהַתְחִיל כּוּלָּם יַחַד כְּאֶחָד מִלָּה בְּמִלָּה, וְלֹא זֶה בְּכֹה וְזֶה בְּכֹה, וְזֶה דּוֹמֵם וְזֶה מַשִּׂיחַ שִׂיחָה בְּטֵילָה, ה' יִשְׁמְרֵנוּ.

וְעִיקַּר הַסִּיבָּה וּגְרָמָא בְּנִזְקִין – הוּא מֵהַיּוֹרְדִים לִפְנֵי הַתֵּיבָה, שֶׁהוּא הֶפְקֵר לְכָל הָרוֹצֶה לִפְשׁוֹט רַגְלָיו, הַחוֹטֵף אֶפְרָתִי, אוֹ מֵחֲמַת שֶׁאֵין גֶּם אֶחָד רוֹצֶה וְכוּ'.

וְאֵי לְזֹאת, זֹאת הֵעֵצָה הַיְּעוּצָה, וְתַקָּנָה קְבוּעָה, חוֹק וְלֹא יַעֲבוֹר עוֹד חַס וְשָׁלוֹם, דְּהַיְינוּ, לִבְחוֹר אֲנָשִׁים קְבוּעִים הָרְאוּיִם לָזֶה עַל פִּי הַגּוֹרָל, אוֹ בְּרִיצּוּי רוֹב הַמִּנְיָן. דְּהַיְינוּ, שֶׁמִּתְפַּלְּלִים מִלָּה בְּמִלָּה בְּדֶרֶךְ הַמִּיצוּעַ בְּקוֹל רָם, וְלֹא מַאֲרִיכִים יוֹתֵר מִדַּאי, וְלֹא מְקַצְּרִים וְחוֹטְפִים חַס וְשָׁלוֹם.

וַעֲלֵיהֶם, מוּטָל חוֹבָה לֵירֵד לִפְנֵי הַתֵּיבָה, כָּל אֶחָד וְאֶחָד בְּיוֹמוֹ אֲשֶׁר יַגִּיעַ לוֹ, וְלֶאֱסוֹף אֵלָיו סָבִיב סָמוּךְ כָּל הַמִּתְפַּלְּלִים בְּקוֹל קְצָת עַל כָּל פָּנִים, וְלֹא בְּלַחַשׁ וְלֹא חוֹטְפִים חַס וְשָׁלוֹם, וְכִמְבוֹאָר בְּתַקָּנוֹת יְשָׁנוֹת בְּכַמָּה עֲיָירוֹת.

וְעַתָּה בָּאתִי לְחַזְּקָן וּלְאַמְּצָן, בַּל יְמוֹטוּ עוֹד לְעוֹלָם חַס וְשָׁלוֹם, (בכתב יד גְּוַואלְד), עַד מָתַי יִהְיֶה זֶה לָנוּ לְמוֹקֵשׁ, וְלֹא דַי לָנוּ בְּכָל הַתּוֹכֵחוֹת וְהַצָּרוֹת שֶׁעָבְרוּ עָלֵינוּ? – ה' יִשְׁמְרֵנוּ, וְינַחֲמֵנוּ בְּכִפְלַיִם לְתוּשִׁיָּה, וְיטַהֵר לִבֵּנוּ לְעָבְדוֹ בֶּאֱמֶת. חִזְקוּ וְאַמְּצוּ לְבַבְכֶם כָּל הַמְיַחֲלִים לַה'.

גַּם, לִגְמוֹר כָּל הַשַּׁ"ס בְּכָל שָׁנָה וְשָׁנָה, וּבְכָל עִיר וָעִיר לְחַלֵּק הַמַּסֶּכְתּוֹת עַל פִּי הַגּוֹרָל אוֹ בְּרָצוֹן. וְעִיר שֶׁיֵּשׁ בָּהּ מִנְיָנִים הַרְבֵּה – יִגְמְרוּ בְּכָל מִנְיָן וּמִנְיָן. וְאִם אֵיזֶה מִנְיָן קָטָן מֵהָכִיל, יְצָרְפוּ אֲלֵיהֶם אֲנָשִׁים מֵאֵיזֶה מִנְיָן גָּדוֹל, בְּבַל יְשׁוּנֶּה, חֹק וְלֹא יַעֲבוֹר. וְכָל אֶחָד וְאֶחָד מֵהַלּוֹמְדִים הַנַּ"ל יִגְמוֹר לְעַצְמוֹ בְּכָל שָׁבוּעַ הַ"תְּמַנְיָא אַפֵּי" שֶׁבִּתְהִלִּים קי"ט.

וְלִהְיוֹת מֻחָמֶת חֻלְשַׁת הַדּוֹר אֵין כֹּחַ בְּכָל אֶחָד וְאֶחָד לְהִתְעַנּוֹת כָּרָאוּי לוֹ, לָזֹאת, עֵצָה הַיְעוּצָה כְּמַאֲמַר רַבּוֹתֵינוּ־זִכְרוֹנָם־לִבְרָכָה: "כָּל הַשּׁוֹמֵר שַׁבָּת כְּהִלְכָתוֹ מוֹחֲלִין לוֹ עַל כָּל עֲוֹנוֹתָיו" – "כְּהִלְכָתוֹ" דַּיְיקָא, לָכֵן מוּטָל עַל כָּל אֶחָד וְאֶחָד לִהְיוֹת בָּקִי בְּ"הִלְכָתָא רַבְּתִי לְשַׁבְּתָא".

וְגַם יִזְהֵר מְאֹד שֶׁלֹּא לְשׂוֹחַ שׂוּם שִׂיחָה בְּטֵילָה חַס וְשָׁלוֹם.

בְּהִיוֹת מוּדַעַת זֹאת לְיוֹדְעֵי חֵן, כִּי בְּכָל הַמְּצוֹת יֵשׁ פְּנִימִיּוּת וְחִיצוֹנִיּוּת, וְחִיצוֹנִיּוּת מֵהַשַּׁבָּת – הִיא שְׁבִיתָה מֵעֲשִׂיָּה גַּשְׁמִיִּית, כְּמוֹ שֶׁשַּׁבָּת ה' מֵעֲשׂוֹת שָׁמַיִם וְאֶרֶץ גַּשְׁמִיִּים.

וּפְנִימִית הַשַּׁבָּת – הִיא הַכַּוָּונָה בְּתִפְלַּת הַשַּׁבָּת וּבְתַלְמוּד תּוֹרָה לְדָבְקָה בַּה' אֶחָד, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב: "שַׁבָּת לַה' אֱלֹקֶיךָ", וְזוֹ הִיא בְּחִינַת "זָכוֹר".

וּבְחִינַת "שָׁמוֹר" בְּפְנִימִיּוּת – הִיא הַשְּׁבִיתָה מִדִּיבּוּרִים גַּשְׁמִיִּים, כְּמוֹ שֶׁשַּׁבַּת ה' מִיּוּ"ד מַאֲמָרוֹת שֶׁנִּבְרְאוּ בָהֶם שָׁמַיִם וָאָרֶץ גַּשְׁמִיִּים, כִּי זֶה לְעוּמַּת זֶה כוּ':